

שבוע פרשת שלח

(12 – 18 June 11)

ר' – ט"ז סיון ה'תשע"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר לָאֱלֹהִיכֶם וּלְעַבְדֹךָ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנֶךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַת דְּבָרְךָ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדָשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבָתָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומולוה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אַשִׁית אֵיבִיךָ הָדָם לְרֹגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֵיבֶיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בֵּינִם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדֶּתְךָ: ד נִשְׁפָּע
יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּתֶן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִּי מִלְפִי־צֹדֵק: ה אֲדַנִּי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוּ מְלָכִים:
ו יָדִין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֵי יָרִים רֹאשׁ:

קיא

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה: ב גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם:
ג הוֹדִיָּה־וְהָדָר פָּעֵלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָכַר עֲשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירְאָיו
יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו פָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים
כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שְׁכֵל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמֶדֶת לְעַד:

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ, בו כותב אשר לפי דעתו אינו מצליח במסחרו וכלשונו במכתבו, זאת אומרת בלי מזל.

והנה ידוע מאמר רז"ל, ואין מזל לישראל, כי הקב"ה בורא עולם ומנהיגו הוא המשגיח על כל אחד ואחת מישראל בכל המצטרך לו ולבני ביתו.

ומזה מובן שעליו להוסיף בעניני תורה ומצות וכן שכל ב"ב יעשו כזה, שעל ידי זה יתוסף בברכות השי"ת בהמצטרך בכלל ובעניני פרנסה בפרט.

ובנוגע לעניני פרנסה ביחוד ידועה עצת חז"ל מלח ממון חסר, זאת אומרת שעליו להרבות בצדקה, ולחלק את הצדקה ברבות פעמים, ומזמנים המסוגלים לזה הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר.

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדין.

בברכה לבשו"ט.

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (ט) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קמח
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמח
- (כא) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמט
- (כב) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנא
- (כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנב
- (כד) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנג
- (כה) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קנד
- (כו) ספר המאמרים ה'תרצ"ז
אדמו"ר מוהריי"צ קנד
- (כז) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קנה
- (כח) רשימת י"א-י"ג ניסן תרנ"ג
אדמו"ר מוהריי"צ קנו
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קנח
- (ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ב קנט
- (לא) חומש לקריאה בציבור קס
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שלח קסו
- (לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש קסז

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה אם חפץ בנו הוי' (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשמ"ה ה
- (ד) שיחת ליל י"ב סיון, ה'תשד"מ יד
- (ה) לקוטי שיחות פרשת שלח (בלה"ק) כרך יח כא
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת שלח כט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שלח ל
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח נו
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת שלח נז
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח סד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סו
- שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח סט
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח קט
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח קטו
- (טז) נביאים וכתובים שמואל-ב פרק ג-ד, תהלים פרק כג קיז
- (יז) עין יעקב מסכת שבת קיט
- (יח) מסכת מנחות עם ביאורים מדף צה עד דף קא קכ

ביאור בדרך אפשר

מסקנתם אשר יושב הארץ חזק הוא ממנו ואשר לכן לא נוכל לעלות ואף
הארץ 'ארץ אוכלת יושביה היא', הם הוציאו דיבה על ארץ ישראל והסיתו
בכך את העדה כולה שאמרה 'ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת'.
כלב בן יפונה ויהושע בן-נון, שני מרגלים מתוך השנים-עשר, נצבו ואמרו:

ביאור בדרך אפשר

שליחת המרגלים הינה
'לדעתך'⁷ כלומר לדעתו של
משה, במילה 'לדעתך' ישנו
רמז גם לכך ש'האנשים'
שנשלחו על ידי משה רבינו
היו קשורים מבחינת
דרגתם הרוחנית עם מדתו
של משה, שהיא כנודע
ספירת הדעת⁸, ובנוסף
למעלתם הרוחנית כשלעצמה,
הם היו שלוחים שלו
והרי, כדברי חז"ל, הקשר שבין
כל שליח לבין שולחו הוא עד
כדי כך דשלוחו של אדם
כמותו⁹, דמזה מובן
גדל העלוי שלהם, מזה
גופא (=מזה עצמו) שמשא
בחר דוקא בהם להיות
שליחיו, ואם בן אינו
מובן איך קלקלו אחר
כך וכו'.

וביותר אינו מובן, שהרי
זה גופא (=זה עצמו) מה
שהלכו בשליחותו של
משה לתור את הארץ, הנה
הנה מעשה זה גופא
71 (=עצמו) היה צריך לפעל
בהם עלוי נעלה ביותר, שהרי עצם התעסקותו של האדם בלעשות את
רצון ה' גורמת לכך שהאדם נעשה בבחינת 'צניור' אשר דרכו פועל הרצון
האלוקי, וכמו כן על ידי עצם הליכתם של המרגלים על פי ציויו של משה
רבינו הם נעשו בבחינת 'צניור' אשר דרכו פעל רצונו של משה, ואכן במובן
מסויים כוונתו של משה התממשה על ידם כמובן מזה שאחר כך אחרי
כל דיבוריהם השליליים נתברר בזכות הליכתם לארץ ש'טובה הארץ'
מאד מאד, ואם בן, מאחר שהם שימשו כ'צניור' שעל ידו התממש
רצונו של משה הרי בהכרח לומר שהשליחות לארץ ישראל
פעלה בהם עלוי רוחני. ובפרט שגם מה שספרו על ארץ

ביאור בדרך אפשר

בפרשתנו, פרשת 'שלח', מסופר אודות חטא המרגלים.
שנים-עשר המרגלים נשלחו על ידי משה רבינו ממקום חנייתם של בני ישראל
במדבר אל ארץ ישראל על מנת לתור אותה ולספר לבני ישראל אודות טיבה
של הארץ. בחזרתם, בתארים את אשר ראו, רובם של המרגלים הדגישו את

ביאור בדרך אפשר

9 'אם חפץ בנו הוי' והביא
10 אותנו אל הארץ הזאת
11 ונתנה לנו ארץ אשר היא
12 זבת חלב ודבש¹, ונכמו כן
13 לפנינו כתיב² ששני
14 צדיקים אלה הכריזו 'טובה
15 הארץ מאד מאד'. וידוע
16 הדייקן שקיים בסיפור אודות
17 חטא המרגלים, דיוק זה מדייקים
18 רבותינו נשיאנו בנוגע
19 לכללות ענין המרגלים
20 (דיוק זה מובא ב'לקוטי
21 תורה'³ של אדמו"ר הזקן
22 ונכמו כן הוא מובא בדרושי
23 החסידות של רבותינו
24 נשיאנו שלאחרי-זה
25 ממלאי מקומו של אדמו"ר הזקן
26 (לדורותיהם), דיוק זה טמון
27 בקושי הקיים אודות הסיפור
28 בכללותו, דצריך להבין את
29 כללות ענין המרגלים
30 הסיפור בכללותו אינו מובן,
31 הדבר שאינו מובן הוא כיצד
32 יתכן שהמרגלים נכשלו בחטא
33 זה?
34 הסברת השאלה:
35 דמפיון שבאותה שעה

בשעת יציאתם לשליחות, אנשים פשרים היו⁴, ולא עוד לא זו בלבד
שכשרותם היתה כשל אנשים רגילים, אלא שהיו 'חשובי העדה'⁴
ו'נשיאי העדה'⁵ הם שמשו כנשיאי שנים עשר שבטי בני ישראל, דבר
שהם היו ראויים לו מבחינת דרגתם הרוחנית הגבוהה, אם בן מהו הטעם
שלא רצו לכנס לארץ ישראל וכו'.
41 מעלת המיוחדת של האנשים שנבחרו בתור מרגלים מודגשת בעצם
42 בחירתם לתפקיד זה ובפרט שהיו שליחי משה רבנו דכתיב⁶
43 (=וכמו שכתוב) בתחילת פרשתנו שהקדוש ברוך הוא אומר למשה רבינו
44 'שלח לך' - אומרים על כך חז"ל שהמילה 'לך' באה להדגיש

(1) פרשתנו יד, ח. (2) שם, ז. (3) ריש פרשתנו ואילך. לז, ב ואילך. סה"מ תקס"ז ע' רכג. רכז. ובכ"מ. (4) פרש"י פרשתנו יג, ג.
(5) פרשתנו שם, ב. (6) שם, א. (7) פרש"י עה"פ. (8) ראה לקו"ת ואתחנן ה, ב ואילך. ובכ"מ. (9) קידושין מא, ב. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יִשְׂרָאֵל הָיָה לִפִּי צוּוּיוֹ וּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁאָמַר לָהֶם¹⁰
 2 שְׁלִיחוּתָם הִיא עַל מִנַּת לְרָאוֹת אֶת טִיב הָאָרֶץ וְלִרְאוֹת אֶת הָעֵץ
 3 הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הָאֵם הוּא חֹזֵק אוֹ חֶלֶשׁ, וְהָרִי זֶהוּ
 4 מָה שְׁאֵכָן הַמִּרְגָּלִים סָפְרוּ אַחֲרַי כִּף לִבִּי יִשְׂרָאֵל 'בִּאֲנוּ אֶל הָאָרֶץ...

5 זֶכֶת חֵלֶב וְדִבְשׁ הִיא 'עֵץ הָעֵם

6 הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ. חֲטָאִם הִיָּה נַעֲרֹךְ

7 בַּפְּרָשׁוֹת וּבַמִּסְקָנוֹת שֶׁהֵם

8 הוֹסִיפוּ עַל דַּעַת עֲצָמָם, אֵךְ

9 הַפְּרָטִים וְהַנְּתוּנִים שֶׁהֵם מִסְרוּ

10 הָיוּ כְּפִי שֶׁנִּתְבַּקְּשׁוּ. וְנִקְוָה זֶה,

11 אֲשֶׁר בְּדַבְרֵי הַמִּרְגָּלִים הִיָּה חֵלֶק

12 טוֹב, רַמְחָה בְּדַבְרֵי רִשְׁיִי

13 כִּדְפַרְשׁ רִשְׁיִי עַל מָה

14 שֶׁכָּתוּב¹¹ אֹדוֹת הַמִּרְגָּלִים

15 שֶׁהֵם 'מוֹצְאֵי דִבַּת הָאָרֶץ',

16 בַּתוֹרָה נֹאמַר שֶׁהֵם 'מוֹצְאֵי דִבַּת

17 הָאָרֶץ רַעֲוָה' וְרִשְׁיִי מִסְבִּיר

18 שֶׁהַצּוּרֶךְ שֶׁל הַתּוֹרָה לְהוֹסִיף אֶת

19 הַמִּילָה 'רַעֲוָה' הוּא כִּיּוֹן שֶׁהַמּוֹשֵׁג

20 'הוֹצֵאת דִּיבָה' כְּשֶׁלַעֲצָמוּ יִכּוֹל

21 לִהְיוֹת בְּמִשְׁמַעוֹת חִיבוּת שֶׁכָּל

22 'הוֹצֵאת דִּבָּה' הַמְּחַכֶּת

23 בַּתוֹרָה הִיא מִלְשׁוֹן חֲנוּךְ

24 דְּכָרִים כּו', כְּלוֹמַר דִּיבּוּרִים

25 הַמְּשַׁפְּיעִים וְלֹקָחִים אֶת לִיבּוֹ

26 שֶׁל הָאָדָם וְיִשְׁנָה הוֹצֵאת דִּיבָה

27 כּוֹז שֶׁהִיא לְטוֹבָה לִכְן הַתּוֹרָה

28 מוֹסִיפָה אֶת הַמִּילָה 'רַעֲוָה' בְּקֶשֶׁר

29 לְדִיבּוּרֵם שֶׁל הַמִּרְגָּלִים כִּדִּי

30 לְהַבְהִיר שֶׁבִּמְקָרָה זֶה הִיָּה הַדְּבַר

31 לְרַעֲוָה, בְּדַבְרֵי אֱלֹהִים שֶׁל רִשְׁיִי

32 רַמְחָה הֵינִי שֹׁעֵצִים דְּבוּרָם

33 וְהוֹצֵאת הַדִּבָּה הִיָּה יִכּוֹל

34 לִהְיוֹת לְטוֹבָה. וְכֹאמֹר הַבְּסִים שֶׁל דְּבָרֵיהֶם הִיָּה רָצוֹי וּמִכֵּן מוֹכֵן שֶׁהִיָּה

35 לָהֶם חֵלֶק כָּל שֶׁהוּא בְּמִלּוּי שְׁלִיחוּתָם בְּמִצְוָה עֲלֵיהֶם, וְהָרִי מִשְׁמַעוֹת שֶׁל

36 'צִוּיוֹ' וְרַמְזָּה' זֶה צִירַת צוּתָא וְחִיבוּר עִם הַמִּצְוָה וְאֵם כֵּן מוֹכֵן גְּדֹל

37 הָעֲלוּי שֶׁזֶה הִיָּה צִרְיָה לְפַעַל בָּהֶם. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא רָצוּ

38 לְכַנֵּס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקָלְקְלוּ וְכו'.

39 אֵךְ הָעֲנִין הוּא¹², דִּהִיָּה הַנּוֹתֵנָת כְּלוֹמַר מַעֲלָם הַנִּפְלָאָה הִיא הִיא

40 שִׁשְׁמִשָּׁה כְּסִיבָה לְנִפְלֵתָם, דִּזֶּה שֶׁלֹּא רָצוּ הַמִּרְגָּלִים לְכַנֵּס לָאָרֶץ

41 הוּא מִצַּד מַעֲלָתָם. הַסְּכֵרָה הַדְּבָרִים: דִּהִמְרָגָלִים הִיָּה מֵאֲנָשִׁי

42 הַדּוֹר שֶׁיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם, דּוֹר הַמִּדְבָּר, הַנִּקְרָא¹³ בִּלְשׁוֹן חוֹל' דּוֹר

אָרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה לִפִּי צוּוּיוֹ וּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁאָמַר

לָהֶם¹⁰ לְרָאוֹת אֶת טִיב הָאָרֶץ וְהָעֵם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק

הוּא הַרְפָּה, וְהָרִי זֶהוּ מָה שֶׁסָּפְרוּ אַחֲרַי כִּף לִבִּי יִשְׂרָאֵל.

וְכִדְפַרְשׁ רִשְׁיִי עַל מָה שֶׁכָּתוּב¹¹ מוֹצְאֵי דִבַּת הָאָרֶץ,

שֶׁכָּל הוֹצֵאת דִּבָּה לְשׁוֹן חֲנוּךְ דְּכָרִים כּו' וְיִשְׁנָה לְטוֹבָה,

הֵינִי שֹׁעֵצִים דְּבוּרָם וְהוֹצֵאת הַדִּבָּה הִיָּה יִכּוֹל לִהְיוֹת

לְטוֹבָה. וּמוֹכֵן גְּדֹל הָעֲלוּי שֶׁזֶה הִיָּה צִרְיָה לְפַעַל בָּהֶם.

וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא רָצוּ לְכַנֵּס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקָלְקְלוּ וְכו'.

אֵךְ הָעֲנִין הוּא¹², דִּהִיָּה הַנּוֹתֵנָת, דִּזֶּה שֶׁלֹּא רָצוּ

הַמִּרְגָּלִים לְכַנֵּס לָאָרֶץ הוּא מִצַּד מַעֲלָתָם.

דִּהִמְרָגָלִים הִיָּה מֵאֲנָשִׁי הַדּוֹר שֶׁיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם, דּוֹר

הַמִּדְבָּר הַנִּקְרָא¹³ דּוֹר דִּעָה שֶׁהִיָּה בְּמַעֲלָה גְדוֹלָה מְאֹד.

וְכִדְבָר זֶה גּוֹפֵא הֵם הִיָּה נְשִׂאֵי הָעֵדָה וְכו', וְלֹא עוֹד אֶלָּא

שֶׁהִיָּה שְׁלּוּחֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל הַנְּשִׂאִים רַבּוֹא מִיִּשְׂרָאֵל,

דְּשְׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ (פִּנְ"ל), וּבְפִרְטוּת הִיָּה שְׁלּוּחֵי

מֹשֶׁה רַבּוֹ, דִּזֶּה מָה שֶׁמֹּשֶׁה רַבּוֹ בָּחַר בָּהֶם מוֹרָה עַל

מַעֲלָתָם, וְעוֹד זֹאת, שֹׁעֵצִים הַבְּחִירָה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבּוֹ,

נְשִׂאֵי הַדּוֹר, וּבְפִרְט רַעֲוָה מְהִימָנָא, פְּעֻלָּה בָּהֶם עָלוּי

גְּדוֹל יוֹתֵר. וְלִכֵּן רָצוּ לְהַשְׁאֵר בַּמִּדְבָּר וְלֹא רָצוּ לְכַנֵּס

לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי עֲנִין הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא

בְּבַחֲנִית יְרִידָה עֲבוּרָם, שֶׁהִיָּה צְרִיכִים לִיְרֹד מִמִּדְבָּרָתָם

וְלִהְתַּעֲסֵק בְּדְכָרִים גְּשָׁמִיִּים. וְכַמְבָּאָר בְּעֵץ חַיִּים¹⁴

(הוֹבָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' שָׁם¹⁵, וְנִסְמָן מְקוֹמוֹ בְּעֵץ חַיִּים'

בְּהַגְהָת הַצִּמְח צֶדֶק' שָׁם¹⁶) דְּשִׁרְשׁ הַמִּרְגָּלִים הוּא

מַעֲלָתָם שֶׁהִיָּה לָהֶם מִצַּד עֲצָמָם. וְלִכֵּן דּוּקָא בְּגִלּל רּוֹמְמוֹת רָצוּ

לְהַשְׁאֵר בַּמִּדְבָּר וְלֹא רָצוּ לְכַנֵּס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי עֲנִין

הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא בְּבַחֲנִית יְרִידָה עֲבוּרָם, שֶׁהִיָּה

צְרִיכִים לִיְרֹד מִמִּדְבָּרָתָם הַרוּחָנִית וְלִהְתַּעֲסֵק בְּדְכָרִים גְּשָׁמִיִּים.

וְכַמְבָּאָר בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל בְּעֵץ חַיִּים¹⁴ (רַעֲיוֹן זֶה הוֹבָא בְּלִקוּטֵי

תּוֹרָה' שֶׁל אֲדַמּוּר' הוֹקֵן שָׁם¹⁵ בְּדְרוּשִׁים הַעוֹסְקִים בַּפְּרָשָׁת הַמִּרְגָּלִים,

וְנִסְמָן וְצִוּיִן הֵיכֵן מְקוֹמוֹ הַמְדוּיִק שֶׁל רַעֲיוֹן זֶה שֶׁבְּעֵץ חַיִּים',

בְּהַגְהָת אֲדַמּוּר' הַצִּמְח צֶדֶק' הַמּוֹדַפֵּס בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בַּהֲמִשָּׁךְ לִמְאֻמְרו

שֶׁל אֲדַמּוּר' הוֹקֵן שָׁם¹⁶) הַסְּכֵרָה הַדְּבָרִים: כֶּשֶׁם שֶׁאַצֵּל הָאָדָם יִשְׁנוּ הַבְּדֵל

10 פִּרְשָׁתָנוּ שָׁם, יִז וְאִילֶךְ. 11 פִּרְשָׁתָנוּ יִד, לו. 12 רָאָה בְּכ"ז מְקוֹמוֹת שֶׁבַּהֲעֵרָה 3. אוֹה"ת שֶׁלַח ע' תִּנָּה וְאִילֶךְ. וּבְכ"מ. 13 רָאָה

זח"ב סב, ב. בַּמִּדְבָּר פִּי"ט, ג. תַּנְחוּמָא חוֹקֵת ו. 14 שַׁעַר לֹא (הָאֲרֵת הַמּוֹחִין) פ"א. 15 לז, ב. לח, ב. 16 לח, ב.

10 פִּרְשָׁתָנוּ שָׁם, יִז וְאִילֶךְ. 11 פִּרְשָׁתָנוּ יִד, לו. 12 רָאָה בְּכ"ז מְקוֹמוֹת שֶׁבַּהֲעֵרָה 3. אוֹה"ת שֶׁלַח ע' תִּנָּה וְאִילֶךְ. וּבְכ"מ. 13 רָאָה

זח"ב סב, ב. בַּמִּדְבָּר פִּי"ט, ג. תַּנְחוּמָא חוֹקֵת ו. 14 שַׁעַר לֹא (הָאֲרֵת הַמּוֹחִין) פ"א. 15 לז, ב. לח, ב. 16 לח, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 גדול בין הצורה שבה נפשו מצליחה להתבטא במחשבותיו ובדיבוריו לעומת
2 הצורה שבה היא מניעה את המעשים שלו, במחשבותיו ובדיבוריו של האדם
3 מאירים הרגשות והתובנות השונות של הנפש כמלא עוצמתם מה שאין כן
4 במעשים של האדם, שהינם הרובד היותר חיצוני שבו, יכולתה של הנפש
5 לבטא את פנימיותה דרכם היא
6 בצורה מצומצמת יותר ולעיתים
7 המעשים אינם מצליחים לבטאה
8 כלל. כמו כן כאשר מדובר
9 אודות התגלותו של הקדוש ברוך
10 הוא, ישנה הצורה בה אור ה'
11 מאיר בהתגלות ממש ללא כל
12 צמצום, ולעומתה ישנה ההארה
13 האלוקית היורדת ומצמצמת
14 ומסתתרת בתוך מציאותם
15 המוגבלת של העולמות
16 התחתונים. אף בצורת ההתגלות
17 העליונה ישנם דרגות שונות, אך
18 באופן כללי מציאותם של
19 העולמות התחתונים אינה יכולה
20 להכיל זאת כי אם העולמות
21 היותר עליונים ולמעלה מעלה,
22 התגלות זאת נקראת בשם 'עולם
23 המחשבה' רעולם הדיבור' של
24 מעלה. בכתבי הארז"ל נאמר
25 דְשֵׁרֶשׁ הַמֶּרְגָּלִים המקום
26 הרוחני שמשם נלקחו נשמותיהם
27 הוא מ'עולם המחשבה'
28 של מעלה [ובמקום אחר]¹⁷
29 מְשַׁמֵּעַ שֶׁהוּא ב'עולם'
30 הַדְּבֹר' של מעלה] מה-
31 שְׁאִין-כֵּן הַעֲבוּדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל היא בְּמַעֲשֶׂה בְּפַעַל. וכמו
32 שְׁכָתוּב¹⁸ אודות העבודה הנדרשת מבני ישראל בכניסתם לארץ "כי תבואו
33 אל הארץ... שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר פְּרִמָּךְ",
34 דְּהִגֵּם שְׁזָהוּ צוּי הַקֶּבֶה, מְכַל-מְקוֹם תִּכֵּן הַצּוּי הוּא
35 לְהַתְעַסֵּק בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים, 'תִּזְרַע שְׂדֶךְ' וְ'תִזְמַר פְּרִמָּךְ', וְלֹא
36 עוֹד אֶלָּא שֶׁהַתְעַסָּקוֹת זֹל הִיא בְּמִשְׁפָּח שֵׁשׁ שָׁנִים שְׁלָמוֹת, וְרַק
37 אַחֵר כֶּף בִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית בשנת השמיטה, רק אז שְׁבַת לַה'. וְזָהוּ
38 תִּכֵּן טַעֲנַת הַמֶּרְגָּלִים הרמז במה שְׁאִמְרוּ¹⁹ אודות יושב הארץ
39 'אָפֶס כִּי עַז הָעַם הַיּוֹשֵׁב בְּעָרִים', וגם אָמְרוּ²⁰ אודות הארץ
40 עֲצֵמָה 'אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא' בדברים אלה הם רמזו לסכנה
41 הרוחנית הכרוכה בידיה לעולם המעשה הדרוש עמידה מול כוחה ועוצמתה
42 של הגשמיות והארגיות אשר 'עַז הוּא' ובכוחה לאכול את רוחניותו של העוסק

ביאור בדרך אפשר

43 בה, כִּי מִפִּינֵן שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הִיתָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
44 הַהַתְעַסָּקוֹת בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים בְּמַעֲשֶׂה בְּפַעַל, וְלִמְרוֹת שְׁלֹאֲחַר
45 שֶׁהָאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדִבְרֵי גִשְׁמִי לְצוּרֵךְ קִיּוֹם מִצּוֹת ה' אוֹי עוֹצְמָתָה שֶׁל הַגִּשְׁמִיּוֹת
46 קְשׁוּרָה בְּקִדּוּשָׁה, אֵךְ לִפְנֵי הַעֲבוּדָה הָרִי הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים נִתְּנוּ
47 תַּחַת מַמְשִׁלָּתָה שֶׁל ה'סְטֵרָא
48 אַחֲרָא' (=הַצַּד הָאֲחֵר, כְּלֹמֶר
49 בְּרִשּׁוֹתָם שֶׁל כּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה)
50 וְלִכֵּן תַּחֲלִילָה הֵם צְרִיכִים
51 וְזָקוּקִים לְבִירוֹר וְהַפְרַת הַטּוֹב
52 שֶׁבָּהֶם מִהֲרַע הַמַּעֲוֵב בּוֹ וְלֵאחֲרֵי
53 מִכֵּן זָכוּךְ חֶלֶק הַטּוֹב וְעֲלִיָּה
54 שֶׁלּוֹ לְמַעַלָּה לְרִשּׁוֹת הַקְּדוּשָׁה,
55 הִינֵנוּ שְׁלֹפְנֵי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל
56 הָאָדָם יֵשׁ בָּהֶם תִּקְוָה גְּדוֹלָה
57 בְּיִתְרָה הַנִּתּוֹן בְּרִשּׁוֹת הָאֲחֵרָה
58 (כְּדִמּוּכָח מִזֶּה גּוֹפָא
59 (=עֲצֻמּוֹ) שֵׁשׁ בָּהֶם מַעֲלָה
60 גְּדוֹלָה אַחֲרֵי בִירוּרָם מִכֵּן
61 שְׁדוּקָא בִּאֲמַצְעוֹת הַדְּבָרִים
62 הַגִּשְׁמִיִּים נִתֵּן לְמַמַּשׁ אֶת רִצּוֹן ה'
63 בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת מוֹכַח שְׁעוֹד לִפְנֵי
64 כֵּן, עוֹד בְּהִיּוֹתָם שְׁבוּיִים בִּידֵי
65 ה'סְטֵרָא אַחֲרָא, טְמוּן בָּהֶם כּוֹחַ
66 גְּדוֹלָה וְלִכֵּן הֵם יְכוּלִּים
67 לְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם
68 הַמַּתְעַסֵּק בָּהֶם וְלִהְיוֹת
69 לְמִשְׁחָה וְכוּ'. וְהִגֵּם שְׁסוּף
70 סוּף זָהוּ צוּי הַקֶּבֶה
71 כִּי כִיֵּד יִכְלוּ
72 לְהַתְחַמֵּק מִעֲמִידָה מוֹל רִצּוֹן ה',
73 מְכַל-מְקוֹם הִיא תִּכֵּן טַעֲנַת שְׁיָקִימוּ צוּי זֶה בְּמַחְשָׁבָה
74 וְכִדְבּוֹר²¹ בְּגִלְל שֶׁהִמְרָגְלִים הִיוּ שִׁיכִים בְּאֹפֶן אֲמִיּוֹת לְעוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה
75 וְהַדִּיּוּבֹר לִכֵּן הֵם רָצוּ לְעוֹסֵק בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת כְּרוּבֵד רֹחַנִי זֶה מְבַלִּי לְרִדָּת
76 לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה [וכְּנֹדָע²² שְׁאִכֵּן מִבְּחִינָה רֹחַנִית כֹּל הַמִּצְוֹת יִשְׁנֵן
77 וְנִיתֵן לְקִיּוֹם בְּאֲמַצְעוֹת מַחְשָׁבָה דְּבִירוֹר וְבִאֲמַצְעוֹת מַעֲשֶׂה, וְכִפְרָט
78 כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת מִצְוֹת כְּאֵלָּה הַקְּשׁוּרוֹת עִם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
79 הִיא מְכוּוֹנָת וּמִקְבִּילָה לְרוּחַנִיּוֹתָם שֶׁל הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְאֵם כֵּן יִשְׁנָה בּוֹדָא
80 מִשְׁמַעוֹת רֹחַנִית גְּדוֹלָה לְמִצְוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עִימָהּ, כֵּךְ שֵׁנִית לְקִיּוֹם בְּרוּחָנִיּוֹת
81 בְּמַחְשָׁבָה וּבְדִיבּוּר], וְאֵז, חֲשָׁבוּ הַמְּרָגְלִים, כֹּאשֶׁר יַעֲסֻקוּ בְּכִנְסָה לְאֶרֶץ
82 יִשְׂרָאֵל וּבְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הַשִּׁיכּוֹת לְשֵׁם בְּאֹפֶן רֹחַנִי יִהְיֶה בָּהֶם מְב'
83 הַמַּעֲלּוֹת, תִּהְיֶה בָּהֶם מִצַּד אֶחָד גַּם מַעֲלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָד שֵׁנִי
84 תִּהְיֶה בָּהֶם גַּם מַעֲלַת הַרוּחָנִיּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה מְבַלִּי שִׁיִּצְטָרְכוּ

(17) לקו"ת שם לז, רע"א. ועוד. (18) בהר כה, ג. (19) פרשתנו יג, כח. (20) שם, לב. (21) ראה לקו"ת שם לח, ב. (22) לקו"ת ר"פ פנחס. אוה"ת יתרו ע' תתקלו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 להתגשם בעולם המעשה. וְלִכְּן הִלְכוּ לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ רַק בְּאִפֶּן
2 כְּפִי שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה כְּלוּמֹר בְּהִלִּיכְתָּם לְאוֹרְכָה וּלְרַחֲבָה שֶׁל
3 הָאָרֶץ הֵם הִתְעַצְמוּ עִם רוּחַנִיּוּתָהּ, וְלֹא רָצוּ לִירֹד לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה,
4 כִּי הַמַּעֲשֶׂה מְבַלְבֵּל לַמַּחְשָׁבָה בְּנוֹדָע כֹּאשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק בְּעִנְיָן
5 נִשְׁגָּב בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אִזִּי אֵם תִּידָרֵשׁ

6 מִמֶּנּוּ תְשׁוּמָה לֵב כִּלְפֵי פְעוּלָה
7 גִּשְׁמִית שֶׁעָלִיו לַעֲשׂוֹת בְּאִמְצָעוֹת
8 יָדָיו וְרוּגְלָיו הֵרִי זֶה יִבְלָבֵלוּ,
9 וְהִנֵּנוּ מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
10 הָאִמּוּרִים כִּלְפֵי הַמְּרַגְלִים הִיא
11 שְׁדוּקָא מִצַּד שְׂרָשָׁם הָעֵלְיוֹן
12 לֹא הָיוּ יְכוּלִים לִירֹד
13 לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶהוּ גַם
14 הַמִּשְׁמַעוֹת הַנִּסְתָּרִים שֶׁל מֶה
15 שְׁאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְלִ"ל²³
16 אִוְדוֹת הַמְּרַגְלִים: 'שְׂאִין לָהֶם
17 חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא',
18 וּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר²⁴
19 הָעֵנִין בְּזֶה אֲשֶׁר מִשְׁמַעוֹת
20 מִלִּים אֵלֶּה הִיא לְמַעֲלִיּוֹתָא
21 כְּלוּמֹר חִיבוּתִי, שְׁזֶה שְׂאִין לָהֶם
22 חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא זֶהוּ דוּקָא
23 מִצַּד מַעֲלַת הַמְּרַגְלִים,
24 מִפְּיֹן שְׁמִכְחִינָת דְּרִגְתָּא נִשְׁמַתָּם
25 הָעֵלְיוֹנָה הֵם לְמַעֲלָה מְגֹדֵר

26 עוֹלָם, לְמַעֲלָה גַם מִדְּרַגַּת עוֹלָם הַבָּא, וְכָל־שָׂפָן שֶׁהֵם לְמַעֲלָה
27 מְגֹדֵר הֵם לְמַעֲלָה מִהַהֲגִדָּה שֶׁל 'חֶלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא' (כְּמוֹכָא
28 בְּדִרּוּשׁ הַ'צִּמְח צֶדֶק' בְּעֵנִין זֶה²⁵ אִוְדוֹת שִׁיכּוּתוֹ שֶׁל יְהוּדֵי לִשְׁכַּר
29 הַנִּיתָן בְּעוֹלָם הַבָּא יִשְׁנֵם לְשׁוֹנוֹת שׁוּנִים שֶׁל חִז"ל, יִשְׁנוּ אָדָם שֶׁהוּא 'בֵּן עוֹלָם
30 הַבָּא' וְיִשְׁנוּ אָדָם שִׁישׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא'. 'חֶלֶק' פִּירוּשׁוֹ הַחֶלֶק וְהַדְּרָגָה
31 הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּרוּחַנִיּוּתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא וּמִבְּחִינָה זֶה הַמְּרַגְלִים לְמַעֲלָה מִכָּן).
32 אֲמָנָם אֶף־עַל־פִּי־כֵן הָיָה זֶה טְעוּת שֶׁל הַמְּרַגְלִים, כִּי בִסּוּפּוֹ
33 שֶׁל דְּבַר יֵשׁ מַעֲלָה דוּקָא בִּירִידָה לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, וְבִשְׁבִיל
34 הִירִידָה לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, הֵן בְּכָדִי שִׁינְיָחוּ לְפַעוֹל בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי לְכַרּוֹ לִזְכּוֹ
35 וְלַהֲעֵלּוֹתוֹ וּמִבְּלִי שֶׁהַדְּבַר יִגְרוֹם לְנִפְלִיתָם, וְהֵן בִּשְׁבִיל עֵצָם זֶה שֶׁהֵם יִגְיִעוּ
36 לְהַכְרָה בְּמַעֲלָה שְׂקִימָת בְּעִבּוּדָה זֶה, הִרִי עַל־זֶה הָיוּ צָרִיכִים לְגַלּוֹי אֹר
37 מִמְּדִרְגָּה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁהִי הִבְטִי לִכְךָ שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי אֵינָנו מוֹגֵבֵל
38 הוּא דוּקָא בְּכַךְ שִׁבְכּוּלָתוֹ לְרֹדֶת וּלְהַתְּגַלּוֹת אֵף לְמִטָּה מִטָּה. כֹּאשֶׁר הַרוּחַנִיּוּת
39 הִיא כְּזוֹ שִׁבְכּוּלָתָהּ לְהַתְּגַלּוֹת רַק בְּמָקוֹם מְרוּמָם וְאֵין בְּאִפְשָׁרוּתָהּ לְפַעוֹל גַּם
40 בְּמָקוֹם שֶׁפֶל הִרִי זֶה בִּיטּוֹ לִכְךָ שֶׁהִיא בְּעִצְמָהּ מוֹגֵבֵלָה. בְּדוּגְמַת אָדָם חָכֵם
41 שְׁעוֹמֵק חֲכָמָתוֹ מִתְּבַטָּא בְּכַךְ שִׁבְכּוּלָתוֹ לְהַסְבִּיר רַעִיּוֹן עוֹמֵק גַּם לְאִישׁ פֶּשׁוּט

ביאור בדרך אפשר

42 שְׂאִינוּ חָכֵם כְּמוֹתוֹ, כֹּאשֶׁר הַחָכֵם מַצְלִיחַ לְשׁוֹחַח בְּעִנְיָנִים נְעִלִים רַק עִם בְּעָלִי
43 שְׁכָל כְּמוֹתוֹ הִרִי זֶה מִבְּטָא שִׁישׁ גְּבוּל לְעוֹמֵק חֲכָמָתוֹ, נִקּוּדָה זֹאת אֲשֶׁר דוּקָא
44 הַכְּנִיסָה לְאָרֶץ, הִירִידָה לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, כְּרוּכָה בְּהַתְּגַלּוֹת שֶׁל כּוֹחַ אֱלֹקִי עֲלִיּוֹן
45 עוֹד יוֹתֵר, רְמוּזָה בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁל שְׁנֵי הַמְּרַגְלִים הַצְדִּיקִים דְּזֶהוּ מֶה שְׁאֵמְרוּ
46 לָהֶם פֶּלֶב וְיִהְיֶה אֲשֶׁר

47 דוּקָא 'טוֹבָה הָאָרֶץ מֵאֵד
48 מֵאֵד', 'אִם חָפֵץ בְּנֵי הָוִי'
49 גו' זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ²⁶,
50 בְּמִלִּים 'טוֹבָה הָאָרֶץ מֵאֵד מֵאֵד'
51 הֵם רְמוּזוּ לִכְךָ שְׁשִׁישׁ פְּאָרֶץ
52 כְּלוּמֹר עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה
53 הַמִּתְּבַצֶּעֶת בְּאָרֶץ הַגִּשְׁמִית נִיתָן
54 לְהַגִּיעַ לְמַעֲלָת 'מֵאֵד
55 מֵאֵד', כְּלוּמֹר ב' פְּעָמִים
56 מֵאֵד מִשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל הַמִּלָּה
57 'מֵאֵד' הִיא 'בְּלִי מִידָה'. רוּחַנִיּוּתוֹ
58 שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַמְּאִירָה
59 בְּעוֹלָמוֹת הָעֵלְיוֹנִים הִינָּה בְּבַחֲנִית
60 'מֵאֵד' כְּלוּמֹר הִיא בְּלִי מִידָה אֵךְ
61 עַל יְדֵי הִירִידָה לְתוֹךְ עוֹלָם
62 הַמַּעֲשֶׂה, בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שְׁלֹנוּ,
63 מִתְּגַלָּה 'מֵאֵד' עֲלִיּוֹן עוֹד יוֹתֵר,
64 מִתְּגַלָּה הַבְּלִי גְבוּל הָאִמִּיתִי שֶׁל
65 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
66 עוֹד יוֹתֵר מִהַעֲלִיּוֹנִים שְׁבַעֲלִיּוֹנִים,

67 לְמַעֲלָה מִשְׁלָמוֹת הָעִבּוּדָה שְׁבַעֲלִיּוֹת הַמַּחְשָׁבָה, וְדִרְגָּה זֹאת הוּא
68 עֵנִין פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּגָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַסְּבָרָה הַדְּבָרִים: כֹּאשֶׁר
69 הָאָדָם עוֹסֵק בְּעֵסֶק מִסּוּרִים הִרִי זֶה רַק מִשּׁוּם שִׁישׁ לוֹ תַּעֲנוּג בְּכַךְ, מֶה שְׁעוֹמֵד
70 מֵאֲחֻרֵי תַּעֲנוּג זֶה הִיא הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הָאָדָם אִוְדוֹת בְּנֵי וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ אֲשֶׁר
71 עֹבְרִים הוּא עוֹסֵק בְּכָל זֶה. הַתַּעֲנוּג שִׁישׁ לוֹ בְּעֵסֶקֵי הַשׁוּנִים הִרִי זֶה בְּבַחֲנִית
72 'חִיצוֹנִיּוֹת הַתַּעֲנוּג' אֲשֶׁר הוּא מִסְתַּעֵף מִהַתַּעֲנוּג שִׁישׁ לוֹ בְּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ אֲשֶׁר
73 תַּעֲנוּג זֶה הוּא 'פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג' הַקְּשׁוֹר בְּפִנִּימִיּוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם. כְּמוֹ כֵּן,
74 כִּבְיָכּוֹל, הַשְׁפַּעְתּוֹ שֶׁל הָאֹר הָאֱלֹקִי בְּכָל הָעוֹלָמוֹת כְּרוּכָה בְּתַעֲנוּג שֶׁל הַקְּדוּשׁ
75 בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר תַּעֲנוּג זֶה הוּא בְּבַחֲנִית מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם, הַעוֹמֵד
76 מֵאֲחֻרֵי תַּעֲנוּג זֶה, זֶה פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר הִיא נְעוּצָה
77 בְּתַשׁוּקָתוֹ לְהַתְּגַלּוֹת דוּקָא בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי כְּדִבְרֵי חִז"ל: 'נִתְּאָנָה הַקְּדוּשׁ
78 בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים' וְזֶהוּ גַם עֵנִין הַרְמוּז בְּמִלִּים 'אִם
79 חָפֵץ בְּנֵי הָוִי', הַסִּיכָה לִכְךָ שֶׁהֵם מִשְׁתַּמְשִׁים בְּמִלִּים 'חָפֵץ' וְלֹא בְּמִלָּה
80 'רוּצָה' הִרִי זֶה מִשּׁוּם ד' 'חָפֵץ' לְעוֹמֵת 'רוּצָה' עֵנִינוּ הוּא פְּנִימִיּוֹת
81 הַרְצָיוֹן. נֹאמֵר 'חָפֵץ בְּנֵי' כְּלוּמֹר שֶׁהַתְּגַלּוּתוֹ שֶׁל כּוֹחַ עֲלִיּוֹן זֶה, שֶׁל פְּנִימִיּוֹת
82 הַתַּעֲנוּג הָעֵלְיוֹן, הוּא מֵאִיר לְמִטָּה מִטָּה וְעַד שְׁחָפֵץ זֶה נִמְשָׁף

(23) סנהדרין קח, א (במשנה). (24) ספר עשרה מאמרות מאמר חק"ד ח"ב פ"ח. מגלה עמוקות על התורה פרשתנו יד, לה. (25) ראה אוה"ת במדבר ע' טו. נ"ך ע' שכ ואילך. (26) ראה בכל זה - לקו"ת שם לח, ג. סה"מ תקס"ז ע' רלה. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 בְּנוּ, בְּיִשְׂרָאֵל, וּמַגֵּלָה גַם בָּהֶם אֶת עֲנֵן הַחֶפֶץ שֶׁבָּהֶם, אֵת אוֹתָהּ
2 דְּרָגָה שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתְּעוּגָה שֶׁקִּימָת בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי בִּכְךָ שֶׁפְּנִימִיּוֹת הַתְּעוּגָה
3 שֶׁלוֹ הוּא בִּלְעֻשׁוֹת לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, עַד שֶׁמַּעֲלָה אוֹתָם
4 לְדֶרֶגָה כְּזוֹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְחַלֵּק בָּהּ בֵּין 'חֶפֶץ' לְרִצּוֹן' כְּלוּמָר
5 הַכּוֹחַ שֶׁנִּיתֵן לַיהוּדִי מִלְּמַעְלָה
6 לְצוּרֵךְ הַפְּעוּלָה בֶּאֱרֵץ יִשְׂרָאֵל, 1
7 בְּעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, הוּא לֹא רַק בִּכְךָ 2
8 שֶׁרְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי יִהְיֶה נֶתוּן 3
9 בְּמִשְׁמָחָה זֹאת אֲלֵא גַם רְצוֹנוֹ 4
10 הַחִיצוֹנִי יִחְפֹּץ בִּכְךָ וְהוּא לֹא 5
11 יִתְבַּלְבֵּל מִהַתְּעוּגָה שֶׁנִּיתֵן לְהַשִּׁיג 6
12 בְּקִלּוֹת יוֹתֵר בְּעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה. 7
13 עַד כָּאֵן הַתֵּכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל 8
14 פֶּרֶשׁת הַמִּרְגָּלִים הַמִּבְּאֵר 9
15 בְּדִרְוֹשִׁים שֶׁל רְבוּתֵינוּ 10
16 וְנִשְׁאִינוּ, וְכַמְּפָרֵשׁ שֶׁם 11
17 בְּאִרְיָכוֹת וּבִבְאֹר, וְעַצֵּם 12
18 הַהִסְתַּכְלוּת בְּאוֹתוֹת הַכְּתוּבוֹת 13
19 בְּמֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת הָאֲמֹרִים יֵשׁ 14
20 בְּכּוֹחַ הַהוֹסֵף בְּהַבְנַת הַדְּבָרִים 15
21 לְעוֹמֵק שֶׁהֵרִי 'אוֹתוֹת' 16
22 מִחִכְיָמוֹת'. 17
23 אֲמָנָם עֲדִין צָרִיךְ לְהִבִּין, 18
24 אִיךְ מֵתָאִים בְּאֹר זֶה 19
25 בְּהַבְנַת טַעֲמֵי הַמִּרְגָּלִים 20
26 אֲשֶׁר לִפְנֵי טַעֲמוֹת נִבְעָה 21
27 מִמַּעֲלָתָם הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה, 22
28 כִּיצַד זֶה מֵתָאִים עִם הַפֶּרֶשׁ 23
29 הַפְּשׁוּט שֶׁלִּפְנֵי מַעֲשֵׂיהֶם 24
30 הָיוּ מַעֲשֵׂים חֲמוּרִים 25
31 וּבִלְתִּי רְצוּנִים, כִּפִּי שֶׁאֵין 26
32 מוֹכֵן מִפְּשָׁטוֹת הַכְּתוּבוֹת, וְחֵטֵא הִיא שֶׁל עַד כֹּךָ שֶׁהֵם 27
33 אֲמָרוּ' דְּבָרֵי כִפְיָה מִמֶּנּוּ, הֵם טַעְנוּ 'שְׂאִין בְּעַל הַבֵּית יָכוֹל 28
34 לְהוֹצִיא אֶת כָּלִי מִשֶּׁם כו', כְּלוּמָר אֲפִילוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא כַּעַל 29
35 הַבֵּית אֵין בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וְנִקְרָא זֶה, אֲשֶׁר בְּנוֹסֵף 30
36 לְמַשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה שֶׁל טַעֲמוֹת, יִשְׁנָה הַמַּשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה אֲשֶׁר לִפְנֵי 31
37 מְדוּבָר בְּחֵטָא גָּמוּר, הִרֵי זֶה כְּמוֹ בְּעֵנִין דְּבַת הָאָרֶץ שֶׁהוֹצִיאָהּ, דָּאֵף 32
38 שֶׁלְּמִדְּרֹנָה שֶׁמִּבְּחִינַת עֵצֶם הַפְּעוּלָה שֶׁל הוֹצֵאת דִּבְכָּה יֵשׁ דְּבָה לְטוֹבָה, אֵךְ 33
39 מִכָּל־מִקּוֹם כָּאֵן אוֹדוֹת חֵטָאִים שֶׁל הַמִּרְגָּלִים נֶאֱמָר' 29 בְּפִירוּשׁ בִּפְסוּק 34
40 'מוֹצֵאִי דְּבַת הָאָרֶץ רָעָה כו', וְכַמּוֹ כֵּן גּוֹדֵל חוֹמֶרֶת הַחֵטָא מוֹכֵן 35
41 מִהַעֲנֵשׁ הַכִּי חֲמוּר שֶׁנִּתֵּן לָהֶם הֵם לֹא זָכוּ לְהִיכָסֵּס לָאָרֶץ וּמָתוּ בְּמִדְּבָר 36
42 בְּמִיתָה מִשּׁוֹנָה 'נִשְׁתַּרְכַּב לְשׁוֹנָה עַד טְבוּרָם וכו'. וְכַמְּפָרֵשׁ בְּסִפְרָה תְּהִלִּים

ביאור בדרך אפשר

30 בְּפִסְטִיקִי 'לְכוּ נִרְנְנָה וְגו'' 30 ('שְׂאוּמָרִים בְּעֶרְבֵי שִׁבְתָּ) אוֹדוֹת
44 הַחֲסִידוֹת וְהַפְּגָם שֶׁקִּימָת בְּהִנְהָגָתָם כְּלוּמָר בְּהִנְהָגוֹתָם שֶׁל דּוֹר הַמִּדְּבָר
45 (הַמִּרְגָּלִים) הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר עֲלֵיהֶם 'וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְּרָכֵי' וְהוּא נִשְׁבַּע
46 שֶׁהֵם 'לֹא יִבְאֹן אֶל מִנְּחֹתֵי'. וְגַם כִּלְפֵי מָה שֶׁהוֹסֵב אוֹדוֹת הַמַּשְׁמַעוֹת
47 הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁל דְּבָרֵי חֲז"ל
48 בְּמִשְׁנָה הַנִּלְשָׁן 'שְׂאִין 1
49 לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא' 2
50 אֲשֶׁר הִדְּבָר קָשׁוּר בְּמַעֲלָתָם 3
51 הַעֲלִינָה, הִרֵי סוּף סוּף 4
52 הַפֶּרֶשׁ בְּפִשְׁטוֹת בְּזָה 5
53 הוּא לֹא חִיבִי אֲלֵא 6
54 לְגִרְעוּתָא כְּלוּמָר שֶׁלִּי, 7
55 שֶׁהֵם לְמִשְׁנָה מְדוּרָגָת עוֹלָם 8
56 הַבָּא וְאֵינִם רְאוּיִים לוֹ, וְאֵם כֵּן 9
57 צָרִיךְ לְהִבִּין כִּיצַד הַמַּשְׁמַעוֹת 10
58 הַרוּחָנִית הַעֲלִינָה שֶׁל חֵטָא 11
59 הַמִּרְגָּלִים מֵתָאִימָה עִם 12
60 הַמַּשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל 13
61 הַדְּבָרִים.
62 וַיֵּשׁ לֹמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר 14
63 הַבְּאֹר בְּזָה, עַל־פִּי 15
64 מֵאֲמָר רְבוּתֵינוּ וְגו' 16
65 אֲשֶׁר 'דְּבָרֵי תוֹרָה עֲנִיִּים 17
66 בְּמִקּוֹם אֶחָד וְעֲשִׂירִים 18
67 בְּמִקּוֹם אֶחָד' כְּלוּמָר כֹּאשֶׁר 19
68 הָאֵדָם רֹאֵה שֶׁבְּמִקּוֹם אֶחָד 20
69 בְּתוֹרָה אֵין הַדְּבָרִים מְבֹאֲרִים כִּדִּי 21
70 צֹרֵכִם, הֵם בְּכַחֲנִית 'עֲנִיִּים', הִרֵי 22
71 בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּתוֹרָה הַדְּבָרִים 23
72 מוֹסְבִּים הֵיטֵב, הֵם בְּכַחֲנִית 24
73 'עֲשִׂירִים', וּמִשֶּׁם נִתֵּן לְהַשְׁלִים
74 אֵת הַחֲסֵר בְּמִקּוֹם הָרָאשׁוֹן, כְּמוֹ כֵּן, הַבְּנֵת הַמַּשְׁמַעוֹת הַהִפּוּכּוֹת זֹאת מִזֹּו שֶׁבְּחֵטָא
75 הַמִּרְגָּלִים תִּתְּאֶפְשֵׁר עַל יְדֵי לִימּוּד סוּגִיָּה דּוּמָה בְּתוֹרָה אֲשֶׁר בָּהּ הַדְּבָרִים
76 מְבֹאֲרִים יוֹתֵר, שְׂוִיבֵן זֶה עַל־פִּי הַמִּבְּאֵר בְּדִרְוֹשׁ אֶחָד הַמוֹפִיעַ
77 בְּלִקְוִטֵי תוֹרָה' 32 שֶׁל אֲדַמּוּר' הִזְקֵן ('וַיֵּשׁ בּוֹ גַּם הַגְּהָלוֹת
78 מֵאֲדַמּוּר' הַצֵּמַח צֶדֶק') מֵאֲמָר חֲסִידוֹת זֶה מְבֹסֵס עַל הַפְּסוּק' 33
79 'וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נָחַשׁ נִחְשָׁת וַיְשִׁימָהּ עַל הַגִּס וְהָיָה אִם נִשָּׁף
80 הַנִּחְשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט אֶל נָחַשׁ הַנִּחְשָׁת וְחָי' פְּסוּק זֶה נֹאמֵר
81 אוֹדוֹת נָחַשׁ הַנִּחְשָׁת שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה רְבִינוּ בְּמִדְּבָר. בְּאֶחָד מִמִּקְוֹמוֹת חֲנִינִים שֶׁל
82 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֻקְבוֹת הַתְּלֻנּוּנוֹת עַל ה' וְעַל מִשָּׁה, תִּקְפוּ אוֹתָם הַנִּחְשָׁים וַיִּנְשְׁכוּ
83 אֵת הָעַם' וְעַל פִּי צִיּוּי ה' יִיצֵר מִשָּׁה רְבִינוּ דְּמוֹת נָחַשׁ עֲשׂוּי נְחוּשֶׁת וְהַעֲמִידוּ
84 עַל 'נֹס', כְּלוּמָר עַל גְּבִי דְּבַר גְּבוּהָ, וְכֵל אָדָם שֶׁנִּשְׁנָךְ עַל יְדֵי נָחַשׁ, עַל יְדֵי

(27) ראה של"ה קצא, א. מגדל עוז הלכות אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. (28) סוטה לה, א. וש"נ. (29) פרשתנו יד, לו. (30) מזמור צה. (31) ירושלמי ר"ה פ"ג סוף ה"ה. ברייתא דל"ב מדות מדה טו. (32) חוקת סא, ד ואילך. (33) חוקת כא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ההסתכלות כלפי מעלה אל עבר נחש הנחושת, הוא נרפא וחי, דמבאר שם
2 במאמרו של אדמו"ר הזקן, שענין ההסתכלות בנחש הנחש
3 שהביא לרפוי נשיכת הנחש הוא משום שהשרש הרוחני שממנו
4 נוצרה מציאותו של הנחש שלמטה בעולמינו, הוא בבחינת הנחש
5 הרוחני שקיים למעלה, ששם

6 בשורשו הרוחני העליון הוא
7 טוב, נחש הנחושת שייצר
8 משה רבינו והציבו על הגובה,
9 מסמל את שורשו הטוב של
10 הנחש ולכן על-ידי
11 ההסתכלות בו ממשיכים
12 ומגלים את השרש העליון של
13 הנחש בתוך מציאותו של
14 הנחש שלמטה, ועל-ידי
15 זה גורמים לכך שגם הנחש
16 התחתון יתהפך לטוב ובמילא
17 בטלה נשיכת הנחש.
18 ובקשר לעניין זה, אשר שורשו
19 הרוחני של כל דבר שלילי
20 שקיים בעולם הזה, הוא טוב
21 גמור, מביא על-זה אדמו"ר
22 הזקן את מה שאמרו
23 רבותינו ז"ל³⁴ אודות שתי
24 דמויות בעלות זהות שלילית,
25 האחת זו דמותו של השטן
26 שהוא זה שהסית כביכול את
27 הקדוש ברוך הוא לפגוע באיוב
28 ולהעמידו בנסיון של אמונה בה,
29 והשניה זו דמותה של 'פנינה'
30 אשתו של אלקנה. פנינה היתה
31 מציקה ומצערת את חנה שהיתה

32 אשתו הנוספת של אלקנה והיתה ללא ילדים. חז"ל אומרים: 'שטן ופנינה
33 - לשם שמים נתפנונו' שטן טען שזכויותיו של איוב גורמות להקטנת
34 חשיבותו של אברהם אבינו, ופנינה רצתה לגרום לשכרון ליבה של חנה בכדי
35 שתתפלל לה' ועל ידי כך היא תזכה לפרי בטן. בדברי חז"ל אלה הדמויות
36 האמורות מצטיירות כצדיקים תמימים שכל כוונתם תמימה לחלוטין. דבר זה
37 דורש ביאור, דלכאורה אינו מובן, שהרי אמרו במסכת סנהדרין³⁵
38 שחורבן בית המקדש נגרם בעקבות כך 'שהשטן נתן עיניו בבית המקדש
39 והקריבו בו' כלומר הדבר נגרם בעקבות קנאתו וכמו כן אומרים חז"ל על
40 השטן שהוא מלאך המות³⁶ מלשונות אלה משמע שדמותו שלילית
41 לחלוטין, ועל-דרך-זה אודות דמותה של פנינה, הרי בפשטות
42 בתיב בה³⁷ (=נכתב אודותה) 'ורפת בנים אמללה' ונאמר על כך
43 בווהר שלעומת חנה שכלפיה נאמר 'עקרה ילדה שבעה' דבר המסמל את

שם שענין ההסתכלות בנחש הנחש שהביא לרפוי
נשיכת הנחש הוא משום שהשרש הנחש שלמטה הוא
בבחינת הנחש שלמעלה שהוא טוב, ולכן על-ידי
ההסתכלות ממשיכים שרש הנחש בנחש שלמטה,
ועל-ידי-זה בטלה נשיכת הנחש. ומביא על-זה מה
שאמרו רבותינו ז"ל³⁴ שטן ופנינה לשם שמים נתפנונו,
דלכאורה אינו מובן שהרי אמרו במסכת סנהדרין³⁵ שהשטן
נתן עיניו בו' והוא מלאך המות³⁶, ועל-דרך-זה פנינה,
הרי בפשטות בתיב בה³⁷ ורפת בנים אמללה שהיא
שיכת ל'לעמת-זה', ואם כן מהו שאומרים לשם שמים
נתפנונו. ומבאר בזה פנ"ל, דהשרש של שטן ופנינה
למעלה הוא בבחינת לשם שמים נתפנונו, כי כל הדברים
שבעולם שרשם ומקורם הוא למעלה, והרי רק טוב
יורד מלמעלה³⁸, ולכן בהכרח לומר שהענינים כפי
שהם בשרשם למעלה הם טובים, ורק אחר כך נופלים
למטה ומשתלשלים עד לשטן ופנינה בפשטות. וכמוכא
שם³⁹ גם משל הזונה וכן המלך המבאר בזהר⁴⁰ (והובא
בתניא בכמה מקומות⁴¹) שכל רצונה ורפצה הוא שלא
יצית לה בן המלך, ובזה תתענג יותר כו'. ועל-דרך-זה
מוכא בתניא⁴² שגם הקלפות אינן יכולות לעבר על
רצונו יתברך וכמו שאמר בלעם⁴³ לא אוכל לעבר את
פי ה' כו' ופקדונו יתברך שמרה רוחם⁴⁴ ורק דקרו ליה

(והובא משל זה גם בספר התניא בכמה מקומות⁴¹) משל למלך
שהוא חפץ לגרום להתגלותם של הכוחות הגדולים הקיימים בתוך נפשו של
בנו. לשם כך המלך שולח את אותה אשה שתפתה את בנו הנסיך ותאלצו
להתמודד עם נסיון זה, דבר שיגרום לו להשתמש סוף סוף בכוחותיו הנעלמים.
הזונה עצמה, בגלל אהבתה את המלך, איננה רוצה שכן המלך ייכשל אלא
שהוא יתגבר ויעמוד בנסיון, שכל רצונה ורפצה הוא שלא יצית
לה בן המלך, ודווקא בזה תתענג יותר כו'. ועל-דרך-זה
מוכא בספר התניא⁴² שגם 'הקלפות' כלומר כוחות הטומאה אינן
יכולות לעבר על רצונו יתברך אינן יכולות לעשות פעולה נגד רצון
ה' וכמו שאמר בלעם⁴³ הרשע: 'לא אוכל לעבר את פי ה'
כו' ופקדונו יתברך שמרה רוחם⁴⁴ כלומר הם מצייתים לרצון ה'
והסורם של כוחות הטומאה הוא רק בכך שהכרתם בקדוש ברוך הוא היא

היותה שייכת לרשות הקדושה אשר שם הכל בתנועת עליה וצמיחה, הרי
שפנינה היא שיכת ל'לעמת-זה' כלומר היא שייכת לרשות ה'סטרא
אחרא' אשר שם הכל פוחת ומתכלה, מכך מובן שדמותה הינה שלילית, ואם
כן מהו שאומרים 'לשם שמים נתפנונו'?

ומבאר בזה פנ"ל,
דהשרש הרוחני העליון של
שטן ופנינה כפי שהוא
למעלה, הרי שם הוא
בבחינת 'לשם שמים
נתפנונו', כי כל הדברים
שקיימים בעולם הרי
שרשם הרוחני ומקורם
העליון הוא קיים למעלה,
והרי רק טוב יורד
מלמעלה³⁸, ולכן בהכרח
לומר שהענינים כפי
שהם בשרשם למעלה
הם טובים, ורק אחר כך
נופלים למטה
ומשתלשלים ויורדים
הדברים משורשם העליון עד
לשטן ופנינה בפשטות.
וכמוכא שם³⁹ במאמרו של
אדמו"ר הזקן, אודות נקודה זו
שגם הכוחות השליליים
שפועלים בעולם ומנסים לבלבל
ולמנוע מהאדם להצליח
בעבודתו, גם הם, מבחינת
מציאותם הפנימית חפצים בטוב,
גם משל הזונה וכן
המלך המבאר בזהר⁴⁰

(34) ב"ב טז, א. (35) נב, א. (36) ב"ב שם. (37) שמואל ב, ה. וראה זח"ב כד, ב. צב, א. (38) ראה ב"ר פנ"א, ג. מדרש תהלים מזמור קמט. אגה"ק ס"א. ועוד. (39) סא, סע"ד ואילך. (40) ח"ב כסג, א. (41) ספ"ט. ספ"ט. (42) פכ"ד. (43) בלק כב, יח. ועוד. (44) ע"פ

ביאור בדרך אפשר

1 באופן כזה 'דָּקְרוּ לִי'ה אֱלֹקָא דְּאֶלְקִיָּא' ⁴⁵ (=שהם קוראים לו אלוקי
2 האלוקים) כלומר חסרונם הוא בכך שהם מחשיבים גם את עצמם כבעלי
3 מציאות עצמאית, בבחינת 'אלוקים', ומבחינתם הקדוש ברוך הוא 'אלוקי
4 האלוקים'. דָּכָן הוּא מַצֵּד הַשָּׁרֵשׁ הַרוּחָנִי הַעֲלִיּוֹן שֶׁל ה'לְעֹמֶת־זֶה'
5 של כוחות הטומאה, שגם הם
6 מכירים בשליטתו ובמלכותו של
7 הקדוש ברוך הוא, אֵלָא
8 שְׁמִזָּה נִשְׁתַּלְשַׁל וִירֵד אַחֵר
9 כִּף לְמִטָּה מְצִיאוֹת שֶׁל רַע
10 ממש המתבטא בְּמִצִּיאוֹת שֶׁל
11 יִצְרֵל־הָרַע כְּפִשּׁוּטוֹ,
12 שְׁהִיצְרֵל־הָרַע נִלְחָם נֶגֶד
13 רִצּוֹן ה', וְהִינּוּ עַל פִּי
14 האמור עד כאן מובן שְׁבִאֲמַת
15 במלחמה זו הוא נִלְחָם גַּם
16 נֶגֶד שָׂרְשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ כְּלוֹמֵר
17 הוא נלחם נגד מציאותו
18 האמיתית של עצמו. וְזֶהוּ
19 עֲנִין הַהִסְתַּפְּלוּת בְּנִחְשׁ
20 הַנִּחְשֶׁת שֶׁהִיא נִיצֵב 'עַל
21 הַנֶּסֶס', בְּמִקּוֹם גְּבוּהָ, דִּהְיִינוּ
22 הַסְתַּכְלוּת זו מְבִטָּאת אֵת
23 הַהִסְתַּפְּלוּת הַרוּחָנִית שֶׁל
24 האדם שצריכה להיות בְּשָׂרְשׁ
25 וּמִקּוּרֹוֹ הַעֲלִיּוֹן וְהַטּוֹב שֶׁל
26 הַנִּחְשׁ שְׁלִמִטָּה, דְּעַל־יָדֵי
27 הַהִסְתַּפְּלוּת זו מְמַשִּׁיכִים
28 וּמַגְלִים אֵת שָׂרְשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ
29 האמיתי שֶׁל הַנִּחְשׁ לְמִטָּה,
30 עַד שֶׁנֶּגֶם שְׁגָם בְּנִחְשׁ
31 שְׁלִמִטָּה יִהְיֶה נֶכֶד שָׂרְשׁוֹ
32 וּמִקּוּרֹוֹ וְכֵן גַּם כֵּן לְמִטָּה
33 הוּא יִהְיֶה לְטוֹב.
34 הַסּוּגִיָּה הָאִמּוּרָה יִכּוּלָּה לִלְמֹד
35 אוֹתָנוּ וְלַהֲעֵשִׂיר אוֹתָנוּ אֹדוֹת
36 סִפּוּר הַמִּרְגָּלִים. וַיֵּשׁ לֹמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר, שְׁעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם
37 בְּעֲנִין הַמִּרְגָּלִים. דִּהְמִרְגָּלִים מַצֵּד שָׂרְשָׁם וּמִקּוּרָם הַעֲלִיּוֹן,
38 מִבְּחִינַת שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתָם הֵם הִיוּ מַעוֹלָם הַמִּחְשָׁבָה, וְעַד דְּאִיתָא
39 בְּגִמְרָא (=שְׁמוּבָא בַּגְמָרָא) ⁴⁶ אֹדוֹת הַצּוּרָה שֶׁבָּה מוֹטְלוֹת בְּמִדְּבַר גּוֹיּוּתֵיהֶם
40 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְתוֹ בְּחִטָּא הַמִּרְגָּלִים 'דִּדְמוּ כְּמָאן דְּמִיבְסָמִי כו'
41 (=הם דומים לאנשים המבוססים משתיית יין) שֶׁדָּבַר זֶה מְבִטָּא אֵת הַרוּחָנִיּוּת
42 הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּתוֹכָהּ הֵם שְׁקוּעִים שֶׁהִרִי מִשְׁמַעוֹתוֹ הַרוּחָנִית שֶׁל יִין הוּא עֲנִין
43 הַתַּעֲנוּג שְׁלִמִטָּה, וְנִמְעָלָתָם מִתְבַּטֵּאת גַּם בְּכֵן שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם

ביאור בדרך אפשר

44 דוֹר הַמִּדְבָּר, דְּמִדְבָּר' מִבְּחִינַת עֲנִינֹו וּמִשְׁמַעוֹתוֹ הַרוּחָנִית הוּא מִסְמַל
45 אֵת 'סְפִירַת הַכֶּתֶר' ⁴⁷, דָּבַר זֶה מִתְבַּטֵּא בְּכֵן שֶׁהַמִּדְבָּר הוּא מִקּוֹם כּוֹחַ אֲשֶׁר
46 עָלָיו נֶאֱמַר 'אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם' לְמַעֲלִיּוֹתָא כְּלוֹמֵר בְּמִשְׁמַעוֹת
47 חַיּוּבִית, הַסְבֵּרַת הַדְּבָרִים: הַהֲאָרָה הָאֱלּוּקִית הַמֵּאִירָה בְּמִדְּיָה בְּתוֹךְ הַמִּסְגֵּרָה
48 שֶׁל עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת מְכוֹנָה בְּשֵׁם
49 'אֲדָם', וְלַעֲוֹמָתָה הַהֲאָרָה
50 הָאֱלּוּקִית הַבְּלִיתִי מוֹגְבֵּלָת, סְפִירַת
51 הַכֶּתֶר, הִרִי הִיא לְמַעֲלָה
52 מִבְּחִינַת 'אָדָם'. אֵלָא
53 שְׁמִזָּה נִשְׁתַּלְשַׁל לְמִטָּה
54 עֲנִין דוֹר הַמִּדְבָּר
55 לְגִרְיָעוֹתָא כְּלוֹמֵר בְּמוֹבָנוּ
56 הַשְּׁלִילִי וְכו'.

57 וְזֶהוּ הַסִּיכָה לְמָה
58 שְׁבִמְאָמְרִים אֱלוֹ (דְּרוּשִׁי
59 הַמִּרְגָּלִים) מְבָאֵר רַק עֲנִין
60 זֶה כְּלוֹמֵר מְדוּבָר רַק אֹדוֹת
61 דְּרַגְתָּם הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה שֶׁל
62 הַמִּרְגָּלִים שֶׁהוּא מַעֲלָתָם
63 וּפְנִימִיּוּתָם שֶׁל הַמִּרְגָּלִים,
64 זוּ מְצִיאוֹתָם הָאִמּוּתִית כְּפִי שֶׁהִיא
65 מַצֵּד שָׂרֵשׁ נִשְׁמָתָם
66 שְׁבִעוֹלָם הַמִּחְשָׁבָה,
67 שְׁמִזָּה נִמְשָׁכָה וְכֵאֵל
68 הַטַּעֲנָה דְּאֶרֶץ אוֹכְלָת
69 יוֹשְׁבֶיהָ הִיא וְכו',
70 שְׁכֵאֲמֹר מִשְׁמַעוֹתָה שֶׁל טַעֲנָה זוּ
71 הִיא שְׂאִי־אֶפְשָׁר לָהֶם
72 לִירֵד מַעוֹלָם הַמִּחְשָׁבָה
73 לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, כִּי לֹא
74 יוּכְלוּ לְהַעֲלוֹת וּלְבָרֵר אֵת
75 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים. וּמִזָּה
76 כְּלוֹמֵר מִתּוֹךְ מְצִיאוֹתָם הַעֲלִיּוֹנָה
77 נִשְׁתַּלְשַׁל אַחֵר כִּף בְּעוֹלָמֵנוּ
78 לְמִטָּה וּמִסְתַּתֵּר טַעֲנָתָם
79 הַרוּחָנִית שֶׁל הַמִּרְגָּלִים בְּתוֹךְ עֲנִין טַעֲנַת הַמִּרְגָּלִים כְּפִי שֶׁהִיא מְסוּפֶרֶת
80 בְּפִשְׁטוֹת, שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה בְּלִיתִי רִצּוֹי כו'.

81 וְהַטַּעֲנָם וְהַסִּיכָה לְכֵן שְׁכָאן בְּמֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת מְבָאֵר רַק אֹדוֹת
82 מַעֲלָתָם שֶׁל הַמִּרְגָּלִים הוּא מְשׁוּם שְׁעָקָרָם כְּלוֹמֵר מְצִיאוֹתָם
83 הָעִיקָרִית שֶׁל הַמִּרְגָּלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא הַפְּנִימִיּוּת שְׁמִסְתַּתֵּר בָּהֶם,
84 וְכִפְסָק הַרְמָב"ם הִידוּעָה ⁴⁸ אֲשֶׁר מְפַסֵּק זֶה מוֹכֵן עַד כִּמָּה מִבְּחִינַת הַתּוֹרָה
85 מְצִיאוֹתָה הָעִיקָרִית שֶׁל יְהוּדִי הִיא הַפְּנִימִיּוּת שְׁמִסְתַּתֵּר בְּתוֹכּוֹ. הַרְמָב"ם פּוֹסֵק
86 שֶׁכֵּל אָדָם שֶׁמְחַוִּיב בְּסוּג כּוֹחַ שֶׁל מִצְוָה אֲשֶׁר כְּשׁוֹרָתָה מוֹתֵנִית בְּכֵן

ביאור בדרך אפשר

1 שהיא תיעשה מרצונו ולא בעל כורחו, בדוגמת אדם שנתחייב להביא קרבן
2 לבית המקדש, אשר כשרותו של קרבן מותנית בכך שהקרבן תהיה ברצונו
3 של האדם, פסק ההלכה אומר **שגם כשאומר האדם 'איני רוצה',**
4 **כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'** ואמירה זו מועילה כיוון שאכן
5 זה רצונו האמיתי של היהודי,
6 לעשות את רצון ה'. וזה 1
7 **מועיל לענין 'לרצונכם**
8 **תזבחוהו'** 49 שנאמר
9 **בהקרבת**
10 **(שמעלתו של קרבן גדולה**
11 **ביותר כמאמר 50 הוזהר**
12 **רצא דקורבנא עולה עד רצא דאין-סוף).** 2
13 הקרבן עולה עד סוד האין סוף). 8
14 דמזה רואים עד היכן 9
15 כלומר עד כמה עקרו של
16 **האדם היא** דווקא
17 **פנימיותו,** פנימיות
18 **רצונו.** אלא שצריך לענין
19 **הכפיה,** 'כופין אותו',
20 הכפיה איננה בשביל ליצור אצלו
21 רצון, ולכפיה אין יכולת כזו,
22 אלא כל תפקידה הוא רק כדי
23 לגלות את הרצון הפנימי
24 שכבר קיים. וכמו כן אודות
25 המרגלים, מפנין שפנימיות
26 טעם טענת המרגלים
27 הוא להיותם מעולם
28 **המחשבה כו',** לפיכך
29 **נתבארה כאן רק המעלה**
30 **והעלוי שבהם** כיוון שזו
31 מציאותם האמיתית.
32 **נאדרבה, מצד שרשם**
33 **בעולם המחשבה, הרי**
34 כיוון ששם אין מציאות של יצר
35 הרע לכן **השרש** הרוחני שלהם הוא כן רוצה שבעולם המעשה
36 **יתקיים רצון העליון** הוא כן רוצה שירדו לברר ולפעול בתוך עולם
37 **המעשה,** ואם כן, נמצא לפי זה, שמבחינת מציאותם פני שיהם
38 **למטה הרי הם במצב של מלחמה נגד שרשם ומקורם שלהם**
39 **בעצמם.** {קטע זה אינו ברור - אינו ברור}. ועד כדי כך יש מקום לטענת
40 המרגלים, מבחינת שורשם הרוחני, שזהו גם תכן המחלקת של

ביאור בדרך אפשר

42 **המרגלים עם יהושע וכלב, שהוא על-דרך ומעין מחלקת**
43 **בית-שמאי ובית-הלל.** דבמקום שבית-הלל מתירים דבר
44 מסוים הרי לדעתם דבר זה הוא דבר המתיר, המשמעות הפנימית
45 לכך שדבר זה מותר היא שאפשר לבררו ולהעלותו למעלה 51, גם
46 כאשר מדובר אודות דברי חולין
47 שאינם מצוה ממש, ניתן
48 להעלותם לרשות הקדושה על
49 ידי זה שהאדם יעסוק בהם
50 באופן 'דכל מעשיך יהיו
51 לשם שמם' 52 כלומר
52 התעסקותו בהם היא בשביל
53 התועלת שתצמח מכך בעבודת
54 ה', בדוגמת אדם האוכל ושותה
55 על מנת שיהיה לו כוח להתפלל
56 וללמוד בחיות יתירה, וכמו כן
57 כשהאדם מקיים דברי החולין
58 שלו את הפסוק 'בכל דרכיך
59 דעהו' 53 כלומר הוא כל כך
60 חדור בעבודת ה' עד שעצם
61 האכילה שלו, גם באמצע
62 השבוע, היא בעצמה עבודת ה',
63 שמצד זה ישנו העלוי
64 דעשית דירה לו ותברך
65 בתחתונים 54, בבחינת
66 'ארץ טובה ורחבה' 55
67 כלומר שתתגלה שדווקא
68 הדברים הארציים משמשים ככלי
69 רחב להכיל את אור ה'. ולעומת
70 זאת לדברי בית-שמאי
71 הנה אותו הדבר שמבחינת
72 בית הלל הוא מותר, הרי לדעתם
73 הוא אסור, היינו משמעותה
74 הפנימית של המילה 'אסור' היא
75 'קשור' ו'כבול', כאשר פוסקים
76 על דבר מסוים שהוא אסור הרי
77 טמון בכך שהוא 'אסור' ו'קשור' תחת רשותם וממשלתם של כוחות
78 הטומאה, ואי אפשר להעלותו כלל 56, ואדרבה, כמבאר בספר
79 התניא 57 שהאוכל דבר אסור, אפילו אם למד תורה בכח
80 האכילה ההיא וכו'. בכל זאת אי-אפשר להעלותו את דבר המאכל
81 לקדושה, ואדרבה הדבר האסור מוריד את האדם למטה.
82 דנטייתם זו של בית שמאי לאסור דבר מסוים זהו על-דרך ענין 28 כלומר

(48) הל' גירושין ספ"ב. (49) קדושים יט, ה. ועוד. וראה ר"ה ו, א. רמב"ם הל' מעה"ק פ"ד ה"ט. (50) ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב. (51) ראה תניא פ"ז. (52) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. (53) משלי ג, ו. רמב"ם שם. (54) תניא פל"ו. ובכ"מ. (55) ראה תו"א נז, ד ואילך. (56) ראה תניא פ"ז (יב, א). (57) פ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זה בדוגמת טענת המרגלים 'אין בעל הבית יכול להוציא את כליו
2 ממשם' כביכול, מבחינה רוחנית, משמעות הדברים היא, שבלתי אפשרית
3 הוצאת הדברים הגשמיים מרשות הטומאה ועלייתם לרשות הקדושה,
4 ולטענתם, למרות שהם אומרים זאת גם כלפי הקדוש ברוך הוא אך אין זה
5 בגלל חוסר אמונה חלילה, אלא
6 דִּזָּה 'שאינו יכול להוציא
7 את כליו ממשם' הוא
8 משום שִׁדְּהוּ רְצוֹנוֹ, וְכָךְ
9 קִבַּעַ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
10 בְּעֶצְמוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל
11 להוציא את כליו. וְנִמְצָא
12 שְׁשִׁיטַת הַמֶּרְגְּלִים
13 שְׁאָמְרוּ 'אין בעל-הבית
14 יכול להוציא את כליו
15 ממשם', היא על-דרך
16 שִׁיטַת בֵּית-שְׁמַאי שְׁאָסְרוּ
17 דָּבָר שְׁבִית-הָלֵל מִתִּירִים.
18 הנקודה האמורה אשר מציאותם
19 האמיתית של המרגלים, מבחינת
20 שורשם הרוחני, הינה מציאות
21 עליונה השייכת לקדושה, יש
22 לכך ביטוי נפלא בחלק הנגלה
23 של התורה.
24 וַיֵּשׁ לֹמֶר שְׁבֻזָּה יוֹכֵן גַּם
25 מִזֶּה שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
26 וְ"לֵעֲנִין וְנִקְדָּשְׁתִּי⁵⁹
27 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מִפְּסוֹק
28 זֶה לְמִדֵּים, דְּעֲנִין קִדּוּשׁ
29 הַשֵּׁם הוּא בְּמַעֲמַד שֶׁל
30 עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל דּוֹקָא
31 מִפְּסוֹק זֶה לִמְדִים שֶׁכֵּל דְּבַר
32 שִׁבְקֻדְשָׁה, כְּאִמְרַת קִדִּישׁ,
33 קִרְיָא בְּתוֹרָה וְכוּ', צִירִךְ
34 לְהִיעִשׂוֹת בְּמִסְגֶּרֶת שֶׁל מִנִּין
35 הַמּוֹרֵכִים מִעֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל.
36 וְיִלְפִינָן לָהּ (=לומדים דבר
37 זֶה) מִמֶּה שְׁכָתוֹב 'בְּתוֹךְ
38 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מִכַּךְ שֶׁבִּפְסוֹק זֶה
39 מופיעה המילה 'תוך', וְאֵתָא 'תוף' 'תוף' (=ובאה 'תוך' 'תוך') כלומר
40 באה לכאן צורת הלימוד הנקראת בשם 'גויריה-שוה' אשר לפיה ניתן ללמוד
41 אודות הפסוק 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' מפסוק אחר שגם בו מופיעה המילה
42 'תוך', מִמֶּה שְׁכָתוֹב⁶⁰ אודות עדתו של קורח 'מתוך העדה הזאת',
43 מכך ששם מופיעה המילה 'עדה' לומדים שאף לצורך קידוש ה' נדרשת 'עדה',

44 וּמִנֵּין לָנוּ שִׁעֲדָה פִּירוּשָׁה עֲשֵׂרָה אֲנָשִׁים? (דבר זה נלמד ממה שנאמר 'עַד
45 מְתֵי לַעֲדָה הָרָעָה הַזֹּאת'⁶¹) פֶּסוֹק זֶה נֹאמַר בְּמֶרְגְּלִים הַחוּטָאִים
46 שְׁהָיוּ עֲשֵׂרָה, וּבִפְסוֹק זֶה הֵם מְכֻנָּים בְּשֵׁם 'עֲדָה'. דְּלִכְאוּרָה הוּא פְּלֵא,
47 שְׁהָיוּ בְּמֶרְגְּלִים הָיָה עֲנִין שֶׁל חֲלוּל הַשֵּׁם כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁶² שֶׁהֵם
48 טַעֲנוּ דְּבָרֵי כְּפִירָה מְבִלְתִּי
49 יְכַלֵּת ה' (שְׁאִינוּ יְכוּל
50 לְהוֹצִיא אֶת כָּלֵינוּ מִשָּׁם),
51 וְעֲנִין שֶׁל מִרְיָדָה כּו' כְּמוֹ
52 שְׁמוּכֵן מִמֶּה שְׁכָתוֹב⁶³ אִדּוּת
53 תְּגֻבַּתָם שֶׁל הַמֶּרְגְּלִים הַצִּדִּיקִים:
54 'אִךְ בַּה' אֵל תִּמְרְדוּ גו',
55 וְאִם כֵּן אִיךְ לְמַדוּ אִדּוּת
56 הָעֲנִין שֶׁקִּדּוּשׁ הַשֵּׁם צִירִךְ
57 לְהִיטֵב בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל,
58 דּוּקָא מִה'עֲדָה
59 דְּמֶרְגְּלִים! ? וְיִתֵּר עַל כֵּן,
60 דְּה'עֲדָה דְּמֶרְגְּלִים הִיא
61 דּוּקָא עֲשָׂרָה הַמֶּרְגְּלִים
62 שְׁהוֹצִיאוּ דְּבַת הָאֶרֶץ
63 רָעָה, וְלֹא כָּלֵב וַיְהוֹשֻׁעַ
64 (כִּי אֲתָם יַחַד הָיוּ י"ב).
65 אִךְ עַל-פִּי הַנ"ל יוֹכֵן, כִּי
66 בְּפִנְיֵימִיּוֹת הָעֲנִין וּמִבְחִינַת
67 שְׂרָשׁ הָעֲנִין, אִכֵּן הִיטָה
68 טַעֲנַת הַמֶּרְגְּלִים עֲנִין שֶׁל
69 קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, וְהַחֲסִירוֹן הוּא
70 רַק שְׁמָזָה נִשְׁתַּלְשֵׁל
71 לְמַטָּה בְּאֶפֶן הַפְּסִי.
72 אֲמָנָם כֹּל זֶה לְכוֹמֵר הַנִּתִּית
73 מִקּוֹם לְסִבְרַת הַמֶּרְגְּלִים הָיָה רַק
74 לְפָנֵי שְׁנִפְסָקָה הַהִלְכָה,
75 עַל-דֶּרֶךְ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְפָנֵי
76 פֶּסֶק הַהִלְכָה בְּמַחֲלָקַת
77 בֵּית-שְׁמַאי וּבֵית-הָלֵל,
78 אֲבָל לְאַחֲרֵי שְׁנִפְסָקָה
79 הַהִלְכָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה
80 וְאַהֲרֹן מִפִּי ה', שִׁפְסִק
81 הַהִלְכָה הוּא שְׁצִירִיכִים לִילָף
82 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ נִפְסָקָה הַהִלְכָה כְּדַעַת כָּלֵב וַיְהוֹשֻׁעַ,
83 שִׁטּוּכָה הָאֶרֶץ מֵאֵד מֵאֵד, וְאִם חֲפֵץ בְּנֵי הָיוּ גו' זָבַת חָלָב
84 וְדִבְשׁ, שִׁישׁ מַעֲלָה גְדוּלָּה דּוֹקָא בִּירְיָדָה לְעוֹלָם הַמַּעֲשָׂה,
85 וְדּוֹקָא בְּזֶה יִשְׁנֵי הָעֲלוּי דְּמֵאֵד מֵאֵד, וְהָעֲלוּי דְּחֲפֵץ הָיוּ
86 כּו'.

המשך בעמוד כז

(58) סנהדרין עד, ב. (59) אמור כב, לב. (60) קרח טז, כא. וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה להלן. חדושי הלכות מהרש"א שם. משנה ריש סנהדרין. (61) שלח יד, כז. (62) שם, טז. (63) שם, ט.

בס"ד. שיחת ליל י"ב סיון ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 א. התוועדות זו קשורה עם י"ב סיון - סיום וחזרת ימי התשלומין דחג השבועות, כמו שכתב אדמו"ר הזקן
- 2 בסידורו (השוה לכל נפש) בנוגע לימים שאין אומרים בהם תחנון: "מראש חודש סיון עד י"ב בו ועד בכלל,
- 3 דהיינו ה' ימים אחר חג השבועות, כי החג יש לו תשלומין כל שבעה".
- 4 ומה שמדייק אדמו"ר הזקן לכתוב בפירוש "עד י"ב בו ועד בכלל", ואינו מסתפק לכתוב "תשלומין כל
- 5 שבעה" - יש לומר, שבכך שולל אדמו"ר הזקן את הדעה¹ שגם ב"ג סיון אין אומרים תחנון, משום ספיקא
- 6 דיומא. וטעמו של אדמו"ר הזקן - מפני שכל ענין תשלומין אלו הוא בענין הקרבנות, ולית תמן "ספיקא דיומא"
- 7 (שהרי בירושלים ובבית המקדש לא שייך כל המושג דיום-טוב שני מפני ספיקא דיומא)².
- 8 אמנם, על-פיזה צריך להבין מהי הקא-סלקא-דעתא שלא לומר תחנון ב"ג בסיון - כאשר ביחס לקרבנות
- 9 לא שייך כל הענין דספיקא דיומא?!
- 10 ויש לומר הביאור בזה - בהקדים ענין כללי בנוגע ליום-טוב שני של גלויות בחג השבועות:
- 11 יום-טוב שני של גלויות בכל המועדים הוא משום ספיקא דיומא, שכן, בזמן שהיו מקדשין על-פי הראיה,
- 12 לא היו שלוחי בית-דין מספיקים להגיע לכל המקומות כדי להודיע באיזה יום נקבע ראש חודש, ולכן, מפני
- 13 הספק קבעו יום-טוב שני של גלויות.
- 14 אמנם, בנוגע לחג השבועות לא היה כל ספק בדבר - כי: הקביעות דחג השבועות אינה תלויה בקביעות
- 15 דראש-חודש סיון, אלא בספירת חמישים יום ממחרת הפסח (ולכן הקביעות דחג השבועות היא "פעמים בחמשה
- 16 פעמים בששה פעמים בשבעה"³, וכמו שכתב אדמו"ר הזקן ב"שולחן ערוך"⁴: "הכתוב לא תלה חג זה ביום
- 17 מתן תורה, ולא בכמה ימים לחודש, רק בחמישים לעומר"). ומובן, שבמשך חמישים יום אלו כבר היה ידוע
- 18 בבירור בכל המקומות באיזה יום היתה הקביעות דחג הפסח (בהתאם לקביעות דראש-חודש ניסן), כך שלא
- 19 היה שום ספק בנוגע לקביעות דחג השבועות - חמישים יום לאחריו כן. ומה שגם בחג השבועות ישנו יום-טוב
- 20 שני של גלויות - הרי זה רק "כדי שלא לחלוק במועדות"⁵.
- 21 ונמצא, שביום-טוב שני דחג השבועות ישנו חומר לגבי יום-טוב שני דכל המועדים - מכיון שבכל המועדים
- 22 היום-טוב שני אינו אלא ענין של ספק, ספיקא דיומא, מה-שאינ-כן בחג השבועות שהיום-טוב שני יש לו כח
- 23 וגדר של "ודאי" - גזירה וודאית וברורה של חכמים "שלא לחלוק במועדות" ("ודאי" - מדרבנן על-כל-פנים)⁶.
- 24 ועל-פיזה יש מקום לבאר את הקא-סלקא-דעתא שהתשלומין דחג השבועות נמשכים עד י"ג סיון, שבעה
- 25 ימים מיום-טוב שני דחג השבועות - מפני התוקף המיוחד ביום-טוב שני דחג השבועות, שיש לו כח וגדר של
- 26 ודאי, כנ"ל.
- 27 ואף-על-פי-כן, דעתו של אדמו"ר הזקן היא - כאמור - "עד י"ב סיון ועד בכלל", מכיון שענין התשלומין
- 28 בפועל לא היה אלא עד י"ב בו, כפשוט.
- 29 ב. והנה, תוכן הענין ד"תשלומין" מתייחס (לא רק לקרבנות דיום-טוב, אלא) גם לענין ד"זמן מתן תורתנו"
- 30 שבחג השבועות.
- 31 ובהקדים:
- 32 אף-על-פי שבזמן שהיו מקדשין על-פי הראיה אין הכרח שחג השבועות יחול בששה בסיון (יום שבו ניתנה
- 33 תורה), "פעמים בחמשה פעמים בששה פעמים בשבעה", מכיון שקביעותו תלויה רק בחמישים לעומר (כנ"ל),
- 34 כלומר, שחג השבועות וזמן מתן תורתנו הם שני ענינים נפרדים - מכל-מקום, פסק הרמב"ם⁷ ש"בחג השבועות

(5) רמב"ם הל' קדה"ח פ"ג הי"ב.

(6) שו"ת חת"ס חאו"ה סו"ס קמה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1030.

(7) "סדר תפלות כל השנה" - בנוסח הברכות האמצעיות.

(1) הובא בשע"ת סקל"א סק"ט.

(2) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1312. לקו"ש חכ"ח ע' 76 הערה 2.

(3) ר"ה ו, ב.

(4) או"ח רסתצ"ד.

- הוא אומר את יום טוב מקרא קודש הזה את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו, וכפי שמסיים אדמו"ר
הזקן ב"שולחן ערוך" שלו: "אף-על-פי-כן אנו אומרים זמן מתן תורתנו בחמשים לעומר, כיון שהוא לנו בששה
בסיון, ובששה בסיון ניתנה התורה". ובפרט שכן היא הקביעות ברוב השנים, והרי התורה על הרוב תדבר.⁸
- ומכיון שחג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו", נמצא, שפעולת ה"תשלומין" דחג השבועות היא גם ביחס
לענין ד"זמן מתן תורתנו", ובשני האופנים שבדבר: (א) "תשלומין" כפשוטו - תשלום, מילוי החסרון, היינו,
שאם החסירו ענין מסויים בענין דקבלת התורה, יש אפשרות לתקן ולמלא את החסר במשך ימי התשלומין, (ב)
"תשלומין" מלשון שלימות, היינו, שגם אם לא היה חסרון כלל, ישנה אפשרות לפעול שלימות נעלית יותר,
עד לתכלית השלימות.
- והנה, מכיון שענין התשלומין הוא במשך כמה ימים ("תשלומין כל שבעה"⁹, או "תשלומין כל ששת
ימים"¹⁰), מובן, שמיום ליום נוסף עילוי בדבר, בהתאם לציווי "מעלין בקודש"¹¹.
- ויש להוסיף, שבענין זה יש עילוי מיוחד בזמן הגלות, ובזה מתבטא הענין ד"קלקלתנו זוהי תקנתנו"¹²:
- כאשר היו משלימים את הקרבת הקרבנות בזמן שבית המקדש היה קיים - הנה לאחר הקרבת הקרבן בז'
סיון או בח' בו, שוב אין לו מה להוסיף בשאר ימי התשלומין.
- אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, כאשר לא מקריבים קרבנות כפשוטם, כי אם ברוחניות הענינים - אזי
שייך הענין ד"תשלומין" בכל ימי התשלומין, היינו, שגם לאחר שהשלים את כל עניני העבודה ד"זמן מתן
תורתנו" ביום זה עצמו או ביום שלאחריו, הנה מיום ליום, בכל ימי התשלומין, יכול הוא וצריך להוסיף שלימות
בדבר, בהתאם לציווי "מעלין בקודש".
- ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בכל עניני קדושה ישנו הכלל ד"מעלין בקודש", הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן
הוא בנוגע לכללות הציווי (שהוא גם לשון הבטחה ונתינת-כח, שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"¹³) "ואתם
תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"¹⁴ שנפעל במתן-תורה - שמיום ליום צריך יהודי להוסיף קדושה (נוסף על
עצם שייכותו ל"גוי קדוש"), ומכיון שכן, הרי בוודאי יש לו לנצל את כל ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו"
כדי להוסיף שלימות - "לאפשא לה"¹⁵ - בכל עניני מתן-תורה, הן הוספה בפנימיות הענינים, והן הוספה
בפשטות הענינים - להוסיף בלימוד התורה מתוך חיות כו'.
- ומזה מובן גודל העילוי ד"ב סיון - אשר מלבד היותו סיום וחותם דימי התשלומין, והרי "הכל הולך אחר
החיתום"¹⁶, הנה עוד זאת, ביום זה נפעל ענין התשלומין והשלימות בכל עניני מתן-תורה דשנה זו באופן הכי
נעלה, שכן, שלימות זו באה לאחר השלימות שנפעלה במשך כל ימי התשלומין שלפני-זה, שבה נוסף מיום
ליום באופן ד"מעלין בקודש", עד לתכלית השלימות - ב"ב סיון.
- ג. ענין הנ"ל (הקשר המיוחד שבין י"ב סיון ל"זמן מתן תורתנו") מודגש גם בשיעור תהלים ד"ב סיון -
בהתאם לתקנת רבותינו נשיאינו¹⁷ (שכבר נקבעה בתור "מנהג ישראל" ("תורה היא"¹⁸) ברוב תפוצות ישראל)
לומר בכל יום שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש:
- בשיעור תהלים ד"ב סיון נאמר: "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות גו"¹⁹, דקאי על הזמן דמתן-תורה²⁰,
שכן, כאשר "עלית למרום" כדי לקבל את התורה נעשה רעש אצל המלאכים כו', ולכן היה צורך בענין ד"שבית
שבי", ורק אחר-כך היה הדבר באופן ד"לקחת מתנות"²¹, לא רק באופן של "שבי", כי אם גם באופן של
"מתנה".

(17) ראה בארוכה - קובץ מכתבים שבסוף תהלים אהלי יוסף
יצחק ע' 210 ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' פא.
ובכ"מ.

(18) תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל הובא ברמ"א שו"ע יו"ד
סשע"ז ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. לקו"ש חכ"ב ע' 56 הע'
2. וש"נ.

(19) סח, יט.

(20) ראה פרש"י ומצו"ד עה"פ.

(21) ראה שבת פח, סע"ב ואילך.

(8) מו"נ ח"ג פל"ד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 346 הערה ד"ה זמן.

(9) חגיגה יז, א (וש"נ).

(10) רמב"ם הל' חגיגה פ"א ה"ז.

(11) ברכות כח, א. וש"נ.

(12) ע"ד ל' חז"ל - שבת פט, ב. ירושלמי תענית פ"ב הי"א.

(13) במדבר פ"ב, ג.

(14) יתרו יט, ו.

(15) חז"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב

ח"ב. וש"נ.

(16) ברכות יב, א.

1 [וכללות הענין שבזה - ש"מתנה" באה מלמעלה, ובאופן שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי ביחס למקבל
2 המתנה (מה-שאיין-כן "שבי" - שנעשה על-ידי ה'מטה'), שהרי אף-על-פי שישנו הכלל "אי לאו דעביד ליה
3 נייחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה כו"22, ועד שישנו דמיון בין "מתנה" ל"מכר" (כידוע ב' הדעות שבדבר23 -
4 אם מתנה כמכר אם לאו), מכיון שמה ש"עביד ליה נייחא לנפשיה" הוא ענין של תשלום (בדוגמת התשלום
5 דמכירה) - מכל-מקום, ה"מתנה" היא שלא בערך לגבי ה"נייחא לנפשיה", מה-שאיין-כן במכר, בהכרח
6 שהתשלום יהיה בערך לדבר הנמכר, דאם-לא-כן הרי זה מקח טעות].

7 וכמו כן ישנם במזמור הנ"ל כמה וכמה פסוקים נוספים שבהם מדובר אודות פרטי הענינים דמתן-תורה24.
8 והקשר המיוחד ל"ב סיון הוא - כאמור - להיותו סיום וחותם ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו".

9 ד. אמנם, על-פי-זה צריך להבין: מהי השייכות בשיעור תהלים זה ליום י"ב בחודש אייר (שלפניו) או חודש
10 תמוז (שלאחריו), וכיצא בזה בשאר חדשי השנה? ! הנה בנוגע ל"ב תמוז - הרי אצל "חסידים" אין כל שאלה
11 בדבר: י"ב תמוז הוא יום הגאולה דכ"ק מוריי-וחמי אדמו"ר ממאסרו בסיבת התעסקותו בהרבצת התורה, ובפרט
12 עם ילדי ישראל, "עוללים ויונקים", שזהו עיקר הענין דלימוד התורה - "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז"25, "אין
13 עוז אלא תורה"26.

14 וזוהי השייכות המיוחדת די"ב תמוז ל"ב סיון (סיום ושלימות "זמן מתן תורתנו") - שכן, כללות הענין
15 דמתן-תורה נעשה על-ידי-זה שאמרו ישראל "בנינו עורבים אותנו"27, על-דרך ובדוגמת הענין ד"מפי עוללים
16 ויונקים גו".

17 ולהוסיף, שבתקופה ההיא היה הלימוד עם ילדי ישראל מתוך מסירת-נפש, ועד שכתוצאה מזה היה ענין
18 המאסר כו', אבל ביחד עם זה, הנה פעולה זו הצילה את קיום התורה והיהדות כולה, על-דרך הענין ד"שבת
19 שבי", ולמעלה מזה "לקחת מתנות" (כנ"ל).

20 ובנוגע ליום י"ב בחודש בשאר חדשי השנה - יש לומר, שהענין די"ב סיון נמשך ופועל גם ביום י"ב דכל
21 חדשי השנה28.

22 דוגמא לדבר: הענין דמילוי הלבנה בט"ו בחודש הובא במדרש29 בקשר לחודש ניסן: "הלבנה בראשון של
23 ניסן מתחלת להאיר . . הולכת ומאירה עד ט"ו ימים ודסקוס שלה מתמלא", וממנו נמשך ענין זה ביום ט"ו
24 דכל חדשי השנה.

25 ה. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר"30:
26 בעמדנו בי"ב סיון, סיום ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו" - הרי זה הזמן המתאים לקבל החלטות טובות
27 להוסיף שלימות בכל עניני מתן-תורה, ולכל לראש - הוספה בלימוד התורה, וכאמור - באופן של שלימות,
28 ככל הפירושים שבדבר.

29 וכמו כן יש להוסיף בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל - ענין המודגש ביותר בכללות הענין דמתן-תורה:
30 מבואר במדרשי חכמינו ז"ל31 שנתנית התורה לישראל היתה רק לאחר שהקב"ה ראה שבני ישראל נמצאים
31 בתנועה של אחדות - "כאיש אחד בלב אחד"32.

32 זאת ועוד:

33 בנוגע למצות "ואהבת לרעך כמוך"33 - איתא בגמרא34: "זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל

(27) שהש"ר פ"א, ד.
(28) ראה גם שיחת ליל י"ב סיון הנ"ל ס"י (שם ע' 1630).
(29) שמו"ר פט"ו, כו.
(30) אבות פ"א מ"ז.
(31) ויק"ר פ"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר כ. יל"ש יתרו רמז רעג.
(32) פרש"י עה"פ יתרו יט, ב.
(33) קדושים יט, יח.
(34) שבת לא, א.

(22) ראה גיטין ג, ב. ב"ב קנו, א. לקו"ש חי"ג ע' 117 הע' 41.
(23) ב"מ טז, א.
(24) ראה גם שיחת ליל י"ב סיון תשמ"ג סט"ז (התועדויות
תשמ"ג ח"ג ס"ע 1634) ואילך.
(25) תהלים ח, ג.
(26) מדרש תהלים עה"פ. שהש"ר פ"ב, ג. וראה ויק"ר פל"א ה.
יל"ש בשלח רמז רמד. ועוד.

גמור". ומכיון ש"כל המצוות . . בפירושן ניתנו"³⁵, מובן, שמצוה זו ("ואהבת לרעך כמוך") ניתנה מלכתחילה באופן ש"זו היא כל התורה כולה כו".

ובזה ישנו דבר נפלא - שאין הכל שמים לב לכך:

החידוש שבדברי הגמרא הוא - שמצוה זו אינה רק "כלל גדול בתורה"³⁶, שאז יכולים לומר שישנם עוד ענינים שהם בבחינת "כלל גדול" (ואולי גם "כלל גדול" יותר מזה), אלא עוד זאת, "זו היא כל התורה כולה", ושאר כל עניני התורה ("ואידך") אינם אלא פירוש וביאור ענין זה ("פירושה הוא").

יתירה מזו: כאשר אומרים "ואידך פירושה הוא" - הרי יכול להיות שישנם גם פירושים נוספים, ומכיון שכן, הברירה בידו אם לפרש באופן כך או לפרש באופן אחר. ולכן מוסיפה הגמרא "ואידך פירושה הוא זיל גמור": ישנם אמנם פירושים נוספים, אבל בנוגע לפירוש זה (הפירוש דכל התורה כולה על מצות "ואהבת לרעך כמוך") - ישנו ציווי "זיל גמור", כלומר, בהכרח ללמוד את כל עניני התורה כפי שהם פירוש וביאור למצות "ואהבת לרעך כמוך".

ועל-פי-זה: כאשר אומרים שיש להוסיף בלימוד התורה - הרי לכל לראש יש להתחיל מהענין דאהבת ישראל, שנוסף על היותו "כלל גדול בתורה", הרי "זו היא כל התורה כולה".

וכל זה - נוסף על האמור לעיל שבתור הקדמה למתן-תורה היה צריך להיות הענין ד"כאיש אחד בלב אחד". וזהו גם הטעם לעריכת התועדות ביום י"ב סיון דוקא - כי מפני היותו סיום וחותם ימי התשלומין, ובו נפעלת השלימות הכי נעלית בעניני מתן-תורה (כנ"ל סעיף ב), מובן, שצריכים להוסיף בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, והרי ענין זה בא לידי ביטוי ב"התועדות" - כידוע תורת אדמו"ר הזקן³⁷ אודות ה"פתקא אשר משמי שמיא נחיתא" בקשר למעלתה של התועדות, וגודל הנחת-רוח שנפעל על-ידי-זה למעלה כו'.

ומובן, שהוראות הנ"ל (הן ההוספה בלימוד התורה, והן ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל) שייכות לכל אחד ואחת מישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁸, מ"ראשיכם שבטיכם" (שגם הם צריכים לקיימן) עד "חוטב עצץ ושואב מימין" (שגם הם יכולים לקיימן), והטעם - מפני שבמתן-תורה ניתנו כל הענינים באופן ד"מורשה קהלת יעקב"³⁹, והרי הגדר דירושה הוא, שעוד לפני שהגיע לחינוך, קודם שהגיע לכלל הבנה, ואפילו קודם שידוע לדבר - בו ברגע שיוצא לאויר העולם, הרי הוא יורש הכל⁴⁰, מכיון שכל אחד ואחד מישראל הוא בן יחיד שאינו מתחלק בירושה עם אחרים, אלא הכל שלו (וכן בת יחידה שגם היא יורשת את הכל).

ו. ויהי-רצון שכל אחד ואחד ינצל "יום זכאיו" זה כדי לקבל על עצמו החלטות טובות בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל.

וכאשר החלטות אלו מתקבלות במקום קדוש, בית-כנסת ובית-מדרש, בית שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה⁴¹, ובמעמד הציבור כולו, "כאיש אחד בלב אחד" - הרי זה מוסיף ברכה והצלחה מיוחדת בקיום כל החלטות אלו⁴², אשר מבלי הבט על ההנהגה לפני-זה (או לאחר-זה חסו-שלום) - יקויימו החלטות אלו במילואן, ומתוך שמחה וטוב לבב, והטעם - מפני שיש בהם תוקף ומעלת הציבור, אשר "הן א-ל כביר ולא ימאס"⁴³.

ולא זו בלבד שמקיימים את כל מה שהחליטו, אלא מוסיפים בזה עוד יותר - שהרי אמרו חכמינו ז"ל⁴⁴: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מי שיש לו מאתיים רוצה ד' מאות", היינו, למרות שבתחילה רצה והחליט להשיג "מנה", הנה לאחר שהשיג מה שרצה - אומרת התורה שטבעו של האדם (ללא כל יגיעה) שרוצה

טושו"ע חו"מ סרע"ו ס"ה.

(41) מגילה כז, רע"א.

(42) ראה קונטרס החלצו תרנ"ט פ"י (סה"מ תרנ"ט ע' סא). וראה גם שם פ"ז (שם ע' נט).

(43) איוב לו, ה. ברכות ח, רע"א. שו"ע אדה"ז חו"מ סק"א ס"ה.

(44) ראה קה"ר פ"א, יג, פ"ג, י. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. שערי

תשובה לר"י ב, כז. מנוה"מ להר"י אלנקוה ח"ד פי"ד ע' 522.

(35) רמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(36) תו"כ ופרש"י עה"פ שם.

(37) קובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהלי יוסף יצחק ע' 199.

אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תיג.

(38) בא י, ט.

(39) ברכה לג, ד.

(40) נדה מד, סע"א ואילן - במשנה. רמב"ם ספ"א מהל' נחלות.

1 "מאתיים" ! ולאחרי שיש לו מאתיים - הולך וגדל ה"תאבון" שלו, עד שרוצה ד' מאות, היינו, לא זו בלבד
2 שרוצה עוד "מנה" [כשם שבתחילה (לפני שהיה לו מאתיים) רצה רק עוד "מנה" - שהרי "תפסת מרובה לא
3 תפסת"⁴⁵, וכתוצאה מזה התייגע עד שהשיג "מאתיים"], אלא רצונו בד' מאות, היינו, שבכל מעמד ומצב רצונו
4 כפליים ממה שיש לו ! ועל-דרך-זה בנוגע לקיום החלטות טובות - שלאחרי שממלא את רצונו והחלטתו, הנה
5 מצד טבעו רוצה להוסיף בזה באופן ד"כפלים לתושיה"⁴⁶.

6 וכל זה נעשה באופן ד"החלטות טובות" ו"מעשים טובים" - על-ידי הקדמת ענין התשובה, כידוע הפירוש
7 בלשון חכמינו ז"ל⁴⁷ "תשובה ומעשים טובים", שעל-ידי התשובה נעשים ה"מעשים" - "טובים ומאירים"⁴⁸.

8 וכתוצאה מעבודת התשובה - "מיד הן נגאלין"⁴⁹, בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו,

9 שאז יקויים מה שכתוב בשיעור חומש דימים אלו, י"א וי"ב סיון, יום שלישי ורביעי דפרשת שלח: "טובה
10 הארץ מאד מאד"⁵⁰, "עלה נעלה וירשנו אותה"⁵¹, "אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו
11 ארץ אשר היא זבת חלב ודבש"⁵² - כפשוטם של כתובים, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן ממש.

* * *

12 כח. ...מכיון שנמצאים אנו בימי התשלומין דחג השבועות, ובסיומם וחיתום, ו"הכל הולך אחר החיתום"
13 - צריכים "לחטוף" ולהשלים את כל הענינים השייכים לחג השבועות, הן בנוגע למילוי החסרון, והן בנוגע
14 להוספה באופן של שלימות (כנ"ל בארוכה).

15 ובהתאם לכך - הרי כאן המקום להזכיר אודות ענין של מגבית לצדקה: מכיון שביום-טוב ישנו ציווי
16 "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך גו' והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך"¹⁹⁰ - מובן, שבקשר לכך יש
17 להוסיף בענין הצדקה (יותר מאשר על דרך הרגיל).

18 ומכיון שאין הדבר אפשרי אפילו במוצאי יום-טוב מיד לאחר הבדלה, שכן, עדיין לא חזרו לבתיהם ולעניני
19 ממונם כו' - לכן, יש לעשות זאת בימים שלאחרי היום-טוב.

20 ומי שעדיין לא השתתף בזה - ישתדל להשלים זאת במשך י"ב סיון, להוסיף בענין הצדקה בקשר ליום-טוב
21 דחג השבועות.

22 ובתור התחלה בזה - הנה לאחר ניגוני שמחה ואמירת ברכה אחרונה, יחלקו - כרגיל - שטרות של דולר
23 על-ידי ה"טנקיסטים", כדי לתת לצדקה במשך היום האחרון דימי התשלומין, ובהוספה מדיליה, וכל המוסיף
24 מוסיפין לו.

25 כט. כמו כן נהוג בזמנים מיוחדים לתת בקבוקי משקה מההתוועדות דימים-טובים, כדי שכל אחד יקח
26 למקומו כו'.

27 ועל-פי המדובר פעם שבליובאוויטש היה חג השבועות נקרא בשם "חג המ"צות", מפני שלקראת חג
28 השבועות היו מגיעים לליובאוויטש כל הרבנים, מורי-צדק, שלא היו יכולים לעזוב את קהילתם בחג הפסח וחג
29 הסוכות מפני ריבוי השאלות דדיני החג, ולכן היו באים לחג השבועות (שאינו בו דינים מיוחדים) - אתן בקבוקי
30 משקה מההתוועדות זו (סיום ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו" ו"מועדים לשמחה") לרבנים - אלו שלא קיבלו
31 בהתוועדות שלפני-זה.

32 ומכיון שהגיעו הרבה רבנים, בלי עין-הרע, ואין מספיק משקה - אתן לרבנים הנוסעים לארץ הקודש,
33 שמתמציתה שותה כל העולם כולו¹⁹¹, על מנת שבבואם לארץ הקודש, יחלקו ביניהם את כל הארץ כולה, כדי
34 שבכל מקום ומקום יגיע מעט משקה (על-כל-פנים) ממקום זה, מקומו של נשיא דורנו, אשר במשך עשר שנים

(50) פרשתנו יד, ז.

(51) שם יג, ל.

(52) שם יד, ח.

(190) ראה טז, יד.

(191) תענית י, רע"א.

(45) ר"ה ד, סע"ב. וש"נ.

(46) ל' הכתוב - איוב יא, ו.

(47) אבות פ"ד מ"ז.

(48) לקר"ת שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד

ע' 1053.

(49) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

1 בחיים חיותו בעלמא דין עסק במקום זה בתורה ובתפילה, גידל תורה וגידל תפילה, באופן ד"טופח על מנת
2 להטפוח"192, ובלשון הנגלה - "פעולה נמשכת"193, עד סוף כל הדורות.
3 וכמדובר כמה פעמים שיכולים להוסיף עוד משקה, כפי מסת ידו ונדבת לבו - כפי הצורך של אלו שירצה
4 להנותם בכך.
5 ל. ויהי-רצון - והוא העיקר - שיקחו את כל הענינים שישנם ב"יום זכאי" זה, הן מצד עצמו והן מצד היותו
6 סיום וחזרתם כל שבעת ימי התשלומין,
7 ומכיון שמדובר אודות ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו", אשר "התורה היא נצחית"194 ובלתי מוגבלת,
8 "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"195 - ימשיכו זאת על כל השנה כולה,
9 ולכל לראש - שנת תורה,
10 ומסיום האל"ף-בי"ת - אות ת' ד"תורה", באים להתחלת האל"ף-בי"ת, כל הברכות דאותיות האל"ף-
11 בי"ת196:
12 שנת אורה,
13 שנת ברכה,
14 שנת גאולה,
15 שנת דיצה,
16 שנת הדר,
17 שנת ועד טוב,
18 שנת זכיות גדולות,
19 שנת חיים טובים,
20 שנת טובה גדולה,
21 שנת יעוד טוב,
22 שנת כלכלה - ברוחניות ובגשמיות,
23 שנת לימוד טוב בתורה - הן בתורה והן בפירושה,
24 שנת מרומים - שכל ישראל עומדים באופן ד"ואולך אתכם קוממיות"197 על-ידי-זה שמקיימים "שאו מרום
25 עיניכם"198,
26 שנת נסים גדולים - החל מהנס דגאולה האמיתית והשלימה (שנת גאולה, כנ"ל),
27 שנת עוז - "ה' עוז לעמו יתן"199, "אין עוז אלא תורה",
28 שנת פדות - גאולה האמיתית והשלימה,
29 שנת צהלה,
30 שנת קדושה - "גוי קדוש", עם כל עניני קדושה, ג' קדושות כו', שנת רוממות - "ובני ישראל יוצאים ביד
31 רמה"200,
32 שנת שמחה,
33 שנת תהלה להוי' - "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"201, "וידעו כי אתה שמך ה'
34 לבדך עליון על כל הארץ"202,

197 (בחוקתי כו, יג.

198) ישע' מ, כו.

199) תהלים כט, יא.

200) בשלח יד, ח.

201) תבוא כח, י.

202) תהלים פג, יט.

192) ל' חז"ל - ברכות כה, רע"ב.

193) ראה מפענח צפונות פ"ה. וש"נ.

194) תניא רפ"ז. וראה רמב"ם רפ"ט מהל' יסוה"ת. ובכ"מ.

195) איוב יא, ט.

196) ראה גם הברכה דערב יוהכ"פ בביהכנ"ס אחרי תפלת המנחה

ש.ז. ס"ו. ובהע' 49 שם.

- 1 וכן שנת תורה תשובה ותפילה, שמתקיימת תפילתם של כל אחד ואחת מישראל: "לישועתך קוינו כל היום"
- 2 - גאולה האמיתית והשלימה.
- 3 וכמבואר במדרשי חכמינו ז"ל²⁰³ בנוגע לברכות דפרשת בחוקות: "ברכן בעשרים ושתים, מאם בחוקותי
- 4 עד קוממיות" ("מאל"ף שבאם עד תי"ו שבקוממיות, והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף ביי"ת"²⁰⁴) -
- 5 בהתאם לאותיות האל"ף ביי"ת כפי שהם כסדרם, והרי הענין ד"כסדרם" מורה על המשכה באופן של
- 6 אתערותא-דלעילא עם כל ה"שטורעם", באופן של חסד וכו'.
- 7 והעיקר - כאמור - שכל ענינים אלו יהיו תיכף ומיד ממש, בעגלא דידן.
- 8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוקי משקה לרבני ארץ הקודש.
- 9 ואחר-כך אמר: נמצא כאן "שר המשקים" דארץ ישראל, שמספק משקה ביד רחבה ובשמחה וטוב לבב עבור
- 10 כל התועדות חסידית, ובוודאי ימשיך בזה עוד יותר. ומכיון שהוא "שר המשקים" - יתנו גם לו בקבוק משקה.
- 11 נתן בקבוק משקה להרב יונה שי' מנדלסון, באמרו, שיערב וימזוג משקה זה במשקה שמייצר].
- 12 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "והריקוטי לכם ברכה עד בלי די".
- 13 צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הד' פעם אחת). ניע זשוריצי כלאפצי.
- 14 ואחר-כך אמר:]
- 15 ישנם רבנים שנמצאים לעת-עתה בחוץ-לארץ - הנה באתערותא-דלעילא יאמרו גם הם "לחיים", ומתוך
- 16 "שטורעם" - שטורעם של רבנות!
- 17 וכל זה ימשיך את הפסק דין ד"מיד הן נגאלין" - למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.
- 18 ומובן, שגם רבני ארץ ישראל יכולים להצטרף בענין זה - השוה לכל נפש.
- 19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז שבאמירת "לחיים" יתחיל כהן. והוסיף שמי שהוא ספק רב - ספיקו לזכות,
- 20 וישתתף גם הוא בענין זה.
- 21 אחר-כך אמר:]
- 22 כפי הנראה, הרי מכיון ש"צדיקים דומין לבוראן"²⁰⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה רבנים - נוהגים הם ב"קול דממה
- 23 דקה"²⁰⁶, ואצלם נחשב הדבר ל"רעש גדול", "רוח גדולה וחזק מפרק הרים"²⁰⁷ וכו'.
- 24 אמנם, מכיון שאנחנו "בעלי-בתים" ולא רבנים - נעשה את ה"רעש" האמיתי... והתחיל לנגן ניגון הקפות
- 25 לאביו רבי לוי יצחק ז"ל.
- 26 אחר-כך צוה להשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיכנה בית המקדש במהרה בימינו".
- 27 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 28 לאחר אמירת ברכה אחרונה וחלוקת הדולרים - התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

אסת"ר פ"ו, ב.
(206) מ"א יט, יב.
(207) שם יא.

(203) ב"ב פח, סע"ב. ויק"ר ר"פ בחוקות.
(204) פרש"י שם.
(205) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ה. במדב"ר פ"י, ה.

לקוטי שיחות פרשת שלח כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

בדברי חז"ל⁵ דרשות על שמות אחרים של המרגלים, ובמדרש תנחומא⁶ יש מדרשים על כל השמות הללו.

(ב) מהי משמעות דברי רבי יוחנן "אף אנו נאמר"? אילו רצה להוסיף דרשה על שם נוסף, צריך היה לו לומר "עלו בידנו שנים", או בקצרה "שנים"?

(ג) מן הנאמר "אמר רבי יוחנן" – ולא "רבי יוחנן אומר" – מוכח⁸, שאין זו מחלוקת בין רבי יצחק לבין רבי יוחנן, אלא שרבי יוחנן מוסיף על דברי רבי יצחק.

וזוהי גם משמעות המלה "אף אנו נאמר" – אין הוא חולק על רבי יצחק (אין הוא אומר "בידינו עלו שנים"), אלא הוא מוסיף דרשה על שמו של נחבי בן ופסי.

אך יש להבין: אם רבי יוחנן דורש שם נוסף, הרי הוא חולק על דברי רבי יצחק האומר לא עלתה בידנו אלא אחד?

(ד) ועיקר: כיון שעל שם מעשיהם נקראו אף לפני שמושה בחר בהם, וזוהי "מסורת מאבותינו", אשר לגבי מסורת לא תיתכן מחלוקת, כיצד יתכן שמושה בחר בהם, ובמיוחד כאשר כלל הוא ש"לעולם יבדוק אדם בשמות"¹⁰?

(ה) כיצד תואם הדבר למאמר חז"ל¹¹ שהם היו צדיקים (באותה שעה), שלפי זה יוצא, ששורש מעשה המרגלים אפשרי גם אצל צדיקים.

ב.

התשובה לכאורה, והקושי על כך

לכאורה ניתן היה להשיב על השאלות ב' וג': בדבריו "לא עלתה בידנו אלא אחד" מתכוון רבי יצחק לומר, שב"מסורת בידנו מאבותינו" הגיע רק דרש אחד, אך אין הכוונה שאי-אפשר למצוא דרש על השמות האחרים.

א.

דברי הגמרא ורש"י על שמות המרגלים

1 נאמר בגמרא¹: "אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידנו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידנו אלא אחד – סתור בן מיכאל – סתור, שסתר מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא, מיכאל, שעשה עצמו מן. אמר רבי יוחנן, אף אנו נאמר – נחבי בן ופסי – נחבי, שהחביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא, ופסי, שפיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא".

8 רש"י מסביר, שכוונת המילים "לא עלתה בידנו..." היא – "אין אנו יודעין לדרוש" – שיודעים אנו לדרוש ולהסביר רק את שמו של אחד המרגלים – סתור בן מיכאל. לפי זה יש לומר, שרבי יוחנן, שדורש גם את השם "נחבי בן ופסי" (כלומר, הוא מסביר שני שמות) אינו סובר כרבי יצחק, ש"לא עלתה בידנו אלא אחד".

14 אך לפי זה מתעוררות מספר שאלות על מאמר זה:

15 (א) מדוע קשה כל-כך לפרש בדרך הדרש את שמותיהם של המרגלים על-פי מעשיהם, עד כדי כך שרבי יצחק ורבי יוחנן הצליחו לעשות זאת רק לגבי שם אחד או שניים מכל השמות? במה שונים שמות אלו מכל השמות הרבים בתורה אשר עליהם נאמרים מדרשי חז"ל?

20 [אמנם, גם בחלק הדרוש שבתורה דורשים על-פי כללים מסויימים², אך בכל זאת זהו אופן לימוד רחב ביותר³, כי הענין הנדרש אינו צריך להתאים בדיוק למשמעות הפשוטה של המילה ולהיות מובע בכל אותיותיה, עד כדי כך, שכנאמר בספרים⁴, "אין משיבין על הדרש".]

26 שאלה זו קשה במיוחד כאשר אנו מוצאים במפורש

ש"ך עה"ת פרשתנו (עה"פ ואלה שמות) – דרשות על שמות המרגלים (ולשבחו).

(7) לבד "גאואל בן מכי". ואולי נשמטו שם תיבות אחדות, ומה שמסיים "ונעשה מך" שיין לדרשת השם "גאואל בן מכי".

(8) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ז ע' א'תעה). וש"נ.

(9) משא"כ בזה"ג (קנה, רע"ב – ועד"ז הוא בכמדרב"ר פט"ז, ט בשם "ד"א") א"ר יצחק משה אסתכל וידע כי ד"ל (עכ"פ בדוחק) – שזה הי' לאחרי שחבר בהם,

וכאמרו לפני זה (במדרב"ר (שם, ה). וראה ג"כ זח"ג קנה, סע"א) דאח"כ נתהפכו.

(10) תנחומא האזינו ז.

(11) במדרב"ר זח"ג שם. וזהו ג"כ מקור פרש"י יג. ג.

(1) סוטה לד, ב. וראה תנחומא פרשתנו ו. וראה לקמן הערה 53. בכהנ"ל

– ראה (ע"ד החסידות) מאור עינים פ' שלח.

(2) ראה ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 389.

(3) להעיר מהקדמת הראב"ע לפירושו עה"ת "הדרך הד": אשר מעט השכל ללבו כו'.

(4) ס' הליקוטין עה"פ וימררו את חייהם. פענח רזא לבראשית ג, ז. ועוד. ולהעיר ענד"ז – מאנציקלופד" תלמודית ע' אגדה בסופו. וש"נ.

(5) ראה ב"ר פע"א, ג ("גדי כו"). ולהעיר מתנחומא שם – שמביא בתחילתו (לא רק "סתור בן מיכאל נחבי בן ופסי" שמפרש שם בסופו, כ"א) גם "גאואל בן מכי". ועד"ז בכמדרב"ר פט"ז, י ותנחומא באבער פרשתנו יוד (ושם מפרש בסופו רק "סתור". וראה לקמן הערה 55).

(6) האזינו ז (ומסיים שם: וכך נמצא בספר רבי משה הדרשן). וראה גם

1 ועל כך אומר רבי יוחנן "אף אנו נאמר": אמנם,
2 מ"מסורת בדינו מאבותינו" נשאר דרש על שם אחד
3 בלבד, אך אנו יכולים לדרוש שם נוסף, "נחבי בן ופסי".
4 אך עדיין נשארת בעינה השאלה דלעיל: מדוע דרש רבי
5 יוחנן רק שם אחד נוסף, ולא את שאר שמות המרגלים?
6 וכן: לכאורה המשמעות של דיוק הלשון "לא עלתה
7 בדינו אלא אחד", ולא "ויש בדינו רק אחד" וכדומה היא
8 שהדרש על שם אחד זה הוא מה שהצליח רבי יצחק
9 לדרוש, והמסורת היא רק על עצם הענין ש"על שם
10 מעשיהם נקראו" – וכך כתוב בפירוש רש"י, כדלעיל.

ג.

השאלות על מדרשי השמות עצמם

11 בנוסף לכך יש להבין לגבי הדרשות עצמן:
12 (א) מהי כוונת הדרש "שסתר מעשיו של הקדוש-ברוך-
13 הוא" – כיצד רואים במעשה המרגלים שהם סתרו את
14 מעשה הקדוש-ברוך-הוא?
15 רש"י מפרש "סתר דבריו, הכחיש ועשה שונאו (של
16 הקדוש-ברוך-הוא) בדאי". אך פירוש זה ניתן להיאמר רק
17 לפי גירסתו¹² בגמרא – "סתר דבריו", אך לא לפי גירסתנו
18 "שסתר מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא", שהרי על-ידי
19 הכחשת דברי הקדוש-ברוך-הוא ו"עשה שונאו (של
20 הקדוש-ברוך-הוא) בדאי" אין סותרים את מעשה הקדוש-
21 ברוך-הוא.
22 מהרש"א¹³ מפרש, ש"מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא"
23 כאן הם האותות והניסים ש"עשה הקדוש-ברוך-הוא
24 לישראל בצאתם ממצרים", וב"סתר מעשיו" הכוונה היא
25 ש"הסתיר ונסה אותן כאילו אינו רואה אותן". אך פירוש
26 זה אינו חלק, כי הביטוי בגמרא הוא "סתור" – החזיר,
27 מלשון סתירת בנין, וכפי שמוכח מדברי המהרש"א עצמו,
28 שמבאר תחילה "סתר" – הסתיר, ורק לאחר מכן הוא יכול
29 לפרש "וכסה".

30 (ב) על "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" אומר
31 רש"י: "החביא דבריו, ולא אמר כמות שהן". ואינו מוכן:
32 לא את דברי הקדוש-ברוך-הוא החביא נחבי בן ופסי ולא
33 אמרם "כמות שהן". אלא את אשר ראה בארץ ישראל –
34 את טוב הארץ¹⁴.

35 (ג) בהמשך, על "שפיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-

(12) וכ"ה ביל"ש, מדרש לקח טוב וילקוט ראובני (בשם הפסיקתא) פרשתנו עה"פ ואלה שמותם. ש"ך עה"ת ואוה"ח שם.

(13) בחדא"ג סוטה שם.

(14) ראה תנחומא האזינו שם: החביא האמת.

(15) ולכן לא דרש אותם. ע"ד נבואה שלא הוצרכה לדורות (מגילה יד, א).

36 הוא" מפרש רש"י "דילג שלא אמרו כאשר הם", ואינו
37 מפרש מה הן "מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא" אשר הוא
38 דילג עליהן ולא מסרם לישראל כפי שהיה צריך?

39 המהרש"א¹¹ מסביר, שב"החביא..." ו"פיסע..." אין
40 הכוונה לכך שהוא לא מסר את דברי הקדוש-ברוך-הוא
41 וכו' "כמות שהן", אלא שבו עצמו היה "החביא דבריו של
42 הקדוש-ברוך-הוא" – אצלו הם היו חבויים. כלומר, הוא
43 לא האמין בדברי הקדוש-ברוך-הוא "שהעיד על הארץ
44 שהיא טובה". ו"פיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא"
45 – הוא עצמו "דילג" ולא האמין במדותיו של הקדוש-
46 ברוך-הוא, ש"נותן שכר טוב למאמינים...".

47 לפי זה יש להבין: מהו ההבדל, שלגבי "דבריו של
48 הקדוש-ברוך-הוא" היה "החביא" (נחבי), ולגבי "מידותיו
49 של הקדוש-ברוך-הוא" – "פיסע" (ופסי). לכאורה, יש
50 לשניהם, לפי פירוש המהרש"א משמעות זהה – "שלא
51 האמין"?

ד.

"לא עלתה בדינו..." – לימוד המביא אותנו לידי

מעשה

52 תמצית ההסבר לכל זה היא:
53 בדבריו "ואנו לא עלתה בדינו אלא אחד" אין כוונת
54 רבי יצחק לומר שאין אנו יודעים לדרוש את שמות
55 המרגלים, אלא שהלימוד על שאר שמות המרגלים –
56 לימוד מביא לידי מעשה – "לא עלתה בדינו", אינו מביא
57 אותנו לידי מעשה, שעלינו ללמוד משמות מרגלים אלו¹⁵:
58 הדרשות על שאר שמות המרגלים קשורות רק לעבודת
59 "אבותינו" – הם היו צריכים להמנע מכל אחת מטעויות
60 המרגלים, המתבטאות גם בשמות אלו. אך "בידינו" "לא
61 עלתה..." אלא אחד – אנו צריכים להזהר מענין אחד
62 בלבד¹⁶ – "סתור בן מיכאל", שלא נגיע ל"סתר מעשיו של
63 הקדוש-ברוך-הוא...".

64 על כך הוסיף רבי יוחנן – "אף אנו נאמר נחבי בן
65 ופסי..." – אמנם, באותו אופן אשר היה אצל "אבותינו"
66 צריכים אנו להיזהר רק בענין "אחד"¹⁷, של סתור בן
67 מיכאל, אבל קשורה אלינו גם ההוראה הנלמדת מן הדרש
68 על השם נחבי בן ופסי, אם כי לא באותו אופן שהיה אצל
69 "אבותינו", אלא "אף אנו נאמר" – בהתאם לדרגה שלנו.

(16) אלא שמ"מ צ"ל "מסורת בדינו מאבותינו, מרגלים ע"ש מעשיהם נקראו" – היינו, שאצל אבותינו היו ידועות הדרשות על שמות 27 המרגלים – כי ידיעה כללית זו נוגעת גם בעבודתנו, כדלקמן סעיף יב.

(17) ויומאתק יותר אם נפרש "לא עלתה בדינו אלא אחד" – שלא נשאר מסורה מאבותינו רק דרשה זו (כנ"ל סעיף ב'), שזמה גופא (שרק דרשה זו

ה.

טעותם של המרגלים

- 1 הדברים יובנו כאשר נקדים את המוסבר במספר
- 2 מקומות¹⁸, שהגורם לחטא המרגלים היה אי-רצונם לצאת
- 3 מן המדבר ומאורח החיים שחיו בו ולהכנס לארץ ישראל,
- 4 ארץ נושבת, אשר לגביה נצטוו¹⁹: "כי תבואו אל הארץ...
- 5 שש שנים תזרע...", בה צריך האדם לחרוש ולזרוע²⁰
- 6 ולעסוק בענינים גשמיים. וכנאמר בתורת החסידות²¹:
- 7 המרגלים לא רצו לרדת מעולם המחשבה אל עולם הדיבור
- 8 ובמיוחד לא אל עולם המעשה.
- 9 בעבודת ה' עצמה זהו ההבדל בין תורה לבין מצוות²²:
- 10 התורה "היא²³ חכמתכם ובינתכם" – לימוד בשכל
- 11 ובמחשבה (וכן ביטוי בדיבור²⁴), ואילו מהותן של המצוות
- 12 היא מעשה. המרגלים חפצו להישאר במדבר, שבו עסקו
- 13 ישראל בעיקר בלימוד התורה, ולא להכנס לארץ ישראל,
- 14 ששם עיקר העבודה הוא במעשה המצוות.
- 15 אך "לא המדרש עיקר אלא המעשה"²⁵: כוונת הבריהא
- 16 היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, וזאת בעיקר על-ידי
- 17 עבודה בתחתונים – ביצוע מעשי של המצוות בדברים
- 18 גשמיים.
- 19 אך קשה להבין: כיוון שמרגלים ב"אותה שעה כשרים
- 20 היו"²⁶, כיצד טעו בענין חשוב כל-כך²⁷, וסברו שאין צורך
- 21 בקיום מעשה המצוות?
- 22 הכרחי איפוא לומר, שגם הם ידעו שיש צורך במעשה,
- 23 והמעשה הוא העיקר, אך הם סברו שדי בקיום המצוות
- 24 כפי שהן מבוצעות במדבר, שהרי גם במדבר קיימו מספר
- 25 מצוות וכן את הענין של "כל מעשיך לשם שמים" בעניני
- 26 הרשות, אך לא הכרחי לעסוק בענינים מעשיים כפי
- 27 שיעסקו בארץ ישראל²⁸.

ו.

שלושת האופנים של "תלמוד מביא לידי מעשה"

- 28 ההסבר לכך הוא:
- 29 המשמעות הפנימית של "לא המדרש עיקר אלא
- 30 המעשה" היא שלא זו בלבד שיש צורך הן בתלמוד והן
- 31 במעשה כענינים נפרדים ושהחשוב מביניהם הוא המעשה,
- 32 אלא שה"עיקר" של עבודת ה' בכלל הוא הביצוע המעשי.
- 33 כלומר, גם במדרש עצמו, באופני העבודה שאינם
- 34 מבוצעים במעשה, העיקר והתכלית הוא להגיע למעשה,
- 35 כמאמר חז"ל²⁹ "תלמוד מביא לידי מעשה".
- 36 אך בענין זה – "תלמוד מביא לידי מעשה" – ישנם
- 37 שלושה אופנים:
- 38 א) המעשה הוא "אבן הבוחן" שהתלמוד, המביא לידי
- 39 מעשה, הוא כראוי. באופן שכלי ייתכנו סברות לכאן
- 40 ולכאן, והאבחנה איזוהי הסברה שהיא אמת לאמיתה,
- 41 תלויה בכך שהסברה ניתנת לישום עד כדי פסק דין
- 42 בהתאם להלכה למעשה, כלומר, כאשר היא מתאימה לפסק
- 43 ההלכה הכתוב במשנה וכו' ובשולחן ערוך – דבר ה' זו
- 44 הלכה³⁰.
- 45 משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא: ההוכחה לכך
- 46 שההתבוננות המחשבתית (למשל – ברוממות האל
- 47 יתברך, יתעלה³¹, ובשפלות האדם³²) היא אמיתית, היא
- 48 כאשר ההתבוננות מגיעה לידי מסקנות וביצוע בפועל.
- 49 ב) שלימות הלימוד היא באמצעות "מביא לידי
- 50 מעשה"³³. כפי שאכן רואים, שכדי להחליט איזו מבין
- 51 הדעות השונות הקיימות בשכלו של האדם היא הנכונה,
- 52 והחלטה זו הכרחית כאשר היא משפיעה על המעשה, צריך
- 53 הלומד להתעמק שוב בכל הדעות יותר לעומק עד שיוכל
- 54 להגיע לכלל החלטה³⁴. ולכן אומרים²⁶ "תלמוד גדול

המרגלים (מס' קבלה).

(27) ראה אנה"ק סוס"ה "שיש ב' מיני נשמות בישראל נשמות ת"ח כו' ונשמות בעלי מצות כו' דלכאורה* הרי גם ת"ח צריכים לעסוק בגמ"ח כמאד"ל כו'".

(28) ראה אה"ת פרשתנו ע' תמד.

(29) קידושין מ, ב. ושי"ג.

(30) שבת קלח, ב. נח' בארובה בלקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך. ושי"ג.

(31) אולי הי' כתוב "יית" – וזוהי השינוי בהס'. ויל"ע בהוצאות השונות.

(32) שו"ע אור"ח רסצ"ח (ובשו"ע אדה"ז שם) – ובתרי"ב ברכות רפ"ה

בדפוס שראיתי אין "ושפלות האדם".

(33) וכ"ה בנוגע למוחין ומדות, שזה שמוחין מולידים מדות הוא מצד

הגדלת המוחין (ד"ה וכל מאמינים תרס"ג (קרוב לסופו). ובכ"ז).

(34) ראה המשך תרס"ו ע' שצ.

נשארה בידיו מאבותינו) מוכח, שרק היא נוגעת לעבודתנו. אבל ראה לעיל בפנים שם.

(18) לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת שם. וראה גם לקו"ש ח"ד פ' שלח.

(19) בהר כה, ב"ג.

(20) ראה ברכות (לה, ב) אפשר אדם חורש כו' חורש כו' תורה מה תהא עלי'.

(21) לקו"ת שם רד"ה ויאמרו (מע"ח). ועיי"ש לה, ב ובסוף המאמר.

(22) ראה לקו"ת שם סד"ה שלח.

(23) ואתחנן ד, ו.

(24) עירובין נד, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב. ושי"ג. תניא רפ"ז. שם ספ"ל"ח (וברפ"ל"ח – לא נזכר ת"ת. ואכ"מ).

(25) אבות פ"א מ"ז.

(26) פרש"י פרשתנו יג, ג. וראה לעיל הערה 11. ובפרט ע"פ המבואר בלקו"ת (לו, ב. לה, ב. וראה אוה"ת שם) פרשתנו גודל מעלת מדרית

(* ממתמשין בלשון לכאורה אף דהאמת כן הוא (שד"ח כללי הפוסקים טו, חז. ושי"ג).

1 שהתלמוד מביא לידי מעשה". כלומר לא זו בלבד
2 שהמעשה הוא "אבן הבוחן" של הלימוד, אלא המעשה
3 גורם לכך שהתלמוד גדול³⁵.
4 אך בשני אופנים אלו, מושם הדגש על התלמוד
5 ומעלתו, כפי שהיא מתבטאת בביצוע המעשי:
6 אין חשיבות למעשה בפועל, אלא למעשה כפי שהוא
7 עדיין ב"עולם" המחשבתי: פסק הדין, המסקנה של
8 ההתבוננות המחשבתית.
9 גם באופן השני, שבו מדובר דוקא על המעשה בפועל,
10 מוסבר רק הענין שהמעשה מביא לידי שלימות בתלמוד –
11 ולא על המעלה של המעשה עצמו.
12 אך יש גם אופן נעלה יותר:
13 (ג) ה"תלמוד", המביא לידי מעשה כפי שהוא לשם
14 המעשה עצמו, הוא המביא את אור השכל אל "מקום"
15 המעשה, כך שבשעת עשייתו, במשך כל מעשיו חדר
16 האדם באור השכל – זהו מעשה של אדם שאצלו אור
17 השכל הוא בגלוי³⁶.

ז.

חכמה אמיתית חודרת גם אל כח המעשה

18 כיצד ייתכן, ש"תלמוד", שהוא שכלי ומחשבתי, יקיף
19 ויחדור באדם בעת עיסוקו במעשה בפועל?
20 ההסבר לכך הוא: כאשר יהודי שקוע בתלמודו רק
21 בחיצוניותו, הרי אז אין אור השכל מאיר ביחד עם הביצוע
22 המעשי³⁷, כי מבחינת חיצוניות נפש האדם מוגבל כל כח
23 נפשי במקום המסויים לו: שכל במוח, מידות ורגשות בלב,
24 כח המעשה בידיים וכדומה. ולכן, כאשר שקוע האדם
25 בלימוד, אין המעשה נשלעצמו, שהוא בדרגה נמוכה הרבה
26 יותר מן השכל, תופס אצלו מקום, אלא בפרט מסויים
27 שהמעשה מסייע ללימוד.
28 אך כאשר שקועים בלימוד בפנימיות הנפש, עד אשר
29 זוהי כל מהות האדם, אז לא ייתכן לומר שיש פינה בנפשו
30 הסותרת לחכמתו, ובאופן זה, לא זו בלבד שהלימוד
31 משפיע על המעשה (אשר לשם כך די בהחלטה, "נצח
32 והוד דלבר מגופא" – המסקנה) אלא אף יותר מכך –
33 כוחות הלימוד והמעשה יכולים לתפקד בו־זמנית, השכל

34 אינו נפגע גם כאשר האדם עסוק בפעילות מעשית, ובלשון
35 החסידות³⁸: מצד מוחין דגדלות, עצם המוחין, מגיע אור
36 השכל כפי שהוא אל כל כחות הנפש, כפי שהם במקומם,
37 ועד לכח המעשה.
לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם³⁹ "כשם שהחכם
ניכר בחכמתו... כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו...",
אצל החכם באמת, החכמה היא כל מהותו, כך שחכמתו
ניכרת בכל כחותיו הנפשיים באותה צורה – "כשם... כך..."
– גם כאשר הוא עסוק "במעשיו", אשר, לכאורה, הם
חיצוניים ואינם קשורים ל"חכמתו", ניכר בו אותו יחוד
"משאר העם" כפי שניכר יחודו כשהוא עסוק "בחכמתו"
ודעותיו⁴⁰.

ולא די בכך ש"מעשיו" מושפעים מ"חכמתו", כפי
שדבר אחד מושפע מדבר אחר – כי אז עיסוקו "במעשיו"
נחות מעיסוקו ב"חכמתו", ואז אין הוא כל כך "מובדל..."
משאר העם, כבשעה שהוא עסוק "בחכמתו".
כי כאשר החכמה היא כל מהותו, הרי גם כאשר הוא
עוסק "במעשה" הוא שרוי בדרגתו הגבוהה – "בחכמתו".

ח.

חוסר השלימות ב"תלמוד" של המרגלים

ויש לומר שהמקור למעשה המרגלים לא היה באי-
רצונם בקיום מעשה המצוות בכלל, אלא שחסרה להם
השלימות בלימוד עצמו:
ענינו של דור המדבר הוא תורה, דור דעה. הם היו
במדבר שבו לימוד התורה הוא בשיא השלימות⁴⁰. אבל
אצל המרגלים חסרה השלימות בענין של "תלמוד מביא
לידי מעשה". חסרה להם הדרגה הנעלית ביותר, שמצד
מוחין דגדלות (כאשר כל החכמה היא כל מהות הלומד),
אין כל הפרדה בין התלמוד לבין המעשה, שגם כאשר
האדם שקוע בעשיה בפועל מאיר אצלו אור השכל
והמחשבה במלוא עוצמתו.
ולכן התמסרותם ב"תלמוד מביא לידי מעשה" לא היה
באופן של יישום ב"עולם המעשה", בארץ ישראל, והבאת
אור התורה של המדבר לשם, אלא באופן שהמעשה הוא
במדבר עצמו. כלומר, מעשה כתוצאה של לימוד התורה,
כדלעיל בסעיף ו'.

(37) עיין ד"ה בשעה שהקדימו תע"ב פ"ב. ועוד.

(38) ראה ד"ה וכל מאמינים שם. ובכ"מ.

(39) הל' דעות רפ"ה.

(40) ראה לעיל ע' 41, וש"נ.

(35) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב ג.

(36) דוגמא לדבר קיום מצות שמחת יו"ט – שצ"ל בכת אחת שמחה של מצוה ודוקא וביחד עם זה אין שמחה אלא בבשר כו' בין. – וראה ביאור אדה"ז במחז"ל אין שמחה אלא בבשר (ס' מאמרי אדה"ז תקס"ח ע' קעא. קעח (וראה לקו"ט צו טו, ב). ולהעיר ג"כ ממאה שערים סי' לה).

ט.

המסקנה הנלמדת לגבינו מטעות המרגלים - "אחד"

- 1 לפי האמור לעיל, שהגורם להתנהגות המרגלים לא
- 2 היה התנגדותם למעשה, אלא החסרון בשלמות לימודם,
- 3 בעבודה שבמות, יוכן מאמרו של רבי יצחק "לא עלתה
- 4 בדינו אלא אחד..."
- 5 בדורות הראשונים, של אבותינו, כאשר העבודה היתה
- 6 מצד המוחין שבראש, צריך היה לדעת כיצד להביא לידי
- 7 כך שהעבודה תיעשה באופן הרצוי – שלמות מוחלטת של
- 8 הלימוד הכרוכה בהתבטלות מוחלטת – שלא כאצל
- 9 המרגלים, שהיתה אצלם הפרדה בין העבודה הפנימית, של
- 10 המוח, לבין המעשה.
- 11 וכיוון שבעבודה זו ישנם הבדלים בין שבט אחד
- 12 למשנהו, כי לכל שבט יש דרך ושער⁴¹, בעבודת ה',
- 13 צריכים לדעת להיזהר מהטעות של כל אחד מהמרגלים -
- 14 הזהירות אצל כל אחד מהם היא לפי אופן עבודת שבטו.
- 15 אבל בזמנים מאוחרים יותר, אחרי הראשונים
- 16 כמלאכים, כשנתמעטו הדורות⁴², ובמיוחד כאשר "נפלה
- 17 סוכת דוד עד בחינת רגליים ועקביים", ועיקר עבודת ה'
- 18 היא בקיום מעשה המצוות⁴³, לא כל-כך חשוב לדאוג לכך
- 19 שיימנעו מטעות המרגלים כפי שהיא בשורשה ומקורה,
- 20 בעבודה הרוחנית של המוחין, בשיא השלמות של הלימוד
- 21 מתוך התבטלות עצמית ובשאיפה בלבדית להגיע לאמיתות
- 22 הדבר הנלמד, אשר בזאת כל חד לפום שיעורא דיליה,
- 23 אלא יש למנוע את התוצאה ביחס למעשה המצוות שנבעה
- 24 מטעותם של כל המרגלים באופן שווה שהרי "תורה⁴⁴ אחת
- 25 ומשפט אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצוות בבחינת
- 26 מעשה" – כאשר הטעות היתה כאילו העבודה העיקרית
- 27 איננה בעולם המעשה.

- 28 וזוהי המשמעות של "לא עלתה בדינו אלא אחד": מה
- 29 ש"עלתה בדינו", הנלמד משמות המרגלים לגבי עבודתנו
- 30 הרוחנית, הוא ענין "אחד" והנקודה המשותפת לכולם –
- 31 ההכרחית של קיום המצוות במעשה, באופן שווה⁴⁵
- 32 על-ידי כל ישראל בכל הדורות, ללא הבדלים⁴⁶.
- 33 אזהרה זו נרמזת בשם "סתור, שסתר מעשיו של
- 34 הקדוש-ברוך-הוא": הקדוש-ברוך-הוא ברא את עולם
- 35 העשיה (מעשה הקדוש-ברוך-הוא), בכוונה שישאל
- 36 "יבנו" אות⁴⁷ – יהפכו אותו לדירה לו יתברך. ולכן,
- 37 כאשר אין עושים את מעשה המצוות לעיקר סותרים ח"ו
- 38 את מעשה הקדוש-ברוך-הוא – עולם העשיה נותר ח"ו
- 39 חרב וסתור, ולא בנוי לדירה לה' יתברך⁴⁸. ויותר מכך,
- 40 בדומה למאמר חז"ל⁴⁹: כל דור שאינו נבנה (בית המקדש)
- 41 בימיו מעלין עליו הכתוב כאילו הוא החריבו.
- 42 והרי ניתן לשאול: אם הקדוש-ברוך-הוא ברא את
- 43 העולם למטרה זו, והוא כלי-כול ואין מי שיעכב בעדו,
- 44 כיצד ייתכן שיהודי, נברא, יסתור את מעשה הקדוש-ברוך-
- 45 הוא, ולא יאפשר שכוונתו של הקדוש-ברוך-הוא תתבצע
- 46 בכל פרט של עולם העשיה?
- 47 [אילו לא היתה כוונה זו מבוטאת בדיבורו ית', ניתן
- 48 היה לתרץ, שכיוון שהרצון נשאר במחשבתו ית' (הנעלית
- 49 מן ה"זולת" – העולם), אין הוא מחייב את האדם⁵⁰;
- 50 אך כיוון שרצונו של ה' שיעסקו בעבודת המעשה
- 51 הובע בגלוי בציווי בדיבור, הרי דיבורו⁵¹ של הקב"ה הוא
- 52 מעשה⁵⁰, וכיצד יתכן שיהודי יסתור את מעשה הקדוש-
- 53 ברוך-הוא?]
- 54 התשובה לכך היא, ש"סתור" הוא "בן" – תוצאה⁵² של
- 55 – "מיכאל, שעשה עצמו מך", שהמשמעות הפנימית היא,
- 56 שאין מדובר רק⁵³ על מעשה המרגלים, אלא, כביכול,

(49) ירושלמי יומא פ"א ה"א (קרוב לסופו).

(50) ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 134 הערה 3, ח"ו [המתורגם] ע' 70 הערה 46, וש"נ. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 66 ובהנמקן שם.

(51) ראה ב"ר פמ"ד, כב. ועוד.

(52) ע"פ המבואר בפנים יומתק זה שבתנחומא פרשתנו (ו') דרש רק "סתור" (שסתרו א"ל מן העולם) ו"נחבי" (שהחביא את דבריו) – ולא "מיכאל" ו"ופסי" [ועד"ז בבמדבר'ר (שם, י) דרש רק "סתור" (שסתרו מן העולם)] – כי העיקר בעבודה הוא שלילת "סתור" ו"נחבי", ו"מיכאל" ו"ופסי" הם רק הסיבה כו'.

(53) כי גם לפי השני שבפנים קאי גם על פעולת המרגלים, כפשש"מ – כי ע"י "סתור מעשיו של הקב"ה" מוגלה כח בחירתו לעשות נגד רצונו ית'. ונמצא שכאילו הוא עושה (שונאו של הקב"ה) מך, וכלשון חז"ל (איכ"ר פ"א, לג) "מותישין כח גדול של מעלין". וראה ספרי לברכה לג, ה.

(41) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סו"ס סח (ממג"א שם בריש הסימן). לקו"א להח"מ סקל"ג.

(42) בדורות האמוראים. ועיין לקו"ת שה"ש ד"ה ששים המה (הב') פ"ד – דבמימרות האמוראים טעמי ההלכות (השגה) הם בהעלם, עיי"ש (בחי "מעשה" שבתורה גופא).

(43) אנה"ק סו"ס ט.

(44) תניא דפמ"ד.

(45) להעיר מענין שער הי"ג – השווה לכל נפש – ראה שער הכולל בהקדמתו. וראה במקומות שנסמנו בהערה 36.

(46) ועפ"ז י"ל ד"לא עלתה בדינו אלא אחד" הוא ע"ד "בא חבקוק והעמידן על אחת" (מכות בסופה. ועיי"ש בחדא"ג מהרש"א).

(47) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 14 ואילך.

(48) ראה עד"ז מאור עינים פרשתנו.

(* וי"ז שלכן ביקש משה אחרי חטא המרגלים דוקא (פרשתנו יד, יז) "ועתה יגדל נא כח אד' גו". להוסיף כח בגבורה של מעלה (איכ"ר שם) – תמורת "עשה עצמו מך".

מאפשרת⁵⁸, שגם כאשר הוא יעסוק בענינים גשמיים,³²
במעשה, לא יהי בבחינת "החביא דבריו של הקדוש"³³
ברוך-הוא".³⁴

יא.

הענין של "נחבי בן ופסי" אצל המרגלים ואצלנו

בכך יובן הדיוק "אף אנו נאמר":³⁵

הענין של "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" אצל
המרגלים נבע מכך שהם חפצו להשאר בעולם המחשבה,³⁶
שבו מאירה דרגת המחשבה של הקדוש-ברוך-הוא, ולא
חפצו לרדת אל עולם הדיבור, אל דבר ה' המתלבש
בעולם⁵⁹, כך שדבר ה' נשאר בהעלם – חבוי בעולם.⁴⁰

והענין של "נחבי בן (תוצאה של) ופסי, שפסע על
מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא" אצלם, נבע מכך שהם
חפצו לדלג על הדרגה של "מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא"⁴³
שקשורות לעולם, כשם שמדות האדם קשורות לזולתו⁶⁰,
ורצו לשאוב ישר מ"המוחין" של הקדוש-ברוך-הוא,⁴⁵
כביכול, אשר "קדמו לעולם"⁵⁴, ואשר זוהי הסיבה
להעלמת "דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" – בספירת
המלכות.⁴⁸

אך לא כן "אנו" – עלינו להמנע מ"נחבי בן ופסי" בצד
ההפוך: אל לנו להסתפק במעשה עצמו, אלא גם לעסוק
בדרגות העבודה הנעלות יותר של "דבריו של הקדוש-
ברוך-הוא", ב"מידותיו של הקב"ה".⁵²

יב.

עבודת אבותינו במוח ולב היא "מסורת בידינו"

הרי יכול יהודי לחשוב: אמנם, גם בדורות האחרונים
אין די במעשה, ויש צורך גם בעבודה פנימית במח ובלב,⁵⁴
אך כיוון שנמצאים ב"בחינת רגליים ועקביים", עבודה זו
אינה כמו שהיא באמת, אין זו עבודה שכלית שבראש
ומדות שבלב אלא השכל והמדות כפי שהם ב"רגליים
ועקביים". וכיצד יתכן שבאמצעות עבודתו תתבצע המטרה
של "דירה בתחתונים", אשר לשם כך אין די במעשה
בלבד, אלא גם בעבודה של לימוד⁶¹, המאירה את עבודת
המעשה?⁶¹

1 כלפי הקדוש-ברוך-הוא: כדי שתהיה ליהודי בחירה
2 חפשית, עשה הקדוש-ברוך-הוא את עצמו ל"מך", חלש,
3 כביכול, שדיבורו לא יכריח את מעשה האדם – הוא נתן
4 ליהודי את הכח לעשות ח"ו את ההיפך מרצון ה', ואף
5 לסתור את מעשה הקדוש-ברוך-הוא.

י.

משמעות השם "נחבי בן ופסי"

6 ניתן לטעות ולחשוב שהדבר היחיד שיש להיזהר בו
7 בדורות שלאחר הראשונים, לאחר אבותינו, הוא שלא יהא
8 פגם במעשה – ועל כך אומר רבי יוחנן "אף אנו נאמר נחבי
9 בן ופסי, נחבי שהחביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא": גם
10 אצלנו צריך להישלל הענין של "החביא דבריו של
11 הקדוש-ברוך-הוא"⁵⁴, כיוון שדוקא כך העבודה של
12 המעשה היא כראוי:

13 "דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" – בדבר ה' שמים
14 נעשו, הכוונה היא לדבר ה' המחיה כל נברא (מעשה
15 הקדוש-ברוך-הוא).

16 יש לזהר מ"החביא דבריו" – המעשים צריכים
17 להתבצע באופן שיראה בהם דבר ה', דבריו⁵⁵ של
18 הקדוש-ברוך-הוא, המחיה את המעשה –

19 כי, כמדובר פעמים רבות⁵⁶, כדי שהדירה לו יתברך
20 בעולם העשיה, אשר ישראל "בונים" באמצעות עבודת
21 המעשה, תהיה מוארת, והאלוקות תאיר שם בגלוי, יש צורך
22 שמעשיו של היהודי יהיו "מאירים", ויוכר בהם דבר ה'
23 המחיה אותם, וממילא מתבצעת העבודה בחיות וכו'.

24 ו"נחבי", "החביא דבריו...", הוא "בן" – תוצאה של
25 – ופסי, שפיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא": מצב
26 של "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" העלול להיות
27 ח"ו אצל יהודי, שהוא אינו חש את דבר ה' המחיה כל
28 נברא, נובע שהוא מדלג ופוסח על העבודה שמצד המדות,
29 (הרגשות) שמקורן ב"מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא"⁵⁷:

30 התעוררות האהבה לה' אצל היהודי מביאה לכך
31 שגילוי האור האלוקי בנפשו כאשר הוא מעל העולם,

בידינו", ובמאמר ר' יוחנן (ע"ד העבודה ב"דבריו כו") נקט "אף אנו נאמר".

(56) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 35. ועוד.

(57) ראה תניא רפ"ג: שנשתלשלו מהן כו'.

(58) עדמ"ש בתניא ספ"ב.

(59) והתהוות העולם הי' ע"י עשרה מאמרות, בדבר ה' שמים נעשו.

(60) ראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (ס"ה"מ תש"ח ע' 271 ואילך)

פ"ב. ובכ"מ.

(61) ראה ג"כ לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 194. לקו"ש [המתורגם] ח"ז

ע' 329.

(54) ואי"ז סותר ל"לא עלתה בידינו אלא אפ"ד" – כי (נוסף ע"ז שהעבודה
לשולל "החביא כו" אינה כמו שלילת טעות המרגלים, כדלקמן סעיף יא, הרי)
בעבודה זו יש חילוקי מדריגות, ואינה דומה להשלילה ד"סתור כו" שהיא
באופן שווה לכאורה מישראל בכל הזמנים (לא עלתה כו' אלא אפ"ד), כנ"ל
בפנים ס"ט והערה 40.

ועפ"ז יומתק מה שבבמדב"ר ות"כ (דלעיל הערה 5) דרש רק "סתור"
ולא "נחבי" – כי העיקר מה שנוגע בעבודתנו עתה לכאורה באופן שווה הוא
רק "סתור כו" (מעשה).

(55) עפ"ז יומתק השינוי: במאמר ר' יצחק (ע"ד העבודה דמעשה) נקט "עלתה

12 שמות המרגלים, היא "מסורת בידינו" – עבודה זו היא
13 "בידינו", בעבודתנו,
14 אלא, שזה באופן של מסורת – מסורה כללית –
15 בהעלם, ו"לא עלה" מהגלות וההעלם וההסתר של ירידת
16 הדורות האחרונים,
17 ולגבי העבודה בפועל "עלתה בידנו אחד"65, עבודת
18 המעשה.
19 ולכן על-ידי עבודתנו במעשה, מושגת שלימות
20 המטרה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים.
(משיחת ש"פ שלח תשכ"ג,
ש"פ קורח תשכ"ח)

1 ההסבר לכך הוא: כיוון שכל היהודים שכלל הדורות
2 הם "קומה אחת שלימה"62, יוצא, שהעבודה של הדורות
3 הקודמים הוא המח והלב של עבודתנו – שלנו ב"רגליים
4 ועקביים"63, ולכן בעבודתנו במעשה המצוות קיימת
5 בהעלם64 כוונת המצוות – הראש והלב.
6 ואת זאת מבהיר רבי יצחק מיד בתחילת מאמרו –
7 "דבר זו מסורת בידנו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם
8 נקראו":
9 אמנם, בעבודתנו בפועל ממש "לא עלתה בידנו אלא
10 אחד", כפי שהוסבר לעיל בהרחבה, אך כל מה שנעשה
11 בעבודת "אבותינו", שבכך צריכה להיות האזהרה שבכל

62 ראה סה"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל רפ"א. ועוד.
63 עייג"כ תניא פ"ב (ושם, גם לענין ראשי אלפי ישראל שכלל דור ודור
גופא).
64 ע"מ"ש בלקו"ת שה"ש (הובא לעיל הערה 42) דבמיתות האמוראים

כלולים בהעלם כל טעמי ההלכות, עיי"ש (וכפ"ג שם).
65 ע"פ המבואר בפנים – דב"אחד" זה כלולות כל העבודות דאבותינו
– תומתק יותר השייכות ד"לא עלתה בידנו אלא אחד ל"בא חקוק והעמידן
על אחת" (ראה לעיל הערה 47).

אם חפץ בנו הוי'

ביאור בדרך אפשר

13 כן מדובר בעבודה הנעשית באמצעות כוחות המעשה שבנפש, קיום הדברים
14 בפועל ממש במחשבה בדיבור ובמעשה, **שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מְשִׁיכִים**
15 ומגלים את **בְּחִינַת ה'חִפְּץ'** כלומר התגלותה של פנימיות התענוג של
16 הקדוש ברוך הוא **פְּעוּלָם, עַד**
17 שגורמים ל**בְּחִינַת ה'חִפְּץ**
18 **הוֹי בְּנוֹ**, כלומר **שְׁעוֹשִׁים**
19 **דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ**
20 **בְּתַחְתּוֹנִים דוֹקָא, וְעַל-**
21 **יְדֵי-זֶה זוֹכִים בְּקִרְוֹב**
22 **מְשִׁיחַ לְבִיאת מְשִׁיחַ**
23 **צְדָקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ**
24 **מְשִׁיחַ.**

וַיְהִי-רְצוֹן, שְׂפָהִיתָנוּ עֲתָה בְּמִדְבַּר הָעָמִים וּבְפָרֹט
בְּעֶקְבָתָא דְּמִשְׁיחָא, יָקִים גַּם בְּנוֹ עֲנִין זֶה,
מַעַלְת הָעֲשִׂיָה שְׂפַעְשִׁיָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מְשִׁיכִים בְּחִינַת
ה'חִפְּץ' פְּעוּלָם, עַד בְּחִינַת חִפְּץ הוֹי בְּנוֹ, שְׁעוֹשִׁים דִּירָה
לוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוֹנִים דוֹקָא, וְעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכִים בְּקִרְוֹב
מְשִׁיחַ לְבִיאת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מְשִׁיחַ.

המשך מעמוד יג

ביאור בדרך אפשר

1 כשם ששהייתם של בני ישראל במדבר היתה הכנה לכניסתם לארץ, כך
2 הימצאותם של בני ישראל בתוך הגלות, המכונה בשם 'מדבר העמים',
3 משמשת הכנה לגאולה השלימה.
4 **וַיְהִי-רְצוֹן, שְׁעוֹד בְּהִיּוֹתָנוּ**
5 **עֲתָה בּוֹמֵן הַגְּלוּת בְּמִדְבַּר**
6 **הָעָמִים וּבְפָרֹט בְּסוּף זִמֵּן**
7 **הַגְּלוּת בְּעֶקְבָתָא דְּמִשְׁיחָא,**
8 **יָקִים גַּם בְּנוֹ עֲנִין זֶה,**
9 **שֶׁבַעבּוֹדֵת ה' שְׁלֹנוּ תַּהִי מַעַלְת**
10 **ה'עֲשִׂיָה שְׂפַעְשִׁיָה' כלומר**
11 **מדובר בעבודת ה' המתבצעת**
12 **בוֹמֵן יִירוֹד, בַּחֲשַׁכַת הַגְּלוּת, וְכִמוֹ**

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' ב

1 **מְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם בִּשְׁעַת אַפִּיתוֹ, וְכִדִּי שְׁלֵא יִפְסֹל בְּלִינָה אִפִּיתִים**
2 **בִּשְׁבֹּת, הָרִי הַשְּׁלֵחֵן הוּא דְּמְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם, וְעַלִּיכֶם לֵאפּוֹתוֹ בַּעֲרֵב**
3 **שֹׁבֵת, וּמִכָּאֵן הוֹכִיחַ רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהַתּוֹרָה אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם**
4 **וְאִפִּיתוֹ אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשֹּׁבֵת.**
5 **הַגְּמָרָא דוֹחָה אֶת דְּבָרֵי רַבִּי אֲבָהוּ, וְאוֹמֶרֶת שְׁלֵא יִתְכַּן שֶׁבִּמְקָרָא זֶה**
6 **נַחֲלֵקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי מִצִּית אֲמָרֶת –**
7 **הָאֵם אַתָּה יִכּוֹל לִוְרֹם דְּבִשְׁעַת הָאֲפִיָּה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים אֲשֶׁר־בְּחִינָהּ**
8 **– מִצָּאֵם דּוֹד לְכַהֲנִים, וְעַל כֵּן נִאֲמָרוּ דְּבָרֵינוּ, וְהִכְתִּיב – הָרִי בְּהַמִּשְׁךְ**
9 **הַמְקָרָאוֹת שֶׁם נִאֲמַר (שְׁמוֹאל א' כ"א ז) וַיִּתֵּן לוֹ [לְדוֹד] הַכֶּהֱן קוֹדֵשׁ**
10 **[וְהִינֵנוּ לֶחֶם הַפָּנִים], כִּי לֹא הָיָה שֶׁם לֶחֶם כִּי אֵם לֶחֶם הַפָּנִים**
11 **הַמּוֹסְרִים מִלְּפָנֵי ה', וּמִמְקָרָא זֶה מִשְׁמַע שְׁדוּד לֹא מִצָּאֵם לְכַהֲנִים**
12 **אַל־א בִּשְׁבֹּת לֵאחֲרָיִם סִילּוֹק לֶחֶם הַפָּנִים, דְּהֵינּוּ הִרְבָּה לֵאחֲרָיִם אִפִּית**
13 **הַלֶּחֶם.**

14 שואלת הגמרא: **אַלֵּא** אם אכן דוד לא היה בשעת האפייה, **מֵאֵי דְּרָךְ**
15 **חוֹל דְּקָא אֲמַר לָהּ** – מה כוונתו בדבריו ודוא דרך חול. משיבה
16 הגמרא: **הָכִי קָא אֲמָרוּ לָהּ** – כך ענו הכהנים לדוד על בקשתו שיתנו
17 לו חמשה לחמים, **לִיכָא** – אין עמנו לחם חולין, **כִּי אֵם לֶחֶם הַפָּנִים**
18 **הַמּוֹסְרִים** (שהוטר מהשולחן בשבת) **מִלְּפָנֵי ה'**, ולחמים אלו אסורים
19 באכילה לזרים, ואין ניתן לך לאכול מהם. ועל כך **אֲמַר לָהּ דוד, לֹא**
20 **מִיכְעָא** – אין צריך לומר, שהותר לי לאכול מהם – לחם זה שכבר
21 הוטר מהשולחן, **דְּהָרִי בִּינֵן דְּנִפְקָא לָהּ** – שיצא מדין מעילה בהסרתו
22 מהשולחן, שהרי הותר לכהנים, **דְּרָךְ חוֹל הוּא** ואין באכילתו מעילה,
23 ואף שאסור הוא לזרים בודאי במצבי מותר לי לאכול, **אַלֵּא אֲפִילוּ**
24 **הָאִיד נָמִי** – אותו הלחם החדש **דְּהָיוֹם יִקְדֵּשׁ בְּכָלִי** – שסודר ונתקדש
25 היום על גבי השולחן, ויש בו מעילה, **הָכִי לָהּ דְּלִיכּוֹל** – הביאו לי
26 שאוכל,

ליקוטים מתורת לוי יצחק

רבי אליעזר, חכמים, רבן גמליאל

מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר.¹

רבי אליעזר — שמותי הוא², מתלמידי בית שמאי, גבורה. ודעתו להחמיר, שהשיעור הוא זמן קצר. והוא כנגד קו השמאל, גבורה, חד קציר.³

(ותנן דברי רבי אליעזר, דברי דייקא, כי דיבור הוא קשה⁴, בחינת גבורה. דבר"י - מספר גבור"ה).

רבן גמליאל — יצא מהלל⁵, חסד. ודעתו להקל, שהשיעור הוא ארוך. והוא כנגד קו הימין, חסד, חד אריך.

חכמים — הם כמו מכריעים בין רבי אליעזר ורבן גמליאל, ושיעורם הוא בינוני. והוא כנגד קו האמצעי, תפארת, חד בינוני.

ותפארת נוטה יותר לחסד מאשר לגבורה⁶, לכן בעצם הדין סבורים גם הם עד עמוד השחר, ורק כדי להרחיק מעבירה סבירה להו עד חצות.

(ליקוטים ואגרות עמ' קס, הערות לזהר א עמ' סה)

וראו כל עמי הארץ כי שם הי נקרא עליך ויראו ממך⁷, אמר רבי אליעזר הגדול, אלו תפילין שבראש⁸.

ש"ם הוי"ה — מספר אליעזר הגדול⁹.

(הערות לזהר א עמ' סה)

רבי אליעזר הגדול אומר, מי ימלל גבורות ה' כו"⁹. רבי אליעזר - בחינתו גבורות ודינים, כי היה מתלמידי שמאי¹⁰, גבורות.

ונקרא הגדול, כי גדול הוא בבינה¹¹, כדכתיב¹² הבו גודל לאלקינו. וגם, גדול הוא על דרך אתון וברבן,

שהן בבינה¹³.

והיינו בחינת הגבורות והדינים של בינה, על דרך מה שכתוב¹⁴ אני בינה לי גבורה.

אליעזר — מספרו אלקינו גבור"ה.

זהו שתחלת דרשותיו בפרקי דרבי אליעזר היא בפסוק¹⁵ מי ימלל גבורות ה'.

(הערות לזהר א עמ' סה)

רבי אליעזר בן יעקב

מאן תנא מדות, רבי אליעזר בן יעקב היא¹⁶.

אליעזר ב"ן יעקב — הוא מספר ק"ב מדו"ת. והוא מה שמשנתו ק"ב ונקי¹⁷, והוא תני מדו"ת.

(תורת לוי יצחק עמ' רפב)

מה קול בעזרה, קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין, שישן לו על משמרו. רבי אליעזר בן יעקב אומר, פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן, ושרפו את כסותו¹⁸.

אליעזר ב"ן יעקב עם משנתו, ק"ב¹⁹ — הוא מספר קו"ל בעזר"ה קו"ל ב"ן לוי.

(תורת לוי יצחק עמ' רפב)

רבי אלכסנדראי

אמר רבי אלכסנדראי, כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו, שנאמר²⁰ אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך²¹.

אלכסנדראי - מספרו שלו"ם.

שלום הוא גם בחינת אור, כי כשיש אור בבית יש שלום בית, כידוע בענין נר שבת, שהוא מצד שלום בית²². וכשמתה אשתו של אדם, ר"ל, אז אור חשך באהלו ונרו ידעך.

(תורת לוי יצחק עמ' קפח)

(1) ברכות פ"א מ"א.

(2) שבת קל, ב.

(3) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(4) רש"י תשא לב, ז.

(5) שבת טו, א.

(6) פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

(7) תבוא כח, י.

(8) מנחות לה, ב.

(9) פרקי דרבי אליעזר ריש פ"ג.

(10) שבת קל, ב.

(11) מאורי אור מערכת גדל.

(12) האזינו לב, ג.

(13) זח"א ג, א (אותיות גדולות — בינה. אותיות בינוניות — ז"א. אותיות קטנות — מלכות).

(14) משלי ח, יד.

(15) תהלים קו, ב.

(16) יומא טז, א.

(17) גיטין סז, א.

(18) מדות פ"א מ"ב.

(19) גיטין שם.

(20) איוב יח, ו.

(21) סנהדרין כב, א.

(22) שבת כג, ב.

נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא" שנאמר (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי, [באפי] נשבעתי וחוזרני בי וכו'.

רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם הבא שנאמר (ישעי' נה) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבקי רבי עקיבא לחסידותי שנאמר (ירמ' ב) הלך וקראת באזני ירושלים לאמר [וגו'] זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל שכן].

סנהדרין קי:

יד, כא – ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ

ג. וימלא כבוד, דרבינו ז"ל מפרש כי עכשיו עם כי מלא כל הארץ כבודו מכל מקום יש עכ"פ בחי' צל ומקיף לסטרא אחרא, וכפי מ"ש בשם עמק המלך צ"ל זה יונק מק"כ צירופי אלקים, אבל לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה אעביר כו' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' זהו וימלא כבוד כו', וזהו ענין יהי כבוד ד' לעולם שהוא לשון עתיד כמו סיפ' דקרא ישמח ד' במעשיו פ' במד"ר ר"פ אחרי"פ פ"כ דקאי על לעתיד לבוא, ואפשר לומר דהיינו שלעתיד לבוא יהי גילוי שם הוי' עד שיהי נקרא כמו שנכתב¹.

אור התורה שלח ע' תקכו

טו, יד – וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם ועשה אשה ריה ניהוח לה' כאשר תעשו כן יעשה

ד. וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם וגו'. ספרי פסקא קח: אין לי אלא גר המתגייר, גר שנתגייר מנין, תלמוד לומר או אשר בתוכם לדורותיכם. ר"ל אף שנתגייר שלא בזמן המקדש, וכשיבנה צריך קרבן. וזה פירוש כוונת הגמרא כריתות דף ט"ז ע"פ שם, ועיין מה שכתוב בזה ברמב"ם².

צפנת פענח – להרצ"ב גאון

יג, ל – ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה

א. הנה כתיב ירד ירדנו' כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה¹ כו'. היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי, ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים² כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן (וכן בשמות ג' פסוק י"ד³ אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י שם).

דהנה כתיב⁴ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה ה' בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים⁵ דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות⁶ כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי לעתיד לבוא כי במתן תורה ה' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי הגילוי שלהם לעתיד לבוא. ועל זה נאמר אראנו נפלאות, וכמו שכתוב עין בעין יראו⁸.

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבדה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבדה בשדה קאי גם על זמן האחרון, וימררו את חייהם⁹ היא התורה כי היא חיינו, בעבדה קשה דא קושיא¹⁰, בחומר דא קל וחומר, ובכל עבדה בשדה דא ברייתא, ובלבנים דא לבן הלכתא, שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין, ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם כן על ידי לבן הלכתא שבזמננו זה יזכו לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות.

תורה אור ריש פרשת שמות

יד, לה – אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו

ב. תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא, ואומר (תהלים צה, יא) אשר

(11) רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שלח במפתחות, ערך "דור המדבר" והמרגלים – יש להם חלק לעולם הבא".

(ועיין גם פרשת וזאת סימן נד. פרשת תרומה סימן רי)

(12) צ"ל בגי' ק"ב, וזהו "סר צלם מעליהם" ע"ש.

(13) ישמח ד' במעשיו פ' במד"ר ר"פ אחרי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אחרי סימן א.

(14) שם הוי' . . נקרא כמו שנכתב: עיין פסחים נ. מובא בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן דר.

(15) עמוד א: רבי אומר 'ככם' כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו וכו'. אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים? אמר רב אחא בר יעקב: 'וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם' וגו', (ר"ל שמפסוק זה אנו למדים דגר שנתגייר שלא בזמן המקדש, כשיבנה המקדש חייב להביא קרבן, וממילא מוכח דמקבלין גרים אף שלא בזמן המקדש).

(16) מה שכתוב בזה ברמב"ם: ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 160 ואילך. (מובא גם בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת משפטים סימן ריד עמוד 749).

(1) הנה כתיב ירד ירדנו (בראשית מג, כ). . ואנכי אעלך גם עלה . . וכו': עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה פרשת שמות סימן כב. כג. כד. כה. כו. נו. קיט. רפא. פרשת ויגש סימן קעו. פרשת שלח סימן מד. פרשת בא סימן רצב.

(2) במדבר יג, ל.

(3) שמות ג, יז.

(4) בשמות ג' פסוק י"ד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן קעג,

ובהנסמן שם.

(5) מירכז, טו.

(6) דברים ה, ד.

(7) שמות ג, יב.

(8) ישעי' נב, ח.

(9) שמות א, יג.

(10) זוהר חלק ג קנג, א.

♦ יום ראשון י' סיון ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

יג (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר: אור החיים

ב שלח לך גברים ויאללון ית ארעא דכנען
די אנא יהב לבני ישראל גברא חד גברא
חד לשבטא דאבתיה תשלחון כל רבא
דבהון:

(ב) שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען אשר-אני נתן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו
כל גשיא בהם:

רש"י: «שלח-לך אנשים» • (במדבר רבה) למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקחה על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. «שלח-לך» • (במדבר רבה, סוטה לו) לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה – שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א): «נשלחה אנשים לפנינו», כמה שנאמר (שם): «ותקרבון אלי כלכם וגו'». ומשה נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג): «אעלה אתכם מעני מצרים וגו'», חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 147)

ורשעים הללו ראו (רש"י יג, ב) המרגלים שמעו על גבורתם של יושבי הארץ עוד לפני שלוחם. אף כל זמן שהדבר היה בגדר שמיעה בלבד, לא התרשמו מכך; ואלו כשראו זאת במו עיניהם, הגיעו למסקנה ש"לא נוכל לעלות". לכן מידק רש"י שהמרגלים ראו את ענשה של מרים, וראיה זו היתה צריכה להעניק להם את הכח לא להתפעל מראית גבורת יושבי הארץ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שהיה בדעת ישראל בגנבת דעת משה:
ולזה בא דבר ה' אל משה ואמר שלח
לך פרוש למה שאתה סובר השליחות
שהיא בשביל הטמנת הממון פרוש אכל לא
לטעם שחושבים הם, והעירו כי לא מחשבותם
מחשבותיו, ומשה אפטר שלא הבין הפונה
על סדר והבין דרך אחר באשר אבאר, או
נוכל לומר שהבין אלא כיון שראה שה' לא
מנעו מלשלח עשה מעשה ולא נתחכם על
דבר מלך, והגם שה' גלה לו, ה' חפץ לגלות
לעבדיו הנספרות, גם לדעת טעם לכל היצא
מהענין, ואם תאמר קשיא לאלהינו למה לא
מנע הדבר מהיות כן, לצד שראה שזולת זה
היו פוקרים יותר ועושים בהלה יותר ממה
שעשו בהליכת המרגלים:

עוד נרצה במאמר לך לצד שהזכירם בלשון
חשיבות ואמר אנשים שיונה שהם
צדיקים לזה אמר לך פרוש כל עוד שהם
לפניך אצלך הם צדיקים אבל כשיחזרו פניהם
ללכת בשליחות פקע מהם כלילא, וכמאמר
הכתוב (כ"ו) וילכו ויבאו ואמרו ז"ל (סוטה
ל"ה) מקיש הליכתם לביאתם וכו', ומנה
הרגיש משה והתפלל על יהושע שלא ללך
בעצת רשעים, ולדרך זה יתבאר דברי רז"ל
שאמרו (במד"ר פט"ז) וזה לשונם אבל
מרגלים ששלח משה רשעים היו דהתיב שלח
לך אנשים עד כאן. ואין דיוע בנחתם ז"ל
מניין מוכיחים הדברים ממאמר שלח לך
שרשעים היו, אלא שדיקו תבת לך כמו
שדקנוהו, לך הם אנשים אבל בשליחות
כשיחזירו בהליכה רשעים הם. עוד יש לומר

יודעים בנו שאנו באים לירש אותם והם
מטמינים את ממונם וכשיגיעו ישראל לא
ימצאו כלום ונמצא דברי ה' בטל חס ושלום,
ואז ויטב הדבר בעיני משה מה שאמרו
(דברים א') ויחפרו לנו את הארץ פרוש
התפירות שמטמינים בהם ממונם וכו' כיון
ששמע משה כך נלכד בידם עד כאן. הנה
ממה שדקדקו במאמרם ז"ל ואמרו נלכד
בידם יורה שבמקרה דברו ולכדוהו בערמה,
ואין דיוע מה היא מרמה שדברו בפניהם שבה
נלכד:

אכן ב' מיני רגול הם, הא' הוא רגול לדעת
דרך אשר יעלו בה, גם לדעת אם יטריחו
כל ישראל לעלות או חלק אחד מהם, וכמאמר
מרגלי העי שהשיבו ליהושע (יהושע ז') אל
יעל כל העם, כאלפים איש או כשלוש אלפים
איש יעלו וגו' אל תנע שמה את כל העם
ורגול זה לא ירגל אלא את העיר אשר יבואו
שמה וכשיקבשוהו ויסקימו לצור על עיר אחת
ירגלוה אחת לאחת, ורגול ב' הוא רגול כללי,
זה יורה כי רוצים לראות ולשער אם יש כח
בהם לכבוש, והוא הרגול שהסקימו ישראל
לשלח לרגל הוא לכללות ארץ כנען כמו
שמפרש במעשה, וזה יגיד מעוט האמונה
בה ובקוש תואנה, ולזה אמרו במדרש שלא
רצה משה עד שנתחכמו במרמה וידברו לו
שלצד הטמנת הממון הם שולחים, וטעם זה
צודק בכל ארץ כנען ונלכד בידם ושלח
מרגלים למחלית זה כי אין רע בדבר, כמו
כן יהושע שלח מרגלים לסבה הצריכה כמו
שכתבתי ואין רע אלא דוקא בטעם רגול

(א) וידבר וגו' לאמר. צריך לדעת למה אמר
לאמר כיון שהדבור אינו אלא אל משה,
ואולי שבא להרשותו לומר שהדברים נאמרו
לו מפי השכינה, שזולת זה הרי הוא בכל
תאמר (יומא ד:), גם שלא יחשדוהו ישראל
כי משה חפץ בדבר ויאמרו כי דעתו כדעתם,
לזה צוה שיאמר להם כי כן צוה לו המלך,
גם כדי שישמעו לו לשלח בפסד הדובר אליו
מה', ולא יעכבו על ידו כשידעו כי דבר מלך
הוא, גם לפי דברי רז"ל שפרשו תבת לך
לדעתך שאין ה' מצוה על הדבר, חפץ ה'
שיאמר לישראל הדברים כמות שהם מפי
עליון אולי ירגישו כי לא טוב עשות ויבטחו
בה' וינאמנו בו:

(ב) שלח לך אנשים וגו'. צריך לדעת אומרו
לך, ורז"ל אמרו (סוטה שם) לדעתך אני
איני מצוה וכו', וקשה למה יסכים ה' על
הרעה אשר דבר לעשות לעמו ויפיע מאמרם
על עצת רשעים. ולהבין הענין אעיר בדבר,
מבטן מי יצא הקר"ח הרעה הגדולה הנספכת
מהמרגלים, אם מצד המעשה, אין בו רע, כי
הלא מצינו (יהושע ב') שכמו כן שלח יהושע
ב' אנשים מרגלים וירגלו הארץ, אם כן אין
הדבר מכוער מצד עצמו, ואם מצד האנשים
המרגלים שהיו רשעים, הלא מצינו שנתקרו
על פי ה' הבוחן לבות וכליות, והעיד הכתוב
עליהם כלם אנשים שהם צדיקים:

אכן יתבאר הדבר על פי דבריהם ז"ל שאמרו
(לקוט) וזה לשונם בתחלה נתקבצו אצל
משה לשלח המרגלים ולא רצה ואמר להם
כבר הבטיחנו ה', ואמרו לו כי העממים

שיעור יומי ליום ראשון י' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת שלח לא

(ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה כָּלם
אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה:

כז"ל על-פי ה' • ברשותו, שלא עכב על ידו. כלם אנשים • שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה
בשרים היו.

(ד) וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוֹעַ בֶּן־זִכְוֹר:

(ה) לְמַטֵּה שְׁמֹעוֹן שֹׁפֵט בֶּן־חוּרִי:

(ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה פָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה:

(ז) לְמַטֵּה יִשְׁשָׁכָר יֶגְאֵל בֶּן־יוֹסֵף:

(ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:

(ט) לְמַטֵּה בִנְיָמִן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:

(י) לְמַטֵּה זְבוּלֹן גִּדְיָאֵל בֶּן־סוּדִי:

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי:

(יב) לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גַּמְלִי:

ד' ואלין שמותיהון לשבטא דראובן שמוע
בר זכור:

ה' לשבטא דשמעון שפט בר חורי:

ו' לשבטא דיהודה פלב בר יפנה:

ז' לשבטא דיששכר יגאל בר יוסף:

ח' לשבטא דאפרים הושע בר נון:

ט' לשבטא דבנימין פלטי בר רפוא:

י' לשבטא דזבולון גדיאל בר סודי:

יא' לשבטא דיוסף לשבטא דמנשה גדי בר
סוסי:

יב' לשבטא דדן עמיאל בר גמלי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

עם גדול ורם רבים ועצמים כדי שבעל הנס
זכיר בנסו, ובה נתחכם ה' בחסדו והרים
מלפניהם מכשול כשיצאו עמלק וגו' וילידי
ענק וגו' ועצם חזק הערים הבצורות לכל
יפחדו ויראו כי אין ירשתם בכח ישראל אלא
בכח הבורא אשר הכל יוכל כי הוא הנותן:
וזה הוא מאמר אשר אני נותן, ובמתק לשונו
גלה כי כפי השבע אינם יכולין להם כמו

שצאמרו המרגלים אחר כך, ובה נתישבו
הדקדוקים. אלא שגשאר לחקר זאת למה לא
הספיק לומר ויתרו את הארץ אשר אני נותן
ולא היה צריך להזכיר ארץ ענצו, וראיתי
לר"ל (ילקוט) שהרגישו בהענה זו וצאמרו
שכא לרמוז אל זכות הגורם הפתנה והוא
זכות יצחק שגולד לאברהם ושרה אברהם בן
מאה שנה ושרה בת תשעים שנה שהוא
במספר השנים של שניהם מאה ותשעים, וזה
דרך דרש, ונראה לומר כי נתפנן לומר המאמר
עצמו שצאמר משה לישראל במשנה תורה
(דברים ט') לא בצדקתך וגו' כי ברשעת
הגוים וגו', והוא מה שהזכיר כאן כשצאמר
אני נותן ארץ ענצו לומר לצד שהיא ארץ
ענצו אשר נתמלא סאתו לזה אני נותן:

תשלחו. ולא הספיק במאמר שלח שבתחלת
הכתוב. אולי שבא לעכב שלא ילכו
אלא בסדר זה איש אחד וגו' ולא יותר ולא
פחות:

מעשה אם היו ישראל נכנסים לארץ בשנה
השנית ליציאת מצרים והיה מתקנים מאמר
ה' שצאמר עתה תראה היה מכרח משה לישב
חוץ לארץ כהדיוט או יבנס לארץ ישראל
הדיוט, ובאמצעות שליחות המרגלים נתעכבו
ישראל מ' שנה ולא ירד משה מגדלתו והיה
בישרון מלך מ' שנה עד מלאת ימיו, והוא
אומרו שלח לך כי לך הנאה בזה בתכלית
הדברים:

ויתרו את וגו'. קשה אומרו ויתרו שהיה לו
לומר לתור וגו', עוד קשה אומרו אשר
אני נותן וגו' אחר אשר הזכיר שם המקום
לא היה צריך לומר אשר אני וגו', כי מי לא
ידע שהוא נותנה להם. אכן לפי מה שפרשנו
שהתנה בשליחות תנאי הראשון לך פרוש
למה שהוא חושב שיהיו צדיקים, עוד בא והוסיף
הפרושים שפרשנו בה, והוסיף עוד תנאי אחד
אנשים שצריך שיהיו צדיקים, עוד בא והוסיף
תנאי אחד בדבר שהרגול הוא אשר אני נותן
לבני ישראל פרוש לא לשער אם הארץ היא
יש כח בהם ללכדה ולרשת אנשיה כי זה ודאי
כי אין יכלת בהם לעמד אפלו כנגד עיר קטנה
שבהם, אלא אשר אני נותן, וכיון שהדבר
ההוא בא להם במתנה על הנותן להוציא
עושיה כדון הנותן מתנה, והוא ילחם להם
ויעמידנה בידם באין שטן ואין פגע רע, גם
ישפילו ברגולם אשר יפליא ה' להשפיל רמיה

שפרוש לך הוא, לך הם צדיקים אבל אני
יודע שהם רשעים. ואם תאמר ולמה יסכים
ה' לשלח רשעים, ומה גם שצאמר הכתוב על
פי ה' וצאמרו ז"ל (שם) שהיה הקב"ה אומר
פלוני לשבט פלוני, ואולי כי בפרט זה של
הרגול כל ישראל שוו בדעת אחת לרגל עד
אשר רגלו והוא לראות אם יכולין לכבשם
כפי יכלת שהיה בישראל וזה יגיד מעוט
האמונה וזהו יצאו רשעים:

או אפשר לצד שכונת המשלחים היתה רעה
תפעיל פעל הרע בשליח ויחזור להיות
שלוחו של אדם כמותו וילד בו תכונה רעה
מה שלא היתה בו קדם כדרך שתולד בחינת
הקדשה בשלוחי מצוה לטובה אות, ולזה
הגם שהיו צדיקים, בהתחלתם עשות ההליכה
לרגל נולד בהם תכונה רעה מכח המשלחים
וינעצו להדיח:

עוד ירצה לומר שלח לך שיהיה השליחות
מתכנה על שם משה ולא על שמו יתברך
לצד מה שצאמר מהדבר:

עוד ירצה לומר להם שלא תהיה כונת הליכתם
למה שחושבים ישראל אלא למה שחושב
משה בשליחותו, והוא מאמר שלח לך למה
שבדעתך ולא למה שבדעתם:

עוד כמו במאמר לך על פי מה שצאמרו ז"ל
(שמו"ר פ"ה) בפסוק עתה תראה אבל
במלקחית ל"א מלכים אינך רואה עד כאן.

(יג) לַמַּטֵּה אֲשֶׁר סָתוּר בֶּן־מִיכָאֵל:

יג לַשִּׁבְטָא דְאֲשֶׁר סָתוּר בֶּר מִיכָאֵל:

(יד) לַמַּטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־פֹּפִסי:

יד לַשִּׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶר וּפֹפִסי:

(טו) לַמַּטֵּה גָד גִּאֲוָאֵל בֶּן־מָכִי:

טו לַשִּׁבְטָא דְגָד גִּאֲוָאֵל בֶּר מָכִי:

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־
הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־
הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:

כז יִקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ וְגו' • הַתְּפַלֵּל עָלָיו: זֶה יוֹשִׁיעַ מַעֲצַת מְרַגְלִים. (במ"ד) • אור החיים

(יח) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר:יז וַיִּשְׁלַח יְהוֹנָן מֹשֶׁה לְאֶלְלָא יֵת אֶרְעָא
דְּכְנַעַן וַאֲמַר לְהוֹן סְקוּ דָא בְּדְרוּמָא וְתַסְקוּן
לְטוּרָא:כז עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב • הוּא הָיָה הַפְּסֻלֶּת שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַתַּנְגְּרִים מֵרָאִין אֶת הַפְּסֻלֶּת תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּן
מֵרָאִין אֶת הַשִּׁבְחָא • אור החיים(יח) וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִיא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ
הַחֲזֹק הוּא הִרְפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם־רַב:יח וְתַחֲזוּן יֵת אֶרְעָא מָא הִיא וִית עֲמָא דִיתָב
עָלָה הַתַּקִּיף הוּא אִם חֲלַשׁ הַזֶּעַר הוּא אִם
סָגִי:כז יִשְׁלַח אֶת־הָאָרֶץ מַה־הִיא • (במ"ד) יִשְׁלַח אֶרֶץ מַגְדָּלָת חֲלָשִׁים, יִשְׁ מַגְדָּלָת אוּכְלוּסִין, וְיִשְׁ
מַמְעֻט אוּכְלוּסִין. הַחֲזֹק הוּא הִרְפָּה • (במ"ד) סִימָן מָסַר לָהֶם: אִם בְּפָרוּזִים יוֹשְׁבֵינָם – תַּחֲזִיקִים הֵם, שְׁסוּמָכִין עַל
גְּבוּרָתָם, וְאִם בְּעָרִים בְּצוּרוֹת הֵם יוֹשְׁבֵינָם – חֲלָשִׁים הֵם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

יִדְעוּ הַכַּחוֹת, מִהֶעָם הַיֹּשֵׁב בָּהּ יִתְגַּלֶּה כֹּחַ
הָאָרֶץ אִם הָעָם חֲזָק אוֹ רַפָּה, וְלַצֵּד שִׁישׁ
מָקוֹם לוֹמַר שְׂאִין מִבְּחֵן מַחֲזֵק הָעָם כִּי יִשׁ
בָּמָה לְתַלּוֹת וְהוּא כִּי הֵם גּוֹדְרִין עֲצָמָן
מִהַתְּשִׁימִשׁ, לִזֶּה אָמַר הַמַּעֲט הוּא אִם רַב, גַּם
בָּזֶה יִגָּלֶה כִּי מִימִיָּה מִפְּרִים וּמִרְבִּים:

עוֹד יִרְצֶה בְּהֵעִיר לָמָּה שֶׁנָּה סִדֵּר שְׁלֵקָח
הַכְּתוּב בְּכָל הַתְּחִלּוֹת שֶׁהִקְדִּים בָּהֶם
חֵלֶק הַטּוֹב וְאַחֵר כֵּן הִזְכִּיר חֵלֶק הַרָּע, הַחֲזֹק
הוּא וְאַחֵר כֵּן הִרְפָּה, הַטּוֹבָה הִיא אִם רַעָה
הִקְדִּים הַטּוֹבָה, וְגַם מִבְּחֵן הַחֲזֹק הוּא חֵלֶק
הַטּוֹב לְדַעַת טוֹבַת הָאָרֶץ שֶׁמַּגְדִּלֶת תַּחֲזִיקִים,
וְכֵן בְּמֵאֲמַר הָאֲחֵרֹן הִקְדִּים לוֹמַר שֶׁמִּמֶּנָּה
הִיא וְאַחֵר כֵּן אִם רַוָּה, וְכֵמוֹ כֵּן הָיִשׁ בָּהּ עֵץ
וְאַחֵר כֵּן אָמַר אִם אֵין וְלָמָּה כִּשְׁהַזְכִּיר הַמַּעֲט
וְהַרְבּוּי הִקְדִּים לוֹמַר הַמַּעֲט הוּא אִם רַב, וְהִיָּה
נִרְאָה לוֹמַר כִּי גַם מִבְּחֵן זֶה הִקְדִּים חֵלֶק
הַטּוֹב וְהוּא שְׂאֵם הֵם מוֹעֲטִים הוּא יוֹתֵר טוֹב
לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶה אֵינוֹ כִּי לֹא יִסְתַּפֵּק בְּטוֹבָה
שְׂוִיעַ הַחֲלֵט שְׁלִילָתָהּ:

אֲכֵן הַכְּנָה הִיא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ הַמַּעֲט הוּא
וְגו' פֶּרוּשׁ חֲזוֹר לְמֵאֲמַר הַחֲזֹק הוּא וְגו'
אִם חֲזָק הָעָם הוּא דְבָר גְּדוֹל שְׁמַעֲטִים הֵם
כִּיּוֹצָא בָּהֶם אִם רַבִּים כִּיּוֹצָא בָּהֶם בְּעוֹלָם,
וְכַפִּי זֶה הִקְדִּים חֵלֶק הַמַּעֲטָה לְשִׁבְחַת הָאָרֶץ
שְׂאִין כְּמוֹתָהּ מַגְדִּלִים תַּחֲזִיקִים בְּכָל הָאֲרָצוֹת,

כְּדִי שִׁיטֵּל זְכוּת וְחֵלֶק הַטּוֹב שֶׁל כָּל הָעֲשָׂרָה
כְּמֵאֲמַר ז"ל (תְּנִיגָה ט"ו). זֶכֶה נוֹטֵל חֵלֶקוֹ
וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ:

(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם וְגו'. צִרִיף לְדַעַת לָמָּה הִצְרִיף
לוֹמַר כֵּן אַחֵר שֶׁכָּבֵר זְכֵר הַשְּׁלִיחוֹת שְׂתִי
פְּעָמִים וַיִּשְׁלַח אֹתָם וְגו', אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה,
וְאוֹלֵי שְׂוִיעַ הַכְּתוּב שֶׁעָשָׂה לָהֶם לִזְוִיָּה, וְנָתַן
הַכְּתוּב טַעַם הַלִּזְוִיָּה וְאָמַר לְתוֹר וְגו' שֶׁהִצְרִיכוּ
לְשִׁמּוּדָה לְפִי שֶׁהִלְכוּ לְדֶרֶךְ סְנֵנָה. עוֹד יִרְצֶה
שֶׁנִּתְּכַנֵּן בְּלִזְוִיָּה לְדֶרֶךְ אֲשֶׁר יִתּוּרֵיוֹ שֶׁכֵּן מִשְׁפָּט
הַלִּזְוִיָּה ע"כ:

(יח) וּרְאִיתֶם וְגו' מַה הִיא. פֶּרוּשׁ לְפִי שִׁישׁ
אָרֶץ שֶׁהִבְלָה וְאוֹרִיָּה וְזֶה וְכִרְיָא וּמִמֶּנָּה
הַטְּבָעִיּוֹת וְיִשׁ שְׂאוֹרִיָּה עֶכּוֹר וּמַעֲשֵׂשׁ וּמִתְנַגֵּד
לְמֶנֶח הַטְּבָעִיּוֹת, גַּם יִשׁ אָרֶץ שֶׁהִיא קִלְעָה
מַעֲנִיּוֹת וּמִימִיָּה נְקִיִּים וּמוֹלִידִים מִזֶּה טוֹב
בְּאֵדָם וְיִכּוֹנֵן הַכַּחוֹת וְיִשׁ לְהַפֵּךְ, וְאֵלוֹ הֵם
דְּבָרִים שֶׁיִּשְׁנֶם בְּאָרֶץ מִצְרַיִם עֲצָמָה בְּלֹא סִבָּה
אֲמִצְעִי, וְכִנְגֵד דְּבָרִים אֵלוֹ אָמַר וּרְאִיתֶם אֶת
הָאָרֶץ מַה הִיא מִצְרַיִם בְּרִיתָהּ אִם הִיא בְּגִדֵּר
הַרְצוֹן אוֹ לְהַפְּכוֹ, וְלַצֵּד כִּי תַקִּיָּה זֶה יִשׁ בָּהּ
בְּחִינּוֹת שֶׁיִּשְׁנֶם הַבְּחִינָה לָהֶם בְּדֶרֶךְ עֲבָרָתָם
בָּהּ, וְיִשׁ דְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין נִסְיוֹן כְּמוֹ שֶׁתֵּאֲמַר
אִם מִחֲזָקָת טַבַּע הָאֲנוּשִׁי אִם מִימִיָּה מִפְּרִים
וּמִרְבִּים, דְּבָרִים אֵלוֹ אֵינֶם נִגְרִים בְּדֶרֶךְ הַעֲבָרָה
וְלִזֶּה צִוָּה לָהֶם וְאֵת הָעָם וְגו' פֶּרוּשׁ מִהַפְּעֻלּוֹת

טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים. צִרִיף לְדַעַת לָמָּה
חֲזוֹר לוֹמַר כֵּן וְהִלָּא כָּבֵר אָמַר וְאֵלֶּה
שְׁמוֹתֵם וְגו' וְיִתְבָּאֵר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל
(סוּטָה ל"ד): שְׂאִמְרוּ וְזֶה לְשׁוֹנֵם אָמַר ר'
יִצְחָק דְּבָר זֶה מִסֵּרַת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ מְרַגְלִים
עַל שֵׁם מַעֲשִׂיהֶם נִקְרְאוּ וְכו', סָתוּר כֵּן מִיכָאֵל
שִׁסְתֵּר דְּבָרֵיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכו', עַד
כֵּאֵן. וְהִנֵּה לַצֵּד שֶׁנִּרְצֶה לוֹמַר הַכְּתוּב וַיִּקְרָא
מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהַתְּפַלֵּל עָלָיו
וְכו' יֹאמַר הָאֲמַר מַה רָאָה מֹשֶׁה לְהַתְּפַלֵּל
עַל יְהוֹשֻׁעַ, לִזֶּה הִקְדִּים לוֹמַר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים וְגו' לְהַעֲרִיף כִּי מִשְׁמוֹתֵם הַשְּׁכִיל
מֹשֶׁה מַעֲשִׂיהֶם הִרְעִים אֲשֶׁר לִזֶּה הִצְרִיף
לְהַתְּפַלֵּל עַל יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא וְגו', וְלִזֶּה סִמָּן
לְמֵאֲמַר אֵלֶּה שְׁמוֹת וְגו' וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וְגו',
וְהֵגַם שֶׁכְּתִיבִי לְמַעַל הַשְּׁהָרָגִישׁ בְּרִשְׁעָם
מִמֵּאֲמַר תִּכַּת לָךְ, אֵין פֶּרוּשׁ זֶה מְכַרֵּחַ וְיִשׁ
לְפָרֵשׁ תִּכַּת לָךְ בְּאֵפֶן אַחֵר וּמִשְׁמוֹתֵם הִטָּה
וְהַכְרִיעַ כִּי יִרְשִׁיעוּ בְּשִׁלְחוֹתָם, עוֹד אוֹלֵי שְׁלֹא
הִצְדִּיק שֶׁפָּלָן רִשְׁעִים אֵלֶּה מִשְׁמוֹתֵם שֶׁכָּל
שְׁמוֹתֵם גִּלּוּ מַה שֶּׁעָתִידִין לַעֲשׂוֹת:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וְגו'. ר"ל אָמַרְו (שֵׁם) שֶׁהַתְּפַלֵּל
עָלָיו, וְצִרִיף לְדַעַת לָמָּה שֶׁנָּה שְׂמוֹ
וְיִכּוֹל הִיָּה לְהַתְּפַלֵּל בְּלֹא שְׂנוּי הַשֵּׁם. וְאוֹלֵי
שְׁנָתָן כֹּחַ בְּשִׁמּוֹ בְּתוֹסַפֶּת הַיִּי"ד שֶׁמִּסְפָּרָה
עֲשָׂרָה כְּדִי שִׁיכּוֹל נִגַּד הָעֲשָׂרָה מְרַגְלִים, עוֹד

יט וּמָה אֶרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אֶסְרָעָה
אם בִּישָׁא וּמָא קְרוּנָא דִּי הוּא יֹתֵב בְּהָן
הַבְּפָחִין אִם בְּכַרְפִּין:

(יט) וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אֶסְרָעָה
וּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בְּהֶנָּה הַבְּמַחְנִים אִם
בְּמַבְצָרִים:

כט"ו הַבְּמַחְנִים • תַּרְגוּמוֹ: הַבְּפָחִין. כַּרְפִּין פְּצוּחִין וּפְתוּחִין מֵאֵין חוּמָה. הַטּוֹבָה הִיא • בְּמַעֲנִינֹת וּתְהוֹמוֹת טוֹבִים
וּבְכִרְיָאִים. אור החיים

כ וּמָא אֶרֶעָה הָעֲתִידָא הִיא אִם מַסְכִּינָא
הָאִית בַּהּ אֵילָנִין אִם לֹא וְתַתְקִפוּן וְתַסְבִּין
מֵאֵבָא דְאֶרֶעָה וְיֻמְיָא יֻמֵּי כַּפּוּרֵי עֲנָבִין:

(כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אֶסְרָזָה הַיִּשְׁבָּה עַל אֶסְרָאִין
וְהַתְּחִיבֵיהֶם וְלִקְחֵיהֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַלְמִים יֻמֵּי כַּפּוּרֵי
עֲנָבִים:

כט"ו הַיִּשְׁבָּה עַל • אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כָּשֶׁר שִׁגְגָן עָלֵיהֶם בְּזָכוֹתָו. כַּפּוּרֵי עֲנָבִים • יָמִים שֶׁהָעֲנָבִים מֵתְבַשְּׁלִין
בְּכַכּוּר. אור החיים

• יום שני י"א סיון •

כא וּסְלִיקוּ וְאֵלִילוּ זֵת אֶרֶעָה מִמַּדְבָּרָא דְצִין
עַד רְחוֹב לְמִטֵּי חֲמַת:

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמַּדְבָּר־צֶן עַד-רְחוֹב לְבָא
חֲמַת:

כט"ו מִמַּדְבָּר־צֶן עַד-רְחוֹב לְבָא חֲמַת • הִלְכוּ בְּגִבּוּלֵיהָ בְּאֶרֶץ וּבְרָחֹב כְּמִין גֵּא"ם: הִלְכוּ רוּחַ גָּבוּל דְרוּמִית –
מִמַּקְצוֹעַ מִזְרַח עַד מַקְצוֹעַ מַעֲרָב, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהַ מִשָּׁה: "עָלוּ זֶה בַּנֶּגֶב", דֶּרֶךְ גָּבוּל דְרוּמִית-מִזְרָחִית עַד הַיָּם, שֶׁהֵיטָם
הוּא גָבוּל מַעֲרָבִי, וּמִשָּׁם חֲזְרוּ וְהִלְכוּ כָּל גָּבוּל מַעֲרָבִי עַל שֹׁפַת הַיָּם עַד לְבָא חֲמַת, שֶׁהוּא אֶצֶל הַר הָהָר בְּמַקְצוֹעַ
מַעֲרָבִית-צְפוֹנִית, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפֶרֶשֶׁת "אֵלֶּה מִסְעֵי".

כב וּסְלִיקוּ בְּדִרּוּמָא וְאַתָּא עַד חֲבֵרוֹן וְתַמֶּן
אַחֲמִין שִׁשִּׁי וְתַלְמִי בְּגֵי גְבְרִיָּא וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע
שָׁנִין אֲתַבְּנִיאת קֳדָם טַנְס דְּמַצְרַיִם:

(כב) וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב וַיִּבְּאוּ עַד-חֲבֵרוֹן וְשֵׁם אַחֲמִין שִׁשִּׁי וְתַלְמִי
יְלִידֵי הָעֵנָק וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֶעַן מִצְרַיִם:

כט"ו וַיִּבְּאוּ עַד-חֲבֵרוֹן • (סוּטָה לז) כָּלֵב לְבָדוּ הֶלֶךְ שָׁם וְנִשְׁתַּטַּח עַל קְבְרֵי אֲבוֹת, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֹסֶת לְחֻבְרֵי לְהִיּוֹת בְּעֻצָּתָם.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים א): "וְלֹא-אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דֶּרֶךְ-בָּהּ". וְכַתִּיב (שׁוֹפְטִים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֵרוֹן". שְׁבַע
שָׁנִים נִבְנְתָה • (סוּטָה לז) אֶפְשָׁר שֶׁבָּנָה חֵם אֶת חֲבֵרוֹן לְכַנְעֵן בְּנוֹ הַקָּטָן קֳדָם שִׁיבְנָה אֶת צֶעַן לְמַצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל?
אֵלֹא שֶׁהִיטָה מְבִנָּה בְּכָל טוֹב עַל אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּצֶעַן, וְכֹא הַדּוּרִיעַ שְׁבָחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: שְׁאִין לֶךְ טְרַשִׁין
בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹן, לְפִיכָף הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מֵתִים; וְאִין לֶךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמַצְרַיִם, שְׁנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית
י): "כִּגְן-ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם מוֹשֶׁה מִלְכִּים, שְׁנֶאֱמַר: (יִשְׁעִיָּה ל): "כִּי-הָיוּ
בְּצֶעַן שָׁרִיו", וְהִיטָה חֲבֵרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שְׁבָעָה חֲלָקִים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁמַן בְּפִרְתִּיהָ אִם רְזָה פְּרוֹשׁ אִם כְּשֻׁנוֹתָהּ
כַּחַה בְּפִרְתָּ אִם נַעֲשִׂית רְזָה מִצַּד זֶה כְּדֶרֶךְ
הָאֲרָצוֹת שׁוֹרְעִים אוֹתָהּ שְׁנָה וּמוֹכִירִים אוֹתָם
שְׁנָה כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּחוֹשָׁה אוֹ זוֹרְעִים אוֹתָהּ
שְׁנָה אַחֵר שְׁנָה וְאִינָה מִשְׁתַּנֵּית כַּחַה וְעוֹשָׂה
שְׁנֵי כְּרָאשׁוֹן שְׁנָה יָגִיד שְׁאִינָה נִקְחָשֶׁת מִצַּד
גְּדוּלִיָּה:

הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ. פְּרוֹשׁ שֵׁם הַמִּין אִם יֵשׁ בָּהּ
כָּל מִין עֵץ, אִם אֵין פְּרוֹשׁ אִם יֵשׁ עֵץ
שְׁאִינוּ נִקְצָא בָּהּ, וְהוּא מֵאֲמַר הַכְּתוּב (דְּבָרִים
ח) לֹא תִחַסֵּר כָּל בָּהּ:

וְגו' לִתֵּת לָךְ עֵרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא בְּנִיתָ,
וּמִכָּלֵל נֹוִי הָעִיר הַזֵּכִיר גַּם הַבְּמַחְנִים אִם
בְּמַבְצָרִים, וְרַ"ל דְּרָשׁוּ (בַּמִּדְרָ"ר פט"ז) שְׁסִימָן
מִסֵּר לָהֶם, וְזֶה דֶּרֶךְ דְּרִשָׁה, אֲכָל פֶּשֶׁת הַכְּתוּב
כָּל עֵקֶר הַשְּׂאֵלָה אֵינוֹ אֵלֹא עַל הָאָרֶץ, אֲכָל
הָעֵם פֶּשֶׁט הוּא שֶׁהוּא עִם גְּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֵנָק
נִפְּלִים וְאִין סִפֵּק בָּהּ לְרַגֵּל אוֹתָם, וְלִכְשֶׁנֶּאֱמַר
שְׁרָמָה לָהֶם גַּם עַל גְּבוּרַת הָאֲנָשִׁים תִּהְיֶה הַכּוֹנֵנָה
לִזְמַר לָהֶם לְרֵאוֹת עֵצִים גְּבוּרָתָם לְהַפְּרִי בְּנִסֵּי
אֵל אֲשֶׁר יִמְגֵּן אוֹתָם בִּיָּדָם:

(כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה וְגו'. פְּרוֹשׁ אִם נִתְּנָה

אוֹ לְצַד הַכֶּרֶת הַנֶּסֶם גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבִיתִי,
וְלִדְרֹךְ זֶה לֹא תִקְשֶׁה לָמָּה הִפְסִיק בְּעֵנָן
בְּמֵאֲמַר וְאֵת הָעֵם וְגו' בְּאֶמְצַע עֲנִינֵי הָאָרֶץ
שֶׁהָיָה אַחֵר כִּף הוּא אוֹמֵר וּמָה הָאָרֶץ וּגְמוּרָה,
וְלִדְבָרֵנוּ בְּעֵנָן הָאָרֶץ הַכְּתוּב מִדְּבָר:

(יט) וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר וְגו'. פְּרוֹשׁ כְּנֶגֶד פֶּרֶט
הַנַּעֲשָׂה בְּאֶמְצָעוֹת הַזֹּלֶת שֶׁהֵם בְּנֵינֵי הָעִיר
וְהַדִּירוֹת וְהַנְּלִים אִם טוֹבָה הִיא בְּכַנְיָן מִפְּאָר
אִם רָעָה בְּכַנְיָנִיהָ, וְלִזְוֶה דְּקָדֵק לִזְמַר אֲשֶׁר הוּא
יֹשֵׁב בָּהּ, וְכַנְיָן פֶּרֶט זֶה תִּמְצָא שְׁאֲמַר הַכְּתוּב
בְּפֶרֶשֶׁת וְאַתְחִנֶּן (דְּבָרִים ו') וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵף

(בג) וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה וְאֶשְׁכּוֹל
עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהֲוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים וּמִן־הָרְפָּמִים וּמִן־
הַתְּאֵנִים:

כ"י – זִמּוֹרָה • שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה. וַיִּשְׁאַהֲוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים • ממשמע שנאמר "וַיִּשְׁאַהֲוּ בַּמוֹט", איני יודע שהוא בשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? – (סוטה לד) בשני מוטות. הא פיצד? שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה, ואחד רמון, והושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתפנונו: כשם שפריה משנה, כך עמה משנה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם, צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל (יהושע ד): "הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל", ושקלו רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה – וגמירי: טונא דמידלי אניש על כתפה אינו אלא שליש משאוי, ממשאוי שמסיעין אותו להרים.

(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל
אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אור החיים

(כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:
כ"י – וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארפה ורחבה? אלא שגלוי לפני הקדוש-ברוך-הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך.

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מִשֶּׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאֲרָן קִדְשָׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר
וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיֵּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ:

כ"י – וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ • (סוטה לד) מהו "וילכו"? להקיש הליכתן לביאתן: מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה. וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר • את משה ואת אהרן. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שלא יצאו לתרבות רעה, וכיון שנדחו דברי רב יוסף במה מצדיק הש"ס דחית רבי יעקב בקדושינ:

וַיֵּשׁ שָׂרְצוּ לַחֲלֹק בֵּין מַעֲשֵׂה מִצְוָה לַמַּעֲשֵׂה מִצְוָה, מֵה שְׁאִמְרוּ בַסּוּטָה דְּמִצְוָה לֹא מִצְוָה מִחֲסָטָא אֶפְלוּ בַעֲדָנָא דְּעִסִּיק בַּה מִדְּבַר בַּעוֹשָׁה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, וְשֵׁם שְׁאִמְרוּ אֲמַאי לֹא אֲגַנֵּת עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לְבֹא לִידֵי חֲטָא מִדְּבַר בַּמִּצְוָה לְשִׁמָּה עַד כָּאן דְּבִרְיָהֶם, וְזֶה הֵבֵל שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לַתְּלִמּוּד לְדַחֲתָה מַעֲשֵׂה הַסֵּלֶם בְּשֵׁלֹא עֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְשִׁמָּה שְׁהִיא דְּחִתָּה יוֹתֵר קְרוֹבָה מִדְּחִתָּה דְּלִמָּא מִתְּהִירָה בַּעֲבֻדָּה וְזֶה, גַּם הִיָּה מְרִירָה בְּדַחֲתָה זֶה שְׁאִין לְהַקְשׁוֹת לָמָּה לֹא הִגָּה עֲלֵיו מִיָּצֵר הֵרַע בֵּינָן שְׁאִין כֹּחַ בְּאוֹתָה מִצְוָה לְהִגֵּן מִיָּצֵר הֵרַע:

וְהַנִּכּוֹן לְתַרְץ הוּא דְּמַסְקֵנָה הַתְּלִמּוּד הִיא כְּסִבְרָת רַב יוֹסֵף דְּמִצְוָה בַּעֲדָנָא דְּעִסִּיק בַּה מִגָּנָא וּמִצְוָה לְלֹזֶה הוּא שְׁמוּכִיכִי ר' יַעֲקֹב מֵמָּה שְׁלֹא הִגָּה וְהִצִּילָה הַמִּצְוָה עַל הַעוֹלָה בְּסֵלֶם לְהִבִּיא גּוֹלְלוֹת לְאִבּוֹי שְׁהִירָה גַּם

יעקב אומר אין לה מצוה וגו' הרי שאמר לו אביו עשה לבירה והבא לי גוללות ועלה ולקח הגוללות ושלח את האם ובחנתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה אלא לעולם שכלו טוב וכו', והעלה בש"ס שרבי יעקב מעשה חזא, ומקשה ודלמא מהרהר בעבודה ורה הוה, ומשני איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכו מצוה בהאי עלמא אבא אמאי לא אגין מצוה עליה דלא אתי לידי הרהור עד כאן. משמע דלמאן דאמר שכו מצוה בהאי עלמא אבא תגן מצוה מהיסורין ומהחטא, וקשה דבמסכת סוטה דף כ"א אומר במסקנת הדברים לרבא מצוה אגוני מגנא אבל אצולי לא מצלא ואפלו בזמן עצמו שהוא עסוק בה, וכפי זה במה מוכיח רבי יעקב ממה שלא הגנה עליו המצוה שלא לבוא לידי הרהור עבודה ורה, והגם שלסברת רב יוסף שמביא הש"ס בסוטה מצוה בזמן שהוא עסוק בה תגן עליו גם מהעבורות, הלא נדחית סברת רב יוסף מכח קשית דואג ואחיתפל שלא הגנה עליהם תורתם

(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא גֹגֹ'. פֶּרוֹשׁ הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא קֹדֶם לְכֵן כָּתַב עַד נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל שֵׁם הַעֲתִיד כִּי הוּא מְגִיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית, וְאִמְרוּ אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם גֹּגֹ' פֶּרוֹשׁ וְאִם תֹּאמַר וְהֵלֵא כְּמָה אֲשַׁכּוֹלוֹת נִכְרְתוּ מִהֶמְקוֹם, לָזֶה אָמַר הַפְּלֹאֵת אֲשַׁכּוֹל זֶה שֶׁנִּקְרָא הֶמְקוֹם עַל שְׁמוֹ עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל גֹּגֹ' אֲשֶׁר כָּרְתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּרוֹשׁ כָּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל כָּרְתוּ אֲשַׁכּוֹל זֶה, וְהִגָּם שְׁלֹא הָיוּ אֵלָּא י"ב אֲנָשִׁים, לְעַד הַיּוֹתֵם שְׁלוּחֵי כָל יִשְׂרָאֵל, כָּלָלוּ כָּרְתוּ כָל יִשְׂרָאֵל עַל דֶּרֶךְ אִמְרוּ (שְׁמוֹת י"ב) וְשִׁחַטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עֵדַת יִשְׂרָאֵל:

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ גֹגֹ'. קִשָּׁה לָמָּה הִצְרִיךְ לומר וַיֵּלְכוּ אַחֵר שֶׁכָּבֵר הַשְׁמִיעֵנוּ הַהֲלִיכָה, וְרוֹצֵ'ל אִמְרוּ (סוֹטָה ל"ה). שְׁנִכְתָּבָה לְהַקְשִׁישָׁה לְבִיָּאָה מֵה בִּיָּאָה בַּעֲצָה רַעָה וְכו', וְצִרִיף לְדַעַת לֹאִיָּה עֲנָן וַיִּשְׁמִיעֵנוּ הַתּוֹכַח דְּבָר זֶה שֶׁהִלְכוּ בַּעֲצָה רַעָה:

אֲכֵן יִתְבָּאֵר הַעֲנָן עַל פִּי מֵה שְׁאִמְרוּ בַּמַּסְכַּת קְדוּשִׁין דָּף ל"ט וְזֶה לְשׁוֹם תְּנִיָּא רַבִּי

(כו) וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹכִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ
וְגַם זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִוא זֹה-פְרִיָּהּ:

כז"י זבת חלב ודבש היא • (במדבר רבה) כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקנים בסופו. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ובאו. עוד כדי שיראו משה ואהרן והעדה מעשה ה' כי אנשים מעט עלו בין כמה אמות גדולים ועצמים ונקלטי, ומזה יצדיקו כי כמו כן יעשה ה' עמם להטיל אימתם על כל העמים וישרים דרכי ה' וגו':

אל מדבר פארן קדשה. צריך לדעת למה לא הזכיר הכתוב קדשה אלא בהזרה ולא בהליכה. ואולי שרמו במאמר קדשה מה שנתעקבו בקדש בסבת המרגלים דכתיב (דברים א' מ') ונשבו בקדש ימים רבים כמים אשר ישבתם, ואמרו ז"ל (רש"י שם) י"ט שנה עשו בקדש וי"ט שנה בהזרה מקדש עד שהגיעו לה פעם ב' הרי ל"ח שנה, מעתה בקדשה ובסבוכה נתעקבו כל הזמן שגרמו המרגלים להתעקב במדבר, והוא מאמר ויבאו אל משה וגו' אל כל עדת ישראל קדשה:

וישיבו אתם דבר. העלים הכתוב תשובתם הנרצה ואמר דבר סתם, שאין דרך הכתוב לכתב מעשיהם של רשעים אלא לצד ההקשר, כמו שתמצא שלא כתב הריגת חור ביום מעשה העגל, וגם מעשה העגל אמרו בגמרא (ע"ד): שלא נכתב אלא ללמד ישראל שאם חטא צבור אומרים להם כלף אצל צבור, וכמו כן במה שלפנינו העלים הדברים עד שהצריך לומר שישלח רצו לשוב למצרים וימרו בה' חס ושלום חל עליו לומר סבת הדבר וגלה דבר שהוציא דבת הארץ, וטעם שהצריך הכתוב לומר המקרא ישאל, הוא להודיע טעם עפכתם במדבר מ' שנה שהיה לסבת המקראתם ואומר ואת כל העדה פרוש שהשיבוהו קשה את כל העדה ולא יתדוהו לדבר אליו דברים הרעים בפני עצמו שנתקנו להבאישו בעיני כל ישראל:

או ירצה על זה הדרך וישיבו אתם דבר האמור בסמוך, וכן הכתוב להודיע שחלקו כבוד למשה ליחד לו התשובה כחן המלוכה ואחר כך השיבו גם ללך העדה: או ירצה על פי מה שאמרו ז"ל במאמר שכתבנו בפסוק ראשון שנלכד משה בידם בטענת ויחפרו לנו את הארץ וגו' עד כאן. אמר מעתה ששעם שליחות ישראל היה טעם בפני עצמו וטעם שליחות משה היה טעם בפני עצמו, לזה אמר הכתוב וישיבו אתם דבר למשה ואהרן לדברים שאמר להם בשליחותו ואת כל העדה לדברים שאמרו להם בשליחותם:

(כו) ויספרו לו וגו'. דקדק לומר לו, שהיו מתחילים הדבור ביחוד אליו, אכל המאמר לא

שאמר מצוה אגוני מגנא מפרענות מכלל הדבר שהוא שלא יבוא לידו עון שיסובב מפרענות, שזולת זה גם מהפרענות אינו מבטח:

נמצינו אומרים שלסכרת רב יוסף מצוה בשעת מעשה מצלת מיצר הרע, וגם לסכרת רבא לתרוץ ב' אם העון יסובב מפרענות בעולם הזה תגן עליו המצוה ממנו, ולזה בא הכתוב כאן לתרץ הקשה הנרצעת למה לא הגנה עליהם המצוה שהלכו בשליחות מצוה דכתיב וישלח אתם משה על פי ה' להצילם מהפרענות אשר סובב להם, ואמר וילכו ויבאו פרוש להקיש הליכתם לביאתם מה ביאתם בעצה רעה אף קשהלכו בעצה רעה אם כן אין כאן מצוה כל עקר ואדרבא שלוחי עברה הם:

עוד נראה הטעם שהצריך הכתוב להשיענו זה הוא על פי מה שאמרו שם בקדושין אחר שתירץ לסכרת ר' יעקב שהיה לו להגן עליו מלבוא לידי עברה חזר התלמוד להקשות והאמר ר' אליעזר שלוחי מצוה אינן נזקין ומתירין סלם רעוע הנה עד כאן. וקשה מה קשה היא זאת אחר שאמר הש"ס מהרהר בעבודה נזהר הוא למה לא יזעיל דבר זה גם לתרוץ קשה שלוחי מצוה אינן נזקין, אלא ודאי ששלוחי מצוה יש להם תועלת בשליחות המצוה שלא ימשך להם פעלה רעה מהשליחות עצמו, ומשמע מהש"ס שנה דבר מססם הוא, ומעשה נחייב הכתוב לומר וילכו ויבאו לעקר מהם שם שליחות מצוה שלא הלכו אלא בעצה רעה ולזה הזקו בשליחותם: ובדרך רמז יתבאר אומרו וילכו ויבאו על דרך אומרים ז"ל (סוטה ג.) בעלי הסוד כי אדם גדול כשידמן לפניו עברה ויגש לעשות פורחת ממנו נפשו הרמה ונקנסת בו רוח שטות ואז יקרב לעשותה, ולצד שהכתובים מעידים שהאנשים ההמה נשיאי ישראל וגדולי הנפש לזה העיד הכתוב כי בשעת מעשה הרע קשבאו למשה לדבר דברי רשע הלכו, פרוש פרחו מהם אורות הקדושות מנשמתם ואז יבאו:

עוד ירמו במאמר וילכו שיעשו הליכה מחלטת בארץ כנען שלא יבואו לה עוד כאשר גלו בדבריהם אשר דברו לעם, גם התורה החלטה עליהם שהליכתם הליכת עולם ולא ישובו לראותה עוד. ואמרו ויבאו אל משה וגו' בא לתת טעם למה באו ולא נאבדו בשליחותם, אל משה וגו' פרוש חש ה' על דבר כבוד משה אשר על כן השלימו השליחות

בהזרה היה שעת מעשה מצוה שהביא גזלות לאביו, ומה שדחה הש"ס בסוטה סכרת רב יוסף ממה שלא הגנה תורה לדואג ואחיתפל אינה דחיה, לפי מה שאמרו בתהיגה (ט"ו): במתניא תנא דואג ואחיתפל טינא היתה בלבם פרוש שתורתם היתה שלא לשמה, ומעשה אין הוכחה ממה שלא הצילתם תורתם שהרי לא היתה תורה לשמה, או למה שפרשו שם התוספות שהיו בעלי עברות קדם שעסקו בתורה וקדמה תורתם ליראת חטאם שבקנון זה אין תורה מצילתם מיצר הרע:

ועוד אפלו לסכרת הדיחה סכרת רב יוסף במסכת סוטה מדואג ואחיתפל לא דחה אלא חללת תועלת התורה דאניה מצלת אפלו בזמן שאינו עוסק בה אכל מה שאמר מצוה בעדנא דעסיק בה מגנא ומצלא לא דחה הש"ס, והגם דרבא מכל קשה דואג ואחיתפל הכרח לישב הברייתא שאמרה תלה הכתוב המצוה בגר והתורה באור וכו' יאמר שאין תועלת במצוה אלא להגן מהצרות, אין הכרח לדבריו ויכולין לומר על זה הדרך מצוה בעדנא דעסיק בה מגנא ומצלא ובעדנא דלא עסיק בה ולא כלום תורה בעדנא דעסיק בה מגנא ומצלא ובעדנא דלא עסיק בה מגנא ולא מצלא, ומה שאמרו אם יש לה זכות תולה זכות תורה שמצלת מהפרענות אפלו שלא בזמן שעוסקת בה, והגם שאין אשה מצוה על התורה, בשכר תורת בעליהן ובניהם ונדברי רבינא שם (סוטה כ"א.) ולדרך זה מוכיח ר' יעקב מהעולה בפסל להביא גזלות לאביו שלא הצילתו מצותו בעת שהיה עוסק בה:

ועוד כשנעמיק בדבר נעמיד סגינת קדושין אפלו אלא דרבא, בהעיר מה שאמר הש"ס דלמא מהרהר בעבודה נזהר קשה לו יהיה שמרהר בעבודה נזהר היתה המצוה מצילתו מהיסורין כמו שמוכח מסוטה שאמרו אם יש לה זכות תולה, ושם סוטה זו ודאי קלקלה וקאמר שהזכות ימנע יסוריה ואפלו אלא דרבא, ושם זכותה מרחק ומה שלפנינו שהלך להביא גזלות זכותו לפניו, ולתירץ זה מוכרח לומר לצד שהיה מהרהר בעבודה נזהר הרי הוא כפופ בכל התורה ודאי הוא כגוי לכל דבריו ואין לו מצוה שתגן עליו, או אפשר כי לצד שבשעת מעשה המצוה הורה בעברה אין תועלת במצוה שעושה להגן על עקר, ומתיר דסובר ר' יעקב אי אמרינן דשכר מצוה בהאי עקמא היתה מגנה עליו מבא לידו דבר הסובב מפרענות שאם לא תאמר כן אם כן גם מהפרענות אינה מגנה, וגם לסכרת רבא

(כח) אָפֶס כִּי־עָזַר הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יְלָדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם:

כח"י • בצורות • לשון חזק. ותרגומו: כריכן. לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי כריץ עגל.

(כט) עֲמִלֶּק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:

כח"י • עמלק יושב וגו' • לפי שנכחו בעמלק כפר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם. על יד הירדן • "יד" כמשמעו, אצל הירדן ולא תוכלו לעבור.

(ל) וַיְהִים כָּל־כַּלְב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה נַעֲלָה וִירָשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

כח"י • ויהם כלב • השתיק את כלם. אל־משה • (במדבר רבה) לשמע מה שידבר במשה, צוח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה כלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את היס, והוריד לנו את הקן, והגיו לנו את השליו. עלה נעלה • אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" – נצליח בכל דבריו. ויהם • לשון שתקה, וכן (זכריה ב): "הם כל בשר" (עמוס ו: 1) "הם כי לא להזכיר", בן דרף בני־אדם: הרוצה לשתק אגדת אנשים אומר שי"ט (ס"א חס).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 85)

והוריד לנו את הקן (רש"י יג, ל) רש"י משנה מלשון הגמרא (סוטה לה, א) - "והאכילנו את הקן". וטעמו ונמוקו: עקר כונתו של כלב היה להוכיח את כחו של משה, שבגדו לעשות נפלאות ועל ידו "יכול נוכל לה"; והראיה לכך היא מהורדת הקן, לא מהאכלתו. זאת ועוד: משה הוריד את הקן לישראל, אבל לא האכילם אותו - הם אכלוהו בעצמם. אור החיים

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ:

כח"י • חזק הוא ממנו • (במדבר רבה) כפיכול כלפי מעלה אמרו. אור החיים

(לב) וַיֵּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוּתִים:

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

במאמר הישב בארץ שהארץ צריכה גבורי כח לעמוד בה:

(ל) ויהם וגו' אל משה. פרוש לפי שאין כח באדם הדיט להשתיק המון שש מאות אלף לזה בא במאמרו כי הוא משתיקם אל משה ולא לגנותו, וידוע כי משה מלך דכתיב (ברכה) ויהי בישרון מלך ולאימתו שתקו לשמע אשר יאמר, ואמר עלה נעלה וירשנו אותה, פרוש גם לפי דברי המרגלים נוכל לה ע"כ:

(לא) והאנשים וגו'. פרוש השיבו לדברי כלב ואמרו לא נוכל וגו', והוסיפו לומר דבה בארץ לומר שהם שהיו יכולין לירש אותה מאוסה היא לצד שאוכלת יושביה וגו':

שנעשה להם גם בהליכה מוסיפין להודות גם בטובת הארץ כי זבת חלב וגו':

(כח) אָפֶס כִּי עָזַר וגו'. פרוש לפי שבשליחות משה שאל החזק הוא וגו' בהמתנים וגו' לזה אמרו כי העם חזק ובמבצרים יושב, וגמרו אמר וגם ילדי הענק וגו' פרוש שלא לחשב כי בצרו עריהם לצד חלשתם הרי גם ילדי הענק ראוי שם ואלו אין להם פחד ודאי אם כן אין ללמד ממבצריהם שחלשים הם: עוד ירצה באמרו העם היושב בארץ כי העם היו יושבים נפוצים חוץ לערים והיו סומכין על גבורתם, וכן תמצא שאמרו ז"ל (במד"ר כאן) בפסוק עמלק יושב וגו' והכנעני וגו' שהיו יושבים בדרך חוץ לעיר, גם רמזו

היה למשה לבד אלא לכל העדה השומעים, והוא אמרו ויאמרו ולא אמר לו:

באנו אל הארץ וגו'. פרוש שהגענו שמה לשלום ולא ארע להם תכלה, וגמרו אמר השמע אשר שלחתנו פרוש לצד שפשינו מצות שליחותך נשמרנו. או ירצו לומר לצד שפשה להם לזה שששלם, היא שפמדה להם לבוא אל הארץ בשלום. ואולי כי לזה דקדק לומר ויספרו לו לומר שספרו דבר הנוגע למעלת משה כי זכותו עמדה להם, ואמרו ויאמרו הוא תשובת הארץ מה שנוגע לכללות ישראל לזה לא אמר לו:

וגם זבת חלב ודבש וגו'. אמרו וגם לצד שקדמה הודעה במדה טובה

שיעור יומי ליום שני י"א סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת שלח
 כ"י אכלת יושביה. בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים. והקדוש-ברוך-הוא עשה לטובה, כדי לטרוף
 באכלם ולא יתנו לב לאלו. אנשי מדות. גדולים וגבהים וצריף לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א יח): "גבהו
 שש אמות וזרת", וכן (שמואל ב כא): "איש מדון", (ד"ה א יא): "איש-מדה". אור החיים

(ג) וישם ראיו את-הנפילים בני ענק מן-הנפילים ונהי
 בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם:
 לג ותמן חזינא ית גבריא בני ענק מן גבריא
 ותוינא בעיני נפשנא כקמציין וכן חזינא
 בעיניהון:

כ"י הנפילים. ענקים מבני שמתזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יזכא ט). וכן היינו בעיניהם.
 שמענו אומרים זה לזה: "נמלים (רא"ם ובס"א: חגבים) יש בכרמים כאנשים" (סוטה לה). ענק. שמעניקים חמה
 בקומתן. אור החיים

יד (א) ותשא כל-העדה ויתנו את-קולם ויכפו העם
 בלילה ההוא:
 כ"י כל-העדה. סנהדראות. אור החיים

(ב) וילנו על-משה ועל-אהרן כל בני ישראל ויאמרו
 אלהם כל-העדה לומתנו בארץ מצרים או במדבר
 הזה לומתנו:
 כ"י לומתנו. הלואי ומתנו. אור החיים

(ג) ולמה יהיה מביא אתנו אל-הארץ הזאת לנפל בחרב
 נשינו וטפנו יהיו לבו הלא טוב לנו שוב מצרימה:
 (ד) ויאמרו איש אל-אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה:
 כ"י נתנה ראש. כתרגומו: "נמני רישא". נשים עלינו מלך. ורבותינו פירשו לשון עבודת אלילים.

(ה) ויפל משה ואהרן על-פניהם לפני כל-קהל עדת בני
 ישראל:
 ה ונפל משה ואהרן על אפיהון קדם כל
 קהל כנשמת דבני ישראל:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

המליצים אבל דברים שבאו בטענה היו מפני
 כללות העדה הראויים לדבר בטענה עם
 משה ואמרו סדר בחירת הרע, חלקה ראשונה
 לו מתנו בארץ מצרים, וזה נמנע מהם
 שפבר צאו, ובחרו ברעה יותר ממנה שזימותרו
 במדבר, וזה ישנו במציאות כי ימיתם במדבר,
 למה ה' מביאם למדבר רעה יותר למות
 בחרב ולשבות נשיהם וגו', וגמרו אמר
 הלא טוב פרוש אם ה' לא ימיתם במדבר
 מסמימן לשוב מצרימה שאפשר שלא
 ימיתום מצרים ותהיה נפשם להם לשלל,
 ולא פחדו שיגורו ה' עליהם וימיתם במדבר
 ולא גיעו למצרים כי זה הוא מבקשם
 כאמרו או במדבר הזה וגו':

כי לא כל העדה ככו בלילה ההוא אלא חלק
 מהם הגם שבכללות כלם נשאו קולם לדברי
 המרגלים אשר הפליאו להפחיד. עוד יתבאר
 על פי דבריהם ז"ל (סוטה לה. תענית כט).
 שאמרו וזה לשונם אמר הקדוש ברוך הוא
 אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם
 בכיה לדורות עד כאן. והוא מאמר הפתוב
 ותשא כל העדה וגו' פרוש שהיתה אז וזה
 גרם לעם בכיה בלילה ההוא לדורות, ואם
 אמר הפתוב ויככו בלילה היו חוזרים הדברים
 לעדה הנזכרת אשר שמעו דברי המרגלים:
 (ב) וילנו וגו' כל בני ישראל וגו' כל
 העדה. טעם כפל זכרון המליצים, גם
 שנוי הזכרון, לצד שכללות ישראל היו בכלל

(לב) וכל העם וגו'. פרוש ואף על פי כן
 אוכלתם הארץ, או ירצה בדקדוק אומרו
 בתוכה לומר כל שנתקינו בתוכה הם אנשי
 מדות וכן יוכלו חיות, אבל כל שאינם אנשי
 מדות עומדים חוצה לה לכל תאכל אותם
 הארץ:

(לג) ונהי וגו' וכן היינו בעיניהם. הודיעו
 בזה כי אפלו שאר האנשים הרגילים שם
 אינם דומים להם, והראיה כי התפלאו בהם
 שהם כחגבים לצד הפלאת מעוט גופם, הא
 למדת שאותם הרגילים עמהם אינם בדמיון
 זה:

(א) ותשא וגו' ויכפו העם. אומרו העם ולא
 הספיק במה שזכר הנושאים קולם, לומר

וַיְהִי־שֶׁשׁ בַּיּוֹם וַיָּבֹאוּ כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִימְרוֹ
אֶרֶץ אֲרָץ בְּנֵי־עֲבָדָהּ יְהוָה:

וַיֹּאמְרוּ לְכָל־כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרוֹ
אֶרֶץ דִּי עֲבָדָהּ בְּהָא לְאֵלָא יְהוָה טְבָא
אֶרֶץ אֲרָץ לְחָדָא לְחָדָא:

(ו) וַיְהִי־שֶׁשׁ בַּיּוֹם וַיָּבֹאוּ כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִימְרוֹ
אֶרֶץ אֲרָץ בְּנֵי־עֲבָדָהּ יְהוָה:

קִרְעוּ בְּגָדֵיכֶם: אור החיים

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עַדְת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר
עֲבָדְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: אור החיים

♦ יום שלישי י"ב סיון ♦

ח אִם רְעוּא בְּנָא קָדָם יִי וְיַעַל יִתְנָא לְאֶרֶץ
הָדָא וְיִתְנָה לָנָא אֶרֶץ דִּי הִיא עֲבָדָא חֲלָב
וְדָבָשׁ:

ט בְּרַם בְּמִימְרָא דִּי לֹא תִמְרְדוּ וְאִתְּנוּ לָא
תִּדְחִלוּ מִן עַמָּא דְאֶרֶץ אֲרִי בִידְנָא מְסִירִין
אֲנוּן עֲדָא תִּקְפְּהוּן מִנְהוּן וּמִימְרָא דִּי
בְּסַעֲדָנָא לֹא תִדְחִלוּן מִנְהוּן:

י וַיֹּאמְרוּ כָּל־כְּנַשְׁתָּא לְמַרְגָּם יְהוָה בְּאֶבְנֵי
וִיקְרָא דִּי אֲתַגְלִי בְּמִשְׁפַּח זִמְנָא לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(ח) אִם־חֲפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהִבִּיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וַנִּתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִיא זֹבַת חֲלָב וְדָבָשׁ: אור החיים

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי־תִמְרָדוֹ וְאַתֶּם אֱלֹהֵי־תִירָאוֹ אֶת־עַם הָאָרֶץ
כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלִיָּהֶם וַיְהוָה אֹתָנוּ אֱלֹהֵי־תִירָאֵם:
כִּי־אֶל־תִּמְרְדוּ וְשׁוּב – וְאַתֶּם אֱלֹהֵי־תִירָאוֹ. כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם. נֹאכָלִם
כָּלֶחֶם. סָר צֶלֶם. מִגִּגֶּם וְחֻזְקָם; כְּשֵׁרִים שְׂבָהִם מִתּוֹ: אִיּוֹב שֶׁהִיהָ מִגִּין עֲלֵיהֶם (סוטה לח). דָּבָר אַחֵר: צֵלוּ שֶׁל הַמָּקוֹם
סָר מַעֲלֵיהֶם. אור החיים

(י) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לְרָגוֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְהוָה
נִרְאָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כִּי־אֶל־רָגוֹם אֹתָם. אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֶכֶב. וּכְבוֹד ה' (במדבר רבה) הֶעֱנָן יָרַד שָׁם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

והפסל פלה, ולזה הייתי מתרץ מעצמי כי רצה ה'
לזכות ישראל בתר"ג מצוות אשר רבם תלויים
במיני המאכל והמשתה, תרומות, מעשרות,
חלה, מצות שמיעה, ושבועה, ושבועה, ושבועה
ושבועה, וכדומה, אבל חכמי האמת (שער
הגלגולים פ"ד) הוסיפו בזה טעם לשבח בדרך
כלל, כי כל עקרי הנבואים מעלין בקדש בסוד
הבורין של ניצוצי הקדשה, הן הנה המתבררים
באמצעות המאכלים, ומעשה ניצוצי הקדשה
קראו להם עם ה', גם אמרו ז"ל כי כל נבוא יש
בו ניצוצ קדש, ואפלו הנבואים בלתי טהורים,
והאנשים הרשעים, וגם כס"מ הרשע, אין מהם
שאין בו חלק החיני שהוא בחינת הטוב שהוא
דבר המעמיד שזולתו לא יתקיים כל דבר,
ובהפך ניצוצ החיני ממקומו יתבטל ויאבד כל
הנבון, גם אמרו (שם פ"ח) כי בחינת הקדשה
בטבעה להמשיך מינה כאבן השואבת ובה
תשכיל להבין מאמר ז"ל (שבת לד.) שאמרו
היהביה עיניה ונעשה גל של עצמות והבן. ועל
פי הדברים יבין אומרו אל תיראו וגו' כי לחמנו
הם וסודו ופרשו מין הלחם שאנו אומרים הוא
סר צלם מעליהם והוא ניצוצ המהות אותם כבר
הוסר מעליהם, ועוד זה' אמתו שהוא בחינת
כללות הקדשה ובה נעשה כאבן השואבת לכל
ניצוצין המהות אותם ונאבדים כלם יחד,
ומעשה אין מקום לירא מהם כאומרו אל תיראם:
(ו) ויאמרו וגו' לרגם וגו'. צריך לדעת למה לא

יאמרו שאין דבריהם אלא לגדר האפשרות
ולא בבחינת ההחלט ולזה הניחום לומר כל
הדברים ובגמלן אמרו לרגם, וכאן הן שואל
למה לא רגמו על תחלתן של דברים שהרי
אין בדבריהם האחרונים תוספת ושנוי מתחלת
דבריהם, אלא לצד שבתחלת דבריהם אמרו
אם, היו יושבים ומצפים גמלן של דברים
וכשעמדו בהן אמרו לרגם:

אֶרֶץ אֲשֶׁר וגו'. כאן גזרת מאמר אם חפץ:
הוא זבת חלב ודבש. פרוש היא ולא אחרת
פיוצא בה, והמרגלים אמרו זבת חלב
ודבש היא אין תבת היא מפלגת מהאֶרֶץ
שוללת מציאות פיוצא בה אלא לזכרון אשר
עליו בא מאמר זבת חלב ודבש:

ט) ואתם אל וגו'. פרוש כל הפלגות המורא
ישנו בערך וזלזולתם אבל לא אתם, ודקדק
לומר וא"ש ל' ואתם לרמוז אפלו אחר שהצדיקו
דברי המרגלים ודברו דברים בלתי הגונים:
כי לחמנו הם. טעם שהוציאו הדבר בלשון
לחם, יתבאר על פי דברי אנשי אמת שחקרו
במעשה ה' אשר עשה בהרפכת הבעלי חיים
שפל חי אוכל ושותה, שהיה ה' יכול עשות
שיתקיימו בעלי חיים בלא מאכל, והנה לפיך
מין בריה ששואפת רוח והיה לה למזון, ואם
ככה היה ה' עושה היו ישראל נפנים לעסק
התורה ולמצוות, גם היו נמנעים מפניה מעשים
בלתי הגונים אשר יסובבו מצרכי המהות

(ו) ויהושע וגו' מן התרים את האֶרֶץ.
הצדק לומר שהיו מן התרים, לתת טעם
לקריעת בגדיהם, כי האומר מי אתם יהושע
וככל לעשות מעשה זה מה שלא עשו כל
גדולי ישראל, ואמר הטעם כי לא היה לצד
שהחשיבו עצמן יותר מכל גדולי ישראל אלא
לצד היותם מן התרים שתרוא אותה וראו
מעלתה ועשו ההרצה, גם נתפנו בזה לומר
כי נתפנו בקריעתם זו כדי להרעישם לומר
אלו תרו אותה וקראו בגדיהם על מאיסתה
בעיני ישראל ויחישו דברי המקאנים:

ז) ויאמרו לאמר. אומרו תבת לאמר אחר
שאמר אל כל בני ישראל. אולי כי לצד
שגם המרגלים גם הם אמרו אֶרֶץ זבת חלב
וגו' שהוא שבח האֶרֶץ וכונתם היתה להרע
להצדיק מאמר דפי, לזה העיד הכתוב כי
יהושע וכל נתפנו לרומם ולפאר האֶרֶץ,
ותבת לאמר כאן לשון רוממות על דרך אומרו
(פ' תבא) האמרת והאמירך:

טובה האֶרֶץ וגו'. נתפנו לסתר דברי
המרגלים שאמרו אֶרֶץ אוכלת וגו',
ואמרו טובה מאד מאד בין בענין פרוסתה בין
בשוכה, וכנגד הפלגת המניעה אמרו אם חפץ
וגו' ונתנה בתורת מתנה לא בכח גיבור איש
וגמרו אמר לחמנו הם:

ח) אם חפץ בנו ה'. נתחכמו לדבר בלשון
ספק, כדי שיעזבו להם לגמול הדברים כי

כ"ט י"א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִה יִנְאֲצֵנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אֲנִה לֹא־יִאֲמִינוּ בִּי בְּכָל־הָאֱתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבִּי: כ"ט י"א) עַד־אֲנִה • עַד הֵכֵן • יִנְאֲצֵנִי • יִרְגִּזוּנִי • בְּכָל־הָאֱתוֹת • בְּשָׁבִיל כָּל הַנָּסִים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם הִיָּה לָהֶם לְהֶאֱמִין שֶׁהֵיכָלֶת בְּיָדִי לָקֵץ הַבְּטָחָתִי • אִי הַחַיִּים

כ"ט י"ב) אֲכַנּוּ בְּדִבָּר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי־גִדּוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ:

כ"ט י"ב) וְאוֹרְשָׁנוּ • כְּתָרְגוֹמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אֶעֱשֶׂה לְשִׁבּוּעַת אָבוֹת? • וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי־גִדּוֹל • שְׁאֵתָה מִזְרַעַם (במדבר רבה) •

כ"ט י"ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם בִּי־הַעֲלִיתָ בְּכַחַךְ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבִּי:

כ"ט י"ג) וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם • וְשָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר תִּהְרַגֶם • בִּי־הַעֲלִיתָ • כִּי" מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר" • וְהֵם רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הַעֲלִיתָ בְּכַחַךְ הַגִּדּוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָם, וְכִשְׁשָׁמְעוּ שְׁאֵתָה הוֹרָגֶם, לֹא יֹאמְרוּ שֶׁחֲטָאוּ לָךְ, אֲלֹא יֹאמְרוּ: שֶׁכִּנְגַדְם יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אָבֵל כִּנְגַד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, וְזוֹ הִיא • אִי הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁמְעוּ (סוּטָה ל"ה) בְּפִסּוּק לְרִגְסָם אֲתָם בְּאֲבָנִים וּכְבוֹד ה' וְגו' שֶׁהִיוּ זִוְרָקִים אֲבָנִים גַּם כִּנְגַד מַעֲלָה, וְכִנְגַדְם אָמַר יִנְאֲצֵנִי, וְכֵן אַחַת מִתַּפְסוּדִים מִהַעֲמִים וְכִנְגַדְם אָמַר לֹא יִאֲמִינוּ, וְכִנְגַד ב' בְּחִינּוֹת אָמַר אֲכַנּוּ בְּדִבָּר וְאוֹרְשָׁנוּ, כִּנְגַד שְׁלֹא הֶאֱמִינוּ אָמַר אֲכַנּוּ בְּדִבָּר, וְנִתְבָּרַן לְגִמְרָה כִּנְגַד הַמִּנְאָצִים וְאוֹרְשָׁנוּ פְרוּשׁ מַעוֹלָם הָבָא וְשׁוֹנֵי גִדּוֹת אֵלּוּ נִתְקַנְמוּ בְּמִרְגָּלִים שֶׁהָכָה אוֹתָם ה' בְּדִבָּר דְּתִיב בְּפִסּוּק ל"ו וְיִמְתּוּ הָאֲנָשִׁים וְגו' בְּמִגְפָה וְאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הָבָא כְּמֹאמְרָם ז"ל (סְפָרְדִּין ק"ח): וְאוֹמְרוּ וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ פְרוּשׁ יִשְׁפִיעַ בּוֹ בְּעֶנְפֵי כָל נִיצוּצֵי הַקִּדְשָׁה הִרְאִי לְכוּ מִה שְׁלֹא הִיָּה בְּכַחוֹ קִדְּשׁ, וְאוֹמְרוּ מִמֶּנּוּ פְרוּשׁ שֶׁהָיוּ עַצוֹם יְהִיָּה מִהַעֲם הַמְּזִכֵּר בַּתְּחִלָּה שִׁשִּׁיָּה ה' כָּל נִשְׁמוֹת הַתְּלִוּוֹת כְּעֵם וְיִשְׁעָם בְּשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה:

עוֹד יִתְבָּאֲרוּ הַתְּבוּבִים עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְהוּא לְצַד שֶׁכָּבֵר קִדְּשׁ מַעֲשֶׂה הַעֲגָל וְאִמְרוּ ה' שָׁם וְתִשְׁכַּח מֹשֶׁה שֶׁבָּה נִצַּח אֶת הַדִּין וּבִשָּׁל אֶת הַגִּזְרָה בְּשִׁעֲנוֹת הָאֲמִוּרִים שָׁם, בְּעִבּוֹר זֶה בָּא הָאֱלֹהִים לְדַבֵּר נִגְד טַעֲנוֹת הִרְאִישׁוֹנוֹת, וְהַתְּחִיל לומר עַד אָנָּה פְרוּשׁ אִין קִצְבָה לְנֹאֲמֵי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה לומר הַעֲבֵר לָהֶם זֹאת וְאָפֶס כֵּן הַסֶּבֶל, וְכִזָּה דִּתָּה גַּם כֵּן לְטַעֲנַת מֹשֶׁה שִׁיאֲמְרוּ מִצְרַיִם בְּרַעַה הִצִּיאָם כִּי זֶה יְהִיָּה נֹאֲמֵי הַגּוֹיִם כְּעַם אַחַת וְנֹאֲמֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִין לֹא קִצְבָה, גַּם כִּזָּה דִּתָּה טַעֲנוֹת וְכוּת אָבוֹת כִּי אִין רָאוּ לְמִלְךָ גִּדּוֹל וְכֵן בְּרוּךְ הוּא לְסַבֵּל כָּל כֵּן נֹאֲמֵי מִבְּנֵיהֶם: וְתִמְצָא שֶׁאֲמָרוּ ר"ל (שַׁבָּת פ"ט): שֶׁהִשְׁכִּיבוּ

נִרְגְּשׁוּ בְּמֹאמְרָם רֹאשׁוֹן שֶׁאֲמַר כָּלֵב עַלֶּה נַעֲלֶה וְיִרְשָׁנוּ וְגו', נִכְבֵּל לָהֶם, וְנִרְאָה כִּי לְדִבְרֵי כָלֵב לֹא חֲשָׁשׁוּ לְפִי שֶׁדִּבְרֵיו בְּטָלִים מִעֲצָמָן שֶׁאִין עֲדוּת יָחִיד עוֹמֶדֶת לְגַבִּי עֲדוּת רַבִּים דְּתִיב (דְּבָרִים י"ט) עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים יָקוּם דְּבָר לָזֶה לֹא חֲשׂוֹ לְדִבְרֵיו, מִה שֶׁאִין כֵּן כְּשֶׁבָּאוּ יָחִיד דְּבָרֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב מַעֲתָה הוֹרַעַה עֲדוּת הַמִּרְגָּלִים כִּי דִין שְׁנֵי עֵדִים כְּדִין מֶאֶה עֵדִים (מִכּוֹת ה'): וְעֲדוּת שְׁקוּלָה הִיא זֹאת וְאִין כָּאֵן עֲדוּת לֹא שֶׁל מִרְגָּלִים וְלֹא שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב וְחִזּוֹר הַדִּין לְמַה שֶׁהִיָּה קִדְּשׁוֹ שְׁלוֹחַ הַמִּרְגָּלִים לָזֶה חֲשׂוֹ לָהֶם וְאִמְרוּ לְרִגְסָם אוֹתָם: וְצִרִיךְ לְדַעַת לָמָּה לֹא הִשְׁכִּילוּ לְדוֹן עַל פִּי מִשְׁפֵּט הַתּוֹרָה לְהַכְחִישׁ דְּבָרֵי הַעֲשֵׂרָה בְּדִבְרֵי הַשְּׁנִיִּים כִּיִּן שְׁדִין הַעֲדוּת הוּא תָרִי כְּמֹאֶה וּמֹאֶה כְּתָרִי. וְאֶפְשֶׁר שֶׁדָּנוּ בִּיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא פְסוּל לְעֲדוּת בְּמֶה שְׁנוּעָה לְמִשָּׁה כִּי הִיָּה מִשְׁתָּרֵן מִבְּחִירֵי:

י"א) וַיֹּאמֶר ה' וְגו'. הַמִּאֲמָר כָּאֵן בָּא לְמַנְעַ מֹשֶׁה מִלְּהַתְּפִל עַל יִשְׂרָאֵל, כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲמַר לוֹ בְּמַעֲשֶׂה הַעֲגָל (שְׁמוֹת ל"ב) הִנֵּיחָה לִי, כְּמוֹ כֵּן בְּמַעֲשֶׂה זֶה הַקִּדְּשִׁים לומר אֵלֶּי עֲנֵן הָאֲמִוּר בְּסִמּוֹן כְּדִי שִׁימְנֶה מִלְּהַתְּפִל עֲלֵיהֶם וְלָזֶה לֹא אָמַר לְאִמּוֹר: עַד אָנָּה יִנְאֲצֵנִי וְגו'. וְעַד אָנָּה לֹא יִאֲמִינוּ וְגו'. קָשָׁה אִם הֵם מִנְאָצִים מִה מְקוֹם לְהַתְרַעַם עַל הַעֲדֵר הָאֲמִוּנָה. וְאוֹלֵי שֶׁכִּנְגַד הַמִּרְגָּלִים אָמַר יִנְאֲצֵנִי וְכִנְגַד שֶׁהֶאֱמִינוּ לָהֶם אָמַר לֹא יִאֲמִינוּ כִּי שֶׁהַבְּטָחָתִים לְתֵת לָהֶם אֶת הָאָרֶץ: עוֹד לְצַד שֶׁהִיוּ בִּישְׂרָאֵל כֵּת אַחַת מִנְאָצִים שֶׁהִרְשִׁיעוּ וּפְקָרוּ. וְמִה גַּם לְדִבְרֵיהֶם ז"ל

(יד) וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שְׁמֵעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה
בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֶתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ
עָמַד עֲלֵיהֶם וּבַעֲמֹד עָנַן אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמֹד
אֵשׁ לַיְלָה:

יד וַאֲמָרוּ לְיֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שְׁמֵעוּ אֲרִי אֶת
יְיָ דֹשְׁכֶנֶתְךָ שְׂרִית בְּגוֹ עֲמָא הַדִּין דִּי
בְּעִינֵיהוֹן חֲזַן שְׂכִינַת קַרְא דִּי וְעַנְנְךָ מִטָּל
עֲלֵיהוֹן וּבַעֲמֹדָא דְעַנְנָא אֶתָּה מְדַבֵּר
קְדָמֵיהוֹן בִּימָמָא וּבַעֲמֹדָא דְאַשְׁתָּא
כְּלִילָא:

כ"ז וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת כְּמוֹ: "עַל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וְמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שְׁאֵמֹר בְּסוּף
הָעָנָן: "מִבִּלְתִּי יִכְלֹת יְיָ", בְּשִׁבְלִי שְׁשִׁמְעוּ כִּי אַתָּה ה' שׁוֹכֵן בְּקֶרֶבָם, וְעֵין בְּעֵין אַתָּה נִרְאָה לָהֶם, וְהַכֹּל בְּדֶרֶךְ
חֶבֶד, וְלֹא הִפִּירוּ בָּךְ שְׁנִתְקָה אֲהֲבָתְךָ מֵהֶם עַד הַנָּה. אור החיים

(טו) וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֶעְךָ לֵאמֹר:

כ"ח וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּאִישׁ אֶחָד פְּתָאם, וּמִתּוֹךְ כֶּף: יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֶעְךָ וְגו' . אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ואוהבם אלא שלא השיגה ידו חס ושלום
ליושב הארץ, לזה אמר שמעו כי אתה ה'
בקרבו וגו' פרוש לא יאמרו שהסבה שגולה
מיושב הארץ הוא לצד שגם הם אהובים
וחביבים אצל הבורא ברוך הוא כנזכר שהרי
שמעו חביבות ישראל אצלך כי אתה ה'
בקרבו העם אשר עין בעין וגו', הרי נפלאה
אהבתם לה' ופרסם כי שמו הגדול נקרא
עליהם, ואלו הנה יכול לעשות עמם טובות
לא הנה נמנע ממחוש אמות שלא באו
לכלל חלק מרובא מאהבת ישראל גלוי לכל
העולם, ומעתה בשתמית את העם הזה לא
יתלו הדבר לצד מעוט השגת אהבתך בהם
ואם תעשה את הדבר הזה והמתה וגו'
ואמרו וגו'.

(טו) והמתה וגו' באיש אחד וגו'. גלה
דעתו עליו השלום בזה שאינו מבקש
שיסלח ה' על החטא אלא שלא יבוא לידי
חלול השם, ונרמז בדבריו כי ההרגש שממנו
נמשך האמור בדבריו הוא נזקק אם ימיתם
באיש אחד אבל מעט מעט לא ירגש הדבר,
וכן מצינו שפיעה ה':

ואמרו הגוים וגו'. פרוש לא מצרים לבד
אלא כל הגוים ששמעו שמעך, לאמר
פרוש לשון מעלה ורוממות רום יכלת ה', עתה
יאמרו מבילתי וגו' ויתתפך קדוש ה' לחלול
ח"ו בפי כל העמים, ולזה דקדק לומר ואמרו
בתוספת וא"ו לומר כי מלבד מצרים וכו' גם
כל הגוים. עוד טעם אומר לאמר לצד שאין
ידוע מבטא הדברים הנאמרים מהגוים וסדרן,
לזה אמר ואמרו אמירה שהפנה בה לומר
מבילתי וגו'. עוד אומר לאמר פרוש הגם שלא
יצדיקו הם עצמן הדברים בדעתן אף על פי
כן יאמרו המתחייב מהמעשה, וזה הוא שעור
הענין ואמרו וגו' ודבר זה אין בו אלא אמירה
לבד ולא העדקת הדברים בדעתם:

הגדול כשישמעו שמותו כאחד הגם שה' יקיים
הבטחתו ויכניס לארץ זרעו של משה אף על
פי כן יתלו כי המשפחה ההיא הנה כה כח
היכול עמוד מפני יושב הארץ, וזה הוא
מדברים הרגילים כי אמה חזקה תמל
בלמשה ממנה, אבל העם היוצא ממצרים
שאינו לו אלא כח ה' לא הנה כח בה' חס
ושלום להביאם, והוא מה שדקדק לומר
העלית בכחך את העם הזה מרעה באצבע
העם היוצא שלא הנה בו כח וזלת כח עליון
לשלו עם הבא במקומו שאין ממנו מופת
לסתר טענת מבילי יכלת ה', ומחוש זה אינו
אלא מצד מצרים אבל שאר האמות אם לא
הנה טעם שמצרים ידעו העם ואיכותו לא
הנה חלול ה'. נמצאת אומר מתוך דברי משה
שני דברים מכרחים הא' שישמעו מצרים
הנעשה מישראל, והב' כי מצרים ידעו
שישראל אין בהם כח לעמוד במלחמות גדולות
וזלת כחו יתברר:

(יד) ואמרו אל יושב וגו' שמעו וגו'. צריך
לדעת מה יאמרו ליושב הארץ, ואם פנתו
לומר שיאמרו מבילתי יכלת ה' חס ושלום
להם, הנה לו להסמיך הדברים על זה הדרך
אל יושב וגו' מבילתי יכלת ה' והנה לו להקדים
מאמר שמעו וגו' או לאחור:

אכן פנת המאמר הוא על זה הדרך ואמרו
וגו' פרוש כשישמעו מצרים יתלו הדבר
לטעם יושב הארץ פרוש לצדם הנה הדבר,
ולחיות שיש כאן שני דרכים, האחד הוא
שלא הנה העם ראוי לכל כף מעלה בעיני
ה' להאביר לפניו יושב הארץ גוים גדולים
ועצומים, והגם שאבדה מצרים בשבילם אין
למדין ממצרים ליושב הארץ שבועה גוים
גדולים ועצומים ולא היו כל כף אהובים
אצלו עם בני ישראל אז לאבד מפניהם
עמים רבים, והב' הוא שה' הנה תפץ בעם

מעשי ה' ונפלאות אשר עשה בתוכם. ועוד
מה יסובב הריגתם לשמיעת מצרים שהעלה
בכחו וגו', ואם הפנה היא לצין מי הם
מצרים אשר ישמעו ואמר אותן אשר העלית
בכחך וגו' קשה וכי יש מצרים אחרים לטעות
בהם, ולו יהיה שיש מצרים אחרים עם כל
זה מן הסתם אינו חוזר אלא על מצרים
הידוע:

ונראה שהפנה היא במה שנעיר על משה
עליו השלום למה לא הזכיר טענות
ששען לפני ה' במעשה העגל, והגם שפרשתי
בפסוק עד אנה ינאצני וגו' שה' סתר טענה
זו בטענת נלאתי נשוא גם לצד שאין לנאון
זה קצבה, עם כל זה הנה למשה להזכיר
זכות אבות בצורף הטענות שהזכיר כאן
שבהם נצח הדין פאשר אבא. אכן משה
עליו השלום נתחכם בנעם דבריו שאמר
ושמעו בתוספת וא"ו לומר מלבד טענות
הראשונות שאמר כשהתפלל על מעשה העגל
שחוזר הוא וטוען ומוסיף עליהם להשיב על
מאמר ה', והוא אומר ושמעו מצרים וגו',
ונתן טעם לדבריו שאמר הדבר בהחלט
שישמעו ואם תאמר מי אמר לך שישמעו
ודאי ואפשר שלא ישמעו, לזה אמר כי העלית
בכחך הגדול וגו' ודקדק לומר מקרבו לומר
שהגם שנסי מצרים היו ידועים לכל, עם כל
זה ושתנה הדבר לאותם שהיו בקרבם ואמה
כזו לא תמנע מחקר מהנעשה לישראל
ועניניהם, ולזה אני מחליט שיידעו אשר עשה
מהם בדקדוק, וכפי זה תבת כי היא תנינת
טעם למאמר ושמעו:

עוד ירצה על זה הדרך שבא לתן טעם למה
לא חש אלא לשמיעת מצרים ולהנסקב
ממנה ולא לשאר העמים, לזה אמר כי העלית
בכחך וגו' פרוש הם שיידעו אמה זו שאין
בה יכלת ולא יקלה עלות ממצרים אלא בכחך

(טז) מִבִּלְתִּי יִכְלַת יְהוָה לְהַבִּיא אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:

כז"י מִבִּלְתִּי יִכְלַת וגו'. לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, (ברכות לב) ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים; זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת. מבלתי יכולת. מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם – שחטם. יכולת. שם דבר הוא. אור החיים

(יז) וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא בַּח אֲדֹנָי בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:
כז"י יִגְדַּל־נָא בַּח ה'. לעשות דבורך. באשר דברת לאמר. ומהו הדבור. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כדי שיצאו ויחטאו. או ירצה לאמר לישראל ראו אלו שדברו שקר מה עלתה בידם להחרידם לכל ישובו להקעים, וכן אמר דוד (תהלים ט') בפעל בפיו נוקש רשע הגיון סלה. ורמזו בראשי תבות ועתה יגדל נא בַח שם אלהים, ושם אדנ"י שרשם הכתוב גם כן יגיד מושפט, ואחר כך חזר לעורר הרחמים על כללות העם דכתיב סלח נא לעון העם הזה:

עוד נתפסו משה במאמר ועתה וגו' על מה שאמר אליו ה' ואעשה אתך לגוי גדול ועצום, שהגם שייחס ה' מהרעה אשר אמר לא מפני זה ישוב ה' מדבריו הטוב, ותמצא שאמר וז"ל (מכות י"א). קללת חכם אפלו על תנאי וכו' ומכל שכן ברכה ומכל שכן דברי אלהים חיים, והוא אומר ועתה פרוש וגם עתה יגדל נא בַח ה' שדבר לאמר ואעשה אתך לגוי גדול לקים גוי גדול שישנו עתה ויגדיל עשות להוסיף גוי גדול ממש, ותמצא שכן היה דכתיב ובני רחביה רבו למעלה ואמר וז"ל (ברכות ז'). למעלה מס' רבוא, ודקדק לומר דברת לאמר, לצד שבעת אשר דבר קשות כנגד ישראל האמיר את משה במדה טובה, לזה אמר דברת דבור קשה לישראל, לאמר אמירה רכה למשה:

עוד ירצה באשר דברת שיהיה לגוי גדול, ואומר לאמר פרוש כנגד מה שאמר ועצום ממנו שתהיה בחינתם חזקה יותר ממה:

ויש לנו לחקור זאת למה לא שאל משה דבר זה כשאמר לו כן כשעשו העגל כי גם שם נאמר לו (שמות ל"ב) ואעשה אותך לגוי גדול, ואפשר כי כאן בא בטענה לפי שצא מפי עליון שני פעמים, והוא מה שדקדק במאמרו באשר דברת לאמר פרוש דברת במעשה העגל ואמרת עתה במעשה המרגלים: עוד נראה שבמאמר ראשון לא אמר ה' אלא ואעשה אתך לגוי גדול ולא אמר ועצום ממנו, ולפי אחד מהדרכים שפרשתי במאמר ועצום ממנו הפננה היא שהגוי גדול שיהיה

לבני ישראל כמו שכתבנו שם, ופרט זה אמר ה' אליו לאמר לישראל והוא מאמר דברת לאמר:

ואמרו נא פרוש עתה, וכפל לומר שני פעמים עתה, יתבאר על פי דבריהם (ב"ר פכ"א) שאמרו אין ועתה אלא תשובה, ולפי שאמר משה לפני ה' הדברים שאין כדאי לאמר על האדון הגם שהיה אומר דברי הגוים ולא דברי עצמו חס ושלום אף על פי כן אינו מן המוסר, ותמצא פיוצא בדבר שהשומע ברכת ה' מפי עדים הגם שאינם אלא מעידים מה שאמר הרשע המברך אף על פי כן קורע השומע (סנהדרין ס'), וכמו כן כשאמר משה מאמר הגוים נגד כבודו יתברך התורה ופשה תשובה על שהוציא מפיו דברי זלזול כנגד הבורא ברוך הוא והוא מאמר ועתה. גם רמזו הכתוב במאמר ועתה שיקח תשובתם של ישראל ואמרו יגדל נא על דרך אומנם ז"ל (ברכות ל"ד): במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד, והטעם שיותר מתקדש שמו יתברך כשמיטיבים הרשעים את דרכיהם, והוא אומר יגדל נא פרוש יהיה יותר גדלת ה' עתה כשיחזרו בתשובה אחר המרד, גם רמז בתבת נא על דרך אומנם (אבות פ"ד מ"ז) ופה שעה אחת בתשובה וכו':

עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך ועתה יגדל פרוש מה שאני מבקש מה' לא להחליט המחלה לכל המנאצים אלא ועתה יגדל נא כח ה' פרוש להתנחם מהמנאצים הרשעים שהם המרגלים, כי כשה' עושה מושפט ברשעים שמו מתגדל ומתרום, ואמר באשר דברת הוא מה שאמר (י"ב) אפנו בדבר ופרשנוהו במקומו באחד מהדרכים שחזר למרגלים, ודקדק לומר נא פרוש עתה בשעת מעשה העברה ולא יתלה להם זמן, וכמו שכן היה דכתיב (ל"ז) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה', ועיין מה שפרשתי שם, ואומר לאמר אולי שבקש משה מה' שאמר הדברים להם קדם שימותו

(טז) מִבִּלְתִּי יִכְלַת ה' וגו'. פרוש או שאין בו כח חס ושלום כנגד יושבי הארץ, או על הדרך אומר (תהלים י"ד) אֲמַר נָכַל בִּלְבֹבוֹ אֵין אֱלֹהִים פְּרוֹשׁ שְׁאֵפֶס יִכְלַת שְׁהִיָּה קֹדֶם לָזֶה ח"ו, ויש בזה חלול ה' גדול: העם. בא מאמר זה לסתור טענת הכנסת ורעו של משה, ואמר כי חלול ה' יהיה גם בזה כל שלא מכניס העם הזה, וכמו שכתבתי בפסוק ושמעו מצרים, וכח טענת משה היא שהגם שהם מנאצים אותו אם יתרגם בכת אחת יש חלול ה' גדול בכל העולם, ואולי כי הוא זה שרמזו הכתוב בתחלת דברי משה שאמר ויאמר משה אל ה' פרוש אמירה זו היתה לסבת דברים הנוגעים אל ה' כדי שלא יתחלל שמו חס ושלום:

וישחטם במדבר. טעם שדבר בלשון זה, לרמז את אשר ישימו הדברים באלהי עולם, והטעם כי כשתהיה הסבה כי חס ושלום הגבל בכח הנה הוא בגדר הגשם חס ושלום:

(יז) וְעַתָּה יִגְדַּל נָא וגו'. יש להעיר א' אומר ועתה. ב' אומר יגדל משמע שיעשה איזה דבר שבו יגדל עוד ולא מצינו שיעשה דבר בענין זה להתגדל. ג' אומר נא אם הפננה היא עתה הלא אמר עתה יגדל ואם לשון בקשה למה לא הקדימה. ד' אומר באשר דברת מה דבר ה' והיכן דבר. ה' תבת לאמר למי יאמרו הדברים:

אכן לצד שנתחכם משה בטענה הנשמעת כי יש חלול ה' גדול בהמיתם הוסיף לדבר כי עתה יש תרון לגדלותו יתברך אם ישוב מחזרו אפו ויכנסו ישראל לארץ מה שלא היה מקדם ענין זה, והוא שאחר שספורו המרגלים הפלאת תקף הארץ וגבורת הגבורים ואף על פי כן הורישם לפני ישראל בזה יגדל כח ה', ואומר באשר דברת הוא מאמר שלח לך וגו' אשר אני נותן לבני ישראל ופרשנוהו במקומו שנתפסו במאמר זה כי הוא משלל מבחינת ההשגה כפי בחינת היכלת אלא בתורת מתנה אשר הוא הבורא נותן

(יח) יְהוָה אָרָךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד נִשָּׂא עֹן וּפֶשַׁע וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פֶּקֶד עֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִּׁים וְעַל־רַבְעִים:

כ"י ה' אָרָךְ אַפִּים • לַצַּדִּיקִים וְלִרְשָׁעִים. כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמִרוֹם מִצְאֹה מֹשֶׁה לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְכוּתֵּב: "ה' אָרָךְ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לַצַּדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: אַף לִרְשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רְשָׁעִים יֵאָבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: חַיִּיךָ, שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְדַבֵּר. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל וּבַמִּזְבֵּחַ, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בִּ"אָרָךְ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִי אַף לִרְשָׁעִים! • וְנָקָה • לְשָׁבִים. לֹא יִנָּקֶה • לְשֹׂאֲיֵנָּה שָׁבִים. אִי הַחַיִּים

(יט) סֶלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגֹּדֶל חַסְדְּךָ וּכְאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּה: (כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַח־תִּי בְּדַבְּרְךָ:

כ"י ה' בְּדַבְּרְךָ • בְּשִׁבְלִי מִה שְׂאֵמַרְתָּ "פֶּן יֵאָמְרוּ מִבְּלֹתִי יִכְלַת ה'". אִי הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יח יי מרחק רגז ומסג' למעבד טבון שבק לעונן ולמרוד ולחובין סלח לדמיון לאוריתתה ודלא תיבין לא מזפי מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי:

ל: לַצַּדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: אַף לִרְשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רְשָׁעִים יֵאָבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: חַיִּיךָ, שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְדַבֵּר. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל וּבַמִּזְבֵּחַ, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בִּ"אָרָךְ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִי אַף לִרְשָׁעִים! • וְנָקָה • לְשָׁבִים. לֹא יִנָּקֶה • לְשֹׂאֲיֵנָּה שָׁבִים. אִי הַחַיִּים

יט שבוך כען לחובי עמא הדין כסגיאות טבוןך וכמא די שבקתא לעמא הדין ממצרים ועד כען:

כ ואמר יי שבקית כפתגמך:

כלפי חסד, ולא הזכיר אמת ולא נוצר חסד לאלפים כי אינו צריך למדות אלו על מה שפלגינו, והזכיר נשא עון ופשע כי להם צריך, ולא הזכיר וחסאיה שלא היו אז שוגגין אלא מזידין, והזכיר כל שאר המדות לצד שהם מדות שגוגות למה שפלגנו:

(כ) וַיֹּאמֶר ה' סֶלַח־תִּי בְּדַבְּרְךָ. פרוש לא סלחתי על העון בהחלט אלא בדרך שלא אהרגם כאחת מהשעמים שרשם במאמרו שלא יאמרו מבילתי יכלת וגו', אכל על כל פנים יעשה בהם משפט באריכות אפים, והוא מאמר הסמוך כל האנשים וגו' אם יראו את הארץ וגו', ואמרו חי אני פרוש נשבע בחיי המלך בכיכול, גם נשבע ואמר וימלא כבוד וגו' פרוש בן ימלא כבוד ה' את הארץ עד שנעשה זה, והוא גם בן שבועה על הדבר: עוד נראה לפרש הכתוב על זה הדרך סלחתי בדרך פרוש לצד דבריך שחלית פני, ולצד שגאמר בדרך משה מחוש מאמר הגוים מבילתי יכלת ה' וגו' ופרשנו במקומו ב' דרכים הא' כי אין אלהים ח' עוד, והב' שאין בו כח נגד יושבי הארץ, לזה אמר ואולם חי אני פרוש כנגד מה שיאמרו שאין בנמצא המציל ח' ואמר חי אני, וכנגד מה שיאמרו שאין בו כח ח' לעמד בפני יושבי הארץ אמר וימלא כבוד ה' את כל הארץ פרוש במעשה אשר יפליא לבסוף בא ושלשים מלכים הגם שיעשה זה לזרעו של משה, והפונה בדברים אלו לומר שלא עשה אלא לכבוד משה שבקש ממנו סליחה ולא למחוש מאמר הגוים:

ה' אני הוא קדם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה עד כאן. ובפרשת תשא (שמות ל"ד) כתבתי דברי הרא"ש ז"ל בזה ומה שעלה בנדי בפרוש הענין, הא למדת שמדת רחמים הראשונה הוא קדם שיחטא, לזה כאן שהיה צריך משה למדה שאחר החטא לזה לא אמר אלא ה' פעם אחת:

וְלִהְיֶה נָסִים גָּאֹן שֶׁהֵבִיאוּ דְּבָרָיו הַתּוֹסֵפוֹת (ר"ה י"ז): וְהָרָא"ש ש"ה ר'אשון אינו מחשבון המדות אלא מודיע מי הוא הקורא, כפי זה יש טעם נכון למה לא אמר משה כאן אלא פעם אחת ה', אלא דקשה איך יחלק הרב נסים על דברי רבותינו:

ואפשר לפרש הדברים לפי דברי הרב נסים כי מה שאמרו קדם שיחטא ואחר שיחטא פרוש שה' רחמן אפילו אחר שיחטא האדם כמו שהיה רחמן קדם שיחטא ואין חידוש לרחמים אלא אחר החטא, וכפי זה אין קשית הרא"ש שהקשה קדם החטא למה צריך לרחמים כי כפי האמת בן הוא, גם דלג ג' מדות אל, רחום, וחנון, לצד שג' מדות אלו צריכין להם מי שחסר הצלה מצדה או מי שחסר טוב או מי שנתון במכאובים ועתה לא הצריך בתפלה למדות אלו, והתחיל מארץ אפים להאריך אפו גם לרשעים, ובדבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין ק"א). כשעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה כותב ארץ אפים וגו' יעני שם דבריהם, הרי כי לארץ אפים קרא, גם אמר רב חסד להטות משפטם כאומרים ז"ל (ר"ה שם) רב חסד משה

ממשה הוא מהעם עצמו כמו שכתבתי, ולזה אחר שהתפלל שתעמד העטרה במקומה בעם היצא ממצרים חש על טובתו שאמר אליו ה' ואעשה אתך וגו' שתתבטל כי ה' לא אמר לעשותו גוי גדול אלא מהעם, לזה אמר יגדל נא כח ה' וגו', מה שאין בן במעשה העגל לא אמר ה' אלא ואעשה אתך לגוי גדול, מן הסתם הגם שחור בו ה' ונחם על הרעה אשר דבר על עמו לא מפני זה יתבטל הטוב אפילו היה על תנאי ויטע ה' ברוך הוא נטעי נשמות חדשות לפרות ולרבות, ואולי כי זו היתה כונת דבריהם ז"ל שאמרו (שם ל"ב). שאמר משה לפני הקדוש ברוך הוא כסא של ג' רגלים לא יכול לעמד של רגל א' וכו' ישאל שיש להם ג' עמודים וכו' עד כאן. וקשה וכי משה לא מהם הוא שיאמר על בניו שהם של רגל אחד, ולדברנו יצדקו הדברים לצד שהגוי העומד ממשה הם נטעי נשמות שלא באו מאברהם יצחק ויעקב וכפי זה אין להם אלא רגל אחד:

עוד נראה טעם שהתפלל כאן לצד שהבטח בגוי היצא ממנו שייהיה עצום במדונה הקדשה וטהרה שלא ינאץ ה' לזה הוא שהתפלל יגדל כח ה' על פוט זה, ודקדק לומר יגדל נא פרוש שמצינו (ברכות ל"ג): שבחית מעשה הטוב אינה כיד הקדוש ברוך הוא, ועתה יגדל נא כח ה' אפילו בבחינת דבר זה להמציא נפש נוסה למעשה הטוב: (יח) ה' אָרָן אַפִּים. צריך לדעת למה לא אמר לפניו כל ה"ג מדות הנאמרים בפרשת תשא, ויתבאר על פי דבריהם ז"ל בראש השנה פרק א' דף י"ז וזה לשונם ה'

(כא) וְאוֹלָם חִי-אֲנִי וַיִּמְלֹא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ:

כא וְכִבְרָם קָיָם אָנָּה וַיִּמְלֹא יְקָרָא דִּי יְתָ כָּל אֶרֶצָא:
 כז"א וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אָבֵל זֹאת אֶעֱשֶׂה לָּהֶם". חִי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה:
 כָּשֶׁם שְׁאֲנִי חִי וְכְבוֹדִי יִמְלֹא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּי אֶקָּיָם לָהֶם "כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרָאִים וְגו'", אִם יֵרָאוּ אֶת הָאָרֶץ, הָרִי זֶה מִקְרָא מִסֵּרִס. חִי-אֲנִי כִּי כָל הָאֲנָשִׁים אִם יֵרָאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכְבוֹדִי יִמְלֹא אֶת כָּל הָאָרֶץ שְׁלֹא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמִּגְפָּה הַזֹּאת לֵאמֹר: מִבְּלִתִּי יִכְלֹת ה' לְהִבְיָאֵם, שְׁלֹא אֲמִיתֵם פִּתְאֵם כְּאִישׁ אֶחָד אֲלֵא בְּאַחֲרוֹ אֲרַבְעִים שָׁנָה; מַעֲט מַעֲט.

(כב) כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרָאִים אֶת-כְּבוֹדִי וְאֶת-אֲתֹתַי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

כז"א וַיִּנְסוּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. זֶה עֹשֶׂר פְּעָמִים • שָׁנִים בֵּינָם וּשְׁנִים בֵּינָם וּשְׁנִים בְּשָׁלוֹ וְכו' כְּדֹאִיתָא בַּמַּסַּכְתָּ עֲרִכִין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 105)

שָׁנִים בֵּינָם, וּשְׁנִים בֵּינָם, וּשְׁנִים בְּשָׁלוֹ, וְכו' (רש"י יד, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ מַעֲתִיק בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל גַּם תַּבַּת "זֶה". וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הָרֶשֶׁב"ם מִפְּרֹשׁ "עֹשֶׂר פְּעָמִים" "הִרְבֵּה פְּעָמִים" (כְּמוֹ "עֲשֵׂרֶת מֵוִזִּים", "וְאִפּוֹ עֹשֶׂר נָשִׁים", וְעוֹד). וְכֵדִי לִשְׁלֹל פְּרוּשׁ זֶה מַעֲתִיק תַּבַּת "זֶה", הַמּוֹרָה עַל דִּיקוּק. אור החיים

(כג) אִם-יֵרָאוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְתָּם וְכָל-מִנְאֲצֵי לֹא יֵרָאוּהָ:

כז"א אִם-יֵרָאוּ • לֹא יֵרָאוּ. לֹא יֵרָאוּהָ • לֹא יֵרָאוּ אֶת הָאָרֶץ. אור החיים

(כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֶקֶב הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ וְיִרְשְׁנָהּ:

כז"א וְרוּחַ אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת אַחַת בִּפְּהַ וְאַחַת בִּלְבָב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בְּעֶצְהָ", וּבִלְבּוֹ הִיָּה לוֹמַר הָאֲמֵת, וְעַל-יְדֵי בֶן הִיָּה בּוֹ כַח לְהִשְׁתַּקֵּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּהֱסֵם כָּלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שְׁיֵאמַר כְּמוֹתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע יד): "וְאָשַׁב אוֹתוֹ דָּבָר כְּאִשֶּׁר עִם-לִבִּי" וְלֹא "כְּאִשֶּׁר עִם-פִּי". וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי • וַיִּמְלֹא אֶת לְבוֹ אַחֲרֵי, וְזֶה מִקְרָא קֶצֶר. אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה • חֲבֵרוֹן תַּנְתָּן לוֹ. יִרְשְׁנָהּ • כְּתַרְגוּמוֹ: "יִתְרַכְנָה", יִירִישׁוּ אֶת הָעֲנָקִים וְאֶת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאִין לְתַרְגְּמוֹ "יִרְתִּינָה", אֲלֵא בְּמָקוֹם יִרְשְׁנָה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כָּלֵב וְטַעַם שְׁאֲנִי קוֹרָא אוֹתוֹ עַבְדִּי הוּא עֶקֶב פְּרוּשׁ שְׁכָר אֲשֶׁר הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ, שֶׁהִגִּים שִׁיחוּשֵׁעַ גַּם כֵּן לֹא נֶאֱמַר ה' עִם הַמַּרְגְּלִים אֲףִי עַל פִּי כֵּן זֶה הִיָּה לוֹ סִבָּה תַּפְלַת מִשָּׂה הַצִּילָתוֹ מִצָּר הָרַע וּמִכַּחֲסוּתוֹ שֶׁהִם הַמַּרְגְּלִים לְכָל יִטְעוּהוּ מֵה שְׁאֵין כֵּן כָּלֵב שֶׁנִּכְנַס בְּגִדְרֵי סִכְנַת יָצָר הָרַע וְחִבְרָתוֹ הָרַשָּׁעָה וְחִתָּל רוּחַ רָעָה לְפַעֲמוֹ, וְהִרְאָהָ שֶׁחֲלָף וְנִשְׁתַּשֵּׁחַ עַל קִבְרוֹת הָעֹבֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וְאִף עַל פִּי כֵּן וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי פְרוּשׁ הַשְּׁלִים אַחֲרֵי רִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדִקְדָק לוֹמַר בְּדֶרֶךְ זֶה לִצְדָּ שִׁישׁ בְּאֶדָם ב' יוֹעֲצִין יוֹעֵץ רַע וְיוֹעֵץ טוֹב לְלֶכֶת אַחֲרֵי ה' וְהוּא הַשְּׁלִים וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי חֶלֶק ה', וְזֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ אֲמִתָּה ז"ל (קדוּשִׁין ל"ט): מִי שֶׁבָּאָה עֲבָרָה לִידּוֹ וְנִצּוֹל מִמֶּנָּה נוֹתֵנִין לוֹ שְׁכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה, וְזֶה אֵינוֹ בִּיהוּשֵׁעַ כִּי לֹא

גַּם נִחְסְנוֹן הַכְּתוּב לְרִשֵּׁם פֶּרֶט חֲדָשׁ בְּמַרְגְּלִים שְׁלֹא יִהְיוּ רְאוּיִים לְאָרֶץ פְּרוּשׁ שְׁלֹא יִטְלוּ חֶלֶק בָּהּ, וְכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּמַּסַּכְתָּ בְּבֵא בְּתָרָא דֶּף קי"ז שְׁבִינְהֵם שֶׁל מַרְגְּלִים לֹא נִטְלוּ חֶלֶק הַמַּרְגְּלִים בְּאָרֶץ אֲלֵא חֶלֶק אֲבִי אֲבִיהֶם עַד כֵּאֵן. מֵה שְׁאֵין כֵּן כָּל הַדּוֹר הַהוּא שֶׁנִּטְלוּ חֶלֶקִם בְּנִיחָם, וּפְרוּשׁ יֵרָאוּהָ פְרוּשׁ שְׁלֹא יִהְיוּ רְאוּיִים לָהּ, וְלָזֶה גִּמְרָא אֲמַר וְעַבְדִּי כָלֵב וְגו' וְזָרְעוּ יוֹרִישְׁנָהּ, וְיִדְעִית הַתַּפְסִיכִים מִשְׁכָּלֶת מִהֶנְאָמַר:

(כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֶקֶב וְגו'. צִרִיף לְדַעַת לְמֵה לֹא הִזְכִּיר אֲלֵא כָלֵב וְלֹא יְהוֹשֻׁעַ, גַּם כֹּנֶת אוֹמְרוֹ הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ, גַּם אוֹמְרוֹ וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי, גַּם אוֹמְרוֹ וַהֲבִיאֹתִיו בְּחוּסָפָה וְגו' בְּגִזְרֵת הַכְּתוּב:

אֲכֵן פְּרוּשׁ הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְעַבְדִּי

(כב) וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי. פְּרוּשׁ לִצְדָּ שִׁשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים פְּנִים בְּפְנִים דְּבַר ה' עִמָּהֶם לָזֶה יִקְפִּיד עַל שְׁלֹא קִבְּלוּ וְלֹא חֲשׂוּ עַל קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ:

(כג) אִם יֵרָאוּ וְגו' וְכָל מִנְאֲצֵי וְגו'. צִרִיף לְדַעַת לְמֵה הַצִּרִף לְפָרֵשׁ הַמִּנְאֲצִים מִנֶּזֶן יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׁלֹא יִהְיוּ בְּכָלֵל הַגְּזֵרָה שֶׁהַצִּרִף לְפָרֵשׁ. וְאִפְשָׁר כִּי לְפִי שֶׁה' אָמַר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׂר פְּעָמִים שְׁנֵה יָגִיד כִּי כָּל שְׁלֹא נִסָּה עֹשֶׂר פְּעָמִים וְהֵם אוֹתָם שִׁינְצִאוּ מִמִּצְרַיִם פְּחוֹת מַעֲשִׂיִם אֵינָם בְּכָלֵל הַגְּזֵרָה, לָזֶה הוֹצִיא הַמִּנְאֲצִים מִהַכָּלֵל שֶׁהִגִּים שִׁיחֵהָ בָּהֶם שְׁלֹא נִסּוּ עֹשֶׂר פְּעָמִים נִתְחַמּוּ בְּגִזְרָה זוֹ, וּמִנְאֲצֵי הֵם הַמַּרְגְּלִים אוֹ אוֹתָם שֶׁהָיוּ וּזְרָקִים אֲבָנִים בַּעֲנַן ה' כְּדִבְרֵי רַז"ל (סוֹטָה ל"ה):

כה וַעֲמַלְקָא וַיִּכְנַעְנָא יִתְבַּ בְּמִישָׁא מִחֹר
אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוּן לְמַדְבָּרָא אֲרַח יִמָּא
דְּסוּף:

כז"י וַהֲעַמְלָקִי וְגו' • אִם תִּלְכוּ שָׁם יִהְיֶה אֲתָכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינִי עִמָּכֶם. מִחֹר פָּנֵינוּ • לְאַחֲרֵיכֶם וְסַעוּ לָכֶם וְגו'. אור החיים

♦ יום רביעי י"ג סיון ♦

כו ומליל י' עם משה וצם אהרן למימר:

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: אור החיים

כו עד אימתי לכנששתא בישתא הדא די אנון
מתרעמין עלי ית תרעמת בני ישראל די
אנון מתרעמין עלי שמיע קדמי:

(כו) עַד־מָתִי לָעֵדָה הָרַעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים עָלַי
אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים עָלַי שְׁמַעְתִּי:

כז"י לַעֲדָה הָרַעָה וְגו' • אִלּוּ הִמְרָגְלִים. (מגילה כ"ג ב') מִכָּאן ל"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים • אֵת יִשְׂרָאֵל
עָלַי. אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים • הִמְרָגְלִים מַלְיָנִים אוֹתָם עָלַי, שְׁמַעְתִּי. אור החיים

כח אמר להון קים אנא אמר י' אם לא כמא
די מללתיו קדמי פן אעבד לכוין:

(כח) אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּם
בְּאֲזִנִּי בֶן אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

כז"י חִי־אֲנִי לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. אִם־לֹא וְגו' בֶּן אֶעֱשֶׂה • בְּכִכּוּל אֲנִי חִי. בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּם • שְׁבַקְשְׁתֶּם מִמֶּנִּי: "או
במדבר הנה לוֹמְתָנוּ". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פנו שהנא"ו נמשכת עם מאמר מחר פנו:
(כו) וַיְדַבֵּר ה' וְגו'. שיעור הדבור יגיד כי
עתה מתחיל לדבר אליו ה' בענין זה
ולא כן הוא שהלא כבר דבר ה' דברים רבים
בזה כאמור בסמוך. אכן לצד שהדברים
שעברו מה' למשה עד עתה היו דברים בינו
לבין משה לא בשליחות לישראל, והמשכיל
במה שפרשנו בדיק הדברים שלא היה אלא
כמלך שמדבר עם עבדו בדברים שרצונו
לעשות, ולזה לא אמר שם לאמר כל עקר,
וכאן מתחיל לדבר אליו דברי שליחות
לישראל ולזה אמר וַיְדַבֵּר ה' וְגו' לומר
לישראל הדברים ככתבן:

(כו) עַד מָתִי לָעֵדָה וְגו'. הם המרגלים, וכן
אמרו במשנה דסנהדרין (קח). ואמרו
את תלנות בני ישראל הם שאר העדה, ואמרו
עד מתי, נתפנו לומר שעדין היו מפחדים
ישראל לסור מאחרי ה' ולזה קראם עדה רעה
לומר שעודנה ברשעה עומדת, ואמרו אשר
המה מלינים עלי פרוש מלבד רעת עצמן
עוד מלינים ישראל עלי:

את תלנות בני ישראל וְגו' שמעתי. הדרך
להודיע ששמע, לומר כי לא שמע אלא
תלנות בני ישראל ולא דברי רשע המרגלים,
ושעור הכתוב הוא על זה הדרך את תלנות
בני ישראל אשר המרגלים מלינים עלי שמעתי
פרוש תלנות בני ישראל לא תלנות המרגלים,
כי דברי המרגלים עצמן נמאסו ונקנעם מבוא
לאזניו:

(כח) אָמַר וְגו' בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאֲזִנִּי וְגו'.
כאן באר דבריו ששל בני ישראל הוא

תמצא שאמר הכתוב ביהושע סימן י"ד ויאמר
אליו כלב וְגו' ועתה הנה הנהיגה ה' אותי כאשר
דבר והם דברנו עצמם. ואמר עוד וַיִּרְשָׁנָה
לומר כי עשה ה' חסד זה גם לנרעו:
עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך עקב אשר
עשה ב' דברים טובים, א' היתה רוח
אחרת עמו פרוש שלא הלך אחר עצת
המרגלים, והב' וימלא אחרי שהשתיק העם
וסתר דברי המרגלים, ושמים שלם לו ה',
אחד והביאתיו וְגו', ב' יורישנה, וטעם שלא
הזכיר והושע, לצד שהוא זכה מצד תפלת
משה ולא הצריך להתעצם מכחו:

(כה) וַהֲעַמְלָקִי וַיִּכְנַעְנָא יִתְבַּ בְּמִישָׁא
זו כאן, גם תוספת וא"ו, לצד שהחליט
ה' שכל הדור לא יבואו לארץ וימותו במדבר
והוא אמר שלא ימיתם כאיש אחד ולזה
צריכין להתעכב במדבר זמן ארוך כמו שכן
גלה הדברים בסמוך, ויש צד לומר שישבו
שם כל הזמן ההוא, לזה אמר וַהֲעַמְלָקִי וְגו'
פרוש ואינם יכולין להתעכב במקום זה שאתם
עלולים לפל לפניהם, על דרך אומנם (ב"ר
פ' צ"א) השטן מקטרג בשעת הסכנה, לזה
מחר פנו וְגו', והגם שמצינו שישבו אחר כך
שם ימים רבים דקתיב (דברים א') וַתִּשְׁבּוּ
בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים וְאָמַרְוּ ז'ל (בסדר עולם)
י"ט שנה, זה היה בחזרה, שאז כבר נתצמצם
והקטן העין אשר לא כן קדם, ובזה מצאנו
טעם למה לא נתעכבו אז שם מה שנתעכבו
אחר כך, וטעם אמרו וַהֲעַמְלָקִי בְּתוֹסַפְתּוֹ וְגו'
לקשר הדברים עם תחילת הדבור של אם יראו
וְגו' שמוסיף עוד גזרת המסעות כאמרו מחר

היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל
פי משה קנעו, ויש פה בתפלת הצדיקים גם
לכחינה זו בסוד (שמואל ב' כ"ג) צדיק מושל
יראת אלהים ויבן. אשר על פן זכה כלב
שיקרא עבד ה' כמשה רבנו עליו השלום:
והוסיף עוד לומר מלבד המעלה הנזכר עוד
והביאתיו אל הארץ אשר בא שמא
פרוש להתפלל על עצמו, וכאן רמז התעצמותו
עד שמלא אחרי ה', וכן נהנה הטבה זו היא
שלא בלבד שלא נכנס בגדר הגזירה אלא
הבטיחו בחיים, שהגם שהיה בן ארבעים
שנה אז וגור ה' שישבו ארבעים שנה במדבר
הבטיחו שיתיה עד בואו שמא, והוא אמרו
והביאתיו הרי הבטח בחייו ארבעים שנה מה
שלא נעשה לשום צדיק בעולם:

ואולי כי לזה הקדים לקרותו עבדו לומר שהגם
שיודיעהו הבטחת החיים ארבעים שנה
לא יזור אחר מעבודת ה' לצד שארץ יום קצו,
וכבר פרשתי (בחפץ ה' שבת ל') במעשה חזקיה
שהוסיף לו ה' חמש עשרה שנה שנשאלת
שוב מאמרם ז"ל שהשיב ה' לדרך כששאל
ממנו הודיעני ה' קצי ומדת ימי וְגו' ואמר לו
גזרה היא מלפני שאין מודיעין לו לאדם קצו
וכו' עד כאן. ולמה הודיע ה' לחזקיה, והשבת
כי דווקא קץ שהאדם מביא עמו התרוץ דקתיב
(איוב י"ד) אִם חֲרוּצִים יָמָיו אֲבָל תוֹסַפְתּוֹ יָמִים
לא נכלל בגזרה זו, וחספז ה' להודיע על דרך
אומנם במקרא (שבת י'): בְּפֶסֶק לְדַעַת כִּי אֲנִי
ה' מְקַדְּשֶׁכֶם שְׁהִנַּחְתֶּם מִתְּנָה לְחִבְרוֹ צָרִיק
להודיעו, לזה מודיע ה' חסדו כשמוסיף ימים
על ימי אדם, והוא מאמר והביאתיו וְגו', וכן

כט במדברא הדין יפלו פגריכון וכל
מנגיכון לכל חשבכון מבר עשרין שני
ולעלא די אתרעמתון עלי:

(כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל-
מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי:

כ"א וכל פקדיכם לכל מספרכם • (ב"ב ק"א ב) כל הנמנה לכל מספר

שאתם נמנין בו, כגון לצאת ולבא לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו, ואלו הן "מין
עשרים שנה וגו'", להוציא שבטו של לוי, שאין פקדיהם מן עשרים. אור החיים

לאם אתון תעלו לארעא די קנימית
במימרי לאשראה תכון בה אלהן כלב בר
יפנה ויהושע בר נון:

(ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשון
אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון:

לא וטפלכון די אמרתון לבזא יהי ואעל
יתהון וידעון ית ארעא די קצתון בה:

(לא) וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והביאתי אתם וידעו

את הארץ אשר מאסתם בה: אור החיים

לב ופגריכון די לכון יפלו במדברא הדין:

(לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה:

כ"א ופגריכם אתם • כתרגומו (די לכון) לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ, ובקש לומר: "ואתם תמותו",
נופל לשון זה כאן לומר "אתם". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יכניסו בניהם עצמותם לארץ כמו שהעלו
עצמות יוסף ועצמות השבטים לארץ אלא
יפלו במדבר:

עוד נראה שיכנו לומר שמלכד שיפלו פגריהם
כמו שאמר למעלה פרוש שיפלו פגריהם
מתים, אמר עוד שהגופות גם בן תהיה להם
נפילה במדבר שיהיו ביד ס"מ שר המדבר,
שאין לה נפילה גדולה מזו כידוע ליוצאי מדע,
ולזה דקדק לומר ופגריכם אתם יפלו שאחר
שקראם פגריהם אמר יפלו, ואם על המיתה הוא
אומר הנה לו להקדים הנפילה שהיא הסוככת
בהם שם הפגור וכמו שאמר למעלה יפלו
פגריכם, אלא ודאי על השפלת ונפילת הגופות
אחר מיתה הוא אומר, ודקדק לומר אתם שלא
יבינו מאמר פגריכם שבא לומר על בני בניהם
שגם עליהם יאמר בפגור כי הן חלק מאביו,
לזה אמר אתם:

וחכמי קאשטיליה המקורשים שמעתי משמים
שפרשו שחזרו על משה ואהרן
שגור ה' עליהם גם בן שמותו במדבר,
ולזה אמר למשה ואהרן שעמקה הוא
מדבר, ונתן ה' טעם לדבריו במה שגמר
אמר אם לא זאת אעשה לך העדה וגו'
יפמו ושמ ימתו על דרך אומרים ז"ל
(במד"ר פ"ט) בפסוק ויתא ראשי עם
שטעם שנקבר משה בעבר הירדן להביא
דור המדבר לעולם הבא, ולזה אם לא היו
מתים משה ואהרן במדבר לא היו חיים
דור המדבר, וזה דרך רמז, כי ודאי שלא
יאמר פגור על משה ואהרן שגופן זך
כמלאכים, גם לא יאמר לשון נפילה על
ב' מאורי עולם:

ממצרים ומה מחוש עוד להם לגזרה, אלא
שהם חשבו שהגזרה היתה על אותן שהיו
אז בן כ':

ואולי כי גם ה' אמר דבריו שקולין כמנהגו
שאומר דברים סובלים ב' דרכים אם
זכו יהיה לטובה לא זכו וכו', וכן תמצא
כשאמר לאדם (בראשית ב') ביום אכלך
ממנו מות תמות הזכיר יום סתם תוכל לומר
יומו של אדם ותוכל לומר יומו של הקב"ה
אלף שנה וכשעשה אדם תשובה הטח ה'
הפונה לזכות שהוא יומו של הקב"ה, כמו
כן במה שלפנינו נתפסו במאמר אשר הלינתם
ב' דרכים, א' על אשר הלינתם, וא' הוא
הבדל להתחלת ההלנה כדברנו, אם זכו
יתפרש הדבר לזמן יציאה כדברנו, ואם לא
זכו תתקיים הגזרה גם על אותם שהיו
כשיצאו פחות מכ', ומה שאמר וינסו אתי
זה עשר פעמים ידבר על רב המלינים, ולזה
כשראו בשנת המ' שלא מת אחד מהם
עשאוהו יום טוב על שנתבטלה הגזרה מעל
אותם שיצאו פחות מעשרים והיו בשעת
הגזרה בן עשרים:

(לא) וטפכם אשר וגו'. לצד שאמר כאשר
דברתם באזני בן אעשה לכם והם דברו
גם על טפם רעה, לזה בא ה' והוציאם מהכלל
ואמר וטפכם וגו' והבאתי וגו', ואמר והביאתי
בתוספת וא"ו, לומר מלכד שלא יהיו לבו
אלא עוד להם טובה שיביאם ה' אל הארץ
וגו':

(לב) ופגריכם אתם וגו'. צריך לדעת למה
הצרך לומר בן אחר שכבר אמר במדבר
הזה יפלו פגריכם, ואפשר שנתפסו לומר שלא

אומר שהם אותם שהגיעו דבריהם ושמעם
ה' באזניו לאלה הוא שהגביל זמן מן עשרים
וגו'. אכל המרגלים לא באה להם הודעת
הגזרה כי לעיני כל ישראל שם שם יגפלו
מיתה משנה כמו שכן היה:

(כט) מן עשרים וגו' אשר הלינתם. צריך
לדעת פונת אומר אשר הלינתם, ואם
רצה לומר על אשר הלינתם חסר תבת על,
גם לא היה צריך לומר שכבר אמר את תלנות
וגו' שמעתי וגו':

ונראה שפונת הדברים היא לצד שאמר ה'
מן עשרים שנה חש שיבינו שפונת
הדברים היא כל מי שהיו בן עשרים, וכפי
זה נכללים בכלל הגזרה גם מי שיצא ממצרים
פחות מעשרים כיון שבשנה ב' באו לכלל
כ', לזה אמר אשר הלינתם פרוש מזמן
שהתחילו להלין, ושעור הכתוב הוא אותם
שהלינו עלי מן עשרים, וכפי זה חזרו להלנה
ראשונה כשיצאו ממצרים שאם על הלנתם
אז לא היה צריך לזקק דבריו ולומר בן
עשרים בזמן ההלנה כיון שהוא מדבר באותו
זמן שהוא זמן שהלינו, והוא מה שאמר
למעלה וינסו אתי זה עשר פעמים הא למדת
כל שהיה בכלל עשרים בחטא ראשון הוא
שנכלל בכלל הגזרה, ואולי כי דיוק זה לא
הרגישו בו הדור ההוא וחשבו הדברים כפשוטן
שבאה הגזרה על אותן שהיו אז בן כ', ולזה
שנת המ' כשיצאו לחפר בליל ט' באב ולא
מת מהם א' ובדקו ב' וי"א וי"ב וי"ג וי"ד
ועשו יום ט"ו שמחה (פתיחתא איכה רבה),
וקשה למה חשבו שימותו עוד אחר שהיו
ידועים אותם שהיו בני עשרים כשיצאו

(ג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׁאוּ
אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עִדְתָם פְּגִרְיֶכֶם בַּמִּדְבָּר:

כ"י אַרְבָּעִים שָׁנָה • לא מת אחד מהם פחות מכן ששים, לכן נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעים לכלל ששים. וְשָׁנָה ראשונה היתה בכלל, ואף-על-פי שקדמה לשלוח המרגלים, לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר (שמות לב): "וביום פקדי" – במרגלים, "ופקדתי עליהם חטאתם". ואף כאן נאמר "תשאו את-עונותיכם" ולא עונכם – שתי עונות: של עגל ושל תלונה, וחשב להם במנין חיייהם מקצת שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים. וְנִשְׁאוּ אֶת־זִנּוּתֵיכֶם • כתרגומו: "ויקבלון ית חוביכון".

(ד) בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
יּוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְיָדַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי:

כ"י אֶת־תְּנוּאָתִי • שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה – לשון הסרה, כמו (במדבר ל): "כִּי־הִנֵּיא אָבִיָּה אֹתָהּ".

(ה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא וְזֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה
הָרָעָה הַזֹּאת הַנוֹעְדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ וְיָשֹׁם
יָמָתוֹ: אור החיים

(ו) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לַתּוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ
וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאָרֶץ:

כ"י וַיָּשֻׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו • וכששבו מתור הארץ הרעיו עליו את כל העדה בהוצאת דבה, אותם אנשים – וימתו. כל הוצאת דבה לשון חנוף דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו, כמו (שיר השירים ו): "דוֹכֵב שִׁפְתֵי יָשָׁנִים", וְיָשָׁנָה לטובה וְיָשָׁנָה לרעה, לכן נאמר כאן: מוֹצִיאִי דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה, שֵׁשׁ דָּבָה שֶׁהִיא טוֹבָה. דָּבָה • פרליר"ש בלע"ז. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות כי ראשי אלפי ישראל המה, ונגזר חכמת משלחם אמר אשר שלח אותם משה בשליחות מצוה לחפר את הארץ, הרי כי הם שלוחי הכרה ומחקרת משה בחשבו, ונגזר ג' אמר וישובו פרוש שנעשה להם גס עצום ששבו ולא נאכדו בהליכתם וצא ולמד מאומרים ז"ל (תדא"ר פכ"ט) מהעובר עליהם מהענקים ולא נגעה בהם יד אדם, וזה היה מספיק להערים לכל עשות רשע ופירו כי גדול אלהינו אשר הרעם נפלאותיו, ונגזר ד' אמר וילינו עליו את כל העדה פרוש חטאו הם והחטיאו את הרבים, ונגזר ה' אמר להוציא דבה על הארץ מי זה אמר ובהי שיאמר על הארץ כלילת יפי כי רעה היא אין לה רשע רחוק מעשות כזה כי איך מין האנושי יעיו פניו כל כך לדבר דברים הפכיים בתכלית ההפכיות לומר דבה רעה על השלמות הטוב, אשר על כן חרה אף ה' והרגם מיד ולא האריך אפוא להם:

האנשים וגו' וכל מה שאמר הכתוב, ואולי כי לצד שרצה לומר הכתוב המשפט שנעשה בהם תכף ומיד, ויאמר האומר וכלא מדת ארץ אפים ישנה גם לרשעים ולמה לא האריך ה' אפוא קצת לאלו, לזה סדר הפלגת הטאם שמנעו אריכות אפים, דע כי לצד ה' דברים יחרה אף ה' ויתננס מהרה. א' האדם גדול וחשוב כי ימרד בקונו לא יאבה ה' סלוח לו שאינו דומה לאדם בינוני כי יחטא. ב' אדם שהכרתו נאה וחסונה והוא מתענות והולך בדרך לא טוב. ג' כשיהיה לאדם הרגש גדול להעירו לכל יחטא וכמעשה אותו שטפחו לו ציציותיו על פניו וכו' (מנחות מ"ד). ולא יחוש להערה. ד' אם חטא והחטיא את הרבים. ה' אם יהיה חטא גדול ורחוק מטבע הרגיל, כמעשה אמן ששקרו לו יש לה הנאה וכו' (סנהדרין ק"ג): והודיע הכתוב כאן טעם שלא האריך ה' אפוא להם שבהם נתקצצו ה' דברים המפליגים מדת ארץ אפים, והתחיל לומר כנגד הא' והאנשים, ואמר ז"ל (במד"ר כאן)

(ה) אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא וגו'. צריך לדעת מה פונת מאמר אני ה' דברתי הלא יודעים אנו כי ה' הוא המדבר, עוד מה פונת אומרו אם לא זאת וגו', ומה הוא אומרו וישם ימתו. אכן ירצה על זה הדרך אני ה' שהוא מדת הסוד והרחמים גם היא הסכימה על המשפט כתוב, והוא אומרו דברתי דברים קשים אלו, ואם תאמר איך תסכים מדה זאת על הערה לישראל, לזה אמר אם לא זאת אעשה, ואאריך עמכם להטיב ידע אני תכליתם שיאכדו מעולם הזה ומעולם הבא, על ידי נאוציהם אשר יוסיפו לחטא, והוא אומרו במדבר הזה יתמו פרוש כלם יהיו כלים בשלמות, וישם לעולם הבא ימתו, לזה דבר ה' משפט זה שימתו במדבר ולא יתמו כי בניהם הקים תחתם, וגם לעולם הבא לא ימותו כמאן דאמר (סנהדרין ק"ח). יש להם חלק לעולם הבא, ומעתה רחום הוא בדין זה:

(ו) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח וגו'. כל הכתוב מיתר שקבר השמיענו כי משה שלח

(לז) וַיִּמָּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת־הָאֶרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כז"י בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה' • באותה מיתה ההגונה להם מדה כנגד מדה: הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם, לכך נאמר "בַּמַּגֵּפָה" ולא "בַּמַּגֵּפָה". וזהו "לפני ה'", באותה הראויה להם על-פי מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה. אור החיים

(לח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה חֵיו מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַחֲלָכִים לְתוֹר אֶת־הָאֶרֶץ:

כז"י וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה • מה תלמוד לומר "חיו מן-האנשים ההם"? אלא מלמד שנטלו (ב"ב קיז) חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים. אור החיים

(לט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד:

מ ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר הא אנחנו סלקין לאתרא די אָמֵר יי ארי חבנא:

כז"י אֶל־רֹאש־הַהָר • הוא הדרך העולה לארץ ישראל. הננו ועלינו אל-המקום • לארץ-ישראל. אֶשֶׁר־אָמַר ה' • לתתה לנו, שם נעלה. פי חטאנו • על אשר אמרנו: "הלא טוב לנו שוב מצרימה".

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו וְהָ אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלַח:

כז"י וְהוּא לֹא תִצְלַח • זו שאתם עושין, לא תצלח.

(מב) אֶל־תַּעֲלֹוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אִי־בִיכֶם:

מב לא תסקון ארי לית שכנתא דיי ביניכון ולא תתברון קדם בעלי דבכיכון:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נשארים בכלל ישראל היתה באה הגזרה גם עליהם הגם שהם צדיקים גמורים לצד שהיו למעלה מעשרים ולמטה מששים:

עוד רמז על דרך אומרם ז"ל (תגינה ט"ו). זכה נוטל חלקו וחלק חברו כגון עזר, כמו כן יהושע וכלב הוסיפו חלקם בחיים מן האנשים ההולכים לתור, כי להם משפט לטל חלק המרגלים, גם אמרו ז"ל (ב"ב קיז): שהם נטלו חלקם בארץ:

מב) אל תעלו וגו'. נתן להם ב' טעמים למנעם מהעליה, א' הוא פי אין ה' בקרבם וכיון שכן תרי זה מהמקור בה', ותמצא שאמר הכתוב במשנה תורה (דברים א') ואדבר אליכם ולא שמעם ותמרו את פי ה', וטעם ב' ולא תנגפו לפני איביכם פחד האויב:

שלא מתו אלא אותם שהוציאו דבה רעה, עוד למה הדרך לומר מן האנשים:

ויתבאר על פי מה שאמרו במסכת בכא בתרא (קכ"א:) תניא יאיר בן מנשה נולד בימי יעקב, והקשו ממה שמצינו שנקנס לארץ דכתיב ויכו מהם אנשי העי כשלושים וששה איש וגו' זה יאיר בן מנשה ששקול כרבה של סנהדרין, ותרי רב אחא שלא נגזרה גזרה לא על פחות מכ' ולא על יותר מששים עד כאן. והנה ממה שלא תרין הגמרא שיאיר היה צדיק גמור הראת לדעת כי צדקת הצדיק לא הצילתו מהגזרה ההיא, והוא מאמר הכתוב ויהושע וגו' חיו וגו' פרוש טעם שחיו הוא להיותם מן האנשים ההולכים לתור היא שעמדה להם, אבל אם לא היו מהתרים והיו

(לז) וַיִּמָּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת־וְגו'. פרוש והם מוציאי דבה מתו, על דרך אומרו (תהלים ט') בפעל כפיו נוקש רשע. עוד ירצה לתת טעם למה מתו במגפה, לפי שהם הוציאו דבה על הארץ מדה כנגד מדה הם דברו דבר רע וה' הכם בדבר:

לפני ה'. פרוש וכבוד ה' עומד שם קדם עלותו, ומשנה רשות שנתנה למשחית כאן מרשות שנתנה כשחרה אף ה' באהרן ומרים שלא נגעה צרעת בהם עד שהלך, מה שאין כן כאן שלפניו נתנה רשות לנגף אויבי ה':

(לח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה חֵיו וגו'. לא היה צריך לומר אחר שפרט הכתוב ואמר האנשים מוצאי דבת הארץ רעה הא למדת

(מג) כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי שָׁם לַפְּנִיכָם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרָב
כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה יְהוָה עִמָּכֶם:
כש"י כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם • כְּלוּמַר: כִּי זֹאת תָּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו' • אור החיים

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאַרְוֶן בְּרִית־יְהוָה
וּמִשָּׁה לֹא־מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:
מד וְאַרְשָׁעוּ לְמַסַּק לְרִישׁ טוֹרָא וְאַרְוֶן קִנְיָא
דַּיִי וּמִשָּׁה לֹא עָדוּ מִגּוֹ מִשְׁרִיתָא:

כש"י וַיַּעֲפְלוּ • לְשׁוֹן חֶזֶק, וְכֵן (חֲבִיקוּם ב): "הִנֵּה עֹפְלָה" • אינגר"ש בלע"ז. לְשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֹפֵל בַּת־צִיּוֹן"
(ישעיה לב): "עֹפֵל וּבַחֲזִן" • וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא מְפָרְשׁוּ: לְשׁוֹן אֶפֶל; הִלְכוּ חֲשָׁכִים שְׁלֵא בְרִשׁוֹת. אור החיים

(מה) וַיֵּרֶד הָעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּכּוּם
וַיִּכְתּוּם עַד־הַחֲרָמָה:
מה וַנִּחַת עֲמַלְקָא וּכְנַעֲנָא דִיתֵב בְּטוֹרָא
הַהוּא וּמִחֲנוֹן וּטְרַדְנוֹן עַד חֲרָמָה:

כש"י וַיִּכְתּוּם • כְּמוֹ (דברים ט): "וְנָאֲפַת אֹתוֹ טָחוֹן" – מִכָּה אַחֵר מִכָּה • עַד־הַחֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל שֵׁם
הַמֶּלֶךְ.

א וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימַר:

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:
כ בִּמְלַל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי
תַעֲלוֹן לְאַרְעַ מוֹתְכִנִּיכֹן דִּי אֲנָא יְהִב לְכוֹן:

כש"י כִּי תָבֹאוּ • בְּשָׁר לָהֶם שְׂיִכְנוֹסוּ לְאַרְץ • אור החיים

(ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֲלֶיהָ אוֹזֹבָה לְפִלֵּא־נָדָר אוֹ
בְּנִדְבָה אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה מִן־הַבֶּקָר
אוֹ מִן־הַצֹּאן:
ג וְתַעֲבִדוֹן קְרִבָּא קָדָם יִי עֲלֵתָא אוֹ נִכְסֵת
קוֹדֶשֶׁת לְאַפְרָשָׁא נָדָא אוֹ בְּנִדְבָתָא אוֹ
בְּמוֹעֲדִיכֹן לְמַעַבְדַּ לְאַחֲקָפֵל בְּרַעוּא קָדָם
יִי מִן תוֹרֵי אוֹ מִן עֲנָא:

כש"י וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה • אֵין זֶה צוּרִי, אֱלֹא: כְּשִׁתְּבֹאוּ שָׁם וְתַעֲלֶה עַל לִבְכֶּם לַעֲשׂוֹת אִשָּׁה לַה'. לְפִלֵּא־נָדָר אוֹ
בְּנִדְבָה • אוֹ שְׁתַּעֲשׂוּ הָאִשָּׁה בְּשִׁבִּיל חוֹבַת מוֹעֲדֵיכֶם, שְׁחִיבְתִּי אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד. רֵיחַ נִיחַח • שִׁיחֶיהָ נַחַת
רוּחַ לְפָנֶי.

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֶלֶת עֶשְׂרוֹן
בָּלוּל בְּרִבְעִית הַהֵין שָׁמֶן:
ד וְיִקְרֵב דְּמִקְרֵב קְרִבָּה קָדָם יִי מִנְחָתָא
סֶלֶתָא עֶשְׂרוֹנָא דְפִילָא בְּרִבְעוֹת הֵינָא
מִשְׁחָא:

כש"י וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תְּקָרִיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשָּׁמֶן נִבְלָל בְּתוֹכָהּ וְהֵינן לְסַפְלִים, כְּמוֹ
שֶׁשִּׁנְנוּ בְּמַסֶּכֶת סֶכָה (סוּכָה כח). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ההוא פגריהם יפלו במדבר כל העם היוצא
ממצרים בן עשרים, בא לומר כי מעשה
בנים יתיחס גם להאבות כי את בניהם
הקים תחתם:

עוד נראה לומר כי אומרו נתן לכם על
דרך אומרים ז"ל (סנהדרין צ'): מנין
לתחית המתים מן התורה דכתיב אשר נשבע
ה' לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא
להם וגו' עד כאן. כמו כן הבטיחם שיקומו
בתחית המתים וירשו את אדמתם:

(ד) והקריב וגו'. טעם שהגביל ה' בנסכים
ובשמן המנחה רביעית שמן לעשרון שהם

לתת בגדים העמים הרמים לזה חשבו לתקן
לבטח בה' ולהחליט האמונה כי הצל יציל
ועלו ההרה, ולא נתרצה ה' כי מקתם טריה
וכבר נגזרה גזירה, ועין מה שכתבתי בפרשת
דברים:

(ב) כי תבאו אל ארץ מושבתיכם וגו'.
לצד שראו ה' מודה לכם בגזרת טלטולם
במדבר ארבעים שנה מפלגים מביאת הארץ,
לזה סעד לכם במצוות התלויות בארץ,
לכונן רוחם כי יעלו וירשו את אדמתם,
והפלטת הזמן לא תרע לדבר המחקק לבוא,
ודקדק לומר אשר אני נתן לכם הגם שהדור

(מג) כי העמלקי וגו' כי על בן שבתם
וגו'. פרוש כיון שהמדר היה על מה
שאמרו המרגלים עמלק יושב בארץ הנגב
וגו' והפנעני וגו' ואמרו ולמה ה' מביא אותנו
לנפל בחרב, ואם כן איך תבטחו שיעשה ה'
לכם גם במקום הרשע עצמו, ולזה אמר
ונפלאתם בחרב בודאי, כי על בן פרוש על
היות עמלק יושב וגו', ולחששת נפילה בחרב
זה היה סבה שעליה שבתם מאחרי ה' ובדאי
שלא יהיה ה' עמכם:

(מד) ויעפלו וגו'. טעם בהודאת דעתם כי
לצד שהם מרדו בה' כאומרים שאינו יכול

(ה) וַיֵּין לַנֶּסֶד רִבְעִית הָהֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֵלָה אוֹ לִזְבַּח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

כ"י"א לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד • על כל האמור למעלה הוא מוסב: על המנחה ועל השמן ועל היין.

(ו) אוֹ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הָהֵין:

כ"י"ב אוֹ לְאֵיל • ואם איל הוא. (מנחות צא) ורבותינו דרשו: "או" לרבות את הפלגס לנסכי איל (חולין כג).

(ז) וַיֵּין לַנֶּסֶד שְׁלִשִׁית הָהֵין תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: וְחִמְרָא לַנֶּסֶד תַּלְתּוֹת הֵינָא תַקְרִיב לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי:

• יום חמישי י"ד סיון •

(ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בִן־בְּקָר עֹלָה אוֹ־זֶבַח לַפֶּלֶא־נֶדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:

ח וְאִרִי תַעֲבֹד בִּר תוֹרִי עֲלֵתָא אוֹ נֶסֶת קוּדְשָׁא לְפָרְשָׁא נֶדְרָא אוֹ נֶסֶת קוּדְשָׁא קָדָם יי:

(ט) וְהַקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֶלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בְּלוּל בְּשֶׁמֶן חֲצִי הָהֵין:

ט וְיִקְרֹב עַל בִּר תוֹרִי מִנְחָתָא סֶלֶתָא תַלְתּוֹת עֶשְׂרֹנִין דְּפִילָא בְּמִשַׁח פְּלָגוֹת הֵינָא:

(י) וַיֵּין תַּקְרִיב לַנֶּסֶד חֲצִי הָהֵין אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: כ"י"ג אִשָּׁה רֵיחַ • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש.

י וְחִמְרָא תַקְרִיב לַנֶּסֶד פְּלָגוֹת הֵינָא קָרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יי:

(יא) כֹּכַה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בִּכְבָּשִׁים אוֹ בַּעֲזִים:

יא כְּדִין יַתְעַבֵּד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִכְרָא חַד אוֹ לְאִמֵּר בְּאַמְרֵיָא אוֹ בְּעִזָּיָא:

כ"י"ד אוֹ לִשָּׁה וְגו' • בין שהוא בכבשים, בין שהוא בעזים. כבש ושה קרוים בתוך שנתם. איל • בן שלשה עשר חודש ויום אחד.

(יב) בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֹכַה תַּעֲשׂוּ לְאֶחָד בְּמִסְפָּרָם: כ"י"ה בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ • במספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם. במספרם • במספרם של הבהמות – מספרם של נסכים.

יב בְּמִנְזָן דִּי תַעֲבֹדוּן כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לְחַד בְּמִנְזָהוֹן:

(יג) כָּל־הָאֲזֹרַח יַעֲשֶׂה־כֹּכַה אֶת־אֵלָה לְהַקְרִיב אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יג כָּל יַצִּיבָא יַעֲבֹד כְּדִין יֵת אֵלִין לְקַרְבָּא קָרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(וכחים צא) מתנדב אדם שמן, ונחלקו רבותינו במנחות (שם) מהם אמרו שלא יפחת מג' לוגין ומהם אמרו מתנדב אפלו לוג משעם דון מנה ואוקי באתרה אם כן בשלמא למאן דאמר לא יפחת מג' לוגין הוא הטעם שהצריך ה' ג' לוגין בעשרון, אלא למאן דאמר אפלו לוג לקה לא עשה כפי החשבון, יש לומר שהשנה ה' מדות שמן ומדות יין בקרבניהם כדן ב' ג' עשרונים:

הקרבנות וזה לשונו מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו ואין מתנדבין לוג יין ולא ב' לוגין שאין בנסכים לא לוג ולא שנים עד כאן. והוא טעם הכתוב שלא נתן לעשרון ב' לוגין הגם שהספיק בשני עשרונים שלישית ההין שהם ד' לוגין להעריך שאין קרבן מהיין מב' לוגין. ואם תאמר יצדקו הדברים לגבי היין אבל השמן שגם הוא מצינו שגבא לבדו בנדבה שאמר ר' טרפון

ג' לוגין, וכמו כן רביעית יין לנסך, ובב' עשרונים יצו ה' שלישית ההין שמן ושלשית ההין יין שהם ד' לוגין ובג' עשרונים חצי ההין שמן וחצי ההין יין שהוא ששה לוגין שעולה כפי החשבון ב' לוגין לעשרון בין במנחת ב' עשרונים בין במנחת ג' עשרונים, ולמה במנחת עשרון הצריך ה' ג' לוגין, על דרך מה שכתוב במשנה במנחות (ק"א.) וכתבו רמב"ם בפרק י"ז מהלכות מעשה

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדִרְתִּיכֶם וַעֲשֵׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה בְּאִשֶּׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֵׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר . . וְלֹגֵר הָגֵר אֶתְכֶם (טו, יד-טז) בְּכָל פְּסוּק יֵשׁ חֲדוּשׁ. וְכִי יִגֹּר - בְּפִרְשֵׁת נִסְכִּים "בְּשֹׁר לָהֶם שִׁינְסוּ לָאָרֶץ", כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הִצְטִיעוּ מִכָּף שִׁנְאָמֵר לָהֶם לְאַחַר חֲטָא הַמִּרְגָּלִים שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לָאָרֶץ; וּמִכֵּיּוֹן שֶׁצֶעַר זֶה הָיָה גַם לַגֵּרִים שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת חֲטָא זֶה, חָל הַצִּוּי גַּם עַל גֵּר. הַקֵּהֶל - לֹא רַק בְּנִסְכִּים, אֲלָא אַף בְּכָל הַמִּצְוֹת. חֲקֵת עוֹלָם - גַּם בְּמִצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ לְדוֹרוֹת. תוֹרָה אַחַת - לֹא רַק בְּחֻקִּים, אֲלָא גַם בְּעֲדוּת וּבְמִשְׁפָּטִים.

(טז) הַקֵּהֶל חֲקָה אַחַת לָכֶם וְלֹגֵר הָגֵר חֲקֵת עוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם כָּכֶם בֶּגֶר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

רש"י: כָּכֶם בֶּגֶר • כְּמוֹתְכֶם בֶּן גֵּר. וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עִבְרִית (בראשית יג): "כְּגֵן־ה' בְּאָרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א. כב): "כְּמוֹנֵי כְּמוֹד כְּעָמִי כְּעָמֶךָ".

(טז) תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלֹגֵר הָגֵר אֶתְכֶם: פ

♦ יום שישי ט"ו סיון ♦

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:

רש"י: בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנָה "בִּיאָה" זו מִכָּל בִּיאוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁבְּכָלֵן נֶאֱמַר: "כִּי־תְבֹאוּ", לְפִיכָף כָּלֵן לְמִדּוֹת זו מזו, וְכֵיּוֹן שֶׁפֶרֶט לֶף הַכְּתוּב בְּאַחַת מֵהֶן, שְׂאִינָה אֲלָא לְאַחַר יִרְשָׁה וּיְשִׁיבָה, אַף כָּלֵן בֶּן. אֲבָל זו נֶאֱמַר בָּהּ: "בְּבֹאֲכֶם", מִשְׁנִיכְסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ מִלַּחְמָהּ, נִתְחַיְבוּ בַּחֲלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד ענ"י 149)

שֶׁבְּכָלֵן נֶאֱמַר כִּי תְבֹאוּ, כִּי תְבֹאוּ (רש"י טו, יח) בְּסִפְרֵי נֶאֱמַר "שֶׁבְכָל בִּיאוֹת שֶׁבְּתוֹרָה הוּא אוֹמֵר וְהָיָה כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ כו'". וּמִשְׁמַע, לְכַאוֹרָה, שֶׁגַּם "וְהָיָה" אֵין פְּרוּשׁוֹ 'מִיָּד'. וְהוּא דֹלָא כְּבִסְפְּרֵי פִרְשֵׁת רָאָה: "אֵין וְהָיָה אֲלָא מִיָּד". וְלִהְיוֹת, שְׂרִישׁי הַשְּׂמִיט תֵּבַת "וְהָיָה".

(יט) וְהָיָה בְּאֲכָלְכֶם מִלַּחֵם הָאָרֶץ תִּרְיֻמוֹ תְּרוּמָה לַיהוָה:

(כ) רִאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם חֲלָה תִּרְיֻמוֹ תְּרוּמָה כְּתוּמַת גֶּרֶן בֶּן תִּרְיֻמוֹ אֹתָהּ:

רש"י: רִאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם • כְּשֶׁתְּלוּשׁוּ כְּדֵי עֲרִיסוֹתִיכֶם שְׂאֵתָם רְגִילִין לְלוֹשׁ בְּמִדְבָּר, וְכִמָּה הִיא? (שמות טו): "וַיִּמְדּוּ בְּעֶמֶר", "עֶמֶר לְגִלְגָּלֹת" (וְשִׁעוּרוֹ אַרְבָּעִים וְשִׁלֵּשׁ בִּיצִים וְחֲמֵשׁ בִּיצָה) תִּרְיֻמוֹ מִרְאשִׁיתָהּ, כְּלוֹמֵר, קֶדֶם שֶׁתְּאָכְלוּ מִמֶּנָּה, רִאשִׁית תִּלְקַח חֲלָה אַחַת תְּרוּמָה לְשֵׁם ה'. חֲלָה • טוֹרֵטִי"ל בְּלַע"ז. כְּתוּמַת גֶּרֶן • שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר, וְלֹא כְּתוּמַת מַעֲשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר. אֲבָל חֻקִּים נִתְּנוּ שְׁעוֹר לְבַעַל הַבֵּית - אֶחָד מַעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְלִנְחֻתוֹם - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה.

(כא) מִרְאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה לְדִרְתִּיכֶם: ס

רש"י: מִרְאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "רִאשִׁית עֲרִסְתִּיכֶם" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי רִאשׁוֹנָה שֶׁבַּעֲסוֹת,

יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשיותא קדם יי:

כריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשיותא קמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון יתה:

כא מריש אצותכון תתנו קדם יי אפרשיותא לדריכון:

שיעור יומי ליום שישי ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת שלח
 תלמוד לומר: "מֵרֵאשִׁית" – מִקְצֵתָהּ וְלֹא כָלָהּ. תִּתְּנֶנּוּ לָהּ תְּרוּמָה • (ספרי) לִפִּי שְׁלֹא שָׁמַעְנוּ שְׁעוֹר לְחֻלָּה, נֶאֱמַר
 "תִּתְּנֶנּוּ", שִׁיחָא בָּהּ בְּדִי נִתְּיָהּ.

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה
 כַּבֹּיָרִי תִשְׁתַּלּוּן וְלֹא תַעֲבֹדוּן יָת כָּל
 פְּקוּדֵי הָאֱלֹהִים דִּי מִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה:

אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

כס"א וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ספרי) עֲבֹדַת כּוֹכָבִים הִיָּתָה בְּכֻלָּל "כָּל הַמִּצְוֹת" שֶׁהַצְבוּר מִבִּיאִין עֲלֵיהֶם פֶּר, וְהָרִי
 הַפְּתוּב מוֹצִיָּאָה פֶּאֶן מִכָּלֶן לְדוֹן בְּפֶר לְעוֹלָה וְשִׁעִיר לְחֻטָּאת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' • (שם) בְּעֲבֹדַת כּוֹכָבִים הַפְּתוּב
 מִדְּבָר; אוֹ אֵינוּ אֵלָּא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת? תִּלְמוּד לומר: "אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה" – מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כָּל
 הַמִּצְוֹת: מֵהָ עוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת, (כריתות ו) פֹּרֶק עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמִגִּלָּה פָּנִים, אִף מִצְוָה זֹו פֹּרֶק בָּהּ עַל וּמִפֶּר
 בְּרִית וּמִגִּלָּה פָּנִים, וְאִיזוֹ? זֹו עֲבֹדַת כּוֹכָבִים. אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אֲנִכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָךְ" – מִפִּי
 הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנִים (תהלים טב): "אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתִּים־זוֹ שֶׁמַּעֲתִי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 57)

פֹּרֶק עַל, וּמִפֶּר בְּרִית, וּמִגִּלָּה פָּנִים (רש"י טו, כב)

פֹּרֶק עַל – כְּנֶגֶד חֻקִּים, שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמִטְרָתָם קִבְּלַת עַל. מִפֶּר בְּרִית – כְּנֶגֶד עֲדוּת, שֶׁהֵם עֲדוּת וְזָכְרוֹן לְחֻסְדֵי הַמָּקוֹם
 וְכִדּוּמָה, וְהֵם בְּגֵדֶר שְׁמִירַת 'בְּרִית' (בְּרִית הִיא אוֹת וְזָכְרוֹן בֵּין כּוֹרְתֵי הַבְּרִית). מִגִּלָּה פָּנִים – כְּנֶגֶד מִשְׁפָּטִים, שֶׁהֵם מִצְוֹת שְׁכָלִיּוֹת,
 הֵינִי הַנִּהְיָוֹת יִשְׁרוֹת. הָאֵדָם מִמִּצִּיא אוֹפָנִים וְטַעֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁעַל יָדָם הוּא 'מַעֲקָם' וּמַעֲנִת אֶת שְׁכָל הַתּוֹרָה. אוֹר הַחַיִּים

(כג) אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם
 אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

כס"א אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה וְגו' • (ספרי) מַגִּיד, שְׁכָל הַמּוֹדָה בְּעֲבֹדַת כּוֹכָבִים כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ וּבְכָל מֵה שֶׁנִּתְּנָבֵאוּ
 הַנְּבִיאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִּמֵּן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה".

(כד) וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ
 כָּל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחָח לַיהוָה
 וּמִנִּחְתּוֹ וְנִסְכּוֹ בַּמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

כס"א אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה • (הוריות ה' ב') אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זֹו עַל־יָדֵי שׁוֹגֵג, כְּגוֹן שֶׁשִּׁגְגּוֹ
 וְהוֹרִו עַל אַחַת מִן הָעֲבֻדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לְעַבֵּד עֲבֹדַת כּוֹכָבִים בְּכָף. לְחֻטָּאת • (הוריות יג, וְחוּמֵי צ') חֶסֶר א', שֶׁאֵינוֹ
 כְּשֶׁאֵר חֻטָּאוֹת, שְׁכָל חֻטָּאוֹת שֶׁבִּתּוּרָה הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה, הַחֻטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ח): "וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה
 עוֹלָה", וְזֹו עוֹלָה קוֹדֶמֶת לְחֻטָּאת.

(כה) וְכִפֹּר הַפֶּהוּן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם
 כִּי־שִׁגְגָה הָיָה וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה
 וּחֻטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם:

כס"א הִבִּיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַה' • (ספרי יבמות ט) זֶה הָאִמּוֹר בְּפִרְשָׁהּ, הוּא פֶר הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשָּׁה לַה'".
 וּחֻטָּאתָם • זֶה הַשְּׁעִיר.

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִתּוֹרוֹת בְּלוֹס, אֲבֵרִיבִיץ

בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה וּבְמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יֵשׁ
 בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁשְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה אִף
 עַל פִּי כֵן הָעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה הוּא כְּכּוֹפֵר
 גַּם בָּהּ, וְכִמוֹ כֵּן יֵשׁ בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
 חֲמוּרוֹת הָרִי הוּא גַם כֵּן כְּכּוֹפֵר בְּכָלֶן וְעָשׂוּ
 שְׁקוּל לְכָל:

שֶׁהָעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה הוּא כְּעוֹבֵר עַל כָּל
 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּמִכְשָׁל כָּל מִצְוֹת עֲשֶׂה,
 כְּנֶגֶד בְּטוּל מִצְוֹת עֲשֶׂה אִמֵּר וְלֹא תַעֲשֶׂה אֶת
 כָּל הַמִּצְוֹת הָרִי בְּטוּל כָּל מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְכֶנֶגֶד
 עֲבֵרַת עַל כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אִמֵּר אֶת כָּל
 אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֲלֵיכֶם, וְחֲדוּשׁ הַשְּׁמִיעֵנוּ הַפְּתוּב

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'. רז"ל אִמֵּר
 (הוריות ח') שֶׁפְּתוּב זֶה מִדְּבַר בְּעוֹבֵד
 עֲבֹדָה זָרָה, וְיֵשׁ בּוֹ כָּפֹל אוֹמְרוֹ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת
 וְגו' אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וְגו' שְׂבָא לומר שְׁכּוֹפֵר
 בְּעֲשֶׂתֶּה הַדְּבָרוֹת וּבְכָל מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטוּ עַל
 יָדֵי מֹשֶׁה, וְחוּץ מִדְּבָרֵיהֶם נִרְאָה שְׂבָא לומר

(כו) וַנִּסְלַח לְכָל־עַדְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת הָעָם בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה: ׀

(כו) וְאִם־נִפְשׁ אֶחָת תַּחֲטָא בִּשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בֶּת־שַׁנְתָּהּ לַחֲטָאתָ: ׀

כס"י תַּחֲטָא בִּשְׁגָגָה • בַּעֲבֻדַּת כּוֹכְבִּים • עֹז בֶּת־שַׁנְתָּהּ • שָׁר עֲבֻדָּת יְחִיד מְבִיא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, וּבְזֹו קִבֵּעַ לָהּ שְׁעִירָה.

(כז) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בַּחֲטָאָה בִּשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וַנִּסְלַח לוֹ: ׀

(כז) הַאֲזִירָה בְּכֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת הָעָם בְּתוֹכָם תּוֹרָה אֶחָת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בִּשְׁגָגָה: ׀

(ל) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בֶּיַד רָמָה מִן־הָאֲזִירָה וּמִן־הָעֵרָ אֶת־יְהוָה הוּא מְגִדָּךְ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמָּה: ׀

כס"י בֶּיַד רָמָה • בְּמִזְרָה • מְגִדָּךְ • מַחֲרָף, כְּמוֹ: (יחזקאל ה) "וְהִיתָה חֲרֻפָּה וְגִדּוּפָה", (ישעיה לו): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעֲרֵי מֶלֶךְ־אַשּׁוּר". וְעוֹד דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִכָּאן לְמַכְרָף אֶת הַשֵּׁם שֶׁהוּא בְּכֻרָת (סנהדרין צ. כריתות ד') • אור החיים

(לא) כִּי דִבַּר־יְהוָה בְּזֶה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפֵּר הַכֹּהֵן וְתַכְרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנֶה בָּהּ: ׀

כס"י דִּבְרַה' • (סנהדרין טז) אֲזָהֶרַת עֲבֻדַּת כּוֹכְבִּים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהַשָּׂאָר – מִפִּי מִשָּׁה • עֹנֶה בָּהּ • בְּזֶמֶן שֶׁעֹנֶה בָּהּ, שֶׁלֹּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(לב) וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמָּצְאוּ אִישׁ מִקִּשְׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִי: ׀

כס"י וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמָּצְאוּ • (ספרי) בִּגְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּבַּר הַכְּתוּב, שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ אֶלֶּא שִׁבְעַת רֵאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנֵי בָּא זֶה וְחִלְלָה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

(ל) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בֶּיַד רָמָה וּגו'. פֶּרוּשׁ שֶׁהַעֲבֹד עֲבֻדָּה זָרָה בְּמִזְרֵי מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלּוּ גִדָּף אֶת ה' ח"י וְלִזְהָ עָנְשׁוּ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִקֶּרֶב עַמָּה וְאָמַר עוֹד כִּי דִבַּר ה' בְּזֶה וּגו' פֶּרוּשׁ וְלִטְעַם שֶׁשִּׁקְלָה כְּנָגֵד כָּל הַתּוֹרָה הִרִי זֶה בְּטֵל כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְהוּא אוֹמְרוֹ דִּבַּר ה' בְּזֶה וְעָבַר גַּם כֵּן עַל כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֵת מִצְוֹתָ הִפֵּר וְלִזְהָ הַכֹּהֵן תַּכְרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא הַכֹּהֵן כְּנָגֵד גִּידֵי הַנֶּפֶשׁ הַכֹּהֵן כְּנָגֵד אִיבָרֶיהָ לִפִּי שֶׁהַנֶּפֶשׁ יֵשׁ לָהֶם רמ"ח אִיבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים שֶׁכְּנָגֵדָם נִתְּן ה' רמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשִׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְכִשְׁעָבַר עַל כָּלֵן לֹא נִשְׁאַר לָהּ עֲנָף שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּהְיֶה וְאֵין לָהּ תְּקוּמָה עוֹד וְנִקְבַּע בָּהּ הָעוֹן לְעוֹלָם וְעַד וְהוּא מְאָמַר עֹנֶה בָּהּ וְרַח"ל דְּרָשׁוּ (ספרי, סנהדרין צ'): הַכְּתוּב בִּעְנָן אַחֵר וְשִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה: (לב) וַיְהִיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וּגו'. קִשָּׁה מָה בָּא הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּתְבָּאֵר עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ בַּמִּסְכָּת שִׁבְעַת (צ"ו:) וְזֶה לְשׁוֹנָם אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִקּוֹשֶׁשׁ מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הִזָּה עַד בָּאָן. גַּם אָמְרוּ בַּמִּסְכָּת שִׁבְעַת פָּרָק א' (ו'): וְזֶה לְשׁוֹנָם תְּנוּ רַבֵּן סִרְטָנָא וּפְלִטָנָא וְכו' זֶה הִיא רִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְהַקְשׁוּ בִּשְׁ"ס וְלִחְשֹׁב נָמִי מִדְּבַר דֵּהָא תִּנְיָא אֲזִיזָהוּ רִשּׁוֹת הַרְבִּים סִרְטָנָא וְכו' וְהַמְדְּבַר, וְתִרְצֵן אֲבִי לֹא קָשִׁיָּא כָּאֵן בְּזֶמֶן שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִים בַּמִּדְבָּר כָּאֵן בְּזֶמֶן הַזֶּה, וּפֶרֶשׁ רִשְׁ"י וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּזֶמֶן הַהוּא חֲשׁוֹב רִשּׁוֹת הַרְבִּים בְּזֶמֶן הַזֶּה אֵינוֹ מִקּוֹם הַלּוּף לְרַבִּים פֶּרוּשׁ וּבִרְיָתָא דְקִתְנִי וְהַמְדְּבַר הָא קָא מְשַׁמֵּעַ לָן דְּאִי אֲכָא רַבִּים מְצוּיִים עָכְשׁוּ בַּמִּדְבָּר תְּדִיר גַּם כֵּן הִיא בְּקִלְלָה רִשּׁוֹת הַרְבִּים: וְהוּא מָה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב כְּשֶׁרָצָה לְהוֹדִיעַ עוֹן הַמִּקּוֹשֶׁשׁ שֶׁהוּא מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת לְסִכְרָתָא

שיעור יומי לשבת קודש ט"ז סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת שלח
(ג) וַיִּקְרְבוּ אֹתוֹ הַמַּצָּאִים אֹתוֹ מִקִּשְׁשׁ עֲצִים אֶל-מֹשֶׁה
וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֵל כָּל-הָעֵדָה:

כש"י המצאים אתו מקשש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתירו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתירו בו.

(ד) וַיִּנְיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהֲיַעֲשֶׂה לוֹ: ׀ ׀ ׀
כש"י כי לא פָרַשׁ מִהֲיַעֲשֶׂה לוֹ • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו
מיתה זמון, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רָגוּם אֹתוֹ
בְּאֲבָנִים כָּל-הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
כש"י רָגוּם • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוף" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

(ו) וַיֵּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל-הָעֵדָה אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ
בְּאֲבָנִים וַיָּמָת בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: ׀ ׀ ׀
כש"י וַיֵּצִיאוּ אֹתוֹ • מכאן, שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית דין (סנהדרין כב).

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ׀ ׀ ׀ אור החיים

(ח) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת
עַל-כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל-צִיצֵת הַכֹּהֵן פִּתִּיל
תְּכֵלֶת:

כש"י וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת • על שם הפתילים התלויים בה, כמו (יחזקאל ח): "ויקחני בציצת ראשי". דבר אחר: ציצת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עצים ביום השבת חוזר וזכרון השבת אל
המקושש שיוצא כי שבת הוא, וז"ל (ספרי)
נתחכמו להוציא דבר זה שיוצא הנה שהוא
שבת כמה שפסל לומר בפסוק שאחר זה
מקושש עצים שבא לומר שאחר שהודיעוהו
שבת הוא חזר לקושש, ולדברנו טעם שפסל
לומר פעם ב' מקושש להודיענו שלא היתה
לו שגגת מלאכה אלא הודיעוהו כי היא
מלאכה שחייב עליה, והוא אומר אותו
מקושש פרוש הוא היה יודע כי עושה מלאכה,
וכן היה לו ודון שבת וזדון מלאכה:

(ז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה. טעם שנוי
פָּרַשׁ וזו שָׁמַר וַיֹּאמֶר מה שאין כן
בכל התורה שפסלן הוא אומר וידבר
תבאר על פי מאמרם ז"ל (זלקוט) שָׁמַר
כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה מַעֲשֶׂה הַמִּקְוֶשׁ אָמַר לִפְנֵי
ה' בִּימֵי הַחַל לִבְשֵׁי יִשְׂרָאֵל תִּפְלִין וְזִכְרִין
הַמַּצּוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בָּמָּה יִזְכְּרוּ וְהַשִּׁיב
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִינִי נֹתֵן לָהֶם מַצּוֹת
צִיצֵת שָׂבָה יִזְכְּרוּ וכו' עד כאן, לזה אָמַר
וַיֹּאמֶר פֶּרוֹשׁ אֲמִידָה הַמַּסְעֵדָה אֶת הַלֵּב
בַּמִּבְקָשׁ:

לדברי הפנא והלא אמרו רבותינו (חלין פ"ח).
בדיני כסוי דם היה ועוף אין מבסין בעפר
המדבר מפני שהיא מלחה ואינה מצמחת עד
כאן. אם כן מניין יצאו צמחים במדבר שתלשם
מקושש, לזה הקדים לומר ויהיו בני ישראל
במדבר, ואמרו ז"ל (במד"ר פי"ט) שבארה
של מרים היה משקה והיה מעלה גנות
ופרדסים ואם כן היו גדלים צמחים במדבר
לתלש, גם לסבבת רב אהא בר יעקב שאמר
(שבת שם) מעמר היה יחשב גם כן הכתוב
בדרך זה:

וימצאו איש וגו'. אמר לשון מציאה יתבאר
על דרך אומנם ז"ל (זלקוט) שאמר
להם משה צאו וראו אם יש אדם שחלל את
השבת וכו' עד כאן. לזה אמר וימצאו על
דרך אומרם (אסתר ב') ויבקש הדבר וימצא:
מקשש עצים ביום השבת. הקדים וזכרון
המעשה קדם וזכרון היום ולא אמר
ביום השבת מקושש עצים, לומר שלא נתעלם
ממנו שבת כשעשה מעשיו, ואם היה מקדים
וזכרון שבת היה נשמע שמצאוהו ביום השבת
פרוש הידוע אצלם, אבל מאומרו מקושש

רב יהודה הקדים לומר ויהיו בני ישראל
במדבר פרוש ובהו הוא שפסלן לו חלול
השבת להתחייב מיתה, אבל אם לא היו ישראל
במדבר הגם שהיה מעביר ד' אמות שם אינו
חייב שאין לו דין רשות הרבים:

ולפי סבבת רמב"ם (הל' שבת פי"ד) כפי
מה שנשמע מדבריו ממה שמנה המדבר
בכלל רשות הרבים ולא חלק אם מצויים
ישראל לשאינם מצויים, ופרשתי בו בחבורי
חפץ ה' שחברתי בימי חרפי שהרמב"ם מפרש
דברי אב"י על זה הדרך כאן בזמן שהיו
ישראל פרוש תנא שהזכיר המדבר מדבר על
אותו זמן לזה מנאו גם כן ותנא שלא הזכיר
אינו מדבר אלא בזמן הנה וזמן הנה אינו
מצויים הולכי מדברות ולצד שאינם מצויים
לא טרח להשמיענו דינו, ואין חכי נמי שאפלו
בזמן הנה המדבר רשות הרבים, אם כן נחזור
לקשיטתנו לדרך זה למה הדרך הכתוב לומר
ויהיו בני ישראל במדבר:

ויתבאר על פי מה שאמרנו עוד שם (שבת
צ"ו:) וזה לשונם במתניא תנא
מקושש תולש הנה עד כאן, ויצד שתקשה

– על שם "וראיתם אתו", כמו (שיר ב): "מציען מן התרפים". תכלת • (מנחות מר) צבע ירק של חלזון. אור החיים

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת וּרְאִיתָם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מַצּוֹת יְהוָה וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

כש"ו וזכרתם את-כל-מצות ה'. שמענו גימטריא של "ציצית" – שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג. ולא-תתורו אחרי לבבכם. כמו "מתור הארץ". הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העברות: העין רואה והלב חומד, והגוף עושה את העברות. אור החיים

(מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעַשִּׂיתֶם אֶת־כָּל־מַצּוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

מבדיל דתדבריו ותעבדיו ית כל פקודי ותהון קדישין קדם אלהכון:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' במצוה זו שאין לעשות ציצית אלא בכסות בת ד' כנפות ולא בת ג' ובה ה' כי לצד שהציצית הוא סימן העבדות יצו ה' שיהיה הסימן גם כן יגיד מי לנו אדון, כי ימצא גם כן דבר זה במלכי ארץ שכל אחד יעשה מין סימן אחד לעבדיו ויגדל הסימן של כל אחד, וכמו כן גזר ה' שלא יעשה סימן עבדותו לה' אלא בטלית בת ד' כנפות לרמוז כי מלכנו הוא הבורא ארבע קצות העולם ושליט עליה, ולזה בהיות הטלית בת ג' ובה ה' אבדה הנפנה ואין לעשות בה הציצית ע"כ:

וצוה שיהיו החוטין לכן לרשם סימניו יתברך כי מדותיו הם מדת הרחמים והטוב הרמזו במין הלכן, גם התכלת לרמזו על שליטתו בשמים כי התכלת דומה לרקיע, גם במספר החוטין ד' שהם ח' ירמזו לשמו יתברך שהוא שם בן ארבע ויחדו בהיכלו הוא בן ח' בסוד השלוב של תנ"ך ואדנות, גם רשם בדת האל (מנחות ל"ט) לעשות קשר התכלת עם הלכן להעיר במשקל געלם כי הלכן הוא סוד החסד והתכלת הוא סוד הרחמים, והוא סוד בחינת שמים, ומדה זו מתחמקת ליעקב אבינו שהוא סוד התפארת ואמר מביני נסתרי התורה כי מדת התפארת תתאב למדת החסד שהיא מתחמקת לאברהם, ולזה יקרא התכלת להלכן כאשר יקרא רוח נשמה כידוע ליוצאי חן:

וראיתי להעיר למה לא הכשיר ה' צבע התכלת אלא מדג עולה מהים ולא משאר דברים שיש להם צבע זה עצמו, ואולי שהוא משעם עצמו שזה הוא סודו כאומרים ז"ל (חלין פ"ט). גם דומה לרקיע והבן גם להעיר שהרחמים ימשכו מהתורה הנרמזת בהם, גם לרמז כי הרחמים נמשכים מבחינה הנרמזת בדג בסוד עינא פקיתא כידוע לרואים באור החיים:

חפלת פרשת שלח לח

חותם של טיט לציצית שפך עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי ה' כדאיתא במסכת שבת (נ"ז): ככלא דעבדא תנן עד כאן, ירצה במאמר והיה לכם לציצית לצד שהם עבדים לה' והעבד עושה ככלא יהיה לכם סימן זה לככלא דעבדא, ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' פרוש כשיביטו בסימן עבדותם יתנו לב שאינם בני חורין לעשות כחפצם במאכלם במלבושם בדבורם ובכל מעשיהם כעבד שאימת רבו עליו ולעמוד בשעה שהאדון מצוה לעמוד ולעשות כל מלאכות אשר צוה ה' לעשות, ואמר ולא תתורו וגו' פרוש לצד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקת בו, ומצות המלך היא צווי עשות הפך הרצון הטבעי ושנוא הערב המרגש, ומן הנמנע שיעמוד בדבר אלא בהעצרת סימן עבדותו הוא יכולהו להפך אשר עינו ולבו שם יחפץ:

ואמר למען תזכרו ועשיתם, יתבאר על דרך אומרים ז"ל (מנחות מ"ד). מעשה באדם אחד וכו' בין שצלה וכו' טפחו לו ציציותיו על פניו וכו', והוא אומר למען תזכרו פרוש שהציצית הוא זכיר אתכם וימנע אתכם מחטא מפל מין חטא, ולזה דקדק לומר ועשיתם על דרך אומרים ז"ל (קדושין ל"ט): ישב אדם ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה והעמידוה בבאה לידו עברה ופרש ממנה, ואמר והייתם קדשים על דרך אומרים ז"ל (ויק"ר כ"ד) אין נקרא קדוש אלא הפורש מן העריות ואומר אני ה' אלהיכם וגו' פרוש חייב העבדות שאני מחייב אתכם לעשות עליו סימן לצד שהוצאתי אתכם וגו', וכפל לומר פעם ב' אני ה' אלהיכם הוא חייב משקל, ועין מה שפרשתי בפסוק (סוף פ' בהר) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו':

ומעתה באנו להשקיל על דבר אמת אשר צוה

(לח) דבר וגו' ואמר. לצד שיש בזה חיוב המצוה, ויש גם כן מעלה וקבוד הנמשך ממנה, לזה אמר דבור ואמירה: ועשו להם וגו'. טעם אומרו וא"ו בתחלת הענין, לפי מה שאמרו ז"ל שכתבתי בפסוק ויאמר שאמר משה לה' בימי החל לובשין תפלין וזוכרים וכו' עד כאן. לזה כשבא לומר לו שיעשו ציצית יש מקום לטעות כי מצוה זו תהיה במקום תפלין רצה לובש תפלין רצה לובש ציצית בלא תפלין ואפלו בשאר ימים שבאחד מהם יספיק לזכירת המצוה, לזה אמר ועשו וא"ו מוסיף שמצוה תפלין במקומה עומדת ומוסיף מצוה ציצית: לדרתם ונתנו וגו'. העבר לומר לדרתם, לצד שלא באה מצוה זו אלא לזכרון המצוה כשיקראו אותו, תבוא הסבא לומר כשיבוא דור קדוש ויהיה שאלו צריכין לזכרון זה אין צורך בציצית תלמוד לומר לדרתם. עוד ירצה בהעיר למה כתב לדרתם באמצע פרטי המצוה. אכן לצד שיש במצוה ציצית ב' דברים הלכן והתכלת, הלכן ישנו בכל זמן, והתכלת יש זמן שאינו מצוי, ונתחכם ה' ואמר לדרתם קדם וזכרון התכלת לומר שהלכן לדורותם אכל תכלת כשאינו בנמצא אין חיוב בו, והגם שהתכלת אינו מעכב את הלכן ולא הלכן את התכלת (מנחות ל"ח), אף על פי כן הלכן הוא בנמצא לדורות בלא הפסק מה שאין בן התכלת:

(לט) והיה לכם לציצית. אין ידוע מכן מאמר זה שיהיה לציצית, ולדברי התוספות שכתבו במסכת מנחות דף מ"ג בדברי רבי מאיר שאמר שם זה לשונו גדול ענישו של לכן מענישו של תכלת, משל למלך שאמר לב' עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשוטו שניהם ולא הביאו איה מהם ענישו מרבה וכו', כתבו התוספות מה שמדמה

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי (טו, טז) המפרשים הקשו, מה מוסיף פסוק זה על הפסוק הקודם. ויש לומר, דהנה בפסוק הקודם נאמר רק שמצוות ציצית מביאה לאחר מכן לראיה, המביאה לידי זכירת כל המצוות ועשייתן. ואלו הפסוק שכלנו, שבו לא נאמר ראיה, מחדש שמצוה זו שקולה כנגד כל המצוות, וכפי שכתב רש"י בפסוק הבא.

(מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י אֲנִי ה' • (ספרי) נאמן לשלם שכר. אלהיכם • נאמן להפדע. אשר הוצאתי אתכם • (ספרי) על מנת בן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. אני ה' אלהיכם • (ספרי) עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום? לא שנעשה ונטל שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר! – (שבת פ"ח) על כרחכם אני מלככם. וכן הוא אומר (יחזקאל כ): "אם-לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם". דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנו במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפדע מן התולה קלא אילן בבגדו, ואומר תכלת הוא (ב"מ ס"א). ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים? לומר, שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת כוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: (נחמיה ט): "ועל הר-סיני ירדת [ותתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשיתם את-כל-מצותי":

כ"י (לח) על פנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על-כנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (ובחס י"ח ב) = (ר"ל שאין עושין ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועין בטור אר"ח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאולה, שנאמר במצרים (שמות ו): "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שכול בכורות. תרגום של שכול: "תכלא", ומכתם היתה בליה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטם שפה – כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

ק"י ט פסוקים, פל"ט סימן. חסלת פרשת שלח

הפטרה לפרשת שלח נדפסה בעמ' קסד

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

1 באורכו של הלחם בכל צד (שהלחם ארוך עשרה), נמצא שלחן
2 מקדש את הנמצא באויר שמעליו עד לגובה חמש עשר טפחים
3 למעלה, שהרי בכל מערכה היו ששה לחמים שגובה דופןותיהם שני
4 טפחים ומחצה, נמצא סך הכל לששה לחמים חמשה עשר טפחים.
5 לדרגרי רבי מאיר האומר, שהשולחן רחב ששה טפחים, ולפיכך
6 טפחיים כופל את הלחם בכל צד, נמצא שלחן מקדש עד לגובה
7 שנים עשר טפחים למעלה, שהרי בכל מערכה היו ששה לחמים
8 שגובה דופןותיהם טפחיים, נמצא סך הכל לששה לחמים שנים עשר
9 טפחים.
10 כיצד הקנים שבין הלחמים, לא הגביהו את המערכה מחמשה עשר
11 טפחים. מקשה הגמרא: והאיכא – הרי היו קנים שניתנו בין הלחמים
12 והגביהו את המערכת מעל חמשה עשר טפחים. מתרצת הגמרא:
13 קנים שקועי משקע להו – הקנים ניתנו בתוך שקעים שנעשו בלחם
14 בעודו עיסה, ולפיכך לא הגביהו את המערכה.
15 מקשה הגמרא: הרי מאי טעמא (מהו הטעם) שהניחו קנים, משום
16 איעפוש לחם – כדי שהקנים יתנו ריח בין הלחמים ובכך הם לא
17 יתעפשו, ואם תאמר שהקנים שוקעו לגמרי בתוך הלחם, אם כן כוף
18 כוף קא מעפוש לחם, שהרי הלחמים ישבו אחד על חבירו ממש ולא
19 היה אויר ביניהם. מתרצת הגמרא: דמנפח ליה הקנים ללחם פורתא

20 – מעט, כלומר רוב עובי הקנה אכן היה משוקע בלחם, אולם מעט
21 ממנו יצא מהלחם והניח ריח בין הלחמים כדי שלא יתעפשו.
22 מקשה הגמרא: והאיכא תהוא פורתא – הרי אף ריח מועט זה
23 מגביה למערכה מחמשה עשר. מתרצת הגמרא: כיון דריח זה לא
24 הו' – אינו מצטרף להגביה למערכה טפח, לא חשיב ליה – לא
25 חישבו רבי יוחנן בחשבוננו, ואכן השולחן מקדש מעט יותר מחמשה
26 עשר טפחים.
27 כיצד הבזיכין לא היו מעל לגובה המערכה. מקשה הגמרא: והאיכא
28 [הרי היו] בזיכין שניתנו על גבי הלחם מעל לגובה חמשה עשר
29 טפחים, ומכל מקום נתקדשו. מתרצת הגמרא: בגווייה דלחם הו'
30 יתבי – בתוך הלחם בין שני כפליה הונחו הבזיכים, וממילא לבהרי
31 לחם הו' קיימי – בתוך שיעור גובהה של המערכה היו מונחים,
32 ולפיכך נתקדשו.
33 כיצד הקרנות לא הגביהו למערכה. מקשה הגמרא: והאיכא קרנות
34 שבלטו ויצאו ממקום עובי הלחם, ומגביהים את המערכה אל מעל
35 לחמשה עשר טפחים. מתרצת הגמרא: קרנות לגווייה דלחם כיון
36 להו – לתוך הלחם (בין הכפלים) כפפם עליהו – על הקרנות
37 נח ליה, כלומר הקרנות נכפפו לתוך אויר הלחם ושימשו כעין מצע
38 ללחם שמעליו.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' סיון פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א סיון פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב סיון פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז סיון פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

יום ראשון י' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, פרק ג והנה... עד עמ' עה, א"כ אפס בלעדו באמת.

1 פֶּרֶק ג. לעיל הסביר רבנו חזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב
2 להחיותו תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות
3 שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו באופן של
4 התהוות "יש מאין".

5 והנה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים

6 וְהַאֲמַת הָאֱלֹהִים, – שהוֹסֵבֵר

7 לעיל, שהכוח האלקי

8 מוכרח "לעמוד" תמיד

9 בנברא ולברוא אותו בלי

10 הפסק מ"אין ליש". כֹּל

11 מְשֻׁבֵּל עַל דְּבַר יְבוֹן

12 לְאִשּׁוּרוֹ, אֵיךְ שֶׁכָּל נִבְרָא

13 וְיֵשׁ – למרות שהנברא

14 נראה ל"מציאות", ל"יש",

15 הרי הוא בְּאֵמַת נִחְשָׁב

16 לְאֵין וְאֵפֶס מִמֶּשׁ לְגַבִּי בַּח

17 הַפּוֹעֵל וְרוֹחַ פִּי – של

18 הקב"ה, שֶׁנִּפְעֵל, – בדבר

19 הנברא, הַמְהִיז אוֹתוֹ

20 תָּמִיד וּמוֹצִיאוֹ – בלי

21 הפסק, מֵאֵין מִמֶּשׁ לִישׁ. –

22 שבמקום שיהיה "אין" – דבר

23 שאינו בנמצא – כפי שהיה

24 לפני שנברא – יהיה "יש", דבר קיים. – כיוון שהכוח האלקי צריך

25 תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה הנברא

26 הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של

27 הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי הממציא

28 בלי הפסק את מציאותו של הנברא. ומה שֶׁכָּל נִבְרָא וְנִפְעֵל נִרְאָה

29 לְנוֹ לִישׁ וּמִמֶּשׁוֹת, – כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל

על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא

ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל

ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש

ליש ומה שכל נברא נפעל נראה לנו ליש וממשו' זהו

מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה'

ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות

ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו

ממוצא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמיות הנברא וחומרו

וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש

לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדי הרוחניו'

היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראש' ממש

והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לברו

המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס

בלעדו באמת

אותו – החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר

ממשי, אם כן אֵפֶס בְּלַעְדוֹ בְּאֵמַת. – אין הוא באמת כלום, מלבד

55 החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות

56 האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין

57 מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממנה שהחיות הרוחנית

58 "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

יום שני י"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, והמשל לזה... עד עמ' 156, המאיר ואפס בלעדו.

59 וְהַמְשֵׁל לָזֶה – שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים

60 בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות

61 אמיתית, כיוון שכל

62 מציאותם הוא הכוח האלקי

63 שבהם, המשל לכך הוא,

64 אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר לְאֶרֶץ

65 וְלַדְרִים – עליה, כלומר,

66 קרני השמש, שֶׁהוּא זֵיו

67 וְאֹרֶךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט מְגוּף

68 הַשֶּׁמֶשׁ וְנִרְאָה – אור זה,

69 לְעֵין בַּל, – כפי שהוא

70 מֵאִיר עַל הָאֶרֶץ וּבְהִלָּל

71 הָעוֹלָם. וְהֵנָּה, זֶה פְּשׁוּט, –

72 ודאי הדבר, שֶׁאֵינֶה זֵיוֹ הָאֵרֶץ

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר

לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש

ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה

פשוט שאור זיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש

עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ

שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו

ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא

כדור השמש, מהווה מקור

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר

לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש

ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה

פשוט שאור זיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש

עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ

שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו

ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא

כדור השמש, מהווה מקור

30 בלבד, וְהוּא מְחַמֵּת – מפני, שֶׁאֵין אֲנוּ מְשִׁיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בָּשָׂר

31 אֵת כַּחַ ה' וְרוֹחַ פִּי שֶׁבִּנְבְּרָא, אֲבָל אִלּוּ נִתְּנָה רְשׁוּת לְעֵין

32 לְרֹאוֹת וּלְחַשֵּׁי אֵת הַחַיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת שֶׁכָּל נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ

33 מְמוּצָא פִּי ה' וְרוֹחַ פִּי – אִילוּ הָיִינוּ רוֹאִים בְּעֵינֵי בָּשָׂר וּמִבְחִינִים

34 באותו כוח אלקי רוחני

35 השופע בכל נברא, האותיות

36 מ"מוצא פי ה'". לֹא הָיָה

37 גִּשְׁמִיּוֹת הַנִּבְרָא וְחִמְרוֹ

38 וּמִמֶּשׁוֹ נִרְאָה כֹּל לְעֵינֵינוּ,

39 כִּי הוּא – החומר והממשות

40 של הנברא, כְּטַל בְּמִצִּיאוֹת

41 מִמֶּשׁ – נחשב כאפס, לְגַבִּי

42 חַיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת שֶׁבּוֹ,

43 מֵאַחֵר – כיוון, שֶׁמִּבְלַעְדֵּי

44 הַרוּחָנִיּוֹת – שבנברא, הֵיָה –

45 הנברא, אֵין וְאֵפֶס מִמֶּשׁ,

46 כְּמוֹ קֶרֶם שֵׁשֶׁת יָמִי

47 בְּרֵאשִׁית מִמֶּשׁ, – שאו היה

48 "אין ואפס" ממש; וְהַרוּחָנִיּוֹת

49 הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו – על הנברא,

50 מְמוּצָא פִּי ה' וְרוֹחַ פִּי,

51 הוּא לְבַדּוֹ הַמּוֹצִיאוֹ תָּמִיד

52 מֵאֵפֶס וְאֵין לִישׁ, וּמִהָיָה

53 אוֹתוֹ – החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר

54 ממשי, אם כן אֵפֶס בְּלַעְדוֹ בְּאֵמַת. – אין הוא באמת כלום, מלבד

55 החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות

56 האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין

57 מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממנה שהחיות הרוחנית

58 "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

73 יִשְׁנֻ – אותו זיו, קרני השמש שמגיעים לארץ, נמצאים, גַּם בֶּן בְּגוּף

74 וְחִמְרֵי כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עֲצָמוֹ שֶׁבְּשָׁמַיִם, שֶׁאֵם – שהרי אם אור זה,

75 מתפשט ומאיר למרחוק

76 כֹּל כָּד, – עד לארץ, כֹּל

77 שֶׁבֶן שְׂיוּכָל לְהֵאִיר

78 בְּמִקוּמוֹ מִמֶּשׁ, – כלומר,

79 בכדור השמש עצמו; רַק

80 שֶׁשָּׁם בְּמִקוּמוֹ מִמֶּשׁ –

81 בכדור השמש עצמו, נִחְשָׁב

82 חֲדָיו הָיָה לְאֵין וְאֵפֶס

83 מִמֶּשׁ, כִּי – הוא, כְּטַל

84 מִמֶּשׁ בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי גוֹף

85 כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא –

86 כדור השמש, מהווה מקור

1 הָאוֹר וְהַיּוֹ הָיָה, שֶׁהָיָה הָאוֹר הָיָה אֵינוֹ רַק הָאֶרֶץ מְאִירָה
2 מִגּוֹף וְעֵצָם בְּדוֹר הַשָּׁמֶשׁ; – וּמִכִּיּוֹן שֶׁאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֵינוֹ רַק זֶה מִגּוֹף
3 הַשֶּׁמֶשׁ, לִכְן בְּהִיּוֹתוֹ בַּמְקוֹר, בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, בְּטִלָּה הָאֶרֶץ זֶה בַּמְצִיאוֹת
4 לַגִּבִּי גוֹף הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהוּא
5 ה"עצם" שלה, ואין כל מקום
6 לומר שבגוף השמש מאיר
7 אור השמש, אלא – שם
8 קיימת ומאירה השמש
9 עצמה בלבד, רַק בְּחִלּוֹל
10 הָעוֹלָם, – בַּלְבַּד, תַּחַת כֵּן
11 הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ, שָׁאִין
12 כָּאֵן גּוֹף בְּדוֹר הַשָּׁמֶשׁ
13 בְּמִצִּיאוֹת – אֵלָּא קִיִּים כָּאֵן
14 זֶה הַשֶּׁמֶשׁ בַּלְבַּד, נִרְאָה כָּאֵן
15 הָאוֹר וְהַיּוֹ הָיָה – שֶׁל
16 הַשֶּׁמֶשׁ, לִישׁ מִשֵּׁל לְעֵין כֵּן, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאֵן שֵׁם "יֵשׁ" בְּאֶמֶת.
17 – מֵתַאִים בְּאֶמֶת לומר, שְׁהָיָה הוּא כָּאֵן דְּבַר מִמִּשִּׁי, שֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ

שער היחוד והאמונה

מקור האור והיוו הוה שהיוו והאור הוה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והיוו הוה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש בשא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש שאין מאיר שם רק מקורו לכדור שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו

16 השמש, ליש ממש לעין כל, ונופל עליו כאן שם "יש" באמת.
17 – מתאים באמת לומר, שהיוו הוא כאן דבר ממשי, שהרי השמש

עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיווה. מה שאין כן בשא"כ –
19 הזיוו, במקורו בגוף השמש – אין נופל עליו שם – אינו מוגדר
20 בתואר "יש" כלל, רק שם "אין" ו"אפס", כי באמת הוא – הזיוו,
21 שם – בתוך גוף כדור
22 השמש, לאין ואפס ממש,
23 שאין מאיר שם רק מקורו
24 לכדור, שהוא גוף השמש
25 המאיר, ואפס בלעדו. –
26 הרי, למרות שהוא
27 המתפשט מהשמש נמצא
28 בודאי בשמש עצמה, אף על
29 פי כן, אין הוא יכול להיחשב
30 כ"יש". אך באיזה אופן הוא
31 נמצא שם? – באופן שהוא
32 בטל במציאות, וכשאנו
33 רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות – הרי זה רק על השמש עצמה
34 ולא על האור והזיוו.

יום שלישי י"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, וכדברים האלה... עד עמ' 156, צריך להקדים:

35 וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מִשֵּׁי, בְּדִמּוּתָם בְּצִלָּמָם, הֵם כָּל הַבְּרִיאִים
36 לְגִבִּי שֶׁפַּע הָאֱלֹהִי מְרוּחַ פִּי, הַשּׁוֹפַע עֲלֵיהֶם וּמִהֵנָּה אוֹתָם,
37 וְהוּא – "רוח פיו" של הקב"ה, מְקוֹרָם, וְהֵם עֲצָמָם – הַנִּבְרָאִים,
38 אֵינֶם רַק כְּמוֹ אוֹר וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשּׁוֹפַע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפַע
39 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם – בְּתוֹךְ
40 הַנִּבְרָאִים, וּמוֹצִיאֵם מֵאֵין
41 לִישׁ, וְלִכֵּן הֵם – הַנִּבְרָאִים,
42 בְּטִלִּים בְּמִצִּיאוֹת לְגִבִּי
43 מְקוֹרָם, כְּמוֹ אוֹר הַשָּׁמֶשׁ
44 שֶׁבְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת וְנִחְשָׁב
45 לְאֵין וְאֶפֶס מִשֵּׁי, וְאֵינוֹ
46 נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל
47 בְּשֶׁהוּא בְּמְקוֹרוֹ, – גּוֹף
48 כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, רַק תַּחַת
49 הַשָּׁמַיִם שָׁאִין שֵׁם מְקוֹרוֹ,
50 – שֵׁם נִקְרָא הָאוֹר וְהַיּוֹ
51 בְּשֵׁם "יֵשׁ", וְאֵילוֹ בְּתוֹךְ גּוֹף
52 כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, אֵין הוּא נִקְרָא
53 בְּשֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל. כֵּן כָּל
54 הַבְּרִיאִים אֵין נוֹפֵל
55 עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כָּלֵל,
56 אֵלָּא לְעֵינֵי בִשְׁר שְׁלֵנוּ, –
57 נִרְאִים הַנִּבְרָאִים כִּי"ש".
58 מִדּוּעַ? מִפְּנֵי שָׁאִין אֵנוּ
59 רּוֹאִים וּמִשִּׁיגִים כָּלֵל אֶת הַמְּקוֹר, – שֶׁל הַנִּבְרָאִים שֶׁהוּא רוּחַ
60 ה' הַמְּהִינָה אוֹתָם, וְלִכֵּן – מִפְּנֵי שָׁאִין אֵנוּ רּוֹאִים וּמִשִּׁיגִים אֶת
61 מְקוֹרָם שֶׁל הַנִּבְרָאִים, נִרְאָה לְעֵינֵינוּ גִשְׁמִיּוֹת הַנִּבְרָאִים וְהַמְּקוֹר
62 וּמִמִּשֵּׁם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה אוֹר הַשָּׁמֶשׁ יֵשׁ גָּמוּר

שער היחוד והאמונה

וכדברים האלה ממש

בדמותם כצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין שם מקורו כך כל הברואי אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה לעינינו גשמייות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאנו במקורו רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר

בְּשָׁאִינוּ בְּמְקוֹרוֹ. – אֵלָּא נִמְצָא בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם אוֹ עַל הָאָרֶץ. כֵּן,
64 שֶׁרַק לַגִּבִּי עֵינֵי הַבֶּשֶׂר שֶׁלֵּנוּ, מִכִּיּוֹן שָׁאִין הֵן רּוֹאוֹת אֶת מְקוֹר
65 הַנִּבְרָאִים, הָרִי לַגִּבִּיּוֹת הַנִּבְרָאִים הֵם כְּאִילוֹ הֵיוּ מִחוּץ לַמְקוֹרָם (כְּמוֹ
66 אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּשֶׁהוּא נִמְצָא מִחוּץ לַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהִיא מְקוֹרוֹ). הָאֶמֶת הִיא,
67 אֲבָל, שֶׁהִמְקוֹר נִמְצָא בָּהֶם,
68 לְמִרּוֹת שָׁאִין אֵנוּ רּוֹאִים
69 אוֹתוֹ, וְלִכֵּן אֵין הֵם בְּאֶמֶת
70 מִצִּיאוֹת כָּלֵל, אֵלָּא הֵם
71 בְּטִלִּים בְּמִצִּיאוֹת לַמְקוֹרָם.
72 רַק שֶׁבִּיּוֹה אֵין הַמִּשְׁלַל
73 דּוֹמֶה לְנִמְשָׁל לְגִמְרִי
74 לְכַאֲדָה, – יֵשׁ, לְכַאֲדָה,
75 הַבְּדֵל בֵּין הַמִּשְׁלַל לְבֵין
76 הַנִּמְשָׁל, שֶׁבְּמִשְׁלַל – שֶׁל
77 אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לַגִּבִּי הַשֶּׁמֶשׁ,
78 אֵין הַמְּקוֹר – הַשֶּׁמֶשׁ,
79 נִמְצָא בְּמִצִּיאוֹת כָּלֵל
80 בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ
81 שֶׁנִּרְאָה שֵׁם אוֹרוֹ לִישׁ
82 גָּמוּר, – הָרִי כִיּוֹן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ
83 הַמְּקוֹר, אֵינֶנָּה נִמְצָאת שֵׁם
84 כָּלֵל, לִכֵּן אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הוּא
85 שֵׁם בְּבַחֲנִית מִצִּיאוֹת, וּמוֹכֵן
86 מִדּוּעַ הוּא נִרְאָה כְּמִצִּיאוֹת.
87 מֶה שָׁאִין כֵּן כָּל הַבְּרִיאִים הֵם בְּמְקוֹרָם תָּמִיד, – שֶׁהָיָה
88 הַמְּקוֹר, הַכּוּחַ הָאֱלֹקִי, נִמְצָא תָּמִיד בְּתוֹךְ הַנִּבְרָא וּבוֹרֵא אוֹתוֹ תָּמִיד
89 מִחֲדָשׁ מִ"אֵין" לִישׁ, רַק שָׁאִין הַמְּקוֹר נִרְאָה לְעֵינֵי בִשְׁר. –
90 אֲךָ, בְּאֶמֶת הֵם נִמְצָאִים תָּמִיד בַּמְקוֹרָם, וְאֵם כֵּן – וְלִמָּה אֵינֵן

- 1 כְּטִלִים בְּמִצִּיאוֹת לְמִקְוֶה? – מדוע ביטולם במציאות של
2 הנבראים, איננו באופן שייראה איך הם בטלים במציאות, וממילא
3 לא לתת מקום לראות את
4 הנבראים כ"יש"
5 וב"מציאות"? אֲדָּ לְהִבִּין זֶה 1 ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה
6 – צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּם: – רבנו 2
- 7 הזקן יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום
8 והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל" שהנבראים
9 יוכלו להיראות כ"יש"
10 וב"מציאות", למרות
11 שבאמת הם בטלים
12 במציאות.

שער היחוד והאמונה

יום רביעי י"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, פרק ד. כי הנה... עד עמ' עט, הטוב להטיב.

- 13 פֶּרֶק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
14 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש – ובאם לא, היה
15 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא – פירוש הדבר, שהנברא אינו
16 מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד מ"אין"
17 ל"יש"; ומה שהנברא נראה
18 לעינינו כ"יש" וממשות, הרי זה
19 מפני שבעיני הבשר שלנו אין
20 אנו רואים ואין אנו משיגים את
21 מקורו, את דבר ה' – כבמשל של
22 אור השמש, כשהוא מתוך
23 למקורו, בגוף כדור השמש, אלא
24 בחלל העולם או על הארץ, הוא
25 נראה אז כ"יש". על כך שאל:
26 אמנם במשל, כיוון שאור השמש
27 אכן אינו נמצא במקורו בשעה
28 שהוא מאיר על הארץ – מובן
29 מדוע הוא נראה כ"יש", אך,
30 בנמשל, הרי הנברא נמצא תמיד
31 במקורו, שהוא דבר ה', העומד

שער היחוד והאמונה

פרק ד כי הנה כתיב כי שמש ומגן ה' אלהים
פי' מגן הוא נרתק לשמש להגן שיוכלו
הבריות לסבלו כמארו"ל לעתיד לבא הקב"ה מוציא
חמה מנרתקה רשעים נידונין בה כו' וכמו שהנרתק
מגין בעד השמש כך שם אלהים מגין לשם הוי"ה כ"ה
רשם הוי"ה פירושו שמהוה את הכל מאין ליש
והוי"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד
כדפרש"י ע"פ ככה יעשה איוב כל הימים והיינו החיות
הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי ה'
ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם
במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה
כמ"ש לעיל. והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב

- 49 אור השמש. וּכְמוֹ שֶׁהִנָּרְתַּק מִגֵּן הַשֶּׁמֶשׁ, – שיוכלו בני האדם
50 לקבל את אורה, כִּף שֵׁם "אלהים" מִגֵּן לְשֵׁם הַיְי"ה בְּרוּךְ־הוּא. –
51 שיוכלו הנבראים לקבל את האור של שם הוי". – וזה, איפוא, פירוש
52 "כי שמש ומגן הוי' אלקים": שם הוי' הוא כמשל ה"שמש", ושם
53 "אלקים" מגין על האור של
54 שם הוי' שיוכלו לקבל אותו
55 – כמו ה"מגן", הנרתק, על
56 השמש. רבנו הזקן יסביר
57 להלן, מדוע זקוק האור של
58 שם הוי' ל"מגן" כדי שיוכלו
59 לקבל אותו: דִּשְׁם הַיְי"ה –
60 מלשון מהוה, פִּירוּשׁוֹ
61 שְׁמִתָּהּ אֶת הַכֹּל מֵאֵין
62 לִישׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר
63 שליט"א: "זהו האותיות –
64 תיבת הוה" – אלו הן שלש
65 האותיות "הוה" משם "הוי"
66 המרכיבות את המלה "הוה"
67 מלשון מהוה, וְהַיְי"ד –
68 שבשם הוי', מְשַׁמֶּשֶׁת – מורה על הפעולה שְׁהִיא בְּלִשׁוֹן הַיְי"ה
69 וְתָמִיד, – כשרוצים לומר, שהפעולה לא היתה רק אי פעם, אלא
70 נמשכת תמיד, מוסיפים את האות יו"ד למלת הפעולה, דבר המראה
71 על תמידיות הפעולה. בְּדִפְרֵשׁ רִשְׁ"י – כמו שמפרש רש"י, עַל
72 פְּסוּק: "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל יְמֵימֵי", – לא כתוב "עשה" אלא
73 "יעשה", ביו"ד, להורות שתמיד היה עושה כך. כך גם היא משמעות
74 היו"ד של שם הוי', שהפעולה של "הוי", בריאת הכל "מאין ליש",
75 היא תמידית, שתמיד בורא הקב"ה את הכל "יש מאין"; וְהַיְי"ה הַחַיּוֹת
76 הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רֵגַע מִמֶּשׁ בְּכָל הַבְּרֹאִים מִמוּצָא פִי ה' וְרוּחוֹ,
77 וְהַיְי"ה אֹתָם מֵאֵין לִישׁ בְּכָל רֵגַע, כִּי לֹא דִי לָהֶם – לברואים,
78 בְּמָה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית לְחַיּוֹת קָיָמִים בָּרוּךְ, – אלא
79 מוכרחים הם להיברא תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר
80 לְעִיל. – זהו ה"שמש" של שם הוי', שאורה מאיר לנבראים, וממנו הם
81 נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור הוי' המאיר באופן
82 גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה נראית שום
83 מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית המהווה את הנברא
84 מתגלה, לא נראית או מציאותו של הנברא. לשם כך נדרש ה"מגן"

- 32 תמיד בתוך הנברא – מדוע, איפוא, אין הנבראים בטלים במציאות למקורם,
33 באופן שלא יהיה מקום לחשוב אותם כ"יש" וב"מציאות"? – כדי להבין זאת.
34 אמר רבנו הזקן שיש להקדים מה שיוסבר בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא
35 הכוח האלקי של צמצום.
36 כִּי הֵנָּה כְּתִיב: – כתוב בפסוק: "כִּי שֶׁשֶׁשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹהִים", – כמו
37 שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו ה"מגן"
38 השומר, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו. פִּירוּשׁ – המלה "מִגֵּן"
39 – אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות לשמש אודותה מדובר
40 בפסוק, אלא הוא נִרְתַּק לְשֶׁמֶשׁ – כדי לְהִגֵּן, שְׁיֻכְלוּ חַיּוֹת
41 לְסַבֵּל, – כדי שהנבראים יוכלו לקלוט את קרני השמש, יש לה
42 לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים לקלוט את אור השמש.
43 כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּהּ: "לְעֵתִיד לָבֵא הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ"
44 הוּא מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתָּקָה, רִשְׁעִים נִדְּוִנִין בָּהּ כו". – הרשעים
45 ייענשו באמצעות החמה כיוון שלא יהיו מסוגלים לשאת את אורה
46 החזק של השמש – וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור,
47 אלא יתירה מזו, יוכלו) להירפא על ידי אור השמש – רואים ממאמר
48 זה של חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את

1 של שם אלקים, המסתיר על האור של שם הוי', שלא יהיה גלוי
2 לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את עצמו כאילו הוא דבר
3 נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא ל"מציאות" ול"יש", כפי שיוסבר
4 להלן. וְהִנֵּה, בְּסִדּוּר שִׁבְחֵי שֵׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּתִיב: "הַגְדוֹל
5 הַגָּבוֹר כּו'", וּפְרוּשׁ
6 "הַגְדוֹל" הִיא מֵדַת חֶסֶד
7 וְהַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוּת בְּכָל
8 הָעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים לְאֵין
9 קֵץ וְתִבְלִית, לְהִיּוֹת
10 בְּרוּאִים – כְּדִי שִׁתְּהוּוּ מֵאֵין
11 לְיֵשׁ וּמִקְיָמִים בְּחֶסֶד הַנֶּגֶם, –
12 של הקב"ה – בֵּין אִם הֵם

שער היחוד והאמונה

הַגְדוֹל הַגָּבוֹר כּו' וּפִי' הַגְדוֹל הִיא מֵדַת חֶסֶד וְהַתְּפַשּׁוּת
הַחַיּוּת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים לְאֵין קֵץ וְתִבְלִית הִיּוֹת
בְּרוּאִים מֵאֵין לְיֵשׁ וּקְיָמִים בְּחֶסֶד הַנֶּגֶם וְנִקְרָא גְדוֹלָה כִּי
בָּאָה מִגְדוּלָתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ כִּי גְדוֹל ה'
וּלְגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר וּלְכֵן מִשְׁפִּיעַ ג'כ חַיּוּת וְהַתְּהוּוֹת מֵאֵין
לְיֵשׁ לְעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים אֵין קֵץ שְׂמֵבֶה הַטּוֹב לְהַטִּיב

יום חמישי י"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

25 וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁמֶדָּה זו – מֵדַת "הַגְדוֹל", שֶׁל חֶסֶד, הֵינּוּ הַתְּפַשּׁוּת
26 חַיּוּתוֹ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים, לְהוֹתֵם מִ"אֵין" לְ"יֵשׁ", הִיא שִׁבְחָה
27 – וּמַעֲלָתוֹ, שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ, – שֶׁרָק בּוֹ יִתְבַּרַךְ בְּלִבָּד
28 קִיָּמַת מַעֲלָה זוּ וּכְחוֹת זוֹ, שֶׁאֵין בִּיבְלִית שׁוֹם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין
29 וְלִתְחִיּוֹתוֹ, – כְּפִי הַמּוּבָא
30 בְּמִדְרָשׁ⁵, שֶׁאִילוֹ הָיָה

שער היחוד והאמונה

וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁמֶדָּה זוֹ הִיא שְׂבַחָה שֶׁל הַקָּב"ה לְבָדוּ שֶׁאֵין
בִּיבּוֹלָת שׁוֹם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ וְגַם מִדָּה
זוֹ הִיא לְמַעֲלָה מִהַשְׁכֵּלָת כָּל הַבְּרוּאִים וְהַשְׁגָּתָם שֶׁאֵין
כַּח בְּשֶׁכַל שׁוֹם נִבְרָא לְהַשְׁכִּיל וְלִהְיוֹת מִדָּה זוֹ וּיְבַלְתָּהּ
לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ כִּי הִבְרִיָּאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דָּבָר
שֶׁלֹּא מַעֲלָה מִשְׁכָּל הַנְּבִרָאִים כִּי הִיא מִמֵּדַת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל
הַקָּב"ה וְהַקָּב"ה וּמִדּוּתוֹ אַחֲדוּת פְּשׁוּט כְּדֹאִיתָא בּו"ה חֶק
דֹּאִיָּהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין בִּיבּוֹלָת שׁוֹם שְׂכָל
נִבְרָא לְהַשִּׁיג בּוֹרָאוֹ כִּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיג מִדּוּתוֹ וְכַמוֹ
שֶׁאֵין בִּיבּוֹלָת שׁוֹם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּדוּלָתוֹ
שֶׁהִיא הִיבּוֹלָת לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ כְּדִכְתִּיב עוֹלָם
חֶסֶד יִבְנֶה כִּךְ מִמֶּשׁ אֵין בִּיבּוֹלָתוֹ לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּבוּרָתוֹ
שֶׁל הַקָּב"ה שֶׁהִיא מִדַּת הַצְּמֻצוֹת וּמִנִּיעַת הַתְּפַשּׁוּת
הַחַיּוּת מִגְדוּלָתוֹ מְלִירָד וְלִהְיוֹתוֹ עַל הַנְּבִרָאִים
לִהְיוֹתוֹם וּלְקִיָּמָם בְּגִילּוֹי כ"א בְּהַסְתֵּר פָּנִים שֶׁהַחַיּוּת

31 מִתְקַבְּצִים כָּל בְּרוּאֵי עוֹלָם,
32 לֹא הִיָּה בְּאִפְשָׁרוֹתָם לְבָרָא
33 גַּם לֹא כִנֵּף שֶׁל "יִתוּשׁ"
34 וְלִהְיוֹתוֹ בּוֹ נִשְׁמָה; שְׂכָן,
35 דָּבָר זֶה הוּא רַק בְּחִיק הַבּוֹרָא
36 לְבָרָא "יֵשׁ" מִ"אֵין". מִדָּה זוֹ
37 הִיא לְמַעֲלָה לֹא רַק מִכּוֹחַ
38 הַנְּבִרָאִים, אֲלָא גַם לְמַעֲלָה
39 מִשְׁכָּל הַנְּבִרָאִים, לְהִבִּין
40 וְלִהְיוֹת מִדָּה זוֹ – כְּפִי
41 שְׁמוּסְבֵּר לַהֲלֵךְ: וְגַם מִדָּה זוֹ
42 – שֶׁל חֶסֶד, לְבָרָא "יֵשׁ"
43 מִ"אֵין", הִיא לְמַעֲלָה
44 מִהַשְׁכֵּלָת כָּל הַבְּרוּאִים
45 וְהַשְׁגָּתָם, שֶׁאֵין בָּהֶם בְּשֶׁכַל
46 שׁוֹם נִבְרָא לְהַשְׁכִּיל –
47 בְּכּוֹחַ הַחֲכֻמָּה, וְלִהְיוֹתוֹ –

48 בְּכּוֹחַ הַבִּינָה, מִדָּה זוֹ וּיְבַלְתָּהּ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, כִּי
49 תְּבָרִיָּאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דָּבָר שֶׁלֹּא מַעֲלָה מִשְׁכָּל הַנְּבִרָאִים, כִּי הִיא
50 – הַתְּהוּוֹת "יֵשׁ" מִ"אֵין", מִמֵּדַת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה – בְּרוּךְ –
51 הוּא, וְהַקְדוּשָׁה – בְּרוּךְ – הוּא וּמִדּוּתוֹ, אַחֲדוּת פְּשׁוּט, בְּרִיאָתָא
52 – כְּפִי שְׂכָתוֹב בְּפֶתֶר הַקְדוּשָׁה ד' "אֵיִהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד", – שֶׁהוּא יִתְבַּרַךְ
53 וְכַלּוֹי וְכּוֹחוֹתוֹ (כְּלוּמָר, מִדּוּתוֹ) הֵם דָּבָר אֶחָד; וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין בִּיבְלִית
54 שׁוֹם נִבְרָא לְהַשִּׁיג בּוֹרָאוֹ – כְּלוּמָר, אֵת הַקָּב"ה, כִּךְ אֵינוֹ יָכוֹל –

13 רְאוּיָם לְכַךְ וּבֵין אִם לֹא, הֵם קִיָּמִים מִחֲסָדוֹ שֶׁל הַקָּב"ה בְּלִבָּד.
14 וְנִקְרָא – מִדַּת הַחֶסֶד, "גְּדוֹלָה", כִּי – מִפְּנֵי, שְׂבַחָה מְגִדֵּלָתוֹ שֶׁל
15 הַקְדוּשָׁה – בְּרוּךְ – הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, כִּי גְדוֹל ה' וְלִגְדֵּלָתוֹ אֵין
16 חֶקֶר, – מִפְּנֵי שֶׁאֵין לֵה גְבוּל, וְלְכֵן מִשְׁפִּיעַ גַּם בֵּין חַיּוּת וְהַתְּהוּוֹת
17 מֵאֵין לְיֵשׁ לְעוֹלָמוֹת
18 וּבְרוּאִים אֵין קֵץ, – מִפְּנֵי
19 שְׂמֵבֶבֶה הַטּוֹב – זֶה שְׂטוֹב
20 בְּעֵצָם, לְהַטִּיב – עִם אַחֲרִים,
21 כִּךְ גַּם לְמַעֲלָה: מִבְּחִינַת מִדַּת
22 הַחֶסֶד וְהַטּוֹב שֶׁל הַקָּב"ה
23 נִדְרָשׁ שִׁתְּהוּוֹ נְבִרָאִים, לְהֵם
24 תוֹשַׁע חֲסִדוֹ וְחַיּוּתוֹ.

55 שְׂכָלוֹ שֶׁל הַנְּבִרָא אֵינוֹ מְסוּגָל, לְהַשִּׁיג מִדּוּתוֹ. – שֶׁל הַקָּב"ה, שְׂכָן,
56 כְּאִמּוֹר, מִדּוּתוֹ הֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבַּרַךְ, וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג
57 אוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ, כִּךְ אֵי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג אֶת מִדּוּתוֹ וְכּוֹחוֹתוֹ. – כָּל זֶה
58 בְּאִשּׁר לְמִדַּת הַחֶסֶד – הַתְּגַלּוֹת וְהַתְּפַשּׁוּת הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי לְבָרָא "יֵשׁ"
59 מִ"אֵין" – וְכִךְ הַדָּבָר גַּם

60 בְּאִשּׁר לְמִדַּת הַגְּבוּרָה
61 וְהַצְּמֻצוֹת, הַמִּשְׁפִּיעָה
62 לְהַסְתִּיר עַל הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
63 שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה בְּנִבְרָא, שֶׁהִי
64 לֹלָא זֹאת הִיָּה הַנְּבִרָא,
65 כְּלוּמָר יִשׁוּתוֹ וּמִמְשׁוּתוֹ,
66 מִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתוֹ; וּמִן
67 הַהִכָּרָה שִׁיחִידָה הַצְּמֻצוֹת
68 וְהַכִּסּוּי, שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
69 יִהְיֶה מוּחְבָּא מִהַנְּבִרָא, שֶׁגַּם
70 כּוֹחַ אֱלֹקִי זֶה שֶׁל צְמֻצוֹת
71 וְהָעֵלָם הוּא לְמַעֲלָה מִשְׁכָּל
72 הַנְּבִרָאִים – וְכַפִּי שְׁיוּסְבֵּר
73 לַהֲלֵךְ: וְכַמוֹ שֶׁאֵין בִּיבְלִית
74 שׁוֹם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג
75 מִדַּת גְּדוּלָתוֹ, – שֶׁל הַקָּב"ה,
76 שֶׁהִיא הִיבְלִית לְבָרָא יֵשׁ
77 מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, – הַבָּאָה

78 מִמֵּדַת הַגְּדוּלָה, מִדַּת הַחֶסֶד, בְּדִכְתִּיב: – כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "עוֹלָם חֶסֶד
79 יִבְנֶה" – כִּךְ מִמֶּשׁ אֵין בִּיבְלִיתוֹ – שֶׁל הַנְּבִרָא, לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּבוּרָתוֹ
80 שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִיא מִדַּת – וְכּוֹחַ, הַצְּמֻצוֹת וּמִנִּיעַת
81 הַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוּת מִגְדוּלָתוֹ, – יִתְבַּרַךְ, מְלִירָד וְלִהְיוֹתוֹ עַל
82 הַנְּבִרָאִים לְהַיָּיָתָם וּלְקִיָּמָם בְּגִילּוֹי – מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוֹת שֶׁל
83 הַקָּב"ה פּוֹעֵלֶת שֶׁהַחַיּוּת הָאֱלֹקִית (הַמְּחִיָּה וּמִקִּיָּמַת אֵת הַנְּבִרָא) לֹא
84 תִּהְיֶה גְלוּיָה לְנִבְרָא, כִּי אִם – שֶׁהַחַיּוּת תִּהְיֶה בְּהֶסְתֵּר

4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא סט, ב. 5. ראה ירושלמי סנהדרין רפ"ז. ב"ר פל"ט, יד. ספרי ואתחנן ו, ה. ועוד. 6. הקדמת התיקוני זהר (ג, ב). 7. תהלים פט, ג.

1 פְּנִים, שְׁחֵחִיּוֹת מִסְתַּתֵּר בְּגוֹף הַנִּבְרָא, וּכְאִילוּ גּוֹף הַנִּבְרָא הוּא
2 – נראה כְּדֶכֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, – וכאילו וְאֵינִי הַתַּפְשָׁטוֹת הַחַיּוֹת
3 וְהַרוּחָנִיּוֹת – של הכוח האלקי המהווה אותו, כְּהַתַּפְשָׁטוֹת הַיּוֹ
4 וְהָאוֹר מִהַשְׁמַשׁ, אֲלֵא הוּא – נראה כְּדֶכֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאֵף
5 שְׂבָאֲמַת אֵינוֹ – הנברא,
6 דְּכֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֵא –
7 הוּא, כְּמוֹ הַתַּפְשָׁטוֹת
8 הָאוֹר מִהַשְׁמַשׁ, – כן
9 הנברא הוא התפשטות
10 ממקורו, ה"אין" האלקי;
11 וכיוון שהנברא כלול
12 במקורו, בכוח האלקי, כמו
13 האור בשעה שהוא נמצא
14 בתוך מקורו, היה דבר זה
15 צריך להשפיע שהנברא
16 יהיה בטל במציאות, באותה
17 מדה שאור השמש בטל
18 במציאות במקורו, אך

19 הסיבה לאי ביטולו במציאות היא מפני – מְכַל מְקוֹם – למרות
20 שהנברא הוא התפשטות אור ממקורו בלבד, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל
21 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – כביכול, אֲשֶׁר בָּל יָכוֹל, – שהוא לא רק בעל
22 היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל
23 היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות – לְצַמְצֵם הַחַיּוֹת
24 וְהַרוּחָנִיּוֹת הַנִּשְׁפָּע מֵרוּחַ פִּיּוֹ וְלְהַסְתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִכְטַל גּוֹף
25 הַנִּבְרָא בְּמִצִּיאוֹת – כך שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר
26 התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא
27 ייראה כ"מציאות", כ"יש". וְזֶה אֵין בְּשִׁכְלֵי שׁוֹם נִבְרָא לְהַשִּׁיג
28 מְהוּת הַצְמָצוֹם וְהַהֲסָתֵר, וְשִׁיחִיָּה אֶף-עַל-פִּי־בֵן – למרות
29 הצמצום וההסתהר, גּוֹף הַנִּבְרָא נִבְרָא מֵאֵין לִישׁ, – שלכאורה, כדי
30 להוות מ"אין" ל"יש" צריך הרי להיות להיפך: ההתגלות של הכוח
31 האלקי, שהרי התהוות היא התגלות ולא הסתרה – כיצד, איפוא, הם
32 שני הדברים יחד: מצד אחד – התגלות הכוח האלקי להוות את

שער היחוד והאמונה

מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר
בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות
כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני
עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יכטל גוף
הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
מהות הצמצום וההסתהר ושיחיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
מהות הבריאה מאין ליש.

אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא רק הנבראים רואים עצמם
ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי הקב"ה, הנברא הוא "יש"
ו"מציאות", מכיון שהוא בא על ידי כוח הצמצום המסתיר, וביחס
לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו – מציין מיד רבנו הזקן להלן
ומסביר, ששניהם, כוח הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח
הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד –
שכן, זהו הענין של אור וכלי, המאחדים בתכלית ובשרשם הם ענין
אחד לגמרי – וקיים הרי כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם; וכפי
שמובאת בשולחן ערוך אורח חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין
זה נקרא כיסוי כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם
אותו "עצם", כך גם בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם
שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתהר הוא רק לגבי
הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא
לגבי למעלה.

יום שישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, [והנה בחי'... עד עמ' 158, כידוע ל"ח:

65 [וְהֵנָּה, בְּחִינַת הַצְמָצוֹם וְהַסְתֵּר הַחַיּוֹת נִקְרָא – בלשון תורת
66 הקבלה, בְּשֵׁם "בָּלִים", וְהַחַיּוֹת עֲצָמוֹ – התגלות החיות, נִקְרָא
67 בְּשֵׁם "אוֹר", – שהיא ענין של אור וגילוי; שְׂבָאֲמַת מְכַסֶּה
68 עַל מַה שְׂבָתוּכוֹ – בְּךָ בְּחִינַת הַצְמָצוֹם מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר הָאוֹר
69 וְהַחַיּוֹת הַשּׁוֹפָע; – הצמצום
70 מכסה ומסתיר על האור
71 והחיות האלקית השופעת
72 לנבראים, שהאלקות לא
73 תיראה, וְהַכָּלִים הֵן הֵן
74 הָאוֹתִיּוֹת, – של "עשרה
75 מאמרות", או חילופיהן (כפי
76 שאותיות מתחלפות
77 באותיות אחרות) ו"עשרה

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום
והסתהר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא
בשם אור שכלי מכסה על מה שבתוכו כך
בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע
והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך
שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההכל והקול
בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'

הנברא, ומצד שני – צמצומו והסתרו של הכוח האלקי; – מפני
שאילו לא יסתהר היה הרי הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה
ענין ששום שכל של נברא אינו יכול להשיג, כְּמוֹ שְׂאֵין יָכוֹל
בְּשִׁכְלֵי שׁוֹם נִבְרָא לְהַשִּׁיג מְהוּת הַבְּרִיָּאָה מֵאֵין לִישׁ. – כך אין
הוא יכול להשיג את
הצמצום המסתיר ופועל
שהנברא יוכל להיראות
כ"מציאות". לפי מה
שהוסבר, שדבר זה שהנברא
נראה כ"יש" ו"מציאות", בא
מסיבת כח הגבורה
והצמצום שלמעלה – משום
שכשם שיש לו היכולת
להאיר ולגלות אור וחיות,
כך יש לו גם היכולת לצמצם
ולהסתיר את האור והחיות –
אפשר לכאורה לחשוב
שהצמצום וההעלם הוא
אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא רק הנבראים רואים עצמם
ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי הקב"ה, הנברא הוא "יש"
ו"מציאות", מכיון שהוא בא על ידי כוח הצמצום המסתיר, וביחס
לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו – מציין מיד רבנו הזקן להלן
ומסביר, ששניהם, כוח הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח
הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד –
שכן, זהו הענין של אור וכלי, המאחדים בתכלית ובשרשם הם ענין
אחד לגמרי – וקיים הרי כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם; וכפי
שמובאת בשולחן ערוך אורח חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין
זה נקרא כיסוי כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם
אותו "עצם", כך גם בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם
שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתהר הוא רק לגבי
הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא
לגבי למעלה.

מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה את הנבראים, שְׂשִׁרְשֵׁן – של
האותיות, הן ה' אוֹתִיּוֹת מִנְצַפ"ך, – שהן "כפולות", ישנו כ' וישנו
ך' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר ב"קבלה"
אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי – שְׁתֵּן ה' גְּבוּרָוֹת –
אלו הן חמש בחינות
הגבורה, הַמְחַלְקוֹת
וּמְפָרִידוֹת הַהֶבֶל וְהַקּוֹל
בְּח' מוֹצְאוֹת הַפֶּה
לְהַתְהוּוֹת כ"ב אוֹתִיּוֹת, –
כפי שהדבר לדוגמה
בגשמיות, שעל ידי "ה"
מוצאות הפה מתחלק
ונבדל הבל הקול להברות

1 נפרדות של אותיות ומילים – כך גם ברוחניות למעלה, שישנן ה'
2 גבורות למעלה, היוצרות ענן כ"ב אותיות עליונות, וְשֶׁרֶשׁ הָה'
3 גְּבוּרֹת הוּא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" "בּוֹצִינָא דְקַרְדּוּנִיתָא",
4 – פירוש המלה "קרדוניתא"
5 בארמית, הוא חושך והעלם,
6 והיינו שזו בחינה של העלם
7 וחושך שלמעלה מאור, 1
8 שְׁהִיא – בחינת גְּבוּרָה 2
9 עֲלֵאָה ה' עֲתִיק יוֹמִין", – 3
10 בפנימיות הכתר, וְשֶׁרֶשׁ
11 הַחֲסִידִים הוּא גַם כֵּן – בחינת חֶסֶד ה' עֲתִיק יוֹמִין", בְּיָדוֹעַ לְיֻדְעִי
12 חֵן: – כפי שהדבר ידוע ללומדי החכמה הנסתרה, תורת הקבלה.

שער היחוד והאמונה

גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה
דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין
כידוע ל"ח:

הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואלו
לאמיתו של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

יום שבת קודש ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, פרק ה. והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

25 פֶּרֶק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים
26 ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה,
27 הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא
28 נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו תמיד ובלי הפסק
29 מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות
30 והכוח האלקי אינם בהתגלות
31 לנבראים, חש הנברא את עצמו
32 כאילו הוא דבר לעצמו, ואין
33 נראית בנברא האמת שהוא רק
34 התפשטות מהויו של מקורו
35 בלבד, כמו ההתפשטות של
36 האור והזיו מהשמש.
37 וְהֵנָּה, עַל זֶה – על מה
38 שדובר, שכל התהוותות של

שער היחוד והאמונה

פרק ה והנה על זה אמרו רז"ל בתחלה עלה
במחשבה לברוא את העולם
במד"הד ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת
רחמים דהיינו התגלות אלהות על ידי צדיקים
ואותות ומופתים שבתורה. והנה על זה אמרו
בוהר דלעילא בסטרא דקדושה עילאה אית ימינא
ואית שמאלא דהיינו חסד וגבורה פי' דשתיהן הן

39 הנבראים, שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות יש", באה על ידי מדת
40 הצמצום, אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנוּם לְבָרְכָהּ: "בְּתַחֲלָה עָלָה
41 בְּמַחְשָׁבָה – העליונה, לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמֵדַת הַדִּין, – שהיא
42 מדת הגבורה והצמצום, רָאָה שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם – במדת הדין
43 והצמצום בלבד, שְׂתַף בּוֹ – בעולם, מֵדַת רַחֲמִים", לכאורה אין
44 הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד
45 עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את
46 העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות וכל
47 מציאותם של הנבראים שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות" באה
48 דוקא על ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית,
49 ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה
50 היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, שכן, רק אז שייך בהם ענין
51 העבודה שעל ידה הוא יכול להטיב אתם במתן שבר עבור העבודה
52 – הרי, שדוקא על ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של
53 ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא
54 את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה

וכיון שגם הצמצום של אותיות וגם הגילוי של אור וחיות אלקי,
שרשם אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום וההסתרה אינם
הסתרה אמיתית, שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם הם
"עצם" אחד, אין זו הסתרה.
ממילא יוצא שהצמצום
וההסתרה, המסתירים כדי
שהכוח האלקי המהווה את
הנברא לא יראה, אין בהם
משום הסתרה כלל לגבי
למעלה ח", אלא רק לגבי
הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואלו
לאמיתו של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

קיום לעולם – שכן, אז היתה חיות הקדושה מכוסה לגמרי בעולם.
והעבודה לגלות את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן
"שתף" בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות
בעולם. דְּהֵינּוּ – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: הַתְגַּלּוּת אֱלֹהִים
– בעולם, עַל יְדֵי צַדִּיקִים –
ועל ידי נְאוּתוֹת וּמוֹפְתִים
שְׂפִתוֹרָה – על ידי זה נראה
ומתגלה בעולם אלקות ומה
שלמעלה מן הטבע. בפרק
הקודם אמר רבנו הזקן,
ששתי המדות – הן מדת
החסד וההתפשטות של
חיות אלקית לברוא נבראים
מ"אין" ל"יש", והן מדת
הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה
בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים.
כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים,
אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם
נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא
יהיה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה
עצמו. וְהֵנָּה עַל זֶה – על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן
למעלה מהשכל, אִמְרוּ בְּהִרָרִי, דְּלַעֲיֵלָא, בְּסִטְרָא דְקַרְשָׁה עֲלֵאָה,
– שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם האצילות
שהוא למעלה מעולמות בריאה – יצירה – עשיה, אֵית יְמִינָא וְאֵית
שְׂמָאלָא, יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהֵינּוּ חֶסֶד וּגְבוּרָה, פְּרוּשׁ, –
שכן, מה היא הרבותא שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה
היא, שגם גבורה (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת
הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא
דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חס ושלוש, אלא הכל
הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה)

1 הרי, למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם – באופן של "שני
2 הפכים בנושא אחד", מפני ששניהם מאוחדים בתכלית עם אין סוף
3 ברוך הוא, דְּשִׁמְיָתָן – גם חסד וגם גבורה, הן מְדוּת אֱלֹהִים לְמַעַלָּה
4 מְשַׁכֵּל הַנִּבְרָאִים וְהַשְּׁגָתָם, דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
5 – הוא יתברך והכלים שלו
6 (ומדותיו) הם דבר אחד
7 בעולם האצילות, גם מדת
8 החסד וגם מדת הגבורה
9 מאוחדות שתיהן בתכלית
10 אתו יתברך. וְאֵף הַשְּׁגָת
11 מִשָּׁה רַבִּנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם
12 בְּנִבְוָתוֹ, – שהשיג
13 במראה הנבואה שלו, לֹא
14 הִיָּתָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, –
15 עצמו, שכן עולם האצילות
16 הוא למעלה גם משכלו
17 והשגתו של משה רבנו,
18 אֵלָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ
19 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – על ידי
20 התלבשות מדרגת
21 ה"אצילות" בעולם הבריאה;
22 וְאֵף גַּם זֹאת, – גם לאחר
23 ש"אצילות" מתלבשת
24 בעולם הבריאה, איזו
25 מדרגה של "אצילות"
26 השיג? – לֹא בִּשְׁתֵּי מְדוּת
27 אֵלּוּ – חֶסֶד וְגִבּוּרָה –
28 היתה השגת משה רבנו, אֵלָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת – המוקדמת,
29 בְּמְדוּת שְׁלֵמָטָה מִהֵן בְּמִדְרָגָתָהּ, שֶׁהֵן מְדוּת נִצְחֵי-הוֹדֵי-סוּד – מדת
30 הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא "ענף" ממדת
31 הגבורה – כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות
32 שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשֹׁעַר הַנִּבְוָאָה]. – שבמדרגה זו
33 היתה השגתו של משה רבנו עליו השלום. רק שְׁמַתָּה שְׁכָרָם שֶׁל
34 צְדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן, הוּא הַשְּׁגָת הַתְּפַשְּׁטוֹת הַחַיּוֹת וְאוֹר הַנִּמְשָׁק
35 מִשְׁתֵּי מְדוּת אֵלּוּ – חֶסֶד וְגִבּוּרָה – שבתור שכר יכולים הם לקבל

שער היחוד והאמונה

1 מהות אלהות למעלה משכל הנבראים והשגתם
2 דאיהו וגרמוהי חד בעולם האצילות ואף השגת
3 משה רבינו עליו השלום בנבואתו לא היתה בעולם
4 האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה
5 ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חו"ג אלא על ידי
6 התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה שהן מדות
7 נצח הוד יסוד [כמ"ש בשער הנבואה] רק שמתן
8 שכרם של צדיקים בן עדן הוא השגת התפשטות
9 החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו חו"ג והוא
10 מזון נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"ה
11 כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על
12 הנשמות שבגן עדן ורקיע זה נקרא הוא דאורייתא
13 ובו סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות
14 אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוטף
15 טל למזון הנשמות דהיינו ידיעת סוד כ"ב אותיות
16 התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא
17 מזון הנשמות כג"ע והמצות הן לבושים כמבואר
18 כל זה [בוהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ח שער מ"ד
19 – אור פנימי שמשגיגים אותו,
20 דְּהִינּוּ – כלומר: יְדִיעַת סוּד
21 כ"ב אותיות התורה, בִּי הֶרְקִיעַ הָיָה הוּא סוּד הַדַּעַת, – והטל
22 שנוטף ממנו, הוא ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, וְהַתּוֹרָה הִיא
23 מְזוֹן הַנִּשְׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן, וְהַמְצוּת הֵן לְבוּשִׁים, בְּמִבְאֵר כָּל זֶה
24 [בְּזֹהַר – פרשת ויקהל דף ר"ט ור"י, וְכַעַן חַיִּים שֹׁעַר מִדְּפָרָק
25 ג]: – הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד וגבורה שמאצילות, הן
26 למעלה משכל והשגה לא רק של הנבראים, אלא גם של נשמות
27 שמעולם האצילות, ורק בדרך של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן
28 עדן לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה – שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) – אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן – היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שבת קודש עמ' ב

1 לשקיעת החמה ולא היה זמן לזרוק את דמו ביום, אִינּוּ מְטַמֵּא
2 טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, כיון שלא היתה לו שעת הכושר. אולם אם לן
3 לְאַחַר שִׁנְיָאָה לְזִרְיָקָה, והיינו שהיה שהות לזרוק את הדם ביום, הוא
4 מְטַמֵּא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, כיון שהיתה לו שעת הכושר, וכל שכן שאם
5 לן לאחר זריקה, שהוא יכול לטמא טומאת אוכלין.
6 שואלת הגמרא: וְהָאֵין דִּין פִּיגּוּל בֵּין בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים בֵּין בְּקִדְשֵׁים
7 קְלִיִּם שבברייתא, שהיה מְצֻנָּה לְמִיּוּדְקָה כראוי בלי לחשוב מחשבת
8 פיגול או איסור וכך להתיר את הקרבן,

1 ביום לזרוק את הדם, הרי זה שעת הכושר והקרבן מְטַמֵּא טוֹמְאָת
2 אוֹכְלֵין אף אם לן קודם זריקה, וכל שכן שאם הקרבן לן לאחר שזרק
3 ממש, שתועיל שעת הכושר זו לדין טומאת אוכלין. ומכך שלא חילק
4 התנא כן, מוכח שאין חילוק אם היה ניתן לזרוק את הדם או לא,
5 וחזרת הקריאה מקרבן שלן קודם זריקה ואינו מטמא טומאת אוכלין.
6 משיבה הגמרא: באמת האפשרות להתיר את הקרבן נחשבת כשעת
7 הכושר, ואין להקשות מכך שלא חילק התנא חילוק זה, משום דְּהָכִי
8 נִמְי קְאָמַר – אכן כך היתה כוונת התנא לומר, אם לן קודם שִׁנְיָאָה
9 לְזִרְיָקָה – לפני שהיה דמו ראוי להיזרק, והיינו שנשחט סמוך

יום ראשון	יום ראשון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.	י סיון	ה'תש"ג

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל ווערען אָנגערופען גרות. א גר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער גר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים גרות. גר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אף חֲבִיבִים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הגר שבוך הוא טוב, אף חסר לך המדליק; על ידי הפאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתז ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

יום שני	יום שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: והמשל . . . "156" ואפס בלעדו.	יא סיון	ה'תש"ג

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדרגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אף קצת גם – תודה לה – תחית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל כך קר כמו השכל הטבעי ושכל אנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומגיבות מהערבות השכלית – הרי זו תחית המתים האמתית.

יום שלישי	יום שלישי	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י. תהלים: ס"סח. תניא: וכדברים . . . "156" להקדים.	יב סיון	ה'תש"ג

בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה – הי"ד בקמץ ולא בסגול.
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקרת, כי היא תעמידך על הגבה האמתית.

יום רביעי	יום רביעי	יג סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט"א. תניא: פרק ד. כי . . . יעט להטיב. ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע כמה הוא עסוק באותה שעה.			

יום חמישי	יום חמישי	יד סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והנה כמו . . . 158- ליש. בלבישת טלית קטן בבקר בידים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" – בין שאין בטלית קטן שלנו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה – אם אינו לובש טלית גדול – ימשיך בד' ציציותיו ויברך אז.			

יום שני	יום שני	טו סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: והנה בחי' . . . לי"ח. בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר כך נקראו "אגרות", והם ארכים יותר. אחר כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר כך ארכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בבאור בהשגה רחבה לפי ערך.			

שבת קודש	שבת	טז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג] כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף. לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גס ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוף או רע הסביבה בא לרגילות רעות. עד אשר לא יתבררו פרכי מקום החלי וסבת אחיות המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" – בקיום המצות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות – וב"סור מרע". אמנם מה שנחוץ ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: (א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, (ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקווה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.			

יום ראשון י' סיון ה'תשע"א

מי אחראי על הזנת הבנות?

לפי זה, הראב"ד לא חלק על העיקרון ש"אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום", כי אומנם מחילת האשה על הכתובה אינה מבטלת את החובה לזון את הבנות, אבל היות וכאשר אין כתובה הורע כוח התביעה, טוענים אנו: אולי מחלה האם על מזונות הבנות.

אבל יש מפרשים שלשיטת הראב"ד כתובה ומזונות הבנות הן שתי התחייבויות שונות: הכתובה - כלפי האשה, והמזונות - כלפי הבנות. ואם כן, הראב"ד סובר שגם אם אין שטר כתובה לפנינו חיוב הזנת הבנות בתוקפו עומד, ואין לחוש למחילת האם, כי היא יכולה למחול על כתובתה, אך אין למחילה זו השפעה על זכות המזונות של הבנות שהיא התחייבות אחרת, וכן אין לחשוש שמא מחלה על מזונות הבנות, שהרי אין זו התחייבות כלפיה ומחילתה לא תועיל.

ואילו הרמב"ם סובר שחכמים תיקנו מזונות לבנות מנכסי האב לטובתה של האם, ולכן יכולה היא למחול על כך. והיות שבהעדר שטר הכתובה הורע כוח תביעתן, יש מקום לומר ש"מחלה אמן כתובתה" (ראה בני אהובה, אור שמח).

הלכות אישות פרק י"ט, הלכה י"ב: הַבָּנוֹת נְזוֹנוֹת בְּתַנָּאִים אֵלּוּ, עַד שִׁיתִּיהָ שְׁטֵר בְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָם. אֲבָל אִם אֵין שָׁם שְׁטֵר בְּתָבָה – אֵין לָהֶן כָּלוּם, שְׁמָא מְחִילָה אִמֵּן בְּתָבָתָה. לדעת הרמב"ם, כאשר אין שטר כתובה לפנינו הורע כוח התביעה של הבנות, ולכן טוענים אנו לטובת יורשי האב: שמא מחלה האם על כתובתה.

והקשה הראב"ד: וכי מזון הבנות תלוי בפירעון כתובתה, והמחילה אינה אלא כפירעון, ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהן?

ופירש ה'בית שמואל' (אבהע"ז סי' קי"ב ס"ק ג):

לדעת הרמב"ם מחילת האשה על כתובתה מהווה מחילה על כל תנאי הכתובה, שאחד מהם הוא שהבנות נזונות מנכסי האב. ואילו לדעת הראב"ד מחילת הכתובה היא כפירעונה, וכשם שהחיוב לזון את בנותיו הוא גם לאחר שפרע את כתובת אשתו, כך גם זכות הבנות ליטול את מזונותיהן נשארה בעינה גם לאחר מחילת האשה על כתובתה. אבל אם האם מחלה על מזונות הבנות גם הראב"ד מורה שבכך הפסידו הבנות את מזונותיהן.

יום שני י"א סיון ה'תשע"א

עקרון ההדדיות

האב כדי שילמדו תורה ורק כאשר מדובר הוא על עצם מקום הימצאו, אך אין להרחיב את ההלכה ולהחילה גם על בת, וכאשר מדובר בפגישות בלבד (ראה 'עטרת דבורה' ח"א סי' ל', מ"ב).

ולדעה שלישית, הלכה זו אינה כקנס – לא על הבן ולא על אמו, אלא זה על פי עיקר הדין. כי מערכת היחסים בין האב לילדיו כוללת זכויות וחובות והאב פטור מחובת מזונות כאשר אינו מקבל את שזכאי לו, כגון קשר קרוב לבן. ולפי דעה זו אין הבדל בין בן לבת ובין הימנעות ממגורים אצל האב להימנעות מביקורים בלבד (צ"ץ אליעזר חט"ז סי' מ"ד).

והוכחה לכך מדברי המהרשד"ם (אה"ע סי' קכ"ג) שדייק בדברי הרמב"ם (בהלכה הבאה), שלגבי בת המשותפת לשניהם כתב "וזנין אותה והיא אצל אמה", ואילו לגבי בת שלה שהתחייב לפרנסה כתב (פכ"ג ה"ז) "מוליך מזונותיה למקום שהיא שם אמה", כי בבת שלה אין הפרש בין אם היא בעיר זו או בעיר אחרת, ולכן כותב "למקום שהיא שם", אך לגבי בתו אין לאם רשות לקחתה למקום אחר ולמונעו מלראותה, ולכן "זנין אותה והיא אצל אמה", היינו באותה עיר אלא שאינה בבית אביה, אך לא בעיר אחרת. ומכאן, שמניעת פגישות בין האב לבת פוטרת אותו מחיוב המזונות.

הלכות אישות פרק כ"א, הלכה י"ז: אִם רָצְתָה הַמִּגְדֵּלֶת שִׁיתִּיהָ בְּנָה אֶצְלָה – אֵין מְפִירִשִׁין אוֹתָהּ מִמֶּנָּה עַד שִׁיתִּיהָ בֶּן שָׁשׁ שָׁנִים וְגִמּוּרוֹת... וְאַחֵר שָׁשׁ שָׁנִים, יֵשׁ לָאָב לִזְמֹר: אִם הוּא אֶצְלִי – אֶתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת, וְאִם הוּא אֶצְלֵ אִמּוֹ – לֹא אֶתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת. ויש לתמוה: איך יתכן שיענישו ילד בן שש על שאינו רוצה להיפרד מאמו והרי קטן איננו בר עונשין?

יש מבארים שעיקוב נתינת המזונות אינו פעולה כלפי הילד אלא כלפי האם, היינו שהחוב המוטל על האב עובר לאם, ולכן הביא הרמב"ם הלכה זו באופן שהאם מעכבת, ואילו אם ההלכה היא ביחס לבן עצמו, עיכוב האם אינו מעלה ואינו מוריד.

ואם כן אין הבדל בין בן לבת לענין זה, ואף שמצד הדין הבת נמצאת אצל אמה גם לאחר גיל שש (כדברי הרמב"ם בסיום ההלכה), כאשר האם מונעת ממנה לבקר אצל האב שלא כדין, התנהגות זו גוררת הפסקת תשלום המזונות, כמו בבן (משפטי שאול סי' כ"ג).

ויש אומרים ששלילת המזונות אינה מפני התנהגות האם אלא משום שהבן אינו רוצה לעבור לאביו, ו"אין לך בו אלא חידושו", היינו ההלכה כפי שנאמרה – רק בבן, כי מקומו אצל

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"א

תוספה של תקיעת כף

בנוסח התנאים שבספר 'נחלת שבעה' (לר"ש סגל תלמידו של ה"ט"ז) מובאת ההתחייבות של ההורים בחרם גמור, וגם בשבועה דאורייתא כדי לסלק את ענין האסמכתא (היינו התחייבות על צד הספק, התלויה בתנאי ואין בה גמר דעת).

הלכות אישות פרק כ"ג, הלכה י"ג: אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ בְּיָהֳרָם שְׂדוּכִין... וְכֵן הָאָב שֶׁפָּסַק עַל יָדוֹ בְּנֵוֹ וּבְתוֹ: כִּמְהָ אֵתָה נֹתֵן לְבָנָהּ? כִּךְ וְכָד? וְכִמְהָ אֵתָה נֹתֵן לְבָתָהּ? כִּךְ וְכָד? עֲמָדוֹ וְקָדְשׁוֹ – קָנוֹ אוֹתָן הַדְּבָרִים... וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים בְּאִמְרָה.

השבועה, לא מיבעיא (=לא זו בלבד) שכופין אותו לקיימו בשביל שבועתו, אלא אפילו שם מכר עליו".
אך לשיטת הריב"ש (סימן שכח) השבועה היא רק "לרווחא דמילתא" ואין בכוחה להחיל דין מכירה.
והנודע ביהודה (מהר"ק, י"ד ס' ס"ח) כתב:
"... מאז נגמר השידוך ונכתבו התנאים - ממילא יש חרם הקדמונים על העובר וגם נתחייב בחצי נדן קנס. ודבר זה מתחייבים הצדדים בכתיבת התנאים... ומעתה יש לנו לדון בזה על שלשה מיני איסור. ראשון הוא חרם הקדמונים, והוא איסור הבא ממילא אפילו אם לא נאמר בתנאים... שני הוא החרם והשבועה שנזכר בתנאים שעשו הצדדים. והשלישי הוא התקיעת כף שהוזכר בתנאים..."

והטור (י"ד ס' רלט) בשם רבינו תם הוסיף: "נראה להחמיר בתקיעת כף שאין לה התרה, שדומה לכריתות ברית, ומכל מקום אם יש הפסד בדבר או מכשול יתירו לו דלא חמירא משבועה".
מכאן שלתקיעת כף יש חשיבות.
אך הרשב"א (ש"ת ח"ה סימן סז) חולק על רבנו תם, וכותב על תקיעת כף: "... אפילו דבור בעלמא אנשי אמת מקיימים אותו, דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. אבל להיותו כשבועה לא שמענו".
ולשיטת הטור ענין השבועה מועיל לא רק לחיזוק ההתחייבות אלא גם כדי לתת תוקף לקניינים שלא חלים מן הדין. וכך כתב בפירושו הארוך על התורה (בראשית כה, לא) בענין מכירת הבכורה: "מי שמוכר לחבירו דבר שאין הקנין חל עליו, כגון מה שאירש מאבא... ונשבע עליו, שהמכר חל מכה

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"א

כפיה קודם מתן תורה ולאחריה

מביאו לביטול מצוה כופים אותו. אבל קודם שקיבלו את התורה מרצון אי אפשר שהכפיה תוליד רצון לתורה, ולכן נכונה התשובה 'שקיבלו באונס'.
והנה, בהלכה ש'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' מצאנו בגמרא (ב"ב מח, א) שני הסברים: א. כאשר כופים את הבעל לגרש את אשתו כשחייב בכך על פי דין, אמירתו 'רוצה אני' היא בלב שלם, כיון ש'מצוה לשמוע בדברי חכמים'. ב. כאשר חייב להביא קרבן 'לרצונו' ואינו רוצה, 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' כיון ש'ניחא ליה דתהוי ליה כפרה'.
ולמה הגמרא תולה את הרצון לקרבן בכפרה ואין אומרים שיש רצון כי 'מצוה לקיים דברי תורה'?
לפי האמור, הדבר מובן:
הפסוק 'לרצונו לפני ה'' נאמר קודם קבלת התורה ברצון בימי אחשוורוש ("קיימו וקיבלו היהודים"), וכל עוד מצות התורה הם בכפיה אין כאן רצון, ולכן אמרו בגמרא שהרצון בקרבן הוא בגלל הכפרה.

(ש"ת זוטת סופר א"ח ס' קפה)

הלכות גירושין פרק ב, הלכה כ: מי שֶׁהָדִין נוֹתֵן שְׂכּוּפִין אוֹתוֹ לְגֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא רָצָה לְגֵרֶשׁ... מִכֵּן אוֹתוֹ עַד שְׂאִמְרָה: רוצה אני... שֶׁאֵין אוֹמְרִין אָנוּס אֱלָא לְמִי שֶׁנִּלְחֵץ וְנִדְחַק לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְחִיב בּוֹ מִן הַתּוֹרָה... אֲבָל מִי שֶׁתִּקְפוּ יָצְרוּ הָרַע לְבַטֵּל מִצְוָה... וְהָכָה עַד שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁחֵיב לַעֲשׂוֹתוֹ... אֵין זֶה אָנוּס.
אמרו חז"ל (שבת פח, א) "שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה – מוטב..."
ו'מכאן מודעא רבה לאורייתא'. ופירש רש"י: "שאם יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם, יש להם תשובה שקיבלו באונס".
מקשה ה'חת"ם סופר': לפי דברי הרמב"ם שכפיה לעשיית דבר שחייבים בו מהדין אינה אונס, מדוע לא נאמר שכפיית הקב"ה לקבל את התורה ביטלה את כוח היצר וקיבלו עליהם את התורה בלב שלם?
ומבאר:

כפיה לדבר שחייבים בו מן התורה אינה נחשבת אונס אלא רק לאחר קבלת התורה מרצון, ומאז, אם יצרו הרע של אדם

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"א

בין ביטול גט לביטול ספר תורה

ולכן יכול לבטלה (ש"ת הר"ן (מכון שלם) ס' פ"ה).
ויש שכתבו שאמנם מעשה השליחות הסתיים ואין לבטלו, אך הביטול הוא על הגט, שנחשב 'ספר כריתות' רק כאשר עומד לשם גירושין ובלאו הכי הוא כנייר בעלמא, ואם הבעל חזר בו שוב אין הגט עומד לגירושין ופקע ממנו דין 'ספר כריתות' (גליא מסכת אהע"ז ס' ד).
ויש לדון האם הביטול חל דוקא בלשון המתייחסת לגט עצמו כגון "גט זה בטל" או שכל ביטוי של חזרה מכוונת הגירושין גורם לביטול הגט:
לפי הביאור השני, בעצם רצונו של הבעל לשוב ולדור עם אשתו נפקע מהגט כוח הגירושין שהרי מעתה אינו עומד לגירושין, וכן דעת חלק מהפוסקים (גליא מסכת שם). אך יש שנקטו שרק לשון של ביטול מועילה (כת"ס אה"ע ס' צ'. ועוד).

הלכות גירושין פרק ו, הלכה כ"א: לְפִיכָּה, אִם הָיָה הַגֵּט בְּיַד הַפֶּעַל וּבְיָמֵי, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: גֵּט זֶה פְּטָל הוּא – אֵינוֹ מְגֵרֶשׁ בּוֹ לְעוֹלָם.
ויש לתמוה: איך אפשר לבטל את הגט אחר שנכתב? והרי הדבר דומה למי שכתב ספר תורה לשמו שאינו יכול לחזור בו ולבטלו (רמב"ן גיטין לב, ב) ?
יש מיישבים כי כאשר הבעל חוזר בו, בטלה שליחות הסופר והעדים והרי זה כגט שנעשה שלא מרצונו, ואף שלאחר שכבר התקיימה השליחות אי אפשר לבטלה למפרע, הלכה זו דומה לנתן מעות ביד אשה ואמר שתתקדש בהן לאחר שלושים יום, שבתוך זמן זה יכול לחזור בו כיון שעדיין לא נגמר המעשה, וגם שליחות הסופר לא נגמרה עד שעת הגירושין (שהרי אם ירצה לכותבו על מנת להניחו בביתו אין צורך בשליחות לכך),

וה'אבני נזר' (אה"ע סי' קע"ג) דן לגבי גט שלא נעשה בהידור וכתבו גט אחר ושוב נמצא שהגט השני פסול ונתנו את הראשון: האם לדעת הרמב"ם כוונת הבעל שלא לגרש בגט הראשון נחשבת כביטול הגט?
וכתב שיש לחלק בין המבטל גט לבין הכותב גט ולא החליט

אם ככוונתו לגרש, שמוכח מכמה סוגיות שהגט כשר, כי מכל מקום הבעל מחזיקו לשם גירושין (אם יחליט לגרש בו). וכן בנידון זה, יתכן שמלכתחילה היתה דעתו של הבעל שאם יפסל הגט השני ינתן הראשון.

שליח עושה שליח

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"א

מכוחו של השליח שמינה אותם כשלוחיו, השליחות בטלה אם מת המשלח, אך לא אם מת מישהו "באמצע השרשרת" שבין המשלח לבינו.

וכתב ה'לקח טוב' (כלל א'), שהמחלוקת בין רב אשי ור' בר רב אשי (האם השלוחים הם מכוח השליח הראשון או מכוח המשלח) היא שלפי מר בר רב אשי השליח הוא כמו המשלח עצמו או על כל פנים מעשהו מתייחס למשלח. ולפי זה השליח הראשון (וכמוהו כל השלוחים לאחריו) באים מכוחו של המשלח שהרי הוא עומד במקומו, ואילו לפי רב אשי השליח אינו כהמשלח עצמו, וגם מעשהו אינו מתייחס למשלח, אלא שהמעשה שלו מועיל עבור המשלח. ואם כן השליח השני לא נעשה שליח מכוח המשלח אלא מכוח השליח שמינה אותו.

הלכות גירושין פרק ז, הלכה ד: המביא גט במקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס – משלחו ביד אחר. וכן השני אם חלה – משלחו ביד אחר. ואפילו מאת. ואין צריך עדים לחזר ולעשות שליח בפניהם. והאחרון שהגיע הגט לידו נזתנו לה בפני שנים ונתגרש בו, אף על פי שמת הראשון.

בדין שליח עושה שליח – שיכול למנות כמה שלוחים "אפילו מאה", סובר רב אשי ש"אם מת (שליח) ראשון – בטלו כולן. אמר מר בר רב אשי – הא דאבא דקטנותא היא (בקטנותו) אמר אבי שמועה זו שיש להשיב עליה. אילו מת בעל מידי ממשא אית בהו? כולהו מכח מאן קאתו, מכח דבעל קאתו, איתיה לבעל איתנהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו". כלומר, כיוון שכל השלוחים באים מכוחו של המשלח ולא

מתי העד חשוד על חתימתו?

שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"א

הרמב"ם רק כאשר העדים מעידים על בעלות ברכוש יש מקום לחשוד שמא חתמו שלא כדין כדי להפיק תועלת בקנייתו, אבל בעדות אשה אין מקום לחשוד, שהרי אינה ראויה אלא לאחד ו"אין שניים מצויין לחטוא בשביל אחד" (כלשון הירושלמי שהובא במ"מ) ולכן גם 'בעל נפש' רשאי לשאת אשה שהעיד על גירושיה.

ועל דברי הרמב"ם "יתקרב לחליצה", כתב ה'לחם משנה' שמקורו מדברי בר קפרא (יבמות קט, א) שחליצה קודמת לייבום, כי יש לחשוש שלא יתכוון ביבום לשם מצוה וקרוב הדבר לאיסור אשת אח. והקשה על כך מדברי הרמב"ם בהלכות יבום (פ"א ה"ב) הפוסק כחכמים, שמצות ייבום קודמת לחליצה!

ומיישב ה'ערוך לנר' (יבמות שם, ד"ה וחליצה):

אכן, ודאי שיבום קודם לחליצה, ואין כוונת הרמב"ם כאן שיש להעדיף חליצה על ייבום, אלא הכוונה שהרואה פעולת חליצה עליו לבוא להיות עד, כי החליצה מצוה היא.

הלכות גירושין פרק י הלכה ט"ז: ומתרת האשה להנשא לאחר מעדי גרושה או מעדי מאוניה... שאין חוששין אלא לעדות אחר. ולעולם יתרחק אדם מעדות מאונו, ויתקרב לחליצה.

מקור ההלכה בגמרא (יבמות כה, ב) עדים החתומים על שטר, שראובן מכר שדהו לשמעון יכולים לקנות את השדה משמעון, וכן עדים החתומים על גט, יכול אחד העדים לישא את המגורשת, ואין חוששים שחתמו בשקר כדי לקנות את השדה או לשאת את האשה, כי "אין חוששין אלא לעדות אחד", אבל שנים נאמנים.

והתוספות (שם ד"ה לא) כתבו, שמכל מקום 'בעל נפש' יחמיר על עצמו ולא ישא אישה זו. והביאו ראייה מהאמור בגמרא (חולין מד, ב) שעדים שהעידו על שדה או חפץ שהם של פלוני רשאים לקנות ממנו "אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו".

וכתב הט"ז (אה"ע סי' י"ב סק"ב) שהרמב"ם לא הוסיף ש'בעל נפש' לא ישא אשה זו משום 'הרחק מן הכיעור', כי לדעת

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט סיון ה'תשע"א

יום ראשון י' סיון ה'תשע"א

הלכות אישות

פרק שבעה עשר

- 1 א. מי שהיה נשוי נשים רבות ומת - כל שנשא בתחלה²
- 2 קודמת לטל בתבונה. ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה³.
- 3 ואין לאחרונה אלא מה ששירה שלפניה, וגם היא⁴ נשבעת
- 4 ונוטלת השאר. וכן אם היה עליו שטר חוב: אם היה החוב
- 5 קודם - גובה בעל חוב תחלה; ואם הבתבה קדמה⁶ - גובה
- 6 האשה בתחלה⁷, והנשאר לבעל חוב.
- 7 ב. במה דברים אמורים? כשהיתה הקרקע שבאו לגבות
- 8 ממנה קנויה לו בשעת נשואים ובשעה שלוה הוא; שהדין
- 9 נותן, שכל הקודם בשטר תחלה וזה תחלה. אבל אם נשא
- 10 נשים זו אחר זו ולוה, בין קדם נשואין בין אחר נשואין,
- 11 ואחר שנשא ולוה קנה קרקע - כלן חולקין באחד;
- 12 שעבוד כלן באחד בא, שבשעה שקנה היה משעבד לכל⁸,
- 13 ואין כאן דין קדימה⁹.
- 14 ג. וכן אם היה זמן הבתבות והשטרות כלן יום אחד או
- 15 שעה אחת, במקום שפותרין שעות¹⁰ - חולקין באחד, שאין
- 16 שם קודם. ולעולם, כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו
- 17 או כדי בתבה - אין מוציאין מידו, שאין דין קדימה
- 18 במטלטלין¹¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (1) ביאר בו רבינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה, מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה. (2) שזמן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. (3) אף באופן שאין יתומים שישביעו, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמא לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. (4) האחרונה. (5) כי שמא תמצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גולה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאם מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. (6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לוה. (7) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב. (8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. (9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלוה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי. (10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. (11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל חוב. אין לך אדם שיקנה מטלטלים מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם. (12) שהיה הלווה לו מעות. (13) שהרי לא נתנה לו כלום, וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. (14) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולוה ואחרי כן קנה קרקע. (15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין, הואיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו שמא ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל. (16) של היתומים. (17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו. (18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובתה "אחריות כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה. ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה. (19) לעצמו. (20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה. (21) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובותיהן שווה. או שלא נשאו אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה.

- ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, ובא בעל חוב
- והאשה לגבות, והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתבה -
- בעל חוב נוטל מעות¹², והאשה נוטלת כתבתה מן
- הקרקע¹³. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי לגבות
- שניהם, ולא היה בה דין קדימה¹⁴ - נותנין אותו לבעל חוב.
- ואם נשאר לאשה כלום - תטל, ואם לאו - תדחה מפני
- בעל חוב. שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו, והאשה
- לא חסרה דבר; שיותר משהאיש רוצה לשא, אשה רוצה
- להנשא.
- ה. וכן מי שמת¹⁵ והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה
- דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה חובו
- תחלה.
- ו. וכיון שתקנו הגאונים, שתגבה האשה ובעל חוב מן
- המטלטלין¹⁶, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין, אם
- לא הניח מטלטלין כדי לתן לשניהם - נותנין לבעל חוב
- כל חובו תחלה¹⁷; ואם נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה
- תטל, ואם לאו - תדחה¹⁸.
- ז. היו כתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה שאבדו או
- שלקחם הבעל¹⁹ - הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר
- בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא
- מחלה, וחולקת עם בעלי חובות²⁰.
- ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין
- קדימה²¹, ואין לו כדי כל הבתבות - כיצד הן חולקות?

אם אמר לה: הריני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו, אני
 חייב בה, וכיצא בזה - פטור, אלא אם כן היה אביו.
 המגרש את אשתו - ידינה הנאה³³ ואחר כך תפרע כתבתה
 מן הקבלן או מאביו, אם היה ערב; שמה יחזירנה, ונמצאו
 עושין קנוניא³⁴ על נכסיו של זה.
 י. וכן המקדיש נכסיו³⁵ וגרש את אשתו - ידינה הנאה
 ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש³⁶; שמה יעשו
 קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרף מן
 הקלוחות - אין מחיבין אותו להדירה, אלא נשבעת
 וטורפת. ואם רצתה, תחזור לבעלה. שכתב ידעו הקלוחות
 שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו
 נכסים שתחת שעבודה.
 יא. הפעל שמכר נכסיו³⁷, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח:
 דין ודברים אין לי עמך, והסכימה למעשיו³⁸ - אף על פי
 שקנו ממנה³⁹, הרי זו טורפת⁴⁰; שלא כתבה לו אלא שלא
 תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר: נחת רוח
 עשיתי לבעלי⁴¹. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה
 שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הפעל - אינה
 טורפת אותו⁴². וכן אם מכר הפעל, ואמר לאשתו לכתב
 ללוקח: דין ודברים אין לי עמך, ולא כתבה ולא הסכימה
 למעשיו, ונפסד המכר⁴³, וחזר הפעל ומכר לאיש אחר, בין
 אותה שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הפעל הסכימה
 למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה
 יכולה לטרף; שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי⁴⁴,
 שהרי בראשונה, כשלא רצתה, לא הלכה ברצון בעלה⁴⁴.
 יב. מי שהיה לו שתי נשים⁴⁵, ומכר את שדהו, וקנו מיד
 הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו ואינה טורפת אותו
 מן הלוקח, והיה הקנן המועיל⁴⁶ שאינה יכולה לטען בו
 נחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר כך מת הפעל או גרש

רואים: אם כשיחלק הממון על מנן הנשים, יגיע לפחותה
 שבהן²² כדי כתבתה או פחות - חולקות בשנה²³; ואם היה
 הממון יותר על זה - חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה
 שבהן כשעור כתבתה, וחזרות וחולקות את המותר בין
 הנותרות על דרך הראשון. כיצד? מי שהיה נשוי ארבע
 נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה שלש
 מאות, ושל שלישית מאתיים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל
 אף, וגרש כלן או מת: אם הניח ארבע מאות או פחות -
 חולקות בשנה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות²⁴. הניח
 שמונה מאות - אם תחלק בין כלן בשנה, נמצאת הרביעית
 נוטלת מאתיים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא כיצד
 עושין? לוקחין ארבע מאות וזו וחולקין אותן ביניהן בשנה
 מאה מאה²⁵, נמצאת הרביעית נוטלת כדי כתבתה והלכה
 לה. נשאר כאן ארבע מאות וזו ושלש נשים, שביד כל אחת
 משלשתן מאה וזו. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן
 בשנה, נמצא השלישית נוטלת מאתיים ושלשים ושלש
 ושלש, והרי אין בכתבתה אלא מאתיים. לפיכך לוקחין
 מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן בשנה,
 שנמצאת השלישית שנוטלת מאתיים שלה²⁶ והלכה לה.
 נשאר כאן מאה ושתי נשים. חולקין את המאה בשנה בין
 ראשונה ושניה. נמצא ביד הראשונה מאתיים וחמשים, וכן
 ביד השניה, ונמצא ביד השלישית מאתיים, וביד הרביעית
 מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפילו הן מאה.
 ט. הערב לאשה בכתבתה²⁷ - אף על פי שקנו מידו²⁸, אינו
 חייב לשלם; שמצוה עשה²⁹, והרי לא חסרה כלום³⁰. ואם
 ערב של כתבת בנו הוא, וקנו מידו - חייב לשלם; שהאב
 בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה³¹. וקבלן של כתבה
 - חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן?
 זה שאמר לאשה: הנשאי לזה, ואני נוהן³² כתבה זו. אבל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(22) בעלת הכתובה הפחותה. (23) שכל הכסף משועבד לבעלת המאה כדרך משועבד לשאר חברותיה. (24) אם הניח פחות
 מארבע מאות וזו. (25) שלזכות כל אחת משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה וזו. (26) יחד עם המאה שלקחה בחלוקה
 הראשונה. (27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". (28) קבלו קניין על
 התחייבותו. (29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. (30) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם
 ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. (31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו.
 (32) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה יפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את
 הערב תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעושה שהמלווה עשה שליחותו של
 הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. (33) על דעת רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. (34) הערמה, שלא התכוונה להתגרש
 אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן. אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית. (35) לתקון בדק הבית. (36) אין
 היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפקיע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גזבר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש
 לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודו עומד על קרקע זו. (37) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע
 באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה". (38) למעשה המכירה. (39) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (40) לכשתתגרש
 או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים. (41) אבל עד בוא שעת גבייתה המכירה
 קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניס לה (בכתובה) שום משלו,
 קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת:
 נחת רוח עשיתי לבעלי". (42) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. (43) נתבטל המכר
 בגלל סירובה לכתוב. (44) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על כך והוכרחה להודות לו
 במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת. (45) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (46) כגון

- 1 שְׁתִּיחַן - הַשְּׁנִיָּה מוֹצִיָּאָה מִיַּד הַלֹּקֶחַ, שֶׁהָרִי לֹא קָנוּ מִיָּדָה
2 לַלֹּקֶחַ, וְהָרִאשׁוֹנָה מוֹצִיָּאָה מִיַּד הַשְּׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְמָה,
3 וְלֹא הִסְרִיהָ שְׁעָבֹדָה אֶלָּא מַעַל הַלֹּקֶחַ. וְכִשְׁתַּחֲזֹר הַשְּׁדָה
4 לְרִאשׁוֹנָה, חֹזֵר הַלֹּקֶחַ וּמוֹצִיָּאָה מִיָּדָה, שֶׁהָרִי קָנוּ לוֹ.
5 וְחֹזְרוֹת חֲלִילָה⁴⁷, עַד שֶׁיַּעֲשֹׂו פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן.
6 יג. אֲלֻמָּנָה, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין, נִשְׁפָּעֶת⁴⁸
7 וּמוֹכֶרֶת מִקְרָקָע. בְּעֵלָה וְנִפְרַעַת כְּתֻבָּתָה בֵּין בְּבֵית דִּין מִמְּחִין
8 בֵּין בְּבֵית דִּין שְׂאִינָן מִמְּחִין⁴⁹. וְהוּא, שִׁיחֵיו הַשְּׁלִשָּׁה
9 הָאֲנָשִׁים נֶאֱמָנִין וְיִודָעִין בְּשׁוּמַת הַקְרָקָע. וְאַחֲרֵיכֵן הַמֶּכֶר עַל
10 נִכְסֵי יְתוּמִים⁵⁰. אָבֵל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין
11 מִמְּחִין⁵¹. וְכָל הַמוֹכֶרֶת בְּבֵית דִּין - לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא
12 בְּהִכְרָזָה⁵². וּבְהִלְכּוֹת הַלֹּאָה⁵³ יִתְבָּאֵר מִשְׁפָּט מְכִירַת בֵּית
13 דִּין הַיָּאֵף הִיא. אָבֵל הַמוֹכֶרֶת שְׁלֹא בְּבֵית דִּין - אֵינָה צְרִיכָה
14 הַכְרָזָה⁵⁴. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן צְרִיף שְׁלִשָּׁה שָׁהִם נֶאֱמָנִים וְיִודָעִים
15 בְּשׁוּמָא.
16 יד. אֲלֻמָּנָה שֶׁמְכָרָה קְרָקָע בְּכְתֻבָּתָה⁵⁵ בִּינָה לְבֵין עֲצָמָה⁵⁶,
17 אִם מְכָרָה שְׁוֹה בְּשׁוּה⁵⁷ - מְכָרָה קָנָם, וְנִשְׁפָּעֶת שְׁבוּעַת
18 אֲלֻמָּנָה אַחֵר שֶׁמְכָרָה. וְהוּא, שֶׁמְכָרָה לְאַחֵר; אָבֵל אִם שָׁמָּה
19 לְעֲצָמָה⁵⁸ - לֹא עֲשֵׂתָה כְּלוּם, וְאֶפְלוּ הַכְרִיזָה⁵⁹.
20 טו. הִתָּה כְּתֻבָּתָה מֵאֲתִים, וּמְכָרָה שְׁוֹה מֵאָה בְּמֵאֲתִים, אוֹ
21 שְׁוֹה מֵאֲתִים בְּמֵאָה - נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָה וְאֵין לָהּ כְּלוּם⁶⁰,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל. (47) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול (משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב. (48) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (49) שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. (50) אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגול מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. (51) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. (52) שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. (53) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". (54) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה. (55) לצורך גביית כתובתה. (56) שלא נכחו אפילו שלושה הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. (57) שלא טעתה במכירה. (58) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. (59) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו". (60) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומדן, זה בפחות וזה ביוקר. (61) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה. (62) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה. (63) יכולה, רשאת. (64) העיקר והתוספת. (65) הלוקח יכול את הראוי להיתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. (66) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (67) שאין לה כלום עד שתשיבע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשי. (68) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט. (69) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה. (70) כלומר כל כתובתה. (71) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. (72) כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. (73) כשימות. (74) "שיחיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונותיה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". (75) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניונות ממנו. (76) קבלת קניין הירושה במכירה או במתנה. (77) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הציחה התורה עדים בדיני ממנות אלא לכופר". (78) "ש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו . . . או המוחל לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו . . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים . . . קניין זה אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל".

1 והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן⁷⁹, ולא יהיו
2 דברי שחוק והתול או דברי תמה⁸⁰, אלא בדעת נכונה.

פרק שמונה עשר

3 א. אלמנה נזונה מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה עד שתטל
4 כתבתה. ומשתתפע כתבתה בבית דין, אין לה מזונות. וכן
5 אם מקרה כתבתה בלה, או משפנה כתבתה, או עשתה
6 כתבתה אפותיקי לאחר, והוא שתאמר לו: פה תגבה חובך
7 - בין שעשתה דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית
8 דין, בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת
9 בעלה - אין לה מזונות מן היורשים. אבל אם מקרה
10 מקצתה - יש לה מזונות. ומשתתאגרס האלמנה אבדה
11 מזונותיה.

12 ב. כשם שנונת אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה כסות
13 וכלי תשמיש, ומדור (או יושבת במדור) שהיתה בו בחיי
14 בעלה, ומשתמשת בפרים וכסותו בעבדים ובשפחות
15 שגשתמש בהן בחיי בעלה. נפל המדור - אין היורשין
16 חייבין לבנותו. ואם אמרה: הניחו לי ואני אכבנו משלי -
17 אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדרך ולא תטחה אותו, אלא
18 תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה
19 - לא עשו ולא כלום.

20 ג. נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר - נותנין
21 לה מדור לפי כבודו. וכן מזונותיה וכסותה - לפי כבודו.
22 ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודו - נותנין לה לפי כבודו;
23 מפני שעולה עמו, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

24 ד. ברפת הבית מרבה. ביצר? חמשה שהיה מזונות כל
25 אחד מהן קב בשיאכל לבדו, אם היו חמשותן בבית אחד
26 ואוכלין בערוב - מספיק להן ארבע קבין. והוא הדין לשאר
27 צרכי הבית. לפיכך, אלמנה שאמרה: איני זנה מבית אבי,
28 פסקו לי מזונות ותנו לי שם - יכולין היורשין לומר לה:
29 אם את אצלנו - יש לך מזונות, ואם לאו - אין אנו נותנים
30 לך אלא כפי ברפת הבית. ואם היתה טוענת: מפני שהיא
31 ילדה והם ילדים - נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה
32 והיא בבית אביה. ומותר מזונות האלמנה ומותר הפסות -
33 ליורשין.

34 ה. אלמנה שחלתה: אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה
35 - הרי זו כמזונות ויורשין חייבין בה; ואם היא צריכה
36 רפואה שיש לה קצבה - הרי זו מתרפאה מכתבתה. נשפית
37 - אין היורשין חייבין לפדותה. אפלו היתה יבמה, ואפלו
38 נשפית בחיי בעלה ומת והיא בשביה - אין חייבין לפדותה
39 מנכסיו; אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה ותפדה
40 עצמה.

41 ו. מתה האלמנה - יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואם
42 נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה - יורשיה יורשין
43 כתבתה והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל. מעשה
44 ידי האלמנה - ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה: טלי מעשה
45 ידך במקונותיך - אין שומעין לו; אבל היא שרצתה בזה
46 - שומעין לה.

47 ז. וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, אלמנה עושה
48 ליתומים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו
49 ידיו ורגליו.

50 ח. מציאת האלמנה ופרות נכסים שהכניסה לבעל -
51 לעצמה, ואין ליורש בהם כלום.

52 ט. והנכסים עצמם שהם נדונותה - נוטלת אותן בלא
53 שבועה, ואין ליורשים בהם דין לעולם, אלא אם כן הותרו
54 בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ואם מתה
55 האלמנה בלא שבועה - יורשיה יורשים נדונותה, אף-על-פי
56 שהוא נכסי צאן ברזל. ואם היה בהן מותר - המותר ליורשי
57 הבעל.

58 י. אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן - בין שתפסה
59 מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפלו תפסה כבר וזהב - אין
60 מוציאין מידה; אלא כותבין עליה בית דין מה שתפסה,
61 ופוסקין לה מזונות, ומחשבין עמה, והיא נזונה ממה
62 שבגדה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות, ויקחו
63 היורשין את השאר.

64 יא. וכן אם תפסה מטלטלין בכתבתה בחיי בעלה, ומת -
65 גובה מהן; אבל אם תפסה אחר מותו לכתבתה - אינה
66 גובה מהן, אף-על-גב שתקנו הגאונים שתגבה הכתבה
67 ותנאי הכתבה מן המטלטלין. לפיכך תזון האלמנה מן
68 המטלטלין אף-על-פי שלא תפסה.

69 יב. ואם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן - היורשין
70 נוטלין אותן והן מעלין לה מזונות, ואינה יכולה לעכב
71 עליהן ולומר: יהיו המטלטלין מנחין בבית דין עד שאזון
72 מהן, שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות. ואפלו התנתה עליו
73 בפרוש שתזון מן המטלטלין - אינה מעכבת. וכזה דנין
74 תמיד בכל בתי דינין.

75 יג. אבל אם הניח קרקע - יכולה היא לעכב עליהן שלא
76 ימכרו. ואם מכרו - אינה מוציאה מיד הלקוחות; שאין
77 האשה והבנות נזונות אלא מנכסים בני חרין.

78 יד. הניח נשים רבות, אף-על-פי ששנאן זו אחר זו - נזונות
79 בשוה, שאין דין קדימה במטלטלין.

80 טו. אלמנה שנפלה לפני יבם, בשלשה חדשים הראשונים
81 - נזונה משל בעל. ואם הפר העבר, וכן אם הניחה מעברת
82 - נזונה והולכת עד שתלד. ילדה בן של קטמא - נזונה
83 -

הביאי כתבתיה והשבעי וטלי מזונותיה. אלא אם אין דרפם
לכתב כתבה.

כד. האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה
ואמרה: מת בעלי - רצתה - נזונת כדן כל האלמנות,
רצתה - נוטלת כתבה. אמרה: גרשני בעלי - אינה נאמנת,
ונזונת מנכסיו עד כדי כתבתה מכל פנים: שאם עדין היא
אשתו - יש לה מזונות, ואם גרשה כמו שאמרה - יש לה
כתבה, שהרי כתבתה בידיה. לפיכך נוטלת מזונות עד כדי
כתבתה והולכת לה.

כה. האשה שהיה לה ספק גרושין ומת בעלה - אינה נזונת
מנכסיו, שאין מוציאין מיד הירוש מספק. אבל בחיי בעלה
יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורין.

כו. אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות,
או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה - ותרה, ואין
לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה. ואם
שהתה פחות מזה אפלו ביום אחד - לא ותרה, אלא תובעת
ונוטלת מזון השנים שעברו.

כז. אלמנה שתבעה מזונות מן הירוששים, הם אומרים:
נתנו, והיא אומרת: לא נוטלתי - כל זמן שלא נשאת - על
היתומים להביא ראיה, או תשבע שבועת הסת ותטל;
משנשאת - עליה להביא ראיה, או ישבעו הירוששים שבועת
הסת שנתנו לה.

כח. דין תוספת כתבה כדן העקר. לפיכך, אלמנה שתבעה
או מכרה או מחלה או משכנה תוספת כתבתה עם העקר
- אין לה מזונות. ואם תבעה מקצת והניחה מקצת - הרי
זו כמי שתבעה מקצת העקר והניחה מקצתו. וכל המוכרת
או המוחלת סתם - מכרה ומחלה התוספת עם העקר;
ששניהם כתבה שמם בכל מקום.

פרק תשעה עשר

א. מתנאי הכתבה, שהיו בנים הזכרים יורשים כתבת אמן
ונדוניתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחר כך
חולקין שאר הירשה עם אחיהם בשווה.

ב. כיצד נשא אשה, כתבתה ונדוניתה אלה, וילדה בן
ומתה בחייו. ואחר כך נשא אשה אחרת כתבתה ונדוניתה
מאתים, וילדה בן, ומתה בחייו. ואחר כך מת הוא, והניח
אלפים. בנו מן הראשונה יורש אלה שבכתבת אמו, ובנו
מן השנייה יורש מאתים שבכתבת אמו, והשאר יורשים
אותו בשווה. נמצא כי בן הראשונה אלה וארבע מאות,
וביד בן השנייה שש מאות.

ג. במה דברים אמורים? בשהניח יותר על כדי שתי כתבות
דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשווה; אבל אם לא
הניח יותר דינר - חולקים הפל בשווה. שאם יירשו אלו

והולכת כל ימי אלמנותה, כשאר כל הנשים. לא נמצאת
מעברת אחר שלשה חדשים, או שהפילה - אינה נזונת לא
משל בעל ולא משל יבם, אלא תובעת יבמה לכנס או
לחלץ.

טז. תבעה יבמה לכנס או לחלץ, ועמד בבית דין, וברח
או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים - הרי זו נזונת משל
יבם בלא שבועה כלל.

יז. נפלה לפני יבם קטן - אין לה מזונות עד שיגדל ויהיה
כשאר היבמין.

יח. מי שיחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתה,
ואמר: יהיה מקום פלוני למזונות - הרי רבה לה מזונות.
ואם היה שוכרו פחות ממזונות הראויות לה - נוטלת השאר
משאר נכסים; ואם היה שוכרו יותר מן הראוי לה - נוטלת
הפל. אבל אם אמר לה: יהיה במקום פלוני במזונותיה,
ושחקה - אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצץ
לה מזונות.

יט. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי
שהורה, שפוסקין לה מזונות ואין משביעים אותה. ואין
ראוי לסמך על הוראה זו, מפני שהתחלף לו הדבר באשה
שהלך בעלה למדינת הים. ורבותי הורו, שאין לה מזונות
מבית דין עד שתשבע; שהרי זו באה להפגע מנכסי
יתומים, וכל הנפגע מנכסי יתומים - לא תפגע אלא
בשבועה. ולזה דעתי נוטה, וכן ראוי לדון.

כ. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - משביעין אותה
בתחלה, ומוכרין בלא הכרזה, ונותנין לה מזונות. וכן יש
לה למכר למזונות שלא בבית דין ממחין, אלא בשלשה
אנשים נאמנים, בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה
לבין עצמה שווה בשווה - מכרה קיים. וכשיבואו הירושין
להשביע אותה - נשבעת.

כא. וכמה מוכרין למזונות? כדי לזון מהם ששה חדשים,
לא יותר על זה. ומוכרין על מנת שהיה הלוקח נותן לה
מזון שלשים יום. וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה
חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שישאר מן הנכסים
כדי כתבתה, גובה כתבתה מן השאר והולכת לה.

כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין מחשבין
עמה על מעשה ידיה, עד שיבואו הירוששים ויתבעוה. אם
מצאו לה מעשה ידיה - נוטלין אותה, ואם לאו - הולכין
לדרפם. ואני אומר, שאם היו הירוששים קטנים - בית דין
מחשבין עמה, ופוסקין מעשה ידיה, כדרך שפוסקין לה
מזונות.

כג. אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה - אין לה
מזונות; שמה מחלה כתבתה, או מכרה או משכנה אותה.
אף-על-פי שלא טען יורש - טוענין אנו לו ואומרים לה:

47 שם שטר כתבה - אין להן כלום, שמא מחלה אמן כתבתה.
 48 ואם אין דרכם לכתב כתבה - יש להן כפי התנאים.
 49 יג. מי שיצוה בשעת מיתתו לעקר אחד מתנאי כתבה, כגון
 50 שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו, או אל יזונו אלמנתו מנכסיו,
 51 או אל יירשו בנותיו כתבת אמן - אין שומעין לו. נתן כל
 52 נכסיו במתנה לאחרים - הואיל ומתנת שכיב מרע אינה
 53 קונה אלא לאחר מיתה, כמו שיתבאר, הרי המתנה וחייב
 54 הנכסים בתנאין אלו באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו
 55 נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתבת אמן שמתה בחיי בעלה.
 56 יד. בת הממאנת - הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות.
 57 אבל בת היבמה ובת השנייה ובת הארוסה ובת האנוסה -
 58 אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה. אבל בחיי
 59 אביהן - הוא חייב במזונות, כדן שאר הבנים והבנות בחיי
 60 אביהן.
 61 טו. המאנס בת הנזונת מן האחין - חייב במזונותיה משעת
 62 הארוסין; שהרי אין לה מזונות מאחיה (אלא עד שתתאנס
 63 או עד שתבגר, וזו) אינה בוגרת כדי שתזון עצמה, אלא
 64 קטנה או נערה, ואין אדם רוצה שתתבנה ארוסתו ותלך
 65 ותשאל על הפתחים.
 66 טז. נשאת הבת ומאנה או נתגרשה או נתאלמנה, אפלו היא
 67 שומרת יבם - הואיל והזרה לבית אביה ועדין לא בגרה, הרי
 68 זו נזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתאנס.
 69 יז. מי שמת והניח בנים ובנות - יירשו הבנים כל הנכסים,
 70 והם זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתאנסו. במה
 71 דברים אמורים? בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם
 72 הבנים והבנות כאחת עד שיבגרו הבנות. ואילו הן הנקראין
 73 נכסים מרבין. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה
 74 - מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו, ונותנין השאר
 75 לבנים. ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד - הבנות
 76 נזונות מהן עד שיבגרו או עד שיתאנסו, והבנים ישאלו על
 77 הפתחים.
 78 יח. במה דברים אמורים? בשהניח קרקע; אבל אם לא
 79 הניח אלא מטלטלין - הואיל ובתקנת הגאונים הוא שיזונו
 80 הבנות מן המטלטלין, הרי הבנים והבנות נזונות כאחד מן
 81 הנכסים האלו המועטין, שלא תקנו להם במטלטלין אלא
 82 שיהיו כבנים. וכזה הורו הגאונים.
 83 יט. הניח קרקע, והיו הנכסים מרבין, ונתמעטו אחר כן -
 84 כבר זכו בהן יורשים. היו מועטין בשעת מיתה, ונתרבו
 85 אחר כך - הבנים יורשין אותן. ואפלו לא נתרבו, אם קדמו
 86 הבנים ומכרו נכסים מועטין - מכרן קנים.
 87 כ. היו הנכסים מרבין ויש עליו חוב, או שהתנה עם
 88 אשתו שיזון את בתה - אין החוב ולא מזונות בת אשתו
 89 ממועטין בנכסים; אלא יירשו הבנים הכל, ויתנו לבצל חוב
 90 חובו, ויזונו בת אשת אביהן עד זמן שפסק, ויזונו
 91 אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתאנסו ויצאו מתחת
 92 ידיהם.

1 כתבת אמן ואלו כתבת אמן, ולא ישאר דינר אחד לחלק
 2 אותו בין הירשים, נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירשה בין
 3 הבנים בשוה שהוא מן התורה.
 4 ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו בין
 5 בבת אחת, ומתו כלן בחייו, ולו מהן בנים זכרים, אם היה
 6 שם יותר על כדי כל הכתבות דינר - כל אחד ואחד יורש
 7 כתבת אמו, והשאר חולקין בשוה.
 8 ה. אמרו היתומים: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר,
 9 כדי שישלנו כתבת אמן - אין שומעין להם, אלא שמין את
 10 הנכסים בבית דין כמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן.
 11 ואף-על-פי שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קדם
 12 שיבואו לחלק - אין שמין אותן אלא בשעת מיתת אביהן.
 13 ו. היה שם יותר על כדי כל הכתבות דינר או יותר,
 14 אף-על-פי שיש עליו שטר חוב כנגד היתר - אינו ממעט,
 15 אלא כל אחד מהן יורש כתבת אמו.
 16 ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו ואחת
 17 אחר מותו, ולו בנים משתייהן, אף-על-פי שלא הניח יתר על
 18 שתי הכתבות: אם נשבעה השנייה שבועת אלמנה קדם
 19 שתמות - בגינה קודמים לירשת כתבתה, מפני שאינן יורשין
 20 כתבת אמן בתנאי זה, אלא ירשה של תורה, ואחר כך יורשין
 21 בני הראשונה כתבת אמן בתנאי זה. ואם נשאר שם כלום -
 22 חולקין אותו בשוה. ואם מתה קדם שתשבע - בני הראשונה
 23 יורשים כתבת אמן בלבד, והשאר חולקין בשוה.
 24 ח. היה נשוי שתי נשים, והיו לו בנים מהן, ומת, ואחר
 25 כך מתו הנשים: אם נשבעו ואחר כך מתו - כל אחד ואחד
 26 יורש כתבת אמו בירשה של תורה, ולא בתנאי זה. לפיכך
 27 אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי
 28 הראשונה קודמין ליורשי השנייה. ואם לא נשבעו - חולקין
 29 הבנים הכל בשוה; ואין שם ירשת כתבה, לפי שאין
 30 לאלמנה כתבה עד שתשבע.
 31 ט. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה בגינה
 32 יורשין כתבתה תחלה, והשאר חולקין אותו בשוה. וכל
 33 היורש כתבת אמו שמתה בחיי אביו - אינו טורף מנכסים
 34 משעבדים, אלא מבני חורין, ככל היורשין.
 35 י. ומתנאי כתבה, שתהיינה הבנות נזונות מנכסי אביהן
 36 אחר מותו עד שיתאנסו או עד שיבגרו. בגרה הבת
 37 אף-על-פי שלא נתאנסה, או נתאנסה אף-על-פי שלא
 38 בגרה - אין לה מזונות. ובת הנזונת מנכסי אביה לאחר
 39 מותו - מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחיהם.
 40 יא. פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה, בדרך
 41 שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא
 42 הכרזה, בדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה. אלא
 43 שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הפעל, ולבנות
 44 פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד. ואין הבנות נשבעות.
 45 יב. אין הבנים יורשין כתבת אמן ולא הבנות נזונות בתנאים
 46 אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידם. אבל אם אין

כאחת - ראשונה נוטלת עשור, והשנייה - עשור מה ששירה
ראשונה, והשלישית - עשור מה ששירה שניה, וכן אפלו
הן עשור, וחזרות וחולקות כל העשורים בשנה¹⁰, ושאר
הנכסים לאחים.
ה. עשור זה שהוא לפיכך אינו מתנאי כתבה. לפיכך,
אפלו לפי תקנת חכמים (הראשונים) ואחרונים, אינה
נוטלת אלא מן הקרקע¹¹. ויש לה¹² לגבות עשור זה
משכירות הקרקע¹³. ואם רצו האחין לתן לה מעות כנגד
עשור הקרקע - נותנין¹⁴.
ו. הבת בעשור זה כבעל חוב של אחין היא, לפיכך נוטלת
אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו האחין - נוטלת
אותו מן גניהם מזבזבזית ובשבועה¹⁵; שהרי היא נפרעת
מנכסי יתומים, והבא לפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא
מזבזבזית ובשבועה, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
ז. והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם - הבת טורפת
מן הלכות פרנסתה¹⁶, בדרך שטורפים כל בעלי חובות
מן הלכות¹⁷, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
ח. מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות וימת בלא בן
- אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות הנכסים,
אלא חולקות בלן בשנה¹⁸.
ט. מי שמת והניח שתי בנות וכן, וקדמה ראשונה ונטלה
עשור נכסים¹⁹, ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן
ונפלו כל הנכסים לשתייה²⁰ - אין השנייה נוטלת עשור,
אלא חולקות בשנה²¹, וזכתה הראשונה בעשור שלה.
י. מי שצנה בשעת מיתה: אל תפרנסו בנותי מנכסי -
שומעים לו, שאין זה מתנאי כתבה²².
יא. מי שמת והניח אלמנה ובת - כפר בארנו שמזונות
האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת - אינה
נוטלת עשור נכסים מפני מזונות האלמנה²³. ואפלו מתה
הבת אחר שנשאת - אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן

כא. הניח אלמנה ובת, ממנה או מאשה אחרת, ואין
בנכסים כדי שיוזנו שתייהן - האלמנה נזונה, והבת תשאל
על הפתחים. וכן אני אומר, שמזונות הבת קודמין לירשת
הבן את כתבת אמו שמתה בחיי אביו, ואף-על-פי ששניהם
מתנאי הכתבה. וקל וחמר הדברים: אם נדחת ירשה של
תורה מפני מזונות הבת, לא תדחה ירשת הכתבה, שהיא
תנאי בית דין, מפני מזונות הבת?
כב. מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות, ולא הניח בן -
אין אומרים: יוזנו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר
הנכסים בשוה, אלא בלן חולקות בשוה.

יום שני י"א סיון ה'תשע"א

פרק עשרים

א. צו חכמים, שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא
בו. וזה הוא הנקרא פרנסה². המשיא את בתו סתם - לא
יפחת לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל³, כמו
שבארנו. במה דברים אמורים? בשעה האב עני; אבל אם
היה עשיר - הרי זה ראוי לתן לה כפי עשור⁴.
ב. פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערמה - אין
לה כלום. ולא יאמר הבעל: כשתבוא לביתי אכנסנה, אלא
מכנסנה והיא בבית אביה.
ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו במה היה בלבו
לתן לה לפרנסה ונותנין לה⁵. ומנין יודעין אומדין דעתו?
מרעיו ומידעיו ומשאיו ומתנו וכו'. וכן אם השיא בת
בחיי - אומדין בזה⁶. ואם לא ידעו לו בית דין אומדין דעת
- נותנין לה מנכסיו עשור⁸ לפרנסתה.
ד. הניח בנות רבות - כל שתבוא להנשא, נותנין לה עשור
הנכסים. ושלאתריה - עשור מה ששירה ראשונה. ושל
אחריה - עשור מה ששירה שניה. ואם באו בלן להנשא

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבאר בו שחייב האב לתת מעות לבתו להנשא, מת האב והניח בת, ואם צוה בשעת מיתה שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו, אלמנה
ובת אי זו קודמת למזונות, יתומה קטנה שהשיאה אחיה ואמה לענין מזונות. (2) והיא נדוניה. (3) "לא יפחות לה מחמשים
זוז". (4) אבל אין כופים אותו. ולכן דקדק רבנו וכתב "הרי זה ראוי ליתן". (5) אפילו אם היה יותר מעישור נכסיו. (6) ייתן
לשנייה בדרך שנתן לראשונה בחייו. (7) שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן או קמצן היה. (8) חלק עשירי.
(9) כי אין הבת נוטלת לפרנסתה אלא לזמן נישואיה. (10) וכל זה כדי לברר חלק הבנים ולהניח להם ירושה כדין תורה, כי אילו
היו הבנות נוטלות כל אחת עישור נכסים ממש לא היה נשאר לבנים כלום ונמצאת ירושה של תורה נדחית מפני פרנסת הבנות
שאינה אלא תקנת חכמים. (11) אף על פי שהחכמים האחרונים (הגאונים) תקנו להגבות הכתובה ושאר תנאים גם מן המטלטלין,
- עישור זה, שאינו מ"תנאי כתובה", אינו אלא מן הקרקע. וכל זה אינו אלא ב"עישור נכסים", אבל כשאומדין דעת האב - גובה
היא אפילו מן המטלטלין. (12) יכולה. (13) העומדת להגבות (שזה שכבר נגבה הוא מטלטלין). ואף על פי שכבר עברה חצי
שנה מיום שהשכיר האב - כיון שעדיין לא נגבה השכר, הרי זה כקרקע, כי אין שכירות משתלמת אלא בסוף השנה. (14) כדין
כל בעל חוב הגובה את חובו מהלווה בחייו. ואילו הייתה בעלת חוב של אביהם, הייתה נוטלת דק מהזבזבזית ובשבועה כדין הבא
להיפרע מנכסי יתומים. (15) שלא נטלה מן הנכסים כלום. (16) ובשבועה. (17) הואיל ופרנסה דבר קצוב הוא, היה להם להיזהר
שלא לקנות קרקעות שהם כסכום פרנסתה (אבל מזונות האשה והבנות הואיל ואין להם קצבה אין מוציאים להם מנכסים משועבדים
מפני תיקון העולם). (18) כי לא תוקנה פרנסה לבנות אלא כשיש שם בנים, שהבנות אינן יורשות כלום. אבל בשעה שיורשות -
כולן שוות. (19) כדינה, שהרי הבן יורש הכול. (20) ושתייהן יורשות בשווה. (21) ואין אומרים תיטול השנייה עישור נכסים
תחילה כמו שנטלה ראשונה ואחרי כך יחלקו אלא ראשונה זכתה, ובת על הבת אין לה עישור נכסים שהרי שתייהן שוות בירושה.
(22) אלא חוב על היתומים, ולפיכך אם ציווה האב שלא לפרנסן אין עליהם חוב כלל. (23) נלמד מדין מזונות הנ"ל, שאם

השפּתים. וְהָטוּיָהּ הִיא הַמְּלֹאכָה הַמִּיחָדָת לְנָשִׁים, שְׁנֵאמַר: 33
וְכָל אִשָּׁה חֲכַמַת לֵב בִּידֶיהָ טוֹה. 34
ב. דְּחָקָה עֲצָמָה וְעִשְׂתָּהּ יוֹתֵר מִן הָרְאוּיָהּ לָהּ - הַמּוֹתֵר 35
לְבַעֲלָהּ הִיָּה לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה, אֲפֹלוּ הִיָּה לָהּ כְּמֵה שְׁפָחוֹת - 36
אִינָה יוֹשֶׁבֶת לְבִטְלָה בְּלֹא מְלֹאכָה, שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי 37
זְמָה. אֲבָל אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ, 38
אֲלֹא לְפִי רֹב הַמָּמוֹן מִמְּעוֹט מְלֹאכָה. 39
ג. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹא תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה כָּלָל - יוֹצִיא וְיָתַן 40
כְּתֻבָּה, שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי זְמָה. וְכֵן כָּל אִשָּׁה רוֹחֶצֶת 41
לְבַעֲלָהּ פָּנֶי וְרִגְלֶיהָ, וּמוֹנֶגֶת לוֹ אֶת הַכּוֹס, וּמַצֵּעֶת לוֹ 42
אֶת הַמִּטָּה, וְעוֹמֶדֶת וּמִשְׁמֶשֶׁת בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ, כְּגוֹן שֶׁתִּתֵּן לוֹ 43
מִים אוֹ כֵּל אוֹ תַטֵּל מִלְּפָנֶי וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּה. אֲבָל 44
אִינָה עוֹמֶדֶת וּמִשְׁמֶשֶׁת בְּפָנֶי אָבִיו אוֹ בְּפָנֵי בְּנוֹ. 45
ד. וּמְלֹאכּוֹת אֵלֶּה עוֹשָׂה אוֹתָן הִיא בְּעֲצָמָה. וְאֲפֹלוּ הִיָּה לָהּ 46
כְּמֵה שְׁפָחוֹת - אֵין עוֹשִׂין מְלֹאכּוֹת אֵלֶּה לְבַעֲלָהּ אֲלֹא אִשְׁתּוֹ. 47
ה. יֵשׁ מְלֹאכּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ בְּזִמְנָה שֶׁהֵן 48
עֲנִיִּים, וְאֵלֶּה הֵן: אוֹפָה הַפֶּת בַּתְּנוּרָה. וְעוֹרָא תִּקָּן, שֶׁתִּהְיֶה 49
אִשָּׁה מִשְׁכַּמֶּת וְאוֹפָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הַפֶּת מְצוּיָה לְעֲנִיִּים. 50
וּמִבְשֵׁלֶת אֶת הַתְּבִשְׁלִין. וּמִכְבִּסֶת אֶת הַבְּגָדִים. וּמִנִּיקָה אֶת 51
בְּנָהּ. וְנוֹתֶנֶת תֶּכֶן לְפָנֶי בְּהִמָּתוֹ, אֲבָל לֹא לְפָנֵי בְּקָרוֹ. 52
וּמִטְחֶנֶת. כִּיצַד מִטְחֶנֶת? יוֹשֶׁבֶת בְּרַחֲסִים וּמִשְׁמֶרֶת הַקֶּמַח, 53
וְאִינָה טוֹחֶנֶת. אוֹ מִחְמֶרֶת אַחֵר הַבְּהִמָּה, כְּדִי שֶׁלֹא יִכְטְלוּ 54
הַרְחִים. וְאִם הִיָּה דֶרֶךְ לְטַחֵן בְּרַחֲסִים שֶׁל יָד - טוֹחֶנֶת. 55
ו. כְּמֵה דְבָרִים אֲמורִים? בְּעֲנִיִּים; אֲבָל אִם הַכְּנִיסָהּ לוֹ 56
שֶׁפָּחָה אַחַת אוֹ נְכָסִים שְׂרָאוּי לְקִנּוּת מִהֵן שֶׁפָּחָה אַחַת, אוֹ 57
שֶׁהִיָּה לוֹ שֶׁפָּחָה אַחַת אוֹ שֶׁהִיָּה לוֹ מִמּוֹן כְּדִי לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ 58
שֶׁפָּחָה אַחַת - אִינָה מִטְחֶנֶת, וְלֹא אוֹפָה, וְלֹא מִכְבִּסֶת, וְלֹא 59
נוֹתֶנֶת תֶּכֶן לְפָנֵי בְּהִמָּתוֹ. הַכְּנִיסָהּ לוֹ שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת אוֹ נְכָסִים 60
הָרְאוּיִין לְקִנּוּת מִהֵן שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת, אוֹ שֶׁהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת 61
אוֹ שֶׁהִיָּה רְאוּי לְקִנּוּת שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת - אִינָה מִבְשֵׁלֶת, וְאִינָה 62
מִנִּיקָה אֶת בְּנָהּ, אֲלֹא נוֹתֶנֶת אוֹתוֹ לְשֶׁפָּחָה לְהִנִּיק. 63
ז. נִמְצָאוּ כָּל הַמְּלֹאכּוֹת שֶׁכָּל אִשָּׁה עוֹשָׂה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ - 64
חֲמֵשׁ מְלֹאכּוֹת: טוֹה, וְרוֹחֶצֶת פָּנֶי וְרִגְלֶיהָ, וּמוֹנֶגֶת אֶת 65

לָהּ²⁴; שֶׁהִיָּה הַנְּכָסִים כָּלָן בְּחֻקָּת הַמְּלִמָּנָה שֶׁתִּהְיֶה נְזוּנָה 1
מִהֵן. 2
יב. קִטְנָה יְתוּמָה שֶׁהִשְׁאִיטָהּ אִמָּה אוֹ אֲחִיהָ לְדַעֲתָהּ²⁵, 3
וְנִתְּנָה לָהּ מָאָה אוֹ חֲמִשִּׁים זָוָה - וְכֹלָהּ הִיא מִשְׁתַּגְּדִיל 4
לְהוֹצִיא מִיָּדָם פְּרִנְסָה הָרְאוּיָהּ לָהּ, אוֹ בְּאֶמְדָּן דַּעֲתָהּ²⁶ הָאֵב 5
אוֹ בְּעִשּׂוֹר הַקְּרָקְעוֹת²⁷. וְאֲפֹלוּ לֹא הִיָּה הָאֲחִין זָנִין אוֹתָהּ²⁸, 6
וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא מִחְתָּהּ²⁹ בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין, מִפְּנֵי שֶׁהִקְטִנָּה 7
אִינָה בַת מִחְתָּהּ³⁰. 8
יג. נִשְׂאָת הַבַּת אַחֵר שֶׁגְּדָלָהּ, בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת, וְלֹא 9
תִּבְעָה פְּרִנְסָתָהּ - אֲבָדָה פְּרִנְסָתָהּ³¹. וְאִם מִחְתָּהּ בָּעַת 10
נִשְׁוֹאִיָּה³² - הִיָּה זֶה מוֹצִיאָהּ אֶת הָרְאוּיָהּ לָהּ כָּל זִמְנָה שֶׁתִּרְצֶה. 11
כְּגִרָה וְעוֹדָה בְּבֵית אָבִיהָ, בֵּין שֶׁבְּגִרָה אַחֵר מוֹתוֹ בֵּין 12
שֶׁהִנִּיחָה בּוֹגֶרֶת, אִם פִּסְקוֹ הָאֲחִין מִלְּתָה מְזוֹנוּתֶיהָ, שֶׁהִיָּה 13
אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ, וְשֶׁתִּקָּה וְלֹא תִבְעָה פְּרִנְסָתָהּ 14
אֲבָדָה פְּרִנְסָתָהּ; לֹא פִסְקוֹ הָאֲחִים מְזוֹנוּתֶיהָ וְזָנוּ אוֹתָהּ 15
בְּכִגְרָ³³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא מִחְתָּהּ, לֹא אֲבָדָה פְּרִנְסָתָהּ כָּל זִמְנָה 16
שֶׁהֵן זָנִין אוֹתָהּ; שֶׁיֵּשׁ לָהּ לְטַעַן: מִפְּנֵי שֶׁהֵן זָנִין אוֹתָהּ 17
אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין חֲבִיבִין, וְהִיא עֲדִין לֹא נִשְׂאָת³⁴, מִפְּנֵי זֶה 18
לֹא תִבְעָה פְּרִנְסָתָהּ³⁵. 19
יד. מִי שֶׁצָּוָה לְתַת לְבָתוֹ כֶּף וְכָף מַעוֹת לְפְרִנְסָתָהּ לְקַח בְּהֵן 20
קְרָקַע, בֵּין שֶׁהִיָּה שָׂכִיב מֵרַע בֵּין שֶׁהִיָּה בְּרִיא, וְנִמָּת, וְהִיָּה 21
הַמַּעוֹת בִּיד הַשְּׁלִישִׁי³⁶, וְאֶמְרָה הַבַּת: תָּנוּ אוֹתָם לְבַעֲלִי, כָּל 22
מֵה שִׁירְצָה יַעֲשֶׂה בְּהֵן - אִם הִיָּה גְדוֹלָה וְנִשְׂאָת - הָרִשּׁוֹת 23
בִּידָהּ³⁷, וְאִם עֲדִין מֵאֲנִסָּת הִיא - יַעֲשֶׂה שְׁלִישׁ מֵה שֶׁהִשְׁלֵשׁ 24
בִּידוֹ³⁸, וְאִם עֲדִין קִטְנָה הִיא - אֲפֹלוּ נִשְׂאָת, אֵין שׁוֹמְעִין 25
לָהּ³⁹, אֲלֹא יַעֲשֶׂה שְׁלִישׁ כְּמוֹ שֶׁצָּוָה הָאֵב⁴⁰. 26

פָּרָק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

א. מִצִּיאָת הָאִשָּׁה וּמַעֲשֶׂה יְדֶיהָ לְבַעֲלָהּ. וְמֵה הִיא עוֹשָׂה 28
לוֹ? הַכֵּל כְּמִנְהַג הַמִּדִּינָה. מָקוֹם שֶׁדִּרְכָּן לְאַרְג - אוֹרְגָת, 29
לְרָקִם - רוֹקֶמֶת, לְטוֹוֹת צֶמֶר אוֹ פְּשִׁתִּים - טוֹוָה. וְאִם לֹא 30
הִיָּה דֶרֶךְ נָשִׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלֹאכּוֹת הָאֵלֶּה - אִינוּ כּוֹפִים 31
אֲלֹא לְטוֹוֹת הַצֶּמֶר בְּלִבָּר, שֶׁהַפְּשִׁתִּין מוֹזִיק אֶת הַפָּה וְאֶת 32

במזונותיה שהן מתנאי כתובה אמרו כן, קל וחומר לעישור נכסים אלא תקנת חכמים. וטעם הדבר: מפני שהאלמנה היא בעלת חוב של האב ואילו הבת היא בעלת חוב של האחים. (24) ואין אומרים איש נכרי הוא זה, ואינו יורש של אב אלא של אשתו, ויש לו דין לוקח, ואין מוציאים למזון האלמנה מנכסים משועבדים, אלא לטובת האשה, עשאוהו כיוורש. ומיורש מוציאים למזון האלמנה. (25) בהסכמתה. (26) כמה היה בדעתו ליתן לה לפרנסה. (27) אם לא ידע לו בית דין אומדן דעת. (28) ולא היה לה להתבייש ולמחות. (29) התנגדה, מלשון הכתוב (דניאל ד, לב): "ולא איתי די ימחא בידה". (30) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אבדה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אבדה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות. (31) שתיקתה זוהי מחילתה. (32) בנערותה. (33) מרצונם הטוב, ולא מחמת חיוב. (34) אבל אם בגרה ונשאה צריכה למחות אף על פי שהם זנים אותה. (35) מפני הבושה. (36) אדם שלישי הנאמן על שני הצדדים. (37) "שארף האב לא עלה בדעתו למסרן ביד שלישי אלא עד שתינשא שמנשאת הבעל זכאי לאכול פירות". (38) יקנה השדה, ואין שומעים לה, שמצוה לקיים דברי המת בין אם המצוה שכיב מרע ובין אם הוא בריא. (39) "אין מעשה קטנה כלום". (40) ליקח בהן קרקע. כי לטובתה נתכוון שלא יוציא בעלה המעות ויפסיד. ואפילו אומרת: נאמן בעלי עלי שלא יעכבן לעצמו, תנו אותן לו, והוא יקנה לי שדה כאשר ארצה, - אין שומעין לה. (1) כולל דיני מציאת האשה ומעשה ידיה, מלאכות שעושה לבעלה, המדיר אשתו שלא תעשה מלאכה, השימוש שהאשה עושה בעצמה לבעלה, מלאכות שהנדה עושה לבעלה, האשה ששברה כלים בשעת מלאכתה, אשה שמנעה עצמה מכל המלאכות, דיני מינקת וחיובי הנקה, התובעת בנה או בתה עמה אחרי שגמלתו.

רצתה - נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצתה - נותנת
 לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים? שלא
 הניקה אותו עד שהפירה; אבל אם הפירה, ואפלו הוא
 סומא - אין מפרישין אותו מאמו, מפני סכנת הולד, אלא
 כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד ארבעה ועשרים חדש.
 יז. הגרושה אין לה מזונות אף-על-פי שהיא מניקה את
 בנה, אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך
 להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה. אבל
 המעברה - אין לה כלום. שלמו חדשיו וגמלתו, אם רצתה
 המגרשת שיהיה בנה אצלה - אין מפרישין אותו ממנה עד
 שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונותן לו
 מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים, יש לאב לומר:
 אם הוא אצלי - אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו - לא
 אתן לו מזונות. והבת אצל אמה לעולם, ואפלו לאחר שש.
 יח. כיצד? היה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי
 לו בעל כרחו ונזין אותה והיא אצל אמה. ואפלו נשאת
 האם לאחר - בתה אצלה, ואביה זן אותה משום צדקה עד
 שימות האב. ונתון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתבה והיא
 אצל אמה. ואם לא רצתה האם שיהיה בניה אצלה אחר
 שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידה. ונותנת
 אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל - אם אין להן אב -
 והן מטפלין בהן.

פרק שנים ועשרים

א. הפעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה
 בירשתה? משתצא מרשות האב, ואף-על-פי שעדיין לא
 נכנסה לחפה. הואיל ונעשית ברשות בעלה - יירשנה.
 ב. כיצד? האשה שנתארסה, ומסרה אביה לבעלה או
 לשלוחי בעלה, או מסרה לשלוחי האב לבעלה או
 לשלוחיו, ומתה בדרך קדם שתכנס לחפה - אף-על-פי
 שכתבתה עדין בבית אביה, בעלה יורשה. וכן אם הלך
 האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה בדרך
 לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי זה
 יירשנה בעלה. אבל אם עדין האב עם הבעל להולכה
 לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או
 עם הבעל, אפלו נכנס הבעל עמה לחצר ולון בדרך שלנין
 עוברי דרכים בפנדק אחד - הואיל והאב או שלוחיו עמה,
 ועדין לא נתיחד עמה לשם נשואין, אם מתה - יירשנה
 אביה, אף-על-פי שכתבתה בבית בעלה.
 ג. וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה, והלכה היא
 בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעלה ולא
 שלוחיו, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה.
 ד. הנושא אשה שהיא אסורה לו - הואיל ויש לו בה

הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת ומשמשת בפניו.
 והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן
 עושות - שש מלאכות: מטתה, ומכשלת, ואופה, ומכבסת,
 ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.
 ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה
 לבעלה. חוץ ממזיגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו
 ידיו ורגליו. גזרה משום הרהור שמא יבא לבעל. לפיכך
 מצעת מטה כשהיא נדה שלא בפניו ומוזגת את הכוס
 ואינה נותנת אותו בידו בדרך תמיד אלא מנחת אותו על
 הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו.
 ט. האשה ששכרה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך
 ביתה - פטורה. ואין זה מן הדין, אלא תקנה. שאם אין
 אתה אומר בן - אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא נמצאת
 נזהרת ונמנעת מרב המלאכות, ונמצאת קטטה ביניהם.
 י. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא
 חייבת לעשותן - כופין אותה ועושה, אפלו בשוט. טעם הוא
 שאינה עושה, והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות -
 מושיבין אשה ביניהן או שכנים. ודבר זה פפי מה שיראה
 הדין שאפשר בדבר.
 יא. האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה - פוחתין לה
 ממעשה ידיה, ומוסיפין לה על מזונותיה זין ודברים שיפין
 לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה, והרי היא מתאווה
 לאכל יותר או לאכל מאכלות אחרות מפני חלי התאווה
 שיש לה בבטנה - הרי זו אוכלת משלה כל מה שתירצה.
 ואין הפעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדאי או
 תאכל מאכלים רעים - ימות הולד, מפני שצער גופה קודם.
 יב. ילדה תאומים - אין כופין אותה להניק שניהם, אלא
 מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה האשה
 להניק בן חברתה עם בנה - הבעל מעכב, ואינו מניחה אלא
 להניק בנו בלבד.
 יג. נדרה שלא להניק את בנה - כופה אותה ומניקתו עד
 שיהיה בן ארבעה ועשרים חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה.
 היא אומרת: אני אניק את בני, והוא אינו רוצה שתניק
 אשתו כדי שלא תתנול - אף-על-פי שיש לה במה שפחות,
 שומעין לה; שצער הוא לה לפרש מבנה.
 יד. היתה עניה שהיא חייבת להניק את בנה, והרי הוא
 עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו, אף-על-פי שאין לו
 שפחות, אם לא רצתה להניק - שוכר מניקה או קונה
 שפחה; מפני שהאשה עולה עם בעלה, ואינה יורדת.
 טו. היא אומרת: ראוי הוא לשפר או לקנות שפחה, והוא
 אומר אינו ראוי - עליה להביא ראיה, ואין כאן מקום
 לשבועה.
 טז. האשה שנתגרשה - אין כופין אותה להניק. אלא: אם

48 **יב.** פנס את יבמתו והניח אחיו פרות מחברין לקרקע -
49 ימכרו, וילקח בהן קרקע, והיכם אוכל פרותיהן.
50 **יג.** הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח מעות
51 ומטלטלין - הכל של יכם, ומשתמש בהן כמו שירצה,
52 ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין הפתחה נגבית מהן
53 אלא בחקנת הגאונים, ואין כח בתקנה זו למנעו מנכסי
54 אחיו ולאסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.
55 **יד.** יבמה שלא היתה לה כתבה, או שמחלה כתבה - זכה
56 בנכסי אחיו, ומוכר ונותן כחפצו. וכשיכנס את יבמתו,
57 יכתב לה כתבה מאה, ויהיו כל נכסיו אחראין לכתבתה,
58 כשאר כל הנשים שיש להן כתבה.
59 **טו.** האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן
60 ברזל, בין לבעלה בין לאחרים - לא עשתה כלום. וכן בעל
61 שמכר קרקע בנכסי אשתו, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי
62 מלוג - לא עשה כלום.
63 **טז.** מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, אף-על-פי שאינו
64 רשאי, אם מכר - ממכרו ממכר. מכרו שניהם בנכסי מלוג
65 - בין שלקח מן האיש תחלה וחסור ולקח מן האשה, בין
66 שלקח מן האשה וחסור ולקח מן האיש - מכרן קים.
67 **יז.** וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה -
68 ממכרה ומתנתה קימין; ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג:
69 נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל בשאר נכסים - יש לה לומר.
70 **יח.** כיצד? האשה שמכרה או נתנה לבעלה בנכסי צאן
71 ברזל, בין קרקע בין מטלטלין, או שדה שייחד לה
72 בכתבתה, או שדה שכתב לה בכתבתה, או שדה שהכניס
73 לה שום משלו - לא קנה בעלה. ואף-על-פי שקנו מיד
74 האשה ברצונה - חוזרת בכל עת שתירצה. שלא נתנה ולא
75 מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראייה
76 בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג, כמו שבארנו.
77 **יט.** נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו, ומחלה האשה
78 אותם לבעלה, וקנו ממנה בעדים - יראה לי, שאינה יכולה
79 לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה? למי
80 שקנו מידה שאין לה אחריות, שהחזירה נכסים אלו נכסי
81 מלוג. שהרי אין הבעל מביא ראיה לטל כלום ולא להחזיק
82 בנכסים, אלא להפטר מתביעתה מלשלם. אבל אם נתנה לו
83 מתנה מטלטלי צאן ברזל קימין - לא קנה, מפני שיש לה
84 לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי.
85 **כ.** בעל שמכר קרקע לפרות - לא עשה כלום; מפני שלא
86 התקינו פרות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית.
87 לפיכך, אם מכר לפרות ולקח אותן המעות לסחורה -
88 שומעין לו.
89 **כא.** היו לאשה כספים: אם נכסי צאן ברזל הן - הרי זה
90 נושא ונותן בהן; ואם נכסי מלוג הן - בין שהכניסה אותן
91 לו, בין שנפלו לה בירשה או נתנו לה במתנה, או נפלו לה
92 מטלטלין או נתנו לה - הרי אלו ימכרו, וילקח בהן קרקע,
93 והוא אוכל פרותיהן.
94 **כב.** וכן האשה שחבלו בה אחרים - כל המעות הראויות

1 קדושין, אם מתה תחתיו - יירשנה. וכן הנושא את הקטנה,
2 אף-על-פי שאין קדושה קדושין גמורים, אם מתה תחתיו
3 - יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת, אם מתה - לא
4 יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה; שהרי היא
5 בת דעת, ולדעתה נשאת, ופקחה לו ממונה.
6 **ה.** קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת
7 אביה, בין בפניו בין שלא בפניו - יכול האב למחות, כמו
8 שבארנו. ואפלו שתק האב, אם מתה - אין הבעל יורשה,
9 אלא אם כן רצה האב בנשואיה.
10 **ו.** הורו הגאונים, שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה
11 שיגרשנה ותיצא בלא כתבה, כדי שלא יירשנה - אין
12 שומעין לה. ואפלו אמרה: אני שונאה אותו ואני רוצה
13 לעמד עמו - אין שומעין לה. ואין דנין אותה בדין מורדת.
14 ודין יפה הוא זה.
15 **ז.** כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי
16 מלוג - הבעל אוכל כל פרותיהן בחייה. ואם מתה בחי
17 בעלה - יורש בעלה הכל. לפיכך, אם מכרה האשה נכסי
18 מלוג אחר שנשאת, אף-על-פי שאותן הנכסים נפלו לה
19 קדם שתתארס - הבעל מוציא הפרות מיד הלוקחות כל ימי
20 חייה, אבל לא גוף הקרקע; שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג
21 עד שתמות. מתה בחייו - מוציא הגוף מיד הלוקחות בלא
22 דמים. ואם הדמים שלקחה מיד הלוקחות קימין בעצמן -
23 מחזירין ללוקחות, ואינו יכול לומר: שמא מציאה הן.
24 **ח.** כמה דברים אמורים? בנכסים הידועין לבעל; אבל אם
25 נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה
26 אותן - מכרה קים. וכן ארוסה שמכרה קדם הנשואין -
27 מכרה קים; שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס.
28 **ט.** האשה שכתבה כל נכסיה לאחר, בין קרוב בין רחוק,
29 קדם שתנשא - אף-על-פי שאם נתגרשה או נתאלמנה
30 תבטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות מתנה, אין הבעל
31 אוכל פרותיהן, ואם מתה בחייו - אינו יורשן; שהרי נתנה
32 אותן קדם שתנשא. ובשתימות בחי בעלה, יקנה מקבל
33 המתנה מתנתו קנן גמור. ולא עוד, אלא אפלו נתנה מקצת
34 נכסיה או כלם קדם נשואיה, וכתבה למקבל: קנה מהיום
35 ולכשארצה, שהרי לא קנה קנן גמור עד שתירצה - אין
36 הבעל אוכל פרות אותה המתנה, ואם מתה - אינו יורשה.
37 **י.** שומרת יכם יש לה למכר ולתן במתנה נכסים שנפלו
38 לה כשהיא שומרת יכם. ואין ליכם פרות, אפלו בנכסי צאן
39 ברזל שהכניסה לאחריו, עד שיכנס. מתה כשהיא שומרת
40 יכם - יורשה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה ונחצי נכסי
41 צאן ברזל, ויורשי הבעל יורשים כתבתה ונחצי נכסי צאן
42 ברזל. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה.
43 **יא.** שומרת יכם - כתבתה על כל נכסי בעלה. לפיכך אין
44 היכם יכול למכר בנכסי אחיו, בין קדם יבום בין אחר יבום.
45 ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת, בין
46 קדם יבום בין אחר יבום - לא עשה כלום; שפכר נתחייבו
47 נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתבתה.

רשות בהן, אלא אעשה בהן כל מה שארצה - עליה להביא
 ראה; שכל ממון שנמצא ביד האשה - בחזקת הבעל הוא
 שיאכל פרותיו, עד שתביא ראיה.
 לא. אמרה לו: אתה נתת לי במתנה - נשבעת שבועת הסת
 שנתן לה הבעל, ואינו אוכל פרותיה.
 לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים
 ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל מן האשה - יחזיר לאשה.
 מתה - יחזיר לבעלה. קבל מן העבד - יחזיר לעבד. ואם
 מת - יחזיר לרבו. קבל מן הקטן - יקנה לו בו ספר תורה
 או דבר שאוכל פרותיהם. וכלם שאמרו בשעת מיתתן:
 פקדון זה של פלוני הוא - אם היו בחזקת נאמנין אצל זה
 שהפקדון אצלו - יעשה כמו שצווי, ואם לאו - יתן
 ליורשיהם.
 לג. האשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכל
 פרותיהם, הוא אומר: כך וכך ילקח בהם, והיא אומרת:
 אני לוקחת בהן אלא כך וכך - לוקחים דבר שפרותיו
 מרבים ויציאתו מעוטה, בין שהיה הדבר פרצונו או שהיה
 פרצונה. ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף, שמא יאכל
 הכל ונמצא הקרן אבד.
 לד. האשה שהכניסה לבעלה עו להלכה ורחל לגזתה
 ורקל לפרותיו, אף-על-פי שאין לה אלא פרות אלו בלבד.
 הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו
 כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג, הרי זה משתמש בהן
 ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש - אינו
 חייב לשלם הבלאות של נכסי מלוג.
 לה. הורו הגאונים, שנוכסי צאן ברזל, אף-על-פי שפחיתתן
 על הבעל, אם היו הבלאות קימין והיו עושין מעין מלאכתן
 - נוטלת בליה כמה שהן; ואם לא היו עושין מעין מלאכתן
 - הרי הן כמו שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם בדמיהם
 ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג פשוט הוא זה, וכל
 הנזשא - על מנהג זה קבל עליו אחריות הנדונא. וכשם
 שאינו משלם הפחת, כך אינו נוטל את השבח, אם הותירו
 דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבעל לכף מקצת עבדי אשתו
 ואמהותיה שיהיו משמשין אותו בבית אשה אחרת שנשא,
 בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו
 יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"א

פרק שלשה ועשרים

א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה
 בהן הבעל²: אם כתב להי ועודה ארוסה קדם הנשואין -

לתת לה ילקח בהן קרקע, והבעל אוכל פרותיהן כמו
 שיתבאר בהלכות חובל.
 כג. נפלו לה עבדים, אף-על-פי שהם זקנים, לא ימכרו
 מפני שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים ולא היה בגוף
 הקרקע שהאילנות בה כלום - אם עושין כדי טפולם - לא
 ימכרו, מפני שבח בית אביה; ואם לאו - הרי אלו ימכרו
 לעצמים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות.
 כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של בעל;
 תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו, וילקח בהן קרקע, והוא
 אוכל פרות. אבל המגרש את אשתו והיו לה פרות מחברין
 לקרקע בשעת גרושין - הרי אלו שלה; ואם היו תלושין -
 הרי אלו שלו.
 כה. עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג - הבעל חייב
 במזונות שלהן ויכל צרכיהם, והן עושין לו, והוא אוכל
 פרותיהם. לפיכך: ולד שפחת מלוג - לבעל, ולד בהמת
 מלוג - לבעל. ואם גרשה, ורצתה האשה לתן דמים ולטל
 ולד השפחה מפני שבח בית אביה - שומעין לה.
 כו. הכניסה לו שני בלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן
 ברזל, ושמו אותן עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים,
 וגרשה - נוטלת אחד באלף שלה. והשני, אם רצתה שתתן
 דמיו ותטל משום שבח בית אביה - שומעין לה.
 כז. הנותן מתנה לאשתו, בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה
 מעות, ולקחה בהן קרקע - אין לבעל פרות במתנה זו. וכן
 הנותן מתנה לאשה על מנת שלא יהיה הבעל אוכל
 פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה למה שתתן - אין
 הבעל אוכל פרות מתנה זו. וכן המוכרת כתבתה בטובת
 הנאה - אותן הדמים לאשה, ואין הבעל אוכל פרותיהן.
 כח. ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב ושלם שנים -
 הכפל לאשה; שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל
 באשתו - כל הנזק והצער והבשת שלה, ואין הבעל אוכל
 פרות, כמו שיתבאר בהלכות חובל.
 כט. המוכר קרקע לאשתו: אם היו המעות שלקחה בהן
 את הקרקע מבעלה גלוזין וידועין לבעל - קנתה, והבעל
 אוכל פרות אותה הקרקע; ואם היו מעות טמונין - לא
 קנתה, שהבעל אומר: לא מכרתי אלא כדי להראות המעות
 שטמנתי. ואותן המעות שונאו - ילקח בהן קרקע, והבעל
 אוכל פרות.
 ל. הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה, היא
 אומרת: במתנה נתנו לי, והוא אומר: ממעשה ידיך הם
 שהם שלי - הרי זו נאמנת. ויש לו להחריס על מי שטוענת
 דבר שאינו כן. וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. ואם
 אמרה: על מנת כן נתנו לי, על מנת שלא יהיה לבעלי

1 אינו צריך לקנות מידו⁴, אלא כל מה שכתב לה קים⁵; ואם
2 כתב לה אחר הנשואין - צריך לקנות מידו⁶.
3 ב. התנה עמה⁷ שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה⁸, אם
4 מכרה ונתנה - מכרה ומתנתה קים, אבל אוכל פרותיהן כל
5 זמן שהן ברשותה⁹. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו
6 דין ודברים בנכסיה - הרי סלק עצמו מגוף הקרקע, ואין
7 לו בנכסיה פרות לעולם. ואפלו ערער על קנינו ואמר: לא
8 עלה בידעתי שאין לי פרות מפני קנני זה, אלא שאם מכרה
9 - מכרה קים, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים - אין
10 שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו מגוף הקרקע.
11 ג. התנה עמה¹⁰ שלא יאכל פרות נכסיה - הרי זה אינו
12 אוכל פרותיהן, אבל מוכרין את הפרות¹¹, ולוקחין¹² בהן
13 קרקע, והוא אוכל פרותיה; שלא סלק עצמו אלא מפרות
14 נכסים אלו בלבד¹³.
15 ד. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן
16 - לוקחין הפרות וקונין בהם קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו
17 וקונין בהם קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו שהן פרי
18 פרי פרות¹⁴. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיו
19 לו לא פרות ולא פרי פרותיהן עד לעולם. ואחר כך לא
20 יהיו לו פרות בחייה, אבל אם מתה - יירש הכל.
21 ה. התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אבל
22 אוכל פרות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת
23 נכסים, וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו
24 נכסין לבית אביה - הכל קים.
25 ו. במה דברים אמורים¹⁵? שהתנה עמה קדם שתנשא,
26 שהנחלה הפאה לו לאדם שלא ממשיפתה¹⁶ מתנה עליה
27 שלא יירשנה קדם שתהא ראויה לו¹⁷; אבל אם התנה עמה
28 אחר שנשאת - תנאו בטל¹⁸ יירשנה, כמו שבארנו¹⁹.
29 ז. התנה עמה אחר נשואין²⁰ שלא יהיו לו דין ודברים
30 בנכסיה, ולא בפרי פרותיה עד עולם, בחייה ובמותה - הרי
31 זה אינו אוכל פרות כלל; אבל אם מתה - יירשנה²¹, כמו
32 שבארנו.

ח. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג - בין שהוציא
מזט ואכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פרות
מזט, ואפלו אכל גרוגרת²² אחת דרך כבוד²³, או שאכל
דינר אחד²⁴ אפלו שלא דרך כבוד, ואפלו לא לקח בפרות
ממה שהוציא אלא חכילה אחת של זמורות²⁵ - מה
38 שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל²⁶.
ט. וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן
הוצאות עד שהביאן או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו,
ולקח בהן קרקע ואכל פרותיה כשעור - מה שהוציא
הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות
מכשעור - שמין כמה שהשביחו, ושואלין אותו כמה
הוציא. אם השבח יתר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ²⁷
45 כמה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבח
46 - אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השבח, וכשבושה.
י. במה דברים אמורים²⁸? במגרש; אבל האשה שמרדה
על בעלה²⁹ - אפלו אכל הרבה, שמין לו כמה אכל, ופוחת
אותו ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישיבע ונוטלו;
שלא הקנה לה כדי שתטל ותצא מעצמה. וכן המוציא
הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה בו - רואין כמה אכל
וכמה הוציא וכמה השביח, ושמין לו כארס; שהרי ברשות
53 ירד.
יא. מנהגות רבות יש בנדוניא. יש מקומות שנהגו, שיכתבו
בכתבות הנדוניא יתר על דמיה בשליש או בחמש או
במחצה, כגון שתהיה הנדוניא מאה וכתבים שהכניסה
מאה וחמשים, כדי להרבות בפני העם. וכשתבוא לגבות -
לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתב פחות,
ואם פסקה להביא לו במאה פלים - נותנת שנה מאה
ועשרים או מאה וחמשים, וכתבין שהכניסה לו מאה. ויש
מקומות שנהגו לכתב שנה מנה במנה. ויש מקומות שנהגו,
שיתן האיש מעות לפי הנדוניא דבר קצוב, שתתקשט בו
הפלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שכתבים
האיש שום משלו לאשה ויצטרף לנדוניא להנאות בו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(4) להקנות לו סודר, ועם קבלת הסודר הוא מקנה לאשתו את זכותו, (5) הואיל ואז עדיין לא זכה בנכסים יכול הוא להתנות שלא יזכה בהם לכשישאנה. (6) כי אז כבר זכה בנכסים והרי הוא כשותף עמה, ואינו יכול להסתלק מהם בלי קניין, כדין כל שותף המסתלק משותפותו שאין סילוקו מועיל אלא כאשר יקנו מידו. (7) עם הארוסה בלא קניין, או אחרי הנישואין וקנו מידו. (8) ולא פירש ממה הסתלק, שהרי בשלושה דברים זוכה הבעל בנכסי אשתו, אכילת הפירות, ושאם תמכור מכרה בטל, ואם תמות יירשנה. (9) שלא ויתר אלא על הפחות שבזכותו, והיא: תוקף מכירתה, כי חשב שמא לא תמכור כלל כי אין זה מצוי שתמכור נכסיה. וכלל הוא: "יד בעל השטר על התחתונה" - כל המוציא שטר על המוחזק בדבר אם השטר סתום מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכן אם מתה - יורשה. (10) עם הארוסה ואפילו בלא קניין. (11) בעל כורחה. (12) וקונים. (13) ולא מפירי פירותיהם. (14) כי לא הזכיר בויתורו אלא סילוקו מפירי פירות בלבד, ועל מה שלא הזכיר - זכותו קיימת. (15) שאינו יורשה. (16) מירושת אבותיו, אלא על ידי מעשיו, כגון נחלת אשתו הבאה לו על ידי נישואיו. (17) לפני הנישואין, כי עד הנישואין אפילו אם מתה אינו ראוי ליורשה. ולפיכך יכול הוא לומר לה: לא יהיה לי חלק באותו ממון העתיד לבוא לו. שאין מזכים לאדם בעל כורחו. (18) כיוון שהירושה ראוייה לו אילו מתה עכשיו, אינו יכול לוותר עליה. (19) "כל תנאי שבירושה בטל אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה: "לחוקת משפט". (20) וגם קנו מידו. (21) וכן אם מכרה או נתנה, מכרה ומתנתה קיימים. (22) תאנה יבשה. (23) בביתו על שולחנו, ולא בשוק או בשדה דרך עראי. (24) שווה דינר. (25) ענפי הגפן, שהם מאכל לפילים, והאכיל מהם את בהמתו. ומכל מקום צריך שתהא החבילה שווה דינר, כי אכילת בהמה אינה אכילת כבוד. (26) וכשהוא מגרשה אינו יכול לתבוע את הוצאותיו. (27) "הנשבע אוהז ספר תורה בזרועו ועומד ונשבע". (28) שאנו אומרים: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. (29) והיא דורשת גט.

40 - עד שיקנו מידו או עד שיכתב בפטר וכיצא בו, כמו
41 שיכתבאר בהלכות מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים
42 שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת לאחר ופסקה גם
43 עמו שיהיה זון אותה הבת כף וכף שנים - לא יאמר ראשון:
44 אם תבוא לביתי אונסה³⁸, אלא מוליך מזונותיה למקום
45 שהיא שם אמה³⁹. וכן לא יאמרו שניהם: הרי אנו זנין
46 אותה באחת, אלא אחד ונה ואחד נותן לה דמי מזונות.
47 יח. נשאת הבת בתוך זמן זה - הפעל חייב במזונותיה,
48 ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות.
49 מתו אלו שפסקו לזון אותה: אם קנו מידן או שחייב עצמו
50 בפטר - הרי זו כבעל חוב בפטר, וטורפת מזונותיה
51 מנכסיהן המשעבדים⁴⁰ עד סוף הזמן שפסקו; ואם פסקו
52 בפשעת הקדושין ולא היה שם קנן - הרי הם דברים שלא
53 נתנו לפתב, ואינה טורפת במזונותיה⁴¹.

פרק ארבעה ועשרים

54 א. הנושא את האילנית, ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת
55 לפרות ולרבות ממנה - אף-על-פי שפופין אותו ומוציא,
56 הרי היא ככל הנשים, ויש לה פתבה ושאר תנאי כתבה.
57 וכן זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים.
58 ב. אכל הנושא אשה ולא הכיר בה, ונמצאת אילנית או
59 מחיבי לאוין, וכן הנושא שניה, בין הכיר בה בין לא הכיר
60 בה - אין לה עקר כתבה ולא תנאי מתנאי כתבה, אכל
61 תוספת יש לה. ואין לה מזונות, ואפלו לאחר מותו.
62 וכשפופין אותו ומפרישין ביניהם - אין מוציאין מן הבעל
63 פרות שאכל.
64 ג. ולמה אין להם עקר ויש להן תוספת? העקר, שהיא
65 תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה -
66 הואיל ולא הכיר בה, אין לה עקר; ואכל תוספת, שהוא חייב
67 עצמו בה כל זמן שתירצה ותעמד לפניו - הרי עמדה בתנאי
68 שלה, והרי הקנית לו הנאתה, והרי היא עומדת [לפניו],
69 אכל התורה אסרה אותה עליו, ומה היא יכולה לעשות?
70 לפיכך יש לה תוספת, שאין מעשיה הן הגורמין לה להאסר
71 אחר הנשואין, אלא אסורה היתה מקדם.
72 ד. ולמה לא חלקו בשניה בין שהכיר בה בין שלא הכיר
73 בה, אלא אמרו: אין לה עקר כתבה בכל מקום? מפני
74 שהיא מדברי סופרים, עשו בה חזוק. אכל אם נשא אחת
75 מחיבי לאוין והכיר בה, או אחת מחיבי עשה, בין הכיר
76 בה בין שלא הכיר בה - יש לה פתבה; שחיבי לאוין

1 יב. הנושא סתם - פותב ונותן כמנהג המדינה. וכן היא
2 שפסקה להקנים - נותנת כמנהג המדינה. וכשתבוא לגבות
3 כתבתה - מגבין לה מה שכתבתה כמנהג המדינה. ובכל
4 הדברים האלו וכיצא בהן, מנהג המדינה עקר גדול הוא
5 ועל פיו דנין. והוא, שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה.
6 יג. איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין, ואמר לה: כמה את
7 מכנסת לי? כף וכף! ואמרה לו: וכמה אתה נותן לי או
8 כותב לי? כף וכף! וכן האב שפסק על ידי בנו וכתב: כמה
9 אתה נותן לבנך? כף וכף! וכמה אתה נותן לבתך? כף
10 וכף! עמדי וקדשו - קנו אותן הדברים, ואף-על-פי שלא
11 היה ביניהן קנן. ואלו הן הדברים הנקנים באמירה.
12 יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין קטנה
13 ובין גדולה, ופסק האב לבנו, ובנשואין ראשונים; שדעתו
14 של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין
15 הראשונים גמר ומקנה לו באמירה. אכל אם שפסק לאחותו
16 או אשה שפסקה לבתה וכן שאר קרובים, וכן האב שפסק
17 לבנו או לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן הדברים עד
18 שיקנו מיד הפוסק שיתן כף וכף.
19 טו. האב שפסק על יד בתו - לא קנתה הבת אותה המתנה
20 עד שיקנס אותה בעלה. וכן הבן לא קנה עד שיקנס. שכל
21 הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך, הפוסק מעות
22 לחתנו, ומת קדם שיקנס, ונפלה לפני אחיו ליבום - יכול
23 האב לומר ליבם: לאחייך הייתי רוצה לתן, ולך איני רוצה
24 לתן. ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם, ואף-על-
25 פי שהבת רוצה בו.
26 טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת³⁰ -
27 יכולה היא לומר לבעל: אני לא פסקתי על עצמי, מה אני
28 יכולה לעשות? או כנס בלא נדוניא או פטרני בגט. אכל
29 אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה - הרי זו יושבת
30 עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות³¹. ולמה לא תפטר
31 עצמה במרדות³²? שהמורדת והיא ארוסה - הפעל רוצה
32 לכנסה והיא אינה רוצה; אכל זו - אין הפעל רוצה בה עד
33 שתתן הנדוניא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי אומרת לו:
34 או כנס או פטר³³. במה דברים אמורים? בגדולה; אכל
35 בקטנה שפסקה על עצמה - כופין אותו לתן גט, או יכנס
36 בלא נדוניא³⁴.
37 יז. הנושא אשה ופסקה עמו שיהיה זון את בתה³⁵ כף וכף
38 שנים - חייב לזון אותה שנים שקבל על עצמו. והוא, שיתנו
39 על דבר זה בשעת הקדושין³⁶; אכל שלא בשעת הקדושין³⁷

מתוך רמב"ם ליום - הוצאת מוסד הרב קוק

(30) ולא הניח כאן נכסים, אבל אם יש לו כאן נכסים, בית דין יורד לנכסיו ונותן לו. (31) "תשב עד שילבין ראשה". (32) שכל אשה המורדת בבעלה ואומרת מאסתהו . . . כופים אותו לגרשה מייד. (33) ודעת הר"ף שם שדינה כמורדת. (34) שאין תנאה כלום. (35) מאיש אחר. (36) שמתוך שמחת חתונתם גמר ומקנה. (37) ולפני הנישואין ואז מועיל הקניין. (38) כלומר, אם הייתי מקיים את אמה הייתי זון אותה. (39) כלומר, במקום ששם האמא שלה. (40) שנמכרו ללקוחות על ידי בעלי אמה. (41) מנכסים משועבדים, אבל גובה היא מן הירושים כדון מלווה בעל פה. (1) כולל בו דין אילנית, ממאנת, ונשים האסורות עליו - לענין כתובה. היוצאת משום שם רע, העוברת על דת אם כופין בעלה להוציאה, האשה שאמרה לבעלה שזנתה תחתיו ברצון, אשת ישראל שזנתה תחת בעלה בשגגה או באונס, אשת כהן שנבעלה בשוגג או באונס, ואשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי.

עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפלש
 וראשה פרוצ ואין עליה רדיד ככל הנשים, אף-על-פי
 ששערה מכסה במטפחת. או שהיתה טוה בשוק וירד
 וכיוצא בו כנגד פניה, על פדחתה או על לחייה, כדרך
 שעושות העכו"ם הפרוצות. או שטוה בשוק ומראת
 ורועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או
 שהיתה תובעת תשמיש בקול רם מפעלה, עד ששכנותיה
 שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה
 מקללת אבי בעלה בפני בעלה.
 יג. עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסניר תמיד בתוך
 ביתה, משום צניעות. ואם לא חגרה - אינה עוברת על דת
 משה, ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצתה בראשה פרוצ
 מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה במטפחת,
 אינה עוברת על דת.
 יד. העוברת על דת - צריכה התראה ועדים, ואחר כך
 תפסיד כתובתה. עברה בינו לבניה, וידע שהיא עוברת על
 דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה, הוא טוען
 ואומר: אחר התראה עברה, והיא אומרת: לא עברתי כלל,
 או: לא התרה בי, אם רצה להוציא - הרי זה נותן כתבה
 אחר שתשבע שלא עברה; שאם תודה שעברה אחר
 התראה זו - אין לה כלום.
 טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים
 שעשתה דבר מלצר ביותר, שהדברים מראין שהיתה שם
 עברה, אף-על-פי שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד?
 כגון שהיתה בחצר לבדה, וראו רוכל יוצא, ונכנסו מיד
 בשעת יציאתו, ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא
 לובשת המכנסים או חוגרת אזור, או שמצאו רק לח
 למעלה מן הפילה. או שהיו יוצאים ממקום אפל, או מעלין
 זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי
 חלוקה, או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה
 את זה. או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות. וכיוצא
 בדברים אלו. אם רצה הבעל להוציאה - תצא בלא כתבה.
 ואין זו צריכה התראה.
 טז. עוברת על דת משה או על דת יהודית, וכן זאת
 שעשתה דבר מלצר - אין כופין את הבעל להוציא, אלא
 אם רצה - לא יוציא. ואף-על-פי שלא הוציא - אין להן
 כתבה. שהכתבה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה
 בעיניו להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל
 הצנועות; אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו], אלא תהא
 קלה בעיניו להוציאה.
 יז. מי שראה אשתו שזנתה, או שאמרה לו אחת
 מקרובותיו או מקרובותיה, שהוא מאמינם וסומכת דעתו
 עליהם, שזנתה אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה
 אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת, הרי זה
 חייב להוציא, ואסור לו לבוא עליה, ויתן כתבה. ואם הודת
 לו שזנתה - תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה בנקיטת
 חפץ שלא זנתה תחתיו, אם ראה אותה בעצמו, ואחר כך

1 שהפיר בה - רצה לזון בנכסיו, וחיבי עשה - אסורין קל.
 2 ויש לשתיק מוזנות לאחר מותו. וכן אם לזנה ואכלה -
 3 חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא - מוציאין מן הבעל
 4 כל פרות שאכל מכל נכסיה.
 5 ה. הממאנת - אין לה כתבה, אבל תוספת יש לה. ואין
 6 מוציאין מן הבעל פרות שאכל. ואם לזנה כשהיתה תחתיו
 7 ואכלה, ואחר כך מאנה - אין מוציאין אותן מוזנות מן
 8 הבעל.
 9 ו. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא
 10 תוספת ולא אחד מתנאי כתבה; שהרי מעשיה גרמו לה
 11 להאסר על בעלה.
 12 ז. והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהם? כל אשה
 13 שנדונייתה קימת - אפלו זנתה, נוטלת שלה והולכת. ואם
 14 היתה שניה או אחד מחיבי עשה, בין הכיר בה בין שלא
 15 הכיר בה, או שהיתה אילונית או מחיבי לאוין והכיר בה
 16 - הרי היא בנדונייתה ככל הנשים.
 17 ח. נכסי צאן ברזל, חייב באחריותו; ונכסי מלוג, מה שנגנב
 18 או שאבד - אבד לה, ואינו חייב לשלם. היתה אילונית או
 19 מחיבי לאוין ולא הכיר בה: כל מה שאבד או נגנב או בלה
 20 או שנסחק מנכסי צאן ברזל - אין הבעל חייב לשלם, שהרי
 21 היא נתנה לו רשות להיותן אצלו; וכל מה שאבד או נגנב
 22 מנכסי מלוג - חייב לשלם. הפך מכל הנשים. מפני שאין
 23 שם אישות גמורה, לא זכה בנכסי מלוג.
 24 ט. והממאנת - אין לה בליות כלל. שאין מוציאין מן
 25 הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסיה, בין מנכסי מלוג
 26 בין מנכסי צאן ברזל, אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה.
 27 י. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא
 28 תוספת. ואין מוציאין מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב
 29 מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר נכסי מלוג. ולא
 30 המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת
 31 יהודית, או היוצאת משום שם רע - אין לה כתבה, לא עקר
 32 ולא תוספת ולא תנאי מתנאי כתבה. וכל אחת מהן נוטלת
 33 הנמצא לה מנדונייתה ויוצאה, ואין הבעל חייב לשלם כלום,
 34 לא מה שפחת ולא מה שאבד.
 35 יא. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת
 36 משה: יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. או שנודרת או
 37 שנסבעת ואינה מקימת. או ששמשה מטתה והיא נדה. או
 38 שאינה קוצה לה חלה. או שהאכילה את בעלה דברים
 39 אסורים. אין צריך לומר שקצים ורמשים ונבלות, אלא
 40 דברים שאינן מעשרין. והיאך ידע דבר זה? כגון שאמרה
 41 לו: פרות אלו פלוני כהן תקנם לי, ועסה זו פלונית
 42 הפרישה לי חלתה, ופלוני החכם טהר לי את הפתם; ואחר
 43 שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני, ואמר: לא היו דברים
 44 מעולם. וכן אם החזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה:
 45 טהורה אני, ובא עליה.
 46 יב. ואי זו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו
 47 בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן

פרק חמשה ועשרים

44

א. הנושא אשה סתם, ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא
כתבה, לא עקר ולא תוספת. באלו נדרים אמרו? שלא
תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני
צבעונים, והוא הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום
להתקשט בהן; אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו - לא
הפסידה כלום.

ב. וכן הכונס אשה סתם, ונמצא בה מום מומי הנשים
שפער בארנום, ולא ידע הפעל כמדם זה ולא שמע בו ורצה
- הרי זו תצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת. כיצד? הרי
מרחץ בעיר והיו לו קרובים - אינו יכול לומר: לא ידעתי
מומין אלו, ואפלו מומין שבפסטר; מפני שהוא בודק
בקרובותיו, וחזקה ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ או
שלא היו לו קרובים - טוען במומין שבפסטר. ונכפה בעתים
ידועים - הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי - אינו
יכול לטעון; שהרי הכל רואין אותן ואומרים לו, וחזקתו
ששמע ונתפס. דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן
המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלף בשוק ופנייהן
גלויות, והכל יודעין אותן ואומרים: זו היא בתו של פלוני,
וזו היא אחותו של פלוני, כמו ערי אדם בזמן הזה. אבל
מקומות שאין דרך הפנות שם לצאת לשוק כלל, ואם תצא
הפת למרחץ - בנשף תצא, מתנברה, ולא יראה אותה אדם
חוץ מקרובותיה - הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והוא,
שלא היה שם מרחץ ושלא היה לו קרובה לבדק בה; אבל
היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם
מגלות, אם יש לו קרובה - אינו יכול לטעון, שהרי הכל
רואין אותה ערמה במרחץ. ואם דרך להתנבר ולהתחבא
אף במרחץ, ושתהיה הפת רוחצת בלילה או בכית קטן
במרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע - הרי זה טוען
אף במומין שבגלוי. והדברים אלו דברים של טעם הם,
ואינם גזרת הכתוב.

ג. הורו מקצת הגאונים, שזה שאמרו חכמים 'מפני שהוא
בודק בקרובותיו, אינו קרובותיו בלבד, אלא אפלו מידעיו.
ואפלו היה גר בעיר שאין לו קרוב כלל, אם יש שם מרחץ
- אינו יכול לטעון; שאי אפשר שלא יהיו לו רעים, ואומר
לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על פלונית,
ולפיכך חזקתו ששמע ונתפס. ולא יראה לי דין זה. שאין
כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל, אלא
לקרוביו. ועוד, שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו
ביותר.

ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה
מומין שודאי היו בה קדם שתתארכס, כגון אצבע יתרה
וכיוצא בו - על האב להביא ראיה שיידע בהן הפעל ורצה,

תגבה כתבתה. אבל בדבר אחר - אינו יכול להשביעה אלא
על ידי גלגול.

יח. אמרה לו אשתו שזנתה תחתיו ברצונה - אין משגיחין
לדבריה, שמא עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתבתה, עקר
ותוספת, ואבדה הכלאות; שהרי הודת בזנות. ואם היה
מאמינה וסומך דעתו על דבריה - הרי זה חייב להוציאה.
ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר
מדברים אלו, עד שיבואו שני עדים ויעידו שזנתה אשתו
זאת בפניהם ברצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.

יט. האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה או באנס - הרי זו
מתרת לבעלה. שנאמר: והיא לא נתפשה; הא נתפשה -
מתרת. בין שאנסה עפ"ם בין שאנסה ישראל. וכל שתחלת
ביאתה באנס, אף-על-פי שסופה ברצון, ואפלו אמרה:
הניחו לו, שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו - הרי זו
מתרת; שהיצר לבשה, ומתחלה [היתה] באנס.

כ. נשים שגנבו אותן לסטים - הרי הן כשבויות, שהן
אנוסות, ומתרות לבעליהן. ואם הניחום, והלכו לסטים
מעצמן - הרי אלו ברצון, ואסורות לבעליהן. ודין השוגגת
ודין הנאנסת אחד הוא, שהשגגה צד אנס יש בה.

כא. במה דברים אמורים? בשעה בעלה ישראל; אבל
אשת כהן ששגגה או שנאנסה - אסורה לבעלה, שהרי
נעשת זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה, כמו שיתבאר
בהלכות אסורי ביאה.

כב. אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה
קיימת, העקר והתוספת, ולא הפסידה מכתבתה כלום.
וכופין את הפהן לתן לה כתבתה ולגרשה.

כג. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, או שגגתי
ונבעלתי לאחר - אינו חושש לדבריה, שמא עיניה נתנה
באחר. ואם היה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא סומך
על דבריו - יוציא ויתן כתבה.

כד. האומר לאשתו בפני שנים: אל תסתרי עם איש פלוני,
ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים, ושהתה כדי טמאה -
הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים, כמו
שיתבאר בהלכות סוטה. ואם מת קדם שישקנה - אין לה
כתבה. ואף-על-פי שלא מצאו דבר מלצר, שאין לך דבר
יותר מלצר מזה. והיום שאין שם מי סוטה - נאסרה עליו
אסור עולם. ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, שהרי
מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.

כה. אמר לה בינו לבינה: אל תסתרי עם איש פלוני, וראה
אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טמאה - הרי זו אסורה
עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. וחיוב להוציא, ויתן
כתבה. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה - תצא בלא
כתבה. ולפיכך משביעה על זה, ואחר כך יתן כתבה.

כופין אותו להוציא ולתן כתבה. אלא: אם רצתה - תשב, 39
ואם לא רצתה - תצא בלא כתבה, כדין כל מורדת. אבל אם 40
נולד לו ריח הפה או ריח החטם, או שחור ללקט צואת 41
כלבים או לחצב נחשת מעקרו או לעבד עורות - כופין אותו 42
להוציא ולתן כתבה. ואם רצתה - תשב עם בעלה. 43
יב. נעשה האיש מכה שחין - כופין אותו להוציא ולתן כתבה. 44
ואף-על-פי שהיא רוצה לישוב - אין שומעין לה, אלא 45
שומרישין אותה בעל כרחן, מפני שהיא ממקתו. ואם אמרה: 46
אשב עמו בעדים כדי שלא יבוא עליה - שומעין לה. 47
יג. מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החטם או מלקט 48
צואת כלבים וכיוצא בזה, ומת, ונפלה לפניו אחיו, ויש בו 49
אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: לאחייך הייתי 50
יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל. ויחלץ ויתן כתבה. 51
וראה בנים לבניך, שלום על ישראל. 52
סלקו הלכות אלו.

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"א

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצות. אחת - מצות עשה. והיא: שיגרש 54
המגרש בספר. ואחת - מצות לא תעשה. והיא: שלא 55
יחזיר גרושתו משנשאת. 56
ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב² שיגיע לה. וכתב זה 61
הוא הנקרא גט. ונעשה דברים הן עקר הגירושין מן 62
התורה, ואלו הן: (א) שלא יגרש האיש אלא בראונו⁴. (ב) 63
ושיגרש בכתב ולא בדבר אחר⁵. (ג) ושיהיה ענין הכתב 64
שגרשה והסירה מקנינו⁶. (ד) ושיהיה ענינו דבר הכותב בינו 65
לבינה⁷. (ה) ושיהיה נכתב לשמה⁸. (ו) ושלא יהיה מחסר 66
מעשה אחר בתיבתו⁹ אלא נתינתו לה [בלבד]. (ז) ושיתנהו 67
לה¹⁰. (ח) שיתנהו לה בפני עדים. (ט) ושיתנהו לה בתורת 68
גרושין¹¹. (י) ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה¹². 69
ושאר הדברים שבגט, כגון הזמן¹³ ונתינת העדים¹⁴ 70
וכיוצא בזה - הכל מדברי סופרים¹⁵. 71
ב. ומניין שעשה דברים אלו מן התורה? שנאמר: והיה 72
אם לא תמצא חן בעיניו, וכתב לה ספר פריית ונתן בידה 73

או שחוקתו שידע; ואם לא הביא ראיה - תצא בלא כתבה 1
כלל. היו מומים שאפשר שנוולדו בה אחר הארוסין: אם 2
נמצאו בה אחר שנוכנסה לבית הבעל - על הבעל להביא 3
ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות; 4
ואם נמצאו בה והיא בבית אביה - על האב להביא ראיה 5
שאחר הארוסין נולדו, ונסתחפה שדהו. 6
ה. הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה, או 7
שהודה לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס, 8
או שחוקתו שידע בה ונתפס - הרי זה חייב בכתבה. 9
ו. בא על אשתו, ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא 10
נראה לי עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים או בכך 11
הרגל, אין שומעין לו. חזקה שאין אדם שותה ככוס אלא 12
אם בן בודקו יפה, וחוקתו שידע ורצה. 13
ז. הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע לנדה, אלא 14
לא תרגיש בעצמה עד שתירד דם נדה - הרי זו לא תשמש 15
אלא בשני עדים, שבודקת בהן עצמה: אחד לפני תשמיש, 16
ואחד לאחר תשמיש. חוץ מן העד של איש, שמקנה בו 17
עצמו, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה. 18
ח. ואף-על-פי שמום גדול הוא זה - לא הפסידה כלום, 19
שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשות. הרי שבדקה עצמה 20
ונבעלה, ובעת שקנתה עצמה היא והוא נמצא דם על עד 21
שלה או על עד שלו, אם ארע זה פעם אחר פעם שלש 22
פעמים סמוכות זו לזו - הרי זו אסורה לישוב עם בעלה. 23
ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, ואין לה תנאי מתנאי 24
כתבה; שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוצא ולא יחזיר 25
לעולם; שמה תתרא, ונמצא שלא גמר לגרשה בשעת 26
גירושין. ומתרת להנשא לאחר, כמו שיתבאר בענין הנדה. 27
ט. כמה דברים אמורים? בשהיתה כף מתחלת נשואיה, 28
ומבעילה ראשונה ראיתה דם; אבל אם ארע לה חלי זה 29
אחר שנשאת - נסתחפה שדהו. לפיכך, אם בעל פעם אחת 30
ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל עת 31
תשמיש - יוצא ויתן כתבה בזה. ולא יחזיר עולמית, כמו 32
שבארנו. 33
י. וכן אשה שנוולדו בה מומין אחר שנשא, אפלו נעשית 34
מפת שחין: אם רצה לקים - יקם, ואם רצה להוציא - יתן 35
כתבה. 36
יא. האיש שנוולדו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה ידו 37
או רגלו או נסמית עינו, ולא רצתה אשתו לישוב עמו - אין 38

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נתבאר בו עיקרי הגירושין שמן התורה ושמדברי סופרים, רצון, כתיבה לשמה, גופו של גט, כתיבה במחובר, עדים, קריאת הגט, זמן הגט. (2) "שאלו היו הגירושין בדיבור בלבד, הייתה האשה אומרת כשינה עמה איש - כי הייתה גרושה מקודם, ועל כן נצטוונו שלא ישלמו גירושין אלא בכתב מעיד לה כמו שנאמר וכתב לה ספר כריתות". (3) שם גט נופל על כל שטר ותעודה שהיא (וכן כתב בערוך ערך גט), ותרגום "ספר כריתות" "גט פטורין" ורגילים לקרוא לגט אשה "גט" סתם. (4) שאין האשה יכולה לכופר את בעלה לגרשה. (5) כגון כסף וכדומה, בניגוד לקידושין שהאשה מתקדשת בכסף ובשטר. (6) ולא ישלח את עצמו ממנה. (7) שלא תהא קשורה ותלויה בו לאחר הגירושין. (8) לשם אשה זו המתגרשת. (9) פרט לדבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה. (10) או ליד שלוחה או לתוך רשותה. (11) ולא בתורת שטר חוב או מזוזה. (12) ולא שתיקח היא מעצמה. (13) תאריך כתיבת הגט. (14) על הגט. (15) תקנת חכמים.

וכתב ונתן - מי שאינו מחסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט
הפשוט. יצא דבר שמחסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך, אם
כתב גט על קרן הפנה - נותן לה הפנה³¹. ואם חתך הקרן
אחר שכתבו, ונתנו לה - אינו גט. וכן אם כתב במחבר³²,
אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו, ונתנו לה - אינו
גט³³.
ז. אין כותבין במחבר³⁴ אפילו טפס הגט³⁵. כתב הטפס
במחבר, ותלשו, ואחר כך כתב שם האיש ושם האשה והזמן
והרי את מתרת לכל אדם³⁶, וחתמו, ונתנו לה - פשוט³⁷.
ח. כתב כל הגט על העלה הנורע בעצין נקוב³⁸, אף על
פי שנתן לה העצין פלו - הגט פסול, גזרה שמא יקטם³⁹.
אבל כותב הוא על חרסו של עצין ונותן לה⁴⁰.
ט. ומניין שאינו נותנו לה אלא בתורת גרושין? שנאמר:
ספר כריתת ונתן בידה - שיתן אותו בתורת ספר כריתות.
אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב⁴¹ או מזונה; או
שנתנו בידה והיא לשנה⁴², ונעורה והרי הוא בידה - אינו
גט. ואם אמר לה אחר כך: הרי הוא גטף - הרי זה גט⁴³.
י. אמר לעדים: ראו גט שאני נותן לה, וחזר ואמר לה:
בנסי שטר חוב זה - הרי זה פשוט; שהרי הודיע את העדים
שנתנו בתורת גרושין⁴⁴. וזה שאמר לה 'שטר חוב', מפני
שנכלם ממנה⁴⁵.
יא. המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט⁴⁶: הרי זה
גטף, או: הוא גטף, וכיצא בזה. ואם נתן בידה ולא אמר
כלום - הרי זה גט פסול⁴⁷. בפה דברים אומרים? בפלא

ושלחה מביתו. אם לא תמצא חן בעיניו - מלמד, שאינו
מגרש אלא ברצונו¹⁶. ואם נתגרשה שלא ברצונו¹⁷ - אינה
מגרשת¹⁸. אבל האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה¹⁹.
ג. 'וכתב' - מלמד, שאינה מתגרשת אלא בכתב²⁰. 'לה' -
לשמה²¹. 'ספר כריתות' - דבר הכותר בינו לבינה, שלא
ישאר לו עליה רשות. ואם עדין לא נכרת בינו לבינה²² -
אינה מגרשת, כמו שיתבאר. ונתן בידה' - מלמד, שאינה
מתגרשת עד שיתן הגט בידה או ביד שלוחה, שהוא
בידה, או לחצרה, שהכל בידה כמו שיתבאר. 'ושלחה' -
שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח עצמו
ממנה.
ד. כיצד? כתב לה: הרי את משלחת, הרי את מגרשת, הרי
את לעצמך, הרי את מתרת לכל אדם, וכיצא בזה הענין -
הרי זו מגרשת. וגופו²³ של גט: הרי את מתרת לכל אדם.
אבל אם כתב לה: איני בעלך, איני ארוסה, איני אישך - אין
זה גט. שנאמר: ושלחה - ולא שישלח את עצמו²⁴. וכן
הכותב לאשתו: הרי את בת חורין - אינו גט²⁵.
ה. זה שנאמר בתורה 'ושלחה מביתו' - אין ענינו שלא
יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא כשמגיע גט לידה
גמרו גרושיה²⁶ ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו
שיתבאר. שלא נאמר 'ושלחה', אלא שאם גרש ולא
הוציאה מביתו²⁷ - הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו²⁸;
לפיכך צריכה ממנו גט²⁹, כמו שיתבאר³⁰.
ו. ומניין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו? שנאמר:

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(16) "ונתן - מדעתו משמע". (17) על כורחו. (18) ומי שהדין נותן שכופים אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין מכה אותו עד שיאמר רוצה אני והגט כשר, והטעם שכפיה זו נקראת "מרצונו" - כי זהו רצונו האמיתי. (19) על כורחה. אולם "רבינו גרשום מאור הגולה החריש שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת". (20) ולא בכסף. (21) לשם האשה המתגרשת. (22) כגון שאמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם" - אין זו כריתות, שכל ימיה היא קשורה אליו לקיים תנאי זה מחמתו. (23) עיקר כתב הגט כך יכתבו בו. (24) ממנה. (25) שאין זו לשון גירושין, אלא לשון שחרור מעבודתו. (26) והרי היא פנויה וחלים בה קידושי אדם אחר. (27) ונתייחד עמה. (28) בקידושי ביאה, ואף על פי שלא ראוה שנבעלה, עדי היחוד הם-הם עדי ביאה. (29) ובכתב-יד התימנים: גט שני. (30) ושיעור דברי רבינו כך הם: עצם הגירושין נגמרו עם הגעת הגט לידה, אלא אם שהתה בביתו כדי יחוד, יש לחוש שקידשה שנית בביאה, ועדי היחוד הם עדי קידושה, וממילא צריכה גט שני לקידושה השניים. (31) יחד עם קרנה כשהיא מחוברת. (32) לקרקע, כגון על עלה כאשר הוא מחובר לעץ. (33) הואיל ותורף הגט נכתב במחובר. וכתוב ב"הגהות מיימוניות" בשם הגאונים, צריך שיחתוך הקלף כשיעור הגט מן היריעה ואחרי כן יכתוב עליו נוסח הגט, שאם כתבו תחילה על היריעה ואחרי כן חתך ממנה כשיעור הגט פסול, מטעם "מחוסר קציצה". וכן אם לאחר שנכתב מקצתו אירעה טעות בכתיבה ורוצה לחזור ולהתחיל גט אחר באותו קלף יחתוך תחילה את הראשון המוטעה. (34) לקרקע, משום שמחוסר קציצה. ואפילו רצה לתת לה אותו המחובר אינו גט, משום שנאמר "ונתן בידה" דבר הניתן מיד ליד ומחובר אינו ניתן מיד ליד. (35) טופס הגט הוא הנוסח הכללי האחיד לכל הגיטין ובו מקומות פנויים למילוי פרטים שהם עיקר הגט, כגון שם האיש והאשה, זמן הכתיבה וכו'. (36) שכל אלה הם עיקר הגט ונקראים "תורף הגט". (37) כלומר, לכתחילה אסור לכתוב במחובר אפילו את טופס הגט, גזירה שמא יכתוב את התורף במחובר ואז הוא בטל לגמרי, אבל אם כבר כתב הטופס במחובר ותלשו, ואחרי כן כתב עליו התורף הרי זה גט כשר. (38) בתחתיתו, והרי זה יונק מן הקרקע ודינו כמחובר. (39) תלוש העלה מהעצין ויתן לה והרי זו קציצה מהמחובר. (40) את העצין כמו שהוא, ואין לחוש שמא ישובר העצין ויתן לה תחית חרס, שבוודאי לא יפסיד את העצין. (41) שאמר לה: כנסי שטר חוב זה. (42) ואין הגט משתמר בידה. (43) הרי זו כנתינה חדשה הואיל והגט בידה בשעת אמירתו. (44) ובדיעבד אין צורך, שהרי גם חרשת שהשיאה אביה, שקידושה קידושין גמורים, מתגרשת, אף על פי שאין בה דעת. (45) אבל לא התכוון לבטל את הגט. (46) גם אם אמר לה אחר הנתינה - הרי זה גט אלא שלכתחילה טוב יותר שיאמר לה בשעת נתינה. (47) ולעיל בהלכה ט' כתב רבינו: "אינו גט" כי שם נתנו לה בתורת שטר חוב, אבל כאן נתן הגט בסתם ושחק, ולפיכך הריהו "גט פסול". והבדל יש בין גט פסול, לבין גט בטל או "אינו גט", שבראשון אינו אלא פסול מדברי חכמים, ולא תינשא בו לכתחילה ואם נשאת לא תצא מבעלה השני, ואילו ב"גט בטל" או "אינו גט" הרי זה גט בטל מן התורה, ועדיין היא

1 הָיָה מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי גִטָּה; אָבֵל אִם הָיָה מְדַבֵּר עַל
2 עֶסְקִי גִטָּה, וְנִטְלָה הַגִּט וְנָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כְּלוּם - הָרִי זֶה
3 גִּט כְּשֶׁרֶשׁ.⁴⁸
4 **יב.** גִּט שֶׁהָיָה מִנְּחָה עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ: טָלִי גִטְךָ מֵעַל
5 גִּבִּי קֶרְקַע, וְנִטְלָתָהּ; אוֹ שֶׁהָיָה קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוֹ עַל יָרְכוֹ,
6 וְשָׁלְפָתוֹ מִמֶּנּוּ; אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר לָהּ אַחֵר שֶׁבָּא לְיָדָהּ: הָרִי
7 זֶה גִטְךָ - אֵינִי גִט; שְׁנֵאמַר: וְנָתַן בִּידָה - לֹא שֶׁתִּקַּח הָיָה
8 מֵעִצְמָהּ, וְהָרִי לֹא נָתַן לָהּ לֹא הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ. אָבֵל אִם
9 הִרְפִּין⁴⁹ לָהּ בְּגוּפוֹ אוֹ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשָּׁלְפָה הַגִּט מֵעַלֶּיהָ,
10 וְאָמַר לָהּ: הָרִי זֶה גִטְךָ - הָרִי זֶה גִּט.
11 **יג.** וּמִנֵּיין שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפָנֶי עֲדִים? הָרִי הוּא אוֹמֵר: עַל פִּי
12 שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה
13 זֶה הַיּוֹם עֶרְוָה וְהָבֹא עָלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין וְלִמְחָר⁵⁰ תִּהְיֶה
14 מִתְּרַת בָּלֵא עֲדִים⁵¹. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן לָהּ גִּט בֵּינוּ לְבִינָהּ,
15 וְאֶפְלוּ בְּעַד אֶחָד - אֵינִי גִט כָּלֵל.
16 **יד.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁהָיָה הַגִּט בְּכַתֵּב יָד סוֹפֵר⁵²;
17 אָבֵל אִם כָּתַב הַבַּעַל הַגִּט בְּכַתֵּב קָדוֹ⁵³, וְחָתַם עָלָיו עַד אֶחָד,
18 וְנָתַנָּהּ לָהּ - הָרִי זֶה גִּט פְּסוּל⁵⁴ [וּפּוֹסֵל לְכַהֲנָה⁵⁵].
19 **טו.** תִּקְנַת חֻמְקִים הִיא שֶׁיְהִי הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגִּט⁵⁶.
20 שְׂמָא יִתֵּן לָהּ גִּט בְּפָנֶי שְׁנַיִם וְיִמְוָתוּ⁵⁷, וְנִמְצָא הַגִּט שֶׁבִּידָה
21 כְּחֶרֶס מִחֶרֶסִי אֲדָמָה, שֶׁהָרִי אֵין בּוֹ עֲדִים, לְפִיכָךְ תִּקְנֶנּוּ
22 שֶׁיַּעֲיִדוּ מִתּוֹכָם⁵⁸. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָעֲדִים בְּתוֹכוֹ, נּוֹתְנֵנּוּ לָהּ
23 בְּפָנֶי שְׁנַיִם, בֵּין בְּפָנֶי אוֹתָן הָעֲדִים הַחֲתוּמִין עָלָיו בֵּין בְּפָנֶי
24 שְׁנַיִם אֲחֵרִים, שֶׁעָקַר הַגִּירוּשִׁין בְּעַדִּי מְסִירָה⁵⁹.
25 **טז.** חֲתָמוּ בּוֹ שְׁנַיִם וְעָבַר וְנָתַנָּהּ לָהּ בֵּינוּ לְבִינָהּ⁶⁰, אוֹ
26 שְׁנִמְצָאוּ עַדִּי מְסִירָה פְּסוּלִין⁶¹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; הוֹאִיל וְעֲדִים
27 שְׁבוּ⁶² כְּשֶׁרִין, וְהָרִי הַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהֶם⁶³. וַיֵּשׁ שֶׁהוֹרָה
28 מִן הַגְּאוּנוֹיִם שֶׁהוּא פְּסוּל⁶⁴.
29 **יז.** הָיָה עֲדִיו מִתּוֹכָם⁶⁵ פְּסוּלִין, אֶפְלוּ אֶחָד פְּסוּל וְאֶחָד כְּשֶׁר,

30 וְנָתַנָּהּ לָהּ בְּפָנֶי שְׁנַיִם עֲדִים כְּשֶׁרִין - הָרִי זֶה פְּסוּל, שְׁנִמְצָא
31 כְּמִנְיָן⁶⁶ מִתּוֹכוֹ.
32 **יח.** הִרְחִיק אֶת הָעֲדִים מִן הַכְּתָב⁶⁷ מֵלֹא שְׁנַיִם שִׁטְיִין⁶⁸ -
33 פְּסוּל. וְכִמָּה יִרְחִיק אֶת הָעֲדִים מִן הַכְּתָב⁶⁹? פָּחוֹת מִכְּדִי
34 שְׁנַיִם שִׁטְיִין, כְּדִי שֶׁיְהִי נִקְרָאִין עִמּוֹ⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
35 כִּשְׁהָיָה הַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיהָ וְלֹא הָיָה שָׁם עַדִּי מְסִירָה;
36 אָבֵל אִם מָסְרוּ לָהּ בְּעֲדִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִרְחָקִין הִרְבָּה
37 וְאֵין נִקְרָאִין עִמּוֹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲתוּם עָלָיו עַד כָּלֵל -
38 הָרִי זֶה כְּשֶׁר, שֶׁעָקַר הַגִּירוּשִׁין בְּעַדִּי מְסִירָה.
39 **יט.** הָעֲדִים, שְׁנוֹתָן אֶת הַגִּט בְּפָנֶיהֶם, צְרִיכִין לְקָרוֹתוֹ⁷¹
40 וְאַחֵר כֶּף יִתְּנֶנּוּ לָהּ. וְאִם נָתַנָּהּ לָהּ בְּפָנֶיהֶם תַּחֲלָה - חוֹזְרִין
41 וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ אַחֵר שֶׁנָּתַנָּהּ לָהּ. קְרָאוּהָ וְהוּא בֶּיַד הַבַּעַל אוֹ
42 בֶּיַד שְׁלוּחוֹ, וְהַחֲזִירוּהָ לוֹ, וְחִזּוֹר הוּא וְהַכְּנִיסוֹ לְתוֹךְ יָדוֹ,
43 וְנָתַנָּהּ לָהּ - חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ⁷².
44 **כ.** לֹא קְרָאוּהָ, אֲלֵא נִטְלָתָהּ וְיִרְקָתוֹ לִים אוֹ לֵאשׁ - הָרִי זֶה
45 מְגֻרָשָׁת. הוֹאִיל וְקְרָאוּהָ תַּחֲלָה, אֵין חוֹשְׁשִׁים לוֹ שֶׁיִּחַלְּפוּ.
46 וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ אָמַר הַבַּעַל: שָׁטַר אַחֵר הָיָה וְלֹא הָיָה
47 הַגִּט שֶׁקְרָאתָם - אֵינִי נֶאֱמָן וְהָרִי הִיא מְגֻרָשָׁת.
48 **כא.** הָרִי שֶׁלֹּא קְרָאוּ הַגִּט בְּתַחֲלָה, וְנָתַן לָהּ הַגִּט בְּפָנֶיהֶם,
49 וְיִרְקָתוֹ לֹאֹר אוֹ לִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר: גִּט כְּשֶׁר
50 הָיָה, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשָׁת⁷³.
51 **כב.** זָרֵק לָהּ הַגִּט לְחֻצְרָהּ לְבֵין הַחֲבִיטוֹת בְּפָנֶי עֲדִים⁷⁴,
52 וּבְקָשׁוֹ וּמִצְאוֹ מְוֹזָה אוֹ שָׁטַר אַחֵר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁷⁵;
53 שְׁוָה שְׁנִמְצָא הוּא שְׁזָרִיק⁷⁶. נִמְצָאוּ שָׁם שְׁתֵּים שֶׁלֹּשׁ מְוֹזוֹת
54 אוֹ שְׁטָרוֹת⁷⁷ - חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא גִט שְׁזָרִיק גְּרוּוּהָ עֶכְבְּרִים
55 וְהָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשָׁת.
56 **כג.** הָעֲדִים שֶׁחוֹתְמִין עַל הַגִּט צְרִיכִים לְהִיוֹתָם יוֹדְעִים
57 לְקָרוֹת וְלִחְתָּם. וְאִם אֵינֶם יוֹדְעִים לְקָרוֹת קוֹרְאִים בְּפָנֶיהֶם
58 וְחוֹתְמִים. וְהוּא שֶׁיַּכִּירוּ לְשׁוֹן הַגִּט⁷⁸. וְאִם אֵינֶם יוֹדְעִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אשת איש ואף על פי שבקידושין אם לא דיבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה כסף ולא אמר לה "הרי את מקודשת לי" - אין חוששין כלל לקידושיו - כאן, שכתובים ענייני הגירושין בגט והכול תלוי בבעל אין זה אלא גט פסול. (48) וגם לכתחילה יכול לעשות כן. (49) היטה. (50) אחרי מסירת הגט. (51) וכן אמרו: "הכא (=כאן, בגט) דאיתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משניים". (52) ולא חתם הסופר עליו. (53) וכתב יד דומה כמאה עדים. (54) מדבריהם, ואם נישאת לא תצא והוולד מהבעל השני כשר, והוא הדין אפילו אין עליו עדים כלל גם כן אינו פסול אלא מדבריהם, אלא שרבינו משמיע חידוש, שאפילו חתום עליו עד אחד אינו כשר להנישא בו לכתחילה. (55) בכתב יד התימנים תיבות אלו אינן, וכן בספר כתיבת יד שהיה בידי בעל הכסף-משנה. וכן נכון, שהרי אם אתה אומר פסול מדבריהם, ואם נישאת לא תצא, וודאי שהוא גט לפוסלה להנישא לכהן, שאפילו ריח הגט פוסל לכהונה. (56) אף על פי שמדין תורה עדי מסירת הגט מידי הבעל לאשה הם עיקר עדי הגירושין ואין צורך כלל בחתימות העדים. (57) או ילכו למדינת הים [=לחו"ל], והבעל יערער ויאמר לא גרשתיה. (58) ואפילו ימותו עדי החתימה אפשר להכיר ולזהות חתימת ידם. (59) הוראים את מסירת הגט ונתינתו מידי הבעל לידי האשה. (60) ללא כל עדי מסירה. (61) קרובים קרבת משפחה זה לזה או שעברו עבירה מדברי תורה. (62) החתומים בתוכו. (63) ואפשר לזהות חתימת יד העדים ואין הבעל יכול לערער לומר לא גרשתיה, שאינו נאמן להכחיש חתימת העדים. (64) מדבריהם. (65) החתומים יד. (66) "כמזויף, לא מזויף וודאי, והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרים הרי זה פסול מדבריהם". (67) הורחיק את חתימת העדים מהשוורה האחרונה של נוסח הגט. (68) מלוא שתי שורות. (69) ויהא הגט כשר לכתחילה. (70) שלא יהא הפסק בין העדים לשטר כדי שיהא ניכר לכל שהם חתומים על השטר. (71) לראות מה כתוב בו אם גט כשר הוא או שטר אחר הוא, שכייון "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" צריכים הם לקרותו. (72) שמא החליפו בשטר אחר. (73) כשם שאינו נאמן לאוסרה, כך אינו נאמן להתירה, והרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא, כדין כל ספק מגורשת. (74) ולא קראוהו תחילה. (75) שתהיה ספק מגורשת. (76) מוזהה בין חביות אינה מצויה, וכמו כן שטרות אחרים אינם מצויים שם ובוודאי הוא זרקה כעת. (77) והרי הוא לא זרק אלא שטר אחד, ועל כורחך היו שם מוזהות ושטרות מקודם. (78) אבל אם אינם מכירים לשון הגט אינו מועיל

- 1 לחתם - רושמי ליהם הנזיר בלך וכיוצא בו מדבר שאין
 - 2 רשומו מתקנים⁷⁹, והן כותבין על הרשם. ואין עושין כן
 - 3 בשאר שטרות. קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו
 - 4 בנות ישראל צגונות⁸⁰; הואיל וחתומת העדים בגט
 - 5 מדבריהם, כמו שבארנו.
 - 6 **כד.** אף על פי שהחתומת העדים בגט מדבריהם⁸¹, התקינו
 - 7 שיהיו העדים מפרשין שמוחתינה בגט⁸². וכן התקינו בעדי
 - 8 הגט שאין חותמין אלא זה בפני זה⁸³. ואם חתמו זה שלא
 - 9 בפני זה - הרי זה גט פסול. וכן התקינו חכמים שיכתב זמן
 - 10 בגט ומקום כתיבתו, כשאר השטרות. שמה תהיה אשתו
 - 11 קרובתו, ותזנה כשהיא תחתיו⁸⁴, ויכתב לה גט אחר הזנות
 - 12 ויתן לה⁸⁵; ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר: קדם הזנות
 - 13 נתגרשתי⁸⁶, ולפיכך תקנו זמן בגטין.
 - 14 **כה.** גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה מקדם⁸⁷
 - 15 או מאחר⁸⁸, או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו⁸⁹, אף
 - 16 על פי שפסוקין באותו הענין⁹⁰, או כתב את הגט בירושלים
 - 17 וטעה⁹¹ וכתב 'בלוד' - כל אלו פסולין⁹², עד שיהתמו בו
 - 18 בזמן כתיבתו⁹³ ובמקום כתיבתו⁹⁴.
 - 19 **כו.** חתם ממנו הזמן⁹⁵ ונתנו לה; או שלא כתב שם היום,
 - 20 אלא: בשפת⁹⁶ ראשונה או שניה מחדש פלוני, או: בחדש
 - 21 פלוני, או: בשנה פלונית, ולא הזכיר החדש, אפלו כתב:
- א. זה שנאמר בתורה: וכתב לה ספר פרידת ונתן בידיה -
- פרק שני**

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שיתרגמו אותו ללשונם, שהרי זה כעד מפי עד. (79) כי אם רישומו מתקיים אסור להם לחתום, שאין כתב על גבי כתב. (80) הקלו שלא יצטרכו לחזר אחרי עדים הבקאים לחתום, שמה בתוך כך יפליג בעלה לים או ימות ותיזקק ליקם. (81) ונהלכה היא אין גוזרין גזירה לגזירה - בכל זאת חזקו כאן תקנה זו בכמה דברים כדלהלן. (82) ראובן או שמעון, שמתחילה היה כותב: אני פלוני חתמתי עד, ולא היה נוקב שמו, ולא היו יודעים לבקש עדים המכירים אותו להעיד על חתימתו, והיו צריכים לחזר אחרי שטרות אחרים שחתמתם דומה לזו בכדי לקיים חתימתם, עמדו והתקינו שיפרשו את שמותיהם ובוזה יהיה אפשר לחזר אחרי מכיריהם שיעידו על כתב ידם. (83) גזירה משום "כולכם", שמה יאמר לעשרה: כתבו כולכם גט לאשתי, ודינו שאחד יכתוב וכולם יחתמוהו, ואם אחד מהם יחסר הרי זה פסול, ואם יחתמוהו זה שלא בפני זה שמה יחתמו רק שניים ותיטול הגט ותחשוב שהיא מגורשת, ועדיין לא נתקיים תנאו, לפיכך התקינו שיהיו כל העדים נוכחים בשעת החתימה אפילו כאשר לא התנה "כולכם". (84) כלומר: בעודה אשתו. (85) לחפות עליה שלא תיענש עונש מוות. (86) ופנויה הייתי. (87) שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו זמן של תשרי שלפניו, והרי יש לחוש שהקדימוהו לחפות על זנותה. (88) שנכתב ונחתם בתשרי וכתבו בו זמן של מרחשון שלאחריו, וגם זה פסול, כי אם נתיר שטר מאוחר יבואו להתיר גם המוקדם, וגם אפשר שאחרוהו כדי להפסיד את האשה פירות נכסיה שמכרם הבעל משעת נתינת הגט עד הזמן הכתוב בו, שלמעשה הם שלה ולפי זמן הגט הם של הבעל. (89) הרי זה גט מוקדם, שכתוב בו זמן היום שלפניו. (90) מהחתיבה ועד שעת החתימה, שבשאר שטרי חוב הרי זה כשר. (91) הסופר. (92) מדבריהם, ולא תינשא בו לכתחילה, אבל אינו "בטל". (93) דקדק לכתבו "בזמן כתיבתו", כלומר בזמן הכתוב בגט, ולא - "ביום כתיבתו", כלומר ביום שנכתב הגט, ולפי זה אם כתבוהו בתשרי ואחרו את זמנו למרחשון ונתעכבה חתימת העדים עד למרחשון כזמן הכתוב בגט - הריהו כשר שהרי חתמו בזמן הכתוב בו, אף על פי שלא נחתם ביום הכתיבה. (94) עיקר ההקפדה הוא על חתימת העדים שתהיה במקום המסומן בגט, אבל אם כתבו הסופר בירושלים וכתב בו שנכתב בלוד והעבירו ללוד ושם חתמו עליו העדים הרי זה כשר, הואיל וחתמו העדים באותו מקום המוזכר בגט. (95) לאחר שכתב הזמן בגט וחתמו בו עדים. (96) שבו. (97) שמיטה פלונית של יובל. (98) להנישא בו לכתחילה. כי חתיכת זמן מהגט היא מעשה רמאות, וכולם ידעו שחתכו כדי לחפות או כדי למכור פירות אשתו אחרי הגט להפסידה ויבואו לבדוק אחריו בראיות ברורות. (99) המלכות [=המלך] השולט בזמן סידור הגט. (100) "שהיא לנו שלום עמכם, שיאמרו חשוכים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמנו". (101) כך וכך לבניין בית המקדש. (102) שהרי אין המלכות מקפידה על כך. (103) כי המלכות מקפידה על כך, וחושדת שמרדו בה ומחשיבים מלכות אחרת יותר ממנה. (104) לבריאת העולם. (105) כלומר, אחרי שנהגו לכתוב ליצירה, אם כתב היום לשם מלכות אותה מדינה הרי זה כשר. (106) וכתוב ב"הגהות מיימוניות": "כל שכן העדים - יש לכתוב מקום שעומדים שם בשעת כתיבת הגט וחתמתו אף על פי שאינו עיקר דירתם, כי אם לא יהיו שם עדים, יבואו לומר: אחרים חתמו כשם ומזויף, שהרי לא היו שם". (1) ביאר בו דין שליחות בגט, שכר הסופר, מה בין גט פסול לגט בטל, אמירת "תנו" של הבעל, שיכור או מי שבעתתו רוח רעה או נשתתק לענין כתיבת הגט, פקח שנשא ונתחרש או שנשא כשהיה חרש, דיני כפיה בגט.

פרנסוה, עשו לה כדת, עשו לה פנימוס, עשו לה כראוי - 47
לא אמר כלום. ואם כתבו גט ונתנו לה - הרי זה גט בטל. 48
יא. אמר להם: הוציאוה, עזבוה, התיירוה, הניחוה, 49
הוצילוה - הרי זה ספק אם משמע מלות אלו גירושין או 50
ענין אחר. לפיכך אין כותבין לה. ואם כתבו גט ונתנו לה 51
- הרי זה ספק מגרשת. 52
יב. האומר: כתבו גט לאשתי - הרי אלו כותבין וחותמין 53
ונותנין בפעל בידו, ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם 54
לתן לה. ואם נתנו לה - אינו גט. במה דברים אמורים? 55
בכריא; אבל במספן, והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה 56
והכביד עליו חליו מיד, והוציא בקולר אפלו על עסקי 57
ממון, והמפרש בים, והוציא בשירא, ואמר: כתבו גט 58
לאשתי - הרי אלו יכתבו ויחתמו ויתנו לה; שהדבר ידוע 59
שלא נתפנו זה אלא לכתב ולתן לה. 60
יג. בריא שאמר: כתבו גט לאשתי, וכתבו וחתמו ונתנו 61
לה, והרג עצמו מיד, כגון שהשליך עצמו מן הגג או הפיל 62
עצמו לים - הרי זה גט כשר. עלה לגג ודחתו הרוח ונפל 63
ומת - אינו גט. ספק הפיל עצמו ספק דחתו הרוח - הרי 64
זה גט, עד שידע לך בודאי שהרוח דחתו. וכן מי שהיה 65
משלך בבור, ואמר: כל השומע קולי יכתב גט לאשתי - 66
הרי אלו יכתבו ויתנו לה. והוא, שידעו אותו. ואף על פי 67
שהעלוהו ולא הכירוהו - הרי זה כשר; שזה כשעת הסכנה 68
הוא, שפותכים ונותנין אף על פי שאינן מפירין. וכן מי 69
שנפלו בו מכות רעות שאי אפשר שיהיה מהן, אפלו 70
נשחטו בו רב סימנין, ורמז ואמר: כתבו גט לאשתי - הרי 71
אלו יכתבו ויתנו; שהרי עתה חי הוא, אף על פי שסופו 72
למות. 73
יד. מי שהיתה רוח רעה מבעת אותו, ואמר כשהתחיל 74
בו החלי: כתבו גט לאשתי - לא אמר כלום; מפני שאין 75
דעתו נכונה ומישבת. וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט. 76
ואם לא הגיע - הרי זה ספק. 77
טו. אמר כשהוא בריא: כתבו ונתנו גט לאשתי, ואחר כך 78
נבעת - ממתינין עד שיכריא וכותבין ונותנין לה. ואין צריך 79
לחזר ולהמליך בו אחר שהכריא. ואם כתבו ונתנו קדם 80
שיכריא - הרי זה פסול. 81
טז. מי שנשתתק והרי דעתו נכונה, ואמר לו: נכתב גט 82
לאשתך, והרפין בראשו - בודקין אותו שלש פעמים 83
בסריגין; אם אמר להם על לאו לאו ועל הן הן - הרי אלו 84
יכתבו ויתנו. וצריכין לברקו יפה יפה, שמא נטרפה דעתו. 85
וכן אם כתב בידו: כתבו ונתנו גט לאשתי - הרי אלו כותבין 86
ונותנין לה, אם היתה דעתו מישבת עליו; שאין דין מי 87
שנשתתק בדין החרש. 88
יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש, ואין צריך לומר 89
נשתטה - אינו מוציא לעולם עד שיכריא. ואין סומכין על 90
רמיזת החרש ולא על כתבו, אף על פי שדעתו נכונה 91
ומישבת עליו. אבל אם נשא אשה כשהוא חרש - מגרש 92

אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתב לו, ואחד הנותן 1
בידו או שאמר לאחר לתן לה. לא נאמר 'וכתב' אלא להודיע 2
שאינ מתגרשת אלא בכתב, 'ונתן' - שלא תקח מעצמה. 3
ב. אמר לשנים: כתבו גט וחתמו ונתנו לאשתי - הרי אלו 4
כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחיו והן הן עדי. 5
וכן אם אמר לסופר: כתב לי גט לאשתי, ואמר לעדים 6
לחתם - כותבים וחותמים ונותנים לו, והוא מגרש בו בכל 7
עת שירצה. 8
ג. וכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו. והוא, 9
שהיה העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מפירין ויודעים 10
שזה הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום 11
שנים ששמותיהם שונים ושמות נשותיהם שונים - אין מגרש 12
אחד מהם אלא במעמד חברו; שמא יכתב גט ויוליכו 13
לאשת חברו ויאסרנה עליו. 14
ד. ובשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מפירין. 15
והאשה נותנת שכר הסופר בכל מקום. 16
ה. וצריך שיאמר הפעל עצמו לסופר: כתב, ולעדים: 17
חתמו. הרי שאמר לו בית דין או שנים: נכתב גט לאשתי, 18
ואמר להם: כתבו, וכתבו הן עצמן וחתמו בו - הרי זה 19
כשר. אבל אם אמרו הם לסופר וכתב ולעדים וחתמו, אף 20
על פי שחזרו ונתנוהו בפעל וחזרו ונתן גט זה לאשתו בפני 21
עדים - הרי זה גט בטל; שהרי כתבו מי שלא אמר לו 22
הפעל לכתבו. 23
ו. אמר לשנים או לשלשה: אמרו לסופר ויכתב גט לאשתי 24
ואמרו לעדים ויחתמו, ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו; 25
או שאמר לשנים: אמרו לסופר ויכתב גט לאשתי ואתם 26
חתמו - הרי זה גט פסול. ומתישבין בדבר זה הרבה, מפני 27
שהוא קרוב להיות גט בטל. 28
ז. ומה בין פסול לבטל? שכל מקום שנאמר בכתבו זה 29
בגט שהוא בטל, הוא בטל מן התורה; ובכל מקום שנאמר 30
פסול, הוא פסול מדברי סופרים. 31
ח. הפעל שהביא גט בידו חתום, ואמר: נתנו גט זה לאשתי 32
- הרי אלו יתנו לה. אמר לאחרים לכתב גט ולחתם בו 33
ולתנו לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא הגט בטל 34
או פסול - הרי אלו כותבין גט אחר, אפלו מאה, עד שיגיע 35
לידה גט כשר. 36
ט. אמר להם הפעל: כתבו וחתמו ונתנו לשליח להוליך לה, 37
וכתבו וחתמו ונתנו לשליח, ונמצא הגט בטל או פסול - 38
אין כותבים אחר עד שימלכו בפעל; שהרי לא עשה אותן 39
שלוחים לגרושין, ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו 40
לשליח בלבד, ולא ישאר להם בו מעשה אחר, והרי כתבו 41
ונתנו, לפיכך לא יכתבו אחר. ואם כתבו גט אחר כשר, 42
ונתנוהו לשליח (ונתנו לה) - הרי זה ספק מגרשת. 43
י. האומר לשנים או ליתר משנים: כתבו גט ונתנו לאשתי, 44
גרשוה, שלחוה, שבקוה, תרבוה, כתבו ונתנו לה - 45
הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה. אמר להם: פטרוה, 46

ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה - אינו גט. אף על פי שכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זה שנתגרשה בו.

ד. יתר על כן: אמר לסופר: כתב ואי זו שארצה אגרש בו, וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי זו ספק גרושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה, אף על פי שהעביר עליו קולמוס לשמה - אינו גט.

ה. מי שכתב [גט] לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתחיד עמה אחר שכתבו - לא יגרשנה באותו הגט פעם אחת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן - הרי זו מגרשת, ותנשא בו לכתחלה; שיהי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה? גזרה שפא לאמרו: גטה קודם לבנה.

ו. אמר לסופר: כתב גט לפלונית ויהיה עמי, לכשאשאנה אגרשנה בו, ונכתב ונשאה וגרשה בו - אינו גט; מפני שלא היתה בת גרושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא שנכתב שלא לשם גרושין. אבל אמר לו: כתב אותו לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה, ויכנסה וגרשה בו - כשר. כתבו ליבמתו, ואחר שיבמה גרשה בו - הרי זו ספק גרושין, הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו.

ז. מפני תקנת סופר התיירו חכמים לסופר שיכתב טפסי גטין, ויניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום 'הרי את' מתרת לכל אדם' כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה.

ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו, וחתמו העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי זה גט. (אלא שהוא פסול. ולמה אינו בטל?) לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם. ויש מי שאומר, שאם חתמו העדים שלא לשמה - הואיל והוא כמזנף מתוכו, הרי זה גט בטל. וכן אם היה אחד מעדיו פסול, או שהיה בו עד אחד בלבד כשר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זה גט בטל. ולא יראה לי דבר זה. אלא כמזנף, לא מזנף ודאי. והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרין, הרי זה פסול מדבריהם.

ט. המביא גט ואבד ממנו ומצאו: אם אבד ממנו במקום שאין השירות מצויות, אפלו מצאו לאחר זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו; אבד במקום שהשירות מצויות, אם מצאו מיד ועדין לא שקה אדם שם מן העוברים, או שמצאו בפלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוף - הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו.

י. החזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו שבגט - חוששים שפא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם ואף על פי שלא שקה. ואם נתגרשה בו

ברמיזה; שאין קדושיו קדושין מן התורה, כמו שבארנו, וכשם שפונס ברמיזה כף מוציא ברמיזה.

יח. המקדש קטנה על ידי אביה, וגרשה כשהיא קטנה - אביה מקבל גטה, ומשיג גט ליד האב נתגרשה. גרשה כשהיא נערה, אם הגיע הגט לידה או ליד אביה - נתגרשה. ואין עושה נערה המאוסה שליח לקבל גטה מיד בעלה כחיי אביה; אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו המאוסה בין קטנה בין נערה.

יט. קדשה אביה כשהיא קטנה, ומת: אם מבחנת בין גטה לדבר אחר - הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה; ואם לאו - אינה מתגרשת עד שתבחין. ואם גרשה - אינה מגרשת.

כ. מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מפין אותו עד שיאמר: רוצה אני, ויכתב הגט. והוא גט כשר. וכן אם הכוהו עכו"ם ואמרו לו: עשה מה שישאל אומריין לך, ולחצו אותו ישראל ביד העכו"ם עד שיגרש - הרי זה כשר. ואם העכו"ם מעצמן אנסוהו עד שכתב - הואיל והדין נותן שיכתב, הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל? שאין אומריין אנוס אלא למי שגולחין ונדרחק לעשות דבר שאינו מחייב בו מן התורה, כגון מי שהכה עד שמכר או עד שנמת; אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהכה עד שתשש יצרו, ואמר: רוצה אני - כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיטוט ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול. הואיל וישאל אנסוהו, יגמר ויגרש. ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא בדין - אינו גט. אף על פי שאמר בעכו"ם: רוצה אני, ואמר לישראל: כתבו וחתמו - הואיל ואין הדין מחייב להוציא והעכו"ם אנסוהו, אינו גט.

פרק שלישי

א. כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד או להתלמד, ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם העיר כשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט.

ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו ונמלך, ומצא בן עירו ואמר לו: שמי כשמיך ושם אשתי כשם אשתך, ונטלו ממנו וגרש בו - אף על פי שנכתב לשם גרושין, אינו גט.

1 - הרי זו ספק מגרשת. אבל אם לא עבר אדם שם - הרי זה
2 בחזקתו, אף על פי שהחזקו שם שנים ששמותיהן שוין.
3 יא. היו לעדים בגט סימן מכהק, כגון שאמרו: נקב יש בו
4 בצד אות פלוני, או שאמרו: מעולם לא חתמנו אלא על גט
5 אחד שיש בו שמות פשמות אלו - הרי זה בחזקתו ותתגרש
6 בו, ואף על פי שמצאו אחר זמן מרבה ובמקום שהשירות
7 מצויות והחזקו שם שנים ששמותיהן שוין.
8 יב. שנים ששלחו שני גטין ונתערבו - נוהגין שניהן לזו
9 ושניהן לזו בעדי מסירה. לפיכך, אם אבד אחד מהן - הרי
10 השני בטל.
11 יג. מי שהיו לו שני שמות, וכן אשה שיש לה שני שמות -
12 כשמגרש כותב שמו ושמה שהן רגילין בו ויודעין בו ביותר,
13 ואומר: איש פלוני וכל שם שיש לו גרש אשה פלונית וכל
14 שם שיש לה. ואם כתב חניכיתו וחניכתה - פשר.
15 יד. כתב השם שאינם ידועים בו ביותר, וכתב: כל שם
16 שיש לו - הרי זה פסול. שנה שמו או שמה ושם עירו או
17 שם עירה, אף על פי שכתב: כל שם שיש לו וכל שם שיש
18 לה - אינו גט.
19 טו. הכל פשוטין לכתב את הגט, חוץ מהמשה: עכו"ם
20 ועבד וחרש ושוטה וקטן. אפלו אשה עצמה כותבת את
21 גטה. ישאל שמהמיר לעכו"ם או שהוא מחלל שבתות
22 בפרהסיא - הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו.
23 טז. ולמה אין כותבין אלו המהמשה? מפני שצריך הכותב
24 לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת,
25 והעכו"ם על דעת עצמו הוא כותב, וחרש שוטה וקטן אינן
26 בני דעה, והעבד אינו בתורת גטין וקדושין, לפיכך הוא
27 פסול כעכו"ם לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מהמשה אלו
28 - אינו גט, אף על פי שחתמו בו עדים פשרים ונמסר לה
29 בפשרים.
30 יז. כתב אחד מהמשה אלו טפס הגט והניח מקום התירה,
31 שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום 'הרי
32 את' מתרת לכל אדם, וכתבן הפקח הגדול הישראלי לשמו
33 - הרי זה גט פשר.
34 יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפס הגט
35 לכתחלה. והוא, שהיה גדול הפקח עומד על גפן. אבל
36 העכו"ם והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה ואפלו ישראל

37 עומד על גפן; שלא התירו לכתב טפסי גטין שלא לשמה
38 לכתחלה אלא מפני תקנת סופר, כמו שבארנו.
39 יט. הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה
40 - הרי זה מגרשת. כתבו וחתמו בו ביום כדון ונתנו לה -
41 אינה מגרשת, שהרי העדים פסולים מן התורה. כתבו ביום
42 טוב כדון ונמסר לה בפני עדים פשרים ביום טוב - הרי
43 זה גט פסול.
44

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"א

פרק רביעי

45
46 א. אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו עומד, כגון
47 דיו וסקרא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהן. אבל אם כתבו
48 בדבר שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן -
49 אינו גט. כתבו באבר בשחור ובשיחור - פשר, ואין כותבין
50 בהן לכתחלה.
51 ב. כותבין במי עפצא לכתחלה על גב הנזר והעור וכיוצא
52 בהן; אבל לא על גבי מגלה עפוצה, מפני שאינו נפרד. ואם
53 כתב - אינו גט. וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט,
54 ואפלו על אסורי הנאה.⁵ וכותבין על דבר שישכח להודיה.
55 והוא, שיתנו לה בעדי מסירה.
56 ג. כיצד? כותב (אותו) על הנזר המחוקק,⁶ על הדפתרא ועל
57 החרס ועל העליון, ועל ידו של עבד ועל קרן של פרה,
58 ומסר לה העבד והפרה⁸ או הנזר המחוקק והדפתרא וכיוצא
59 בו בפני עדים.⁹
60 ד. היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קעקע¹⁰, והיה
61 יוצא מתחת ידה¹¹, והיו העדים חקוקים על ידו - הרי זה
62 מגרשת אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי אין יכול
63 להודיה¹². אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק
64 על ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: בעדים נמסר
65 לי¹³ - הרי זה ספק מגרשת, שפא מעצמו נכנס לה,
66 שהגודרות אין להן חזקה¹⁴.
67 ה. היה הגט חקוק על הסבלא¹⁵ והעדים עליו, והוא יוצא
68 מתחת ידה¹⁶, אף על פי שהן מחזקין בסבלא שהוא שלה
69 - הרי זה מגרשת, שהאשה עצמה כותבת את גטה¹⁷; שאין
70 קיום הגט אלא בחותמי¹⁸, אם אין שם עדי מסירה¹⁹.

(1) נתבאר בו כמה כותבין גט ועל מה, נוסח הגט, ודיני כתיבתו. (2) מתקיים. (3) כנראה שאינם מתקיימים כל כך כמו דיו וסיקרא וכו' וכיוצא בהן. (4) שמראה הקלף כמראה הכתב. (5) כגון עור עגל שהקריבו לעבודה זרה, שכולו אסור בהנאה. ומה שכתב רבינו: "כותבין את הגט" אין הכוונה שמותר לכתוב לעבודה זרה הנחה מעבודה זרה בזה שמסדר עליו את גיטו וחוסך נייר, אלא הכוונה שמצד הלכות גיטין הגט כשר ואפשר לכתוב עליו, אבל מצד הלכות עבודה זרה בוודאי יש בזה איסור. וכן דעת התוספות בגיטין: שאסור לכתחילה לכתוב כשר על איסורי הנאה. (6) שנכתב עליו איזה כתב ונמחק. (7) עור שאינו מעובד כל צרכו, מלוח וקמחו ואינו עפוז, ואין המחק שלו ניכר. (8) ואינו חותך את הקרן לאחר הכתיבה. (9) אלה הם "עדי מסירה". (10) חרותה בעור בצבע שאינו נמחק. (11) שהביאתו לפנינו ואומרת בעלי גרשני בו. (12) כי כתובת קעקע אינה נמחקת. (13) ואינם לפנינו. (14) בהמות וכל בעל חי נקראים "גודרות" על שם "גדרות צאן נקבה למקננו" ואדם שתפסן אינו יכול לטעון לבעליהן: מכרתן לי (אם אין לו שטר מכירה), כי יש לומר שמעצמן באו אליו. (15) לוח. (16) וטוענת בעלי גרשני בזה. (17) והיא מקנתו לבעלה שהיא שלו לקיים בו: "ונתן בידה" - משלו, כי אילו לא הקנתה לו איך היא יכולה להתגרש, הרי לא נתן לה כלום. (18) בעדים החתומים בו ובוודאי הקפידו שתקנה לו את הקלף לפני הכתיבה. (19) כי אילו היו לפנינו עדי

או לשטרות, למנינא דרגילנא למימני ביה הכא במקום
 פלוני. (אף) אנא פלוני בר פלוני דמקום פלוני, וכל שום
 אחרן וחניכה דאית לי ולאבתי ולאבתי ולאבתי
 דאבתי, צבתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטרי
 ושבקית ותרובית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דמפתא
 פלונית, וכל שום אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבתי
 ולאבתי ולאבתי, די הוית אנתתי מן קדמת
 דנא, וכדו פטרי ושבקית ותרובית יתיכי ליכי, דיתהויין
 רשאה ושלטאה בנפשיכי למקד להתנסבא לכל גבר
 דיתצפייין, ואינש לא ימחה בידיכי מן שמי מן ימא דנן
 ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי
 ספר תרובין וגט פטורין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל.
 והעדים חותמים למטה כמו שבאנו: פלוני בן פלוני עד.
 פלוני בן פלוני עד.
 יג. כשיכתב הגט בלשון הזה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין'
 ביו"ד, שמה יקרא הקורא 'ודין'. כלומר, משפט יהיה ביני
 וביניך. ולא יכתב 'ואיגרת' ביו"ד, שמה יקרא הקורא 'ואי'
 גרת'. כלומר, אם ונית. לא יכתב 'לימקד' ביו"ד, שמה
 יקרא הקורא 'לי מקד'. [וכן ירחיק רגל הה"א מגגה, שמה
 יקרא 'למקד']. כלומר, לשחוק. ולא יכתב 'תהויין'
 'ותצפייין' בשני יודיין, שמה יקרא הקורא 'תהויין'
 'ותצפייין'. כלומר, שהוא מדבר עם שתי נשים. ונמצא
 שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לוי'
 ד'וכדו', שמה תדמה ליו"ד ויהיה משמעו 'וכדי'. כלומר,
 בתנאי זה אפסור אותך. וכן יאריך לוי' ד'תרובין'
 ו'שבוקין', שמה תדמה ליו"ד ויהיה משמעו 'תריבין'
 ו'שבוקין'. כלומר, שהוא אומר לה שהיא שבקה וגרשה
 אותה. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב
 שיכתב, שלא יהיה בו משמע שתי ענינות.
 יד. הרי שכתב בנסח זה ולא האריך ווי"ן אלו, או לא כתב
 היידיין היתרות, או שכתב היידיין שאמרנו שלא יכתבו -
 הרי זה גט פסול³⁴. וכן כל פיוצא בזה בכל לשון - פסול³⁵.

ו. חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת,
 אם חפר ירכי²⁰ האותיות - כשר, שנה כתב הוא. הרי הוא
 אומר: כתובה בעט ברזל. כלומר, שהוא חפז²¹. וכן אם
 חקק היתרות מאחורי הטס²² עד שבלטו בפני הטס. אבל
 אם חפר תוך האות²³ עד שיראו היתרות גבוהות מכאן
 ומכאן²⁴, ככתב דינר זהב שהכתב בולט²⁵ - אינו גט, שאין
 זה כתב²⁶.
 ז. המקרע על העור תכנית כתב²⁷, או שרשם על העור תכנית
 כתב²⁸ - הרי זה כשר²⁹. כותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון.
 גט שנכתב בכתב מן הלשונות, ועדיו חתומין בכתב אחר -
 כשר. והוא, שיהיו העדים מפירין לשון הכתב והפתיכה³⁰.
 ח. אחר מן העדים חתם בכתב (לשון אחת), והעד השני
 בכתב לשון אחרת - כשר. אבל אם היה מקצת הגט כתוב
 בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת - פסול³¹.
 ט. כל לשון שיכתב בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדברי
 הגט שלא יהא משמעון שני ענינים, עד שנמצא הקורא
 אומר: שמה לכך ולכך נתפון שאין משמעו לשון גרושין,
 או שמה לענין זה נתפון שמשמעו לשון גרושין; אלא יהיו
 הדברים שאין בהן ספק באותו הלשון, אלא משמעון ענין
 אחד, שגרש ושלח פלוני את פלונית.
 י. וכן צריך שיהיה אותו הכתב מבאר היטב באותו הכתב
 שיכתב בו, עד שידעו הקטנים לקרותו שמפירים אותו כתב
 שאין לא נבונים ולא סכלים (ולא בקטנים) אלא בינונים.
 ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמה תדמה אות לאות
 ונמצא הענין משתנה.
 יא. יהיה בו משמעות שני ענינים, או שהיה בכתבו עקום
 או בלבוש עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל
 ונקרא לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה
 פסול³². כבר נהגו כל עם ישראל לכתב הגט לשון ארמית³³
 וכנסח זה, אף על פי שמתר לכתבו בכל לשון לכתחילה.
 יב. וזה הוא נסח הגט:
 בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני, בשנת כך וכך ליצירה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מסירה, הרי היו יודעים אם הקנתה לו או לא. (20) גופי. (21) הרי שכתביה שוקעת שמה כתיבה. (22) אף על פי שחקיקת
 האותיות (מאחורי הטס) נעשית באופן הפוך - הרי נראות כסדרן בפני הטס. (23) החלק הפנימי של האות, החלל שלו. (24) שגם
 מצדי האותיות שמבחוץ חקק, ונמצאת האות עשויה מאליה. (25) על ידי הכאת חותם המטבע בקורנס על הדינר. (26) כי לא
 עשה מעשה בגוף האות. (27) שחורץ ומסרט בעור ואינו ממלאו בדיו אלא סריתו זוהי כתיבתו. (28) אף על פי שרישום על
 עור אינו מתקיים, כי אפשר לנגבו ולהסירו מהר. (29) הואיל ורישום [=כזה] מתקיים על דבר אחר, וכאן אינו מתקיים מצד
 גריעות העור [=ולא הרישום עצמו] הרי זה כתב גמור. (30) ואף על פי שלעיל כתב רבינו: "ואם אינם יודעים לקרות קוראים
 בפניהם וחותמם והוא שיכירו לשון הגט", הרי שאינם צריכים להכיר אלא את הלשון ולא את הכתיבה, - אך כאן, הואיל והעדים
 חתמו בכתב אחר אין ההקראה מספקת, אלא צריכים שהם עצמם יכירו כתיבת הלשון. (31) גט שכתבו בחמש לשונות וחתמו
 עליו חמשה עדים בחמש לשונות פסול. וסובר רבינו שאפילו חתום בלשון אחת, כל שלא נכתב בלשון אחת פסול, הואיל והגט
 הוא עניין לעצמו צריך שלא יהיו בו חילופים ושינויים לשוניים, אבל חתימת העדים יכולה להיות בשתי לשונות כי כל חתום הוא
 עניין בפני עצמו. אבל מקצתו לשון הקודש ומקצתו ארמית כשר, כי שתיהן ניתנו בסיני וכלשון אחת הן, ולכן נוהגים עכשיו לכתוב
 גט מקצתו בלשון הקודש ורובו ארמית. (32) רק מדבריהם. ואינו בטל מן התורה. (33) וגם במשנה הוא מנוסח בארמית.
 (34) כיון שאמרו חכמים לא לשנות והוא שינה ממטבעם הרי זה פסול ולא תינשא בו לכתחילה. (35) וכתב הראב"ד בשם גאון:
 "כל אלו הדקדוקים, כשהבעל עומד ומערער" כלומר, כשהבעל בעצמו כתב הגט או הכתיב לסופר מפיו ואחרי כן ערער וטוען
 שבכוונה כתבו כך כדי לפסול ולקלקלה, אזי יש בדבריו ממש. אבל כאשר אמר הבעל לסופר לכתוב הגט סתם, וטעה הסופר באחד

1 טו. גט שמחק בו אות או תבה³⁶, או שתלה בין השטין³⁷:
 2 אם מטפס³⁸ הגט - הרי זה פשר, ואם מן התרף³⁹ - אינו
 3 גט⁴⁰. ואם חזר ופרש בסוף הגט⁴¹ שאות פלונית תלויה או
 4 על מחק - אפלו מתרף הגט פשר, כשאר שטרות. וכן גט
 5 שנמצא קרוע שתי וערב⁴², שהוא קרע של בית דין - הרי
 6 זה גט בטל, כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של
 7 בית דין - פשר.
 8 טז. נמוק או שהקרב או שנעשה ככברה - פשר. נמחק
 9 או נששטש וכבואה שלו קימת: אם יכול לקרות - פשר,
 10 ואם לאו - אינו גט.
 11 יז. במה דברים אמורים? כשהיה הגט יוצא מתחת ידה
 12 בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה; אבל אם יש שם עדים
 13 שנמסר לה הגט בפניהם והיה פשר⁴³ - הרי זה פשר, אף
 14 על פי שהיה תרף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה
 15 קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם⁴⁴.
 16 יח. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן: אם כתבוהו
 17 בכלל⁴⁵, כגון שכתבו: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית
 18 ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו 'ליכי די
 19 תהוין', וכל טפס הגט, ושני עדים חותמין מלמטה - הרי
 20 זה גט פשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה; ואם אין
 21 שם עדי מסירה כלל - כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה
 22 מגרשת. אבל אם כתב: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית,
 23 והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגלה וכתב:
 24 וכו' זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט
 25 השני, וכן עד שהשלים כל הגטין, והעדים מלמטה: אם
 26 נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה - הרי כלן
 27 מגרשות; ואם אין שם עדי מסירה, והיתה מגלה זו יוצאה
 28 מתחת יד אחת מהן: אם היתה זו שגטה באחרונה שהעדים
 29 נקראין עמו - הרי זו מגרשת, ואם היתה המגלה יוצאה
 30 מתחת יד אחת מן הראשונות - הרי זו ספק מגרשת⁴⁶.
 31 יט. כתב: אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית
 32 ופלונית, והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל אחת מהן

33 בעדי מסירה, אינו גט. שאין שתי נשים מתגרשות בגט
 34 אחד, שנאמר: וכתב לה - ולא לה ולחברתה. חזר ופרט
 35 בתוך הגט, וכתב: פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית
 36 בזמן פלוני⁴⁷ - הרי אלו פשרים⁴⁸.
 37 כ. כתב שני גטין בשני דפין⁴⁹ במקלה אחת זה בצד זה:
 38 אם יש שם שני עדים נקראים בסוף גט זה ושני עדים בסוף
 39 גט זה - הרי זה פשר, וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה -
 40 מגרשת⁵⁰.
 41 כא. היו שם שני עדים בלבד באים מתחת גט זה לתחת
 42 גט זה⁵¹: אם יצא מתחת יד זו שהעדים נקראים עם גטה⁵²
 43 - הרי זו מגרשת; ואם יצא מתחת יד שניה שאין העדים
 44 נקראים עמו - אינו גט עד שימסר לה בעדים.
 45 כב. כתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים
 46 בין שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני,
 47 אם היה יוצא מתחת יד זו שהעדים נקראין בסוף גטה -
 48 הרי זו מגרשת, וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה
 49 אינה מגרשת⁵³. העדים שחתמו בראש הדף של גט או
 50 מצדו או מאחוריו⁵⁴ - אינו גט; ואם נמסר לה בעדים -
 51 פשר⁵⁵.
 52 כג. הקיף ראש הדף זה לראש דף זה והעדים באמצע⁵⁷,
 53 שנמצאו העדים בראש שני הגטין - שניהם בטלין⁵⁸; ואם
 54 נמסרו להן בעדים - שניהם פשרים.
 55 כד. שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה
 56 בסוף הדף השני - פשר. והוא, שיהיה נכר במקלה שלא
 57 נחתם⁵⁹ ושלכך נתכונן הסופר שישלים בדף השני; אבל אם
 58 אינו נכר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זו ספק מגרשת,
 59 שמא שני גטין היו ונחתם מקצת זה מסוף הדף⁶⁰ ומקצת
 60 השני מראש הדף⁶¹.
 61 כה. הרי שכתב הגט, ואחר שגמר כתב: שאלו בשלום
 62 פלוני, או: שלום עליך פלוני רעי, וכיוצא בזה, וחתמו
 63 העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה - הרי זו ספק
 64 מגרשת, שמא לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מאלה הדקדוקים, ואין הבעל מערער - הגט כשר, ואפילו כשהבעל מערער אבל עדים מעידים שזוהי טעות סופר אין ערעורו ערעור, והגט כשר. (36) ונשאר במקומן מקום חלק, או שכתב על מחק. (37) בין השורות. (38) מהמלים שהם נוסח אחיד וכללי בכל הגיטין. (39) מהמלים המיוחדים לגט זה, כגון: שם האיש והאשה ומקום מגוריהם וכן הזמן וכו'. והמלים "הרי את מותרת לכל אדם". (40) שמא במקום המחק היה איזה תנאי והוא מחקן. (41) לפני חתימת העדים. (42) לאורכו ולרחבו. (43) שלא היה מטושטש. (44) שהרי אפילו אם כתבו כולו על נייר מחוק כשר כשנתנו לה בעדי מסירה. (45) בצורה כוללת ובנוסח אחיד לכולן. (46) שיש לחוש שחתימת העדים אינה אלא על הגט האחרון. (47) באותו הזמן האחד לכולן. (48) כל שהזוג מודגש בנפרד אין לו דין של שתי נשים מתגרשות בגט אחד. (49) טורים. (50) ואין השנייה מתגרשת עד שתביא עדי מסירה. (51) כגון שחתום תחת הראשון: ראובן בן, ותחת הגט השני: יעקב עד. (52) זה הראשון שחתום בו: ראובן בן (כי "יעקב עד" אינו אלא המשך של החתימה הקודמת), אבל אילו היה חתום תחת הראשון ראובן, ותחת השני: בן יעקב עד, שניהם כשרים, כי אלו הם שני עדים נפרדים, הראשון חותם: ראובן והשני חותם עצמו: בן יעקב עד. (53) שצריך שיהיה גג החתימה מכונן כלפי רגלי הכתב בדרך החותמים. (54) מעבר לדף. (55) שאין זה גרוע מגט שלא חתמו עליו כלל ונמסר בעדים, שהוא כשר. (56) חיבר. (57) שהתחיל לכתוב גט מאמצע הקלף ועד סופו, וחזר וכתב גט אחר מאמצע הקלף ועד סופו השני. (58) שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה. (59) לא מלמעלה ולא מלמטה. (60) מפני תנאי שהיה בו. (61) ונמצא מגרשה בגט שאינו שלו, וגם העדים לא חתמו על גט שלו כי אם על השני שהוא גט של אדם אחר וגם עדי מסירה לא יועילו כאן, שהרי הגט השני לא נכתב לגמרי בשביל זה, אם לא שיעידו, שגט אחד היה מתחילתו.

43 שאין הפעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית או כפית
44 קטנה או כיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא
45 יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים - הרי זו
46 מגרשת; שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הפעל מקפיד על
47 מקום פרעי המטה.

48 ט. השאיל לה הפעל מקום בחצרו ולא יחדו [לה], וזרק
49 לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן - הרי
50 זו מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה או על גבי סלע רחוק
51 ממנה: אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על
52 ארבע אמות ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לוי - הרי זה
53 לא חלק רשות לעצמו, וכאלו הוא והיא במקום אחד; ואם
54 יש שם אחד משלשה דברים אלו - חלק רשות לעצמו,
55 ומקום אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל לה, ואינה
56 מגרשת עד שיגיע הגט לידה.

57 י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
58 בה ונפל חוץ לרשותה, אף על פי שעבר בפחות משלשה
59 סמוך לארץ - אינה מגרשת, עד שינוח ברשותה.

60 יא. היתה עומדת על גגה (זו) וזרקו לה ונפל בגג אחר
61 סמוך לו, אם יכולה לפשט ידה ולטלו - הרי זו מגרשת.
62 שאף על פי שדיורין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין
63 למטה, אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה.

64 יב. היתה ידה קטפרס, וזרק הגט על ידה ונפל לארץ: אם
65 נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח - הרי זו מגרשת; נפל
66 לתוך הים או לתוך האש - אינה מגרשת. והוא, שהיתה
67 עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו
68 לאבוד היה עומד.

69 יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם:
70 קרוב לו - אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה ומחצה
71 למחצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זו ספק מגרשת; היה
72 קרוב לה כדי שתשח ותטלנו - הרי זה פסול, עד שיגיע גט
73 לידה ואחר כך תנשא בו לבתחלה.

74 יד. ביצד הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו, והיא אינה
75 יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהם יכולים לשמרו
76 או ששניהם אין יכולין לשמרו - זה הוא מחצה למחצה.

77 טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו,
78 וזרקו לה, אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה
79 מגרשת, אף על פי שאם תשח ותטלנו. עמדה היא תחלה,
80 ובא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה, אף על פי שהוא מחצה
81 למחצה, הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה - הרי זה גט
82 פסול, עד שיגיע הגט לידה.

83 טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה, וקצת המשיחה
84 בידו: אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד
85 שתפסק המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו - הרי זו מגרשת.

1 אכל אם כתב: ושאלו בשלום פלוני, או: ושלום עליך רעי,
2 וכיוצא בזה, שהרי לזה דברים אלו על דברי הגט⁶² ועל
3 שניהם חתמו - הרי זו מגרשת. ואם נמסר לה בעדים - בין
4 כך ובין כך הרי זה גט פשוט⁶³.

פרק חמישי

6 א. זה שנאמר בתורה 'ונתן בידה', אין ענין הכתוב אלא
7 שיגיע הגט לה, ואחד ידה או חיקה או חצרה או שלוחה
8 שעשתה ידו בידה - הכל אחד הוא. ואחד חצרה הקנויה
9 לה או חצרה המשפחה או שאולה לה - הכל רשותה הוא,
10 ומשיגיע גט לרשותה נתגרשה.

11 ב. הזרק גט לאשתו לתוך חצרה: אם היתה עומדת שם
12 בצד חצרה - נתגרשה; ואם לאו - לא נתגרשה, עד שתעמד
13 בצד חצרה. ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה.
14 שחוב היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.

15 ג. היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה בחצרו,
16 וזרקו לה למעלה - בין שהגיע לאויר מחיצות המעקה או
17 לפחות משלשה טפחים סמוך לגג נתגרשה. וכלכך שינוח.
18 אבל אם נחק או נשרף קדם שיגיע לה, אף על פי שנחק
19 לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות
20 משלשה טפחים סמוך לגג, כגון שנשכה הרוח והעלתהו
21 ונחק או נשרף - הואיל ואינו הולך לנוח, אינו גט ולא
22 נתגרשה.

23 ד. היה הגג שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר
24 שלה, וזרק לה גטה - בין שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע
25 למחיצות מקומה שהיא עומדת בו נתגרשה.

26 ה. זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או לתוך המים ונחמק
27 או נאכד - אינו גט. אבל אם הגיע לרשותה [ונח] ואחר
28 כך בא האש ושרפתהו - הרי זה גט.

29 ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה - אינו גט,
30 עד שינוח במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפני זו,
31 הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על
32 הפנימית - בין שזרק הגט לתוך אויר החיצונה נתגרשה;
33 שהפנימית בכתלי החיצונה משתמרת. מה שאין כן בקפות.
34 ז. ביצד? שתי קפות זו לפני זו, הפנימית שלה
35 והחיצונה שלו, וזרק לה גטה בתוכן, אפלו הגיע לאויר
36 הפנימית - אינה מגרשת, עד שינוח על צד הקפה הפנימית.
37 במה דברים אמורים? בשתיקה מטה על צדה ואין לה
38 שולים; אבל יש לה שולים, אפלו נח בקרקעיתה - אינה
39 מגרשת. שכלי האשה ברשות הפעל אינו קונה לה הגט
40 אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.

41 ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה
42 מגרשת, עד שיגיע הגט לידה או לכלי מן הכלים שלה

1 יז. נתן הגט ביד עבדה והוא געור והיא משמרתו: אם היה
2 כפות - הרי זה גט, וכאלו הגיע להצרה שהיא עומדת
3 בצדה; ואם אינו כפות - אינו גט. נתנו ביד העבד והוא
4 ישן והיא משמרתו - הרי זה פסול. ואם היה כפות - הרי
5 זו מגרשת.
6 יח. כתב הגט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו
7 - כיון שזכתה בעבד וזכתה בגט ונתגורשה, אם היה כפות.
8 ואם אינו כפות וגעור - קנתה העבד, ואינה מגרשת עד
9 שיעצב הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר
10 או נתנו לה - כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או
11 בחזקה נתגורשה.

פרק ששי

12
13 א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא
14 הנקרא שליח קבלה, ומשיגיע הגט ליד שלושה תתגורש
15 כאלו הגיע לידה. וצריכה לעשות בשני עדים. וצריכה שני
16 עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלושה. ואפלו הם
17 הראשונים או אחד מן הראשונים - הרי זו עדות גמורה.
18 ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע; אבל אם היה
19 הגט יוצא מתחת ידי שליח קבלה - אינו צריך עדים. כיון
20 שנתנו לו הפעל בינו לבינו בין שנמסר לו בעדים - יציאתו
21 מתחת ידו ביציאתו מתחת ידי האשה. ואף על פי כן לא יתן
22 לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה, כמו האשה עצמה.
23 ג. הפעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו, אבל
24 יכול לעשות שליח להולידה הגט לאשתו. וזה הוא הנקרא
25 שליח הולכה.
26 ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה. וזה
27 הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה והבאה צריך
28 עדים.
29 ה. ואין האשה מתגורשת בגט ששלח הפעל או שהביא לה
30 שליח הבאה עד שיעצב גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין
31 גטין שליח סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.
32 ו. הכל כשרין לשליחות הגט, בין לשליח קבלה בין
33 לשליח הולכה והבאה, חוץ מן החמשה: העכו"ם, והעבד,
34 והחרש, והשוטה, והקטן. ואם קבל או הביא אחד מהן -
35 אינו גט.
36 ז. אבל הנשים והקרוכים - כשרים. ואפלו הפסולין מדברי
37 סופרים בעברה - כשרין לשליחות גט. אבל הפסולין
38 בעברה מדברי תורה - פסולין להבאת הגט; ואם הביאו -
39 הרי זה פסול. במה דברים אמורים? כשנתקנים הגט
40 בחותמיו; אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול
41 בעברה מן התורה - אינו גט.
42 ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש
43 ונתפסק, שוטה ונשתפה, עכו"ם ונתגיר, עבד ונשתחרר -

44 הרי זה בטל. אבל אם נתן לו הגט והוא פקח, ונתחרש
45 וחרו ונתפסק; היה שפוי כשנתן לו הגט, ונשתפה וחרו
46 ונשתפה כשהביא הגט ליד אשה - הרי זה גט כשר, מפני
47 שתחתלו וסופו בדעת.
48 ט. האשה שעשתה שליח בעדים, ואמרה לו: טל לי גטי
49 ויהא לי בידך - הרי זה שליח לקבלה, וכאלו אמרה לו
50 'התקבלי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה
51 גטה מיד שלוcho של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח
52 לקבלה, אף על פי שהצרה קונה לה גטה כגדולה. מפני
53 ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן, שאינו
54 בן דעה גמורה.
55 י. האשה שעשתה שליח לקבלה, ואמר לו הפעל: אין רצוני
56 שתקבל לה גטה, אלא הרי זה גטה הולך אותו לה - הרישות
57 ביד הפעל, ונעשה זה שליח להולכה ולא שליח לקבלה.
58 אבל אם אמר לו: התקבל לה גטה, [או: הא לך], או: זכה
59 לה - לא עקר שליחות הקבלה. אבל אם אמר לו: הולך לה
60 - עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הפעל. וכך אם אמר
61 לו: הולך ותן לה - עקר שליחות הקבלה.
62 יא. שליח האשה שבא לקבל גט מן הפעל, ואמר לו:
63 שליח קבלה אני, ואומר לו הפעל: הולך גט זה כמו
64 שאמרה, כלומר: אני עוקר שליחותך, אלא בין שעשתה
65 אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה,
66 והביא את הגט, ואמרה לו: לא [שליח לקבלה] שמתוך
67 אלא שליח הבאה - אפלו הגיע לידה, אינה מגרשת; שהרי
68 עקר השליח לשליחות שאמרה היא, ואמר לפעל: מעולם
69 לא נעשיתי שליח הבאה לה.
70 יב. אמר שליח לפעל: שליח הבאה אני, ואמר לו הפעל:
71 הולך כמו שאמרה, והביא את הגט, ואמרה לו: שליח
72 לקבלה שמתוך - כיון שהגיע גט לידה מגרשת; שהרי לא
73 עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה. שהרי היא אומרת
74 לקבלה, והוא אומר לפעל להבאה בלבד.
75 יג. הפעל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה ולא
76 נטלתו, אלא אמרה לו בפני עדים: יהיה (לי) גט זה פקדון
77 אצליך, או שאמרה לו: הרי את שליח לקבלו לי - הרי זו
78 מגרשת בספק עד שיעצב גט לידה, ומשיגיע הגט לידה
79 תתגרש ודאי.
80 יד. שליח שהביא גט, כשהוא נותנו לה נותנו לה בפני
81 שנים. ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך יתן לה
82 בפניהם. שדין השליח עם האשה כדין הפעל עצמה,
83 שתחתיו הוא קם. לפיכך, אם נתנו השליח לה ולא קראוהו
84 עדי מסירה, ונטלתו וזרקתו לים - הרי זו ספק מגרשת.
85 טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לבניה - יטלנו ממנה ויחרו
86 ויתנו לה בפני שנים. ואם מת - הואיל והגט יוצא מתחת
87 ידה מקים בחותמיו, הרי זה גט כשר.

45 **כג.** אָבֵל אִם אָמַר: גָּט זֶה אֵינוֹ גָּט, פָּסוּל הוּא, אֵינוֹ מוֹעִיל,
46 אֵינוֹ מַתִּיר, אֵינוֹ מְשַׁלַּח, אֵינוֹ מְגַרֵּשׁ, חָרָס הוּא - לֹא אָמַר
47 בְּלוּם. שְׂאִין זֶה לְשׁוֹן מִבְטָל, אֲלֹא לְשׁוֹן מוֹדִיעַ אֲמַתַּת
48 הַדָּבָר, וְהָרִי הוֹדִיעַ לָנוּ דָּבָר שְׂאִינוֹ כֵּן, כְּמִי שְׂאוּמֵר עַל דָּבָר
49 אֲסוּר שֶׁהוּא מֵתָר אוֹ עַל דָּבָר הַטָּמֵא שֶׁהוּא טָהוֹר.
50 **כד.** אָמַר: גָּט זֶה בָּטָל, שֶׁמִּשְׁמַעוֹ פֶּעַל שֶׁעָבַר, כְּגוֹן: חֵמֶק
51 עָבַר - הָרִי זֶה סֶפֶק. לְפִיכָּךְ, אִם נִתְגַּרְשָׁה בְּגֵט זֶה - הָרִי
52 סֶפֶק מְגַרְשָׁתָּ.
53 **כה.** מִי שֶׁשָּׁלַח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, וְכָא שְׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: לֹא
54 מִצְאָתִיָּה, אוֹ: לֹא רָצָתָה לִקַּח, וְאָמַר הַבַּעַל: כְּרוּף הַטּוֹב
55 וְהַמְטִיב, אוֹ פִּיזָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ שֶׁמִּשְׁמִיעִין שְׂאִין בְּדַעְתּוֹ
56 לְגַרְשָׁה, שֶׁהָרִי שֶׁמִּתְּכָּה בַּעֲכֹב הַגֵּט - לֹא בָטָל הַגֵּט, אֲלֹא יִתֵּן
57 וְתִהְיֶה מְגַרְשָׁתָּ, עַד שִׁיאֲמַר לוֹ בִּפְרוּשׁ: לֹא תִתֵּן לָּהּ, אוֹ
58 יִבְטַל בִּפְרוּשׁ.
59 **כו.** מִי שֶׁשָּׁלַח גָּט לְאִשְׁתּוֹ וְחִזַּר וּבָטְלוֹ בְּפָנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים,
60 וְכֵן מִי שֶׁמָּסַר מוֹדָעָא עַל הַגֵּט - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוּת,
61 מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לִהְיוֹת מִמְּזוּרִים. שֶׁהָרִי יִגִּיעַ גָּט לִידָה וְתִנְשֹׂא
62 בּוֹ, וְאַחֵר זֶמֶן יֵצֵאוּ עֲדִים שֶׁבָטָל בְּפָנֵיהֶם אוֹ שֶׁמָּסַר מוֹדָעָא
63 בְּפָנֵיהֶם קֹדֶם שִׁיכְתֹּב הַגֵּט, וְנִמְצָא הַגֵּט מִמְּזוּר.
64 **כז.** שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גָט וְנִתְּנוֹ לְאִשָּׁה - אֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא
65 בָּטָלוֹ הַבַּעַל, אֲלֹא נִוְתֵּן אוֹתוֹ לָּהּ בְּחֻזְקָתָּה שֶׁהוּא כָּשֵׁר
66 וְתִנְשֹׂא בּוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֵר כֵּן שֶׁבָטָלוֹ - תִּצָּא וְתִהְיֶה מִמְּזוּר.
67 וְכֵן הַכּוֹתֵב גָּט וְנִתְּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ - אֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא מָסַר
68 מוֹדָעָא עַל גָּט זֶה, אֲלֹא הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתָּה כָּשֵׁר וְתִנְשֹׂא בּוֹ.
69 **כח.** וְכֵן הַמֵּבִיא גָט וְהַנִּיחַ הַבַּעַל חוּלָה אוֹ שֶׁהָיָה זָקֵן -
70 נִוְתֵּנוֹ לָּהּ בְּחֻזְקָתָּה שֶׁהוּא קָטָן. אָבֵל אִם הֵנִיחוֹ גּוֹסֵס, שָׂרֵב
71 גּוֹסְסִין לְמִיתָה, וְאָף עַל פִּי שְׁנִתְּנוֹ לָּהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין,
72 שְׂאִין גָּט לְאַחֵר מִיתָה. וְכֵן עִיר שֶׁהִקִּיפָה הַחֵיל וְהָיָה בְּמִצּוֹר,
73 וְסָפִינָה הַמְטָרֶפֶת בָּיִם, וְהִיוֹצֵא לְדוֹן - הָרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקָתָּה
74 חַיִּים. וְאִם הָיָה גָט אֶחָד מֵהֵן בִּיד הַשְּׁלִיחַ - נִוְתֵּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ
75 וְתִהְיֶה בְּחֻזְקָתָּה מְגַרְשָׁתָּ.
76 **כט.** אָבֵל עִיר שֶׁכָּבְשָׁה הַגִּיס וְהִבְקָעָה, וְסָפִינָה שֶׁאֲכָדָה
77 בָּיִם, וְהִיוֹצֵא לְהַרְגַּם מִבֵּית דִּין שֶׁל עֲכוּ"ם, וְמִי שֶׁגִּירָתוֹ חָיָה
78 אוֹ שֶׁטְפוּ נֶהָר אוֹ נִפְלָה עָלָיו מַפְלָת - נִוְתֵּנִים עָלֵיהֶם חֲמָרֵי
79 חַיִּים וְחֲמָרֵי מֵתִים. וְאִם הָיָה גָט אֶחָד מֵהֶם בִּיד הַשְּׁלִיחַ -
80 אֵינוֹ נִוְתֵּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ. וְאִם נִתְּנוֹ לָּהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרְשָׁתָּ.
81 וְאִם נִוְדַע שִׁמְתָּה הַבַּעַל קֹדֶם שִׁיגִיעַ הַגֵּט לִידָה - אֵינוֹ גָּט.
82 ל. הַבַּעַל שֶׁשָּׁלַח גָּט לְאִשְׁתּוֹ - הָרִי הוּא חֵיב בְּמִזְוִנוּתִיָּה
83 וּבְכָל תְּנָאֵי כְּתוּבָה עַד שִׁיגִיעַ הַגֵּט לִידָה אוֹ לִידָה שְׁלִיחַ קִבְלָהּ.
84 **יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"א**
85 **פֶּרֶק שְׁבִיעִי**
86 **א.** שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גָט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָף עַל

1 **טז.** שְׁלִיחַ שֶׁנִּטַּל הַגֵּט, וְקִדֵּם שִׁיגִיעַ לִידָה הָאִשָּׁה חִזַּר הַבַּעַל
2 וְאָמַר לוֹ: גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי עִמָּךְ בָּטָל הוּא, אוֹ שֶׁקִּדֵּם וְאָמַר
3 לְאִשָּׁה: גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לִיךְ בָּטָל הוּא, אוֹ שֶׁשָּׁלַח שְׁלִיחַ אַחֵר
4 לְבָטְלוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לְאַחֵרִים: גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לְאִשְׁתִּי בָטָל הוּא
5 - הָרִי זֶה בָטָל, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ גָּט לִידָה. וְכָל הַמְבָטָל בְּפָנֵי
6 אֲחֵרִים, צָרִיף שִׁיבְטָל בְּפָנֵי שְׁנַיִם. וְאִם אַחֵר שֶׁהִגִּיעַ גָּט לִידָה
7 אוֹ לִידָה שְׁלִיחַ קִבְלָהּ - אֵינוֹ יָכוֹל לְבָטְלוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁחִזַּר
8 בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר וּבָטְלוֹ, הוֹאִיל וְאַחֵר שֶׁהִגִּיעַ לִידָה אוֹ לִידָה
9 שְׁלִיחַ קִבְלָהּ אוֹ לְחֻצָּה בָטָלוֹ - אֵינוֹ בָטָל, וְהָרִי זֶה גָט כָּשֵׁר.
10 **יז.** הִנֵּה מְחִזֵּר וּמִבְקֵשׁ שְׁלִיחַ כְּדִי לְבָטְלוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מִבְקֵשׁ
11 שְׁנַיִם שִׁיבְטָלוֹ בְּפָנֵיהֶם, וְכֵן שֶׁהוּא מְחִזֵּר וְרוֹדֵף הִגִּיעַ גָּט
12 לִידָה, וְאַחֵר כֵּן בָטָלוֹ - אֵינוֹ בָטָל, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְחִזֵּר
13 לְבָטְלוֹ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ הַגֵּט לִידָה.
14 **יח.** אָמַר לְעִשְׂרָה: כְּתוּבוֹ גָט וְתִנְנוּ לְאִשְׁתִּי - יָכוֹל לְבָטְלוֹ לְזֶה
15 שְׁלֹא בְּפָנֵי זֶה. וְאִפְלוּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים. שְׁלַח הַגֵּט בִּיד
16 שְׁנַיִם - הָרִי זֶה יָכוֹל לְבָטְלוֹ זֶה שְׁלֹא בְּפָנֵי זֶה. וְאִפְלוּ הָיוּ
17 עֶשְׂרֶה, מִשְׁבָּטְלוֹ בְּפָנֵי אֶחָד מֵהֶם בָטָל הַגֵּט.
18 **יט.** וְכֵן מִי שֶׁאָמַר לְשְׁנַיִם: גָּט שְׂאִנִּי כּוֹתֵב לְאִשְׁתִּי בָטָל
19 הוּא, וְכֹתֵב אַחֵר כֵּן גָט וְנִתְּנוֹ לָּהּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים - הָרִי
20 זֶה בָטָל. וְזֶה הָיָה מְסִירַת הַמוֹדָעָא עַל הַגֵּט. וְכֵן אִם אָמַר
21 לָהֶם: כָּל גָּט שִׁיכְתֹּב לִי פְלוֹנִי בָטָל, אוֹ: כָּל גָּט שֶׁאֲכָתֵב
22 בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הָרִי זֶה גָט בָטָל, אוֹ: כָּל גָּט שֶׁאֲכָתֵב
23 מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרִים שָׁנָה בָטָל - הָרִי גָט בָטָל. וְכֵן אִם אָמַר
24 בְּפָנֵי שְׁנַיִם: כָּל גָּט שֶׁאֲכָתֵב לְפְלוֹנִית אִשְׁתִּי בָטָל הוּא, וְכָל
25 דָּבָר שֶׁאֲבָטָל בּוֹ מוֹדָעָא זֹאת הָרִי הוּא בָטָל, וְכֹתֵב אַחֵר כֵּן
26 וְנִתְּנוֹ לָּהּ, אָף עַל פִּי שֶׁבָטָל הַמוֹדָעָא קֹדֶם שִׁיכְתֹּב הַגֵּט -
27 הָרִי הַגֵּט בָטָל.
28 **כ.** אִם כֵּן, מַהוּ תִּקְנַת דָּבָר זֶה? שִׁיאֲמָרוּ לוֹ הַעֲדִים קֹדֶם
29 כְּתִיבַת הַגֵּט: אָמַר בְּפָנֵינוּ שְׁכָל הַדְּבָרִים שֶׁמָּסַרְתָּ, שְׁגוּרָמִין
30 כְּשִׁיתְקִימוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים לְבָטָל גָט, הָרִי הֵן בָטָלִים. וְהוּא
31 אוֹמֵר: הֵן. וְאַחֵר כֵּן אוֹמֵר לָהֶם לְכֹתֵב וְלִחְתֹּם וְלִתֵּן לָּהּ.
32 וְלֹא יִנְיחוּהוּ לִילָף עַד שִׁיגִיעַ הַגֵּט לִידָה, כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא
33 וּיְבָטְלוֹ. וְאֵין הַמוֹסֵר מוֹדָעָא וְלֹא הַמְבָטָל מוֹדָעָא צָרִיף קִנְיָן.
34 **כא.** הַשּׁוֹלֵחַ גָט בִּיד הַשְּׁלִיחַ וּבָטָל הַגֵּט - הָרִי חִזַּר וּמְגַרֵּשׁ
35 בּוֹ כְּשִׁירָצָה; שְׁלֹא בָטָלוֹ מִתּוֹרַת גָט אֲלֹא מִתּוֹרַת שְׁלִיחוּת.
36 לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה הַגֵּט בִּיד הַבַּעַל וּבָטָלוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: גָּט
37 זֶה בָטָל הוּא - אֵינוֹ מְגַרֵּשׁ בּוֹ לְעוֹלָם, וְהָרִי הוּא בְּחָרָס
38 הַנְּשֻׁבֵּר. וְאִם גִּרָשׁ בּוֹ - אֵינָהּ מְגַרְשָׁתָּ. וְכֵן אִם פָּרַשׁ בַּעַת
39 שֶׁבָטָלוֹ וְהוּא בִּיד הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר: גָט שֶׁשָּׁלַחְתִּי הָרִי הוּא
40 בָטָל מִלְּהִיּוֹת גָט - אֵין מְגַרֵּשׁ בּוֹ לְעוֹלָם.
41 **כב.** בָּאִי זֶה לְשׁוֹנוֹת מִבְטָל הַגֵּט? אָמַר: בָטָל הוּא, אִי
42 אֶפְשִׁי בּוֹ, גָט זֶה לֹא יוֹעִיל, לֹא יִתִּיר, וְלֹא יַעֲזֹב, וְלֹא יִשְׁלַח,
43 וְלֹא יִגְרַשׁ, יְהִי בְּחָרָס, יְהִי חָרָס, הָרִי הוּא בְּחָרָס. וְאִם אָמַר
44 אֶחָד מֵאלּוֹ וְכָל הַדּוּמָה לָהֵן - הָרִי זֶה בָטָלוֹ.

הִיָּה הַשְּׁלִיחַ עֹמֵד בְּשַׁעַת כְּתִיבַת הַגֵּט וְחִתְּמָתוֹ - הָרִי זֶה
 אֹמֵר בְּפָנָי שְׁנַיִם: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם¹⁸, וְאַחֵר כֶּף יָתֵן
 לָהּ בְּפָנֶיהָ וְתִתְּגַרְשׁ בּוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׂאִין עֲדִיו יְדוּעִין
 אֶצְלָנוּ. וְאִפְלוּ הָיוּ שְׁמוֹת עֲדָיו כְּשִׁמוֹת הָעֶכְסִים - אֵין
 חוֹשְׁשִׁין לָהֶן¹⁹.
 ו. כֹּא הַבֶּעַל וְעַמְד וְעָרֶעַר - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ²⁰. לְפִיכָף²¹
 אִם הַנָּשִׁים שֶׁשּׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה נֶאֱמָנוֹת לְהִבְיָא גֵט זֶה וְלֹאמַר
 'בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם'²².
 ז. וְכֵן שְׁלִיחַ שֶׁהִבְיָא גֵט בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְאָמַר 'בְּפָנָי נִכְתָּב
 וּבְפָנָי נִחְתָּם', אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ, אִם יָבֵא הַבֶּעַל וְיַעֲרֶעַר
 - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ. וְאִם אֵין הַשְּׁלִיחַ עֹמֵד בְּשַׁעַת כְּתִיבַת
 וְחִתְּמָתוֹ²³ - לֹא יִנָּתֵן לָהּ אֵלָּא אִם כֵּן נִתְּקִים בְּחוֹתְמֵי²⁴.
 וְיִשְׁ²⁵ לְשַׁלִּיחַ לְהִיּוֹת מִכָּל הַשְּׁלִשָּׁה שְׂקִימוֹ אוֹתָן
 בְּחוֹתְמֵי²⁶. וְאִם לֹא נִתְּקִים וְנָתַן לָהּ - הָרִי זֶה פְּסוּל²⁷ עַד
 שְׁיִתְּקִים. וְאִם כֹּא הַבֶּעַל וְעָרֶעַר וְלֹא נִתְּקִים - אֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת.
 אָבֵד הַגֵּט - הָרִי זֶה סָפֵק מְגֵרֶשֶׁת.
 ח. וּמִפְּנֵי מֵה הִצְרִיכוּ לִזְמַר 'בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם'
 בְּחוּצָה לְאַרְץ? כִּדִּי שְׁלֹא תִהְיֶה הָאִשָּׁה צָרִיכָה לְקִיּוֹמָה²⁸ אִם
 יָבֹא הַבֶּעַל וְיַעֲרֶעַר. מִפְּנֵי שְׂאִין הָעֲדִים מְצוּיִין לְקִיּוֹמָה
 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחוּצָה לְאַרְץ²⁹.
 ט. בַּעַל שֶׁהִבְיָא רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁגֵּט זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'בְּפָנָי
 נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם' מְזִיפָה³⁰ הוּא - הָרִי זֶה כָּטוּל. שְׁלֹא הֶאֱמִינוּ

1 פִּי שְׁלֹא רָאָה כְּתִיבַת הַגֵּט וְלֹא יָדַע מִי הֵם עֲדָיו², אֶלָּא נָתַן
 2 לוֹ הַבֶּעַל גֵּט וְאָמַר לוֹ: תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי - הָרִי זֶה נִוְתָּנוּ
 3 לָהּ בְּפָנָי עֲדִים³, וְאִם עַל פִּי שְׂאִין עֲדָיו⁴ יְדוּעִין אֶצְלָנוּ,
 4 וְתִהְיֶה מְגֵרֶשֶׁת וְתִנָּשֵׂא בּוֹ.
 5 ב. כֹּא הַבֶּעַל וְעָרֶעַר וְאָמַר: לֹא גֵרֶשְׁתִּיהָ מֵעוֹלָם, וְגֵט
 6 שֶׁהִבְיָא לָהּ מְזִיפָה הוּא - יִתְּקִים בְּחוֹתְמֵי⁶. וְאִם לֹא נִתְּקִים
 7 וְלֹא נִוְדַע עֲדָיו כָּלֵל - תֵּצֵא וְהִלָּד מִמֶּזֶר, שֶׁהָרִי אֵינָהּ
 8 מְגֵרֶשֶׁת⁷. אָבֵד הַגֵּט - הָרִי זֶה סָפֵק מְגֵרֶשֶׁת. לְפִיכָף, נָשִׁים
 9 שֶׁחֻקְתָּן שֶׁהֵן שּׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה - אֵין נֶאֱמָנוֹת לְהִבְיָא גֵט
 10 בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל זֶה לֹא; שְׂמָא מְזִיפָה הוּא, וְתִתְּכֹן לְקַלְקֵל אוֹתָהּ
 11 כִּדִּי שֶׁתִּנָּשֵׂא וְתִאָסֵר עַל בַּעֲלָהּ⁸.
 12 ג. וְאִלּוּ הֵן הַנָּשִׁים שֶׁחֻקְתָּן שּׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה: חֲמוּתָהּ, וְכַת
 13 חֲמוּתָהּ, וְצִרְתָּהּ⁹, אֶפְלוּ הִיָּתָה צִרְתָּהּ נִשְׁוֹאָה¹⁰ לְאַחֵר,
 14 וּבִכְמִתָּהּ¹¹, אֶפְלוּ הִיָּתָה אֲחוּתָהּ וְכַת בַּעֲלָהּ¹². אֲכָל שְׂאֵר כָּל
 15 הַנָּשִׁים כְּשִׁרוֹת.
 16 ד. הַמְּבִיא גֵט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְחָלָה אוֹ
 17 נֶאֱסָם¹³ - מְשַׁלְּחוֹ כִּדִּי אַחֵר¹⁴. וְכֵן הַשְּׁנִי אִם חָלָה - מְשַׁלְּחוֹ
 18 כִּדִּי אַחֵר. וְאִפְלוּ מֵאָה. וְאֵין צָרִיךְ עֲדִים לְחֹזֵר וְלַעֲשׂוֹת
 19 שְׁלִיחַ בְּפָנֶיהָ¹⁵. וְהִתְּחַלְּתָן שֶׁהִגִּיעַ הַגֵּט לִידּוֹ נִוְתָּנוּ לָהּ בְּפָנָי
 20 שְׁנַיִם וְתִתְּגַרְשׁ בּוֹ, אִם עַל פִּי שְׂמָת הָרִאשׁוֹן¹⁶.
 21 ה. שְׁלִיחַ שֶׁהִבְיָא גֵט מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחוּצָה לְאַרְץ¹⁷, אוֹ
 22 מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאַרְץ, אוֹ מְחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ: אִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(2) החתומים בו. (3) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה". (4) עדי החתימה. (5) כי אפילו יבוא הבעל ויערער על הגט לומר מזוייף הוא, יבואו עדי החתימה או אנשים אחרים המכירים חתימת ידם ויעידו על זהות החתימה ויקיימוהו. ודווקא בארץ ישראל שעדים מצויים לקיימו (לאשרו), הואיל ובתי דינים קבועים שם בכל יום שני וחמישי ומצויות שיירות שהולכות לדון בבית הדין. (6) יאוסר על ידי עדי החתימה, ואין מקבלים דברי הבעל שהוא יחיד, במקום העדים שהם שניים. (7) ועדיין היא אשת איש הואיל והבעל מערער על נכונות הגט וחתימת העדים לא אושרה, והאשה עצמה אינה יודעת בזה שום דבר להשיב, העמד אשה על חזקתה והרי היא אשת איש גמורה מן הראשון. (8) ותצא מזה ומזה. (9) כינוי לשתי נשים הנשואות לבעל אחד. (10) עכשיו. (11) אשת אחי בעלה, יראה שמא סופה להיות צרתה (במקום יבוס). (12) שאומרת: זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה. ובגמרא אמרו: שהוא הדין שאין הכלה נאמנת לחמותה ולא אשת האב לבת הבעל, ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" וכשם שאלה שונאות את אלה, כך השנואות חוזרות לשונאות. (13) שאינו יכול להמשיך בשליחותו. (14) אבל אם לא חלה או נאנס אין שליח עושה שליח, שהבעל מקפיד. (15) שאין זה אלא גילוי דעת בלבד. (16) השליח הראשון, שכל השליחים אינם באים אלא מכוח הבעל, ולפיכך כל עוד שהבעל חי לא בטלה שליחותו, אבל אם מת הבעל בטלה שליחות כולם. (17) שאין שם שיירות מצויות וממילא לא יזדמנו לה עדים לקיים חתימת עדי הגט. (18) ואף על פי שאין קיום שטר בפחות משני עדים, בכל זאת נאמן השליח כשניים, כי מן התורה "עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין" (שאין אדם חצוף לזייף) וחכמים הם שהחמירו להצריך "עדי קיום", ומשום תקנת עגונה הקילו חכמים להאמין השליח כשני עדים, וכדי שלא יחליפו בקיום שאר שטרות להאמין גם בהם עד אחד. - הצריכוהו לומר גם "בפני נכתב" (אף על פי שאין זה נדרש לצורך קיום הגט) להודיע שזהו דין מיוחד בגט, שלא תישאר עגונה. (19) שמא גויים חתמו בו, "מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמוותהם כשמות גויים" ובוודאי גם אלו ישראלים הם, והואיל ובחוץ לארץ רובם נקראים בשמות גויים, לפיכך אף בארץ ישראל אין לחשוש שמא גויים הם, כי כן נמנהג לקרוא ישראל בשמות גויים. (20) כי השליח נאמן כשניים ואין דבריו של אחד במקום שניים. (21) הואיל ואין הבעל נאמן לפוטלה. (22) שאינן מתכוונות לקלקלה בידען שהבעל לא יוכל לערער אחרי עדותן. (23) שאינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. (24) על ידי עדים המכירים חתימת עדי הגט. (25) ויכול. (26) שקיום שטרות בשלושה דיינים. ואף שהשליח הוא בעצמו עד - יכול הוא להיעשות דיין, שכלל הוא, כל דבר שאינו אלא מדבריהם (מדברי חכמים) עד נעשה דיין. וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם בלבד. (27) מדבריהם, אבל אינו בטל מן התורה, שקיום שטרות אינו אלא מדבריהם, אבל מן התורה, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין. (28) לאשר חתימת עדי הגט. (29) שאין שיירות מצויות שם. ואפילו ממקום למקום באותה מדינה, שמצויות שיירות ביניהם - הואיל ואין האנשים מתעכבים זמן רב בבתיהם אלא נודדים מפה לשם וטרודים בסחורתם, אינם מכירים חתימת העדים. (30) כגון שהביא עדים שבאותו יום הכתוב בגט לא היה השליח כלל באותו מקום וממילא לא ראה חתימת העדים ושקר העיד.

עדיין⁴⁶. שאלו אמרו השנים: בפנינו נתגרשה - הרי זו
מגרשת אף על פי שאין שם גט.
טו. כמה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא מתחת ידי
שניהם⁴⁷; אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם⁴⁸ -
צריכינן לומר: בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. לפיכך, אם אמר
אחד 'בפני נכתב' והאחר אמר 'בפני נחתם', ואפלו שנים
אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד אמר 'בפני נחתם' - הואיל
ואינו יוצא מתחת ידי שניהם, לא ינתן לה עד שיתקיים
בחותמיו.
טז. אמר אחד 'בפני נכתב' ושנים אומרים 'בפנינו נחתם'
- כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם⁴⁹, שהרי נתקיים
בחותמיו⁵⁰.
יז. שלח שהביא גט בחוצה לארץ ונתנו לה בינו לבינה⁵¹,
או שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה 'בפני נכתב ובפני
נחתם', אף על פי שנשאת - נוטלו ממנה וחזרו ונתנו לה
בפני שנים ואמר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'⁵². ואם
לא נטלו ממנה - הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו⁵³.
יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' עד
שנשפתק⁵⁴ - הרי זה תקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה⁵⁵.
יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני
שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. לפיכך, אם
נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח⁵⁶ ונסתמא - הרי זה אמר
בפני שלשה 'בפני נכתב ובפני נחתם' ונתנו לה⁵⁷. וכן
האשה שהביאה גט זה של חוצה לארץ, צריכה שלשה
לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'. שלא אמרו בפני
שנים אלא בזמן שהשלח כשר לעדות, שהרי הוא מצטרף
עם השנים ונמצא מפלל השלישי שקימו גט זה בדבריו,
שהעד נעשה דין בדבר שהוא מדבריהם.
כ. חלה השליח או נאנס⁵⁸ - בא לבית דין ואומר להם:

דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' אלא
לדחות ערעור הפעל שאין עמו ראיה, אבל במקום עדים
שמכחישין אותו לא האמינוהו³¹.
י. הנהרות שבארץ ישראל והנסיך³² שבסגולה³³: שבתוך
התחום של ארץ ישראל - הרי הן בארץ ישראל³⁴, ושחור
לתחום - בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר תחומי
ארץ ישראל. ובכל בארץ ישראל לגטין³⁵.
יא. גט שכתבו בארץ ישראל וחתמו בחוצה לארץ³⁶ -
צריך שלאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם'³⁷. כתבו בחוצה
לארץ וחתמו בארץ ישראל³⁸ - אינו צריך לומר 'בפני נכתב
ובפני נחתם'³⁹.
יב. נכתב מקצת הגט בפניו, ונחתם כלו⁴⁰ בפניו - אם
מקצתו הראשון הוא, הרי זה אמר 'בפני נכתב ובפני
נחתם'. אפלו לא נכתב בו אלא שטה אחת⁴¹ בפניו, ואפלו
שמע קול הקולמוס⁴² כותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה
אומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק
וחזר והשלים את הגט - אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר
לו, ולשם אשה אחת כתבו, אלא אמר 'בפני נכתב ובפני
נחתם'⁴³.
יג. אמר: בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם אבל
לא בפני נכתב, בפני נכתב כלו וחתם עד אחד אבל לא העד
השני, אפלו היה הוא העד השני - הרי זה תקיים בחותמיו
ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא
חתם בפניו⁴⁴ - הרי זה כשר וינתן לה. ואין צריך לומר אם
העידו שנים אחרים על כתב העד השני שזה כשר⁴⁵.
יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ, אף על פי שלא נכתב
ונחתם בפניהם - הואיל ונתנו להם הפעל לתנו לאשתו,
הרי אלו נותנין לה ותהיה מגרשת. שהרי אין הפעל יכול
לערער בגט זה אף על פי שאינו מקים, שהרי שלוחיו הם

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(31) לשליח. (32) האיים. (33) הוא הים התיכון שבמערבה של ארץ ישראל. (34) והמביא גט שנכתב בספינה במים הנ"ל הרי
הוא כמביא ביבשת ארץ ישראל, כי יש למים הנ"ל תורת ארץ ישראל לענין גיטין. (35) והמביא גט ממקום למקום בבבל אינו
צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל וישיבות קבועות שם. (36) וחזרו ונתנו בארץ ישראל. (37) שהרי נחתם בחוץ לארץ.
(38) וגם נתנו בארץ ישראל. (39) שהכול הולך אחר מקום החתימה. (40) כלומר: שני העדים. (41) שורה אחת, ולדעת רש"י
הכוונה לאותה שורה שבה שם האיש, האשה והתאריך, שזהו תורף הגט ועיקרו. ולדעת התוספות הכוונה לשורה הראשונה שבנוסח
הגט, שמכיון שהתחיל לכתבו לשמה, בוודאי סייעו לכתבו לשמה. (42) העט. (43) וכל זה אינו אלא בכתיבת הגט, אבל בחתימתו
צריך שיראה השליח את חתימת העדים כולה, שעדות החתימה היא העיקר ועדות הכתיבה אינה אלא משום גזירה. (44) שהם
מכירים חתימתו. (45) שהרי על חתימת הראשון העיד השליח שראוהו חותם והוא נאמן כשניים, ועל חתימת השני ישנם שני
עדים. (46) ואפילו יערער ויאמר לא שלחתים אינו נאמן נגד שניהם. (47) שנעשו שניהם שלוחים על ידי הבעל. (48) שלא
נעשו שניהם שלוחים. (49) שלא נעשו שלוחים. (50) אושרה חתימת עדי הגט על ידי שני עדים. (51) וממילא אין ערך
לאמירתו: בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי אין לפנינו שלושה שקיימנו. (52) אבל אם אינו נוטל ממנה אינו יכול לומר בפני שניים
בפני נכתב וכו', שצריך שיאמר סמוך לנתינה, ולא לאחר זמן מרובה. (53) ואפילו נתקיים בחותמיו, עדיין צריך ליטלו ממנה
ולחזור וליתן לה בפני שניים, שעיקר הגירושין בעדי מסירה. (54) נאדם, ניטל ממנו כוח דיבורו. (55) ומשמע מדברי רבינו
שאפילו אם כותב: בפני נכתב וכו', אינו מועיל, ואף על פי שבעדות מיתת הבעל מעיל כתבו להתיר האשה להינשא כמבואר
לקמן: "מה שנשתתק ובדקו אותו ... ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ... סומכים על כתיבתו ותינשא" - שם הקילו משום
התרת עגונה, אבל כאן שבעלה חי אפשר להודיעו לשלוח גט על ידי שליח שני, שיוכל לומר בפני נכתב, וגם מתוך שאפשר לקיים
חתימת העדים לא הקילו לסמוך על כתב ידו. (56) כשהיו עוד עיניו פקוחות וראה כתיבת הגט וחתימתו. (57) והוא שמכיר
האשה בטביעת קול, ואם אינו מכירה לא מועיל אם אחרים יאמרו לו שהיא זאת. (58) ואינו יכול להגיע למקום האשה.

1 גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משליחין אותו ביד
2 שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך לומר 'בפני נכתב
3 ובפני נחתם', אלא אומר: שליח בית דין אני, ונותנו לה
4 בפני עדים.

5 **כא.** חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין.
6 אפלו מאה. והאחרון אומר: שליח בית דין אני, ונותנו לה.
7 אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין?
8 מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אבל אם
9 נתקם הגט בחותמו, אף על פי שנתנו שליח לשליח אפלו
10 מאה בינים לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה - הרי זה
11 כשר⁵⁹. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו: שלחו
12 ביד אחר אם תאנס, אם חלה או נאנס - הרי זה משליח⁶⁰.
13 **כב.** כל העושה שליח, אינו צריך שיהא השליח עמו בבית
14 דין; אלא אומר להם: הרי פלוני שלוחי, ואפלו שלא בפניו.
15 וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן מאה⁶¹.
16 **כג.** האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר
17 לה: הרי את שלוחתי להולכה עד בית דין פלוני, והם
18 יעמידו שליח ויתנו ליה גט זה ותתגרשי בו - הרי זה נאמנת
19 לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'⁶², והם נוטלין אותו
20 ונותנין אותו לשליח לתנו לה כמאמר הבעל.

21 **כד.** במה דברים אמורים⁶³? כשהתנה עליה הבעל תנאי
22 זה⁶⁴; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי
23 הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום, והרי היא
24 בחזקת מגרשת, הואיל וגט שבגדה פתוח כהלקתו⁶⁵ והעדים
25 חתומים עליו. ואף על פי שאין אנו מפירין פתח אותן
26 העדים ולא נתקם - אין חוששין לה שמה זיפה אותו,
27 שהרי אינה מקלקלת על עצמה⁶⁶. ועוד, שהעדים החתומים
28 על הגט הרי הן כמי שנתקרה עדותן בבית דין עד שיהא
29 שם מערער⁶⁷, לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשאו, ואין
30 חוששין שמה ימצא מזיף; כמו שנעמיד הגט בחזקת פשוט
31 כשניכא אותו השליח⁶⁸, עד שיערער הבעל או עד שניכא
32 ראיה שהוא מזיף או בטל⁶⁹. שאם נחוש לדברים אלו
33 וכיוצא בהן, כך היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו

34 שמה בטלו ואחר כך נתנו, או שמה עדים פסולין חתמו בו
35 והרי הוא כמזיף מתוכו, או שמה שלא לשמה נכתב. וכשם
36 שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידנו על חזקתו עד
37 שינדע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח⁷⁰ ולא לאשה
38 עצמה שהגט יוצא מתחת ידה⁷¹. שאין דיני האסורין כדיני
39 הממונות⁷².

פרק שמיני

40 **א.** המגרש על תנאי, אם נתקם התנאי - הרי זו מגרשת,
41 ואם לא נתקם התנאי - אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק
42 ששי מהלכות אישות משפטי התנאים כלם. ושם נתבאר,
43 שהמגרש על תנאי - כשיתקם התנאי, תהיה מגרשת בפשה
44 שיתקם, לא בפשת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבעל
45 לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר
46 כל זמן שלא נתקם התנאי הראשון, אף על פי שהגיע גט
47 לידה. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קדם שיתקם
48 התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא תנשא עד שיתקם
49 התנאי. ואם נשאת - לא תצא; אלא אם כן לא נשאר בגדה
50 לקנמו, שהרי בטל התנאי. ושם נתבאר, שאם אמר לה: הרי
51 את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך, או שאמר
52 לה: הרי את מגרשת על מנת כך וכך - כשיתקם התנאי,
53 תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה. לפיכך אינו יכול
54 לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם
55 אבד או נשרף, אפלו מת הבעל קדם שיתקם התנאי - הרי
56 זו מקימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת
57 הגט לידה. ויש לה להנשא לכתחלה אף על פי שעדין לא
58 נתקם התנאי, ואין חוששין שמה לא יתקם, הואיל והיה
59 התנאי במעכשו או בעל מנת.

60 **ב.** כל המגרש על תנאי, בין שאמר מעכשיו בין שאמר אם
61 יהיה ואם לא יהיה - הרי זה לא יתחד עם אשתו כל זמן
62 שלא נתקם התנאי אלא בפניו עד. ואפלו עבד ואפלו שפחה,
63 חוץ משפחתה או בנה קטן, מפני שאינה בושה מלשמש
64 בפניהם. והדבר ידוע, שאם נתיחד עמה בפני שני עדים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

59) כל שנתקיים בחותמו הרי זה כמביא גט בארץ ישראל. (60) שבוודאי אין הבעל מקפיד אם מוסר שליחותו לאחר. (61) וכן
האשה יכולה לעשות שליח קבלה לגט בבית דין אפילו שלא בפני השליח, אלא מודיעה לבית דין: הווי עלי עדים שאני
ממנה את פלוני במדינת הים לשליח קבלה לגט גיטי מיד בעלי. אלא שאין שליח קבלה עושה שליח, כיון שלא מסרה לו אלא
"דברים" ודברים אינם נמסרים לשליח, כלומר, אין דברים כוח להיות חוזרים ונמסרים לאחר, אבל שליח הולכה שקיבל לידיו
גט שיש בו ממש, אותו גט חוזר ונמסר משליח לשליח. (62) אבל אינה מתגרשת עד שתאמר: בפני נכתב וכו'. שהיא
צריכה לומר בפני נכתב. (64) שתהיה רק שליח להולכה לפני בית דין, ועליה לקיים תנאי זה ככל תנאי אחר. (65) ואפילו לא
נתן לה בעדי מסירה אלא בינו לביתה, גם כן גט כשר הוא, הואיל ועדים חתומים בו. (66) כי אם יתברר שזייפה אותו הרי אסורה
על שניהם. (67) שאין אדם חצוף לזייף. (68) בארץ ישראל, שאינו צריך לומר כלום. (71) וכן אמרו: "אשה משיגיע הגט לידה מתגרשת".
שכבר נתגרשה בקבלתו, ואילו הייתה צריכה לקיים הגט בחותמו, אזי אפילו אם תאמר בפני נכתב לא נאמין לה, שהרי היא נוגעת
בדבר. (72) שבממון אין אדם נאמן על עצמו עד שיביא ראיה לדבריו, וכן אמרו: "עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמן ונכסי
קנויים לך - עצמו קנה (נאמן הוא על שחרורו) נכסים לא קנה", שצריך עדים לקיימו כשאר שטרות. (1) ביאר בו רבינו דין
גירושין על תנאי, התירה לכל אדם חוץ מפלוני ופלוני, קשר אותה בכמה תנאים, נתן לה גיטה והתנה שהגיר שלו, גרש על תנאי
ונשאת לאחר לפני שנתקיים התנאי.

לשמעון. או שמא התירה לכל; וזה שאמר 'אף לשמעון' -
 והוא הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו.
ט. התנה עליה ואמר: היום אין את אשתי ולמחר את
 אשתי - אינה מגרשת, ואף על פי שפירט בינו לבניה היום.
 לפיכך פותחין בגטין: מן היום הזה ולעולם.
י. הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייכי -
 אינו גט, שאין זה כריתות. כל ימי חיי או כל ימי [חיי]
 פלוני - הרי זה גט; שהרי פירט בינו לבניה, ולא תשאר לו
 עליה רשות כשימות אותו פלוני.
יא. הרי זה גטף על מנת שלא תלכי לבית אביך עד
 שלשים יום - הרי זה גט. שלא תלכי לבית אביך לעולם -
 אינו גט, שהרי אין זה כריתות. לפיכך, האומר: הרי זה
 גטף על מנת שלא תאכלי בשר (זה) לעולם, שלא תשתי
 יין (זה) לעולם - אינו גט, שאין זה כריתות; עד שלשים
 יום - הרי זה גט.
יב. הרי זה גטף על מנת שלא תנשאי לפלוני - אינו גט.
 הא למה זה דומה? לאומר לה: הרי זה גטף על מנת שלא
 תשתי יין לעולם, או שלא תלכי לבית אביך לעולם, או כל
 ימי חייכי. אבל אם אמר לה: על מנת שלא תנשאי לפלוני
 עד חמשים שנה - הרי זה גט. ולא תנשא לו כל זמן
 שהתנה. ואם נשאת - בטל הגט למפרע. ונתה עמו - הולך
 כשר והגט כשר, שלא התנה אלא על הנשואין.
יג. הרי זה גטף על מנת שתנשאי לפלוני, אם נשאת לו -
 הרי זה גט, כשאר כל התנאים. אבל אמרו חכמים: לא
 תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא,
 שמא יאמרו: נשיהן נותנין במתנה זה לזה; ולאחר לא
 תנשא, שאינו גט אלא בקיים התנאי. עברה ונשאת לאותו
 פלוני - לא תצא. נשאת לאחר קדם שתנשא לאותו פלוני
 - בטל הגט, וחצא והולך ממזר, וצריכה גט משני.
יד. הרי זה גטף והניר שלי - אינה מגרשת, שאין זה
 כריתות; על מנת שתתני לי את הניר - הרי זה גט, ונתן.
טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה: הרי
 זה גטף וכתבתך - כשר. ונתקבלה כתבתה, אם יש בטס
 כדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה.
טז. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה
 שלא תאכל בשר ולא תשתי יין כל ימי חייה, או שתהיה
 מתרת לכל אדם חוץ מפלוני, או שהתנה עליה שאר תנאים
 קדם כתיבת התרף: אם היה תנאו כתוב בגט וחזר ומחקו
 ונתנו לה - הרי זה גטף מגרשת; ואם היה התנאי על פה
 - הרי זה נטל הגט ממנה וחזר ונתנו לה בלא תנאי כלל
 או בתנאי כשר.
יז. כיצד? הרי שנתן גט לאשתו ואמר לה: הרי את מגרשת
 בזה ומתרת לכל אדם חוץ מפלוני, אם נטלו ממנה וחזר
 ונתנו לה ואמר לה: הרי את מתרת לכל אדם, או: הרי זה
 גטף - הרי זה מגרשת. וכן כל פיוצא בו.
יח. הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז, וחזר
 והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים שתשמש אביו שתי

1 כאחד, אפלו נתקיים התנאי אחר כך - הרי זה ספק מגרשת,
 2 שמא בעלה ובטל הגט, כמו שיתבאר בהלכות אלו.
 3 **ג.** כיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר: כתבו גט
 4 לאשתי על תנאי זה, או: כתבו ותנו לה על תנאי; ואין
 5 צריך לומר, שלא יכתב בתוך הגט: על תנאי זה גרש פלוני
 6 את פלונית. אלא כיצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים
 7 לחתם, וכותבין גט כשר בלא שום תנאי בעולם, ואחר כך
 8 נותן לה הגט ואומר לה: הרי זה גטף או הרי את מגרשת
 9 בזה על מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח: תנו לה
 10 גט זה על מנת כך וכך.
 11 **ד.** כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף הגט - הרי זה
 12 גט כשר. בין שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו
 13 לאחר חתימת העדים. אבל אם כתבו קדם תרף הגט, אפלו
 14 כתב: על מנת כך וכך - הרי זה ספק גרושין, שהרי נשאר
 15 לו זכות בגופו של גט. וכן אם התנה על פה קדם כתיבת
 16 התרף - הרי זה ספק גרושין.
 17 **ה.** המגרש את אשתו והתנה עליה, בין בכתב אחר התרף
 18 בין על פה אחר התרף, ואמר לה: הרי את מתרת לכל אדם
 19 חוץ מאיש פלוני, או: אלא לאיש פלוני, ונתן לה הגט על
 20 תנאי זה: אם היה אותו האיש עכו"ם או עבד או אסור
 21 עליה משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אביו או אחיו -
 22 הרי זה גט כשר; ואם היה אותו האיש שיש לו בה קדושין,
 23 אף על פי שהוא מחייבי לאוין ואף על פי שהוא קטן - אינו
 24 גט, שהרי שיר בגט ואין זה כריתות. היה בעל אחותה,
 25 שאף על פי שהוא היום אסור עליה משום ערוה, אם תמות
 26 אחותה יהיה מתר לה - הרי זה ספק מגרשת.
 27 **ו.** אמר לה: הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שילד,
 28 שאינו עתה בעולם; או: חוץ מזנותיך, כלומר: תהיה מתרת
 29 להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש;
 30 או: הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ,
 31 אבל שלא בדרךך הרי את באסורין; או: הרי את מתרת
 32 לכל אדם חוץ ממקדש בשר, כלומר, שהיא מתרת
 33 להתקדש בכסף ובכיתא, אבל בשר הרי את באסור אשת
 34 איש; או: הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדריך,
 35 כלומר: לא נשאר לי עליך שום אישות חוץ מהפרת נדריך,
 36 שאת אשתי לענן הפרת נדרים; או לענן אכילת תרומה;
 37 או לענן ירשה, שאם מתה יירשנה - בכל אחד מאלו הרי
 38 זה ספק מגרשת.
 39 **ז.** אמר לה: הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן
 40 ושמעון, וחזר ואמר לה: הרי את מתרת לראובן ושמעון
 41 - הרי זה מגרשת; שהרי בטל התנאי, שהאנשים שהתנה
 42 בהן התירן לה.
 43 **ח.** אמר לה: הרי את מתרת לראובן - הרי זה אינה מגרשת;
 44 שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: הרי את מתרת
 45 לשמעון, או: הרי את מתרת אף לשמעון - הרי זה ספק
 46 גרושין. שמא לא התירה אלא לשמעון, וראובן באסורו
 47 עומד; וזה שאמר 'אף לשמעון', כלומר: לכל אדם אף

שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה כאומר לה: עשי אחד משני התנאים. רצת - משמשת, רצת - נותנת. ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז - כבר בטל התנאי של מאתים וצריכה לתן שלש מאות זוז. וכן כל כיוצא בזה.

יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם - הרי זה כמפרש יום אחד, הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. כיצד? אמר לה: הרי זה גטף על מנת שתעשי עמי מלאכה, על מנת שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני; אם עשתה עמו מלאכה או אם שמשא את אביו יום אחד, או שהניקה בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו, והוא בתוך ארבעה ועשרים חדש - הרי זה גט. מת הבן או מת אביו קדם שתניק או שתשמש - אינו גט.

כ. אמר לה: על מנת שתניקי את בני או תשמישי את אבי שתי שנים - הרי זה משלמת הזמן שפרש. מת הבן או האב בתוך הזמן, או שאמר האב: אין רצוני שתשמישני - אינו גט, שהרי לא נתקם התנאי. וכן כל כיוצא בזה.

כא. הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום: נתנה בתוך שלשים יום מדעתו - הרי זה מגרשת, לאחר שלשים - אינה מגרשת. נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל - הרי זה גט פסול, עד שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך השלשים יום: הרי הן מחולין לך - אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי. מת בתוך שלשים יום - הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה, אינה מגרשת. אמר לה: הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים זוז, ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה יכולה לתן ליורשיו, שלא התנה עליה אלא שתתן לו. ולא בטל הגט, שהרי לא קבע זמן. לפיכך, אף על פי שאבד הגט או נקרע קדם שימות - הרי זה לא תנשא לזר עד שתחליץ.

כג. הרי זה גטף על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני, ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב, אף על פי שנתנה לו אלף זוז בדמיו - אינו גט, עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו, או עד שיבטל התנאי.

כד. מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קדם שיתקם התנאי, אם נתקם התנאי - הרי זה מקדשת, ואם לא נתקם התנאי ובטל הגט - אינה צריכה גט משני, שהרי אין קדושין תופסין בה. אבל אם נשאת ולא נתקם התנאי ובטל הגט - צריכה גט משני, כמו שבארנו.

פרק תשיעי

א. המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע - הרי זה מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי.

דומה לתנאי - שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על תנאי הרי גרש, וזה עדן לא גרש עד שיגיע אותו הזמן. לפיכך, המגרש על תנאי צריך לכפל תנאו, וזה אינו צריך לכפל דבריו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו.

ב. כיצד? האומר לאשתו: הרי זה גטף ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום - אינה מגרשת אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים יום - אינה מגרשת.

ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום - הרי זה מגרשת, הואיל והיה הגט קים ביום שמתגרשת בו ויחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים.

ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה - דינו כדין מגרש אחר זמן. כיצד? כגון שאמר לאשה: הרי זה גטף ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז - הרי זה מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדן לא גרש זה, אלא תלה הגרושין בעשיית כף וכך ואחר כך תתגרש.

ה. ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגרושין או תלאן במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין, ואינן גומרין עד שיתקם התנאי. לפיכך, כשייתקם התנאי - נתגרשה, אם היה הגט קים אף על פי שאינו ברשותה, ואינה צריכה לחזר ולטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקם התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין. ואם נשאת קדם שיתקם התנאי - לא תצא, כמו שבארנו. אבל התולה גרושין בזמן או במעשה - לא הגיע גט לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך, כשהגיע הזמן - צריכה להיות הגט ברשותה, או תחזר ותטלנו, או שיהיה במקום שיתחדה אותו בו אף על פי שאינו רשותה, כמו שבארנו, ואחר כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם שיגיע הזמן שקבע או קדם שתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא והולד ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם גרושין.

ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מגרשת - הרי זה לא גרש כלל, ואין כאן גט, לא על תנאי ולא תלוי במעשה. וכן כל כיוצא בזה.

ז. הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתלה התנאי בכיאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד? כגון שאמר לה: אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום - הרי זה גט, ואם באתי בתוך שלשים יום - לא יהיה גט; ונותן הגט בידה. או יאמר לה: הרי זה גטף על מנת שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום. וכן כל כיוצא בזה.

47 גטו לאחר מיתה יגרש, כמו מתנתו שאינה קונה אלא לאחר
48 מיתה.
49 יז. הרי זה גטף מהיום אם מתי מחלי זה, ונפל עליו בית
50 או נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זה ספק מגרשת. הרי זה גטף
51 יח. אמר לה: אם לא יעמד מחלי זה, ונפל עליו בית או
52 נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זה ספק מגרשת. הרי זה גטף
53 מעכשיו אם מתי מחלי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת -
54 אומדין אותו: אם מחמת החלי הראשון מת - הרי זה גט, ואם
55 לאו - אינו גט. ואם נתק מחלי לחלי ולא עמד בשוק
56 - הרי זה גט, ואינו צריך אמד.
57 יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתינת הגט עד שנימות
58 ויתקיים התנאי הרי היא מגרשת לכל דבר. ובכלבד שלא
59 תתיחד עמו, כמו שבארנו.
60 כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות, כדי שלא
61 תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת, ולא רצה
62 לגרשה מעכשיו כדי שלא תסרך דעתו - כך הוא כותב בגט
63 אחר שכותב התרף, או אומר לה כשנזנח הגט: אם לא מתי
64 - לא יהיה גט, ואם מתי - יהיה גט, ואם לא מתי - לא
65 יהיה גט. כדי שיהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ולא
66 יפתח פיו תחלה לפרענות. ואם מת - תהיה מגרשת
67 כשימות. והוא, שייגיע הגט לידה קדם מיתה.
68 כא. בעל שאמר לאחד: זכה בגט זה לאשתי כדי שלא
69 תפל לפני יבם, ונתן הגט לידו, ומת הבעל קדם שייגיע הגט
70 לידה - הרי זה ספק מגרשת. שרב הנשים זכות הוא להן
71 שלא יפלו לפני יבם, ולפיכך תהיה ספק מגרשת אף על פי
72 שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה לה בו אחר.
73 כב. אמר לעדים: לאחר שנים עשר חדש פתבו גט לאשתי,
74 או שאמר להם: פתבו ותנו גט לאשתי לאחר שנים עשר
75 חדש - הרי אלו כותבין ונותנין לה אחר הזמן שקבע. ואם
76 פתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנהו לה לאחר זמן שאמר
77 - אינו גט. פתבוהו אחר זמן שאמר, ומת קדם שניתן לה -
78 אינו גט. ואם לא נודע אם מיתה קדמה לנתינת הגט או
79 נתינת הגט קדמה למיתה - הרי זה ספק מגרשת.
80 כג. אמר להן: פתבו ותנו לאשתי גט אחר השבוע - אין
81 כותבין אלא עד שנה אחר השבוע. אמר להן: לאחר שנה -
82 אין כותבין [אלא] עד לאחר חדש משנה שניה. אמר להן:
83 לאחר החדש - (אין) כותבין עד לאחר השבת מחדש שני.
84 אמר: לאחר שבת - (אין) כותבין לאחר השבת עד סוף יום
85 שלישי. אמר להן: פתבו ותנו לה קדם השבת - כותבין מיום
86 רביעי ועד סוף יום ששי ונותנין לה.
87 כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואחר כך פתבו ונתנו
88 לה, כגון שאמר להן לאחר החדש וכתבו ונתנו לה לאחר
89 שתי שבתות מחדש שני - הרי זה פסול.
90 כה. נתיחד עמה אחר שאמר להן לכתב ולחתם ולתן לה
91 - הרי אלו לא יכתבו. וקל וחומר הדברים: אם הגט שנתן
92 לה לידה, כשנתיחד עמה נפסל הגט שמה בעל, קל וחומר

1 ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום
2 למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וחלה או
3 עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט. אפלו
4 עומד וצווח: הרי אני אנוס. שאין אנוס בגיטין. ואף על פי
5 שגלה דעתו שאין רצונו לגרש.
6 ט. התנה עליה שתגרש כשיעבר מנגד פניה שלשים יום,
7 והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתיחד עמה - כשילך וישקה
8 שלשים יום תהיה מגרשת. ואף על פי שהיה הולך ובא
9 בתוך שלשים יום, הואיל ולא נתיחד עמה, הרי זה גט
10 כשר. במה דברים אמורים? כשהתנה ואמר: הרי היא
11 נאמנת עלי לומר שלא פיסתיה; אבל אם לא האמינה -
12 חוששין שמא פיסה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו, ויחזר
13 ובטל הגט כשפסיה. ומפני חשש זה יהיה הגט פסול אחר
14 שלשים יום. וכן האומר לאשה: הרי זה גטף לאחר שנים
15 עשר חדש, והיה עמה במדינה - חוששין שמא פיסה, עד
16 שיאמר: נאמנת עלי שלא פיסתי.
17 י. וכן כל התנאים שהן תלוין ברצונה, ואם רצת ומחלה
18 אותן לבעלה בטל הגט - חוששין לה שמא פיס, עד
19 שיאמר: נאמנת עלי. במה דברים אמורים? במתגרשת מן
20 הנשואין, שלבו גם בה; אבל במתגרשת מן הארוסין - אין
21 חוששין לה שמא פיס.
22 יא. הרי זה גטף מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים
23 עשר חדש - אין חוששין שמא פסתר בא, שאין דרך בני
24 אדם לבוא בצנעה. ואם תם הזמן שקבע ולא בא - הרי זה
25 מגרשת. מת בתוך שנים עשר חדש, אף על פי שאי אפשר
26 שיבוא והרי היא מגרשת - לא תנשא במקום יבם עד אחר
27 שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי.
28 יב. בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מתי, או חולה שהתנה
29 שיהיה זה גט אם מתי מחלי זה - לא אמר כלום.
30 שמשמעות 'אם מתי' - לאחר מיתה, ומשמעו מעתה.
31 לפיכך, אם אמר 'אם מתי' - הרי זה כאומר 'לאחר מותי',
32 ואין גט לאחר מיתה.
33 יג. אמר לה: הרי זה גטף מעכשיו אם מתי, או מהיום אם
34 מתי - הרי זה גט, וכשימות תהיה מגרשת.
35 יד. אמר: הרי זה גטף מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי,
36 ומת - הרי זה ספק מגרשת; שמא אחר שאמר מעכשיו חזר
37 בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על לאחר מיתה, ואין גט
38 לאחר מיתה.
39 טו. הרי זה גטף לקשתצא חמה מנרתיקה, ומת בלילה -
40 אינו גט. על מנת שתזרח חמה, ומת בלילה - הרי זה
41 מגרשת, וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם
42 יזרח חמה יהיה גט ואם לא יזרח לא יהיה גט, ומת בלילה
43 - אינו גט; שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר
44 מיתה.
45 טז. שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגרש ועמד - אינו יכול
46 לחזר בו, שאין גטו כמתנתו. שאם תאמר יחזר בו, יאמרו:

1 לזה שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שניתחד עמה -
2 אינו גט.
3 **כו.** אמר לעשרה: כתבו גט לאשתי - אחד כותב על ידי
4 פלם; פלם כתבו - כותב אחד מהם במעמד פלם. הוליו
5 גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן על ידי פלם; פלם
6 הוליו גט זה לאשתי - מוליכו אחד מהן במעמד פלם.
7 **כז.** אמר לעשרה: כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי - אחד
8 מהן כותב, ושנים מהן חותמין, ואחד מהן נותנו לה. ואפלו
9 היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו, והוא השליח
10 שנתנו לה - הרי זה כשר. אמר להן: פלם חתמו - פלם
11 חותמין. ואם מנאן, בין שפנה פלם בין שפנה מקצתו,
12 ואמר להן: חתמו - הרי זה כאומר להן: פלם חתמו.
13 ושנים שחותמין בתחלה הן משום עדים, והשאר משום
14 תנאי. לפיכך, אם היו השאר פסולים, או חתמו זה היום וזה
15 למחר, אפלו לימים הרבה - הרי זה גט כשר. מת אחד מהן
16 קדם חתימה - הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים
17 פסול - הרי זה גט פסול, שפא יאמרו עד פסול כשר בעדות
18 שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים, ולא הכשירוהו בגט
19 שעדיו רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העקר.
20 **כח.** תקנו חכמים, שהאומר לרבים לכתב גט או לחתם או
21 להוליו גט לאשתי: אם לכתובה - ואמר להן: כל אחד
22 מהם יכתב גט לאשתי, וכן להולכה: כל אחד מהם יוליו,
23 ואם לחתימה - יאמר להן: כל שנים מהם יחתמו בגט זה
24 ויתנו לאשתי.
25 **כט.** ולמה אמרו חכמים: עדי הגט אין חותמין אלא זה
26 בפני זה? גזירה שפא יאמר לרבים: פלם חתמו. אם תאמר
27 חותמין זה שלא בפני זה - שפא יעידו שנים, ותטל הגט
28 בידה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקיים התנאי.
29 **ל.** אמר לשלשה: שנים מהם יכתבו גט לאשתי ויחתמו
30 ויתנו לה, והיה בהן אב ובנו - בין שחתם הבן עם האחד
31 בין שחתם האב עם האחד, הרי זה גט כשר; שהאדם עושה
32 הבן שליח במקום האב.
33 **לא.** אמר לשנים: כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך
34 לאשתי, או תנו לשליח שיוליך לה - אחד מהן כותב,
35 ושניהם חותמין ונותנין לשליח. ואם הוליו הן בעצמן
36 ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שלוחין לגרושין.
37 כיצד יעשו? ישלו אותו ממנה ויתנוהו לשליח, וחוזר ונתנו
38 לה בפניה או בפני אחרים. ורבותי הורו בגט זה דבר
39 שאינו נראה, מפני שבוש שהיה בנסחאות שלהן.
40 **לב.** אמר לסופר: כתב לי גט לאשתי, כתבו ונתנו לבצל
41 בלא עדים, ונטלו הבצל ונתנו לשליח ואמר לו: תן גט זה
42 לאשתי בפני עדים, והלך השליח ונתנו לה בפני עדים -
43 הרי זו ספק מגרשת. שאין השליח נאמן להחיר הערוה אף
44 על פי שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על
45 הגט, שהן כמי שנתקרה עדותן בבית דין עד שיהיה שם
46 מערער, כמו שבארנו שם. ואם היו שם שני עדים שיעידו
47 שגט זה הבצל נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זו מגרשת.

48 **לג.** האומר לשליח: תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו
49 לה במקום אחר - אינו גט. הרי היא במקום פלוני, ונתנו
50 לה במקום אחר - כשר, מפני שמראה מקום הוא לו. אמר:
51 אל תתנהו לה אלא בבית, ונתנו לה בפעלה; אל תתנהו לה
52 אלא בימין, ונתנו לה בשמאל; תנהו לה ביום פלוני, ונתנו
53 לה בתוך הזמן - אינו גט. אל תתנהו לה אלא ביום פלוני,
54 ונתנו לה מלפניו או מאחרי - אינו גט, שהרי הקפיד על
55 עצמו של יום. וכן כל פיוצא בזה.
56 **לד.** וכן האשה שאמרה לשלוחה: התקבל לי גטי במקום
57 פלוני, וקבלו לה במקום אחר - אינו גט. הבא לי גטי
58 במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר - כשר.
59 **לה.** האומר לשלוחו: הולך גט זה לאשתי, בין שאמר לו
60 'הולך' בין שאמר לו 'את הולך', וחלה או נאנס - משלחו
61 ביד אחר. ואם אמר לו: טל ממנה חפץ פלוני ותן לה גט
62 זה - הרי זה לא ישלחנו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר,
63 ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך
64 נתן לה הגט - הרי זו מגרשת.
65 **לו.** נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ, אפלו מיד
66 שליח ראשון - אינו גט, שהרי עבר על דברי הפעל בדבר
67 שסתם בני אדם מקפידין עליו; שהרי הפעל אמר לו: טל
68 החפץ תחלה ותן לה הגט, והוא נתן ואחר כך נטל.
69 **לז.** אמר לו: תן לה הגט וטל ממנה חפץ פלוני - הרי זה
70 לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר.
71 ואם שלחו ביד אחר - הרי זה גט, בין שנתנה החפץ תחלה
72 בין שלא נתנה אלא בסוף.
73 **לח.** נתן לשליח הגט ואמר לו: לא תתנהו לה אלא אתה,
74 ונתנו לאחר ונתנו לה - אינו גט. וכן אם אמר לו: אל
75 תתנהו לה אתה, תנהו לפלוני והוא יתנהו לה, ונתנו לה
76 השליח הראשון - אינו גט, לפי שלא עשהו שליח לגרושין.
77 **לט.** נתן לו הגט ואמר לו: הולך גט זה לאשתי, אמר לו
78 השליח: איני מפירה, אמר לו הפעל: תנהו לפלוני, הוא
79 מפירה - הרי זה שליח שלא נתן לגרושין, ואינו נותן הגט
80 אלא לפלוני שאמר הפעל; ואותו הפלוני הוא שליח
81 לגרושין, הוא שמוליכו לה או משלחו ביד אחר אם חלה
82 או נאנס.
83 **מ.** נתן הגט לשליח ואמר לו: לא תתנהו לה עד שלשים
84 יום, וחלה או נאנס בתוך השלשים - משלחו ביד אחר;
85 שאף על פי שאינו עכשיו שליח לגרושין, הואיל ולאחר
86 שלשים יום יהיה שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך
87 שלשים יום.
88 **מא.** במה דברים אמורים? בשלא היה פעלה עמה
89 במדינה, או שהיתה מתגרשת מן הארוסין; אבל אם
90 מתגרשת מן הנשואין ובעלה עמה במדינה - חוששין לו
91 שפא פסי, ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם כן
92 אמר: נאמנת עלי שלא פסיתי. אבל נותן הגט לה לאחר
93 שלשים, וחוששין לה כמו שבארנו עד שיאמר: נאמנת עלי
94 שלא פסיתי.

פרק עשירי

א. כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו גט, או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה, ועדין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת - תצא והולך ממור. ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה: הרי את מגרשת ממני ואין את מתרת לכל, שאף על פי שאין זה גט - הרי זו פסולה לכהן מדבריהן; שנאמר: ואשה גרושה מאישה. אמרו חכמים: אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא התרה לכל - נאסרה לכהן. וזהו ריח הגט שפוסל בכהן² מדבריהם³.

ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד. ונפסלה בו מן הפהנה מדברי תורה⁴. ולא תנשא לכתחלה; ואם נשאת - לא תצא⁵ והולך כשר. וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה⁶. ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הפעל ותיק⁷ וגרש מעצמו - הרי זה משבח, אם אין לה בנים; אבל אם יש לה בנים - לא יוציא מפני פסול הגט, שמא יוציא לעז⁸ על בניו.

ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה הרי זה ספק גרושין, או שהיא ספק מגרשת - לא תנשא⁹; ואם נשאת - תצא; והולך ספק ממור, מפני שהיא ספק ערוה. וכן אם גרש את אשתו בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת, ורצה להחזירה - הרי זו מתרת לבעלה¹⁰. ואינו צריך לחדש הנשואין¹¹ ולברך שבע ברכות¹² ולכתב כתובה¹³, עד שתתגרש גרושין גמורין.

ד. כל מי שנשאת בגט בטל - הרי זו צריכה גט מבצל שני

מדבריהן, כדי שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להחזירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם, אף על פי שנבעלה בשוגגה¹⁴, כדי שלא יאמרו: החזיר זה גרושתו אחר שנשאת¹⁵. ואם עבר אחד משניהן והחזירה - יוציא¹⁶.

ה. וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה, ונשאת¹⁷, ואחר כך בא בעלה - בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש, בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש, שאין קדושיו קדושין גמורים¹⁸ - תצא משניהם, וצריכה גט מזה ומזה, ונאסרה על שניהם עולמית.

ו. הרי שנתקדשה¹⁹ ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל - הרי זו מתרת לבעלה. ואינה צריכה גט משני, שאין קדושין תופסין בעריות²⁰. ואין חוששין שמא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, כינן שלא נשאת יאמרו: תנאי היה בקדושין ולא נתקנס²¹.

ז. האשה שנשאת ונמצא הגט בטל, או בא בעלה אחר ששמעה שמת - אין הפעל הראשון והשני ופאין לא במציאתה²² ולא במעשי ידיה²³ ולא בהפדת נדריה²⁴. וכל פרוח²⁵ שאכלו שניהן אחר שנשאת - אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה - תחזיר²⁶. וכל מה שבילה או אבד מנכסיה, ואפילו מנכסי צאן ברזל - אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה²⁷. והולך מן השני ממור²⁸. ואם בא עליה הראשון קדם שגרש השני - הרי הולך ממור מדבריהם²⁹. גרשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן הכתובה³⁰.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ביאר בו רבינו מה בין גט בטל לבין גט פסול, אשה שנשאת ונמצא גיטה בטל או בא בעלה, נתייבמה ונמצא בעלה חי, נשא אשה ונמצאת ערוה, האסורים לישא אשה מחמת חשד שיתעורר עליהם בקשר אתה, המגרש אשתו וחזר ובעלה, שלא ישא אשה ודעתו לגרשה, שלא יגרש אשתו הראשונה, שמצוה לגרש אשה רעה בדעותיה. (2) שאף על פי שאין בו ממש, ריח יש בו. (3) ולדעת מפרשים אחרים ריח הגט פוסל בכהונה מן התורה שסוכרים שזהו דרש גמור. (4) שהרי מן התורה היא מגורשת. (5) בין יש לה בנים ובין אין לה בנים. (6) כמו שאמרו כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה וכו'. (7) ישר ובעל מידות טובות. (8) שם רע. (9) מן התורה. (10) ישראל. אבל אם בעלה כהן - אסורה לו. (11) אבל צריך לקדשה קידושין שניים, שהרי מן התורה פנויה היא. ואפילו "ספק מגורשת" צריך לקדשה מחדש, שהרי היא ספק פנויה מן התורה, ואין תעמוד תחתיו בלי קידושין גמורים. (12) והטעם, שאין מברכים על הספק, ואפילו המגורשת ב"גט פסול", אף על פי שמן התורה פנויה היא, הואיל ומדבריהם אינה פנויה - אין לברך. (13) כיוון שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה הראשונה כשהיא ספק מגורשת. (14) שלא ידעה שגיטה בטל, ואשה שזינתה תחת בעלה בשגגה מותרת לבעלה. (15) והתורה אמרה: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (16) הראשון - משום מחזיר גרושתו שכופים אותו להוציא. והשני - קנסוה חכמים להיאסר עליו עולמית משום ביאת זנותם שהייתה בעברה. (17) שאף על פי ששני עדים העידו על מותו, אין לה דין לא אנוסה המותרת לבעלה הראשון. (18) אלא מדברי סופרים. (19) ועדיין לא נבעלה, נמצא שלא עשתה איסור ואין מקום לנכסה. (20) והרי היא אשת איש והיא ערוה על המקדש. (21) ונעקרו הקידושין ואינה צריכה גט. (22) השני אינו זכאי בשום דבר מן הדברים המנויים כאן, לפי שאינה אשתו, והראשון אינו זוכה, משום שכל הטעם שמציאת אשה לבעלה - הוא כדי למנוע איבה ביניהם, וכאן לא איכפת לנו אם תהיה איבה, ויוציאנה בהקדם. (23) כי מעשי ידיה לבעלה הם כנגד מזונותיה שחייב בעלה, וזו הואיל ואין לה מזונות אין לו מעשי ידיה. (24) הבעל מיפר נדריה כדי שלא תתגנה עליו (כגון נדרי עינוי נפש, "שלא ארחץ", "שלא אתקשט") וזו, - תתגנה ותתגנה. (25) מנכסי מלוג שלה. (26) ואין תפיסתה מועילה לה. (27) אלא מחזירים לה נכסיה כמו שהם ואם פחתו פחתו לה. (28) מן התורה. (29) ואסור בממזרת גמורה, שהרי מן התורה - בן כשר הוא. וכן אסור בבית ישראל כשרה, מחמת קנס. ועל כורחו אינו נושא אלא גיורת שממזר מותר בה. או ממזרת מדבריהם כמותו. (30) כשם שאינה מוציאה כתובתה ממנו,

הראשון: אלו הייתי יודע שפן הוא לא הייתי מגרשה, 31
ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקם שנמצא הגט בטל 32
למפרע⁴⁶. לפיכך אומרים לו: גמר בלבך לגרשה, שאין זו 33
חזרת לך לעולם⁴⁷. ואם עבר והחזיר קדם שנתקדשה 34
לאחר - לא יוציא⁴⁸. 35
יג. וכן המוציא את אשתו משום אילנות⁴⁹ או משום 36
שרואה דם בכל עת תשמיש⁵⁰ - הרי זה לא יחזיר לעולם. 37
שמה תנשא לאחר, ותלד האילנותית ותתרפא הנדה, ויאמר: 38
אלו הייתי יודע שפן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט 39
בטל והבנים ממזרים. ואם עבר והחזיר - לא יוציא. 40
יד. שלית שהביא גט חוץ לארץ⁵¹ ואמר 'פני נכתב ובפני 41
נתת' - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמה ענינו נתן 42
בה ולפיכך העיד לה. וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת 43
בעלה ונשאת על פי - הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר 44
את האשה על בעלה בנדר⁵² - הרי זה לא ישאנה. וכן 45
הנטען⁵³ על השפחה ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי 46
זה לא ישאנה⁵⁴. וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל, אף 47
על פי שחזר העכו"ם ונתגיר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא 48
ישאנה⁵⁵. וכלן אם עברו ונשא - אין מוציאין מידם. 49
טו. וכלן שהיו להם נשים⁵⁶, ומתו נשותיהן או 50
שנתגרשו⁵⁷, והיו הנשים הן שהרגילו⁵⁸ את בעליהן לגרשם 51
- הרי אלו מתרות להנשא להן לכתחלה⁵⁹. וכן אם הלכו 52
נשים אלו ונשא לאחרים⁶⁰, ונתאלמנו או נתגרשו⁶¹ - הרי 53
אלו מתרות להנשא להן לכתחלה⁶². 54
טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד לה, או 55
לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנטען עליה, או לשאר 56
קרובין; שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר. ומתרת האשה 57
להנשא לאחד מעדי גרושה או מעדי מאניה⁶³, או לאחד מן 58
הדניים שחלצה בפניהם⁶⁴; שאין חוששין אלא לעדות אחר. 59
ולעולם יתרחק אדם מעדות מאין⁶⁵, ויתקרב לחליצה⁶⁶. 60

ח. וכן הדין באחין, שקדש אחד אשה והלך אחיו ושמע 1
בו שמת ויבם את אשתו ואחר כך בא³¹ - תצא מזה ומזה, 2
וצריכה גט מזה ומזה³², וכל הדברים האלו בה. וכן אם 3
קדש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע³³ שמתה ונשא 4
אחיתה ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות שתיהן ממנו 5
גט, וכל הדרכים האלו בהן. 6
ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע 7
בה שמתה ונשא אחיתה ונמצאת אשתו קיימת - אין אחותה 8
צריכה ממנו גט, ואשתו מתרת. וכן שאר העריות שנשאן 9
בחזקת התר³⁴ ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין 10
קדושין תופסין בעריות. 11
י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט³⁵? שמה יאמרו: 12
תנאי היה בארוסין³⁶ ובכדת נשא אחותה³⁷. והואיל ונצאה 13
אחותה בגט, אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי 14
שלא יאמרו: נשא אחות גרושתו³⁸. 15
יא. כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושוב³⁹ לאשה, או 16
שטעו⁴⁰ ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר, וכמדמה 17
להן שנתגרשה, ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי 18
האיש: אם לא נשאת - הרי זו אינה מגרשת, ונתגלה הדבר 19
שעדין לא נתגרשה, ויתן לה הגט בפנינו, ותהיה מגרשת 20
משעת נתינתו; ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט 21
ואמר: עדין לא נתגרשה, שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה 22
- אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו בחזקת 23
גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה⁴¹ והרי בא לאסרה על 24
הבעל השני⁴². 25
יב. המוציא את אשתו משום שם רע⁴³ או משום שהיא 26
פרוצה בנדרים, אומרין לו: הודיעה שמפני זה אתה 27
מוציאה כדי ליסרה⁴⁴, ודע שאין אתה מחזירה לעולם. 28
ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם⁴⁵? גזירה שמה 29
תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר 30

כך אינו מוציא ממנה מה שנטלה, שכשנטלה, בהיתר נטלה הואיל ולא נודע עדיין דבר איסורה לבעלה זה. (31) והרי היא אסורה עליו גם משום אשת איש וגם משום אשת אח. (32) מהראשון, צריכה גט מן התורה, שהרי אשתו היא, ומן השני צריכה גט מדבריהם. (33) שני עדים אמרו כן. (34) שלא ידע שהיא קרובתו. (35) והרי אחות אשתו היא וערוה היא ואין קידושין תופסין בה. (36) ולא נתקיים ובטלו קידושיה. (37) השנייה. (38) והיא ערוה עליו עד שתמות ארוסתו. (39) כתב קבלה שהאשה נותנת לבעל עם קבלת פרעון כתובתה. (40) האיש והאשה. (41) אחרי גירושיה. (42) ואין הוא נאמן לאבד זכותו של שני, שאנו חוששים שמה עשו קנוניה ביניהם והחליפו שטרותיהם לאחר שנישאת. (43) שיצא עליה לעז זנות. (44) "שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים". (45) אפילו אם נמצאו הדברים שקר. (46) ובניה ממזרים. ואף על פי שמצד הדין אין ממש בדבריו, שהרי לא התנה כן בשעת נתינת הגט, - חששו חכמים ללעז, משום כבוד האשה ובניה. (47) אפילו אם תמצא צנועה, ושוב לא יוכל להוציא עליה לעז, שהרי לא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים, ובוז גילה דעתו, שלא הייתה חביבה עליו. (48) אבל לאחר שנתקדשה נאסרה על הראשון. וכופים אותו להוציאה. (49) שחושב שהיא איילונית, איילונית לשון איל, שאינה יולדת. (50) והרי היא אסורה לבעלה. (51) כלומר בחוץ-לארץ ממקום למקום או מארץ ישראל לחוץ לארץ או מחוץ-לארץ לארץ ישראל. (52) שנדרה הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה נדרה ולא מצא לה פתח לחרטה. (53) טוענים עליו דברי לעז על יחסים בינו לשפחה. (54) שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון. (55) שלא יאמרו משום אשה זו נתגיר או נשתחרר. (56) בשעת מעשה. (57) לאחר זמן. (58) שהתחילו בקטטה להקיט את בעליהן. (59) שעכשיו אין עליהם שום חשד. (60) כשאסרה החכם, או כשהעיד העד. (61) מהנישואין השניים. (62) שכשנישאו לאחרים באמצע נסתלק מהם כל חשד. (63) קטנה יתומה שהשיאה אחיה או אמה ואינה רוצה בבעלה, ממאנת בפני שניים והולכת לה. (64) כשהיא יבמה. (65) שמה כשתגדיל תתחרט על מיאונה. (66) ואף שמעיקר הדין מצוות יבום קודמת למצוות חליצה, בכל זאת טוב להתרבק בחליצה.

הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או פלה
מעבירין הקול שנתגרשה - אין חוששין לה⁷⁸, והרי היא
בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזק הקול
בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר
כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הקול
אסרה והקול התירה, והרי זו מגרשת⁷⁹.
כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה⁸⁰. ולא תהיה יושבת
תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו
ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר: כי מצא
בה ערות דבר וגו'. ואין ראוי לו למחר לשלח אשתו
ראשונה⁸¹. אבל שניה, אם שנאה - ישלחנה⁸².
כב. אשה רעה בבעותיה⁸³, ושאינה צנועה כפנות ישאל
הפירות - מצוה לגרשה, שנאמר: גרש לך ויצא מדוך.
ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי לאדם פשוט
שישאנה, שלא יאמרו: זה הוציא רשעה מביתו וזה
מכניסה.
כג. מי שנתגרשה⁸⁴ אשתו - הרי זה מגרשה בגט ותהיה
מגרשת⁸⁵; אבל אם נשתת - אינו מוציא עד שתבריא.
ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהא הפקר לפרוצין,
שהרי אינה יכולה לשמר עצמה. לפיכך מניחה ונושא
אחרת, ומאכילה ומשקה משלה⁸⁶. ואין מחזיקין אותו בשאר
כסות ועונה, שאין כח בכן דעת לדור עם השוטים בבית
אחד. ואינו חייב לרפאותה ולא לפדותה. ואם גרשה - הרי
זו מגרשת⁸⁷. ומוציאה מביתו, ואינו חייב לחזור ולהטפל
בה⁸⁸.

פרק אחד עשר

א. אין נושאין את הקטנה. והנושא קטנה יתומה ולא
רצתה בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו
גט; שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו.
וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה פשהיא

יז. המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קדם שתנשא
לאחר, בין שגרשה מן הנשואין בין מן הארוסין - הואיל
ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה, ולשם קדושין בעל
ולא לשם זנות. ואפלו ראו אותו שנתן לה מעות⁶⁷. שחזקה
היא, שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי
בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקדשת
קדושי ודאי⁶⁸, וצריכה ממנו גט שני.
יח. נתיחד עמה בפני עדים⁶⁹ - והוא, שיהיו שני העדים
כאחד⁷⁰: אם היתה מגרשת מן הנשואין - חוששין לה שמה
ונבעלה, והן הן עדי יחיד הן הן עדי ביאה⁷¹; שכל המקדש
בביאה - אינו צריך לבעל בפני עדים, אלא יתחד בפניהן
ויבעל, כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא
ספק מקדשת⁷². ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין
חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה.
יט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים
- צריכה גט; חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות⁷³. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד
שהורו, שמי שיש לו בן משפחתו⁷⁴ - חוששין לו ולא
תתיבם אשתו⁷⁵, שמה שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה⁷⁶.
ויש מי שהורה, שדאי שחררה, שאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות⁷⁷. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד
מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו
חכמים חזקה זו אלא באשתו שגרשה בלבד, או במקדש
על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא, ובאשתו היא
שחזקה שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת
זנות או יפרש שעל תנאי הוא בועל; אבל בשאר הנשים -
הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא
לשם קדושין. ואין צריך לומר בשפחה או כותית, שאינה
בת קדושין, שאין חוששין להן כלל; והרי הבן מהן בחזקת
פותי ועבד עד שידע בודאי שנסתחררה אמו או נתגררה.
כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(67) אין אומרים שנתן לה מעות אלו באתנה ולשם זנות בעל. (68) אף על פי שלא אמר לה הריני בועליך לשם קידושין. (69) ולא
ראוה נבעלת בפניהם. (70) ולא שאחד ראה אותם בשחרית והשני בין הערביים, כי המקדש בעד אחד אין חוששים לקידושין
ואפילו שניהם מודים. (71) כלומר, אף על פי שלא ראוה נבעלת בפניהם הרי זה כאילו ראוה נבעלת, כי עדות היחוד היא כעדות
הביאה, הואיל ולבם גס זה בזה, ודאי לא פרושו זה מזה. (72) ואם יקדשנה אחר תהיה מקודשת גם לשני מספק. (73) וכחשטמח
הראב"ד: "העמד בני ישראל ובנות ישראל על חזקתן ובחזקת כשרותן, שלא יתפרצו בפני עדים לזנות". (74) הכנענית. (75) אם
מת ולא הניח בנים אלא בן זה בלבד. (76) ואז הוא בנו לכל דבר, אבל בנו מן השפחה אינו פוטר את אשתו מן הייבום, "שזרע
הבא מן השפחה - עבדים ... וכאלו אינם. (77) שהרי בידו לשחררה ואינו מניח היתר ועושה איסור. (78) לאוסרה על בעלה
כהן. (79) ומותרת להינשא לאחרים. (80) שנאמר: "אל תחוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". (81) שנאוי המשלח ...
כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות... ואפילו אם מצא בה ערות דבר כגון שהעיד לה אחד, שחזקה לגרשה,
לא יאמר אני מאמין לו וגרשה מייד אלא יהיה מתון בדבר ... ויעשה חקירה יפה, אולי לא יצטרך לגרשה". (82) ומטעם זה
כתב הרשב"א שאין מברכים על מצות גירושין, מפני שיש גירושין שהם בעבירה, כגון שלא מצא בה ערות דבר ומגרשה מחמת
שנאה. (83) במידותיה. (84) שנאלמה, אינה שומעת ואינה מדברת. (85) אף על פי שאין לה דעת, שהאשה מתגרשת בעל
כורחה ואין אנו צריכים דעתה. (86) שהרי הוא נותן לה כתובתה ומוכן לגרשה, אלא שהחכמים מנעוהו, כדי שלא ינהגו בה מנהג
הפקר - לא חייבוהו לפרנסה. (87) שכן התורה מגורשת אם יודעת לשמור גיטה. (88) אבל חייב לתת לה כתובתה, שהרי נולד
בה מום זה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדהו. (1) נתבאר בו נישואי קטנה, יתומה בחיי האב, מיאון של קטנה, גט מיאון, שלא
להחזיר גרושתו, שלושת חודשי הבחנה.

ח. כיצד ממאנת? אומרת בפני שני עדים: אין רצוני
 בפלוני בעלי, או: אין רצוני בקדושין שקדשני אמי או
 אחי, וכיוצא בדברים אלו. אפלו היו אורחין מסבין בבית
 בעלה, והיא עומדת ומשקה עליהן, ואמרה: איני רוצה
 בפלוני בעלי - הרי זה מאון.
 ט. השנים שממאנת הקטנה בפניהן כותבין לה: ביום
 פלוני מאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה,
 וחוזמין ונותנין לה. וזה הוא גופו של גט מאון. וגט מאון
 אינו כגט הגרושין, שנותניתו מגרשה. ואינו צריך כתיבה
 לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי גט הגרושין. ואין
 כותבין בו טפסי הגט, שמא יראה כגט גרושין, לפי שאינו
 אלא כמעשה בית דין.
 י. השנים שממאנת בפניהן צריכין שיהו מפירין אותה ואת
 בעלה שמאנה בו. לפיכך, כל מי שראה אותה שמאנה
 ושמע מאניה יש לו לכתב גט מאון לה אף על פי שאין
 מפירה. וכבר נהגו ישראל לכתב גט מאון בנסח זה:
 גט מאון
 יא. בכך בשבת, כך וכך יום לחדש פלוני, שנת כך וכך
 למנן פלוני, מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו, ואמרה:
 שאמי או אחי הטעוני והשיאני או קדשני ואני קטנה
 לפלוני בר פלוני, והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא
 ביה ולא קאימנא עמיה. ובדקנא פלונית דא ואחברר לנא
 דעדיין קטנה היא. ובתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות
 ולראיה ברוחה. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד.
 יב. המקרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי שלא
 בעלה - נאסרה על הראשון. ואם החזיר הראשון ובעלה -
 לוקה, וכופין אותו להוציא; שנאמר: לא יוכל בעלה
 הראשון וגו'.
 יג. ונתה עם אחר כשהיא גרושה - מתרת לחזר לבעלה;
 שנאמר: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר - הותרה
 לאיש אחר, שהיא הקדושין, היא שאוסרת אותה על בעלה
 לחזר לו.
 יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שנתה תחת בעלה - נאסרה
 עליו ולוקה עליה; שנאמר: אחרי אשר הטמאה - והרי
 נטמאה. אלא אם כן היתה אשת ישראל שנאנסה. לפיכך,
 כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קנוי וסתירה, אם בעל
 אותה - מפין אותו מפת מדרות. ואם עבר והחזירה אחר
 שגרשה - יוציא בגט.
 טו. חרש שגרש ברמיזה, כמו שבארנו, והלכה ונתקדשה
 לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח - אסורה לחזר לבעלה
 החרש. אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת
 לחרש, ונתגרשה - מתרת לחזר לבעלה הפקח.
 טז. המקאנת (באיש) - אינה מגרשת ממנו, ודינה עם
 בעלה שמאנה בו כדינה עם מי שלא קדשה מעולם: היא
 מתרת בקרוביו, והוא מתר בקרובותיה, ולא פסלה מן
 הפהנה. ואם נשאת לאחר, וגרשה האחר או מת או מאנה
 בו - מתרת לחזר לראשון. ולא עוד, אלא אפלו גרשה

קטנה - הרי היא כיתומה בחיי אביה, ואם נשאת כשהיא
 קטנה - הרי זו ממאנת.
 ב. החרשת, אף על פי שנושאה מדברי סופרים פשוט
 קטנה, לא תקנו לה שתמאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה.
 ג. ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין,
 בין בפני בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בבעל, כך
 ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה וממאנת בשני, אם נשאת
 לאחר, וכן בשלישי, אפלו כמה פעמים. כל זמן שהיא
 קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מאנה, אף על פי שהיא
 נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה - קדושה
 הם הם מאניה.
 ד. עד מתי הפת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד שתהיה
 נערה או עד שידוע שהיא אילנית. כמה דברים אמורים?
 בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת שתיים עשרה שנה
 ויום אחד; אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל
 והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו, הרי זו אינה
 ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למאון, שחזקתה שהביאה
 סימניו.
 ה. הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנים - הואיל ונבעלה
 אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימניו, הרי זו חוששין לה
 שמא הביאה ונשרו, ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה
 אחר שנבדקה, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק.
 ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולד ספק ממנו משניהם.
 ו. קטנה שלא מאנה והגדילה, ואף על פי שלא בעלה
 בעלה משנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - הרי זו
 אינה ממאנת, שהרי הגדילה. וצריכה גט מדברי סופרים.
 שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערו עד שנחוש
 לה שמא הביאה סימניו ונתהיה ספק מקדשת, ולא בא עליה
 אחר שהגדילה כדי שתהיה אשת איש גמורה, ונמצאת
 שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן מדברי סופרים.
 לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה - תופסין בה
 קדושין של שני. ואם גרש הראשון - יכנס השני, אבל אם
 גרש שני - לא יקיים ראשון, שמא יאמרו: החזיר גרושתו
 מאחר שנתאסרה. ואם בא עליה שני קדם שיגרש ראשון -
 תצא מזה ומזה, מפני שדומה לאשה ששמעה שמת בעלה
 ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולד מן השני ממנו. ואם
 בא עליה ראשון קדם שגרש שני - הולד ממנו.
 ז. אי זו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד בת עשר
 שנים - בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר
 קדושה, ושהן קדושין, לא שתשמר אותן בדרך שמשמרת
 האגוז והמרה וכיוצא בהן - הרי זו צריכה מאון; ואם אינה
 יודעת לשמר קדושה - אינה צריכה למאן, אלא הולכת
 לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש,
 אפלו יודעת לשמר - אינה צריכה מאון. ויתרה על בת
 עשר, אפלו סכלה ביותר - צריכה מאון. וכל מי שהשיאה
 אחיה או אמה או קרובה שלא לדעתה - אינה צריכה
 למאן.

הולד בשעת תשמיש, שאינו מקפיד על בן חבירו. ומניקה
- שמא יתעבר החלב, והוא אינו מקפיד לרפאת החלב
בדברים המועילין לחלב כשיתעבר.
כו. כמה הוא זמן הניקה? ארבעה ועשרים חדש. חוץ
מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו.
כז. כשם שאסור לשא כף אסור לארס עד אחר זמן זה.
אפלו נתנה בנה למניקה או שגמלתו בתוך ארבעה ועשרים
חדש - לא תנשא. מת בנה - מתרת לנשא, ואין חוששין
שלא תהרסנה.
כח. עבר ונשא מעברה או מניקה בתוך זמן זה - יוציא
בגט, ואפלו היה כהן. ואם היה ישראל - יחזירנה אחר
ארבעה ועשרים חדש של מניקה. נשא וברח, ולאחר זמן
בא וישב עם אשתו - אין בכך כלום. ארס מעברה או
מניקה - אין כופין אותו להוציא. ולא כלנס עד אחר זמן
הניקה או עד שימות הולד.

פרק שנים עשר

א. האשה שבאה ואמרה: אשת איש הייתי וגרושה אני -
נאמנת; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ההזקה אשת איש,
ובאה ואמרה: גרשני בעלי - אינה נאמנת להתיר עצמה
לשוק, אבל פסלה עצמה לכהנה לעולם. ואם מת בעלה -
חוששין לדבריה, וחולצת ולא מתיבמת.
ב. היו לה שני עדים שהיא גרושה, אף על פי שאין שם
גט - הרי זו תנשא לכתחלה. הוציאה גט מתחת ידה
ואמרה: גרשני בעלי בנה - הרי זו נאמנת ותנשא בו, אף
על פי שאינו מקים, כמו שבארנו.
ג. בא הבעל וערער: אם אמר: לא נתתיו לה, אלא נפל
ממני ומצאה אותו - אינו נאמן, שהרי הודה שכתבו לה
והרי הוא יוצא מתחת ידה; אבל אם אמר הבעל: על תנאי
היה, פקדון היה, מעולם לא כתבתיו, מזין הוא - יתקם
בחותמו או בעדי מסירה, כמו שבארנו. ואם לא נתקם -
אינה מגרשת להיות מתרת לאחרים, אבל פסלה נפשה
מכהנה, כמו שבארנו; שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה,
ועשתה עצמה פתחיה של אסור.
ד. באה היא ובעלה, היא אומרת: גרשתי ואבד גטי, והוא
אומר: לא גרשתיך - אף על פי שהחזקה אשתו, הרי זו
נאמנת; חזקה אין אשה מעזה פניה בפני בעלה.
ה. אמר הבעל: גרשתי את אשתי - אינו נאמן. וחוששים
לדבריו, ונתנה ספק מגרשת. ואפלו הודת לו שגרשה -
אינו נאמן; שמא יתבון לקלקלה, או בגט בטל גרשה והיא
אינה יודעת, [או שמא תעז פניה בו מפני שהוא מאמינה,
והיא אינה יודעת] ככד האסור שלה. לפיכך אומרים לו:
אם אמת הדבר - הרי אתם קמים, גרש אותה עתה בפנינו.
ו. שנים אומרים 'נתגרשה', ושנים אומרים 'לא נתגרשה',

הראשון והחזירה, ומאנה בו, ונשאת לאחר אחר שמאנה
בו, וגרשה האחר - מתרת לחזר לראשון; שכל היוצאת
במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי זו כמי שלא נתגרשה
ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזר לו. אבל המגרש את
הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה בו - אסורה לחזר
לראשון, מפני שיצאת ממנו בגט, אף על פי שיצאת מן
האחרון במאון. ואין צריך לומר אם גרשה האחרון או מת.
וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו, כשאר הגרושות,
אף על פי שיצאת מן האחרון במאון.
יז. הממאנת ביכם - אסורה לאביה, מפני שנואת ככלתו
בעת שמת בנו; אבל לשאר קרובים - מתרת. לפיכך, אם
מאנה באחד מן היבמין - מתרת לאחיו.
יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא תנשא
ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה
או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיודע
אם היא מעברה או אינה מעברה, להבחין בין זרעו של
ראשון לזרעו של שני.
יט. ומיום פתיבת הגט מונין למגרשת. ואפלו היה על
תנאי, או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים - מיום
הפתיכה מונין, שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה.
כ. וגורת חקמים היא, שאפלו אשה שאינה ראויה לילד,
ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין - צריכה להמתין
תשעים יום. אפלו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית,
ואפלו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית
האסורין, ואפלו בתולה מן הארוסין - צריכות להמתין
תשעים יום.
כא. שפחה שנשתחררה וגורת שנתגרשה - ממתנין
תשעים יום. ואפלו גר ואשתו שנתגרשו - מפרשין אותן
תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שגורע בקדשה לזרע
שלא נזרע בקדשה. וכן יפת תאר, אף על פי שנתנה לה
תורה שלשים יום לתקנת עצמה - צריכה להמתין תשעים
יום לתקנת הולד. והשלשים מכלל התשעים.
כב. הממאנת אינה צריכה להמתין. לא גזרו אלא בגרושה.
וכן המזונה אינה צריכה להמתין, מפני שמשמרת עצמה
שלא תתעבר. וכן אנוסה ומפתה אין צריכות להמתין.
כג. מי שנשאת בטעות, ונודע שהיא אסורה לבעלה,
והוציאה בית דין מתחתיו, אם היתה קטנה שאינה ראויה
לילד - אינה צריכה להמתין; שזה דבר שאינו מצוי הוא,
וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו.
כד. המאוס בתוך תשעים יום - מנדין אותו. ארס וברח -
אין מנדין אותו. פנס בתוך תשעים יום - מפרשין אותו
עד אחר זמן, ויעמד עם אשתו.
כה. וכן גזרו חקמים, שלא ישא אדם מעברה חבירו ומינקת
חבירו. ואף על פי שהזרע ידוע למי היא מעברה, שמא יזיק

1 אָפּלוּ הַבַּעַל עוֹמֵד וְהָיָא אוֹמֶרֶת לוֹ 'גִּרְשָׁתִּי' - הָרִי זוֹ
2 בְּחֻקֵּי אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהָעֲדִים סוֹמְכִין אוֹתָהּ
3 וְאֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ פָּנֶיהָ. לִפְיָכָּה, אִם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא וְהוֹלֵךְ מִמּוֹר.
4 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁאָמְרוּ 'עֲכָשִׁי נִתְגַּרְשָׁה', שֶׁהָרִי
5 אוֹמֶרֶת לָהּ: אִם אָמַת הַדָּבָר - הוֹצִיאִי גִטְךָ; אָבֵל אִם אֲמָרוּ
6 הָעֲדִים 'מִכַּפְּמָה יָמִים נִתְגַּרְשָׁה' - יֵשׁ לוֹמֵר אָבֵד הַגִּט. וְהוֹאִיל
7 וְהָיָא אוֹמֶרֶת 'גִּרְוֶשָׁה אֲנִי בְּיָדָאִי', וְשָׁנִי עֲדִים מְעִידִין לָהּ,
8 אִף עַל פִּי שֶׁהַשָּׂנִים מִכְחִישִׁין אוֹתָהּ, אִם נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֲדֵיהָ
9 - לֹא תֵּצֵא; שֶׁהָרִי הִיא וּבַעֲלָהּ יוֹדְעִין בְּיָדָאִי שֶׁהִיא מִתְּרַת,
10 וְחֻקָּה הִיא שֶׁאֵין מְקַלְקֵלִין עֲצָמָהּ. אָבֵל אִם נִשְׁאֵת לְאַחֵר,
11 הוֹאִיל וְהַדָּבָר אֲצִלוּ סֶפֶק; וְכֵן אִם אָמְרָה 'אֲנִי יוֹדַעַת',
12 אֶפְלוּ נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֲדֵיהָ - הָרִי זוֹ תֵּצֵא וְהוֹלֵךְ סֶפֶק מִמּוֹר.
13 ח. אָמְרוּ שָׁנִים 'רֵאִינוּהָ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה', וְשָׁנִים אוֹמְרִים 'לֹא
14 רֵאִינוּהָ', אִם הָיָה כָּלָם שְׂרוּיִם בְּחֻצֵּי אֶחָת - הָרִי זוֹ לֹא
15 תִּנָּשֵׂא; וְאִם נִשְׁאֵת - לֹא תֵּצֵא וְהוֹלֵךְ כְּשֶׁר, שֶׁבָּנִי אָדָם
16 עֲשׂוּיִין לְגִרְשָׁה בְּצִנְעָה.
17 ט. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְכָא עַד אֶחָד וְאָמְרָה:
18 אֵשֶׁת אִישׁ הִיָּתָה וְנִתְגַּרְשָׁה, וְכָא עַד אֶחָד וְאָמְרָה: לֹא
19 נִתְגַּרְשָׁה - הָרִי שְׁנֵיהֶן מְעִידִין שֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ, וְאֶחָד מֵעֲדֵי
20 שֶׁהִיא גִּרְוֶשָׁה, וְאֵין דְּבָרֵיהֶן שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שָׁנִים. וְלִפְיָכָּה
21 לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא.
22 י. אִשָּׁה וְשָׁנִי אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינָה אֶחָת, זֶה אוֹמֵר: זֶה
23 אֲשֵׁתִי וְזֶה עַבְדִּי, וְזֶה אוֹמֵר: זֶה אֲשֵׁתִי וְזֶה עַבְדִּי, וְהָאִשָּׁה
24 אוֹמֶרֶת: שְׁנֵיהֶן עַבְדֵּי - הָרִי הִיא מִתְּרַת לִכָּל, וְאִף עַל פִּי
25 שֶׁשְׁנֵיהֶן הִחֲזִיקוּהָ בְּאֵשֶׁת אִישׁ, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵהֶן הָעֵיד
26 לְעֲצָמוֹ, אֵינָן נֶאֱמָרִין.
27 יא. שְׁלִיחַ קִבְּלָה שֶׁהוֹצִיא גִט מִתַּחַת יָדוֹ, וְהַבַּעַל אוֹמֵר:
28 מִזֶּה הוּא - יִתְקַים בְּחוֹתְמֵי אוֹ בְּעֵדֵי מִסִּדָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
29 אָמַר הַבַּעַל: לִפְקֹדוֹן נִתְּתִיו לוֹ, וְהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר: לְגִרְוֶשִׁין
30 נִתְּנוּ לִי - הַשְׁלִיחַ נֶאֱמָר. וְכֵן אִם הָיָה הַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדִי
31 הָאִשָּׁה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: שְׁלִיחַ זֶה נִתְּנוּ לִי, וְהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר: כֵּן
32 נִתְּתִיו לָהּ וּלְגִרְוֶשִׁין נִתְּנוּ לִי, וְהַבַּעַל אוֹמֵר: לֹא נִתְּתִיו לוֹ
33 אֲלֹא לִפְקֹדוֹן - הַשְׁלִיחַ נֶאֱמָר וְהִיא מְגַרְשָׁת.
34 יב. אָבֵד הַגִּט, אִף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר 'לְגִרְוֶשִׁין נִתְּתִיו
35 לְשְׁלִיחַ' וְהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר 'נִתְּתִיו לָהּ' - הָרִי זוֹ סֶפֶק מְגַרְשָׁת;
36 שֶׁהָרִי הִחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְאֵין כָּאֵן אֲלֹא עַד אֶחָד וּבַעֲלָהּ.
37 וְאֶפְלוּ אָמְרָה הָאִשָּׁה: בְּפָנֶי נִתְּנוּ לוֹ לְגִרְוֶשִׁין וְנִתְּנוּ הַשְׁלִיחַ
38 לִי - הוֹאִיל וְהַבַּעַל וְהַשְׁלִיחַ סוֹעֲדִין אוֹתָהּ, אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ
39 פָּנֶיהָ, וְשָׁמָּה לֹא נִתְגַּרְשָׁה.
40 יג. שְׁלִיחַ קִבְּלָה שֶׁקִּבֵּל גִּט לְאִשָּׁה וְשָׁלְחוּ לָהּ בְּפָנֶי שָׁנִי
41 עֲדִים, וְהִגִּיעַ הַגִּט לְיָדָהּ וְנִסְתַּלְּתוּ, וְהָרִי הַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת
42 יָדָהּ, וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת אִם בַּעֲלָהּ שָׁלְחוּ לָהּ אוֹ שְׁלִיחַ קִבְּלָהּ
43 שָׁלָהּ אוֹ שְׁלִיחַ שֶׁל בַּעֲלָהּ - הָרִי זוֹ מְגַרְשָׁת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
44 יד. כָּא בַּעַל וְעָרַר שְׁלֵל כְּתוּב, אוֹ שֶׁהוּא גִט בְּטֵל - יִתְקַים
45 בְּחוֹתְמֵי, שֶׁהָרִי עֲדִים מְעִידִים שֶׁהַגִּט שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ יוֹצֵא מִתַּחַת
46 יָד שְׁלִיחָה שֶׁיָּדוּ כִּנְדָה; וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא אֵינָה יוֹדַעַת, הָרִי
47 הָעֲדִים יָדְעוּ. וְאִם לֹא נִתְקַים - אֵינָה מְגַרְשָׁת.

48 טו. מִי שֶׁהִחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְהָלָכָה הִיא וּבַעֲלָהּ לְמִדְיָנָה
49 הַיָּם, וְשָׁלוֹם בֵּינוּ לְבִינָה וְשָׁלוֹם בְּעוֹלָם, וְכָא וְאָמְרָה: מֵת
50 בְּעָלִי - נֶאֱמָרֶת, וְנִשְׁאֵת אוֹ תִּתְיָבֵם. חֻקָּה שֶׁאֵינָה מְקַלְקֵלֶת
51 עֲצָמָה - וְתֵּאֵסֵר עֲצָמָה עַל בַּעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן וְעַל זֶה, וְתִפְסִיד
52 כְּתֻבָּתָהּ מִזֶּה וּמִזֶּה, וְלִהְיוֹת בְּפָנֶי מְמֹרִין - בְּדָבָר הָעֲשׂוּי
53 לְהַגְלוֹת לִכָּל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁ וְלֹא לְטַעַן טַעֲנָה; שָׁאִם
54 הוּא חֵי - סוֹפּוֹ לְבֹא, אוֹ יוֹדַע שֶׁהוּא חֵי. וְכֵן אִם כָּא עַד
55 אֶחָד וְהָעֵיד לָהּ שְׁמַת בַּעֲלָהּ - תִּנָּשֵׂא עַל פִּיו, שֶׁהַדָּבָר עֲשׂוּי
56 לְהַגְלוֹת. אֶפְלוּ עַבְדֵּי אוֹ אִשָּׁה אוֹ שְׁפָחָה וְעַד מִפִּי עַד - מִפִּי
57 עַבְדֵּי, מִפִּי שְׁפָחָה, מִפִּי קְרוֹבִיּוֹ - נֶאֱמָרִים לוֹמֵר 'מֵת פְּלוֹנִי',
58 וְתִנָּשֵׂא אִשָּׁתוֹ אוֹ תִּתְיָבֵם עַל פִּיהֶם.
59 טז. וְהָלַךְ נֶאֱמָרִים לְהָעֵיד לָהּ עֲדוֹת זוֹ, חוּץ מִחֻמֵּשׁ נָשִׁים,
60 שֶׁחֻקָּתָם שׁוֹנָאוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאֵין מְעִידוֹת זוֹ לְזוֹ בְּמִיתָת
61 בַּעֲלָהּ, שֶׁמָּא יִתְכַּוְּנוּ לְאַסְרָה עָלָיו וְעַדִּין הוּא קַיָּם. וְאֵלוֹ הֵן:
62 חֲמוּתָהּ, וְכַת חֲמוּתָהּ, וְצִרְתָּהּ, וְיִבְמָתָהּ, וְכַת בַּעֲלָהּ. אֶפְלוּ
63 עַבְדֵּי הַמִּסִּית לִפִּי תָמוּ - נֶאֱמָר, וּמִשְׁאִיִּין עַל פִּיו, כְּמוֹ
64 שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם נִתְכַּוְּנוּ לְהָעֵיד - אֵינָם נֶאֱמָרִין.
65 יז. וְכֵן הַפְּסוּל בַּעֲבָרָה מִן הַתּוֹרָה: אִם כָּא לְהָעֵיד בְּאִשָּׁה
66 שְׁמַת בַּעֲלָהּ - אֵינָם נֶאֱמָרִין, וְאִם הָיָה מִסִּית לִפִּי תָמוּ - נֶאֱמָרִין.
67 אֵין זֶה פְּחוּת מִן הָעַבְדֵּי. אָבֵל פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם - נֶאֱמָרִין
68 לְעֲדוֹת אִשָּׁה.
69 יח. כָּא עַד אֶחָד וְהָעֵיד שְׁמַת בַּעֲלָהּ, וְהַתּוֹרָה לְהַנָּשֵׂא עַל
70 פִּי, וְאַחֵר כֶּף כָּא אַחֵר וְהַכְחִישׁ אֶת הָרֵאשׁוֹן וְאָמְרָה 'לֹא מֵת'
71 - הָרִי זוֹ לֹא תֵּצֵא מִתְּרַת וְתִנָּשֵׂא; שֶׁעַד אֶחָד נֶאֱמָרִין בְּעֲדוֹת
72 אִשָּׁה כְּשֶׁנִּי עֲדִים בְּשָׂאֵר עֲדִיּוֹת, וְאֵין דְּבָרֵיהֶן שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם
73 שָׁנִים.
74 יט. כָּאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאָחָד, זֶה אוֹמֵר 'מֵת' וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא מֵת',
75 אִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'מֵת' וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'לֹא מֵת' - הָרִי זוֹ לֹא
76 תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק. וְאִם נִשְׁאֵת
77 לְעַד שֶׁהָעֵיד לָהּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת 'כָּרִי לִי שְׁמַת' - הָרִי זוֹ לֹא
78 תֵּצֵא. כָּאוּ שָׁנִים וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת' - אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֵת תֵּצֵא.
79 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה הָעֵד אֶחָד שֶׁנִּשְׁאֵת עַל
80 פִּיו כְּמוֹ הַשָּׂנִים שֶׁבָּאוּ וְהַכְחִישׁוּ אוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאֵת עַל פִּי
81 אִישׁ וְכָאוּ שָׁנִים וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת', אוֹ שֶׁנִּשְׁאֵת עַל פִּי אִשָּׁה
82 אוֹ עַל פִּי עֲצָמָה וְכָאוּ שְׁנֵי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִין שֶׁל דְּבָרֵיהֶן
83 וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת'; אָבֵל עַד כְּשֶׁר אוֹמֵר 'מֵת' וְנָשִׁים רַבּוֹת
84 אוֹמְרוֹת 'לֹא מֵת', אוֹ פְּסוּלִין אוֹמְרִים 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה
85 כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה, וְאִם נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֲדֵיהָ וְהִיא אוֹמֶרֶת
86 'יָדָאִי מֵת' - הָרִי זוֹ לֹא תֵּצֵא.
87 כא. אִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'מֵת' אוֹ הִיא שֶׁאָמְרָה 'מֵת בְּעָלִי', וְאַחֵר
88 כֶּף כָּא עַד כְּשֶׁר וְאָמְרָה 'לֹא מֵת' - הָרִי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם
89 נִשְׁאֵת - תֵּצֵא.
90 כב. אִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'לֹא מֵת' וְשְׁנֵי נָשִׁים אוֹמְרוֹת 'מֵת' - הָרִי
91 זוֹ תִנָּשֵׂא. וְכֵן אִם אָמְרוּ עֲשָׂר נָשִׁים 'לֹא מֵת' וְאַחַת עֲשָׂרָה
92 אוֹמְרוֹת 'מֵת' - הָרִי זוֹ תִנָּשֵׂא. שֶׁאֵין אוֹמְרִים שָׁנִים כְּמָאָה
93 אֲלֹא בְּעֲדִים כְּשָׁרִים, אָבֵל בְּפְסוּלִין - הֵלֵךְ אַחֵר הָרֵב, בֵּין
94 לְהֵקֵל בֵּין לְהַחֲמִיר.

8 - אין אומרים: אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה
9 עליו; שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן
10 עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה
11 ואומרת 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה מעידה לה
12 להתייר, כך אינה יכולה להעיד לה לאסרה. זאת אומרת
13 'מת' וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתיהן אומרות שאינו
14 קיים, הרי אלו נישאו.

1 כג. שני עדים אומרים 'מת' ושנים אומרים 'לא מת' - הרי
2 זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא, מפני שהיא ספק. ואם
3 נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 'ברי לי שמת' - הרי זו
4 לא תצא.
5 כד. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 'מת
6 בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו שבארנו; וצרתה
7 אסורה, שאין צרה מעידה לחברתה. ואפלו נשאת זו תחלה

15

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט"ז סיון ה'תשע"א

49 בליף - הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבוא הלה ויחזיר
50 ויטל את שלו. אמר לו האמן: טל כלי זה - הרי זה ישתמש
51 בו עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו; שמא פליו של
52 אמן הוא, או בעל הפלי צוה את האמן למכרו לו. וכן כל
53 פיוצא בזה.

54 ז. דברים הרבה אסרו חכמים משום גזל, והעובר עליהן -
55 הרי זה גזלן מדבריהם. כגון מפריתי יונים והמשחקים
56 בקבא. מפריתי יונים כיצד? לא יפריח אדם בתוף הישוב,
57 שהרי לוקח ממון אחרים שלא בדין, מפני שמשלח זכר
58 ויביא נקבה משוכך אחר או נקבה ותביא זכר. ולא יונים
59 בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה ובהמה
60 - הרי זה גזלן מדבריהם.

61 ח. וכן אסרו חכמים לצוד יונים בתוף הישוב, מפני שהן
62 של אחרים. ואין פורשין נשפין ליונים, אלא אם כן הרחיק
63 מן הישוב ארבעה מילין. ואם היה ישוב פרמים - אפלו
64 מאה מיל לא יפרש, שהיונים של בעלי פרמים הם. וכן לא
65 יפרש בתוף השוכךין, אף על פי שהן שלו או של עובד
66 פוככים או של הפקר, ואף על פי שהרחיק מן הישוב מאה
67 מיל, מפני שהיונים באות לישוב השוכךין.

68 ט. מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה. ולא יעשה
69 אדם שוכך בתוף שדהו אלא אם כן יש לו חמשים אמה
70 לכל רוח, כדי שלא ימשכו הגוזלות ויפסידו בשדות ויאכלו
71 משל אחרים. ואם לקחו מאחר, אפלו היה בינו ובין תחלת
72 שדה חבירו בית רבע בלבד - הרי הוא בחזקתו, ואין
73 מחיבין אותו להרחיק.

74 י. המשחקין בקבא כיצד? אלו שמשתחקים בעצים או
75 בצורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם,
76 שכל הנוצח את חברו באותו שחוק יקח ממנו כך וכך -
77 הרי זה גזל מדבריהם. אף על פי שפרצון הבעלים לקח,
78 הואיל ולקח ממון חברו בחנם דרך שחוק והתול - הרי זה
79 גזל. וכן המשחקים בבהמה או בחיה או בעופות, ועושים
80 תנאי, שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר יקח מחברו כך
81 וכך. וכל פיוצא בדברים אלו. הפל אסור, וגזל מדבריהם
82 הוא.

יום ראשון י' סיון ה'תשע"א

הלכות גזילה ואבידה

פרק ששי

20 א. קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהן ששטפם הנהר: אם
21 נתיאשו הבעלים מהן - הרי אלו מתרין, והן של מצילן;
22 ואם אינו יודע אם נתיאשו אם לא נתיאשו - חייב להחזיר;
23 ואין צריך לומר אם היו הבעלים מרדפין אחריהם.
24 ב. לפיכך, המציל מן הנהר ומזוטו של גם ומשלויתו של
25 נהר ומן העובד פוככים ומן הדלקה ומן הארי ומן הדב ומן
26 הנמר ומן הברדלס: אם ידע בודאי שנתיאשו הבעלים -
27 הרי אלו שלו, ואם לא ידע - יחזיר.

28 ג. המציל מיד לסטים ושראל - הרי אלו שלו, מפני שסתם
29 הדבר שנתיאשו הבעלים; ואם ידע שלא נתיאשו - חייב
30 להחזיר. אבל המציל מיד לסטים עובד פוככים או מוכס
31 עובד פוככים - חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתיאשו
32 הבעלים; ואם ידע בודאי שנתיאשו - הרי אלו שלו. ומפני
33 מה סתם לסטים ושראל נתיאשו הבעלים וסתם העובד
34 פוככים לא נתיאשו? מפני שהבעלים יודעים, שהעובדי
35 פוככים מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדים
36 שגזל, אלא בראיות רעועות ובאמדי הדעת.

37 ד. שחלים הצומחים בתוף הפשתן, המלקטן בשדה לחין
38 - אין בו משום גזל, מפני שהן מפסידין הפשתן של בעל
39 השדה. ואם יכשו - אסורין משום גזל, ששכר הפסידו מה
40 שהפסידו. ואם היו על הגבול - אסורין אפלו בשדה לחין.
41 ה. כפר בארנו בגנאי ממון, שהמוציא תבנו וקשו לרשות
42 הרבים - אין בהם משום גזל. אבל המוציא הגלל לרשות
43 הרבים, בין בשעת הוצאת זבלים בין שלא בשעת הוצאת
44 זבלים - חייבין עליהם משום גזל.

45 ו. מי שנתחלפו לו פליו בכלים אחרים בבית האכל או
46 בבית המשתה - הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבוא הלה
47 ויחזיר ויטל את שלו. נתחלפו לו בבית האמן: אם אשתו
48 ובניו של אמן נתנו לו, או שנתן לו האמן ואמר לו: טל

45 גזל אביו ומת, והגזלה קימת, וכפר היורש ונשבע, ואחר
46 כף הודה - משלם קרן וחמש.
47 ה. גזל האב ונשבע האב והודה ואחר כף מת - הרי היורש
48 משלם קרן וחמש.
49 ו. גזל ונשבע ומת, והודה היורש - משלם הקרן בלבד.
50 ובין כף ובין כף היורש פטור מן האשם.
51 ז. הנשבע לעובר כוכבים - משלם את הקרן ואינו חייב
52 בחמש; שנאמר: וכחש בעמיתו. וכן הגזל פחות משנה
53 פרוטה וכפר ונשבע - אינו חייב בחמש; שאין פחות משנה
54 פרוטה ממון. כמה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן. שאם
55 גזל שנה ארבעה ונשבע - משלם חמשה. ואם היתה הגזלה
56 קימת - מחזיר אותה ונותן דמי רביע שלה.
57 ח. אין הנשבע על כפירת ממון משלם חמש עד שיודה
58 מעצמו, אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו - משלם
59 הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש; שהחמש
60 עם הקרן לכפרה הם באים, ואינו מכינם אלא על פי
61 עצמו.
62 ט. הגזל את חברו, אף על פי שכפר בו, הואיל ולא נשבע,
63 אם חזר והודה - אינו חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר
64 להם ממון שפידו, אלא יהא ביד הגזלן עד שיבואו הבעלים
65 וישלווהו. אבל אם נשבע על שנה פרוטה ומעלה - חייב
66 לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להם, אפילו הם באי הנם;
67 מפני שכבר נתאשמו מאחר שנשבע, ואינו באין עוד לתבעו.
68 י. אפילו החזיר הגזלה כלה חוץ משנה פרוטה - חייב
69 להוליכה אחר הנגזל. ולא יתן לא לבנו של נגזל ולא
70 לשלוחו, אלא אם כן עשה הנגזל השליח בעדים. ואם
71 הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו - הרי זה
72 מכיא אשם ומתכפר לו, ובית דין מטפלין בה עד שתגיע
73 לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזלה
74 וכינצא בו לבית דין - יצא.
75 יא. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, או שמחל לו
76 את הקרן ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה ועל
77 זה חוץ מפחות שנה פרוטה בקרן - אינו צריך להוליך
78 אחריו, אלא יבוא הנגזל ויטל את השאר. ואף על פי
79 שהגזלה עצמה קימת - אין חוששין שמה תתיגר ונמצא
80 הנשאר שנה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן
81 לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על
82 הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה חוץ משנה פרוטה בקרן
83 - חייב להוליכו אחריו או לתת לבית דין שבעירו, כמו
84 שבארנו.
85 יב. המחזיר את הקרן לבעלים, וכפר פעם שניה בחמש
86 ונשבע עליו - נעשה החמש בקרן לכל דבר ומשלם עליו
87 חמש אחר; שנאמר: וחמשתיו יסף עליו - מלמד, שהוא
88 מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שייכפר בו
89 ונשבע עליו משנה פרוטה.
90 יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה

1 יא. והמשחק בקביא עם העובר כוכבים - אין בו אסור
2 גזל, אבל יש בו אסור עוסק בדברים בטלים; שאין ראוי
3 לאדם שיעסק כל ימיו אלא בדברי חכמה וישובו של
4 עולם.
5 יב. מצודות חיה ועופות ודגים שנפלו מיני החיה לתוך
6 המצודה, ובא אחר ונטלן - הרי זה גזל מדבריהם, מפני
7 שעדין לא הגיעו ליד הוזהרה בהן.
8 יג. נהר המושף ומעיינות הנובעין - הרי הן של כל אדם.
9 עני המגנף בראש היות זיתים של שכחה, ובא עני אחר
10 ונטלן מעל הארץ - הרי זה גזל מדבריהם. ואם היה העני
11 מקפץ בידו בראש היות ומשליך לארץ - הרי זה גזל גמור;
12 שהרי הגיעו ליד הוזהרה בהן.
13 יד. הדבורים אינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים ואנזים,
14 ואף על פי כן יש בהן קנן מדבריהם. והגזל נחיל דבורים,
15 או שמנעו מבעלי אום בא לרשותו - הרי זה גזל מדבריהם.
16 לפיכך, מי שניצא נחיל של דבורים מרשותו ושכן ברשות
17 חברו - יש לבעל הנחיל להלך בתוך שדה חברו עד שיטל
18 את נחילו. ואם הדיק - משלם מה שהדיק. אבל לא יקץ את
19 שוכה על מנת לתן דמים.
20 טו. נאמנת אשה או קטן לומר: מכאן יצא נחיל זה, והוא,
21 שהיה משיחין לפי תמן, ויהיו הבעלים מרדפין אחר הנחיל
22 ושוואלים היכן חונה. ואף על פי שאין אשה או קטן בני
23 עדות, הואיל וקנן דבורים מדבריהם, האמינו אותם בו.
24 טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם - אינו יוצא מידו
25 בדינין. וכן אם כפר בו ונשבע - אינו מוסיף חמש כמו
26 שמוסיף על הגזל הגמור.

יום שני י"א סיון ה'תשע"א

פרק שביעי

29 א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראל וכפר בו ונשבע
30 על שקר - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכפר בו ותוספת
31 חמש. וחייב בקרן. והוא הנקרא אשם גזלות.
32 ב. אחד הגזל או העושק או הגונב, או שהלוהו או
33 שהפקיד אצלו או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה ביניהן
34 שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה ולא
35 נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה חייב לשלם
36 בדין, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש; שנאמר: וכחש
37 בעמיתו בפקדון.
38 ג. כמה דברים אמורים? כשהיה חייב לשלם מחמת עצמו;
39 אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו - אינו משלם חמש.
40 פיצד? כגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב לאחרים,
41 והבן יודע, וכפר הבן ונשבע, ואחר כף הודה - משלם הקרן
42 בלבד; שנאמר: אשר גזל - על גזלו הוא מוסיף חמש,
43 ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.
44 ד. כמה דברים אמורים? בשאין הגזלה קימת; אבל אם

לא זכה זה בגזולו שפתחת ידו, אלא יוציא מתחת ידו לכל
אחיו הפהנים בני המשמרת.
י. הגזול את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו
וגזלתו להעלותו לכהנים, ומת הגזול קדם פפרה - הרי בני
הגזול יורשים את פספ הגזולה או הגזלה עצמה, והאשם
ירצה עד שיפל בו מום, כמו שבארנו במקומו.
יא. נתן הגזול את הכסף לאנשי משמר, ומת קדם פפרה
- אין יורשי הגזול יכולין להוציא מיד הפהנים; שגאמר:
איש אשר יתן לפהן לו יהיה. ואפלו היה הגזול קטן, שאין
מתנתו מתנה - אין יורשים מוציאין מיד הפהנים.
יב. נתן את הכסף לאחת מן המשמרות, ואת האשם
למשמרה זו שהיא שבתה - יחזיר הכסף אצל האשם
לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה שלקחה כסף בלא
שבתה לא זכתה, ומוציאין מידה.
יג. אין מקריבין את האשם עד שיתחזיר הגזול הקרן
לבצלים, או לפהנים - אם היה גזול גר שאין לו יורשים.
נתן את הקרן והקריב אשמו - נתפס לו, ואין החמש מעכב
הפפרה. ותיב לתן את החמש אחר פפרה.
יד. העבדים והשטרות והקרעות - אין בהן תוספת חמש.
שגאמר: וכחש בעמיתו בפקדון. כל האמור בענין מטלטלין
הוא וגופן ממון. יצאו קרקעות ועבדים שהקשו לקרקעות,
ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם היו גזול גר שאין
לו יורשים - אינן חוזרים לפהנים. וכן הקרקע אינה נקנית
לעולם לגזול, אלא ברשות בעליה עומדת. ואפלו נמכרה
לאחר זה אחר זה ונתמאשו הבעלים - הרי זו חוזרת לגזול
בלא דמים. וכל מי שיצאה מתחת ידו חוזר על זה שמכרה
לו, וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון, עד שיתחזר
הלוקח מן הגזול על הגזול ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. הגזול קרקע מחברו והפסידה, כגון שחפר בה בורות
שיחין ומערות, או שקצץ את האילנות ושחת את המעגנות
והרס הבנין - חייב להעמיד לו בית או שדה כשהיו בשעת
הגזלה, או ישלם דמי מה שהפסיד. אכל אם נשתתה
מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן
השמים - אומר לו: הרי שלך לפניך. שהקרקע בחזקת
בעלים קנימת, ואין אחריות הפסדה עליו אלא אם כן הפסיד
בידו. מה שאין הדין כן במטלטלין, כמו שבארנו.
ב. גזל שדה ונגזלה ממנו ונטלה מצייקים בכת המלך: אם
מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות או בתים של כל
אנשי המדינה - אומר לו: הרי שלך לפניך; ואם מחמת
הגזול נלקחה - חייב להעמיד לו שדה אחרת.
ג. אנס המלך את הגזול ואמר לו: הראה לנו כל מה שיש
לך, והראה שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה המלך -
חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נותן דמיה.

שהוא אצלו, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה שהוא
אצלו - משלם חמש לכל שבועה ושבועה עם הקרן האחד;
שגאמר: וחמשותיו יסף עליו - מלמד, שהוא משלם כמה
חמשין על קרן אחד.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"א

פרק שמיני

א. הגזול את חברו ומת הגזול - יחזיר הגזלה ליורשים.
ואם אבדה או נשתנית - נותן להם דמיה. ואם נשבע לו
ואחר כך מת - נותן ליורשים הקרן והחמש.
ב. הגזול את אביו ונשבע לו, ומת האב: אם אין הגזלה
קנימת או נשתנית - עושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל
החמש; ואם הגזלה קנימת - חייב להוציא הגזלה עצמה
מתחת ידו. לפיכך, נותן את הגזלה ואת החמש לאחיו,
ועושה עמה חשבון.
ג. אם אין לו אחין, שגומצא זה הגזול לבדו הוא היורש -
מוציא הגזלה מתחת ידו לבניו. ואם אין בנים לזה הבן
הגזול - נותנה לבצל חובו או בהלואתו או לצדקה. הואיל
ויצאה גזלה עצמה מתחת ידו - נפטר, אף על פי שנתנה
מתנה או פרעה בחובו. והוא, שיודיעם ויאמר: זה גזול
אבא.
ד. וכן הגזול את הגר ונשבע לו, וחזר והודה לו, וזקף
עליו הכל מלוה, ואחר כך מת הגר - אף על פי שזכה
בגזולה, חייב להוציאה מתחת ידו.
ה. כמה דברים אמורים? כשהודה בינתיים; אבל אם גזל
את הגר שאין לו יורשים ונשבע לו, ומת הגר - הרי זה
חייב לשלם הקרן וחמש לפהנים של אותו משמר, ומביא
אשמו, ואחר כך יתפסר בו.
ו. מפי השמועה למדנו, שזה שגאמר בתורה: ואם אין
לאיש גאל - בגר שמת ואין לו יורשים הפתוב מדבר,
ואשם זה האמור כאן הוא הגזלה או דמיה. לפיכך, המחזיר
גזול הגר פלילה - לא יצא; שהרי אשם קראו הפתוב, ואין
מקריבין פלילה. ואין הפהנים חולקין גזול הגר כנגד גזול
הגר, כדרך שאין חולקין בשר אשם נגד בשר אשם אחר.
ז. כל גזול הגר שאין בו שנה פרוטה לכל פהן וכהן מאנשי
משמר - לא יצא המחזיר ידי השבחה; שגאמר: המושב לה'
לפהן - עד שתהיה השבחה לכל פהן. ולמה נאמר בגזול הגר
'איש'? שהאיש אתה צריך לחקר ולחזר עליו אם יש לו
יורשים או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן - אי אתה
צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשים.
ח. הפהנים בגזול הגר במקבלי מתנות הן. לפיכך, הגזול
חמץ מן הגר שאין לו יורשים, ועבר עליו הפסח - חייב
לתן לפהנים את דמיו כשעת הגזלה; שאם יתגדה להן עכשו
- אינה מתנה, שהרי הוא אסור בהנאה. ואילו היה הגר קים,
היה אומר לו: הרי שלך לפניך, כמו שבארנו.
ט. כהן שגזל גר שאין לו יורשים ונשבע לו, ומת הגר -

ד. גזל שדה והפסידה בידו, כשבעל השדה גובה את דמי
מה שהפסיד הגזלן - גובה אותן מנכסים בני חורין, מפני
שהיא כמלוה על פה. ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם
ואחר כך מכר - גובה מנכסים משעבדין.
ה. גזל שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל
מנכסים בני חורין. גזל והשביח - שמין לו וידו על
הפתחונה: אם השביח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה
בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השביח - אין לו
מן ההוצאה אלא שעור השביח.
ו. גזל שדה ומכרה והשביחה הלוקח, אם השביח יתר על
ההוצאה - נוטל ההוצאה מבעל השדה, והקרן נוטל עם
שאר השביח מן הגזלן.
ז. הקרן גובה מנכסים משעבדים, ושאר השביח מנכסים
בני חורין. ואם הכיר בה שהיא גזולה כשלקחה - אינו נוטל
מן הגזלן אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השביח היתר על
ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השביח, בין שהכיר בה
שהיא גזולה בין שלא הכיר - אין לו מן ההוצאה אלא
שעור השביח נוטל מבעל השדה, והקרן נוטל מן הגזלן
מנכסים משעבדין.
ח. הגזל שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין
עליו כל הפרות שאכל ומשלם לבעל השדה, וחוזר וגובה
אותן מן הגזלן מנכסים בני חורין. ואם הכיר בה שגזולה
היא - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן בלבד.
ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא קנה
לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה ולקחה
מבעליה - נתקמה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפלו נתנה לו
הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - כיון שחזר ולקחה
נתקמה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח הגזלן עד
שקנאה, כדי לעמד בנאמנותו.
י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה
שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחיל בית דין להכריז על
נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר שהתחילו
ההכרזה לקחה הגזלן מן הבעלים - לא נתקמה ביד
הלוקח; שמאחר שהכריזו על נכסיו נתגלה שאינו נאמן,
ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח.
יא. לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיא גזולה,
וחזר ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורשה - הרי גלה
דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה
גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה - לא נתקמה ביד
הלוקח.
יב. גבאה הגזלן בחובו: אם יש לנגזל קרקע אחרת, ואמר
לו הגזלן: זו אני גובה בחובי - הרי זה מתפונן להעמידה
ביד הלוקח; ואם אין לנגזל קרקע אלא זו - לגבות חובו
הוא שנתפונן.
יג. נתנוהו הבעלים לגזלן מתנה - קנאה הלוקח. שאלו לא
טרח לבעלים - לא היו נותנים לו במתנה; ומפני זה טרח,

כדי שישוכה בה בדין, ויעמד בנאמנותו, ונתקנים ביד
הלוקח.
יד. הגזל שדה, ואחר שגזלה והחזק גזלן עליה חזר
ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: אנוס הייתי
בשערה שמכרתיה לו ושלל לדעתי מכרתי מחמת גזלנותו -
לא נכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים שבפניהם לקחה.
ותחזר השדה לבעלים, ומחזירין לגזלן הדמים שנתן.
טו. במה דברים אמורים? כשהעידו העדים שמנה בפניהם
את המעות; אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר לגזלן
והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כך וכך, והנגזל טוען
שלא נתן לו דמים ומחמת יראה הודה לו - אין לגזלן
כלום, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני שלא
הודה לו אלא מפני הפחד כשטען, הואיל והחזק גזלן
עליה.
טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה על מכר זה.
הואיל והחזק זה גזלן על שדה זו, ואין ראיתו בה ראיה,
ואין צריך למסר מודעה. ואין דין גזלן בדין האונס את
חברו וקלה אותו עד שימכר לו, שזה האונס אינו רוצה
לגזל ולא גזלו עדין כלום, לפיכך אם לא מסר המוכר
האונס מודעה - ממכרו קנס.

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"א

פרק עשירי

א. עובד פוכבים בעל ירוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוף
שדהו, מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת
שיש לו נזק ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד ממונו,
ואחר שתקף לו את השדה מכרה לישראל אחר - אין
הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.
ב. במה דברים אמורים? כשהודו הבעלים שאמת טען
העובד פוכבים [המוכר, או עידו עדי ישראל שהאמת טען
העובד פוכבים המוכר]. וכן אם היה שם מלך או שר
באותו מקום שיכול לכף את העובד פוכבים שמכר לדין,
ולא תבעו הבעלים את העובד פוכבים - אינן יכולין
להוציא מיד הלוקח מן העובד פוכבים, אף על פי שאינן
מודין לעובד פוכבים ואף על פי שאין שם עדים שאמת
טען העובד פוכבים; שהרי אומר הלוקח לבעלים: אם גזלן
הוא העובד פוכבים, למה לא תבעתם אותו בדיניהם?
ג. העובדי פוכבים המצייקים לישראל ומבקשים להרגם,
עד שיפדה עצמו מיד העובד פוכבים בשדהו או בביתו
ויתננה למציק ואחר כך יניחנו, כשיצאה המציק למכור
אותה הקרקע: אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק - הן
קודמין לכל אדם; ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהה
הקרקע ביד המציק שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן
המציק וכה. ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע
או שליש המעות. מפני שזה המציק מוכר בזול, הואיל

הפעל עצמו אריס - נסתלק בעל נסתלקו אריסיו, שלא ירדו
לה אלא על דעת הפעל, ושמן להם ירד על התחתונה;
ואם אין הפעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמן להם
כאריס.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"א

פרק אחד עשר

א. השבת אבדה לישראל - מצות עשה, שנאמר: השב
תשיבם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה והניחה -
עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תראה את שור אחיך
והתעלמת מהם; ובטל מצות עשה. ואם השיבה - קנס
מצות עשה.
ב. לקח את האבדה ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר
על שני לאוין: על 'לא תוכל להתעלם' ועל 'לא תגזל'.
אפלו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה לתאבון וכיוצא
בו - מצוה להשיב לו אבדתו. אבל אוכל נבלה להקעים -
הרי הוא אפיקורוס; והאפיקורוסים ועובדי עבודת כוכבים
ומחללי שבת בפרהסיא - אסור להחזיר להן אבדה, כעובד
כוכבים.
ג. אבדת עובד כוכבים - מתרת, שנאמר: אבדת אחיך.
והמתזירה - הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק יד
רשעי עולם. ואם התזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את
ישראל וידעו שהם בעלי אמונה - הרי זה משבח. ובמקום
שיש חלול השם - אבדתו אסורה, וחיב להתזירה. ובכל
מקום מכניסין פליהם מפני הגנבים ככלי ישראל, מפני
דרכי שלום.
ד. טעות העובד כוכבים - באבדתו, ומתרת. והוא, שטעה
מעצמו; אבל להטעותו - אסור.
ה. ביצד? גגון שעשה העובד כוכבים חשבון וטעה. וצריך
שיאמר לו ישראל: ראה שעל חשבונך אני סומך, ואני
יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך. גגון זה מתר.
אבל אם לא אמר לו פן - אסור; שזא תכפון העובד כוכבים
לבדקו, ונמצא שם שמים מתחלל.
ו. עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרין בה, ומחצה עובדי
כוכבים ומחצה ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכריו.
ואם בא ישראל ונתן סימניה - חיב להחזיר.
ז. היה רב העיר עובדי כוכבים: אם מצא במקום מן העיר
שרב המצויים שם ישראל - חיב להכריז; אבל אם מצא
בסרטיא ופלטיא גדולה, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
שהעובדי כוכבים מצויין שם תמיד, ובכל מקום שהרבים
מצויין שם - הרי המציאה שלו, ואפלו בא ישראל ונתן
סימניה; שהרי נתיאש ממנה כשנפלה, מפני שהוא אומר:
עובד כוכבים מצאה. אף על פי שהיא שלו, הורצה ללך
בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין - מחזיר את
האבדה לישראל כשיתן את סימניה.
ח. מצא בעיר זו שרפה עובדי כוכבים חבית של יין - יינה

וקרקע שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע
או קרוב לו, וזה רביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא
שלהן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים -
נותן לבעלים עשרה או נותן להם רביע הקרקע ואחר כך
קנה הכל. ואם לא נתן - הרי רביע הקרקע כגזול בידו.
ד. היורד לתוך שדה חברו שלא ברשות ונטעה: אם היתה
שדה העשויה לטע - אומדין כמה אדם רוצה לתן בשדה
זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשויה לטע -
שמן לו וירדו על התחתונה.
ה. אמר לו בעל השדה: עקר אילנך ולך - שומעים לו.
אמר הנוטע: הריני עוקר אילני - אין שומעין לו, מפני
שמכחיש את הקרקע.
ו. החצרות - הרי הן ראויין לכונן ולהוסיף בהן בתים
ועליות. לפיכך הורו הגאונים, שהבונה בחצר חברו שלא
מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשויה לטע, ושמן לו כמה
אדם רוצה לתן בבנין זה לבנותו. והוא, שיקנה בנין
המועיל, הראוי לאותה חצר כמנהג אותו מקום.
ז. היורד לשדה חברו ברשות, אפלו נטע שדה שאינה
עשויה לטע - שמין לו וירדו על העליונה: שאם היתה
ההוצאה יתר על השבח - נוטל ההוצאה, ואם השבח יתר
על ההוצאה - נוטל השבח. ובעל בנכסי אשתו והשתף
בשדה שיש לו חלק בה - כיוור ברשות הן, ושמן להם
יחדם על העליונה.
ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות ונטע או בנה, ואחר
כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות,
וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה למה שעשה
זה ובכרצונו בא הדבר - שמין לו וירדו על העליונה.
ט. היורד לתוך חרבתו של חברו ובנהא שלא ברשות -
שמין לו וירדו על התחתונה. ואם אמר בעל הבנין: עצי
ואבני אני נוטל: בבית - שומעין לו, בשדה - אין שומעין
לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: טל
מה שבניתי - שומעין לו.
י. כל מי ששמין לו, בין שהיתה ידו על העליונה בין
שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל כלום עד שישבע
בנקיטת חפץ כמה הוציא. ואם אמר: יבואו הדינים ויעשו
שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו העצים
והאבנים והסיד ושכר האמנין בפחות שבשערים - שומעין
לו ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח בלבד והיתה
ידו על העליונה - אין צריך שבועה.
יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר: נתתי,
והיורד לשדה אומר: לא נטלתי - היורד נאמן, ונשבע שלא
נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומדין לבעל השדה: עדין לא
שמו לך, ולא ידעת כמה אתה חיב לתן, היאך נתת? אבל
אם שמו לו ואמרו לבעל השדה: תן לו, ואמר: נתתי, אף
על פי שעדין לא נשבע היורד - הרי בעל השדה נאמן,
וישבע שבועת הסת שנתן ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה.
יב. בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואחר כך גרשה: אם

1 אסור בהנאה, ונקנסה מתר משום אבדה. ואם בא ישראל
2 ונתן סימניה - מתר בשתיה לזה ישראל שמצאה.
3 ט. עוף שחטף בשר והשליכו בחצר אחרת, אף על פי שרב
4 העיר ישראל - הרי זה מתר משום אבדה, שהרי נתאשו
5 הבעלים ממנו.
6 י. המוצא אבדה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר שאינו
7 פוסק, אף על פי שיש בה סימן - הרי זו של מוצאה;
8 שנאמר: אשר תאבד ממנו ומצאתה - מי שאבדה ממנו
9 ומצויה היא אצל כל אדם, יצאת זו שאבדה ממנו ומכל
10 אדם, שזה ודאי נתאש ממנה.
11 יא. המאבד ממונו לדעת - אין נזקקין לו. כיצד? הניח
12 פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו, השליך
13 פיסו ברשות הרבים והלך לו, וכל פיוצא בזה - הרי זה
14 אבד ממונו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה לטל
15 לעצמו - אינו זקוק להחזיר; שנאמר: אשר תאבד - פרט
16 למאבד לדעתו.
17 יב. אבדה שאין בה שוה פרוטה - אינו חייב להטפל ולא
18 להחזירה.
19 יג. מצא שק או קפה, אם היה חכם או זקן מכבד שאין
20 דרכו לטל כלים אלו בידו - אינו חייב להטפל בהן. ואומד
21 את דעתו אלו היו שלו: אם היה מחזירן לעצמו - כך חייב
22 להחזיר של חברו; ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היה
23 שלו - כך בשל חברו אינו חייב להחזיר. היה דרכו להחזיר
24 כלים כאלו בשדה, ואין דרכו להחזירן בעיר, ומצאן בעיר
25 - אינו חייב להחזיר; מצאן בשדה - חייב להחזירן עד
26 שיגיעו לרשות הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר
27 ואין דרכו בכך.
28 יד. וכן אם מצא בהמה והכניסה - נתחייב להטפל בה
29 ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי התחיל
30 במצוה. החזירה וברחה, אפילו מאה פעמים - חייב להחזיר;
31 שנאמר: השב תשיבים. 'השב' אפילו מאה פעמים משמעו.
32 לעולם הוא חייב להטפל בה, עד שיחזירה לרשות בעליה
33 למקום המשתמר; אבל אם החזירה למקום שאין משתמר,
34 כגון גנה ותרפה, ואבדה משם - חייב באחירתה.
35 טו. החזיר את האבדה בשחרית למקום שהבעלים נכנסין
36 ויוצאין שם בשחרית - אינו חייב להטפל בה, שהרי
37 הבעלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו
38 משתמר. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים;
39 אבל בבעלי חיים - לעולם חייב להטפל בה, עד שיכניסה
40 לרשות הבעלים המשתמרת. ואינו צריך דעת בעלים.
41 טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה למקומה - הרי
42 זה קיים המצוה, ואינו צריך דעת הבעלים.
43 יז. ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפניו משורת הדין
44 - מחזיר את האבדה בכל מקום, אף על פי שאינה לפי
45 כבודו.
46 יח. כהן שראה האבדה בבית הקברות - אינו מטמא
47 להחזירה. שבעת שמקיים מצות עשה של השב אבדה,

מבטל עשה של 'קדשים יהיו' ועובר על לא תעשה של 'לא
יטמא בעל בעמיו', ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.
יט. ראה את האבדה, ואמר לו אביו: אל תחזירנה - יחזיר,
ולא יקבל ממנו. שאם קבל מאביו, נמצא בעת שקיים מצות
עשה של 'כבד את אביו', בטל עשה של 'השב תשיבים'.
ועבר על 'לא תוכל להחזיר'.
כ. הרואה מים שוטפין ובאין להשחית בנזן חבירו או שדהו
- חייב לגדר בפניהם ולמנועם; שנאמר: לכל אבדת אחיד -
לרבות אבדת קרקעו.

יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"א

פרק שנים עשר

א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חברו: אם
יכול להחזיר את שתייהן - חייב להחזיר שתייהן; ואם אינו
יכול להחזיר אלא אחת מהן - אבדתו קודמת. ואפילו
לאבדת אביו או של רבו - שלו קודם לכל אדם.
ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו: אם היה אביו שקול
כנגד רבו - של אביו קודמת; ואם לאו - של רבו קודמת.
והוא, שיהיה רבו מכהק, שרב חכמתו של תורה ממנו למד.
ג. הניח אבדתו והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא שכר
הראוי לו. כיצד? שטף נהר חמורו וחמור חברו, שלו יפה
מנה ושל חברו מאתים, הניח את שלו והציל את של חברו
- אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם אמר לו: אציל את שלך
ואתה נותן לי דמי שלי, או שהתנה בפני בית דין - חייב
לתן לו דמי שלו. ואף על פי שחמורו עלה מאליו - הואיל
ולא נתעסק בו, זכה במה שהתנה עמו.
ד. ירד להציל ולא הציל - אין לו אלא שכרו הראוי לו.
וכן אם היה עוסק במלאכה, ובטל ממלאכתו ששנה דינר,
והחזיר אבדה ששנה מאה דינר - לא יאמר לו: תן לי דינר
שהפסדתי, אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שביטל מאותה
מלאכה שהיה עוסק בה. ואם התנה עם הבעלים או בפני
בית דין שיטל מה שיפסיד, והרשוהו - הרי זה נוטל. ואם
אין שם בעלים ולא בית דין - שלו קודם.
ה. וכן שנים שהיו באים בדרך, זה בחבית של יין וזה בכד
של דבש, ונסדק הכד של דבש, וקדם שישפך הדבש לארץ
שפך זה את יינו והציל את הדבש לתוך החבית - אין לו
אלא שכרו הראוי לו. ואם אמר: אציל את שלך ואתה נותן
לי דמי שלי, או שהתנה בפני בית דין - הרי זה חייב לתן
לו. ואם נשפך הדבש לארץ - הרי זה הפקר, וכל המציל -
לעצמו מציל.
ו. היה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים,
ונסדקה כד הדבש, ואמר לו בעל הקנקנים: איני מציל לך
דבש זה בקנקני עד שתתן לי חצי או שלישו או כך וכך
דינרין, וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו: הן - הרי זה שחק
בו, ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו; שהרי לא הפסידו
כלום.

20 עם הגיסים מִמּוֹן וְנִתְּנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין לְפִי מְמוֹנָם, וְאֵין
21 מִחֲשָׁבִין לְפִי נִפְשׁוֹת. וְאֵם שֶׁכָּרוּ חֵזֶר לְפָנֵיהֶם לְהוֹדִיעֵם
22 הַדֶּרֶךְ - מִחֲשָׁבִין שֶׁכָּרוּ לְפִי מְמוֹן וְלְפִי נִפְשׁוֹת. וְאֵל יִשְׁנו
23 מִמִּנְהֵג הַחֲמִירִים.
24 יב. רִשְׁאֵין הַחֲמִירִים לְהַתְנוּת בִּינֵיהֶן: כָּל מִי שֶׁתֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ
25 חֲמוֹר מִבְּנֵי הַשִּׁירָא - מַעֲמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת. וְאֵם פֶּשַׁע
26 בָּהּ הוּא וְאֶבְדָּה - אֵין חֲזָבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.
27 יג. אֶבְדָּה חֲמוֹרוֹ, וְאָמַר: תִּנּוּ לִי דָמִיָּה וְאֵין רוּצָה לְקַח
28 חֲמוֹר וְהָרִינִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲלֹא מַעֲמִידִין
29 לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת, כְּדִי שִׁיזְדָּרוּ עֲצָמוֹ וְיִשְׁמַר בְּהִמָּתוֹ. וְאֶפְלוּ
30 הֵיתָה לוֹ בְּהִמָּה אַחֲרָת בְּשִׁירָא - אֵינוּ דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת
31 לְשׁוֹמֵר שְׁתֵּים.
32 יד. סְפִינָה שֶׁהֵיתָה מִהֲלֶכֶת בָּיִם, וְעָמַד עָלֶיהָ נִחְשׁוֹל
33 לְטַבְעָה, וְהִקְלוּ מִמִּשְׁאָה - מִחֲשָׁבִין לְפִי מִשְׁאֵי, וְאֵין
34 מִחֲשָׁבִין לְפִי מְמוֹן. וְאֵל יִשְׁנו מִמִּנְהֵג הַסְּפִינִים.
35 טו. רִשְׁאֵין הַסְּפִינִים לְהַתְנוּת בִּינֵיהֶן: כָּל מִי שֶׁתֵּאֱבֹד לוֹ
36 סְפִינָה - מַעֲמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת. פֶּשַׁע בָּהּ וְאֶבְדָּה, אוֹ
37 שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שָׂאֵין הַסְּפִינֹת הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן - אֵין
38 חֲזָבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.

1 ז. וְכֵן מִי שֶׁפָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהֵיתָה מַעֲבָרָת לְפָנָיו,
2 וְאָמַר לוֹ: הַעֲבִירִנִי וְאֵין נוֹתֵן לָךְ דִּינָר, וְהַעֲבִירוּ - אֵין לוֹ
3 אֲלֹא שֶׁכָּרוּ הָרִאיוֹ לוֹ. וְאֵם הֵיָה צִדָּה, וְאָמַר לוֹ: בְּטָל מִצְוַתְךָ
4 וְהַעֲבִירִנִי - נוֹתֵן לוֹ כָּל מָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
5 ח. שִׁירָא שֶׁהֵיתָה הוֹלֶכֶת בַּמִּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס וְטָרְפָה:
6 אֵם אֵין יְכוּלִים לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל -
7 הַצִּיל לְעַצְמוֹ; וְאֵם יְכוּלִין הֵן לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן
8 וְהַצִּיל, אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר: לְעַצְמִי אֵין מִצִּיל - הַצִּיל לְאִמָּצַע.
9 ט. הֵיוּ יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחֵק - כָּל הַמִּצִּיל מִצִּיל
10 לְאִמָּצַע; אֲלֹא אֵם בֶּן אָמַר: לְעַצְמִי אֵין מִצִּיל - הָרִי זֶה מִצִּיל
11 לְעַצְמוֹ. שֶׁבִּינָן שֶׁשְׁמַעְוָהוּ אוֹמַר 'לְעַצְמִי אֵין מִצִּיל', הֵיָה
12 לָהֶן לְדָחֵק עֲצָמָן וְלִהְצִיל; וְכִינָן שֶׁיִּשְׁבּוּ וְלֹא הַצִּילוּ - הָרִי
13 נִתְיָאָשׁוּ מִן הַכָּל.
14 י. הֵיוּ שְׁנֵי שְׁתֵּפִין, וְהַצִּיל אֶחָד מֵהֶן - הַצִּיל לְאִמָּצַע. וְאֵם
15 אָמַר: לְעַצְמִי אֵין מִצִּיל - הָרִי זֶה חֵלֶק מִחֲבָרוֹ, וְהַצִּיל
16 לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַצִּיל - כָּל שֶׁיִּצִּיל הָרִי הוּא
17 לְמַשְׁכִּיר. וְאֵם אָמַר: לְעַצְמִי אֵין מִצִּיל - הָרִי זֶה חוֹזֵר בּוֹ
18 מִן הַשְׁכִּירוֹת, וְכָל שֶׁיִּצִּיל אַחֵר שֶׁאָמַר בֶּן הָרִי הוּא שְׁלוֹ.
19 יא. שִׁירָא שֶׁחֲנָתָה בַּמִּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס לְטָרְפָה, וּפְסָקוֹ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט סיון ה'תשע"א

57 יום שני י"א סיון ה'תשע"א
58 יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"א
59 מצות עשה ריב.
60 המצוה הרי"ב — הצווי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת
61 וְלִהְתַּפּוֹן לְקִיּוֹם הַמִּין, וְזוֹהִי מִצְוַת פְּרִיָּה וְרֵבִיָּה,
62 וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "[וְאֵתָם] פְּרוּ וּרְבוּ" (בראשית
ט, ז). וְכָכָר בְּאָרוֹ (ברכות טז). שֶׁחֲתָן פְּטוֹר
63 מִקְרִיאַת שְׁמַע אִם נָשָׂא בְּתוּלָה, וְנִתְּנוּ טַעַם לָכֵךְ,
64 מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה. וְכָכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה
65 זוֹ וְחִיּוּבִיהָ בְּפָרֶק ו' מִיבְמוֹת (סא:); וְאֵין הַנָּשִׁים
66 חֲבוֹבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ; וּבְפָרוֹשׁ אָמַר שֶׁם (סה:):
67 "הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרֵבִיָּה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה".
68

39 יום ראשון י" סיון ה'תשע"א
40 מצות לא תעשה רסב.
41 המצוה ה'רס"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר קוֹנָה אֶמָּה
42 עֲבָרֶיהָ מִלְּהֻצִּיק לָהּ אִם נִשְׂאָה. בּוֹנֵנִי בְּאִמְרֵי
43 לְהֻצִּיק לָהּ. שְׁלֹא יִצְמָצֵם לָהּ מְזוֹנוּתֶיהָ אוֹ כְּסוּתָהּ
44 אוֹ יִמְנַע מִמֶּנָּה עוֹנֵתָה בְּכַדִּי לְהֻצִּיק לָהּ וּלְצַעֲרָהּ,
45 וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "שִׂאָרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנֵתָה לֹא
46 יִגָּרַע" (שמות כא, י). וְלֹא זֶה בְּעַצְמוֹ, כּוֹלָל כָּל-
47 הַנוֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יֻצִּיק לָהּ בְּאֶחָד מִשְׁלֶשֶׁת
48 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּדִי לְצַעֲרָהּ וּלְעוֹנֵתָהּ, וְהוּא אָמַר
49 וַתַּעֲלֶה בְּאִמָּה עֲבָרֶיהָ שֶׁהִזְהִיר מִלְּמַנּוּעַ מִמֶּנָּה
50 שִׂאָרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנֵתָה, כְּמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ
51 (שם, ט), מִכָּאֵן לְמִדְּנוֹ שֶׁמִּשְׁפָּט הַבְּנוֹת הוּא: שְׁלֹא
52 יִמְנַע שִׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה, וְהוּא אָמַר בְּמִכְלָתָא
53 (פרשת משפטים): "וְכִי מָה-לְמִדְּנוֹ לְמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת
54 מֵעַתָּה? הָרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וּנְמַצָּא לְמַד. וְשֵׁם אָמַר:
55 "שִׂאָרָה — אֵלּוּ מְזוֹנוּתֶיהָ; כְּסוּתָהּ — כְּמִשְׁמַעוֹ;
56 עוֹנֵתָה — זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ" (אישות).

69 יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"א
70 יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"א
71 מצות עשה רכב.
72 המצוה ה'רכ"ב — הצווי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְגַרֵּשׁ בְּסִפְרָה

שמואל ב ג לה-לט ד א-ו

ג לה ויבא כלהעם להברות את־דוד לחם בעוד היום וישבע דוד לאמר כה יעשה־לי אלהים וכה יסִיף כי אם־לפני בוא־השמש אטעם־לחם או כל־מאומה: לו וכל־העם הִכִּירו וייטב בעיניהם ככל אשר עשה המלך בעיני כלהעם טוב: לו וידעו כלהעם וכל־ישראל ביום ההוא כי לא היתה מהמלך להמית את־אבנר בֶּן־נֶר: פ לה ויאמר המלך אל־עבדיו הלא תדעו כִּי־שָׁר וגדול נפל היום הזה בישראל: לט ואנכי היום רד ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני ישלם יהוה לעשה הרעה פרעתו: פ

ד א וישמע בן־שאול כי מת אבנר בֶּחֱבֹרֹן ויִּפְּסוּ יָדָיו וכל־ישראל נבהלו: ב ושני אנשים שר־גדודים היו בן־שאול שם האחד בענה ושם השני רכב בני רמון הבארתי מבני בנימין כי גם־בארות תחשב על־בנימין: ג ויברחו הבארתי ויהיו־שם גרים עד היום הזה: ד וליהונתן בן־שאול בן נכה רגלים בן־חמש שנים היה בבא שמעת שאול ויהונתן מיזרעאל ותשאָהוּ אִמָּנְתוֹ ותָּנֶם ויהי בחפזה לָנוֹם ויִּפֹּל ויִּפְסַח וישמו מפִּיבֶשֶׁת: ה וילכו בֶּן־רִמְמוֹן הבארתי רכב ובענה ויבאו בַּחֹם הַיּוֹם אֶל־בֵּית אִישׁ בֶּשֶׁת והוא שכב את משכב הצהרים: ו והנה באו עד־תֹּדֶף הַבֵּית לִקְחֵי חָטִים ויָכְהוּ אֶל־הַחֹמֶשׁ ורכב ובענה אחיו נמלטו:

רש"י

(לה) להברות. לשון סעודה: (לט) ואנכי היום רך. (תרגום:) ואנא יומא דין הדיוט ומרבי למלכא: (ב) היו בן שאול. היו לבן שאול, כמו (שמואל א יג ח): למועד אשר שמואל, אשר לשמואל: (ג) ויברחו הבארתי. כשמת שאול, שעזבו בני ישראל הערים שסביבות פלשתים, כמו שאמור למעלה, אז ברחו הבארותים: (ד) וליהונתן בן שאול. מונה והולך איך נשבת מלכות מבית שאול, הוא ובניו נהרגו, וזה הנשאר, הרגוהו על משכבו, ובנו של יהונתן נפל ויפסח: נכה רגלים. שכור רגלים: (ו) והנה באו עד תודף הבית. עם תגרים לוקחי חטים:

מצודת דוד

מצודת ציון

(לה) להברות. להאכילו סעודה מועטת, כמו (לקמן יג ו): ואברה מידה: מאומה. שום דבר: (לט) רך. רצה לומר רך הלבב מלהתגרות עם מי: קשים. הוא חלוף הרך: (א) וירפּוּ. מלשון רפיון, והוא ענין יאוש: (ב) בן שאול. כמו לבן שאול, ותחסר ה"למ"ד: (ד) נכה רגלים. שכור רגלים, כמו (מלכים ב כג כט): פרעה נכה ינאמנו. המגדלת אותו, כמו (אסתר ב ז): ויהי אומן את הדסה: ותנסו. וברחה: בחפזה. ענין מהירוּת, כמו (שמואל א כג כז): ויהי דוד נחפז ללכת: ויפסח. נעשה חג: (ה) כחם היום. כאשר נתחמם השמש, והוא בחצות היום: הצהרים. עת התחזק מאור היום, והוא מלשון (בראשית ו טז): צוהר תעשה לתיבה: (ו) והנה. כמו והמה:

(לה) בעוד היום. כשהיה עוד יום: כה יעשה וגו'. הוא ענין שבועה, ורבים כמוהו ימצא במקרא: כי אם לפני וגו'. כאשר אם לפני בוא השמש אטעם לחם וכו', אז יחול השבועה להתקיים בי: (לו) הכירו. שלא מדעת דוד נעשתה: ככל אשר עשה. הוטב בעיניהם כל אשר עשה, והם: ההליכה אחר המטה, והבכי, והקניה: (לח) הלא תדעו. כי דוד חשב אשר עבדיו יתפלאו על גודל האבל, עם שלא הרג אותו, לזה אמר: הלא מעצמכם תדעו כי שר וגדול נפל וכו', ומהראוי אם כן להברות האבל: (לט) ואנכי היום. רצה לומר: ואם תתמהו מה זה לא לקחתי נקם, הנה אנכי אף היום שנמשחתי למלך על כל ישראל ומלכותי בכל משלה, עם כל זה אני רך הלבב מול בני צרויה, כי המה קשים ממני ולא אוכל להתגרות

עמהם, ולפי שמן הדין אין ליואב משפט מות, שלא היו שם עדים והתראה, אולם ניתן רשות למלך לענוש לצורך השעה ביכלתו המוחלט, ולזה שמת ידו ממנו, כי לא היה יכול להם, ומסר דינו לשמים: (א) בן שאול. לפי כשמת אבנר, לא נשאר מי להתחזק עמו במלכות, ועוד לא נשאר בו כח מלכות רק מצד היותו בן שאול המלך, לזה לא הזכירו בשמו: נבהלו. היות ידעו שלבב אבנר היתה שלם עם דוד, וחששו שעם כל זה נהרג בעצתו, ופחדו לנפשם שלא ינקום בכולם, ובעבור זה לא המליכוהו עד שנהרג איש בושט ועשה דוד שפטים בההורגים, ובזה ידעו למפרע שהיה דוד נקי מדמי אבנר, ואז באו כולם להמליכו: (ב) שרי גדודים. שרים על אנשי החיל היו לבן שאול: כי גם בארות וגו'. אולי עמדה מחוץ לגבולם, ולא היה ידוע לכל אשר היא מבנימין: (ג) ויברחו. ברחו מאז, ולא הוזכר למה: עד היום הזה. אשר הרגו לאיש בושט, כי אז נהרגו גם הם בידי דוד, כמה שכתוב בענין: (ד) מיזרעאל. אשר נהרגו בהמלחמה ההיא: ותנסו. מפחד פלשתים שלא יבואו אל בית המלך לשלול שלל: ויפל. הבן שהוא נפל מידה, ונעשה אז פסח (וכתבו כאן, לומר שכונת הבארתיים היה בהריגת איש בושט, בכדי להמליך את דוד, היות כי לא נשאר מי מזרע שאול להמליכו אחריו, כי חשבו שמפיבשת לא הגון למלוכה, על כי הוא פסח ברגליו): (ה) וילכו. שבו מגת, והתנכרו והלכו לבית איש בושט: (ו) והנה באו. חזר לספר איך באו ולא הרגישו בהם, ואמר: שבאו תוך הבית ועשו עצמם כלוקחי חטים מאת איש בושט, ואמר שהכוהו בדופן החמישית מול הכבד והמרה, ונמלטו משם:

תהלים כג א-ז

כג א מזמור לדוד יהוה רעי לא אחסר: ב בנאות דשא ירביצני עלמי מנחות ינהלני: ג נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: ד גם פראלך בגיא צלמות לא-אירא רע פראתה עמדי שבמך ומשענתך המה ינחמני: ה תעריך לפני | שלחן נגד צורי דשנת בשמן ראשי פוסי רוייה: ו אך | טוב וחסד ירדפוני פלימי חיי ושכתי בבית יהוה לארץ ימים:

רש"י

(א) מזמור לדוד. אמרו רבותינו כל מקום שנאמר מזמור לדוד, מנגן ואח"כ שורה עליו שכינה, מזמור להביא רוח הקודש לדוד, וכל שנאמר בו לדוד מזמור שרתה עליו שכינה ואח"כ אמר שירה: ה' רועי. במדבר הזה שאני הולך בו בטוח אני שלא אחסר כלום: (ב) בנאות דשא. בנוה דשאין לפי שהתחיל לדמות מזונותיו למרעה בהמה שאמר ה' רועי נופל על הלשון של ה' רועי נאות דשא, ומזמור זה אמר דוד ביער חרת, למה נקרא שמו יער חרת שהיה מנוגב כחרס והרטיבו הקב"ה מטוב של העולם הבא (מדרש תהלים): (ג) נפשי ישובב. רוחי שהופג בצרות ובמנוסה ישובב לקדמותו: במעגלי צדק. בדרכי מישור שלא אפול ביד אויבי: (ד) בגיא צלמות. בארץ חושך ועל מדבר זיף אמר, כל צלמות לשון חושך פירשו דונש בן לברט: שבטך ומשענתך. יסורים שבאו עלי ומשען שאני בטוח על חסדך, שניהם ינחמוני שיהיו לי לסלוח עון ובטוח אני שתערוך לפני שלחן היא המלכות: (ה) דשנת בשמן ראשי. כבר נמשחתי על פיך למלך: כוסי רוייה. לשון שובע:

מצודת דוד

(א) ה' רועי. על כי ה' רועה אותי א"כ בוודאי לא אהיה חסר מאומה כי הכל בידו: (ב) בנאות. כרועה הרחמני המרביץ עדרו במקום דשא ולפי שהמשילו לרועה אמר לשון הנופל ברועה: מי מנוחות. כי מים הנחים המה צלולים משא"כ הרודפים כי יגרשו מימיו רפש וטיט: (ג) ינחני. ינהג אותי באורח ישר למען לא אכשל: למען שמו. להודיע רב השגחתו

על יראיו: (ד) בגיא צלמות. בעמק אופל ר"ל במקום סכנה: לא אירא רע. ממקרה רעה: שבטך ומשענתך. מה שאתה מכה אותי בשבט של יסורים ותחזור ותסמוך אותי הם הם המנחמים אותי כי בזה אראה שלא עזבתני להמקרים: (ה) תערוך. ועי"ז אבטח שעוד תערוך לפני שלחן במעדנים להתענג בהם: נגד צורי. רצה לומר המה יראו בכבודי: דשנת. רצה לומר מאז משחת ראשי בשמן המשחה להיות מלך: כוסי רוייה. הבטחתני להיות כוסי שבעה, רצה לומר שאמלך בכל אות נפשי ודברך הלא תקום: (ו) אך טוב. לא תבוא עלי עוד מאומה רע ואך הטוב והחסד ירדוף אחרי לבוא אלי: ושכתי. ישיבתי בבית ה' תהיה לאורך ימים ולא אהיה עוד מגורש ומטולטל:

יהל אור

אפ"ל שבאתעדל"ת זהו"ע שיהי' התכללות אהו"ר והתעוררות רחמים שזהו הנק' מזיגה וכמ"ש בסדור בד"ה ועשו להם ציצית גבי והנה היופי דרעיתי כלול מד' גוונים לבן ואדום וירוק כו' ובלק"ת בש"ש בד"ה הנך יפה רעיתי. שע"י ההתכללות דוקא הנך יפה. וכן י"ל בעסק התורה אל יחסר המזג שממזג את ההלכה לחפש אחר סברת המיקל וסברת המחמיר וללון בעומקה של הלכה לכוין ההכרעה. גם צ"ל העסק במקרא ובמשנה וגמרא זהו ג"כ מזג ולא הכל בדבר אחד וכנס"י מבקשת ה' רועי לא אחסר פי' ערמ"ש כי אין מחסור ליראיו ומבואר במ"א דבחי אין שהוא ע"ק הוא המלא כל המחסורים והיינו ליראיו כו':

בפסוק שררך אגן הסהר כו' ד"א אל יחסר המזג לא נחסר מזגא דעלמא (פי' המ"כ זה הקב"ה הון ומפרנס לכל ע"י עירוב הכחות והיסודות) המד"א ה' רועי לא אחסר. ועמ"ש ע"פ שררך אגן הסהר:

א מזמור לדוד. בעמה"מ שט"ז פ"י דקב"ח ע"ב וז"ל ועל זאת ההארה (של ש"ע נהורין) התפלל דהע"ה במזמור הפרנסה שנאמר ה' רועי לא אחסר וגו' על מי מנוחות ינהלני הוא השפע הקדוש של ש"ע נהורין היורד מרישא דאריך אל המולות על זוי"נ נקרא מי מנוחות כו' עכ"ל. במדרש תלים מזקנים אתבונן שכן אמר יעקב האלקים הרועה אותי. פכ"ת דפסחים דקי"ח ע"א כוס רביעי כו' וי"א ה' רועי לא אחסר. וכי מהרש"א שלדעת הי"א ה' רועי הוא הלל הגדול שהוא שבח גדול שעם היות שמגביהי לשבת משפילי לראות בארץ כו':

רבות חיי שרה פנ"ט ס"ה ג' דוד רוען של ישראל כו' מי הוא רועה של דוד הקב"ה שנאמר ה' רועי לא אחסר. שה"ש רבה בפסוק דודי לי י"ח ד' הוא אמר לי אל יחסר המזג שנאמר שררך אגן אסרה אל יחסר המזג ואני אמרתי לו את הוא רחמי טבא לא לחסר טיבותך לעולם המד"א ה' רועי לא אחסר.

רש"י

עין יעקב

דף לב עמ' ב רב נחמן בר יצחק אמר: למאן דאמר⁹⁹⁴: בעון נדרים, נמיו⁹⁹⁵ מהכא⁹⁹⁶: "לשוא הפיתי את בניכם"⁹⁹⁷ על עסקי שוא⁹⁹⁸. מבדרי⁹⁹⁹, רבי יהודה הנשיא, הינו רבי¹⁰⁰⁰, ו¹⁰⁰¹ רבי¹⁰⁰², בעון נדרים¹⁰⁰³ קאמר¹⁰⁰⁴! בתר דשמעה¹⁰⁰⁵ מרבי אלעזר ב¹⁰⁰⁶ רבי שמעון¹⁰⁰⁷. פליגי בה¹⁰⁰⁸ רבי חיא בר אבא ורבי יוסי, חד אמר: בעון¹⁰⁰⁹ מזוזה¹⁰¹⁰, וחד אמר: בעון פטול תורה¹⁰¹¹. למאן דאמר: בעון מזוזה¹⁰¹², מקרא¹⁰¹³ נדרש¹⁰¹⁴ לפניו¹⁰¹⁵, ולא¹⁰¹⁶ לפני פניו¹⁰¹⁷. ולמאן דאמר: בעון פטול תורה¹⁰¹⁸, מקרא נדרש¹⁰¹⁹ לפניו, ו¹⁰²⁰ לפני פניו¹⁰²¹. פליגי¹⁰²² בה¹⁰²³ רבי יהודה ורבי מאיר, חד אמר: בעון מזוזה¹⁰²⁴, וחד אמר: בעון ציצית¹⁰²⁵. בשלמא¹⁰²⁶ למאן דאמר: בעון מזוזה¹⁰²⁷, דכתיב: (דברים יא) "וכתבתם על מזוזות ביתך". וכתב בתריה¹⁰²⁸: (שם) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם", אלא למאן דאמר: בעון ציצית¹⁰²⁹, מאי טעמא¹⁰³⁰? אמר רב כהנא, [ואיתמא¹⁰³¹ שילא מרי], דכתיב¹⁰³²: (ירמיה ב) "גם בכנפיה¹⁰³³ נמצאו¹⁰³⁴ דם נפשות אביונים נקיים". (לא במחותר

על עסקי שוא. ששקרו בנדריהם דדמי לשבועה: והא בעון נדרים. אמר בברייתא קמייתא ומשני ההיא קמייתא בתר הכי איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר"א דשמע מרבי שמעון אבוא דהוה רביה דרבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: מקרא נדרש. למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשתעי במזוזה: ולא לפני פניו. ולמדתם אותם את בניכם: ולפני פניו. ואף בעון ביטול תורה קאמר: גם בכנפיה. בשביל כנפיה שבטלת מצותם נמצאו עליה חובות נפשות דם אביונים נקיים. בנים קטנים שלא חטאו:

(מצאתים)

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

ובשערך". הרי שהפיתוב תלה את אריכות ימי הבנים במצות מזוזה. אף הפסוק¹⁰¹⁶ נדרש¹⁰¹⁷, דהינו: על שני פסוקים לפני כן, כי שני פסוקים קדם לכן פיתוב: "ולמדתם אותם את בניכם". הרי שההפסוקה "למען ירבו ימיכם", אינה תלויה בפיה שנאמר שני פסוקים קדם לכן. (1018) בנים מתים", הסבה היא כי (1019) גם (1020) גם (1021) כלומר: גם בנאמר פסוק אחד קדם, וגם בנאמר שני פסוקים קדם. על כן תולים את מיתת הילדים גם בביטול מזוזה שפיתוב פסוק אחד קדם לכן, וגם בביטול תורה, שפיתוב שני פסוקים קדם לכן. (1022) חולקים (1023) בסבת מות הילדים (1024) פדלעיל (1025) מבררת הגמרא: (1026) כלומר: מובן הדבר (1027) אכן ישנו פסוק המוכיח שיטה זו, (1028) וכתוב אחרי כן: (1029) מתים הבנים, (1030) מה טעמו? ומהיכן יודע זאת? (1031) ואם תרצה אמר זאת בשמו של החכם (1032) בהמשך תוכחת הנביא המובאת לעיל: "לשוא הפיתי את בניכם", שם מבאר הנביא את הסבה להקאת הבנים: (1033) בעון איידין דין ארבעת פנפות הציצית, (1034) מקרי המות של ילדי, שהם.

(994) בניו של האדם מתים (995) גם יכול הוא ללמד זאת (996) מכאן, כלומר: גם רבי התולה את מיתת הילדים בעון נדרים, יכול ללמד זאת מהפסוק: (997) כיצד? דהינו: (998) התעסקות בדבורי שוא ושקר, שהם אי-קיום נדרים, זוהי סבה להקאת הבנים. תמהו החכמים ושאלו: (999) הרי (1000) ושני התארים מתכונים לאותו האיש, (1001) השיטה של (1002) היא, ש" (1003) הילדים מתים, וכך (1004) ולא "בעון פטול תורה"! כפי שזה מצטט בשמו של רבי יהודה הנשיא? על כך השיבו חכמי התלמוד: שני השמות הם באמות אותו החכם, והוא זה שהציע שתי סבות למות ילדים. תחלה אמר רק "בעון פטול תורה", אבל (1005) אחרי שרבי שמע (1006) בן (1007) בר יוחאי, אצי גם רבי הוסיף ואמר שלא רק בעון פטול תורה מתים הילדים, אלא גם בעון נדרים. כהמשך למבאר, בעון מה מתים ילדים, (1008) חולקים בזה, (1009) שאין ההורים קובעים (1010) בפתח ביתם. של ההורים. מבארת הגמרא: (1012) זאת אפשר להוכיח, שהרי (1013) שכתוב בו "למען ירבו ימיכם וימי בניכם", פסוק זה (1014) על הענין ש (1015) ואכן לפני כן כתוב: "וכתבתם על מזוזות ביתך

מיתני – הקשו בני הישיבה על רבי יוחנן שסבר כספינה רוקדת, ששינוי בברייתא, דפוס כמין כוורת – מנוקב ככוורת, הית לה לחלת לחם הפנים בתנור, והדפוס דומה כמין מכלא – דף עץ] מרובעת, ומשמע שהדפוס היה מרובע כתיבה פרוצה, וקשה לרבי יוחנן. מיישבת הגמרא: אימא ופיה דומה כמין מכלא מרובעת, כלומר, רק פי הדפוס היה מרובע, כדי שהלחם יבנס לדפוס ברווח, אבל תחתית הדפוס אכן היתה כספינה רוקדת, וכרבי יוחנן.

תניא כמאן דאמר כמין ספינה רוקדת, דתניא, ארבעה סניפין של זהב היו שם בשולחן, ומפוצלן מראשיהן כלומר, בליטות היו יוצאות מהסניף בצידו הסמוך ללחם וכמין דקרינן היו נראים פיצולים אלו, כלומר, פיצול הסניף דמה לפיצולם של קנים דוקרנים שהם קנים שיוצאים מהם הרבה ענפים, וועל בליטות הונחו הקנים. שסומכין בהן [בסניפים] את הלחם, שהוא – הלחם] דומה כמין ספינה רוקדת.

האם פירוק הקלעים בשעת המסעות פוסל את לחם הפנים: איבעיא להו לבני הישיבה, האם לחם הפנים נפסל במסעות – כשנסעו ישראל במדבר ממקום למקום, פורקו המשכן והקלעים, וגשאו הלויים את השולחן עם הלחם, האם הלחם נפסל בפסול יוצא, משום שפירוק הקלעים נחשב כאילו יצא הלחם מן הקלעים של חצר אהל מועד, או שאינו נפסל במסעות, משום שהוא על גבי השולחן.

אומרת הגמרא: רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי נחלקו בענין זה, חד אמר שהלחם נפסל במסעות, וחד אמר, אינו נפסל.

מקור הדין לסובר לחם הפנים נפסל במסעות: מאן דאמר נפסל במסעות, לומד זאת מדברי רבי (במדב ב י) 'באשר יחנו בן יסעו', וכתוב זה מקיש ומשוה את שעת המסע לשעת החנייה, מה בחנייתו, אם הלחם יצא מחוץ לקלעים הוא נפסל ביוצא, אף בנסיעתו שאין הלחם בתוך הקלעים שהרי הם פורקו, הוא נפסל ביוצא.

מקור הדין לסובר לחם הפנים אינו נפסל במסעות: ומאן דאמר אינו נפסל במסעות, לומד זאת מדברי רבי (שם ד י) בענין השולחן במסעות, 'לחם התמיד עליו יהיה', דהיינו שאף במסעות שהקלעים הוסרו הלחם קרוי 'לחם התמיד', ללמד שקדושתו עליו.

אין יבאר הסובר שאין נפסל הלחם במסעות, את הכתוב 'כאשר יחנו בן יסעו', מקשה הגמרא: ואידך נמי – אף לסובר לחם הפנים אינו נפסל במסעות, הא בתיב 'באשר יחנו בן יסעו', שמשמע שהלחם נפסל ביוצא בנסיעתו בחנייתו. מיישבת הגמרא: אין כוונת הכתוב בהשוואתם לפסול את שיצא חוץ לקלעים בנסיעתו כיצא בחנייתו, אלא ללמד לאידך גיסא – לצד השני, שמה בחנייתו כי לא יצא הלחם ממקומו שעל גבי השולחן, לא מיפסיל, אף בנסיעתו כי לא יצא ממקומו שלא הוסר מהשולחן, לא מיפסיל.

מה ילמד הסובר נפסל מזלחם התמיד עליו יהיה, מקשה הגמרא: ואידך נמי – אף לסובר לחם הפנים נפסל במסעות, קשה, הא בתיב 'לחם התמיד עליו יהיה' שמשמעו למדים שקדושת 'לחם התמיד' נמצאת עליו גם בשעת המסעות.

מחמת קושיא זו מבארת הגמרא שבמסודר כולם מודים שהלחם אינו נפסל, ונחלקו רק במסולק: אלא, כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, אכן במסודר הלחם על השולחן בשעת המסע רבולי עלמא לא פליגי שהלחם אינו נפסל ביוצא, ולמדים זאת מהכתוב (שם) 'לחם התמיד עליו יהיה', אלא כי פליגי, במסולק הלחם מהשולחן, דהיינו שהורד מהשולחן ככל שבת ואחר כך נסעו, וסברת מחלוקתם כך היא, דמאן דאמר שהלחם המסולק נפסל במסעות, לומד זאת מדברי רבי (שם ד י) 'באשר יחנו בן יסעו', מה בחנייתו נפסל ביוצא, ביציאתו חוץ לקלעים, אף בנסיעתו שהקלעים פורקו, מיפסל ביוצא שהרי לא יצא אינו בתוך הקלעים. ולמאן דאמר אינו נפסל, לומד הוא זאת מדברי רבי (שם) בענין מסע המשכן, 'ונסע אהל מועד', שמשמעו שאף על פי שנסע, אהל מועד הוא, דהיינו שאף בנסיעתו יש עליו את שם וקדושת אהל מועד, ולכך הלחם נחשב כנמצא בחצר אהל מועד.

מה לומד הסובר לחם המסולק אינו נפסל מ'כאשר יחנו בן יסעו',

מקשה הגמרא: ואידך נמי – אף הסובר שלחם הפנים אינו נפסל במסעות בתיב 'באשר יחנו בן יסעו' שמשמע שהלחם המסולק נפסל בנסיעתו, כשם שהוא נפסל בחנייתו. מיישבת הגמרא: אין כוונת הכתוב בהשוואתם לפסול את שיצא מחוץ לקלעים בנסיעתו כיצא בחנייתו, אלא לאידך גיסא, מה בחנייתו – כשם שבחנייתו כי לא מפיק ליה ללחם המסולק אל מחוץ לקלעים לא מיפסיל, אף בנסיעתו, כי לא מפיק ליה ללחם חוץ למחנה ליה, לא מיפסיל.

מה לומד הסובר נפסל מזלחם מועד, מקשה הגמרא: ואידך נמי – אף לסובר לחם הפנים נפסל במסעות, הא בתיב 'ונסע אהל מועד' שמשמע שאף במסעות הוא קרוי אהל מועד, ומדוע אמר שהלחם נפסל. מיישבת הגמרא: ההוא ללחם הוא דאמא, דהיינו להורות את סדר מסע אהל מועד בתוך הדגלים במסעות.

מנין ילמד הסובר לחם אינו נפסל את סדר הדגלים, מקשה הגמרא: ואידך הסובר לחם הפנים אינו נפסל במסעות, ולמד זאת מהכתוב 'ונסע אהל מועד', מדיכן הוא יודע את סדר מסע הדגלים. מיישבת הגמרא: מ'מחנה הלוי בתוך המחנות' נפקא.

קושיא מבריתא, לשיטת אינו נפסל: מיתני – הקשו בני הישיבה על הסובר שלחם המסולק אינו נפסל במסעות, שנינו בברייתא, בשעת סילוק מסעות – כשעומדים לצאת למסע, והפרוכות נגלות, קדשי קדשים נפסלין לאכילה ביוצא, מאחר שכעת הם מחוץ לקלעים. ממשכיבה הברייתא ומבארת, שעל אף שאין אובלים קדשים כשהמשכן מפורק, מכל מקום קדושת המחנות ומחנה לוי ומחנה ישראל לא הוסרה לגמרי, ועל כן עדיין ובין ומצורעין משתתחין חוץ למחנות, דהיינו זבים אל מחוץ למחנה לוי, ומצורעים אל מחוץ למחנה ישראל. מקשה הגמרא: מאי לאו, אפילו לחם הפנים נפסל בשעת סילוק מסעות, עם שאר קדשים הנאכלים תוך הקלעים. מיישבת הגמרא: לא, כל הקדשים נפסלים לפר – חוץ מלחם הפנים.

מבררת הגמרא: מה נפשך, אי אהל מועד' 'ונסע אהל מועד', דנקא הוא, כלומר, שכונת התורה לומר שאף כשפורק במסעות יהא לו דין אהל מועד, אם כן אפילו קדשים נמי לא יפסלו, שהרי כביכול אהל מועד והקלעים קיימים, ומדוע הברייתא פסלה את הקדשים ביוצא. ואי 'אהל מועד' לאו דנקא הוא, אלא ללמדנו את סדר נסיעת הדגלים, אם כן אפילו לחם הפנים המסולק נמי יפסל במסעות.

רבין מבאר שאף במסולק הכל מודים שנפסל: אלא, כי אתא רבין אמר, אכן רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי שניהם מודים ש'אהל מועד' לא דווקא הוא, ובר שאמר שהלחם אינו נפסל במסעות, אמר את דבריו במסודר הלחם על השולחן, והכל מודים לו. ובר שאמר שהלחם נפסל במסעות, אמר את דבריו במסולק הלחם מהשולחן, והכל מודים לו, ולא פליגי רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

אביי לומד מהברייתא שישאל יצאו למסעות אף בלילה: אמר אביי, שמע מינה מהברייתא ששנינו שהקדשים שבעזרה נפסלים ביוצא בסילוק המסעות, שיש סילוק מסעות בלילה, כלומר, שכשעלה עמוד הענן מעל אהל מועד וסימן שצריכים לצאת למסע בלילה, יצאו מיד, ולא המתינו שיאיר היום, דאי סלקא דעתך אין סילוק מסעות בלילה, אלא המתינו שיאיר היום, אימת מדלי – אימתי תפרש הברייתא שהוסרו הקלעים, שבהסרתם יפסלו הקדשים, אם לצפרא – שתיכף בבוקר הוסרו, קודם שהקריבו קרבנות היום, מאי אריא – מדוע אתה עוסק לפוסלם משום יוצא, תיפוק לי – תלמד לפוסלם משום דאיפסיל ליה בלילה, שהרי עבר לילה על אברי הקרבן, אלא מוכרח שהברייתא נשנתה כשהתחילו ליסוע מבעוד לילה והקדשים נפסלים משום יוצא, ומוכח שאף בלילה יצאו למסעות.

מקשה הגמרא: פשיטא שיצאו למסעות אף בלילה, הרי 'ללכת יומם ולילה' (שמות יג כא), ומדוע החזק אביי ללמוד זאת מברייתא. מתרצת הגמרא: מהו דתימא – לולא ההוכחה מהברייתא היה מקום לומר דהני מילי – שמה שנאמר במקרא שבני ישראל נסעו בלילה, היינו היקא דעקור ביימא – באופן שערקו והחלו ללכת ביום, אזי

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף צה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י

כמין כוורת היה לה בתנור – זה הדפוס שהוא נאפה בו – מרובע, והיינו "כמין תיבה פרוצה" – שיש לה שוליים רחבים ומרובעים. אימא ופיה דומה כו' – השוליים עשויין כספינה. כמין דוקרנין – כמין קנים הדוקרנין, קנים שיש בהן ענפים הרבה, דהו מפרצלין. נפסל במסעות – כשנוסעין ישראל במדבר ומפרקים המשכן, ונושאים השלחן עם הלחם, כדכתיב (במדבר ד) "ועל שלחן הפנים יפרשו בגו תכלה" – מי נפסל לחם ביוצא או לא? בחנייתו נפסל ביוצא – אם יוצא חוץ לקלעים, כדכתיב "והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש" (ויקרא כד). ולחם התמיד עליו יהיה – אלמא בקדושתיה קאי. מסקומו – של שולחן. במסודר – על השלחן. (במסולק) – שעדיין לא הגיע זמן לסלק את זה עד שנסעו. ומכל מקום בתוך מחנה הלחים הוא, שנשאין אותו עמחן עם המשכן, ודגלי מחנה ישראל סביב להם. כי לא מפיק ליה – מעודה, והשתא נמי לא אפקיה ממחנה ליה. לדגלים – להורות איהו דגל יסע ראשון, ואיהו אמצעי, ואיהו אחרון. סילוק מסעות – שהפריכת נגלות. קדשים נפסלים ביוצא – שאין להם קלעים, ואף על פי כן המחנה קדוש, חבין ומצורעין משתלחין חוץ ממחיצתו. מצורע חוץ למחנה ישראל, והיו מהלכים בסוף מחנה, כדאמר בברכות (נדא), "את זהב בסופה", חבין חוץ למחנה ליה. אי אהל מועד דווקא הוא – אף על גב דהוגללו הפריכת, כדקתני לעיל. הכי גרסינן – אפילו קדשים נמי לא ליפסלו ביוצא, ואי אהל מועד לאו דוקא – הוא אפילו לחם הפנים נמי ליפסול. אלא כי אתא רבין אמר – אהל מועד לאו דווקא, דלדגלים הוא דאתא. וזמר דמכשיר – במסודר, דכתיב "לחם תמיד עליו יהיה" וזמר דפסיל – במסולק. שמע מינה – מדרקתני: קדשים נפסלים משום פסול יוצא. יש סילוק מסעות בלילה – שאם יהיה נעלה הענן בלילה, היו נוסעים מיד, ולא היו ממתינים עד הבקר. אימת מידול – קלעים. בלילה לא מצו עקרי – דכתיב "יומם" ברישא, והדר "לילה". קא משמע לן. ורמינהו – דקתני: חבין ומצורעין משתלחין. בפסח הבא כמזמא – כגון שרוב ציבור טמאים, כדאמר (פסחים טו.ב): איש נדחה לפסח שני, ולא ציבור. וטומאת מת הותרה להם, כדכתיב (במדבר ט) "טמא נפש", אבל לא יזבח וצרעת.

מיתבי: כמין כוורת היה לה בתנור, ודומה כמין טבלא מרובעת! – אימא: ופיה דומה כמין טבלא מרובעת. תניא כמין דאמר כמין ספינה רוקדת, דתניא: ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפרצלין מראשיהן, כמין דקרנין היו, שסומכין בהן את הלחם, שהוא דומה כמין ספינה רוקדת. איבעיא להו: לחם הפנים נפסל במסעות, או אינו נפסל במסעות? רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר: נפסל, וחד אמר: אינו נפסל. מאן דאמר נפסל – דכתיב "כאשר יחנו בן יסעו", מה בחנייתו נפסל ביוצא, אף בנסיעתו נפסל ביוצא. מאן דאמר אינו נפסל – דכתיב "ולחם התמיד עליו יהיה". – ואידך נמי, הא כתיב "כאשר יחנו בן יסעו"! – לאידך גיסא, מה בחנייתו נפסל ביוצא, אף בנסיעתו נפסל ביוצא. לא מפיסיל, אף בנסיעתו נפסל ביוצא. לא מפיסיל. – ואידך נמי, הא כתיב "ולחם התמיד עליו יהיה"! אלא כי אתא רב דימי אמר: במסודר – דכולי עלמא לא פליגי, אלא כי פליגי – במסולק. מאן דאמר נפסל – דכתיב "כאשר יחנו בן יסעו", מה בחנייתו נפסל ביוצא, אף בנסיעתו מפיסל ביוצא. למאן דאמר אינו נפסל – דכתיב "ונסע אהל מועד", אף על פי שנסע – אהל מועד הוא. – ואידך נמי, הכתיב "כאשר יחנו בן יסעו"! – לאידך גיסא, מה בחנייתו נפסל ביוצא, אף בנסיעתו נפסל ביוצא. לא מפיסיל, אף בנסיעתו נפסל ביוצא. לא מפיסיל. – ואידך נמי, הא כתיב "ונסע אהל מועד"! – ההוא לדגלים הוא דאתא. – ואידך? – מ'מחנה הלחים בתוך המחנות" נפקא. מיתבי: בשעת סילוק מסעות – קדשים נפסלין ביוצא, חבין ומצורעין משתלחין חוץ למחיצתו. מאי לאו אפילו לחם הפנים? – לא, פר מלחם הפנים. – מה נפשך? אי אהל מועד דוקא הוא – אפילו קדשים נמי! אי אהל מועד לאו דוקא הוא – אפילו לחם הפנים נמי! אלא כי אתא רבין ורבי

כמין כוורת היה לה בתנור – כוורת עגולה היא, כדמוכח בפרק קמא דשבת (חא), והכא קתני "כמין טבלא מרובעת!" אלא מנוקב כוורת של קנים, שישלוט האור בכולו. מר – אמר במסודר וזמר אמר במסולק ולא פליגי – מסקא דשמעתא, דלא אמרינן אף על פי שנסע – אהל מועד הוא. – והא דמסיק ליה בפרק בתרא דזבחים (קטז.ב) – היינו לענין קדשים קלים, דנאכלין בכל מוטה: ישראל ולא בעו אהל מועד. ומיהו קשה: דבפרק "קדשי קדשים" (שם טא.ב) מסיק ליה גבי קדשי קדשים. דמפרש: בשני מקומות קדשים נאכלים, קודם שיעמידו הלחים את המשכן ולאחר שיתפרקו הלחים המשכן, ולא מפיסלי ביוצא – משום ד"אף על פי שנסע, אהל מועד הוא!" יש לומר: היתם מיידי (קודם שנפרס אהל מועד, ההמזבח וקלעי חיצו עומדים במקומן. ואם תאמר: וכיון שנסתלק המזבח, היכי מתאכלין? האמר רבי אלעזר היתם: מזבח שנפגם – אין אוכלין בגינו שירי מנחה. ורבי ישמעאל ברבי יוסי נמי קאמר: כל הקדשים שנשחטו שם – פסולין, ואפילו קדשים קלים, והתם מדמי סילוק מסעות לנפגם מכותו ויש לומר: דאתאי כתנא דפליגי ארבי ישמעאל ברבי יוסי. ובקטורס פירש היתם: ד"שני מקומות" – לאו לאחר שנסעו ונסתלק המזבח קאמר, אלא חד מנייהו כדאתא בעד שהמשכן נטוי כמשפטו, וחד – לאחר שפרקו קדשיו ויריעותיו, ועדיין המזבח במקומו. ו"קודם שיעמידו לים המשכן" דנקט – לאו דווקא נקט חדא, דלא משכחת לה שיהא המזבח מונח קודם העמדת המשכן. שהרי קודם שחנו בני קתה נשאי המזבחות, והו חנוני בני גרשון ובני מררי נשאי המשכן, ומקימין אותו. אבל בנסיעתו, שהיו מורידין המשכן תחלה, ונשאין בני גרשון ובני מררי אחר דגל ראשון, ובני קתה אחר דגל שני, כדי שיהו קודמין בני גרשון בחנייתו, ומעמידין את המשכן לפני בא בני קתה. כדכתיב אחר נסע בני יהודה (במדבר י) "והורד המשכן", ואחר שני דגלים כתיב (שם) "ונסעו הקהתים נשאי המקדש" – והיינו ארון ומזבחות וכלי שרת. והקינו בני גרשון המשכן עד כוואם של שני קתה. ועוד: אי בששיני שני הסדר מוקמת לה, היכי שחטו קרבנם קודם שיעמידו המשכן? הא אמרין ב"איהו מקומן" (זבחים נה.ב): שלמים ששחטן קודם שיעמידו הלחים את המשכן – פסולין. ואי גרסינן לה, מיתוקמא בששיני את הסדר, וההיא ד"איהו מקומן" – שלמים דווקא קאמר, ומשום דכתיב ברו "ושחטו פתח אהל מועד", ולא יליף שאר קדשים מנייהו. עד כאן לשונו. והא דתנן גבי תמיד (ל.ב) לא היה השוחט שוחט עד שישמע קול שער גדול שנפתח – למצוה בעלמא. ואם תאמר: ולעיל אמאי איצטרך לשנוי "ההוא לדגלים הוא דאתא", לימא "לקדשים קלים" הוא דאתא? כדמוכח בפרק בתרא דזבחים (קטז.ב)! ויש לומר: דאם כן לא היה ליה למתליה באהל מועד. ואם תאמר: ולקומה שמע מינה יש סילוק מסעות בלילה – פירש בקטורס: מדרקתני קדשים נפסלין. דאי אין סילוק מסעות בלילה, אימת מידול קלעים? בצרפא – מאי איריא משום יוצא, תיפוק לי דאיפסיל ליה בלילה? דלמא נפקא מינה היכא דנסע באמצע היום – דקדשים שנשחטו היום נפסלין משום יוצא, ולא משום לינה! ונראה לפרש: דקאי אפלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, דאיריי בלחם הפנים, ומסקין דמסולק נפסל ממסעות. ועל כרחיה בשבת לא היו נוסעין, דאפילו לא היו תחומין מדאורייתא – לא היו יכולין ליסע. משום איסור הוצאה ואיסור חנוכה. להכי דייק: דאי אין סילוק מסעות בלילה – תיפסול הלחם בלילה. ואי הוה אמרינן דבשום פעם לא היו נוסעין, אלא או בתחלת היום או בתחלת הלילה – הוה מצינו למימר דדייק מברייאת שפיר. אין

בדקדשי קדשים, וכגון שהמזבח והקלעים במקומן! ויש לומר: דמשמע ליה "ונסע אהל מועד" – שנסתלק הכול, אפילו המזבח. שמע מינה יש סילוק מסעות בלילה – פירש בקטורס: מדרקתני קדשים נפסלין. דאי אין סילוק מסעות בלילה, אימת מידול קלעים? בצרפא – מאי איריא משום יוצא, תיפוק לי דאיפסיל ליה בלילה? דלמא נפקא מינה היכא דנסע באמצע היום – דקדשים שנשחטו היום נפסלין משום יוצא, ולא משום לינה! ונראה לפרש: דקאי אפלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, דאיריי בלחם הפנים, ומסקין דמסולק נפסל ממסעות. ועל כרחיה בשבת לא היו נוסעין, דאפילו לא היו תחומין מדאורייתא – לא היו יכולין ליסע. משום איסור הוצאה ואיסור חנוכה. להכי דייק: דאי אין סילוק מסעות בלילה – תיפסול הלחם בלילה. ואי הוה אמרינן דבשום פעם לא היו נוסעין, אלא או בתחלת היום או בתחלת הלילה – הוה מצינו למימר דדייק מברייאת שפיר. אין

אין טמאי מתים משתלחים – כגון עכשיו, שהוגללו הפרוכת, דאין מחיצה לטמאי מתים להשתלח, דטמא מת מותר ליכנס למחנה ליה, כדאמרין בסוטה פרק "היה נוטל" (כב), ובפסחים בריש "אלו דברים" (סז), לא טמא מת בלבד אמר, אלא אפילו מת עצמו, שנאמר "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" – עמו במחיצתו, ואם תאמר: והיכי ליפנין טמא מת ממת? שאני מת דאין לו טהרה במקדש,

כדאימא בסוף עירובין (קד), הכמינס שרץ למקדש – פטור, ואף על פי שהיו נושאין ארנו של יוסף עמו במחיצתו, ומכל מקום קשה: הא קא חשיב רבותא, אפילו מת עצמו יש לומר: דסבר כמאן דאמר חייב, אי נמי חשיב בנינו טהרה במקדש, דיש לאדם חי טהרה. לישתו ועריכתו בחוץ – אלמא מדרת יבש לא נתקדשה, דאי נתקדשה – מינניא מילתא אי אפיק ליה אבראי, ולא כפירוש הקנטרס דמפרש מטעם פסול יוצא, דמשום קידוש כלי – לא מיפסיל בירצא, כדפרישית בפרק קמא (טז), והאי ד"כל המנחות נילשות בפרשור, אפילו מנחת מאפה" פירשתי בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות נה), שהוא קשה כבבול – שבה הוא לתלמיד חכמים, כדאמר בפרק קמא דתענית (ו,א): כל תלמיד חכם שאינו קשה כבבול – אינו תלמיד חכם.

ומאי קשיא דילמא עשרון לא מקדש תנור מקדש – תימא: אכתי קשיא סיפא, דקתני: חביתו כדול גדול – לישתו ועריכתו בפנים, אלמא, מדרת יבש נתקדשה ויש לומר: דאף על גב דעשרון לא נמשח, חצי עשרון – נמשח, משום דאמרין בפרק קמא (מנחות ח,א): חביתו כדול גדול, רבי יוחנן אמר: אינה קדושה לחצאין, ובהאי שמעתא אמר רבי חנינא: אין מנחה קדושה בלא שמן, ואם כן, צריך להניח בביתא או בבלי שרת אחד עשרון שלם של חביתו, ושלשת לוגין שמן, כדי לקדש בכלי שרת, ובתוך הביסא עצמה היה נתון הסולת לצד אחד, והשמן לצד אחד – לפי שצריך אחד כך לחלק הסולת בפני עצמו בחצי עשרון, והשמן בפני עצמו לוג ומנחה שחרית ולוג ומנחה בין הערבים, וכיון דאתקדש בכלי שרת – גנאי הוא להשיב אחד כך בכלי חול, ולא מסתבר למימר שיוכל לחלק הסולת והשמן קודם שיתקדש בביתא, ויניח בתוך הביסא עצמה של שחרית לצד אחד, ושל בין הערבים לצד אחד, דהא דריש בפרק קמא (שם): אמר קרא "מנחה מחציתה" – הבא מנחה, ואחר כך חציה, ומיידו למאן דאמר בפרק קמא (שם): קדושה לחצאין, ומנחה משלם דמביא, לא נצרכא אלא להביאה שלם מביתו, קשה: מאי שנא חצי עשרון דלא נמשח? ויש פירושין מרש"י שכתוב בהן בסוף "התבנות" (נמחות נב), לפי שהיו צריכין לעשרון למדוד בו שאר מנחות, כל יחיד המתנדב מנחה, ופעמים מוציאין לחוץ, אבל חצי עשרון היה מיוחד לכדן גדול, ולא היה צריך למנחת נדבה של יחיד, ולא יתכן טעם זה כלל, דהא בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות נז), דדרשין מקרא, דמנחת יבש לא נתקדשה, מדכתיב "חמץ תאפינה ביכורים לה", אימתי הם "לה"? לאחר אפייה, ואף על גב דההוא קרא, גבי עשרון כתיב – לא שנא, ונראה לפרש: דלישה ועריכה דלחם הפנים ושתי הלחם – מדרת יבש הוא, דאין בהן שמן, ולישתו ועריכתו לא היתה בכלי הלח, אבל לישה ועריכה דחביתו היה בכלי הלח, דיש בה שמן שנמדד בלוג, ומדרת הלח נמשחה לכלי עלמא, ובין למאן דאמר בפרק "אלו מנחות" (מנחות עה,א): בוללן סולת, בין למאן דאמר בוללן חלות – מכל מקום בכלי שהיה לש ועורר, היה בולל, לפיכך צריך בכלי שרת, והא דנקט במתניתין "חביתו כדול גדול" – לא דוקא, דהוא הדין שאר מנחות הטענות שמן, כדאימא בתוספתא דקתני: שני יבד מעשה כלם בפנים טחינתו והקדוהו בחוץ, ולישתו ועריכתו בפנים, כל מעשיהן בפנים, ובדו כשרות עד שיבואו לבית הקמיצה, והא דלא חני במתניתין אלא חביתו – יש לומר: משום דחביתו חלוקין משתי הלחם ולחם הפנים בשני דברים: דאלו – לישתו ועריכתו בחוץ, ואין דוחות את השבת, ואלו – לישתו ועריכתו בפנים ודוחות את השבת, ועד נראה: דמתניתין נמי קתני שאר מנחות, דקתני בסופא: כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ופירש בקנטרס: לישה ועריכה – הכל בכלי שרת בפנים ולא בחוץ, ואף על גב דמשמע פירוש הקנטרס, שזו היא נמי פירושו של "ואין בהן מעשה כלי בחוץ", והכל חרא מילתא הוא, נראה לפרש: ד"אין בהן מעשה כלי בחוץ" – אטחינהו וחרקיה קאי, דלא בעו כלי שרת, כי ההיא דתוספתא. אלא דרב אשי ברוחא היא – ותברא, מי ששנה זו – לא שנה זו, דרך חולין אפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה – ואף על גב דאין כלי שרת מקדשין אלא בזמן, חוץ אין זמנו בערב שבת – לדבריהם קאמר ליה, כדפרישית בסוף "התבנות" (מנחות נא), ודיבור המתחיל "אפי לה", כלל

ומאי שנא חצי עשרון דלא נמשח? ויש פירושין מרש"י שכתוב בהן בסוף "התבנות" (נמחות נב), לפי שהיו צריכין לעשרון למדוד בו שאר מנחות, כל יחיד המתנדב מנחה, ופעמים מוציאין לחוץ, אבל חצי עשרון היה מיוחד לכדן גדול, ולא היה צריך למנחת נדבה של יחיד, ולא יתכן טעם זה כלל, דהא בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות נז), דדרשין מקרא, דמנחת יבש לא נתקדשה, מדכתיב "חמץ תאפינה ביכורים לה", אימתי הם "לה"? לאחר אפייה, ואף על גב דההוא קרא, גבי עשרון כתיב – לא שנא, ונראה לפרש: דלישה ועריכה דלחם הפנים ושתי הלחם – מדרת יבש הוא, דאין בהן שמן, ולישתו ועריכתו לא היתה בכלי הלח, אבל לישה ועריכה דחביתו היה בכלי הלח, דיש בה שמן שנמדד בלוג, ומדרת הלח נמשחה לכלי עלמא, ובין למאן דאמר בפרק "אלו מנחות" (מנחות עה,א): בוללן סולת, בין למאן דאמר בוללן חלות – מכל מקום בכלי שהיה לש ועורר, היה בולל, לפיכך צריך בכלי שרת, והא דנקט במתניתין "חביתו כדול גדול" – לא דוקא, דהוא הדין שאר מנחות הטענות שמן, כדאימא בתוספתא דקתני: שני יבד מעשה כלם בפנים טחינתו והקדוהו בחוץ, ולישתו ועריכתו בפנים, כל מעשיהן בפנים, ובדו כשרות עד שיבואו לבית הקמיצה, והא דלא חני במתניתין אלא חביתו – יש לומר: משום דחביתו חלוקין משתי הלחם ולחם הפנים בשני דברים: דאלו – לישתו ועריכתו בחוץ, ואין דוחות את השבת, ואלו – לישתו ועריכתו בפנים ודוחות את השבת, ועד נראה: דמתניתין נמי קתני שאר מנחות, דקתני בסופא: כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ופירש בקנטרס: לישה ועריכה – הכל בכלי שרת בפנים ולא בחוץ, ואף על גב דמשמע פירוש הקנטרס, שזו היא נמי פירושו של "ואין בהן מעשה כלי בחוץ", והכל חרא מילתא הוא, נראה לפרש: ד"אין בהן מעשה כלי בחוץ" – אטחינהו וחרקיה קאי, דלא בעו כלי שרת, כי ההיא דתוספתא. אלא דרב אשי ברוחא היא – ותברא, מי ששנה זו – לא שנה זו, דרך חולין אפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה – ואף על גב דאין כלי שרת מקדשין אלא בזמן, חוץ אין זמנו בערב שבת – לדבריהם קאמר ליה, כדפרישית בסוף "התבנות" (מנחות נא), ודיבור המתחיל "אפי לה", כלל

ורבי אליעזר דמיקל התם, מיקל הכא, דהשתא נמי אין טמאי מתים משתלחים חוץ למחנה שלהם, דטמא מת אינו אסור אלא בעורה בלבד, ועכשיו כשהוגלל פרוכת – אין מחיצה לטמאי מתים להשתלח, דטמא מת מותר ליכנס במחנה ליה, דכתיב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" – במחיצתו, וכדאמר בפסחים (סז,א): ובלבד שלא יכנס למחנה שכניה, דהיינו עורה, והא רבנן דאמרו: אף על פי שטמאי מתים אין משתלחין, זבים ומצורעים – משתלחין, משנה לישתו ועריכתו בחוץ ואפיתו בפנים – מפרש בגמרא, ואין דוחות את השבת – אפיתו, וכשרות בבית פאני – בכל ירושלים, דקא סבר: אפיתו נמי בחוץ, גמרא אלמא מדרת יבש – כגון עשרון שנמדד בו, נתקדשו – ואי נפקי – מיפסיל בירצא, הקשה – בתירצו זה, אדם קשה – חכם ומחודד לחתך הלכה כבבול, איפסילו בלינה – דכל המנחות, משנתקדשו בכלי – נפסלים, והאי, כיון דאידיש מאתמול בתנור – איפסיל בלינה קודם שישדרנו על השולחן, במקום וריים – ולא בעורה ממש, אלא בחוץ יאפוהו כהנים וזרים שלא יחמיץ, ושניהם – רבי יהודה ורבי שמעון, בחול – בערב שבת אשכחינו דוד לכהנים דקאפו ליה, דרך חול קא אפיתו – כלומר, בחול קאפיתו ליה? בתמיה, אף כי היום יקדש בכלי – התנור ואיפסיל ליה למחר בלינה, אלמא תנור מקדש דוחה שבת, מדי תנור מקדש – דיראים אתם שלא יפסל בלינה, ואף כי היום יקדש בכלי בתמיה קאמר ליה: וכי היום יקדש בתנור? דנפקא ליה ממעילה – דכיון שסילקו (בו), מותר לכהנים, וכל שיש לו שעת דיתר לכהנים – אין בו מעילה, ולא מיבעיא דך שכבר נתקלק, אפילו זה אם היום יקדש בכלי שסידרתם על השלחן, הבו ליה, מסובן

רבי אליעזר אומר: וכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעורה בפסח הבא בטומאה, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", בשעה שטמאי מתים משתלחין – זבין ומצורעין משתלחין, אין טמאי מתים משתלחין – אין זבין ומצורעין משתלחין, משנה אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים – לישתו ועריכתו בחוץ, ואפיתו בפנים, ואין דוחות את השבת, רבי יהודה אומר: כל מעשיהם בפנים, רבי שמעון אומר, לעולם היו גילגול לומר: שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעורה וכשרות בבית פאני, גמרא הא גופא קשיא, אמרת "לישתו ועריכתו בחוץ" – אלמא מדרת יבש לא נתקדשה, ואפיתו בפנים – אלמא מדרת יבש נתקדשה! אמר רבה: הקשה אדם קשה, שהוא קשה כבבול, ומנו? – רב ששת, – מאי קשיא? דלמא עשרון – לא מקדש, תנור – מקדש! אלא אי קשיא הא קשיא: ואפיתו בפנים – אלמא תנור מקדש, ואין דוחות את השבת – איפסלה בלינה! אלא אמר רבא: הקשה אדם קשה, שהוא קשה כבבול, ומנו? – רב ששת, אמר רב אשי: מאי קשיא? דלמא מאי "מפפנים"? – במקום וריין, והא דרב אשי ברוחא היא, מה נפשך? אי אפיה בעינן וריין – לישה ועריכה נמי [בעינן] וריין! ואי לישה [ועריכה] לא בעינן וריין – אפיה נמי לא בעינן וריין! אלא דרב אשי ברוחא היא, "רבי יהודה אומר כל מעשיהם בפנים" [וכו'], אמר רבי אבהו בר כהנא: ושניהן מקרא אחד דרשו "והוא דרך חל אף כי היום יקדש בכלי", רבי יהודה סבר: בחול אשכחינהו דקא אפו ליה, אמר ליה: דרך חול קא אפיתו ליה? אף כי היום יקדש בכלי, איפסיל ליה בלינה, רבי שמעון סבר: בשבת אשכחינהו דקא אפו ליה, אמר ליה: לא דרך חול אשכחינהו? מיד תנור מקדש? שלחן הוא דמקדש, ומי מצית אמרת דבשעת אפיה אשכחינהו? והכתיב "ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה'", אלא מאי "דרך חל" דקא אמר להו? – הכי קא אמרו ליה: ליכא לחם כי אם "לחם הפנים המוסרים מלפני ה'", אמר להו: לא מיבעיא האי, דכיון דנפקא ליה ממעילה – דרך חול הוא, אלא אפילו האיך נמי ד"היום יקדש בכלי" הבו ליה דליכול, מסובן

ומאי שנא חצי עשרון דלא נמשח? ויש פירושין מרש"י שכתוב בהן בסוף "התבנות" (נמחות נב), לפי שהיו צריכין לעשרון למדוד בו שאר מנחות, כל יחיד המתנדב מנחה, ופעמים מוציאין לחוץ, אבל חצי עשרון היה מיוחד לכדן גדול, ולא היה צריך למנחת נדבה של יחיד, ולא יתכן טעם זה כלל, דהא בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות נז), דדרשין מקרא, דמנחת יבש לא נתקדשה, מדכתיב "חמץ תאפינה ביכורים לה", אימתי הם "לה"? לאחר אפייה, ואף על גב דההוא קרא, גבי עשרון כתיב – לא שנא, ונראה לפרש: דלישה ועריכה דלחם הפנים ושתי הלחם – מדרת יבש הוא, דאין בהן שמן, ולישתו ועריכתו לא היתה בכלי הלח, אבל לישה ועריכה דחביתו היה בכלי הלח, דיש בה שמן שנמדד בלוג, ומדרת הלח נמשחה לכלי עלמא, ובין למאן דאמר בפרק "אלו מנחות" (מנחות עה,א): בוללן סולת, בין למאן דאמר בוללן חלות – מכל מקום בכלי שהיה לש ועורר, היה בולל, לפיכך צריך בכלי שרת, והא דנקט במתניתין "חביתו כדול גדול" – לא דוקא, דהוא הדין שאר מנחות הטענות שמן, כדאימא בתוספתא דקתני: שני יבד מעשה כלם בפנים טחינתו והקדוהו בחוץ, ולישתו ועריכתו בפנים, כל מעשיהן בפנים, ובדו כשרות עד שיבואו לבית הקמיצה, והא דלא חני במתניתין אלא חביתו – יש לומר: משום דחביתו חלוקין משתי הלחם ולחם הפנים בשני דברים: דאלו – לישתו ועריכתו בחוץ, ואין דוחות את השבת, ואלו – לישתו ועריכתו בפנים ודוחות את השבת, ועד נראה: דמתניתין נמי קתני שאר מנחות, דקתני בסופא: כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ופירש בקנטרס: לישה ועריכה – הכל בכלי שרת בפנים ולא בחוץ, ואף על גב דמשמע פירוש הקנטרס, שזו היא נמי פירושו של "ואין בהן מעשה כלי בחוץ", והכל חרא מילתא הוא, נראה לפרש: ד"אין בהן מעשה כלי בחוץ" – אטחינהו וחרקיה קאי, דלא בעו כלי שרת, כי ההיא דתוספתא. אלא דרב אשי ברוחא היא – ותברא, מי ששנה זו – לא שנה זו, דרך חולין אפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה – ואף על גב דאין כלי שרת מקדשין אלא בזמן, חוץ אין זמנו בערב שבת – לדבריהם קאמר ליה, כדפרישית בסוף "התבנות" (מנחות נא), ודיבור המתחיל "אפי לה", כלל

מנחות דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכג

יתכן שבזאת נתקשה רב ששת, מקשה הגמרא: **מאי קשיא, הלא** –
שמן העשרון וכלי שמדדו בו מדת עשרון **לא מקדש**, ועל כן לשים
ועורכים אף בחוץ, אבל התנור **מקדש**, כלומר צריך שיתקדשו
בתנור, ועל כן אפיתן בפנים. ולא יתכן לומר שזו היא הקושיא
שהוקשתה לרב ששת, שהרי בחידודו בודאי היה מתרצה כך.
הגמרא מבארת במה אכן נתקשה רב ששת: **אלא אי קשיא, הא**
קשיא – מה שקשה כאן, הוא זה, ששינוי במשנה, **ואפיתן** של שתי
הלחם ולחם הפנים **בפנים**, **אלא** – מוכח, שהתנור **מקדש** את
הלחם באפיתו ולכן הלחם נאפה בפנים כדי שיתקדש בתנור,
ובהמשך המשנה שנינו, **ואין** אפיתן של לחם הפנים דוחות **את**
השבת, דהיינו שהלחם נאפה בערב שבת, ואם כן שהמשנה סוברת
שהתנור מקדש, קשה, הרי **איפסלה בלינה** – הלחם שנתקדש
באפיתו מערב שבת נפסל בלינה של בליל שבת. **(אלא) אמר רבא,**
קושיא זו **הקשה ארם קשה**, שהוא **קשה כפרול**, ומנו **רב ששת**,
ואם כן קשה לתרץ קושיא זו.
רב אשי מתרץ את קושיית רב ששת: **אמר רב אשי, מאי קושיא** הרי
ניתן לתרצה באופן זה, **שדלמא מאי מכפנים** – שמא מה ששינוי
במשנה שלחם הפנים נאפה בפנים, אין הכוונה שיאפודו בעזרה וכדי
שיתקדש בתנור, אלא שיאפודו **במקום זריזין** (וכהנים), כלומר
לכהנים שהם זהירים יאפו את הלחם, כדי לשמרו מחימוץ, ובאמת
הוא נאפה אפילו בחוץ, שאין התנור מקדש, ולפיכך אפילו שנאפה
בערב שבת אינו נפסל בלינה.
הגמרא מבארת שתירוצו של רב אשי אינו נכון, ואם כן קשה קושיית
רב ששת: **והא** – תירוצו זה **דרב אשי, ברוותא היא** – אינו נכון, משום
שמה **נפשה** – מה שתאמר קשה הוא, **דאי באפיה** של לחם הפנים
חוששים לחימוץ, ועל כן **בעינן** – צריכים **זריזין** (וכהנים), אם כן
בלישה **ועריכה נמי** **(בעינן) זריזין**, כדי שלא יחמיצו, ומדוע המשנה
לא מצריכה לעשות בורזין, **ואי ללישה** **(ועריכה) לא בעינן זריזין**,
ומשום שאין חוששים לחימוץ, **באפיה נמי** אין לחשוש לחימוץ ולא
בעינן זריזין, ומדוע המשנה מצריכה לאפות בורזין. **אלא** מטעם
קושיא זו שהוקשתה, תירוצו **דרב אשי, ברוותא היא**.
שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר, כל מעשיהן** של לחם הפנים ושתי
הלחם ולשתן עריכתן ואפיתן, נעשים **בפנים** **(וכו')** משום שסבר
שהתנור מקדש, וממילא לא היה ניתן לאפות את הלחם אלא בשבת,
שהרי אם יאפודו מערב שבת יקדשו התנור באפיתו ויפסל בלינה.
ורבי שמעון אומר, שאפית הלחם כשרה אף בחוץ, משום שסובר
שהתנור אינו מקדש, ולשיתנו אפית הלחם אינה דוחה את השבת,
שכיון שאין התנור מקדשו, גם כשיאפה בערב שבת הוא לא יפסל
בלינה.
הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון במשנתנו: **אמר**
רבי אבהו בר כהנא, וישניהן – רבי יהודה ורבי שמעון, **מקרא אחד**
דרשו – למדו את דינם מאותו המקרא, שכשברך דוד משאול לנוב
עיר הכהנים, אמר לכהנים **בענין לחם הפנים** **(שמואל א' כ"א)** **והוא דרך**
חול אף כי היום קדש כפלי, וכל אחד מהתנאים מבאר כסברתו,
מה היתה כוונת דוד בדבריו.
דברי דוד לכהנים לרבי יהודה: **רבי יהודה סבר, כחול אשכחניהו**
דקא אפו ליה – ביום חול (ערב שבת) מצאם דוד לכהנים באפיתם
את לחם הפנים, ועל כך **אמר להו** לכהנים, האם **דרך חול קא**
אפיתו ליה – ביום חול אתם אופים את הלחם, על אף כי באפיתו
בתנור של קודש כבר היום (בערב שבת) הוא **קדש כפלי**, דהיינו
שאפיתו עתה תקדשו כבר היום, **ואפסיל ליה בלינה**, אלא עליכם
לאפותו בשבת עצמה, וממקרא זה הוכיח רבי יהודה שהתנור מקדש
ללחם ואפיתו דוחה את השבת.
דברי דוד לכהנים לרבי שמעון: **רבי שמעון סבר, בשבת אשכחניהו**
דקא אפו ליה משום שסברו שצריך שהתנור יקדש את הלחם, ולא
אפודו מערב שבת כדי שלא יפסל בלינה, ועל זה **אמר להו**, האם **לא**
דרך חול בעיתו למיעבדיה – האם לא ביום חול (דהיינו בערב שבת)
היה עליכם לאפותו ומדוע אפיתם בשבת, **מדי** **(האם) התנור**

רבי אליעזר אומר, יבול היית לומר, שאם **דחקו זבין ומצורעין**
האסורים להיכנס לבית המקדש, ונכנסו **לעזרה בפסח הקא**
בטומאה, דהיינו באופן שרוב ישראל טמאי מתים שמקריבים
בטומאה, **יבול יהו חייבין** ברת כטמא הנכנס לעזרה, שהרי אף עתה
הזבים ומצורעים לא הותרו להקריב בטומאה, **תלמוד לומר** **(במדבר ה**
א **)'וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש'**, כלומר
הכתוב מקיש ומשווה את הזבים ומצורעים לטמאי המתים, **שכשעה**
שטמאי מתים משתלחין, אף **זבין ומצורעין משתלחין**, ובשעה
שאין טמאי מתים משתלחין, אין זבין ומצורעין משתלחין, ובפסח
הבא בטומאה שטמאי מתים אינם משתלחים, אף זבים ומצורעים
שדחקו ונכנסו לא יתחייבו ברת.
ורבי אליעזר סובר שזב ומצורע שנכנסו לעזרה בפסח הקרב
בטומאה אינם מתחייבים [משום שבפסח הקרב בטומאה אין דין
שילוח לטמאי מתים, והוקשו זבים ומצורעים לטמאי מתים], יסבור
שאף בשעת גלילת הפרוכות שאין טמאי מתים משתלחים לפי שאין
מתנה שכינה קיים, נלמד מההיקש שהותרו זבים ומצורעים להיכנס
לשם. ולפיכך הבריייתא שלומדת שלאחר גלילת הפרוכות הותרו זבים
ומצורעים להיכנס למקום המשכן היא כרבי אליעזר, והבריייתא
שלומדת שאף בשעת המסעות אין זב ומצורע רשאים להיכנס,
סוברת כחכמים שנחלקו על רבי אליעזר, וסוברים שזב ומצורע
שנכנסו בפסח הבא בטומאה חייבים ברת.

משנה

משנתנו ממשיכה בדיני שתי הלחם ולחם הפנים, ומבררת היכן מקום
לישתם עריכתם ואפיתם: **אחת שתי הלחם, ואחת לחם הפנים,**
לישתן ועריכתן נעשים אפילו **בחוץ** (חוץ לעזרה), ואין צריך
לעשותם במקום קדוש. **ואפיתן** נעשית רק **בפנים** (במקום קדוש),
ואין לאפותם בחוץ. וכן אפיתן של לחם הפנים ושתי הלחם **אין**
דוחות את השבת.
שיטת רבי יהודה בדין מקום לישתם עריכתם ואפיתם: **רבי יהודה**
אומר, כל מעשיהם של לחם הפנים ושתי הלחם דהיינו, אף לישתן
ועריכתן, נעשים **בפנים** העזרה, ובה חולק רבי יהודה על תנא קמא
שאומר שלשתן ועריכתן נעשים בחוץ.
שיטת רבי שמעון בדין מקום לישתם עריכתם ואפיתם: **רבי שמעון**
חולק ואומר, לעולם הוי **(תהא) רגיל לומר**, מעשה לישתן,
עריכתן, ואפיתן של **שתי הלחם ולחם הפנים, בשורות בעזרה,**
ובשורות אף בבית פאני, דהיינו בכל ירושלים.

גמרא

הגמרא מקשה, שמתחילת המשנה משמע שהמדה שמדדו בה
במקדש דברים יבשים (שאינם לחים) לא נתקדשה, ומהמשך המשנה
משמע שנתקדשה: **הא גופא קשיא** – משנה זו מצד עצמה קשה
היא, שהרי **אמר** בתחילת המשנה, **לישתן ועריכתן** של לחם
הפנים ושתי הלחם **בחוץ, אלמא** – מדין זה מוכח ש**מדת יבש** – כלי
שמדדו בו במקדש דברים שאינם לחים כגון סולת] שבה נמדדה
הסולת **לא נתקדשה**, כלומר לא נמשחה בשמן המשחה, שאם
המדה היתה קדושה הסולת היתה מתקדשת בה, ואם ילושו אותה
בחוץ היא תיפסל ביוצא. ובסוף המשנה שנינו, **ואפיתן בפנים,**
אלמא – מזה שהמשנה הקפידה שאפיתם תהא בפנים, מוכח, ש**מדת**
יבש נתקדשה, ולפיכך המדה מקדשת את הסולת, ויש לאפותה
בפנים כדי שלא תיפסל ביוצא, שאם מדת היבש לא נתקדשה, מדוע
עליו לאפות דווקא בפנים בתנור קודש.
רבה אומר, שקושיא זו, הוקשתה לרב ששת שהיה חריף, ואם כן
תירוצה אינו פשוט: **אמר רבה, קושיא זו הקשה ארם קשה** – חכם
ומחודד, שהוא **קשה** **(חד)** **כפרול** לחתוך הלכה, ומנו **(ומי הוא)**
רב ששת, כלומר, על אף שהוא אדם גדול הוקשתה לו קושיא זו,
ואם כן קשה לתרצה.
הגמרא אומרת שאפשר לתרץ את הקושיא בפשטות, ועל כן לא

ומשום שמשכן הוא, כלומר מסוכן אני. שאחזו לדוד בולמוס, ומשום פיקוח נפש הותר להאכילו אפילו קדשים שיש בהם מעילה. ואכן דברי דוד לא נאמרו כלל לגבי אופן אפיית הלחם, ולא ניתן לפרש שרבי יהודה ורבי שמעון נחלקו בביאור מקראות אלו. הגמרא מבארת במה אכן נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון: ורבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו האם הלחם מתקדש בתנור או רק על השולחן, בנמקא פליגי – בקבלה מרביתיהם הם נחלקו, שרבי יהודה קיבל מרביתו שהתנור מקדש, ורבי שמעון קיבל שהתנור אינו מקדש. הגמרא מוכיחה את דבריה מדברי המשנה: דיקא נמי – דבר זה [שרבי יהודה ורבי שמעון נחלקו בקבלה מרביתיהם] גם מדויק מדברי המשנה, דקתני – ששינוי, רבי שמעון אומר, לעולם הוי רגיל לומר, שתי הלחם ולחם הפנים בשורות בעזרה, ובשורות אפית פאני שמע מינה, כלומר, מכך שמצינו שהקפיד רבי שמעון לזכור, משמע שקיבלו מרביתו ולא ממקראות, ועל כן חשב שישתכח והרגילם לאומרו.

משנה

משנתנו ממשיכה לבאר היכן נילוש ונאפו המנחות: הכיתי בהן גדול – מנחה שהכהן גדול הקריב פעמיים בכל יום, לישתן ועצירתן ואפיתן נעשים בפנים העזרה, משום שסולת החביתין נתקדשה במדידתה בכלי שרת, ואם ילוש בחוץ תיפסל ביוצא, וכן מלאכות אלו דוחות את השבת, כלומר החביתין שהוקרבו בשבת נעשו בשבת, ומשום שאם ילוש אותם מערב שבת הם יפסלו בלינה, שהרי הם הוקדשו בכלי שרת.

אבל מהניחין ותרקתן? – ניפוח של סולת החביתין אינו דוחה את השבת, משום שהטחינה וההרקדה נעשים אף בכלי חול ויכול לעשותם מערב שבת.

האם הכנת החביתין דוחה שבת: כלל זה אומר רבי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת. ושא אפשר לה לעשותה מערב שבת, וכגון שאם יעשה בערב שבת תיפסל בלינה, דוחה את השבת.

כל המנחות יש בהן מעשה כלי – יש ללוש ולעורכן דווקא בכלי שרת, אם עושים בפנים העזרה. ואין בהן מעשה כלי – ואין צריך ללוש ולעורכן בכלי, אם עושים בחוץ.

המשנה מלמדת את מדות שתי הלחם ולחם הפנים: שתי הלחם שהוקרבו בחג השבועות, ארפן שבעה טפחים, ורחפן ארבעה טפחים, ואורך קרנותיהם – הבצק שהיה מדביק בכל פינה של הלחם שנראה כמין קרניים, הוא ארבע אצבעות.

לחם הפנים, ארפן עשרה טפחים, ורחפן חמשה טפחים, ואורך קרנותיו שבע אצבעות, רבי יהודה אומר סימן שלא תמעה ותערב בין המדות של שתי הלחם ולחם הפנים, למדתן של שתי הלחם הסימן הוא ז"ד – ז' טפחים אורכם, ד' טפחים רחבם, ד' אצבעות קרנותיהם, ולמדויותיו של לחם הפנים הסימן הוא, י"ה – י' אורכם, ה' רחבו, ז' קרנותיו.

בן זומא מביא מקור לכך שללחם הפנים היו קרנות כפי ששינוי, ושזו לו דפנות, כפי שענין זה שללחם הפנים היו קרנות כפי ששינוי, ושזו לו דפנות, כפי שהמשנה שונה בהמשך, נלמד ממקרא, שנאמר במקרא (שמות כה ל) ונתתה על השלחן לחם פנים לפני תמיד, ודורשים לחם פנים, שיהיו לו פנים, דהיינו שיהיו לו הן פנים, שהם הדפנות [שהמשנה ממשיכה ומבארת], והן פנים, שהם בליטות הקרנות.

רבי יהודה ורבי מאיר נחלקו במדות השולחן, ובתוצאה מכך נחלקו אף בצורת לחם הפנים: השולחן, ארפן עשרה טפחים, ורחפן חמשה טפחים. ולחם הפנים, ארפן עשרה טפחים, ורחפן חמשה טפחים. נותן ארפן של הלחם [עשרה טפחים] כנגד רחבו של שולחן [חמשה טפחים], נמצא הלחם יוצא מן השולחן מכל צד שנים וחצי טפחים. ובפול [מקפלו חוקף הקיפול כדופן] את הלחם בעודו בצק מפתחים [שני טפחים] ומחצה מכאן ומפתחים ומחצה מכאן [בשני צידי רוחב השולחן], נמצא ארפן של תחתית הלחם, ממלא את רחבו של

השולחן, ורחבו של הלחם, ממלא חצי אורך השולחן, הרי ששתי המערכות יחד תופסות את כל שטח השולחן, דברי רבי יהודה. רבי מאיר חולק על רבי יהודה ואומר, השלחן ארפן שנים עשר טפחים, ורחבו ששה טפחים. לחם הפנים, ארפן עשרה טפחים, ורחבו חמשה טפחים. נותן ארפן של הלחם כנגד רחבו של שולחן, ובפול מפתחים מכאן, ומפתחים מכאן, נמצא אורך תחתית הלחם תופס את כל רוחב השולחן שהיה ששה טפחים. ומפתחים רינה נותרו באמצע אורך השולחן, בין המערכות, כדי שתהא הרוח מנשבת בהם – בלחמים, שלא יתעפשו.

אבא שאול וחכמים נחלקו היכן הונחו הבזיכים: אבא שאול אומר, שם – בחלל של שני טפחים שנותן בין המערכות, הוי נותנין את שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. אומר לו חכמים לאבא שאול, והרי כבר נאמר (ויקרא כד ו) ונתת על המערכת לבונה וזה שמשמע שהלבונה תינתן על ראש המערכת, ולא על השולחן בין המערכות. אומר להם אבא שאול לחכמים, הרי כבר נאמר (במדבר כ ב) ודגל מחנה אפרים וגו' ועליו מטה מנשה ולא יתכן לפרש 'ועליו' ממש, אלא שמתה מנשה שכן בסמיכות למטה אפרים, וכן נפרש את מה שנאמר בלבונה על המערכת שתיתן בסמיכות לה, דהיינו בין המערכות.

מעשה הסניפים והקנים: וארבעה סניפין – עמודים רחבים כרוחב הלחם וגבוהים כגובה המערכת של זהב היו שם, מפותלין מראשיהן – מנוקבים בצידם הפנימי בכמין גומות רבות, עובי הגומה כעובי קנה, שהיו סומכין בהם – בסניפים, את הלחמים שבמערכת שלא ישברו מחמת כובד העליונים, שנים מהסניפים שמשו לסדר [מערכת] זה משני צדדיו [מצד רוחב השולחן], ושנים לסדר זה. ועשרים ושמונה קנים היו נותנים בין הלחמים כדי שלא יתעפשו, וצורתם כחצי קנה חלול, וחלקום ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה, ואת ראשיהם של הקנים היו נותנים בגומות שבסניפים לחזק את המערכת.

סדר סידור וסילוק הקנים: לא סידור הקנים בין לחמי המערכת החדשה, ולא נמילתם מן המסולקת, דוחה את השבת, שהרי ניתן לעשותם מערב שבת, אלא נכנס להיכל מערב שבת, ושומטו לכל קנה, ונותנו על רצפת ההיכל, אורכו של הקנה לצד ארפן של שולחן, דהיינו ממזרח למערב. ובשבת סידרו את המערכת ללא קנים, ובמוצאי שבת נתנו את הקנים בין הלחמים.

כל הכלים הנתונים על הארץ שהיו במקדש, היו נתונים ארפן לארפן של בית, דהיינו בין מזרח למערב.

נמרא

שינוי במשנה: כל המנחות יש בהן מעשה כלי שרת, אם הם נעשים מפתחים.

הגמרא מבארת מדיכין למדים שכל המנחות נעשות בכלי: שאלו את רבי, הלכה זו, שהמנחות טעונות כלי, מנין היא נלמדת. אומר להם, הרי הוא אומר (יחזקאל מו ב), ויבא אילי [המלאך], זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים [את החמטת ואת האשם] [את האשם ואת החמטת] אשר יאפו את המנחה לכלית הוציא אל הקוצר תחיצונה. כשהמלאך שהראה ליחזקאל את מראה הבית, הראה לו מקום מיוחד בקודש המיועד עבור בישול בשר האשם והחטאת ואפיית המנחות, כדי שלא יוציאום מן העזרה ויפסלו ביוצא, ובכתוב זה הוקשה מנחה לאשם וחטאת, ללמד דמנחה דומיא – צריכה להיות דומה דאשם וחטאת, מה אשם וחטאת טעונים כלי לבישולם, שכן נאמר בפסוק הנזכר אשר יבשלו, ואין בישול ללא כלי, אף מנחה נמי טעונה כלי לאפייתה, והוא הדין ללישתה ועריכתה.

שינוי במשנה: השולחן ארפן עשרה טפחים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר ורבי יהודה שנחלקו במשנה נחלקים אף עד איזה גובה השולחן מקדש: אומר רבי יוחנן, לרבי רבי יהודה האומר, שהשולחן רחב חמשה טפחים, ולפיכך מפתחים ומחצה בפול

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכה

כלל אמר רבי עקיבא בר' – בפרק "רבי אליעזר אומר אם לא הביא" (שבת קלגא) ובפרק "אלו דברים" (פסחים טט, פסח כרבי עקיבא – משום דאיכא צריכותא גבי פסח ומילה, אבל הכא – ליכא צריכותא. ומיהו אמילתיה דרבי עקיבא לא בעי צריכותא, דאשמעין בכל דוכתא מאי דרזי שבת. כל הכלים שהיו במקדש אורכן לאורכו של בית בגמרא תנאי: חוץ מארוך, שאורכו לרוחבו של בית. ובשולחן ומנחה פליגי רבי רבי אלעזר ברבי שמעון, ומתניתין כרבי, דאמר: רוחבו מערב מנתין. שאלו את רבי זו מנין – אמנתין קאי, וקאמר: מנין שכל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים. ולא לענין קמיצה מכלי שרת וקידוש קומץ בכלי שרת איירי – דבהאי קרא דמיתא, איירי בבישול חטאת ואשם ואפית מנחה, ולא מיירי בקידוש קומץ כלל. ומוחקשא ד"זאת התורה" נפקא לן לעיל בסוף פרק "התורה" (פבג). מה עולה טענה כלי, דכתיב "ויקח את המנאכלת" – אף כל טען כלי, וקמיצה כנגד שחיטה, וקידוש קומץ כנגד קבלה, כדאמר לעיל בפרק שני (יגב). אלא הכא בלישה ועריכה ואפיה של מנחה מיירי, דאיתקש אפיה דמנחה לבישול דחטאת ואשם, מה הם טענין כלי – דכתיב "וכלי חרס אשר תבשל בו ישר, ואם בכלי נחשת בושלה". ומיהו מזה אין ראיה, דלאו למיירי חובה קאמר, אלא כדפירש בקנטרס: דכתיב "אשר תבשל בו", ואין בישול בלא כלי. ובפנים משתעי קרא, דאי בחוץ – הרי חטאת ואשם נפסל ביצא, ועד כתיב ביה "לכלי הוציא אל החיצון", אף אפיה דמנחה טענין כלי שרת, והוא הדין לשה ועריכה. וצריך לדרוק: לאיזו מנחה איצטריך קרא, אי למנחת מחבת ומרחת ומאפה תנור – הא כתיב בהו כלי ואילו למנחת סלת – אין בה אפיה חקם קמיצה

והאיכא בויכין – הקשה בקנטרס: אמאי פריך הכי, דהא שולחן לא מקדש להו לבויכין? ונראה: דלא קשה (ליה) מיירי, דהא אמרין בפרק קמא (מנחות א,י) דקומץ מנחה מכלי שעל גבי קרקע, שכן מצינו בסילוק בויכין – משמע דהוי בקומץ מעל גבי השלחן. לא

שם מפורצלין מראשיהן, שהיו סומכין בהם, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה, ועשרים ושמונה קנים פחצי קנה הלול, ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. לא סידור קנים ולא נמילתם דוחה את השבת, אלא נכנס מערב שבת ושוממו ונותנו לארפו של שלחן. כל הכלים שהיו במקדש, ארפן לארפן של בית. גמרא "כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים". שאלו את רבי: זו מנין? אמר להם, הרי הוא אומר "ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את החפאת ואת האשם אשר יאפו את המנחה לכלי הוציא אל החיצון", מנחה דומיא דאשם וחפאת, מה אשם וחפאת טעונין פלי, אף מנחה נמי טעונה פלי. "השולחן ארפן עשרה". אמר רבי יוחנן: לדברי האומר מפתים ומחצה פופל, נמצא שלחן מקדש חמשה עשר מפתים למעלה. לדברי האומר מפתים פופל, נמצא שלחן מקדש שנים עשר מפתים למעלה. והאיכא קנים! קנים שקועי משקע להו. מאי טעמא? משום אינפויש להם, סוף סוף קא מינעפש להם! דמנבה ליה פורתא. והאיכא ההוא פורתא! פיון דלא הוי מפה לא חשיב ליה. – והאיכא בויכין? – בגויה דלחם הוי יתבי, ולבהדי לחם הוי קיימי. – והאיכא קרנות! – קרנות לגויה דלחם פיון להו, ולחם עליהו נח ליה. והאיכא

מסוכן הוא – שאחזו בולמוס, ותנן: מי שאחזו בולמוס – מאכילין אותו עד שיאורו עיניו, אפילו ביום הכפורים, בימא בפרק בתרא (פגא). בגמרא פליגי – מר גמיר ליה מרביה דתנור מקדש, ומר גמיר דלא מקדש. דיקא נמי – דבגמרא פליגי, ולא בקרא, מדנקט האי לישנא "לעולם הוי רגיל לומר" בר', משנה חביתי כהן גדול לישתן ועריכתו בפנים – ולדברי הכל אותו חצי עשרין שהיה חלק בו עשרתו של כהן גדול – נמשה. והאי דלא משחו עשרין שלם – מפני שכל אדם מודר בו מנחתו, דפעמים שמצויא לחוץ. אבל זה אינו מסור אלא לכהנים לחצות בו עשרותם. ושאי אפשר – אפיתין אי אפשר לעשות מאתמול, ולא לשה ועריכה. דכיון קדרשה בכלי – מיפסל בלינה. מעשה כלי – לשה ועריכה – הכל בכלי שרת בפנים, ולא בחוץ. וקרנותיה – שהיה מדביק בצק לכל זוית, כעץ קרנים. ואורך הקן – ארבע אצבעות. שלא תפעה – בין שתי הלחם ללחם הפנים, בין בשיעור רוחב בין בשיעור אורך וקרנות. וז"ד יהי' – "יד" – שתי הלחם: אורכה – ז', ורחבה – ד', וקרנותיה – ד'. והי' – לחם הפנים: ארכו – י', ורחבו – ה', וקרנותיו – ז'. שיהא לו פנים – דפנות. ולישנא אחרינא: שיהא לו פנים – זוית, וזן הן הקרנות. ארכו עשרה ורחבו חמשה – כדכתיב "אמתים ארכו ואמה רחבו". ורבי יהודה לטעמיה, דאמר: אמת כלים – באמת בת חמשה. ונותן אורכו של לחם כנגד רוחבו של שלחן. וכופל – הלחם. מפתים ומחצה – למעלה מיכן ומיכן, ובזן הן הקרנות, ונמצא זקופות בשוה לשפת השלחן. ולמאן דאמר: כמין ספינה וקודת – הוה הך דפנות הולכות וזוקפות בשיפוע. ונמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן – ורחבו מחזיק חצי אורך השלחן. וכשהיה סודר האחר אצל, נמצא שלחן כולו מלא. אורכו שנים עשר – רבי מאיר לטעמיה, דאמר: כל האמות היו בבינונית, והלחם עשרה, דבדא לא פליגי. ומפתים ריוח כאמצע – בין שתי הסדרים. דרוחב הלחם אינו אלא חמשה, ושני הסדרים מחזיקים עשרה טפחים כאורך השלחן – פשו להו טפחים, והם ריוח בין סדר לסדר, שתהא רוח מנשבת בהם, שלא יתעפשו. אבא שאל אומר שם – באותו ריוח שבין סדר לסדר, בו נותנין בויכים. על המערכת – "על" ממש. ועליו משה – הוה אותו "על" בסמוך. המפוצלים – לתת ראשי הקנים באותן פיצולין, והרבה פיצולין יש בהן למנין הקנים. עשרים ושמונה קנים – בגמרא מפרש כמה קנים ללחם. לא סידור הקנים – במערכת החדשה, ולא נטילתן מעל הישנה דיווח שבת. שופמן – מבין כל לחם ולחם, ומניין לאורכו של שלחן. ולמחר מסדר הלחם, ולמורצאי שבת נותן הקנים בין כל לחם ולחם, כמשפטן. כל הכלים – כגון שולחנות, אורכן לאורכו של בית, ממזרח למערב. גמרא זו מנין – שהמנחות טעונות כלי? מה חטאת ואשם טעונין כלי – דכתיב

מסוכן הוא. ורבי יהודה ורבי שמעון בגמרא פליגי. דיקא נמי, דקתני, רבי שמעון אומר: לעולם הוי רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים קשרות בעזרה וקשרות אפית פאגי. שמע מינה. משנה חביתי כהן גדול – לישתן ועריכתו ואפיתו בפנים, ודוחות את השבת, מחינתו והקרתו אינו דוחה את השבת. כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת – דוחה את השבת. כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ואין בהן מעשה כלי בחוץ. שתי הלחם – ארפן שבעה מפתים, ורחפן ארבעה מפתים, וקרנותיה ארבע אצבעות. לחם הפנים – ארפן עשרה מפתים, ורחפן חמשה מפתים, וקרנותיו שבע אצבעות. רבי יהודה אומר: שלא תפעה, וז"ד יהי'. בן זומא אומר: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", "לחם פנים" – שיהו לו פנים. השולחן ארפן עשרה ורחפן חמשה, לחם הפנים ארפן עשרה ורחפן חמשה, נותן ארפן כנגד רחבו של שולחן, וכופל מפתים ומחצה מפתים ומחצה מפתים, ונמצא ארכו ממלא רחבו של שולחן, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: השלחן ארפן שנים עשר ורחפן ששה, לחם הפנים ארפן עשרה ורחפן חמשה, נותן ארפן כנגד רחבו של שולחן, פופל מפתים מפתים ומפתים מפתים וטפחים ריוח באמצע, כדי שתהא הרוח מנשבת בהם. אבא שאל אומר: שם היו נותנין שני בויכין לבונה של לחם הפנים. אמרו לו, והרי כבר נאמר "ונתת על המערכת לבנה זבה"! – אמר להם, הרי כבר נאמר "ועליו משה מנשה". וארבעה סניפין של זהב היו שם מפורצלין מראשיהן, שהיו סומכין בהם, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה, ועשרים ושמונה קנים פחצי קנה הלול, ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. לא סידור קנים ולא נמילתם דוחה את השבת, אלא נכנס מערב שבת ושוממו ונותנו לארפן של שלחן. כל הכלים שהיו במקדש, ארפן לארפן של בית. גמרא "כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים". שאלו את רבי: זו מנין? אמר להם, הרי הוא אומר "ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את החפאת ואת האשם אשר יאפו את המנחה לכלי הוציא אל החיצון", מנחה דומיא דאשם וחפאת, מה אשם וחפאת טעונין פלי, אף מנחה נמי טעונה פלי. "השולחן ארפן עשרה". אמר רבי יוחנן: לדברי האומר מפתים ומחצה פופל, נמצא שלחן מקדש חמשה עשר מפתים למעלה. לדברי האומר מפתים פופל, נמצא שלחן מקדש שנים עשר מפתים למעלה. והאיכא קנים! קנים שקועי משקע להו. מאי טעמא? משום אינפויש להם, סוף סוף קא מינעפש להם! דמנבה ליה פורתא. והאיכא ההוא פורתא! פיון דלא הוי מפה לא חשיב ליה. – והאיכא בויכין? – בגויה דלחם הוי יתבי, ולבהדי לחם הוי קיימי. – והאיכא קרנות! – קרנות לגויה דלחם פיון להו, ולחם עליהו נח ליה. והאיכא

מסוכן הוא – שאחזו בולמוס, ותנן: מי שאחזו בולמוס – מאכילין אותו עד שיאורו עיניו, אפילו ביום הכפורים, בימא בפרק בתרא (פגא). בגמרא פליגי – מר גמיר ליה מרביה דתנור מקדש, ומר גמיר דלא מקדש. דיקא נמי – דבגמרא פליגי, ולא בקרא, מדנקט האי לישנא "לעולם הוי רגיל לומר" בר', משנה חביתי כהן גדול לישתן ועריכתו בפנים – ולדברי הכל אותו חצי עשרין שהיה חלק בו עשרתו של כהן גדול – נמשה. והאי דלא משחו עשרין שלם – מפני שכל אדם מודר בו מנחתו, דפעמים שמצויא לחוץ. אבל זה אינו מסור אלא לכהנים לחצות בו עשרותם. ושאי אפשר – אפיתין אי אפשר לעשות מאתמול, ולא לשה ועריכה. דכיון קדרשה בכלי – מיפסל בלינה. מעשה כלי – לשה ועריכה – הכל בכלי שרת בפנים, ולא בחוץ. וקרנותיה – שהיה מדביק בצק לכל זוית, כעץ קרנים. ואורך הקן – ארבע אצבעות. שלא תפעה – בין שתי הלחם ללחם הפנים, בין בשיעור רוחב בין בשיעור אורך וקרנות. וז"ד יהי' – "יד" – שתי הלחם: אורכה – ז', ורחבה – ד', וקרנותיה – ד'. והי' – לחם הפנים: ארכו – י', ורחבו – ה', וקרנותיו – ז'. שיהא לו פנים – דפנות. ולישנא אחרינא: שיהא לו פנים – זוית, וזן הן הקרנות. ארכו עשרה ורחבו חמשה – כדכתיב "אמתים ארכו ואמה רחבו". ורבי יהודה לטעמיה, דאמר: אמת כלים – באמת בת חמשה. ונותן אורכו של לחם כנגד רוחבו של שלחן. וכופל – הלחם. מפתים ומחצה – למעלה מיכן ומיכן, ובזן הן הקרנות, ונמצא זקופות בשוה לשפת השלחן. ולמאן דאמר: כמין ספינה וקודת – הוה הך דפנות הולכות וזוקפות בשיפוע. ונמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן – ורחבו מחזיק חצי אורך השלחן. וכשהיה סודר האחר אצל, נמצא שלחן כולו מלא. אורכו שנים עשר – רבי מאיר לטעמיה, דאמר: כל האמות היו בבינונית, והלחם עשרה, דבדא לא פליגי. ומפתים ריוח כאמצע – בין שתי הסדרים. דרוחב הלחם אינו אלא חמשה, ושני הסדרים מחזיקים עשרה טפחים כאורך השלחן – פשו להו טפחים, והם ריוח בין סדר לסדר, שתהא רוח מנשבת בהם, שלא יתעפשו. אבא שאל אומר שם – באותו ריוח שבין סדר לסדר, בו נותנין בויכים. על המערכת – "על" ממש. ועליו משה – הוה אותו "על" בסמוך. המפוצלים – לתת ראשי הקנים באותן פיצולין, והרבה פיצולין יש בהן למנין הקנים. עשרים ושמונה קנים – בגמרא מפרש כמה קנים ללחם. לא סידור הקנים – במערכת החדשה, ולא נטילתן מעל הישנה דיווח שבת. שופמן – מבין כל לחם ולחם, ומניין לאורכו של שלחן. ולמחר מסדר הלחם, ולמורצאי שבת נותן הקנים בין כל לחם ולחם, כמשפטן. כל הכלים – כגון שולחנות, אורכן לאורכו של בית, ממזרח למערב. גמרא זו מנין – שהמנחות טעונות כלי? מה חטאת ואשם טעונין כלי – דכתיב שש חלות זו על גב זו – נמצא שלחן מקדש כו'. ונפקא מינה, דאי יהיב באייר השלחן מידי, בתוך חמשה עשר טפחים – מקדש ליה, ליפסל בלינה. והאיכא קנים – שבין כל לחם ולחם, ואיכא טפי משקע להו – פגומות ערשה בלחם, בעוד שהיה בצק, והקנים היו משוקעים בהם, ואינו מגביה הלחם. וקא פריך מאי טעמא – כלומר, מכדי קנים מאי טעמא היו בין כל לחם? משום עיעפויש – שיהא אייר ביתנים, שלא יתעפשו. כוף סוף – כיון דמשקע להו, ליכא איירא, ומיעפשו הלחם. פורתא – שלא יהא משוקע כל כך. והאיכא בויכין – קשיא לי: אמאי פריך הכי, דהא שלחן לא מקדש להו לבויכין? והאיכא קרנות – שבוטלין, ועשוין בראשי הדופן?

לא היה שם סניפין – תימה: לרבי יוסי, מה הן "קשותיו" דקרא? דלמאן (צא, אמרין: "קשותיו" – אלו הקטין, "מנקיותו" – אלו הקטנים, וכן"י פירש בפרש"י חומש: שחלקו בן חכמי ישראל, ואין לחמיו יאכפא. וחנקתום כחנקים "מנקיותו" – מניליות, כחלק לחמיו: מנקיות אלו סניפין, ואל תחש מחלוקת זה בתלמודי שגל. ומניליות נמי יז לישב אקנים נמי, שגם הם היו סופגין את הלחם. ושיר: דלוי אסניפין, ה' חכוי (שמות כט) "מנקיותו אשר יוסף בן" – שסמכין בן את

הלחם שגל לחם, מסכין הקטנים בין לחם לחתכה. ואל דכתיב (במדבר ז) "את קצות הכזב" – הכי קאמר: סניפין של קטני המסכין את הלחם, וכדפרישתי לעיל שהסניפין משמדין את הקטנים. משמע שאין צריכה העמדה אלא הלחם – משמע שאין צריכה העמדה אלא חלה התחתונה. ולעיל פירשנו (צדב, לדרברי האומר מסגרתו למטה היתה – ברגלים, אבל הדף העליון חלק היה משני צדדין, ואין לו בית קיבול. טבלא המתהפכת שיכולין להשתמש בצד זה כמו בצד זה, שחלקה היא משני צדדין – טמאה כשולחן של מקדש, שהיה מקבל טומאה, כדמפרש לקמן. ואין טבלא זו כשאר פשוטי כלי עץ, משום דרחבה היא בית קיבולה. ולדברי האומר: למעלה היתה, האי דמקבל טומאה – משום דאית לה בית קיבול, ואינה מתהפכת, וטבלא המתהפכת תיבעי לך. כך פירש בקונטרס. והאי דלא משבח בפרק "אלו מומין" (בבבא זר, לחא) טמאה מדאורייתא ואין לו תוך בכלי שטף אלא בהנך דחוה למדרסות, דלא איתקש לשק – היינו כמאן דאמר: מסגרתו למעלה היתה, דטבלא המתהפכת תיבעי לך. אי נמי: טבלא המתהפכת – ביש לה תוך חשיבא, מחמת שהיא רחבה, ולא מיקריא אין לו תוך. כך פירש בקונטרס. והא דאמר בפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא סו, א) גבי של נחתומין, דפשוטי כלי עץ מדרבנן – היינו כמאן דאמר: מסגרתו למעלה היתה, מדרבנן טמאה ומדאורייתא תיבעי. ולכל הפחות אפילו תמצוי לומר מדאורייתא טהורה, מדרבנן מיהא טמאה, ומיקל שם רבי אליעזר, משום דשטא מדאורייתא טהורה. אי נמי: ההיא שינויא – דלא כרבי יוחנן, ובמסקנא לא קאי. אי נמי: הא דמיבעי לן הכא בטבלא המתהפכת – היינו

והאיכא מסגרתו! – כמאן דאמר מסגרתו למטה היתה. ולמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה – פרקויה הוה מפרקא, ולחם בגויה דשלקון הוה יתיב. כדתניא, רבי יוסי אומר: לא היה שם סניפין, אלא מסגרתו של שלחן מעמדת את הלחם. אמרו לו: מסגרתו למטה היתה. אמר רבי יוחנן: לדברי האומר מסגרתו למטה היתה, טבלא המתהפכת – ממהא. לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה, טבלא המתהפכת – תיבעי לך. – מכלל דשלקון, בר קבול' טומאה הוא! כלי עץ העשוי לנחת הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת אין מקבל טומאה, מאי טעמא? דומיא דשק בעינין, מה שק מכליל מלא וריקן, אף כל מכליל מלא וריקן! – שלחן נמי מכליל מלא וריקן. בדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב "על השלחן הטהור"? "טהור" – מכלל דאיכא טמא. אלא, מלמד שגמגמין אותו לעולי רגלים ומראין בו לחם, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום. כדברי רבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: גם גדול נעשה בלחם הפנים, סילוקו כסידורו, שגאמר "לשום לחם חם ביום הלקחו". – ותיפוק לי משום ציפוי' מי לא תנן: השלחן והדולבקי שנפחתו או שחפין בשיש, ושייר בהן מקום הנחת כוסות – ממהאין רבי יהודה אומר: מקום הנחת חתיכות. שייר – אין, לא שייר – לא! וכי תימא: כאן – בציפוי עומד, כאן – בציפוי שאינו עומד, והא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: בציפוי עומד או בציפוי שאינו עומד? בשחיפה את לבובין

יכול שאני מרציא את השולחן ואת הטבלא והדולבקי תלמוד לומר "כל כלי עץ". יכול שאני מרציא את השולחן ואת הטבלא והדולבקי תלמוד

לומר "כל כלי" – ריבה. ומה ראית לרבות אלו ולהוציא את אלו, אחר שריבה הכתוב ומיעט? תלמוד לומר "שק" – מה שק מיוחד, שמשמש אדם ומשמש תשמישי אדם, אף אני ארבה את השולחן ואת הטבלא והדולבקי – שמשמש אדם ואת משמשי אדם, ומרציא אני את הסולם – שמשמש אדם ואינו משמש את משמשי אדם. הקולב והנחתה והמגורה – שמשמש את משמשי אדם ואינו משמש אדם. ובשארין את משמשי אדם. ועל כרחך, בשארין ראויין למדרס מייר – מודלא נקט מטה כסא וספסל, והוא ליה לרבייהו נמי משמכ. ובשארין להם בית קיבול – מודלא קאמר "מה שק מיטלטל מלא וריקן". ומיבעיא לן הא כי האי דרשא גמורה היא לו, או אסמכתא בעלמא. משום דעל כרחך אפילו למאן דאמר מסגרתו למטה, אף על פי שכל הדרשות צריכות ההיא דתורת כהנים לרביי משמשי אדם ומשמש משמשי אדם, ו"השלחן הטהור" איצטרך ללמד שמגביהין אותו לעולי רגלים – מכל מה קבל לענין טבלא, לא דרשא גמורה היא. דטבלא המתהפכת נפקא לן מ"שולחן הטהור". והשתא, של נחתומין, דפשיטא לן דהויא דרבנן – אינה משמשת אדם ומשמש אדם. והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ אפילו טומאה דרבנן אין בהן, כדמשמע בריש חולין (ג, א). דקאמר: טמא במוקדשין שבדק קרומית של קנה ושחט בה. ועל כרחך, בשעשאה כלי, דעולה טעונה כלי. ובפרק "בבל מערבין" (עירובין לא, א). דקאמר: דשקיל לה בפשוטי כלי עץ. ובפרק "כל הכלים (שבת כג, ב) גבי קנה של זיתים, דפריך בגמרא: פשוטי כלי עץ הוא ובפרק קמא דשבת (זו, א). כלי עץ, כלי זכוכית – פשוטין טהורין אפילו מדרבנן, דומיא דכלי זכוכית וסיכה בחיצין זכרים – כשרה, בפרק קמא דסוכה (יב, ב). ואי מקבלי טומאה אפילו מדרבנן – הוה פסילי לסיכור, דאמר מר: אפילו מטלניות שאין בהן שלש ואגניץ פשתן – פסולין, אף על גב דלא הוה מקבלי טומאה. כל דני לא דמו לשל נחתומין, דחשיב רחבה בבית קיבול. כדפירש בקונטרס, וכאן, דמדיא טעמא טבלא המתהפכת מדאורייתא למאן דאמר: מסגרתו למטה. ואי הוה מצי למימר דחשיב דני כטבלא של נחתומין הוה כטבלא דמשמשת אדם ומשמש אדם, כל שכן גדיא טפי, דלא דמי לכל הני דטהורין אפילו מדרבנן. ורבינו שמואל פירש שם: דהויא מסקנא לא קיימא. ורבינו תנן פירש: דהיינו טעמא דטבלא המתהפכת – לפי שיש לה בית קיבול למטה כמו שולחן, למאן דאמר מסגרתו למטה, ועדיף טפי משאר פשוטי כלי עץ שאין להם בית קיבול כלל. ואי אפשר להיות כן. דלפירושו, למאן דאמר מסגרתו למטה היתה – המסגרת קביעה בשולחן. ובפרק קמא דסוכה (ה, א) מוכח דברגלים היתה המסגרת, ולא בשולחן. דפריך: תילף מור, דאמר מר: זו כל שהוא; ומשני: דנין כלי מכלי, ואין דנין כלי מהכשר כלי. ופריך: מסגרת נמי הכשר כלי הוא ומשני: מסגרתו למטה היתה. כלי עץ העשוי לנחת הוא – דמה שמסלקים אותו בסיסוק מסעת – אין זה טלטול, כיון דמקומו קבוע. סילוקו כסידורו – היינו למאן דאמר: אפיתו דחזה שבת, דתנן מקדש. דלמאן דאמר: אין אפיתו דחיא שבת – לא היה חם בשעת סידור. כאן בציפוי שאינו עומד – הוה מצי לאקשו משלחן דמשה, דציפוי דעומד הוא. אי נמי: (לא היה) מחובר בעץ אלא בעץ מעשה ארון, דאמר בפרק בתרא דברכות (נז, ג) שלש ארונות עשה בצלאל, אחד של עץ ושנים של זהב. ועוד יש לפרש: ד"עומד" קר – כשהציפוי עב חזק, וראוי להשתמש עליו בפני עצמו, אפילו כי שקלת ליה לעץ, כלי

והאיכא מסגרתו – דגובה טפח, דכי מסדר לחם עלה, הוה ששה עשר טפחים. למטה היתה – ארבעה דפין רחבין טפח קבועים על צדיהן ולא על רחבן, כגובה ארבעת רגליו של שלחן, לארבע רוחות. וזוהי השלחן העליון מונח על אותו דפין בעץ כסוי, כשרצה – נוטלו משם, שלא היה קבוע עליהם. פרקויה מפרקא – כעין פרקין, שלא היתה זקופה בושה, אלא משופעת ונוטה כלפי חוץ, ואין הלחם סדור עליה. כדתניא – דאיכא למאן דאמר דמסגרתו למטה היתה, קבוע ברגלים. אבל העליון היה חלוק משני צידיו, ואין לו בית קיבול. טבלא המתהפכת – שיכולים להשתמש בצד זה כמו בצד זה, שחלקה היא משני צדדיה. טמאה – כשולחן של מקדש שהיה מקבל טומאה, כדמפרש לקמן. ואין טבלא זו כשאר פשוטי וכלין עץ, דרחבה היא בית קיבולה. כל פשוטי כלי עץ הראויין למדרס מקבלין טומאה, כדמפרש בהדיא בבבבא זר, בפרק "על אלו מומין" (לחא), דפרכין תתם. וכלי שטף, דלית ליה תוך מדאורייתא מהו בר קבול' טומאה? והא דומיא דשק בעינין ומשניין: בהנך דחוה למדרסות. לדברי האומר למעלה היתה – האי דמקבל טומאה – משום דאית ליה בית קיבול ואינה מהתהפכת, טבלא המתהפכת תיבעי לך. טהור מכלל שהוא טמא – והא עשוי לנחת, שאין מגביהין אותו, ואינו דומיא דשק. ביום הלקחו – היו חום. ותיפוק לי – דאפילו אין מגביהין אותו מקבל טומאה. משום ציפוי – דהוי מחבת, ולא איתקש לשק, אפילו עשוי לנחת מקבל טומאה. מי לא תנן – דאוליין בתר ציפוי. הדולבקי – פלדשטור של עור, ואוכלין עליה. בשיש – דהוה ליה ציפוי של אבנים, וכלי אבנים לא מקבלי טומאה. שייר אין – דכיון דאישתייר ביה כולי האי, דחוי למלאכתן ראשונה – מקבל טומאה. לא שייר לא – אלמא אוליין בתר ציפוי. וכי תימא – הא דאוליין בתר ציפוי – בציפוי עומד, קבוע במסמרות, ושולחן של קדש – לאו עומד הוא. והא בעא מיניה כו' – הא דשולחן ודולבקי דאוליין בתר ציפוי: בציפוי עומד, או אפילו שאינו עומד? לבובין

יכול שאני מרציא את השולחן ואת הטבלא והדולבקי תלמוד לומר "כל כלי עץ". יכול שאני מרציא את השולחן ואת הטבלא והדולבקי תלמוד לומר "כל כלי" – ריבה. ומה ראית לרבות אלו ולהוציא את אלו, אחר שריבה הכתוב ומיעט? תלמוד לומר "שק" – מה שק מיוחד, שמשמש אדם ומשמש תשמישי אדם, אף אני ארבה את השולחן ואת הטבלא והדולבקי – שמשמש אדם ואת משמשי אדם, ומרציא אני את הסולם – שמשמש אדם ואינו משמש את משמשי אדם. הקולב והנחתה והמגורה – שמשמש את משמשי אדם ואינו משמש אדם. ובשארין את משמשי אדם. ועל כרחך, בשארין ראויין למדרס מייר – מודלא נקט מטה כסא וספסל, והוא ליה לרבייהו נמי משמכ. ובשארין להם בית קיבול – מודלא קאמר "מה שק מיטלטל מלא וריקן". ומיבעיא לן הא כי האי דרשא גמורה היא לו, או אסמכתא בעלמא. משום דעל כרחך אפילו למאן דאמר מסגרתו למטה, אף על פי שכל הדרשות צריכות ההיא דתורת כהנים לרביי משמשי אדם ומשמש משמשי אדם, ו"השלחן הטהור" איצטרך ללמד שמגביהין אותו לעולי רגלים – מכל מה קבל לענין טבלא, לא דרשא גמורה היא. דטבלא המתהפכת נפקא לן מ"שולחן הטהור". והשתא, של נחתומין, דפשיטא לן דהויא דרבנן – אינה משמשת אדם ומשמש אדם. והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ אפילו טומאה דרבנן אין בהן, כדמשמע בריש חולין (ג, א). דקאמר: טמא במוקדשין שבדק קרומית של קנה ושחט בה. ועל כרחך, בשעשאה כלי, דעולה טעונה כלי. ובפרק "בבל מערבין" (עירובין לא, א). דקאמר: דשקיל לה בפשוטי כלי עץ. ובפרק "כל הכלים (שבת כג, ב) גבי קנה של זיתים, דפריך בגמרא: פשוטי כלי עץ הוא ובפרק קמא דשבת (זו, א). כלי עץ, כלי זכוכית – פשוטין טהורין אפילו מדרבנן, דומיא דכלי זכוכית וסיכה בחיצין זכרים – כשרה, בפרק קמא דסוכה (יב, ב). ואי מקבלי טומאה אפילו מדרבנן – הוה פסילי לסיכור, דאמר מר: אפילו מטלניות שאין בהן שלש ואגניץ פשתן – פסולין, אף על גב דלא הוה מקבלי טומאה. כל דני לא דמו לשל נחתומין, דחשיב רחבה בבית קיבול. כדפירש בקונטרס, וכאן, דמדיא טעמא טבלא המתהפכת מדאורייתא למאן דאמר: מסגרתו למטה. ואי הוה מצי למימר דחשיב דני כטבלא של נחתומין הוה כטבלא דמשמשת אדם ומשמש אדם, כל שכן גדיא טפי, דלא דמי לכל הני דטהורין אפילו מדרבנן. ורבינו שמואל פירש שם: דהויא מסקנא לא קיימא. ורבינו תנן פירש: דהיינו טעמא דטבלא המתהפכת – לפי שיש לה בית קיבול למטה כמו שולחן, למאן דאמר מסגרתו למטה, ועדיף טפי משאר פשוטי כלי עץ שאין להם בית קיבול כלל. ואי אפשר להיות כן. דלפירושו, למאן דאמר מסגרתו למטה היתה – המסגרת קביעה בשולחן. ובפרק קמא דסוכה (ה, א) מוכח דברגלים היתה המסגרת, ולא בשולחן. דפריך: תילף מור, דאמר מר: זו כל שהוא; ומשני: דנין כלי מכלי, ואין דנין כלי מהכשר כלי. ופריך: מסגרת נמי הכשר כלי הוא ומשני: מסגרתו למטה היתה. כלי עץ העשוי לנחת הוא – דמה שמסלקים אותו בסיסוק מסעת – אין זה טלטול, כיון דמקומו קבוע. סילוקו כסידורו – היינו למאן דאמר: אפיתו דחזה שבת, דתנן מקדש. דלמאן דאמר: אין אפיתו דחיא שבת – לא היה חם בשעת סידור. כאן בציפוי שאינו עומד – הוה מצי לאקשו משלחן דמשה, דציפוי דעומד הוא. אי נמי: (לא היה) מחובר בעץ אלא בעץ מעשה ארון, דאמר בפרק בתרא דברכות (נז, ג) שלש ארונות עשה בצלאל, אחד של עץ ושנים של זהב. ועוד יש לפרש: ד"עומד" קר – כשהציפוי עב חזק, וראוי להשתמש עליו בפני עצמו, אפילו כי שקלת ליה לעץ, כלי

מנחות דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שני) קכז

טומאה, ואימתי בדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ויקרא
כד ט) 'על השלחן הפהור', הרי מתוך שנאמר שהשולחן יהא פהור,
מכלל דאיכא טמא – משמע שיש מציאות שהשולחן יהא טמא,
ומדוע, הרי הוא כלי עץ העשוי לנחת, אלא מקרא זה מלמד שאכן
השולחן מיטלטל, כשפגמיהו אותו ברגל לעולי רגלים, ומראין בו
לחם ואזמרים להם, ראו חיבתכם לפני המקום, ומה היא החיבה
שראו בלחם הפנים, בדרבי רבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע
בן לוי נם גדול נעשה בלחם הפנים, שחזמו של הלחם בשעת
סילוקו לאחר שעמד על השולחן שבע שנים, היה פחזמו בשעת
סידורו – שסידרוהו חם מהתנור, שנאמר (שמואל א' כא ז) 'לשום לחם
חם ביום הקלח' ודרשו את המקרא 'חם ביום הקלח' שבים הלוקחו
[–סילוקו] היה עדיין חם.
מדוע השולחן לא קיבל טומאה מחמת ציפוי. מקשה הגמרא: כיצד
לומד ריש לקיש מהנאמר 'השלחן הפהור' שברגלים הגביהו את
השולחן ולפיכך הוא מקבל טומאה, ותיפוק לי – הלא אף אם
השולחן לא הוגבה ברגלים הוא מקבל טומאה משום ציפוי של זהב
שצופה בו, שמשום שכולו היה מצופה במתכת בטל העץ למתכת
ונחשב כמי שעשוי כולו ממתכת, וכלי מתכות מקבלים טומאה אפילו
עשויים לנחת.
הגמרא מביאה משנה ששנינו שהולכים אחרי הציפוי: מי לא תנן –
האם לא שנינו שהציפוי מבטל את המצופה, ששנינו במשנה (כלים
פ"ב מ"א), 'השלחן והדולבקי' [–כעין שולחן העשוי מעור] הטמאים,
שנפחתו – שנוקב הדף שלהם, דהיינו מקום הנחת האוכלים, או
שחיפן [–ציפון] בשיש שאינו מקבל טומאה, ושירי בהן מקום שלא
ניקב או מקום מגולה כדי מקום הנחת פוסות, טמאין, ולא עלו
מטומאתן בפחיתתן זו ובציפוי זה, משום שמקום קטן זה שעדיין ראוי
לתשיש נחשב כעיקר השולחן. רבי יהודה חולק ואומר, שהשולחן
אינו נטהר על ידי הציפוי רק בשייר לבד ממקום הנחת כוסות גם
מקום הנחת התיבות בשר ודגים, אבל בשייר מקום הנחת כוסות
לבד השולחן נטהר.
מדייקת הגמרא: אם הוא שייך כדי שיעור לא מצופה [לתנא קמא
שיעור הנחת כוסות, לרבי יהודה שיעור הנחת כוסות וחתיכות] אין
– השולחן נותר בטומאתו, אולם אם ציפוה ולא שייך כדי שיעור,
השולחן לא נותר בטומאתו, אלא נחשב כמי שכולו עשוי משיש
ואינו מקבל טומאה. הרי שהולכים אחר הציפוי.
הגמרא מבארת מדוע לא ניתן לתרץ שהשולחן לא בטל לציפוי
משום שציפוי אינו עומד: וכי תימא – ואם תרצה לתרץ, כאן
ששנינו שהולכים אחר הציפוי לטהר כלי טמא, זה דווקא בציפוי
עומד – מחובר לשולחן במסמרות, שקביעות הציפוי מבטלו לעץ.
אבל כאן – השולחן שבמקדש, היה מצופה בציפוי שאינו עומד,
ואכן לולא שהוגבה ברגלים לא היה מקבל טומאה מחמת ציפוי.
והא בעא מיניה [–זהו שאל] ריש לקיש מרבי יוחנן, האם המשנה
בכלים [ושולחן ודולבקי בטלים לציפויים] נשנתה רק בציפוי עומד,
או אפילו בציפוי שאינו עומד, ועוד שאלו, האם העץ בטל לציפוי
רק בשיחפה [–ציפה] אף את

כיצד המסגרת לא הגביהה למערכה. מקשה הגמרא: והאיכא
מסגרתו, כלומר, הרי מסגרת השולחן הגבוהה טפח שחבורה אל דף
השולחן מלמעלה, הגביהה את המערכת שישבה על גביה לששה
עשר טפחים ושהרי לא נותר ללחם די מקום על דף השולחן, וישב על
גב המסגרת, ומדוע אמר רבי יוחנן שהשולחן קידש רק עד חמשה
עשר טפחים.
מתרצת הגמרא: רבי יוחנן סבר כמאן דאמר מסגרתו למטה היתה,
דהיינו שהיתה המסגרת מחוברת לשולחן תחת הדף וברגליו של
השולחן, והלחם ישב על דף השולחן ממש.
ואף למאן דאמר מסגרתו למעלה היתה, אין קשה ושהמסגרת
הגביהה את המערכת מחמשה עשר טפחים, משום שהמסגרת
פרקנדי הנה מפרקנא – מוטה היתה כלפי חוץ ולא היתה זקופה,
ולפיכך הלחם בגביה השלחן הנה יתיב – על דף השולחן עצמו היה
נתון [ולא על המסגרת].
הגמרא מביאה ברייתא שמצינו בה דעה הסוברת שמסגרתו למטה
היתה: ברתנא בברייתא שיש דעה הסוברת שמסגרתו למטה היתה,
רבי יוחנן אומר, לא היה שם [בשולחן] סניפין כדי לסמוך את דפני
הלחם התחתון שלא ישברו מכובד הלחמים העליונים, אלא מסגרתו
של שלחן הגבוהה טפח בצידי השולחן היא מעמדת את הלחם.
אמרו לו לרבי יוסי מסגרתו למטה היתה, ולא סמכה את הלחם,
והווקעו לסניפין.
רבי יוחנן תולה את דין קבלת טומאה של טבלא המתהפכת,
במחלוקת היכן היתה המסגרת: אמר רבי יוחנן, לדרבי האומר
מסגרתו של שולחן למטה היתה, ודף השולחן היה חלק משני
צדדיו, ולא חובר לרגלי השולחן אלא הונח עליהם, אם כן מכלא
המתהפכת – טבלת עץ החלקה משני צדדיה וראויה לשימוש בשני
צדיה בשה, על אף שאין לה בית קיבול היא טמאה – נחשבת כלי
ומקבלת טומאה, משום שלמדים מדף השולחן שאף הוא נראה
כטבלא המתהפכת ומקבל טומאה. ולדרבי האומר מסגרתו למעלה
על דף השולחן היתה, ולפיכך לוף השולחן היה כמין בית קיבול
בתוך השולחן, אם כן מכלא המתהפכת תיבעי לך – תסתפק, האם
רוחבה נחשב לה כבית קיבול ומקבלת טומאה, או שנחשבת כפשוטי
כלי עץ [–כלי עץ שאין להם בית קיבול] שאינם מקבלים טומאה. ולא
ניתן ללמוד מהשולחן, שהרי היה לו בית קיבול.
מפני מה השולחן שבמקדש מקבל טומאה. מקשה הגמרא: מכלל –
מתוך דברי רבי יוחנן שאמר שאם טבלא מתהפכת דומה לשולחן
היא נטמאת כמותו, משמע השלחן כר קבולי טומאה – מקבל
טומאה הוא, ויש להקשות, מדוע טמא, הרי השולחן כלי עץ העשוי
לנחת הוא – לנוח במקומו ולא להיטלטל, וכל כלי עץ העשוי לנחת
אין מקבל טומאה, מאי טעמא, כלומר מהדין למדים שכלי עץ
שאינו עשוי לנחת לא נטמא, מבארת הגמרא: דומיא דשק פנינן –
דומים לשק צריכים להיות הנטמאים [שהקוש במקרא (ויקרא יא לב)
'מכל כלי עץ או כגד או עור או שק', מה שק מכלל כשהוא מלא
וכשהוא ריקן, אף כל כלי עץ שמכלל מלא וריקן] מקבל טומאה,
וכלי עץ העשוי לנחת אינו מיטלטל כשק.
מתרצת הגמרא: שלחן נמי מכלל מלא וריקן, ועל כן הוא מקבל

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

בו ואף על פי שהמשכן עדיין לא נסע, וקשה, הרי בברייתא לעיל
שנינו, שזבים ומצורעים משתלחים ממקום המשכן גם כשהוא
מפורק.
רב אשי מיישב את הברייתא: אמר רב אשי, לא קשיא, הא –
הברייתא שסברה שזבים ומצורעים מותרים להכנס למחנה לאחר
פירוק המשכן, הינה כדברי רבי אליעזר, והא – הברייתא שסברה,
שבשעת פירוק המשכן זבים ומצורעים משתלחים, הינה דברי רבנן
שחלקו על רבי אליעזר.
הברייתא שבה שנית שיטת רבי אליעזר: דתנאי – ששנינו בברייתא,

המשיכו ללכת גם בלילה, והיינו כסדר המקרא, שעקרו ללכת 'יומים'
והמשיכו בלילה, אכל היכא דלא עקור ביממא – היכן שלא עקור
ביום, היה מקום לומר שכליליא לא מצו עקרי, קא משמע לן –
מוביח אביי מהברייתא שהיו רשאים אף לעקור ולהתחיל במסע
בלילה.
ברייתא הסותרת את הברייתא ששנינו: ורמינהי – וקשה מברייתא
על מה ששנינו בברייתא לעיל, שזבים ומצורעים משתלחים אפילו
בעת המסעות, ששנינו, והגללו הפרוכת ועומדים לצאת למסע, הדין
הוא שהותרו הדין ומצורעין ליבנם לשם, למקום שהמשכן עמד

הלבושין – מסגרת השולחן, שבכך העץ מצופה לגמרי, או אפילו בשלל חיפה את הלבושין, ואמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, לא שנה – אין זה משנה אם ציפהו בציופי עומד, ולא שנה אם ציפהו בציופי שאינו עומד, לא שנה אם חיפה את הלבושין, ולא שנה לא חיפה את הלבושין, בכל האופנים העץ בטל לציפוי, ואם כן לא ניתן להעמיד את המשנה בכלים רק בציופי עומד.

מדוע לא ניתן לפרש שהשולחן לא בטל לציפוי משום שעצו חשוב: וכי תימא שהעצי שימים שמהם עשו את השולחן חשיבי – הינם מין עץ חשוב ולפיכך לא בטלי לציפוי, והמשנה בכלים נשנתה בשאר מיני עצים שמשום שאינם חשובים ציפויים מבטלים, הניחא – תירוצו זה יהיה מובן לשיטת ריש לקיש, דאמר לא שנו במשנה בכלים שהעץ בטל לציפוי אלא בכלי אכסלגום – מין עץ הנאמרים ממדינת הים, שעיצם אינו יקר ולפיכך הוא בטל לציפוי, אבל בלי מסמם – כלים העשויים מעץ מסמם, שדמיו יקרים, חשיבי – חשובים הם ולפיכך לא בטלי, שפיר – מובן היטב תירוץ זה, שאף עצי שיטים יקרים הם ולפיכך אינם בטלים לציפוי זה, אלא לרבי יוחנן דאמר שכלי מסמם נמי בטלי, מאי איכא למימר – כיצד יבאר את הגמרא שאמרה שהשולחן אינו מקבל טומאה רק משום שמוגבה ברגלים, הלא כפי שעץ מסמם בטל לציפוי אף עצי שיטים יתבטלו לציפוי זה, והשולחן יקבל טומאה מחמת ציפוי.

מתרצת הגמרא: שאני – שונה השולחן משאר כלי עץ שבטלים לציפויים, משום דר' חמנא קרייה – הקדוש ברוך הוא קראו במקרא עץ, שנאמר (יחזקאל מא כב) 'המזבח' (דהיינו השולחן) עץ, שלש אמות גבוה, ארבע שתיים אמות, ומקצעות לו – שהיה רבוע, וארבע – גגו וקירותיו – מסגרתו) עץ, וידבר אלי (המלאך) זה השולחן אשר לפני ה', ואם כן מצינו בכתוב שעיקר מעשהו של שולחן זה העץ, על אף שהיה מצופה.

הגמרא מבררת מדוע הכתוב שינה בלשונו מתחילתו לסופו. מקשה הגמרא: מדוע פתח הכתוב במזבח המזבח עץ, וסיים בשולחן זה השולחן אשר לפני ה', הלא היה לו לומר אותו לשון בתחילה ובסוף. מיישבת הגמרא: רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוניהו – דרשו שניהם את המקרא, בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם על ידי הקרבנות, ועבשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר עליו על ידי שנותן פרוסה לאורחים, ומשום כך קראו הכתוב לשולחן מזבח, לומר שכשאינן הבית קיים הוא מכפר כמזבח.

שנינו במשנה: 'ארבע סניפין של זהב היו שם' (ובו') ועשרים ושמונה קנים'. הגמרא מבררת את המקור לעשיית סניפין וקנים. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהיכן למדנו שיש לעשות לשולחן סניפין וקנים. משיבה הגמרא: אמר רב חמנא, אמר קרא – נאמר בפסוק בציופי עשיית השולחן (שמות כה כט) 'ועשית קצרותיו ובפותיו וקצרותיו ומנקיותיו אשר יסך בהן' וגו'. ופירושו הפרטים שבפסוק, 'קצרותיו' אלו דפוסין – תבניות שלשים ואופים בהן את לחם הפנים, 'בפותיו' אלו בויכין – כלי שרת ששמים 'בויכים' ובהם נותנים את הלבונה, ככתוב בפסוק (ויקרא כו ז) 'ונתת על המערכת לבנה זכה, קצרותיו' אלו סניפין הסומכים את הלחם משני צידיו שלא ישברו דופנותיו, וקצות הקנים עומדים על פיצוליהם, 'ומנקיותיו' אלו קנים שעליהם עומד הלחם, ומפרידות בין לחם לחם שיכנס שם אויר, ואף המלים 'אשר יסך בהן' חוזרות על הקנים שמסבכים בהן את

הלחם מעליו, להפריד בין החלות.

הגמרא מקשה שממשנתנו משמע שאין מקור בתורה לנתינת הקנים: מוהריב – [מקשה] רבא, שנינו במשנתנו (לעיל צו), לא סידור הקנים בין החלות בשעת נתינתן על השולחן ולא נמילתן בעת הסרת החלות ודוחות את השפת, ולפיכך מסירים את הקנים קודם שבת וחוזרים ונותנים אותם במוצאי שבת, ואי סלקא דעתך – ואם תעלה בדעתך שחובת נתינת הקנים בין לחם לחם מדאורייתא, אמאי – [מדוע] אין סידורן ונטילתן דוחות את השפת, והלא נצטוינו על סידור לחם הפנים בשבת, ואף הנחת הקנים בכלל.

רבא חוזר ודוחה את קושייתו: תרר אמר רבא – חזר רבא ואמר, לאו מילתא הוא דאמרי – לא נכונים הדברים שאמרת, שלעולם סידור הקנים מדאורייתא ואף על פי כן אינם דוחים שבת, דתנן (לעיל צו) בלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינו דוחה את השפת, ולכן הני נמי – גם סידור הקנים ונטילתם אפשר דלא דחי שבת עליהו – שמוא אין השבת נדחית מחמתם אף שדין סידורם מדאורייתא, שכן מעמא מאי – מה טעם ציותה התורה לתת קנים, על מנת שלא לעפוש לחם – שלא יתעפש הלחם בעמדו בצפיפות, כפי האי שיעורא לא מעפוש – בשיעור הזמן הקצר שמעת נטילת הקנים בערב שבת עד סילוק הלחם בשבת ומעת סידור הלחם בשבת עד מוצאי שבת, לא יתעפש.

הגמרא מביאה ראיה מבריתא שרק במוצאי שבת סידרו הקנים תחת הלחם החדש: בדתניא, ביצד היה מעשה נטילת הקנים וסידורם, הכהן היה נכנס מערב שבת ושמן לקנים מבין החלות ומניחן על הרצפה לכיוון ארבע של שולחן, ובמוצאי שבת חוזר ונכנס לסדרם בין חלות הלחם החדש, וכך היה עושה, מנביה את ראשה של החלה שעל גבי התחתונה ומכניס קנה תחתיה – ומכניס שלשה קנים בינה לבין החלה התחתונה, וחוזר ומנביה את ראשה של החלה השלישית ומכניס קנה – [שלשה קנים] תחתיה, וכן בשאר החלות. הברייתא כותבת כמה קנים נתנו תחת החלות, ותחת איזה חלות, ארבעה החלות האמצעיות שבין ששת חלות המערכה צריכות כל אחת שלשה שלשה קנים תחתיה, אבל העליונה אינה צריכה אלא שנים לפי שאין עליה משאוי שיכבידה על הקנים, ותחתונה אינה צריכה קנים תחתיה כל עיקר, לפי שמונחת על סהר של שולחן שקריר הוא ואין חשש שתתעפש, ולפיכך אינה טעונה קנים.

הגמרא מביאה משנה בענין גודל האמות שהיו במקדש: תנן התם – שנינו שם במשנה (כלים פ"ז מ"ה) על מדת האמה שבמקדש, רבי מאיר אומר, כל האמות שהיו במקדש היו בינוניות – של ששה טפחים, חוץ מן האמות האמורות במזבח ההוב וכן הקרן והסוכב והיסוד של מזבח החיצון, שהן של חמשה. רבי יהודה אומר, כל אמת בנין שבמקדש היתה של ששה טפחים, ושל כל הכלים של חמשה, ולא רק של מזבח הזהב. רבי יוחנן מפרש את מקור דבריהם: אמר רבי יוחנן, ושניהם – רבי מאיר ורבי יהודה מקרא אחד דרשו בשני אופנים, וממנו למדו זאת, כתוב בפסוק על צורת בית המקדש השלישי (יחזקאל מג יג), 'ואלה מדות המזבח באמות אמה וטפח – לכשתמדוד את המזבח החיצון באמה בינונית, ותשוב ותמדדהו באמות שמדדו אותו בפועל, תמצא שאמה בינונית מחזיקה אמה וטפח של המזבח, שאמתו בת חמשה טפחים,

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט רש"י

לבוזין – שפה סביב לשולחן, והיא מסגרת. וכי תימא – עצי שיטין ששולחן חשיבו, ולא בטלי ולא מקבלי טומאה אגב ציפי אי לאו דמגבידין אותן. לא שנו – דגבי חיפן בשיש דאולינן בחר ציפי, אלא בבלי עץ אבסלגוס דלא חשיב כמטמס. מקצעותיו לו – שדיה מרובע. שולחנו של ארם מכפר עליו – דנותן פרוסה לאורחים. מנא הני מילי – דעברין סניפין? דפסין – שנערך ונילוש ונאפה בוקן, כדאמר בריש פירקין. קשותיו אלו סניפין – מריבייא דקרא. לישנא אחרינא: שמקשה הלחם ומחוקו שלא ישבר. ולא מפי השמועה. מנקיות אלו הקנים – שמנקין הלחם מעיפוש. שמסבכין בהן את הלחם – שעל הלחם מסבכין הקנים בין חלה לחברתה. לא סידור הקנים בו – ואי סלקא דעתך: סידור קנים דאורייתא, כדמפקת לעיל. אמאי לא דחי שבת – דאף על גב דאין שבות במקדש, האי טלטול לאו משום שבות הוא, אלא דמיחוי כבונה וסותר. אפשר – דלא דחי עליהו שבת. דשעמא מאי – משוי להו לקנים? משום עיפוש. כבי האי שיעורא – ששומטן מערב שבת ערבית, ולמחר בחצי היום מסלקו ומסדר אחרים בלא קנים, ולמוראי שבת מסדר הקנים – בכי האי שיעורא דהוי חצי יום לו חצי יום לו, לא מיעפשה. כדתינא – דלמוראי שבת מסדר קנים, ומגביה ראשה של חלה השניה, ונותן שלשה קנים על התחתונה אחת מכלאן ואחת מכאן ואחת באמצע, וכן על השנית בין לחם ללחם. ארבעה חלות – אמצעיות, לכל סדר צריכות שלשה קנים תחת כל אחת ואחת – הרי שנים עשר קנים. והעליונה אין צריך אלא שני קנים – לפי שאין משוי עליה שיכבידה על שלמטה הימנה. על מחריו של שולחן – ולא מיעפש. בבינוניות – של ששה טפחים. ולקמן מפרש לה אמאי קרי לה "בינונית": משום דאיכא דבעירא ואיכא דטפא. חוץ ממזבח הזהב – שדיה אמה על אמה, והקרח של מזבח העולה, שהיו לו לארבע פינותיו ארבע אבנים של אמה גובה ואמה על אמה עובי, ואותה אמה היתה באמה בת חמש טפחים. ולקמן מפרש: אי דגובה אי דאורך ורוחב. היסוד והסוכב – של מזבח העולה. וכולהו מפרש לקמן. אמת בגין – כגון חומת הבית ומזבח העולה. אמת כלים – ארון ושולחן ומזבח הזהב. (אמה וטופח – על אותה אמה תהא צריך להוסיף טפח, דהוה בת חמש דאמותיו, וכן בשל חמש דהויא לה של ששה אמה וטפח באלו.

וחק

כלי אבסלגוס – שם מקום, דבפרק "דס חטאת" (זבחים צדא) מייתי לה גבי עורות. שאני שולחן דרחמנא קרייה עץ – תימא: דבסוף "חומר בקדוש" (חגיגה כב.) תנן: כל הכלים שהיו במקדש טענין טבילה, חוץ ממזבח הזהב והמזבח הנחושת, מפני שהן כקרקע, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: מפני שהן מצופין. ומפרש בגמרא: וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. והשתא מה בכך? הא רחמנא קרייה נמי למזבח "עץ", דכתיב "והמזבח עץ שלש אמות" ועוד קשה: דהבא משמע דציפי לא בטל גבי שולחן ודולבקי היבא דלא שייך כלום, ולאידך לישנא קאמר ההם דחכמים לדברי רבי אליעזר קאמרי ליה: מאי דעתך? דמסרת להו מטעם קרקע ולא מטעם עץ משום דמצופין מבטל בטיל ציפיון גביהו, ויש לך לטרוח מטעם עץ ויש לומר: דהא דכתיב "המזבח עץ" – לאו אמזבח קאי, אלא כדמרגם ינותן: "פתורא דלקבל מדבחא". ואידך לישנא סבר: דאפילו לא קאי אשולחן, מכל מקום מדאפקיה לשולחן בלשון "מזבח", שמע מינה דמזבח נמי בטל ציפיו כציפי השולחן, אי נמי היינו טעמא דבטל ציפיו גביהו, כדמפרש ההם טעמא דמתניתין, דלא בעי טבילה מזבח הנחשת – דכתיב "מזבח אדמה", מזבח הזהב – דכתיב "המנורה והמזבחות", מדאיתקיש מזבחות זו לזו. המזבח עץ שלש אמות – אין שיעור זה לא למזבח ולא לשולחן, ושמוא זה היה גובהן של סניפין. שולחנו מכפר עליו – דגדולה לגימא (סנהדרין כגב.). לאורכו של שולחן – על הרצפה היה מניחו, לאורך השולחן. דעל השולחן לא היה מקום פני למדוד הקנים לאורכו. קשותיו אלו סניפין – לרבי יוסי קשה מה ידרוש, כדפרישית לעיל (צב.) ושם דיבור המתחיל "לא?". לא סידור הקנים בו – ואף על גב דאין שבות במקדש, האי טלטול לאו משום שבות הוא, אלא משום דמיחוי כבונה וסותר. כך פירש בקונטרס. ולא משמע כן בריש "כל הכלים" (שבת כגב.), דאמר: קנים קודם התרת כלים נשנו. משמע דליכא אלא איסור דהתרת כלים ואשכחן נמי שבות דאסור במקדש, כגון ציר העליון שמא יתקע נגר המזבח, בפרק בתרא דעירובין (קא.). תנן ה"מ רבי מאיר אומר בו – משנה היא במסכת כלים פרק "כל וכליו בעלי בתים". באמות אמה אמה וטופח – פירוש: מדת המזבח יהיה באותן אמות, שאמה בינונית תחזיק מן אמה וטפח. וגבולה

שמונת על מחריו של שולחן. תנן ה"מ רבי מאיר אומר: כל אמות שהיו במקדש – בינוניות, חוץ ממזבח הזהב והקרח והסוכב והיסוד. רבי יהודה אומר: אמת בגין – ששה טפחים, ושל כלים – חמשה. אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: "ואלה מדות המזבח באמות אמה וטפח וחק

וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד – זרת חצי האמה, וכשתמודד מאמצע הקרן זרת סביב עד השפה – אשתכח דהוי אמה.

ותנן חוט של סיקרא כו' – משנה היא במסכת מדות (פרק ג משנה א). אל חיק האמה בגובהה – מכאן יש לקיים גירסת הספרים בזבחים פרק "קדשי קדשים" (ט,א). ושם

דיבור המוחל "חצי", דאמרין התם: כל בכשים

שדיו במקדש – שלש אמות לאמה. חצי נמכשו

של מזבח שהיה שלש ומחצה חצי טפח ואצבע

ושליש אצבע בזכרותא. ומחך שם בקנטרס "חצי

טפח", דאו החשבון מכוח לתשע אמות של

מזבח. ולדברי רבותיו שגורסין "חצי טפח" פירש

בקנטרס שם: דלאותו חשבון לא היה ראש

הכשב שהו לראש המזבח, אלא נמוך ממנו רביע

אמה. ולא דק בקנטרס, דאינו נמוך אלא חומש

אמה חסר משהו. והקשה בקנטרס: שהרי אמרה

תורה "לא תעלה במעלות על מזבחי" ותיריך

רבי נתן ומדורא: דאמה של יסוד, באמה בת

חמש, כדאסיקנא הבא. ולפירוש הקנטרס קשה:

דנמצא ראש הכשב גבוה מראשו של מזבחו

ומיהו אין לחוש בזה. אי נמי: לגירסת הקנטרס

אמות של כבש לפי האמות של מזבח, ובגירסתו

גריס רבינו תנאל בעירובין בפרק "חלוך" (עו,א).

שלא

בציר לפלגיה דמזבחה? תלתא, ותנן: חוט של סקרא חוגרו באמצע, כדי להבדיל בין דמים

העליונים לדמים התחתונים. אלא הא דתניא גבי עולת העוף: היה עולה בכבש ופנה לסוכב

ובא לו לקרן דרומית [מזרחית], ומולך את ראשה ממויל ערפה ומכדיל ומוצה את דמה על

קיר המזבח, ואם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת – בשיירה. הא קא יהיב עליונה למטה

משני ספחים – אלא "חיק האמה" – בניסה, "אמה רחב" – בניסה, "גבולה אל שפתה סביב"

– בניסה. מזבח כמה היה ליה? שיתין, פלגיה דמזבח כמה היה? תלתין. מקרנות ועד סוכב

כמה היה? עשרים וארבעה. כמה בציר לפלגיה דמזבחה? ששה. ותנן: אם עשאה למטה מרגליו

אפילו אמה אחת – בשיירה. במאי אוקימתא? בבניסה. ומי מצית מוקמת לה בבניסה? והא

תנן: מזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים, עלה אמה וכנס אמה – והו יסוד. נמצא

שלשים על שלשים, שלשים ושיני ספחים הו! ותו, "עלה חמש וכנס אמה – והו סוכב, נמצא

עשרים ושמונה על עשרים ושמונה". עשרים ושמונה וארבע ספחים הו! וכי תימא: ביון דלא

הו אמה – לא חשיב ליה. "מקום קרנות אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים ושש על עשרים

ויש" – עשרין ושבע הו! – לא דק. – "מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמצא

עשרים וארבע על עשרים וארבע". מקום המערכה עשרים וחמשה הו! וכי תימא: הכא נמי

לא דק, והא כתיב: "והאריאל שתיים עשרה ארץ בשתיים עשרה רחב רבע" – יכול שאינו

אלא שתיים עשרה על שתיים עשרה? בשהוא אומר "אל ארבעת רבעי" – מלמד שבאמצע

הוא מוֹדֵד שתיים עשרה אמה לכל רוח ורוח! וכי תימא: שית מיניהו מעיקרא באמה בת

חמשה מייתי לה, אם בן רווחא לה עזרה! דתנן: כל העזרה היתה אורך מאה ושמנים ושבע

על רוחב מאה ושלשים וחמש. ממזרח למערב מאה ושמנים ושבע: מקום דריסת רגלי ישראל

– אחת עשרה אמה, ומקום דריסת רגלי הכהנים – אחת עשרה אמה, המזבח – שלשים ושתים,

בין אולם ולמזבח – עשרים ושתים אמה, ההיכל – מאה אמה, אחת עשרה אמה – אחורי בית

הכפורת! אלא "חיק האמה" – בגובהה, "אמה רחב" – בניסה, "גבולה אל שפתה סביב"

לא

דמכל צד ממעט אמה, והיינו שנים באורך שנים ברוחב – שלשים אמות ושני טפחים הוי. נמצא בין קרן עשרים וששה עשרים ושבעה הו – דהך שש

אמות דאימעיט, לא הו אלא חמש באמת בת שש. מקום הילוך רגלי הכהנים – אמה סביב לפנין מן הקרנות, כשהולכין לסדר המערכה והאברים – נמצא עשרים

וארבע על עשרים וארבע מקום המערכה עשרים וחמש – דהא אמה דהילוך – דהא בת ששה הוא, דהא לא כתיב בקרא, ומיהו עשרים

וחמש מיהו הו. והאריאל – המקום המערכה שבאמצע שתיים עשרה אמה על שתיים עשרה אמה, דהיינו עשרים וארבע על עשרים וארבע, וקרא ליכא למימר:

לא דק! וכי תימא מעיקרא – כשעשו המזבח שלשים ושתים על שלשים ושתים, ומדרו מאותן שלשים ושתים שית אמות – באמה בת חמש, והך שית לא הו

אלא חמש באמה בת ששה, ובצרא לה חדא אמה – דהו להו שלשים ואחת אמות. הלכך כי עברת שית אמות דכניסה שלש לכל צד באמה בת חמש, דהוי חמש

אמות גדולות – לא פש להו אלא עשרים ושש הוי בין קרן לקרן. אם בן – דמעיקרא לא היה מזבח אלא שלשים ואחת על שלשים ואחת –

רווחא לה עזרה יותר ממה ששנינו. דתנן כל העזרה – בין חצר והיכל. היתה מאה ושמנים ושבע על מאה ושלשים וחמש – והו ליה בין אולם ולמזבח

עשרים ושלש אמות, או מקום הדריסה עשרים ושלש. היכל מאה אמה – עם בית קדשי הקדשים. אחת עשרה אמה (חצר) אחורי הכפורת – וכשהו ישראל

מרוכין בעזרה, היו נמשכין מהם לשם, כדאמרין ביומא (כא,א). אלא חיק האמה בגובהה – אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד – באמה בת חמש. ואמה רוחב

רוחב כניסה – כניסה וסוכב – באמה בת חמש, אבל כניסה היסוד – באמה בניניה. גבולה אל שפתה סביב – דגבהו דקרן – באמה בת חמשה.

ל

וחיק האמה – כלומר, באלו אמות אני אומר שיהו בנות חמש. וחיך האמה – דהיינו יסוד, ד"עלה אמה וכנס אמה" – והו יסוד. ולקמן מפרש בדי אמות קאמר, אי דגובהה אי דכניסה. גבולה אל שפתה סביב אלו הקרנות – "זרת" – חצי אמה, "האחד" – דמאמצעית האבן מודד, והוא זרת לכל רוח, דהיינו אמה על אמה. זרת – חצי אמה. וזה נב המזבח – כלומר, ובאמה זו יאנו נמי מזבח הזהב. רבי מאיר סבר זה – מזבח הזהב, דהוא כלי, יתא באמה בת חמשה. והא שאר כלים – באמה בת ששה. קא סלקא דעתך מיסוד ועד סוכב – אותה אמה של גובה היסוד, ואתון האמה שבין יסוד וסוכב – באמה בת חמש. "מחיק האמה" – מן היסוד, והיסוד בכלל, ועד "אמה רוחב" – דהיינו סוכב באמה, באמה בת חמש. גובה מזבח העולה כמה הוי עשר אמות – כדאמרין בזבחים בפרק "קדשי קדשים" (נטב): "על המשכן ועל המזבח" – מה משכן עשר אמות אורך, הקרש, אף מזבח עשר אמות. ומה אני מקיים "שלש אמות קומתי"? משפת סוכב עד מקום הקרנות. שית – דמן הרצפה ועד הסוכב – בני חמשה חמשה, כדקאמר. מקרנות ועד סוכב – מגובה קרנות ועד סוכב – הוי ארבע אמות של ששה ששה, שהם עשרים וארבעה טפחים. ד"עלה אמה וכנס אמה" – והו יסוד, ומן היסוד לסוכב חמש – הרי ששה, ומן הסוכב ועד מקום הקרנות שלשה – הרי תשעה, והקרן אמה – הרי עשרה, כדקתני לקמן. כמה בציר – דלא הוי סוכב אפלטא דמזבחה? תלתא טפחים הוי פלגיה דמזבח למטה מן הסוכב. חוגרו – למזבח סביב. דמים עליונים לתחתונים – וחסאת בזמה – למעלה מן החוט, וחסאת העוף – למטה, ועולת העוף – למעלה. וטעמא מפרש בתורת כהנים ובמסכת זבחים. מיצוי – אווזו בית השחיטה, ושחט הוורדין, והדם מקלח למרחוק. למטה מרגליו – מן הסוכב. הא קא יהיב כו' – בין דפלגיה דמזבח אינו נמוך מן הסוכב אלא שלשה טפחים, כי עבד אמה למטה מרגליו, אפילו באמה בת חמש – קא יהיב עליונים שני טפחים למטה מן החוט! אלא כולה עשר אמות דגובה – באמה בת ששה, וכי קתני באמה בת חמש – באמות דכניסה. יסוד וסוכב ועובי הקרנות קרי כניסה – שכונס באורך ורוחב. בנין המזבח כמה הוי – גובהו דמזבחה? שיתין פושטי, דהא כל אמות הגובה באמה בת ששה. ולמטה מרגליו אפילו אמה אחת באמה בת חמש כשרה? דהוי טפח למעלה מן החוט. נמצא שלשים על שלשים –

וחיק האמה רחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח. "חיק האמה" – זה יסוד, אמה רחב – זה סוכב, וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד – אלו קרנות, "זה גב המזבח" – זה מזבח הזהב. רבי מאיר סבר: זהו באמה בת חמשה, הא כל אמות כלים באמה בת שש. ורבי יהודה סבר: כזה יהו כל אמות כלים. קא סלקא דעתך: מיסוד ועד סוכב – באמה בת חמשה בגובה, ומאי "חיק האמה ואמה רחב"? הכי קא אמר: מחיק האמה ועד רוחב באמה בת חמשה. גובה המזבח כמה הוי? עשר אמות. שית בני חמשה חמשה, וארבע בני שיתא שיתא. מזבח כמה הוי? חמשים וארבעה. פלגיה דמזבח כמה הוי? עשרים ושבעה. מקרנות ועד סוכב כמה הוי? עשרים וארבעה. כמה חוט של סקרא חוגרו באמצע, כדי להבדיל בין דמים ופנה לסוכב? היה עולה בכבש ופנה לסוכב ומולך את ראשה ממויל ערפה ומכדיל ומוצה את דמה על קיר המזבח, ואם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת – בשיירה. הא קא יהיב עליונה למטה משני ספחים – אלא "חיק האמה" – בניסה, "אמה רחב" – בניסה, "גבולה אל שפתה סביב" – בניסה. מזבח כמה היה ליה? שיתין, פלגיה דמזבח כמה היה? תלתין. מקרנות ועד סוכב כמה היה? עשרים וארבעה. כמה בציר לפלגיה דמזבחה? ששה. ותנן: אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת – בשיירה. במאי אוקימתא? בבניסה. ומי מצית מוקמת לה בבניסה? והא תנן: מזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים, עלה אמה וכנס אמה – והו יסוד. נמצא שלשים על שלשים, שלשים ושיני ספחים הו! ותו, "עלה חמש וכנס אמה – והו סוכב, נמצא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה". עשרים ושמונה וארבע ספחים הו! וכי תימא: ביון דלא הו אמה – לא חשיב ליה. "מקום קרנות אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים ושש על עשרים ויש" – עשרין ושבע הו! – לא דק. – "מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע". מקום המערכה עשרים וחמשה הו! וכי תימא: הכא נמי לא דק, והא כתיב: "והאריאל שתיים עשרה ארץ בשתיים עשרה רחב רבע" – יכול שאינו אלא שתיים עשרה על שתיים עשרה? בשהוא אומר "אל ארבעת רבעי" – מלמד שבאמצע הוא מוֹדֵד שתיים עשרה אמה לכל רוח ורוח! וכי תימא: שית מיניהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי לה, אם בן רווחא לה עזרה! דתנן: כל העזרה היתה אורך מאה ושמנים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש. ממזרח למערב מאה ושמנים ושבע: מקום דריסת רגלי ישראל – אחת עשרה אמה, ומקום דריסת רגלי הכהנים – אחת עשרה אמה, המזבח – שלשים ושתים, בין אולם ולמזבח – עשרים ושתים אמה, ההיכל – מאה אמה, אחת עשרה אמה – אחורי בית הכפורת! אלא "חיק האמה" – בגובהה, "אמה רחב" – בניסה, "גבולה אל שפתה סביב"

ל

מנחות דף צז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלא

הגמרא מקשה על ביאור זה מדברי המשנה במדת רוחב המזבח: **במאי אוקימתא** – במה העמדת את הדין למדוד באמה קטנה, **בכניסה**, ו**מי מצית מוקמת לה** – וכי הנך יכול להעמידה **בכניסה**, והא **הנן** (מדות פ"ג מ"א) **מוקפת היה שלשים ושתים על שלשים ושתים** אמה בקרקעיתו, **עלה אמה וכנס אמה מכל צד**, והו **יכוד**, **נמצא** רחבו על היסוד **שלשים על שלשים**, ולדברך שכניסת היסוד חמשה טפחים מכל צד **שלשים ושני טפחים הוי** – נמצא רחבו על היסוד שלשים אמה ושני טפחים. **ותו** – ועוד קשה מהמשך המשנה, **עלה חמש מהיטור וכנס אמה מכל צד והו סוכב**, **נמצא** רחבו על הסוכב **עשרים ושמונה על עשרים ושמונה**, ואם רוחב היסוד והסוכב אמה בת חמשה, **עשרים ושמונה וארבע טפחים הוי** – הרי רחבו מעל לסוכב עשרים ושמונה אמות וארבעה טפחים, שנוספו שני טפחים מצידי היסוד ושנים מצידי הסוכב.

הגמרא ממשיכה בהוכחת הקושי: **וכי תימא** – ואם תרצה לומר **שבין דלא הוי אמה לא חשיב ליה** – כיון שכל התוספת אינה מגיעה לאמה שלימה אין המשנה מונה אותה, אשאלך עוד מהמשך המשנה **מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה**, **נמצא** השטח שלפנים מהן **עשרים ושש על עשרים ושש**, ולדברך שרוחב היסוד והסוכב והקרנות באמה בת חמש הרי **עשרין ושבע** אמות שלימות הוי לפנים מהן הקרנות, שירדו שלשה טפחים מכל צד, ביסוד ובסוכב ובקרנות. מתרצת הגמרא: **לא דק** – המשנה לא דייקה, ורוחב המקום שלפנים מן הקרנות היה עשרים ושבע אמות.

הגמרא ממשיכה להקשות מהמשך המשנה: **מקום הילוך רגלי הכהנים** על גג המזבח לפנים מהקרנות לצורך סידור האימורים על המערכה **אמה מזה ואמה מזה**, **נמצא** השטח שלפנים הימנו **עשרים וארבע על עשרים וארבע**, והוא **מקום המערכה**, ולדברך **עשרים וחמשה אמות הווי** – היו שם. ממשיכה הגמרא ומקשה: **וכי תימא תכא נמי לא דק** – גם כאן לא דייקה המשנה, לא יתכן לומר כן, והא **בתיב בפסוק** (יחזקאל מג טז) **והאראל** – [מקום המערכה] **שתים עשרה ארך בשנים עשרה רחב רבוע** וגו', ומבארת הגמרא את הפסוק, **יכול שאני אלא שתים עשרה על שתים עשרה אמות** מקצה אל קצה, **כשהוא אומר בהמשך הפסוק** **אל ארבעת רבועי**, **מלמד שבאמצע** – [מן האמצע] הוא **מודד שתים עשרה אמה לכל רוח ורוח**, הרי מפורש שרוחב מקום המערכה עשרים וארבע אמות, ועל הפסוק לא שייך לומר שלא דייק.

ממשיכה הגמרא: **וכי תימא שית מיניהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי להו** – ואם תאמר ששש אמות מתוך השלשים ושתים של רוחב המזבח מנתה המשנה מתחילה באמות בנות חמשה טפחים משום שכאלו הן אמות היסוד והסוכב והקרנות, **אם כן נמצא שרוחבא לה עורה** – נתרוחה העורה יתר על מה ששנינו, **דתנן** (מדות פ"ג מ"א), **כל העורה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלושים וחמש**, ואורכה כיצד, **מקצה המורה ועד לקצה המערב מאה ושמונים ושבע אמות**, כדלהן, **מקום דריסת רגלי ישראל באחת עשרה אמה המזרחית**, וממערבן **מקום דריסת רגלי הכהנים אחת עשרה אמה**, הרי עשרים ושתים, לפנים מהן **המוקפת שרחבו שלשים ושתים**, הרי חמשים וארבע, **בין האולם ולמוקפת עשרים ושתים אמה**, הרי שבעים ושש, אורך **ההיכל כולו** מהאולם ועד סוף קדש הקדשים **מאה אמה**, הרי מאה שבעים ושש, ואחת **עשרה אמה אחורי בית הכפורת** – אחורי קדש הקדשים עד לקצה העורה המערבי, הרי מאה שמונים ושבע. ואם תאמר ששש אמות מתוך אמות המזבח נמנו מלכתחילה באמות בנות חמשה נמצא המזבח תופס רק שלשים ואחת אמה, וחסרה אמה אחת באורך העורה, אלא ודאי אי אפשר לומר שהאמות הקטנות היו ברוחב היסוד והסוכב והקרנות.

מיישבת הגמרא את פירושו של הפסוק באופן אחר: **אלא תיב האמה** – מדידת היסוד באמה בת חמשה **בגובהה** – באמת הגובה של היסוד, אבל רחבו אמה בת ששה, **אמה רוחב** – מדידת הסוכב באמה בת חמשה **בכניסה**, אבל קיר המזבח מגג היסוד עד למקום המערכה באמה בת ששה, ו**גבולה אל שפתה סביב** – מדידת הקרנות באמה בת חמשה.

וחלקי המזבח דלהן נמדדים באמה קטנה זו, **תיב האמה** – אמת החיק, **ואמה רחב** – ואמת הרוחב, ו**גבולה אל שפתה סביב ורת האחד** – ורת – [חצי אמה] שבמדידת גבולה אל שפתה סביב, וזה, כלומר, ובאמות אלו מודדים גם את **גב המוקפת**, הגמרא מפרשת את הפרטים שבפסוק, **תיב האמה** זה אמת היסוד הנקרא חיק, **אמה רחב** זה אמת הסוכב, ו**גבולה אל שפתה סביב ורת האחד** אלו הקרנות, שהמרחק מאמצעית הקרן לכל צידה ורת, ואלו חלקי המזבח החיצון הנמדדים באמה בת חמשה. וביאור סוף הפסוק **וזה גב המוקפת**, זה **מוקפת הוקה**, שאף הוא נמדד באמה קטנה. ובלמוד זה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, **רבי מאיר סבר שהיה** בא למעט, שרק זהו – אמת מזבח הזהב בלבד נמדדת **באמה בת חמשה**, הא **כל אמות בלים** נמדדות **באמה בת שש**. ורבי יהודה סבר שהיה בא לרבות, שכן יהיו **כל אמות בלים**.

הגמרא מבררת היכן מדדו את היסוד והסוכב והקרנות באמה הקטנה, בגובהם או ברחבם: **קא סלקא דעתך** – היה עולה בדעתך לומר שמיסוד ויסוד בכלל ועד סוכב מודדים **באמה בת חמשה במדידת הגובה**, ו**מאי** – ומה כוונת הפסוק במלים **תיב האמה ואמה רוחב**, **הכי קא אמר** – זוהי כוונתו, **מתיב האמה** שהיא תחתית היסוד ועד הרוחב – [הסוכב] יש למדוד **באמה בת חמשה**.

הגמרא מקשה על כך, ומקדימה בבירור גובה המזבח לחלקיו ומקצת מדיניות: **גובה המוקפת כולו עד לגג הקרנות כמה הוי** – כמה היה, **עשר אמות**, היסוד אמה, מהיסוד לסוכב חמש אמות, מהסוכב לגג המזבח שלש אמות, והקרנות אמה אחת, ואם מודדים את שש האמות שמן הקרקע לסוכב באמה בת חמשה, הרי כאן **שית** – שש אמות **בני חמשה חמשה**, שהן שלשים טפחים, **וארבעי בני שיתא שיתא** – וארבע אמות בנות ששה, מהסוכב עד גג הקרנות, שהן עשרים וארבעה טפחים. גובה **מוקפת כולו כמה הוי**, **חמשיין וארבעה** – חמשים וארבעה טפחים. **פלגיה דמוקפת כמה הוי** – חצי גובהה כמה היה, **עשרים ושבעה טפחים**. מגג הקרנות ועד סוכב **כמה הוי**, **עשרים וארבעה טפחים**, כמה **בציר לפלגיה דמוקפת** – כמה חסר בכדי להגיע לחצי המזבח, **הלתא** – שלשה טפחים. הגמרא מקדימה דין נוסף מדיני חצי המזבח: **ותנן** (מדות פ"ג מ"א), **חוט של קרנא חונקו** – חוט צבוע אדום היה מסוכב את המזבח **באמצע** גובהו **סביב כדי שידעו להבדיל בין מקום נתינת דמים העליונים לבין מקום נתינת דמים התחתונים**. מעתה קשה, **אלא הא** – אלא דין זה **דתניא לנבי עולת העוף** שמיצוי דמה על חצי המזבח העליון, היה **עולה בכבש ופנה לימינו לסוכב וקא לו לקרן דרוימת** [מזרחית] הסמוכה לו, **ומלק** – חותך בצידו את **ראשה מכול ערפה** – במקום הרואה את העורף, וחותך מפרקת וסימנים עד שמבדיל ראש העוף מגופו בחיתוך שני הסימנים, ובעודו עומד שם **מוצה את דמה** – דוחק את מקום המליקה בחזקה ומתיז דם העוף על קיר המוקפת. ואם כפף עצמו ממקומו שולל הסוכב ועשה לעבודת המיצוי למטה **מרגליו אפילו במרחק אמה אחת בשירה**, שדע שם מגיע חציו העליון של המזבח. וקשה, לפי החשבון דלעיל נמצאת נקודת חצי המזבח שלשה טפחים מתחת לסוכב, והממצא דם עולת העוף במרחק אמה מתחת לסוכב, אף באמה בת חמש, **הא קא יהיב** – הרי נתן נתינת דם **עליונה למטה משני טפחים** ממקום נתינתה.

הגמרא חוזרת בה ומבארת את מדידת האמות שבפסוק באופן אחר: **אלא תיב האמה** היא **בכניסה** של היסוד, שרחבו אמה בת חמשה, ו**אמה רוחב** אף היא **בכניסה**, שרוחב הסוכב אמה בת חמשה, ואף **גבולה אל שפתה סביב בכניסה**, שרוחב הקרנות אמה בת חמשה. אבל כל גובהו של המזבח נמדד באמה רגילה. ולפי זה חצי המזבח נמוך כמה מן הסוכב, שגובה המוקפת כולו כמה היה, **שיתין** – ששים טפחים, שכל עשרת אמותיו בנות ששה, **פלגיה דמוקפת כמה הוי** – חצי גובהו כמה היה, **הלתין** – שלשים, ו**מקרנות ועד סוכב כמה הוי**, **עשרים וארבעה**, שהן ארבע אמות, שלש מהסוכב לגג המזבח ואמת הקרנות, **כמה בציר לפלגיה דמוקפת**, **ששה**, ו**ותנן** – ולפיכך שנינו בבביתא **אם עשה לעבודת המיצוי למטה מרגליו אפילו אמה אחת בשירה**, שמיצה בחצי העליון.

ובאשר לרחבן לא שְׁנָא הָכִי וְלֹא שְׁנָא הָכִי – אין חילוק, שבין אם יהיה חמשה טפחים ובין ששה עולה החשבון כהוגן. וגם דין מציץ דם עולת העוף אמה מתחת לסובב מובן, שְׁמוֹנֶת כַּמָּה הוּא – כמה גובהו, חֲמִשִּׁין וּתְמִנָּא – חמשים ושמונה טפחים, פְּלִגְיָה דְּמוֹנֶת כַּמָּה הוּא, עֲשָׂרִין וּתְשַׁעָה, מגג הפְּרָנִית וְעַד סוֹבֵב כַּמָּה הוּא, עֲשָׂרִין וּתְלָתָא – עשרים ושלושה, כַּמָּה בְּצִיר לְפִלְגִיָּה דְּמוֹנֶת, שִׁיתָא, וְהֵנֵן – ולפיכך שנינו בבביריתא, אִם עֲשָׂאָה לעבודת המיציץ לְמִסָּה מְרַגְלִיו שעל הסובב אִפְּלִי אִמָּה אַחַת בְּשִׁירָה, שעד שם מגיע חצי המזבח העליון.

הגמרא מביאה ראיה מלשון הפסוק לחלק בין אמת היסוד לבין אמת הסובב: דִּיקָא נָמִי – אף מלשון הפסוק יש לדייק כן, דְּכֵתִיב בפסוק שבו נתפרשה האמה הקטנה (יחזקאל מג יג) 'חֵיק הָאֲמָה וְאֲמָה דְּחֵב', ושינה בלשונו, שאת אמת היסוד כינה 'חֵיק' ואת אמת הסובב 'רוחב', ללמד שאמת היסוד הקטנה בגובהו ואמת הסובב הקטנה ברחבו. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה.

הגמרא מבררת מה היא האמה הבינונית המשמשת למדידה במקדש לרבי מאיר (לעיל צז), ומדוע נקראת כך. מבררת הגמרא: וְכַמָּה טפחים היא אֲמָה בִּינוּנִית. משיבה הגמרא: אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, אמה בינונית היא אמה בת שִׁשָּׁה טַפָּחִים. מביאה הגמרא ראיה לדבריו: אֲמָר רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, אִף אֵינִי נָמִי תִּנְיָנָא – אף אנו שנינו כן במשנה (לעיל צז), 'רַבִּי מֵאִיר אָמַר הִשְׁלַח אֶרְבֹּו שְׁנַיִם עֲשָׂר טפחים וְרַחֲבֹו שְׁשָׁה, ומדות השולחן מפורשות בתורה (שמות כה גב) 'אֲמִתִּים אֶרְבֹּו וְאֲמָה רַחֲבֹו', ומדידתו באמה בינונית, הרי שאמה בינונית בת ששה טפחים. מקשה הגמרא: מַכְלָל הֲוֵיָא אֲמָה דְּנִפְשָׁא מִיָּנָה – מכך שאמה בת ששה מכונה 'בינונית' עולה שיש גדולה הימנה, וכי היכן מצינו אמה כזו. מתרצת הגמרא: אֵיין, מִצָּאנֹו בחז"ל אמה כזו, וְהָא תִּנְן – וכן שנינו (בבב"א פ"ד מ"ט) שְׁתֵּי אֲמוֹת – מקלות למדידת אמה הֵיוּ מנוחות בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה – חדר שבגג שער העזרה המזרחי ועליו מציירת שושן הבירה, אַחַת מונחת על קֶרֶן מוֹרְחִית צְפוֹנִית של החדר וְאַחַת על קֶרֶן מוֹרְחִית דְּרוּמִית, זו שְׁעַל קֶרֶן מוֹרְחִית צְפוֹנִית וְיִתְרָה על שַׁל מִשָּׁה – על האמה הרגילה בת ששה טפחים חֲצִי אֲצַבַּע, ושְׁעַל קֶרֶן מוֹרְחִית דְּרוּמִית הִתָּה וְיִתְרָה עָלֶיהָ – על זו שבקרן מזרחית צפונית עוד חֲצִי אֲצַבַּע, נִמְצָאָה זו שבמזרחית דרומית וְיִתְרָה על שַׁל מִשָּׁה אֲצַבַּע שלימה. שואלת המשנה: וְלָמָּה אֲמָרוּ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטָנָה, כלומר, מדוע עשו שתי האמות גדולות בנוסף על הרגילה. ומשיבה: עשו זאת כְּדִי שִׁיְהוּ הָאוֹמְנִין העושים מלאכה במקדש נוֹטְלִין – מתנים עם הגובר כשמומנים לעבודה את המחיר לכל אמה שבמדה הַקְּטָנָה, היא אמת משה, וּמְחִירָין – וכשמיאיים את החומר ועושים מלאכתם מודדים בְּמֵדָה הַגְּדוֹלָה – אחת משתי האמות הגדולות] כמה עשו, ולפי מדידה זו נוטלים שכרם, שנחשב שעשו פחות אמות ממה שעשו באמת, ועשו כן כְּדִי שֶׁלֹא יִבְאוּ לִידֵי מַעֲלָה, שאם ימדדו תמיד באותה אמה שמוא יטעו כל שהיו ויטלו יותר שכר ממה שעשו. על כל פנים נתבאר שהיו אמות גדולות משה, ולפיכך מכונה אמה בת ששה 'בינונית'.

שואלת הגמרא: וְתִרְתִּי לָמָּה לִי – לשם מה עשו שתי מדות גדולות, והלא די באחת. משיבה הגמרא: חָרָא – מדה אחת, היתירה חצי אצבע, עשו למדידת מלאכת כִּסְפָּא וְדָהָבָא – כסף זהב, שבהם כל תוספת שוה הרבה, ואם ייתרו אצבע שלימה יפסידו האומנים הרבה, וְחָרָא, היתירה אצבע שלימה, עשו לְכַנְיָנָא – בנן אבנים, שאין שוין מרובה כל כך, וגם בחשבון אצבע פחות לא יפסידו כל כך, ולכן חששו לטעות עד כדי אצבע.

הגמרא מביאה משנה על צורת שושן הבירה שבשער המזרח ודנה בטעם ששייתה. תִּנְן תָּתִם לגבי שערי הר הבית (מדות פ"א מ"א), שְׁעַר הַמִּזְרֶה, עָלָיו שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה צוּרָה – מציירת. שואלת הגמרא: מֵאִי טַעְמָא צִיירָה שם. משיבה הגמרא: נחלקו בדבר רַב חֲסִדָא וְרַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, חָד – אחד אֲמָר, מלכות פרס שהתירה לבנות את הבית השני חיבתם לצִיירָה כְּדִי שִׁיְדַעוּ בראותם את הציור מִהֵיכָן בָּאוּ לירושלים, ויודו למלכות שהוציאתם מפרס. וְחָד אֲמָר, חיבתם

לציירה כְּדִי שֶׁתֵּהֵא אִימַת מַלְכוּת עָלֶיהָ, שבראותם את צורת שושן יזכרו שהם משועבדים לה ולא ימרדו. הגמרא מביאה מימרא נוספת על אימת מלכות: אֲמָר רַבִּי יְנָאי, לְעוֹלָם תֵּהֵא אִימַת מַלְכוּת עָלֶיהָ, שְׁנַאֲמַר בדברי משה לפרעה על העתיד להיות לאחר מכת בכורות (שמות יא ח) 'וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֵיךָ אֵלֶּה אֵלֵי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לְאֲמֹר צֵא אֲתָה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וְגו', וְאֵילוּ לְדִירְיָה לֹא קָאֲמַר לֶיהָ – ואילו על פרעה עצמו לא אמר משה שעתידי להשתחוות לו, אף שבאמת באר הוא עצמו והשתחוה, והיינו משום כבוד מלכות. רבי יוחנן מביא מקור אחר לכך שצריך לירא מן המלכות: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מִהֲקָבָא – מהפסוק דלחלן לומדים זאת, שְׁנַאֲמַר לאחר ירידת האש לאלהיו בחר הכרמל (מלכים א' יח מז), 'וַיֵּרָד ה' הִיתָה אֵל אֱלֹהֵיו וַיִּשְׁמַע קוֹלִי וַיִּרְץ לִפְנֵי אַחָב עַד בֹּאֲכָה וַיִּרְעָאֲלָהּ, ועשה כן לחלוק כבוד למלכות. הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רב חסדא לרב יצחק בר אבדימי: כתוב בפסוק על האילנות שיצמחו על גדות הנחל שיצא מבית המקדש השלישי (יחזקאל מב ג), 'וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׁפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מֵאֵכֶל לֹא יִבּוֹל עָלָיו וְלֹא יִתֵּם פִּרְיוֹ לְחִדְשׁוֹ יִבְכַּר בִּי מִימֵיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה יוֹצֵאִים וְיָהִה פִּרְיוֹ לְמֵאֵכֶל וְעָלָיו לְתִרּוּפָה'. ויש לחלק את תיבת 'לתרופה' לשנים ולדרוש 'היתר פה', ונחלקו רַב חֲסִדָא וְרַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי איזה פה תתיר אכילת העלים, חָד אֲמָר, לְהִתִּיר פֶּה שְׁלִמְעָלָה – סתימת פה אילמים, שיתרפאו, וְחָד אֲמָר, לְהִתִּיר פֶּה שְׁלִמְפָּתָה – סתימת רחם עקרות, שיפקדו. הגמרא מביאה עוד שנחלקו בזה ודבריהם מפורשים יותר: אִתְּמַר – נאמר בבית המדרש, חֲזִיקָה אֲמָר, 'לתרופה' היינו לְהִתִּיר פֶּה אֱלִמִּים. בַּר קַפְרָא אֲמָר, לְהִתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת. הגמרא מביאה בביריתא הדנה במקור למספר המערכות שעל השולחן, וכמה חלות לחם הפנים בכל מערכה: תִּנְנוּ רַבְּנֵי, נאמר (יחזקאל כד ה-ו) 'וְלִקְחַתְּ סֵלַת וְאִפִּית אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִים וְיָהִי הַחֲלָה הָאֶחָת. וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים מַעֲרֻכּוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכָּת עַל הַשֻּׁלְחָן' וגו'. והאריכה התורה 'שתיים עשרה חלות', 'שתיים מערכות', 'שש המערכות', שאֵילוּ נֶאֱמַר רַק 'וְלִקְחַתְּ סֵלַת וְאִפִּית אוֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת' וגו' וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים מַעֲרֻכּוֹת, וְלֹא נֶאֱמַר 'שש המערכות', הֵייתִי אוֹמַר שאין צריך שיהיו שתיים שוות, אלא אִפְּלִי אַחַת שֶׁל אֲרֻבַּע חֲלוֹת וְאַחַת שֶׁל שְׁמוֹנֶה, לְכָךְ נֶאֱמַר 'שש המערכות' ללמד שכל מערכה בת שש חלות. וְאֵילוּ נֶאֱמַר רַק 'שתיים מַעֲרֻכּוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכָּת' וְלֹא נֶאֱמַר בפסוק הראשון 'שתיים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת', הֵייתִי אוֹמַר שֶׁלֵּשׁ מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, שְׁתֵּים מַעֲרֻכּוֹת הֵן שתי מערכות, וְשֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכָּת מערכה נוספת. וביחד שמונה עשרה חלות, לְכָךְ נֶאֱמַר 'שתיים עֶשְׂרֵה', ללמד שאין להוסיף על מספר זה. וְאֵילוּ נֶאֱמַר רַק 'שתיים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת' וְיִמְעֲרָבוֹת, וְלֹא נֶאֱמַר המלים 'שתיים' שלפני 'מערכות' וְשֵׁשׁ שלפני 'מערכת', אלא וְנָתַת אוֹתָם מַעֲרֻכּוֹת מַעֲרֻכָּת עַל הַשֻּׁלְחָן, הֵייתִי אוֹמַר שיעשו שְׁלִשָּׁה מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל אֲרֻבַּע אֲרֻבַּע, לְכָךְ נֶאֱמַר 'שתיים' וְשֵׁשׁ. הָא – הרי שעד שֶׁלֹא יֵאֱמָרוּ שְׁלִשָּׁה מַעֲרֻכּוֹת תִּלְלוּ לֹא לְמַדְנֵה כמה חלות יהיו ובכמה מערכות ינתנו. הָא בְּיַצֵּד יש לנהוג, נִתְּנָן שְׁתֵּים מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, וְאִם נָתַן מערכה אַחַת שֶׁל אֲרֻבַּע וְאַחַת שֶׁל שְׁמוֹנֶה לֹא יֵצֵא אף בדיעבד. הבביריתא דנה באופן נוסף: אם נתן שְׁתֵּים שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבַע חלות, רַבִּי אוֹמַר יצא ידי חובתו בששת התחתונות, ורואין אֵת הָעֲלִיוֹנָה הנוספת בְּאֵילוּ אֵינָה, ולפיכך אינה פוסלת את כל המערכה. מקשה הגמרא על רבי: וְהָא בְּעֵינֵן – והלא צריכים לקיים את הפסוק (יחזקאל כד ז) 'וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֻכָּת לְבָנָה זָבָה' וגו', וכשנותן לבונה על החלה השביעית אינה נתונה על המערכת, שחלה זו חוצצת ביניהם. מתרצת הגמרא: אֲמָר לִיָּה רַב חֲסִדָא לְרַב הִמְנוּנָא, וְאֲמָרִי לָהּ – ויש אומרים שרַב הִמְנוּנָא אמר לְרַב חֲסִדָא, רַבִּי לְמַעֲמִיָּה – לשיטתו, דְּאֲמָר שְׁעָלָ שבתורה היינו בְּסִמְקָה, וְלֹא 'על גבי', ואין מניחים את הלבונה על החלה העליונה אלא על השולחן בין שני הסדרים, וגם כשנתן חלה שביעית אין הלבונה נתונה עליה ואין חציצה. מביאה

לא שנה הכי ולא שנה הכי – כלומר, כניסתן דקרנות אי בעי למימר נמי באמה בת חמש – לא איכפת לך. כיון דכניסת יסוד, באמה בת שש – לא פש ליה בך קרן לקרן אלא עשרים ושש, וארבעה טפחים – שתיים מכניסה דסובב, ושתיים מכניסה דקרנות. וכיון דלא הוי אמה – לא חשיב לה. חמשין ותפניא – דכולן אמותיו היו בנות ששה, חוץ משתי אמותיו מן הרצפה ועד היסוד ואמה גובה של קרן. דיקא נמי – ד"חיק האמה" – גובהה, ו"אמה רוחב" – כניסה; מקרי להאי "חיק האמה" ולהאי "אמה רוחב", ושני בדיבוריה. השולחן ארכו שנים עשר – שמעינן ליה לרבי מאיר דאמר לעיל: כל האמות היו בבינוניות, אלא "בינונית" – היינו בת ששה. ומדקרי ליה בינוניות מכלל דאיכא דנפישא

שלא יבואו ליד מעילה – לאו דוקא. והקדש שזה מנה שחיללו על שזה פרושה – מחולל, אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש. חדא לכספא ודהבא – אותה של קרן מזרחית צפנית, וסימנן (איוב לו) "מצפון זהב יאתה". אחת של ארבע ואחת של שמונה – חדא נקט, והוא הדין בענין אחר. רואין אותו כאילו אינו – תימנה: הא אין שולחן מקדש יותר משנים עשר טפחים, ונמצא בדיכין למעלה משנים עשרו ויש לתור: כגון דמשקע ליה לשביעי עד שהוא בתוך השער, ומיירי שנשאר באותו ענין שיכול לשקע בתוכו.

דוחקין

על קרן מזרחית צפנית ואחת על קרן מזרחית דרומית. ששל קרן מזרחית צפנית יתירה על של משה חצי אצבע, ששל קרן מזרחית דרומית יתירה עליה חצי אצבע, נמצאת יתירה על של משה אצבע. ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה? כדי שיהיו האומנים נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו ליד מעילה. ויתרתי למה לי? חדא לכספא ודהבא, וחדא לבניינא. תנן התם: שער המזרח עליו שושן הבירה צורה. מאי טעמא? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, חד אמר: כדי שידעו מהיכן באו, וחד אמר: כדי שתהא אימת מלכות עליהן. אמר רבי ינאי: לעולם תהא אימת מלכות עליה, שנאמר: "וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחויו לי לאמר", ואילו לדריה לא קאמר ליה. רבי יוחנן אמר: מהכא, שנאמר: "ויד ה' היתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה זרעאלה". ויעלהו לתרופה" – רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, חד אמר: להתיר פה שלמעלה, וחד אמר: להתיר פה שלמטה. איתמר, חזקיה אמר: להתיר פה אלמים, בר קפרא אמר: להתיר פה עקרות. תנו רבנן: אילו יאמר "ולקחת סלת ואפית אותה שתיים עשרה חלות ושמת אותם שתיים מערכות", ולא נאמר "שש" – הייתי אומר: אחת של ארבע ואחת של שמונה. לכך נאמר "שש". ואילו נאמר "שתיים מערכות שש המערכת" ולא נאמר "שתיים עשרה" – הייתי אומר: שלש של שש שש. לכך נאמר "שתיים עשרה". ואילו נאמר "שתיים עשרה חלות ומערכות", ולא נאמר "שתיים" ו"שש" – הייתי אומר: שלשה של ארבע ארבע. לכך נאמר "שתיים" ו"שש". הא עד שלא יאמרו שלשה מקראות הללו לא למדנו, הא כיצד? נותן שתיים מערכות של שש שש, ואם נתן אחת של ארבע ואחת של שמונה – לא יצא. שתיים של שבע שבע – רבי אומר: רואין את העלויה באילו אינה – והא בעינן "ונתת על"? – אמר ליה רב חסדא לרב המנונא, ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא: רבי למעמיה, דאמר: "על" בקסוף. דתניא, רבי אומר: "ונתת על המערכת לבנה זבה", "על" בקסוף. אותה אומר: "על" בקסוף, או אינו אלא "על" ממש? כשהוא אומר: "וסכות על הארץ את הפרכת", הוי אומר: "על" – בקסוף. "כל הפלים שבמקדש" וכו'. תנו רבנן: כל הפלים שבמקדש ארץ לארבו של בית, חוץ מארון שארבו לרחבו של בית, וכך היה מונח, וכך היה בדיו מונחין. מאי קאמר? הכי קאמר: כך היה מונח מדבדיו כך היה מונחין. ובדיו מנלן? דתניא: "ויארכו הבדים" – יכול לא היו נוגעין בפרוכת? תלמוד לומר "ויאראו". אי "ויאראו", יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין? תלמוד לומר "לא יראו החוצה", הא כיצד?

דוחקין

לא שנה הכי ולא שנה הכי, מוכח כמה הוי? חמשין ותפניא, פלגיה דמוכח כמה הוי? עשרין ותשעה, מקרנות ועד סובב כמה הוי? עשרין ותלתא, כמה בציר לפלגיה דמוכח? שיתא, והנן: אם עשאה למטה מרגליו, אפילו אמה אחת – כשירה. דיקא נמי, דכתבי: "חיק האמה ואמה רחב", שמע מינה. וכמה אמה בינונית? אמר רבי יוחנן: ששה מפרחים. אמר רבי יוסי בר אבין: אף אן נמי תנינא, רבי מאיר אומר: השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה. – מכלל דהויא אמה דנפישא מינה? אי, והא תנן: שתי אמות היו בשושן הבירה, אחת

על קרן מזרחית צפנית ואחת על קרן מזרחית דרומית. ששל קרן מזרחית צפנית יתירה על של משה חצי אצבע, ששל קרן מזרחית דרומית יתירה עליה חצי אצבע, נמצאת יתירה על של משה אצבע. ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה? כדי שיהיו האומנים נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו ליד מעילה. ויתרתי למה לי? חדא לכספא ודהבא, וחדא לבניינא. תנן התם: שער המזרח עליו שושן הבירה צורה. מאי טעמא? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, חד אמר: כדי שידעו מהיכן באו, וחד אמר: כדי שתהא אימת מלכות עליהן. אמר רבי ינאי: לעולם תהא אימת מלכות עליה, שנאמר: "וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחויו לי לאמר", ואילו לדריה לא קאמר ליה. רבי יוחנן אמר: מהכא, שנאמר: "ויד ה' היתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה זרעאלה". ויעלהו לתרופה" – רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, חד אמר: להתיר פה שלמעלה, וחד אמר: להתיר פה שלמטה. איתמר, חזקיה אמר: להתיר פה אלמים, בר קפרא אמר: להתיר פה עקרות. תנו רבנן: אילו יאמר "ולקחת סלת ואפית אותה שתיים עשרה חלות ושמת אותם שתיים מערכות", ולא נאמר "שש" – הייתי אומר: אחת של ארבע ואחת של שמונה. לכך נאמר "שש". ואילו נאמר "שתיים מערכות שש המערכת" ולא נאמר "שתיים עשרה" – הייתי אומר: שלש של שש שש. לכך נאמר "שתיים עשרה". ואילו נאמר "שתיים עשרה חלות ומערכות", ולא נאמר "שתיים" ו"שש" – הייתי אומר: שלשה מקראות הללו לא למדנו, הא כיצד? נותן שתיים מערכות של שש שש, ואם נתן אחת של ארבע ואחת של שמונה – לא יצא. שתיים של שבע שבע – רבי אומר: רואין את העלויה באילו אינה – והא בעינן "ונתת על"? – אמר ליה רב חסדא לרב המנונא, ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא: רבי למעמיה, דאמר: "על" בקסוף. דתניא, רבי אומר: "ונתת על המערכת לבנה זבה", "על" בקסוף. אותה אומר: "על" בקסוף, או אינו אלא "על" ממש? כשהוא אומר: "וסכות על הארץ את הפרכת", הוי אומר: "על" – בקסוף. "כל הפלים שבמקדש" וכו'. תנו רבנן: כל הפלים שבמקדש ארץ לארבו של בית, חוץ מארון שארבו לרחבו של בית, וכך היה מונח, וכך היה בדיו מונחין. מאי קאמר? הכי קאמר: כך היה מונח מדבדיו כך היה מונחין. ובדיו מנלן? דתניא: "ויארכו הבדים" – יכול לא היו נוגעין בפרוכת? תלמוד לומר "ויאראו". אי "ויאראו", יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין? תלמוד לומר "לא יראו החוצה", הא כיצד?

המערכת לבנה – וכי ידיב לה על השביעית – איכא חציצה. פרוכת מחיצה הוא – וקרי ליה "על". (כל הכלים – כגון שלחנות, אורכן לאורכן של בית ממזרח למערב). כך היה מונח – מנא לן? מדכר היו בדיו מנותנים ממזרח למערב, כדאמר בהך ברייתא לקמן, מכלל דאורח הארון מצפון לדרום ורוחבו ממזרח למערב. רבדים בפותיא דארון קיימי, כדאמרין לקמן. ובדיו מנלן – דממזרח למערב? בפרוכת – פרוכת היתה פרוסה בפתח בית קדש קדשים, לצניעות בעלמא ולא משום מחיצה, דהא אמה טרקסין הואי במקדש ראשון. וכי תימא: לוקמה במקדש שני, דהוי פרוכת? ליכא למימר, דבמקדש שני לא היה ארון ובדים, דיאשיהו גנוו, במסכת יומא (נבב). ועוד: דקרא במקדש ראשון כתיב. ובולטין בפרוכת – לפי שהיה הארון כנגד הפתח, כדאמרין במגילה (יב). ארון עשאה משה כשמונה בדברי, היה לו עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל צד. והדברי היה עשרים על עשרים, ומקם ארון אינו ממועט בדברי, דבסג היה עמוד. אלא, אלא, באמצע הדוריר קאי. והפתח נמי היה באמצע כותל מזרחי, והיו הבדים בולטין בפרוכת שבפתח כמין

שבת מודדין האמות, ודן (ארכן) אמה. בשושן הבירה – חדר אחד היה בנוי על שער המזרחי של עזרה, ומצוייר כתבנית שושן הבירה. של משה – בת ששה. כדי שיהו אומנים נוטלין בקטנה – שיהיה גובר מתנה עם האומנים "וכך רב אמות בנן תבנו לבדק הבית, בכך וכך דמים" – באמה של משה. ומחזירין לו – למדת אמה גדולה, שיתירה עליה אצבע, כדי שיוסיפו על תנאם משלהם, שלא יפחתו ונמצאו נהנים מן ההקדש יותר ממה שעשו, ובאין ליד מעילה. וחדא לדהבא ולכספא – כשמתנן צורפי זהב לעשות טבלא בת חמש או בת עשר באמה של משה – ערשין אותה למדת האמה והיתרה עליה חצי אצבע, ולא באותה שיתירה עליה אצבע, לפי שאומנות יקרה היא, ואין טוב להפסיד כל כך. צורה = מצויירת. כדי שידעו – ויראו מדיכין באו, ויתנו הודאה למלכות שהוציאם משם. שתהא אימת מלכות – פרס עליהם, ולא ימרדו בהם. ואילו לדריה לא אמר ליה – "ותרן אלי והשתחוית לי", ואף על גב דמסקנא הכי הוה – "ויקם פרעה לילה". וירץ לפני אחאב – אליהו לפני אחאב שהיה רוכב על סוס – משום כבודו, שאין דרך מלכים ללכת יחידי. ועלה לתרופה – גבי מעיין שעתידי לצאת מבית קדש הקדשים קאי, "ועל שפת הנחל יעלה מזה ומזה כל ועין (עלה) מאכל ויהי פרוי למאכל ועלה לתרופה". ואידי דאיירי בפלוגתא דרב חסדא ורב יצחק נקט לה הכא. וקדריש נטרקין "לתרופה". להתיר פה שלמעלה – פה אלמים, שכל אלם האוכל ממנו – נרפא. פה שלמטה – פה רחם של עקרות. חזקיה ובר קפרא – מפרשא מילתיהו נפח, והיא היא. ואילו נאמר שתיים מערכות שש המערכת – ולא נאמר "שתיים עשרה". הייתי אומר שלש של שש – ד"שתיים מערכות" – הרי תריין, "שש המערכת" – הוי מערכת שלישית. ובספרים דכתב בהו "שלש של שלש" – הכי משמע: אילו לא נאמר "שתיים עשרה" אלא "שתיים מערכות שש" – הוי משמע: שתיים מערכות של שלש, ואם תרצה להוסיף שלישית – סגי בשלש חלות. לכך נאמר שתיים עשרה – דמשמע: ותו לא. ואילו נאמר שתיים עשרה – ולא נאמר "שתיים" ו"שש", אלא "ונתת אותם מערכות המערכת על השולחן" – הייתי אומר: שלש של ארבע ארבע. והא בעינן ונתת על המערכת לבנה – וכי ידיב לה על השביעית – איכא חציצה. פרוכת מחיצה הוא – וקרי ליה "על". (כל הכלים – כגון שלחנות, אורכן לאורכן של בית ממזרח למערב). כך היה מונח – מנא לן? מדכר היו בדיו מנותנים ממזרח למערב, כדאמר בהך ברייתא לקמן, מכלל דאורח הארון מצפון לדרום ורוחבו ממזרח למערב. רבדים בפותיא דארון קיימי, כדאמרין לקמן. ובדיו מנלן – דממזרח למערב? בפרוכת – פרוכת היתה פרוסה בפתח בית קדש קדשים, לצניעות בעלמא ולא משום מחיצה, דהא אמה טרקסין הואי במקדש ראשון. וכי תימא: לוקמה במקדש שני, דהוי פרוכת? ליכא למימר, דבמקדש שני לא היה ארון ובדים, דיאשיהו גנוו, במסכת יומא (נבב). ועוד: דקרא במקדש ראשון כתיב. ובולטין בפרוכת – לפי שהיה הארון כנגד הפתח, כדאמרין במגילה (יב). ארון עשאה משה כשמונה בדברי, היה לו עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל צד. והדברי היה עשרים על עשרים, ומקם ארון אינו ממועט בדברי, דבסג היה עמוד. אלא, אלא, באמצע הדוריר קאי. והפתח נמי היה באמצע כותל מזרחי, והיו הבדים בולטין בפרוכת שבפתח כמין

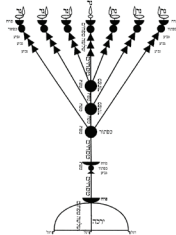
דוחקין ובוטלין בפרוכת דומין במין שני דדי אשה – מעשה נס היה, דארין באמצע קדשי הקדשים היה, ולכל צד היה עשר אמות, ומקום ארון אינו מן המדה, כדאייתא בפרק קמא דמגילה (יב). ואם כן אפילו למאן דאמר שהבדים נשמטים לצד אחד, היאך מגיעים עד הפרוכת? הא לא היה אורכן עשרו אלא על ידי נס האירובי הבדים, עד שהיו דוחקין ובוטלין. ונראין כשני דדי אשה, לחיבתן של ישראל.

מורה ומעריב מונחין – ומתניין ותנן "אירובי לאורכו של בית" – כרבי. **מרבתיב** בנר מעריב לפני ה' – נר שני של שתי מורחות קרי "נר מעריב", כדפרישית בפרק "כל קרבנות" (לעיל פ"ב, ד"ב) דיבור המתחיל "ממנה". ומתניין דתמיד (פרק ג משנה ט) דמצא שתי מורחות דולקות – כרבי, דאמר: מורה ומעריב מונחין. דלמאן דאמר: צפון ודרום מונחין – אין שייך "מורחות".

שאמצעי משובח – פירש בקונטרס: לענין שלשה שקוראין בתורה, דאין פוחתין מעשרה פסוקים, ואמצעי שקורא ארבעה – משובח. ועל זה מיתיי הק' ברייתא התם בפרק ג דמגילה (כא, ב). אבל וקשה: דמיתיי ונמין שאר ברייתות דראשון ואחרון משוברים! לכך נראה: דהך ודחבאן מיתניא לגבי שלשה המהלכים בדרך, דגודל באמצע, כדאמר בפרק "אמר להם הממונה" (יומא זא, א). ובמגילה (כא, ב) מיתיי לה, משום דכיון דמשובח לשאר בדרים, טוב שיקרא ארבעה פסוקים. **תרי** דרי הוו – ומיתרצי השתא כוליה פירכי. דלמאן דאמר: צפון ודרום, אף על גב דכ"י יחבנן חמשה

דוחקין ובוטלין בפרוכת, ודומין במין שני דדי אשה, **שנאמר** "צדור המור דודי לי בין שדי ולין". ומגלן דבדיו לפותיא דארון הוו יתבי? דילמא לארבו דארון הוו יתבי! אמר רבי יהודה: תרי גברי באמתא ופלגא לא מסתגי להו. ומנא לן דבארבעה הוו דרו להו? – דכתבי "ונסעו הקהתים" – תרי, "נשאי המקדש" – נמי תרי. תנו רבנן: עשרה שולחנות עשה שלמה המלך, **שנאמר** "ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל המשה מימין וחמשה משמאל", ואם תאמר: חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח? אם כן מצינו ששולחן בדרום, והתורה אמרה "השולחן תתן על צלע צפון"! אלא של משה באמצע, חמשה מימין וחמשה משמאל. תנו רבנן: עשר מנורות עשה שלמה, **שנאמר**: "ויעש את המנורות הזהב עשר במשפט ויתן בהיכל המשה מימין וחמשה משמאל", ואם תאמר: חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח? אם כן מצינו מנורה בצפון, והתורה אמרה "ותא המנורה נכח השולחן"! אלא של משה באמצע, תני חדא: מחצי בית ולפנים היו מונחין, ותני חדא: משליש הבית ולפנים היו מונחין! ולא קשיא: מר קא חשיב בית קדשי הקדשים בהדי היכל, מר לא קא חשיב בית קדשי הקדשים בהדי מונחין, דכרי רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: צפון ודרום, מאי טעמא דרבי? גמר ממנורה, מה מנורה מוזהר ומעריב, אף הני נמי מוזהר ומעריב. ומנורה גופה מגלן? מודכתיב בגר מעריב "יעדך אתו [אהרן וגו'] לפני ה'", מפלל דכולהו לאו "לפני ה'", ואי סלקא דעתך צפון ודרום, כוליהו נמי "לפני ה'" נינהו. ורבי אלעזר ברבי שמעון מאי טעמא? גמר מארון, מה ארון צפון ודרום, אף הני נמי צפון ודרום. ורבי נמי ליגמר מארון! – דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מפנים. – ורבי אלעזר ברבי שמעון ליגמר ממנורה! – אמר לך: מנורה גופה צפון ודרום הוה מנחה. – אלא הכתיב "יעדך אתו אהרן ובניו"! – דמצדד להו אצדודי, דתניא: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – מולד, שהיו מצדדין פניהם כלפי גר אמצעי. אמר רבי נתן: מאן שאמצעי משובח, בשלמא למאן דאמר מוזהר ומעריב, היינו דהוו יתבי עשרה בעשרים, אלא למאן דאמר צפון ודרום, עשרה בעשרים היכי הוו יתבי? ותו, כהנים היכי הוו עיילי? ותו, מצינו חמשה שולחנות בדרום! ותו, שלחן דמשה היכא מנח ליה? – וליטעמיה, למאן דאמר מוזהר ומעריב נמי, שלחן דמשה היכא הוה מנח ליה? אלא, מי סברת חד דרא הוה? תרי דרי נינהו.

אל מול פני המנורה – אמצעי עומד על גופה של מנורה, והשאר – על הקנים. ומשמע קרא: אותן שעל הקנים מצודדות כלפי אותם של מעריב. **מכאן שאמצעי משובח** – לגבי שלש שקורין בספר תורה בשני ובחמישי, ואמרין במסכת מגילה (כא, ב). אין פוחתין מעשרה פסוקים. וקאמר רבי נתן דאמצעי משובח, וקרא ארבעה, והשאר שלשה שלשה. היינו דיתבי עשרה – עשר שולחנות בעשרים, כדאמרן לעיל: מחצי הבית ולפנים מונחים. וקסלקא דעתך: ראשו של זה בצד ראשו של זה קיימי, ואיכא למימר: אף על גב דאי אפשר שישבו עשר שולחנות של עשרים אמה בעשרים אמה מצומצמות, שלא יצאו קצת חוץ לעשרים אמות הפנימיות – איכא למימר: לא דק כולי האי הא דקתני לעיל "מחצי הבית ולפנים". אלא למאן דאמר צפון ודרום – דהיינו, לרחוב של היכל – והלא רחובו אינו אלא עשרים, ועשרה שולחנות של עשרים אמה בעשרים אמה היכי יתבי? הא אי אפשר לצמצם שלא יתארו מוטע בין שולחן לשולחן! ותו – אי נמי מצו יתבי, נמצא שמילאו את כל רחוב ההיכל, וכהנים ביום הכפורים היכי עיילי לפני הכפנים? אי נמי: בכל שבת נכנסין ארבעה כהנים, כדכתני במתניתין, שנים לישול שני סדרים הישנים, ושנים לסדר שני הסדרים החדשים. ועומדים אלו כנגד אלו, טפחו של נטל בצד טפחו של מסדר. ואי כל רחוב ההיכל מלא, היכי אולי כהנים הנוטלין באיך גיסא דשולחנות? ותו מצינו חמשה שולחנות בדרום – וקרא כתיב (שמות כו): "על צלע צפון! ותו שולחן דמשה – דאמרן לעיל: באמצע מונה, היכי מונה? ולמאן דאמר נמי מורה ומעריב שולחן דמשה היכא מנח – אשתכח דיתבי הך שלחן כולו בעשרים אמות חיצוניות. והשתא מתרץ כוליהו פירכי: מי סברת בחד דרא הוו יתבי – כוליהו עשר – ראשה של זו בצד ראשה של זו. בתרי דרי הוו יתבי – חמשה מינייהו – ראשה של זו בצד ראשה של זו, ושל משה אצלן לפנייהם, ולא בשורתן. ושורה אחרת של חמשה – אצל אותה של משה ולא בשורתה. ואותם חמשה – ראשה של זו בצד ראשה של זו.

מנחות דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

ההיכל בלבד, וממילא עמדו השולחנות מחציו ולפנים.
הגמרא מביאה ברייתא המבררת את כיוון עמידת השולחנות, ותולה זאת הגמרא בצורת עמידת המנורה והארון: **תנו רבנן, מִזְרֵה וּמַעֲרֵב הָיוּ הַשּׁוֹלְחָנוֹת מוֹנְחִין וְאוֹרְכָם לְאוֹרֵךְ הַבֵּית, דְּבָרֵי רַבִּי, רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, צָפוֹן וָדָרוֹם עֲמָדוֹ וְאוֹרְכָם לְרוֹחַב הַבֵּית. מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: מֵאֵי טַעְמִיהָ דְּרַבִּי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: גִּמְרָא מִמְּנוּחָה – לְמַד מִכִּיּוֹן עֲמִידַת הַמְּנוּחָה, מִהַ מְנוּחָה מִזְרֵה וּמַעֲרֵב, אֵת הָיָה נָמִי – אֵת הַשּׁוֹלְחָנוֹת מִזְרֵה וּמַעֲרֵב. מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: וּמְנוּחָה גּוֹפָה מִנָּלָן – וּמִדְּחִין לְמַדְנָא אֵת כִּיּוֹן עֲמִידַת הַמְּנוּחָה עֲצָמָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִדְּכָתִיב בְּנֵר הַמַּעֲרָבִי (ויקרא כד א) 'עֲרֹךְ אוֹתוֹ [אֲחֵרֶן וְגו'] לִפְנֵי ה' וגו', בְּלִשׁוֹן יָחִיד, שֶׁנֶּר אֶחָד הוּא הָעוֹמֵד 'לִפְנֵי ה'', מִכָּלֵל דְּכֻלָּהוּ לְאוֹ לִפְנֵי ה' – יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁשָּׂאֵר הַנְּרוֹת אֵינֶם 'לִפְנֵי ה'', וְאֵי סִלְקָא דְּעֵתָךְ שֶׁהַמְּנוּחָה עֲמָדָה צָפוֹן וָדָרוֹם, כּוֹלָהוּ נָמִי לִפְנֵי ה' יִנְיָהוּ – כָּל הַנְּרוֹת שׁוֹיִם בְּקִרְבָּתָם לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שֶׁבְּמַעֲרָב. אֲלֵא בְּהִכְרַח עֲמָדָה מִמְּזֻרָה לְמַעֲרָב, וְהֵנָּה הַמַּעֲרָבִי בִּיּוֹתֵר הוּא הֵנָּה שֶׁלִּפְנֵי ה'. וְלִמַּד רַבִּי מִהַמְּנוּחָה לְשׁוֹלְחָנוֹת. מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מֵאֵי טַעְמָא. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: גִּמְרָא מִזְרֵה – לְמַד מִכִּיּוֹן עֲמִידַת הָאֲרוֹן, מִהַ אֲרוֹן מוֹנֵחַ צָפוֹן וָדָרוֹם כְּדִלְעִיל (ע"א), אֵת הָיָה נָמִי – אֵת הַשּׁוֹלְחָנוֹת צָפוֹן וָדָרוֹם. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי נָמִי לִיְגִמְרָא מִזְרֵה – וְאֵת רַבִּי יִלְמַד מִהָאֲרוֹן לְהַעֲמִיד הַשּׁוֹלְחָנוֹת צָפוֹן וָדָרוֹם. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: סִבָּר שְׁדָּנִין חוּיִן מַחוּיִן – לְמַדִּים דְּבַר שְׁמֻקְמוֹ מַחוּיִן לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים מִדְּבַר שְׁמֻקְמוֹ בַּחוּץ, וְהֵינָּה שׁוֹלְחָנוֹת מְנוּחָה, וְאֵין דְּנִין חוּיִן מִכְּפָנִים – דְּבַר הָעוֹמֵד בַּחוּץ מִהָאֲרוֹן שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לִיְגִמְרָא מְנוּחָה – יִלְמַד מִהַמְּנוּחָה לְהַעֲמִידֵם מִזְרָח וּמַעֲרָב. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵת לֶךְ רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מְנוּחָה גּוֹפָה צָפוֹן וָדָרוֹם הָיָה מְנוּחָה – אֵת הַמְּנוּחָה עֲמָדָה מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, שְׁלֵא כְּרַבִּי. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵלֶּא הִתְכַּתִּיב בְּנֵר הַמַּעֲרָבִי (שם) 'עֲרֹךְ אוֹתוֹ אֲחֵרֶן וְגו' לִפְנֵי ה'', וְאֵם עֲמָדָה צָפוֹן וָדָרוֹם כָּל הַנְּרוֹת שׁוֹיִם לִפְנֵי ה'. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לְעוֹלָם עֲמָדָה צָפוֹן וָדָרוֹם, וְרַק הֵנָּה הָאֲמֻצָּעִי נִחְשָׁב לִפְנֵי ה', מִשּׁוֹם דְּמַצְרֵד לָהּ אֲצִדּוּדִי – שְׁפִתִּילָתוֹ שֶׁל הָאֲמֻצָּעִי הִיָּתָה נִשְׁטָה לְמַעֲרָב, אֲבָל שָׂאֵר הַפְּתִילוֹת נִשְׁטוּ כְּכַפִּי וְלֹא לְמַעֲרָב. הַגִּמְרָא מְבִיאָה לִכְךָ רֵאשִׁיָּה מְבַרֵּיתָא, דְּתַנְיָא, נֶאֱמַר בְּהַדְלַקַת הַמְּנוּחָה (בבבבב ח א) 'אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּחָה יֵאִירוּ שְׁבָעַת הַנְּרוֹת', מִלְּמַד הַפֶּסֶק שֶׁהָיוּ מַצְדִּידִין אֶת פְּנֵיהֶם שֶׁל שֵׁשֶׁת הַנְּרוֹת כְּלָפִי נֵר אֲמֻצָּעִי הָעוֹמֵד עַל גּוֹף הַמְּנוּחָה וְנִקְרָא 'פְּנֵי הַמְּנוּחָה'. מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִיתָא, אֵת רַבִּי נָתָן, מִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמּוֹד לְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהָאֲמֻצָּעִי מְשׁוּבָּח מִן הַצִּדִּידִים.
הַגִּמְרָא דִּנְהָ אֵיךְ נִכְנְסוּ הַשּׁוֹלְחָנוֹת בְּמֻקְוָם לִפְנֵי שְׁתֵּי הַשִּׁטּוֹת. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהַשּׁוֹלְחָנוֹת עֲמָדוֹ מִזְרֵה וּמַעֲרָב מוֹבָן, שְׁכִיּוֹן שְׁאוֹרֵךְ שׁוֹלְחָנוֹת שֶׁלְמָה הִיָּה שְׁתֵּי אֲמוֹת כֶּשֶׁל מִשָּׁה, וְאוֹרֵךְ חֲצִי הַהִיכָל הַפְּנִימִי שָׁבוּ עֲמָדוֹ הַשּׁוֹלְחָנוֹת עֲשָׂרִים אֲמוֹת, הֵינָּה דְּהוּוּ יִתְכַּי עֲשָׂרָה בְּעָשָׂרִים – זֶהוּ שֶׁנִּכְנְסוּ עֲשָׂרָה שׁוֹלְחָנוֹת בְּנֵי שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּעֲשָׂרִים אֲמוֹת, אֵלֶּא לְמָאן דְּאָמַר צָפוֹן וָדָרוֹם קִשָּׁה, שְׂרֻבָּת הַהִיכָל עֲשָׂרִים אֲמוֹת, וְעֲשָׂרָה שׁוֹלְחָנוֹת בְּנֵי שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּעָשָׂרִים אֲמוֹת הָיָה הוּא יִתְכַי – הֵיאֵךְ נִכְנְסוּ, וְהֵלֵא וְדָאִי נִשְׂאָר רִיחַ מִשָּׁהוּ בִּינֵיהֶם, וּמִמִּילָא תִּפְסוּ קֶצֶת יוֹתֵר מִעֲשָׂרִים. וְתוֹ – וְעוֹד, אֵת אֵם דְּחֻקֹּם זֶה לִזְהוּ וְנִכְנְסוּ בְּעֲשָׂרִים אֲמוֹת בְּלֹא רִיחַ בִּינֵיהֶם, מִכָּל מִקּוֹם בְּהֵינִים הָיָה הוּא עֲיִילִי – הֵיאֵךְ נִכְנְסוּ הַכֹּהֲנִים אֶל מַעֲבָר לְשׁוֹלְחָנוֹת. וְתוֹ, אֵם תִּפְסוּ הַשּׁוֹלְחָנוֹת אֶת כָּל רוֹחַב הַהִיכָל מִצִּינּוּ מִשָּׁהוּ שְׁלֹחָנוֹת בְּדָרוֹם, וְהַתּוֹרָה כְּתִיבָה (שמות כו) 'וְהִשְׁלַחְתָּ תִּתֵּן עַל צֶלַע צָפוֹן'. וְתוֹ, שְׁלַחְתָּ דְּמִשָּׁה הֵיכָא מִנָּה לִיָּה – הֵיכָן הִנֵּיחוּ, וְהֵלֵא שִׁנּוּ בְּבִרְיָאָה לְעִיל שְׁעֵמֶד בְּאֲמֻצָּה שׁוֹרֵת הַשּׁוֹלְחָנוֹת, וְאֶחָד עֲשָׂר שׁוֹלְחָנוֹת בְּנֵי שְׁתֵּי אֲמוֹת אֵינֶם נִכְנְסִים בְּעֲשָׂרִים אֲמוֹת. חֲתוּרָה הַגִּמְרָא וּמִקְשָׁה עַל מַה שֶּׁקִּשְׁוּ: וְלִשְׁטִינָךְ – שֶׁהַקִּשְׁיָה מְשׁוֹלָחַן מִשָּׁה לְמָאן דְּאָמַר צָפוֹן וָדָרוֹם, לְמָאן דְּאָמַר מִזְרֵה וּמַעֲרָב נָמִי קִשָּׁה שְׁלַחְתָּ דְּמִשָּׁה הֵיכָא הָיָה מִנָּה לִיָּה, וְהֵלֵא תִּפְסוּ שׁוֹלְחָנוֹת שֶׁלְמָה אֶת כָּל חֲצִי הַהִיכָל הַפְּנִימִי, וְכִשְׁנִסְיָא אֶת שׁוֹלְחָן מִשָּׁה בְּאֲמֻצָּה יִדְחָה שׁוֹלְחָן שֶׁל חֲצִי הַהִיכָל הַחִיצוֹן. מִיִּישִׁבַת הַגִּמְרָא לִפְנֵי שְׁתֵּי הַשִּׁטּוֹת: אֵלֶּא מִי סְבָרָת – כָּלֹם הֵנָּה סוֹבֵר שֶׁחֵד דְּרָא הָיָה – שׁוֹרָה אֶחָת הִיָּתָה, לֹא כֵן, תְּרִי דְּרִי יִנְיָהוּ – שְׁתֵּי שׁוֹרֹת בְּנוֹת חֲמִשָּׁה שׁוֹלְחָנוֹת הֵיוּ, אוֹרֵךְ כָּל שׁוֹרָה עֲשָׂר אֲמוֹת, וְשֶׁל מִשָּׁה בֵּין הַשׁוֹרֹת.**

הֵיוּ מְשׁוּכִים כְּכַפִּי חוּץ עַד שְׁדוּחְקִין וּבִלְטִין בְּפִרְקָתָהּ אֶל הַהִיכָל, וְדוּמִין בְּבִלְטִיתָן בְּמִין שְׁנֵי דְרֵי אִשָּׁה, כְּמוֹ שְׁנִיָּמָר עַל אִהְבַּת ה' לְיִשְׂרָאֵל (שיר השירים א יג) 'צִדּוֹר הַמָּוֶד דּוֹדִי לִי בֵּין שְׁדֵי יִלְיָן, כְּלוֹמַר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [– דוּדִי] הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בֵּין בְּדֵי הָאֲרוֹן הַבּוֹלֵטִים בְּפִרוּכָתָהּ כְּמִין שִׁדִּים. וְכֹזָה תִּקְיָמָה שְׁתֵּי הַמִּקְרָאוֹת, שֶׁהַבְּדִים עֲצָמָם לֹא נִרְאוּ בְּהִיכָל, אֲלֵא רַק צוֹרֵתָם שֶׁבִּלְטָה בְּפִרוּכָתָהּ. הֵרִי לְמַדְנָא שֶׁהַבְּדִים הֵיוּ נִתּוּנִים לְאוֹרֵךְ הַבֵּית, וְכִיּוֹן שְׁקוּבִים הֵיוּ לְרוֹחַב הָאֲרוֹן נִמְצָא שֶׁאֲרָכוֹ הִיָּה מִכּוּון לְרוֹחַב הַבֵּית.
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: וּמִנָּלָן דְּכִדְרֵי לְפִתְיָא דְּאֲרוֹן הוּוּ יִתְכַי – וּמִדְּחִין לְמַדְנָא שֶׁהַבְּדִים הֵיוּ קְבוּעִים לְרוֹחַב הָאֲרוֹן, דִּילְמָא לְאֲרָבֵי דְּאֲרוֹן הוּוּ יִתְכַי – שְׁמָא נִתּוּנִים הֵיוּ לְאֲרָכוֹ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵת רַב יְהוֹדָה, תְּרִי בְּכָרִי בְּאִמְתָּא וּפְלָגָא לֹא מִסְתַּגִּי לָהּ – שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵינֶם יְכוּלִים לְהִלָּךְ זֶה לְצֵד זֶה בְּאִמְתָּא וְחֲצִי, וְכִיּוֹן שֶׁנּוֹשָׂאֵי הָאֲרוֹן הִלְכוּ בֵּין הַבְּדִים, אִילוּ הֵיוּ קְבוּעִים לְאוֹרֵךְ הָאֲרוֹן וְאִמְתָּא וְחֲצִי שֶׁל רַחְבּוֹ מְבִדִּילִים בִּינֵיהֶם לֹא הֵיוּ נוֹשָׂאִי נִכְנְסִים שָׁם, אֲלֵא וְדָאִי קְבוּעִים הֵיוּ לְרַחְבּוֹ וְאֲרָכוֹ שְׁהוּא שְׁתֵּי אֲמוֹת וְחֲצִי מִפְּרִיד בִּינֵיהֶם, וְשֶׁם הִלְכוּ נוֹשָׂאִי.
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: וּמִנָּה לָן דְּבִאֲרָבָה הוּוּ דְּרוּ לָהּ – וּמִדְּחִין לְמַדְנָא שֶׁאֲרָבָה אֲנָשִׁים נִשְׂאוּ אֶת הָאֲרוֹן, שְׁמָא נִשְׂאוּהוּ שְׁנֵים, אֶחָד מִלְּפָנָיו וְאֶחָד מֵאֲחֵרָיו, וְהַבְּדִים הֵיוּ קְבוּעִים לְאֲרָכוֹ וּבִינֵיהֶם אֲמָה וְחֲצִי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּכִתְיָב בְּסֹדֶר הַמִּסְעוֹת בְּמִדְבָּר (במדבר י כא) 'וְנִסְעוּ הַקְּהָלִים נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וגו', וּמִדְּחִיקָה לְרוֹחַב הָאֲרוֹן, 'וְנִסְעוּ הַקְּהָלִים' לְשׁוֹן רַבִּים וּמִעֻטּוֹ רַבִּים שְׁנֵים, הֵרִי תְּרִי, וְהַמִּשְׁךְ הַפֶּסֶק 'נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ', נָמִי תְּרִי – הֵם שְׁנֵים נוֹסְפִים, מִכָּאֵן שֶׁנִּשְׂאֵת הָאֲרוֹן בְּאֲרָבָה, שְׁנֵים מִלְּפָנָיו וְשְׁנֵים מֵאֲחֵרָיו. וּמִמִּילָא חִיבִים לִזְמַר שֶׁהַבְּדִים הֵיוּ נִתּוּנִים לְרוֹחַב, וְכִיּוֹן שֶׁהַבְּדִים מְשׁוּכִים מִמְּזֻרָה לְמַעֲרָב נִמְצָא אוֹרֵךְ הָאֲרוֹן נִתָּן מִצָּפוֹן לְדָרוֹם לְרוֹחַב הַבֵּית.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְּבַרֵּרָת אֶת מִסְפַּר וּמִקּוֹם הַשּׁוֹלְחָנוֹת בְּמִקְדָּשׁ: תְּנוּ רַבְּנָן, עֲשָׂרָה שׁוֹלְחָנוֹת עֲשָׂה שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ מִלְּבַד שׁוֹלְחַן מִשָּׁה, שְׁנִיָּמָר בְּעִשִּׂית כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ (דברי הימים ב' ד ט) 'וַיַּעַשׂ שְׁלֹחָנוֹת עֲשָׂרָה וַיִּנָּח בְּהִיכָל הַמִּשְׁכָּה מִיָּמִין וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאל'. מִבְּרִיתָא הַבְּרִיתָא אֶת הַמִּלִּים 'חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְׁמָאל', וְאֵם תֵּאֲמַר שֶׁהֵיוּ מוֹנְחִים הַמִּשָּׁה מִיָּמִין הִפְתָּח שֶׁבְּאֲמֻצָּה הַהִיכָל וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאל הִפְתָּח כְּפִשְׁטוֹת הַפֶּסֶק, אֵם כֵּן מִצִּינּוּ שֶׁשְׁוֹלְחָן בְּדָרוֹם, שֶׁנִּמְצָאוּ חֲמִשַּׁת הַשּׁוֹלְחָנוֹת שֶׁמִּשְׁמָאל לִנְכְּנִסִים בְּדָרוֹם הַהִיכָל, וְהַתּוֹרָה אֵמָרָה בְּצִוּיוֹ עַל מִקּוֹם כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ (שמות כו לה) 'וְהִשְׁלַחְתָּ תִּתֵּן עַל צֶלַע צָפוֹן, אֵלֶּא וְדָאִי עֲמָדוֹ כּוֹלֵם בְּצָפוֹן, וְכוּונַת הַפֶּסֶק שֶׁשְׁוֹלְחָנוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּאֲמֻצָּה, וּחְמִשָּׁה מְשׁוֹלְחָנוֹת שֶׁלְמָה מִיָּמִינוּ וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאלוֹ.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְּבַרֵּרָת אֶת מִסְפַּר וּמִקּוֹם הַמְּנוּרוֹת בְּמִקְדָּשׁ: תְּנוּ רַבְּנָן, עֲשָׂר מְנוּרוֹת עֲשָׂה שְׁלָמָה מִלְּבַד מְנוּרַת מִשָּׁה, שְׁנִיָּמָר בְּעִשִּׂית כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ (דברי הימים ב' ד ט) 'וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנוּרוֹת הָהֵם עֲשָׂר כְּמִשְׁפַּט יוֹתָן בְּהִיכָל הַמִּשְׁכָּה מִיָּמִין וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאל'. מִבְּרִיתָא הַבְּרִיתָא אֶת הַמִּלִּים 'חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְׁמָאל', וְאֵם תֵּאֲמַר שֶׁעֲמָדוֹ הַמִּשָּׁה מִיָּמִין הִפְתָּח וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאל הִפְתָּח כְּפִשְׁטוֹת הַפֶּסֶק, אֵם כֵּן מִצִּינּוּ מְנוּחָה בְּצָפוֹן, שֶׁנִּמְצָאוּ חֲמִשַּׁת הַמְּנוּרוֹת שֶׁמִּיָּמִין לִנְכְּנִסִים בְּצָפוֹן הַהִיכָל, וְהַתּוֹרָה אֵמָרָה (שמות כו לה) 'וְאֵת הַמְּנוּחָה נָכַח הַשְּׁלֹחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה' וגו', וְהֵינָּה שֶׁהַמְּנוּחָה תַּעֲמִיד בְּצֵד דָּרוֹם מוֹל הַשְּׁלֹחָן. אֵלֶּא וְדָאִי עֲמָדוֹ כּוֹלֵךְ בְּדָרוֹם, וְכוּונַת הַפֶּסֶק שֶׁמְנוּרָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּאֲמֻצָּה, וּחְמִשָּׁה מְנוּרוֹת שֶׁלְמָה מִיָּמִינָה וּחְמִשָּׁה מִשְׁמָאלוֹ.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָאוֹת הַדּוֹנוֹת בְּמִקּוֹם הַשּׁוֹלְחָנוֹת וְהַמְּנוּרוֹת בְּהִיכָל כְּכַפִּי מַעֲרָב: תְּנִי חֲדָא – בְּבִרְיָאָה אֶחָת שִׁנּוּ מִחְצֵי בֵּית וּלְפָנִים הֵיוּ הַשּׁוֹלְחָנוֹת מוֹנְחִין, וְתְנִי חֲדָא שֶׁמִּשְׁלִישׁ הַבֵּית וּלְפָנִים הֵיוּ מוֹנְחִין. מִבְּרִיתָא הַגִּמְרָא. וְלֹא קִשְׁיָא, שְׁוָדָא עֲמָדוֹ מִחְצֵי הִיכָל וּלְפָנִים, וְכִיּוֹן הַבְּרִיתָא שֶׁכְּתִיבָה שֶׁעֲמָדוֹ מְשִׁלִּישׁ הַבֵּית וּלְפָנִים קָא חֲשִׁיב בֵּית קִדְשֵׁי הַקְּדוּשִׁים בְּהֵרִי הֵיכָל – חִיִּשְׁבָה אֶת שִׁטַּח קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים עִם הַהִיכָל, הַהִיכָל אֲרַבְעִים אֲמוֹת וְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים עֲשָׂרִים, וְכִשְׁעֲמָדוֹ הַשּׁוֹלְחָנוֹת בְּעֲשָׂרִים אֲמוֹת הַהִיכָל הַפְּנִימִי מִנְּמָצָא מְשִׁלִּישׁ הַבֵּית וּלְפָנִים, לְאַחַר שְׁלִישׁ שֶׁל שְׁשִׁים. וְכִיּוֹן – הַבְּרִיתָא הַשְּׁנִיָּה לֹא קָא חֲשִׁיב בֵּית קִדְשֵׁי הַקְּדוּשִׁים בְּהֵרִי הֵיכָל, אֲלֵא אֶת הָאֲרַבְעִים שֶׁל

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר צִפּוֹן וְדָרוֹם שְׁפִיר** – היתירין
ששולחנות שלמה עמדו בשתי שורות ושולחן משה ביניהם עולה
יפה לדעה שהשולחנות עמדו צפון ודרום, שהשורות התחילו
מהכותל הצפוני ונמשכו על פני כל חצי ההיכל הצפוני, **אֵלָּא לְמָאן**
דְּאָמַר מִזְרָח וּמַעְרָב עמדו השולחנות, ורוחבם מצפון לדרום,
ומתחילים בסמוך למחיצת אמה טרקסין שבמערב ההיכל ונמשכים
אל המזרח, קשה שאינם נכנסים בחצי ההיכל הצפוני, **מְכַרְיָה** – הרי
שִׁלְחָן בְּמֶה מְשֹׁד מִן הַכּוֹתֵל – שורת השולחנות הצפונית כמה
היתה רחוקה מכותל צפוני, **שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה**, בכדי שיוכלו שני
סמרי לחם הפנים להכנס שם בשבת, שלהילוך שני אנשים צריך
שתי אמות ומחצה כמבואר לעיל (צח), **וְאִמָּה דִּידִיהָ** – הוסף על כך
אמה של רוחב שורת השולחנות עצמה, ועוד **שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה**
דְּבִינֵי בִינֵי – שבין שורה זו לשולחן משה, **וְאִמָּה** של שולחן משה,
וּשְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה דְּבִינֵי בִינֵי – שבינו לבין השורה הדרומית,
וְאִמָּה דִּידִיהָ – של שורה זו עצמה, הרי עשר אמות ומחצה,
אִישְׁתַּכַּח דְּקֶאֱכִיל שׁוֹלְחָן פְּלִגָּא דְּאִמָּתָא בְּדָרוֹם – נמצא שתופסים
השולחנות שבשורה החיצונה חצי אמה בדרום ההיכל, והתורה
אמרה (שמות כו לח) **וְהִשְׁלַחְתָּ תֵּתֶן עַל צִלְעַ צִפּוֹן**.

מתרצת הגמרא בדעת הסובר מזרח ומערב: **מִי סְבָרָת** – האם הנך
סבור ששִׁלְחָן דְּמִשָּׁה בְּהִרְיָהּ הָיָה יָתִיב – היה מונח בין שתי
השורות של שולחנות שלמה, **לֹא כֵן הִיא**, אלא **דְּמִדְלִי לִיהָ וּמִנָּח**
לִיהָ – היה מעלהו ומניחו בסמוך לקדש הקדשים במערב, **וּמִיתֵתִי**
לָהּ לִירִידָהּ פּוֹרְתָא – ומוריד את שתי השורות מעט מזרחה, שלא
יהיה שולחן משה נתון ביניהן ממש, וכיון שהמקדש היה גבוה
במערבו ומשתפע ויורד למזרח, נמצא ששולחנות שלמה היו נמוכים
משל משה **בְּתַלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ** שהרב יושב במקום גבוה
מהתלמיד. ובמקום שהסתיים שולחן משה התחילו ראשי השורות
משני צידיו, והרחיקו את השורות זו מזו מרחק שתי אמות ומחצה
בלבד, וממילא נכנסו שתיהן בשבע האמות הראשונות שבצפון
ההיכל.

הגמרא מביאה ברייתא המבררת אם סידרו לחם הפנים על כל
השולחנות והדליקו בכל המנורות או לא: **תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, עֲשֶׂהְךָ שִׁלְחָנוֹת**
עֲשֶׂה שְׁלֹמָה מַלְבָּד שׁוֹלְחָן מִשָּׁה, ומכל מקום **לֹא הָיוּ מְסַדְרִין** לחם
הפנים **אֵלָּא עַל שֵׁל מִשָּׁה**, **שְׁנֵאמַר** בענין עשיית כלי המקדש (מלכים
א' יח) **וְאֵת הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב** בלשון יחיד, הרי
שסידרו לחם רק על שולחן אחד והוא שולחן משה. וכן לגבי
המנורות, **עֲשֶׂה מְנֹרוֹת עֲשֶׂה שְׁלֹמָה מַלְבָּד מְנֹרַת מִשָּׁה**, ומכל מקום
לֹא הָיוּ מְדַלְקִין נְרוֹת אֵלָּא בְּשֵׁל מִשָּׁה, **שְׁנֵאמַר** בדברי אביה מלך
יהודה אל ירבעם מלך ישראל וחילו שלא ילחמו באנשי יהודה
העובדים את ה' ושומרים את דיני המקדש (דברי הימים ב' יג א), **(אֵת)**
וּמְנֹרַת הַזָּהָב וְנִרְתְּיָה לְבָעֵר בְּעֶרְבָּה, ונכתב בלשון יחיד, משום
שהדליקו רק במנורה אחת והיא מנורת משה. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ**
אוֹמֵר, עַל כּוֹלָם – על כל השולחנות היו מְסַדְרִין לחם, פעמים על
זה ופעמים על זה, **שְׁנֵאמַר** בענין עשיית כלי המקדש (שם ד יט) **וְאֵת**
הַשִּׁלְחָנוֹת וְעַלֵּיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים בלשון רבים, הרי שסידרו על כולם.
וכן לגבי המנורות, **כְּכֹלֵן הָיוּ מְדַלְקִין נְרוֹת**, פעמים בזו ופעמים בזו,
שְׁנֵאמַר באותה פרשה (שם ד כ) **וְאֵת הַמְּנֹרוֹת וְנִרְתְּיָהֶם לְבָעֵרָם**
כְּמִשְׁפַּט לִפְנֵי הַדְּבָר זָהָב כְּנֹר, כלומר, את המנורות ונרותיהם
שמדליקים בהם לפני קדש הקדשים כמשפט התורה עשה מזהב
סגור, ומכך שכתוב 'לבערם' בלשון רבים מוכח שהדליקו על כולם.
רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כתנא קמא, **שֶׁלֹּא הָיוּ מְסַדְרִין** לחם
אֵלָּא עַל שֵׁל מִשָּׁה, **אֵלָּא מֶה אֲנִי מְקַיֵּים** – כיצד מתקיים הפסוק

שהביא רבי אלעזר בן שמעון **וְאֵת הַשִּׁלְחָנוֹת אֲשֶׁר עָלֵיהֶם לֶחֶם**
הַפָּנִים זָהָב בלשון רבים, **אֵלּוֹ שֶׁלֹּשָׁה שִׁלְחָנוֹת שְׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנַיִם**
מִדֶּם שְׁהָיוּ בְּאֵוֹלָם מְבַפְּנִים – בקצהו הפנימי, סמוכים לַפֶּתַח הַבַּיִת
– ההיכל, **אֶחָד שֶׁל כֶּסֶף** – של שיש לבן ככסף, **וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, עַל**
אוֹתוֹ שֶׁל כֶּסֶף הָיָה נוֹתֵן הַכּוֹחַ אֶת לֶחֶם הַפָּנִים בְּכִנּוּתוֹ לְהִיכַל
ועומד לפוש קודם עריכתו על שולחן משה, וְעַל אוֹתוֹ שֶׁל זָהָב הִיא
נוֹתֵנוּ בְּצִיצֵיתָהּ – לאחר הורדתו משולחן משה, עד לאחר הקטרת
בזיכי הלבונה הבאים עם הלחם. והטעם שבכניסתו נותנו על של כסף
ובציאתו על של זהב מפני שִׁמְעֵלִין בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין – מותר
לשנות דבר שבקדושה רק לתוספת מעלה ולא לגירוע, ולפיכך
נתנוהו בכניסתו על של כסף, לעלות ממנו לשולחן של משה
המצופה זהב, ובציאתו על של זהב, שלא להורידו משל זהב לשל
כסף. ועוד שולחן אֶחָד שֶׁל זָהָב הִיא בְּפָנִים, השלישי מבין שלשת
השולחנות הנזכרים, הוא שולחן משה שִׁמְעֵלִי לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד.
ולכך כתב הפסוק 'עליהם לחם הפנים' בלשון רבים, שעל שלשתם
הניחוהו.

הגמרא מבררת מהו המקור שמעלין בקודש ואין מורידין. מבררת
הגמרא: **וּמָנָא לֵן דְּאִין מוֹרִידִין** – מהיכן למדנו שאין מורידים דבר
שבקדושה ממעלתו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי, דְּאָמַר קְרָא** בענין
הקמת המשכן בשמיני למילואים (שמות יז יח), **וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן**
וַיִּתֵּן אֶת אֹרְגָיו וַיִּשֶׂם אֶת קֶרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת עַמּוּדָיו,
פָּתַח בְּיוֹקֶם וְסִיִּים שֶׁאֵין מוֹרִידִין דבר שבקדושה אף
בצורת הדיבור המתחסת אליו, וכל שכן בדברים הנוגעים לו עצמו.
מבררת הגמרא: **וּמָנָא לֵן דְּמַעְלִין** – ומדיכן למדנו שיש לשנות דבר
שבקדושה רק לתוספת מעלה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲחָא בְּרַ**
יַעֲקֹב, דְּאָמַר קְרָא על המחנות שהקטירו בהם אמתים וחמשים
אנשי עדת קרח (במדבר יז א), **אֵת מַחֲנוֹת הַחֲמִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם**
וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צִיפּוֹי לְמוֹנֵחַ כִּי הָקְרִיבָם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדְּשׁוּ
וַיְהִיו לְאוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כלומר, יש לרדד את המחנות של אלו
שפשעו בנפשותם לחלוק על ה' לטסים דקים ולעשותם ציפוי למזבח
הנחושת כיון שנתקדשו בעת שהקטירו בהם, ויהיו לזכרון לישראל,
שבשיראדו יאמרו ציפוי זה הוא מאלו שחלקו על הכהונה ונשרפו,
וממילא יש ללמוד שמעלין בקודש, כיון שבתחילה תִּשְׁמִישִׁי מִזְבֵּחַ
וַעֲבָשִׂי גּוֹפֹ שֵׁל מִזְבֵּחַ – בתחילה שימשה נחושת זו להקטרה על
המזבח והיתה תשמיש מזבח, והעולה להיות חלק מן המזבח עצמו.
הגמרא מביאה דרשה נוספת שטעמה משום מעלין בקודש ואין
מורידין: נאמר בלוחות השניות (דברים י א) **וְאִכְתָּב עַל הַלְּחָת אֵת**
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחָת הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׁמַתָם
בְּאֹרֶן, וְתָנִי רַב יוֹסֵף – שנה רב יוסף בברייתא, שהתיבות 'אשר
שבֵּרַת' מיתורות, והרי זה מְלֻמָּד מסמיכותם ל'ושמתם בארון' שגם
הלוחות השניות וגם שִׁבַּרְתָּ לוחות ראשונות היו מוֹנְחִין בְּאֹרֶן,
והטעם לזה משום שאין מורידין. ומָנָא לֵן שֶׁלֵּלְמֹד לְתַלְמִיד חָכָם
שֶׁשֶׁכַּח תְּלֻמוֹדוֹ מַחֲמַת אוֹנֵם, שחלה או נטרד בדוחק מזונות ולא
היה סיפק בידו לחזור עליו, **שְׁאִין נִזְהָגִין בּוֹ מְנַהֵג בְּיוֹן**, כשם
שכיבדו את שברי הלוחות.

הגמרא מביאה סימן לשלושת המימרות של ריש לקיש דלהלן
(סימן' ב'יט"ל סר"ח וְשִׁכ"ח) – סימן למימרות 'פעמים שביטולה של
תורה זהו יסודה', תלמיד חכם שסרח אין מבזין אותו בפרהסיא, ו'כל
המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו'.
הגמרא מביאה את המימרות של ריש לקיש, ופותחת בזו שלמד
מהפסוק 'אשר שברת': **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, פְּעָמִים**

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף צט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז

למאן דאמר מזרח ומערב – הכי יתיבי ימיני
 ימיני הכי **שמאל** למאן
 דאמר צפון ודרום שפיר – דאף
 על גב דלא אפשר שלא יהא
 מקצתן מן השולחן בדרום, דאי

אפשר לצמצם שולחנות של עשר אמות
 בעשר אמות, אפילו הכי דמאי דטפי טפח –
 לא היה לא חשיב ליה. **אלא למאן דאמר**
מזרח ומערב – הוא האורך והרחב מצפון
 לדרום, מכדי שורה הצפונית כמה מרוחקת
 מכותל צפוני? שתי אמות ומחצה, שיהו
 כהנים הנושאים שני סדרים יכולים להלך זה
 בצד זה, כדאמרין במתניתין דשנים היו
 מסדרין בבת אחת. ולהלך שני בני אדם,
 בעינן שתי אמות ומחצה, כדאמרין לעיל גבי
 בדי ארץ. ושולחן רוחב אמה, ושתי אמות
 ומחצה בין שורה צפונית לשולחן של משה,
 ואמה ידידה, ושתי אמות ומחצה בינו לשורה
 דרומית, ואמה רוחב השולחנות – הרי עשר
 אמות ומחצה. אישתבח דקאביל פלגא
 באמתא דדרום, אבל תפסו. ולמאן דאמר:
 צפון ודרום – ליכא למיפרך הכי, דלידידה
 היו רוחבו ממזרח למערב, ושורה מערבית
 משוכה מכותל מערבי שתי אמות ומחצה,
 ואמה רוחב שולחן, ושתי אמות ומחצה בינו
 ובין השולחן של משה כו'. **דמשה בהרייתו**
 הוה יתיב – באמצע ממש, דליבעי
 שתי (אמות) הפרשות של שתי
 אמות ומחצה. **לא דמידלו ליה**
ומנח ליה כו' – שלא יהא מונח
 ביניהם ממש. אלא משוך לצד
 מערב, וראשו מכון כנגד אויר שבין שתי
 השורות. והשאת ליכא אלא חדא הפרשה,
 כתלמיד היושב לפני רבו, נמוך הימנו. כך
 אותם של שלמה נמוכים משל משה. דבית
 המקדש היה משופע, ולצד מערב גובהו
 יותר. ומיתתי ליה **פורתא** – מושיבם לצד
 מזרח במקום נמוך. **את השלחן – לשון יחיד.**
על כולו היו מסדרין – פעמים אחד, פעמים
 בזה. שנים שהיו **באולם סנפנים** – אצל
 פתח ההיכל, אחד של כסף ואחד של זהב.
 והאי דקרי הבא "כסף", ובמתניתין "שיש" –
 משום דשיש לבן ככסף. **בכניסתו** –
 כשמועין לפתח, מניחין אותו עליו, ועומדין
 לפוש. ועל של זהב **ביציאתו** – ושם היה
 מונח, עד שיוקטרו הבויקין, כדקתני מתניתין:
שמעלין בקודש – כגון בכניסתו מניחו על
 של כסף, וכשמגיע להיכל מסדר על של
 משה שמצופה זהב – הרי עליה. ולא
 מורידין, לכך ביציאתו מניחו על של זהב. ויקם משה את המשכן וגו' – מדרישה
 וסיפיה דקרא בלשון הקדמה. דאפילו בצחות הלשון לא הורד – שמע מינה: אין
 מורידין. ואי נמי: דלא סיעדוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים והאזנים – שמע
 מינה: אין מורידין. לפיכך לא נתעסקו בו אחרים. לישנא אחרת: מעיקרא "ויקם
 משה את המשכן" (שמות מ) – דהיינו יריעות. שבתחילה פורס היריעות, ולא
 הורידן בהקמת העמודים והאזנים, אלא אחו היריעות בידו עד שהקים כולן. **אשר**
שברת ושמתם בארון – שישם השברים בארון.

יכול ליישב ארבעתן זו אצל זו וזרחבן. והכי נמי איתא בפרק בתרא דתענית ירושלמי. והתלמוד שלנו נמי, דקאמר בבבא בתרא (ד.א.) ארכן ששה ורחבן ששה, מצית למימר דמירי
 בק שתיקן, כשהיו זו אצל זו לרחבן. והא דקאמר: כמה לוחות אוכלות בארון? שנים עשר טפחים – היינו בין לוחות ושברי לוחות, כשהיו מנותחת זו אצל זו, ארכן לארכו של ארון.
 יוכל

חמשה. ראשה של זו בצד ראשה של זו – אי אפשר לצמצם חמש שולחנות של עשר
 אמות בעשר אמות. אפילו הכי, כיון דטפי ליה טפח – לא היה לא חשיב. והא דתניא
 בפרק "אמר לחן הממנה" (יומא ג.לג.) שולחן בצפון – משוך מן הכותל שתי אמות
 ומחצה, ומנורה בדרום – משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה, ומזבח ומזרע ועומד
 באמצע – ומשוך קימעת כלפי חוץ, משום
 דכתיב "ואת המנורה נכח השולחן" – דבעינן
 דחזו אהרדי. יש ליישוב אפילו כמאן דאמר:
 צפון ודרום מונחין, ואשולחן דמשה קאי. אבל
 שולחנות דשלמה – סמוכות לכותל. והא
 דתניא בפרק "הוציא לו" (שם ג.א.) בין המזבח
 למנורה היה מהלך, דברי רבי יהודה. רבי מאיר
 אומר: בין שולחן למזבח. אף על גב דרבי מאיר
 סבירא ליה צפון ודרום מונחים כדמסיק התם,
 נחא דיכול להלך בין שולחן למזבח. דשולחנות
 שלמה קיימי בתרי דרי, ושולחן דמשה בין שתי
 השורות, שתי אמות ומחצה ממנו לשורה
 החיצונה ושתי אמות ומחצה ממנו לשורה
 הפנימית. ומשוך מכותל צפוני שתי אמות
 ומחצה. והמזבח היה בין שולחן דמשה למנורה
 דמשה, אלא שמשוך קימעת כלפי חוץ. ומזבח
 הוהב היה אמה על אמה – נמצא מקום פני
 הרבה. שהיה יכול להלך בין המזבח לשולחנות.
 וצריך ליישב הסוגיא דשקלים (א.א.) דמית
 התם בפרק "שלוש עשרה שופרות" פלוגתא
 דרבי ורבי אלעזר בר שמוען דהבא, ומתניא
 התם איפכא: לרבי אלעזר בר שמוען – מזרח
 ומערב, ולרבי – צפון ודרום. והדר קא אמר:
 מאן דאמר: מזרח ומערב – כולן ראיין
 לשירות. ונראה דהיינו כרבי אלעזר בן שמוע
 דבסמוך, דאמר: על כולם היו מסדרים. ומאן
 דאמר: צפון ודרום – נמצא שולחן בצפון
 ומנורה בדרום וזקא על של משה מסדוק,
 פירוש: כרבי יוסי בר יהודה דבסמוך. דעל של
 שלמה – אין יכול לסדר, כיון שראש השורה
 סמוכה לכותל צפוני בדוחק. והדר קתני:
 השולחן היה נתון מחצי הבית ולפנים, משוך מן
 הקרן שתי אמות. ומנורה בדרום. ומזבח הוהב
 היה נתון בתוך הבית. חזקת את הבית מחצי
 הבית ולפנים, משוך קימעת כלפי חוץ. וכלו
 משלש הבית ולפנים. אי אפשר ליישב אותה
 ברייתא אלא כמאן דאמר מזרח ומערב מונחים.
 "משוך מן הקרן" – היינו מן הכותל שתיים
 ומחצה היה משוך, אלא שדילג הסופר
 "ומחצה". והא דקאמר ברישא דברייתא "מחצי
 הבית", ובסיפא "משלש" – כדשננן לעיל:
 דברישא לא חשיב בית קדשי הקדשים בהדי
 ההיכל, ובסיפא קא חשיב בית קדשי הקדשים
 בהדי ההיכל. **כמה** משוך מן הכותל שתי אמות
 ומחצה – כדתניא ביומא פרק "אמר לחן
 הממנה" (ג.לג.). ובקטנא פירש הטעם: שיהיו שני הכהנים הנושאים שני הסדרין יכולין
 להלך זה בצד זה. **מלמד** שזלוחות ושברי לוחות מונחין בארון – בפרק קמא דבבא
 בתרא (ד.א.) אמרין: הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ורחבן ששה, ואם כל אבא
 בפני עצמה היתה ששה על ששה – אי אפשר ליישבן בארון זו אצל זו עשרים וארבעה
 טפחים לארבעתן, וארכו של ארון לרבי מאיר חמש עשרה טפחים באמת בת ששה,
 ולרבי יהודה שנים עשר טפחים ומחצה, דאמרין באמה בת חמשה דאמתיין חוצי ארכו
 וצריך לומר: שהיו שברי לוחות תחת השלימות. ובירושלמי דשקלים בפרק "שלוש עשרה
 שופרות" (הלכה א.) משמע דארכן ששה ורחבן ששה, ומנותחת ארכן לארכו של ארון.
 שופרות" (הלכה א.) משמע דארכן ששה ורחבן ששה, ומנותחת ארכן לארכו של ארון.
 שופרות" (הלכה א.) משמע דארכן ששה ורחבן ששה, ומנותחת ארכן לארכו של ארון.

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף צט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ) תוספות רש"י

[illegible]

רָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁדִּבְרֵי תוֹרָה חִבְּבִים עָלָיו בְּיֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמַשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: יְהוֹשֻׁעַ, כָּל כֵּךְ חִבְּבִיו עָלֶיךָ דִּבְרֵי תוֹרָה? "לֹא מִיּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפֶּיךָ". תָּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: דִּבְרֵי תוֹרָה לֹא יְהוּ עָלֶיךָ חֹכְמָה, וְאִי אִתָּהּ רִשְׁאֵי לְפָטוֹר עֲצָמֶךָ מִקֹּחַ. אָמַר הַקְדוּשָׁה, מֵאֵי דְכַתִּיב טוֹ "וְאַף הִסִּיתֶךָ מִפִּי צֹר רַחֵם לֹא מוֹצֵק תַּחֲתִיךָ"? בּוֹא וּרְאֵה שְׁלֹא כְּמֹדֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵדַת בִּשְׁוֹר דָּם. מֵדַת בִּשְׁוֹר דָּם, אֲדָם מִסִּית אֶת חֲבִירוֹ מִדְּרַבִּי חַיִּים לְדְרַבִּי מִיתָה. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסִּית אֶת הָאָדָם מִדְּרַבִּי מִיתָה לְדְרַבִּי חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַף הִסִּיתֶךָ מִפִּי צֹר" - מִצִּיּוֹנָם, שִׁפְיָה צֹר, שֶׁעֲשֵׂנוּהָ צִיּוֹר בְּתוֹכָהּ.

מנחות דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

וְאִרְבָּעָה כְּהֵנִים מִקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם, שְׁנַיִם כְּדִי לִישׁוֹל שְׁנֵי קָדְרִים שֶׁל
הֶלֶחֱם הַיֶּשֶׁן, וְשְׁנַיִם כְּדִי לִישׁוֹל שְׁנֵי בִּזְכִּין הַיִּשְׁנִים. תַּמְכִּנִּיסִים
עֹמְדִים בְּצַפּוֹן וּפְנִינֵהֶם לְדָרוֹם, וְהַמּוֹצִיאִין עֹמְדִים בְּדָרוֹם וּפְנִינֵהֶם
(בְּצַפּוֹן) [לְצַפּוֹן] וְנִמְצָא שְׁעוּמוּדִים מִשְׁנֵי צִדֵּי רוּחַב הַשּׁוּלְחָן. אֱלֹ –
הַמּוֹצִיאִים, מוֹשְׁכִין אֶת הֶלֶחֱם הַיֶּשֶׁן, וְאֵלֹ – הַמְכַנִּיסִים, מְנִיחִין אֶת
הַחֹדֶשׁ. וְהֵיוּ מִקְפִּידִים שִׁיהִיָּה טַפְחוֹ שֶׁל זֶה כְּנֶגֶד טַפְחוֹ שֶׁל זֶה,
כְּלוֹמֵר שְׁמִיד כְּשִׁמוּצִיאִים קֶצֶת מִהֵישֶׁן מְכַנִּיסִים כְּנִגְדוֹ מִהַחֹדֶשׁ, כִּיּוֹן
שֶׁנֶּאֱמָר בְּפֶרֶשֶׁת הַשּׁוּלְחָן (שְׁמוֹת כה ז) וְנִתְּנָה עַל הַשְּׁלֵחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי
תְּמִיד'.
רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְאֹמֵר, אֲפִילוּ אִם אֱלֹ נוֹטְלִין אֶת הֶלֶחֱם הַיֶּשֶׁן
לַגְמָר, וְאֵלֹ מְנִיחִין לְאַחַר זֶמֶן אֶת הַחֹדֶשׁ, אָף הֵיא הֵיתָה 'תְּמִיד', כִּי
תְּמִיד פִּירוּשׁוֹ שֶׁלֹא יִלֵּין הַשּׁוּלְחָן בְּלִילָה לֵאלֹ לֶחֶם.
הַמְשָׁנָה מְבָאֵרֵת אֶת סֹדֶר חֲלוּקַת לֶחֶם הַפָּנִים הַיֶּשֶׁן: יֵצְאוּ הַכֹּהֲנִים
הַמּוֹצִיאִים וְיִתְּנוּם – אֶת הַחֲלוֹת הַיִּשְׁנוֹת, עַל שְׁלֵחָן הַהֹבֵב שֶׁהִיָּה
בְּאֵילָן. אַחֲרֵי כֵן הִקְטִירוּ אֶת הַבִּזְכִּין, שֶׁהֵם מְתִירִים אֶת הַחֲלוֹת
בְּאֵילָה. וְאֵז הֵיוּ תְּחִלָּתָם מִתְּחַלְּקוֹת לִכְהֵנִים, בֵּין מִשְׁמֵר הַנֶּכֶס
לְמִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא. וְכִשְׁחָל יוֹם בִּיפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ שֶׁהָאֵכִילָה
אֶסוּרָה, הֵיוּ תְּחִלָּתָם מִתְּחַלְּקוֹת לְעֶרֶב – לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת וְיוֹם כִּיפּוּר,
וְלֹא הֵיוּ דוֹחִים אֶת חֲלוּקָתָם לְמוֹחֵר, כִּיּוֹן שֶׁנִּפְסְלוּת בְּלִינָה.
הַמְשָׁנָה מְמַשִּׁכָּה בַּעֲנֵן חֲלוּקַת קֳדָשִׁים בְּיוֹם כִּיפּוּר: כִּשְׁחָל יוֹם
הַכִּיפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבַּת, כִּיּוֹן שֶׁאֶסוּר בְּאֵכִילָה, לְכֵן שְׁעִיר מוֹסֵף
שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁהוּא חֲטָאָה, וְדִינוֹ שֶׁנֶּאֱכַל לְיוֹם וְלִילָה, הִיָּה נֶאֱכַל
לְעֶרֶב – בְּלִיל שַׁבַּת, וְאָף עַל פִּי שֶׁבַּעֲרֵב כְּשִׁמוּתָּר לֹאכְלוֹ אֶסוּר
לְבִשְׁלוֹ, כִּיּוֹן שְׁהוּא שַׁבַּת. וְהַפְּכָלִיִּים – כֹּהֲנִים מֵאֶלְכַסְנִדְרִיָּה
שֶׁבְּמִצְרַיִם, הֵיוּ אוֹכְלִין אוֹתָם בְּשִׁהוּא חֵי – אִינוּ מְבוּשְׁלִים, כְּדִי שֶׁלֹא
יָבוֹא לִידֵי נוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתָּן יָפָה – שְׁאִינִם קָצִים בְּבֶשֶׂר שְׁאִינוּ
מְבוּשְׁלִים.

גמרא
שִׁנְיָנוּ בַּמְשָׁנָה, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, אֲפִילוּ אֱלֹ נוֹטְלִין וְאֵלֹ מְנִיחִין, אָף
הֵיא הֵיתָה תְּמִיד', הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁנִּתְבָּרָה בַּהּ שִׁיטָּתָהּ:
תֵּנִיָּא בְּבִרְייתָא, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, אֲפִילוּ אִם סִילֵק אֶת הַמַּעֲרֵכָה
הַיִּשְׁנָה בְּשַׁחֲרִית וְסִידֵר אֶת הַמַּעֲרֵכָה הַחֲדָשָׁה רַק בְּעֶרְבִית אֵין בְּכָךְ
כְּלָם, וְלֹא מִתְבַּטֵּל בּוֹז' לִפְנֵי תְּמִיד' הָאִמּוּר בְּתוֹרָה. אֱלֹא מָה אֵנִי
מְקַיֵּים אֶת מַה שֶׁנֶּאֱמָר בַּפְּסוּק 'לִפְנֵי תְּמִיד', שֶׁלֹא יִלֵּין הַשְּׁלֵחָן בְּלִילָה
כֹּלֹא לֶחֶם.

הַגְמָרָא מְבִיאָה גְּדִרִים בַּחֲבִיב לִימוּד תוֹרָה שֶׁנִּלְמַדִּים מִדְּבַרֵי רַבִּי יוֹסִי:
אֹמֵר רַבִּי אֲמִי, מְדַבְּרִין שֶׁל רַבִּי יוֹסִי, שֶׁכְּשֶׁשָּׂהָה מַעַט בְּשַׁחֲרִית
וְסִידְרוֹ שׁוֹב בְּעֶרְבִית מִתְקַיֵּים 'תְּמִיד', נִלְמָד שֶׁאֲפִילוּ לֹא שִׁנְיָה אֲדָם
אֱלֹא רַק פֶּרֶק אֶחָד בְּשַׁחֲרִית וּפֶרֶק אֶחָד בְּעֶרְבִית, קָיִים מִצּוֹת 'לֹא
יָמוּשׁ' (אֵת) סִפְר הַתּוֹרָה הִזָּה מִפְּנֵי הַזִּקְנָה בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה' (יְהוֹשֻׁעַ א
ח).

הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאִמֵּר נוֹסֵף בַּעֲנֵן זֶה: אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, אֲפִילוּ אִם לֹא קָרָא אֲדָם אֱלֹא קָרָא שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית
וְעֶרְבִית, וּבִשְׂאֵר הַיּוֹם לֹא לָמַד כְּלָל, קָיִים מִצּוֹת 'לֹא יָמוּשׁ' סִפְר
הַתּוֹרָה הִזָּה מִפְּנֵי.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִחֲלוּקַת בַּעֲנֵן אֲמִירַת מֵאִמֵּר זֶה בַּפְּנֵי עִם הָאֶרֶץ:
וְדָבָר זֶה שֶׁבְּקִרְיָאֵת שְׁמַע יוֹצֵאִים גַּם יְדֵי מִצּוֹת תְּלִמּוּד תוֹרָה, אֶסוּר
לְאֹמְרוֹ בְּפָנֵי עַמִּי הָאֶרֶץ, שֶׁלֹא יֵאֱמָרוּ שְׁאִין צוֹרֵךְ לְהִרְגִיל בְּנֵיהֶם
לְתִלְמוּד תוֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁיֵּצְאוּ בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע. וְרָבָא אֹמֵר, מִצְוָה
לְאֹמְרוֹ בְּפָנֵי עַמִּי הָאֶרֶץ, כִּיּוֹן שֶׁזֶה יִגְדֵּל בְּעֵינֵיהֶם אֶת חֲשִׁיבוֹת
הַתּוֹרָה, שִׁיאֱמָרוּ, אִם עַל קִרְיָאֵת שְׁמַע יֵשׁ שֶׁכֶּר גְּדוֹל כּוֹה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בַּהֲמִשָּׁךְ הַפְּסוּק (יְהוֹשֻׁעַ א ח) 'כִּי אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל', כֹּל
שֶׁכֵּן לְמִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה כֹּל הַיּוֹם שֶׁשִּׁכְּרוֹ גְּדוֹל, וִירְגִילוֹ אֶת בְּנֵיהֶם
לְלִמּוּד תוֹרָה.

הַגְמָרָא מְבִיאָה עוֹד לִימוּד מִהַפְּסוּק 'לֹא יָמוּשׁ' סִפְר הַתּוֹרָה הִזָּה מִפְּנֵי
גוֹ: שֶׁאֵל בֶּן דָּמָה בֶּן אַחֲזֵהוּ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
בְּגוֹן אֵנִי שְׁלֵמִדְתִּי כָּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה, מָהוּ לְלִמּוּד חֲכָמַת יְנִיָּת.

שְׁבִימוּלָה שֶׁל תּוֹרָה וְהוּא יְפִינָה – אָף הַמְבַטְלָה יִקְבַּל שֶׁכֶּר כְּאִילוֹ
עֶסֶק בַּהּ, כְּשִׁבְטִילָה לְצוֹרֵךְ קִיּוֹם מִצּוּת, דְּכִתִּיב בַּעֲשִׂיתָ לוחות שְׁנִית
(דְּבָרִים י ב) וְאָכְתָּב עַל הַלְחָת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הֵיוּ עַל הַלְחָת
הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ, וִישׁ לְלַמּוֹד שֶׁאִמֵּר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמִשְׁה יִישֵׁר בְּחֶךְ שִׁשְׁבְּרָתָ, אָף שֶׁבִשְׁבִּירָתָן בִּטֵּל תוֹרָה, וְהוּא הָרִין
לְמַבְטֵל תוֹרָה לְצוֹרֵךְ קִיּוֹם מִצּוּת.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא שְׁנִיָּה שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ לִגְבִי לִזְמִיד תוֹרָה: וְאֹמֵר
רִישׁ לְקִישׁ, תְּלָמִיד חָכָם שֶׁפָּרַח – נִכְשֵׁל בַּעֲבִירָה אֵין מְבִיָּן אוֹתָהּ
לְנִדּוּתוֹ בְּפֶרֶהֶסְיָא, שֶׁנֶּאֱמָר בְּתוֹכָחַת ה' לְיִשְׂרָאֵל (יְהוֹשֻׁעַ ד ה) וְכִשְׁלָתָ
הַיּוֹם וְכִשְׁלָתָ גַּם נְבִיאָה מִדָּן לִילָה, וִישׁ לְדַרּוֹשׁ שֶׁאִם נִכְשֵׁל נְבִיא
בַּעֲבִירָה בְּפִינָה שְׁאִין רּוֹאִים בּוֹ וְאֵל תִּפְרַסְמוּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא נוֹסֶפֶת שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ לִגְבִי זְכִירַת הַתּוֹרָה:
וְאֹמֵר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל הַמְשָׁכָה דְּבָר אֶחָד מִתְּלִמּוּדוֹ, שֶׁנִּתְעַצֵּל
מִלְּחוּזוֹר עָלָיו וּשְׁכַחוּ, עוֹבֵר בְּלָאוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר בְּצִוּיוֹ זְכִירַת הַתּוֹרָה (דְּבָרִים
ד ט) 'הִשְׁמָר לָךְ וְיִשְׁמָר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים' וְגו', וְהֵינִי
בְּדַרְבֵּי אֲכִין אִמֵּר רַבִּי אֵילָעָא, דְּאִמֵּר רַבִּי אֲבִין אִמֵּר רַבִּי אֵילָעָא,
כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה 'הִשְׁמָר' פֶּן וְאֵל אֵינוֹ אֱלֹא מִצּוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה, וְאָף כֵּאֵן 'הִשְׁמָר' הוּא לֹא לְשׁוֹכַח תּוֹרָתָה. רַבִּינָא אֹמֵר, לֹא
כֵן, שֶׁ'הִשְׁמָר' וְפִי' שְׁנֵי לְאוּן נִינְהוּ, וְעוֹבֵר בְּשִׁנְיָהֶם. רַב נַחֲמָן בְּר
יִצְחָק אֹמֵר, עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּן, גַּם בְּיוֹשְׁמוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר 'הִשְׁמָר לָךְ
וְיִשְׁמָר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים'. מוֹסִיף רַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק,
יָכוֹל יַעֲבֹר אֲפִילוּ כְּשֶׁשִּׁכַּח מִחֲמַת אוֹנֶסוֹ, תְּלִמּוּד לִזְמֵר בְּהַמְשָׁךְ
הַפְּסוּק וְפִי' יִסּוּרוֹ מִלְּבָבְךָ, שֶׁרַק בְּמִסְרִים מְלַבֵּן בַּפְּשִׁיעָה הַקְּתוּב
מְדַבֵּר. הַגְמָרָא מְבִיאָה לִימוּד דּוּמָה מִפְּסוּק זֶה, רַבִּי דִּיקְתָּאֵי בְּרַבִּי
יֵנָאִי אֹמֵר, יָכוֹל יַעֲבֹר בְּלֹאֵין אֱלֹ אֲפִילוּ תִקְפָּה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ – לֹא
הִבִּינָה כְּרֹאֵי וּלְכֵן שִׁכַּח. תְּלִמּוּד לִזְמֵר בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק וְרַק הַשְׁמֹר
לך', וְרַק' מִיעוּט, לְלַמּוֹד שֶׁרַק בְּשׁוֹכַח בַּפְּשִׁיעָה עוֹבֵר וְלֹא בְּתַקְפָּה
עָלָיו מִשְׁנָתוֹ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא בַּעֲנוֹשׁ הַמְשָׁכָה תּוֹרָתָה: רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֵלְעָזָר
דְּאִמְרֵי תְּרִיבִיָּהוּ – אִמְרוּ שְׁנִיָּהֶם, תּוֹרָה נִיתְּנָה בְּאַרְבָּעִים יוֹם, וְאָף
נִשְׁמָה נִפְשָׁה בְּאַרְבָּעִים יוֹם, לְלַמּוֹד שֶׁכָּל הַמְשָׁמֵר תּוֹרָתוֹ וְחוּזוֹ
נִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמְרָת, וְכָל שְׁאִינוֹ מְשָׁמֵר אֶת הַתּוֹרָה אֱלֹא פּוֹשַׁע בַּהּ
וְשׁוֹכַח אֵין נִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמְרָת. הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִבְּבִירַת זֹאת
בְּמִשְׁל, תֵּנִיָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִשְׁל לְמַד הַדְּבַר דּוּמָה, לְאֲדָם
שֶׁמֶסֶר צְפּוֹר דְּרוֹד לְעִבְדוֹ לְשִׁמְרָה, וְאֹמֵר לוֹ, בְּמִדּוּשָׁה אֵתָהּ שֶׁאִם
אֵתָהּ מֵאֲבָדָה שְׁאֵנִי נוֹטֵל מִמֶּךָ אִיפֹר בְּדַמְיָה, לֹא כֵן, נִשְׁמָתָה אֵנִי
נוֹטֵל מִמֶּךָ, וְאָף ה' מִסֵּר תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְהוֹזִירָם לְשִׁמְרָה, וְהִמְאִבְדָּה
נוֹטֵל אֶת נַפְשׁוֹ.

משנה

גְּבִי לֶחֶם הַפָּנִים (ויקרא כד ח-ט) נֶאֱמָר 'בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכּוּ
לִפְנֵי ה' תְּמִיד וְגו', וְהִיתָה לֹאֲהֵרָן וּלְבִנָּיו וְאֶכְלָהוּ' וְגו'. נִלְמַד מִכֵּאֵן
שֶׁלֶחֶם הַפָּנִים נַעֲרָךְ עַל הַשּׁוּלְחָן מִשַּׁבַּת לְשַׁבַּת, וְכֵן שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים
אֶת הֶלֶחֱם כְּשִׁמְסִירִים אוֹתוֹ. מִשְׁנֵתִינוּ מְבִאֵרֵת כִּיצַד הֵיוּ עוֹרְכִים אֶת
הֶלֶחֱם, וְאֵת אֹפֶן חֲלוּקַת הֶלֶחֱם הַיֶּשֶׁן: שְׁנֵי שׁוֹלְחָנוֹת הֵיוּ בְּאֵילָן
מִבְּפָנִים – בְּתוֹךְ הָאוֹלָם, עַל פֶּתַח הַבַּיִת – לִיד פֶּתַח הַהֵיכָל. אֶחָד שֶׁל
שִׁישׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב. עַל שֶׁל שִׁישׁ הֵיוּ נִזְתָּנִים הַכֹּהֲנִים אֶת לֶחֶם
הַפָּנִים הַחֹדֶשׁ בְּכִנְיָסָתוֹ הַהֵיכָל, וְעַל שֶׁל זָהָב אֶת הֶלֶחֱם הַיֶּשֶׁן
בְּיִצְיָאָתוֹ מִהַהֵיכָל, וּמוֹנַח שֶׁם עַד שִׁיקְטִירוֹ אֶת הַלְבוּנָה שֶׁבְּבִיכִים.
וַעֲשׂוּ כֵן, כְּדִי לְהִרְאוֹת שֶׁמְעַלְיָן בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרְדִין, וּלְכֵן בְּכִנְיָסוֹ
לְסֹדְרוֹ עַל שּׁוּלְחָן הַזֹּהֵב, מְנִיחִים אוֹתוֹ עַל שֶׁל שִׁישׁ, לְהַעֲלוֹתוֹ מִשִּׁישׁ
לְזָהָב. וּבִיצְיָאָתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה עַל שּׁוּלְחָן הַזֹּהֵב, מְנִיחִים אוֹתוֹ עַל שֶׁל
זָהָב, וְלֹא עַל שֶׁל שִׁישׁ, שְׁזוֹ יִרְדֶּה. וְהִיָּה עוֹד שּׁוּלְחָן אֶחָד שֶׁל זָהָב
מִבְּפָנִים – בְּתוֹךְ הַהֵיכָל, הוּא הַשּׁוּלְחָן שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבִּינוּ, שֶׁעָלָיו הִיָּה
מוֹנָח לֶחֶם הַפָּנִים תְּמִיד.

הַמְשָׁנָה מְבִאֵרֵת כִּיצַד הֵיוּ מוֹחֲלִיפִים אֶת הֶלֶחֱם: וְאִרְבָּעָה בְּתָנִים
נִכְנָסִין, שְׁנַיִם שְׁבִידִים שְׁנֵי קָדְרִים שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים, וְשְׁנַיִם שְׁבִידִים
שְׁנֵי בִּזְכִּין – שְׁתֵּי כְּפוֹת מִלֹּאֹת לְבוּנָה, שֶׁצִּירֵךְ לְהַנִּיחֵן עִם הֶלֶחֱם.

מנחות. פרק אחד עשר – שתי הלחם דף ק עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י
תוספות

1 למלך לא הוכנה – לתלמיד שפירש מן התורה לא הוכנה גיגנם, שלא יתא נידר
2 בה. "מלך" קרי לתלמיד חכם, בדתיב (משל ח) "בי מלכים ימלוכו". שם התמר והו
3 שברה של תורה – שמצלת מגידנם, אבל שבר אחר אין לה. ומתוך ששואנא חכמי
4 ארץ ישראל את ההבליים – קורא את האלכסנדרים, שעושין מנהג רעבתנות, על
5 שם בבליים – אלכסנדרים – ש של מצרים.

משפחת רבי יהודה - מבבל היתה, לפיכך
שמו בדבריו רבי יוסי. **משנה פסול** -
דמוסחור זמן הוא, שלא היה על השולחן אלא
ששה ימים. והבא אי אפשר לתקן, ולומר:
יניחנו עד שבת הבאה, דכיון דלחם נסדר
כדינו בשבת - קידשו שולחן, ושבו אין יכול
להשהותן אלא עד שבת ראשונה, דמיפסיל
בלינה (הואיל ולן הלחם בלא בויקין). משום
פסול - אם הקטירין על מנת לאכול מן הלחם
למחר - אינו פיגול, שלא קרב המתיר
במצותו. ולא משום נותר - שאין נותר חל
על הלחם, שהרי אין ראוי לאכילה. ו**נפמא** -
האוכלו בטומאת הגוף - אינו בכרת, כדאמר
ב"הקומץ ורבה" (מנחות כה, ב): הניתר
לטהורים - חייבין עליו משום טומאה. והוה
לא נותר לטהורים מעולם - דבויקין הוו
מתירין ידידה, והוא קרוב כהולתן. **לאחר**
שבת - למחר. ויחלו לשבת בביתו. לעמוד
שבויעים על השולחן, דכיון דלא נסדר בשבת
- אין שולחן מקדשו עד השבת. הילכך לא
מיפסל בלינה למוצאי שבת. **נברא וזמן**
השחיפה - אם האיר היום לשחוט את
התמיד. **ברקא** - האיר היום, כמו (תהלים
צז) המורה ברקיו תבל". **מתניא בן שמואל**
- היה אמור על כך, כדאמר בשלשין (ג.ב.)
שהיה ממונה על הפייסות, והיינו פייסות
שמפייסין כשהאיר היום מי שחוט ומי זורק.
וכשהוא שואל אם הגיע זמן שחיטה, אומר
לאותו שעל הגג: אמור, אם האיר יום כל
המזרח. והוא אומר לו: חן. ובתלמוד
ירושלמי נמצא נוצא לפיכך: היה אמור "עד
שבתברין" ביום הכפורים - כדי להוכיז ישיני
חברין. ולמה הוצרכו לכך - לעלות לגג
ולראות אם האיר היום: ודימו - סבורים היה.
והוציאו לבית השריפה - שפסול היה, לפי
שנחשט בלילה, דכתיב (ויקרא טו) "ביום
זבחכם" - ביום בעי לזבות. והורידו כהן גדול
כז' - מפרש בסדר ימים בפרק שלשי (ט.כא.),
היבא קאי. מיסך גנליו - גדולים. שהלך
לבית הכסא. **לא זו בלבד** - תמיד שנחשט
בלילה יוצא לבית השריפה. **אלא אפילו**
עולת העוף נמנחה - דלאו קרבן חשוב הוא,
דאין באין בציבור, אם נעשו בלילה - יצאו
לבית השריפה. **מקדשין** - וזה שמקדש ונתן
קומץ בבלי, אף על גב דלילה לאו זמן קידוש
הוא - מקדש ליה כלי, ושבו אי אפשר לערב
בשרים ולחזור ולקומץ, שכבר נתקדש זה
לשם קומץ. **כל הקרב ביום** - כגון סתם
קרבנות. **קדוש ביום** - שאם נתנו בכלי שרת
ביום - כלי שרת מקדשו. **בלילה** - כגון מנחת
נסכים. וקומץ קרב **ביממא** - מ"בים צוותה.
ליפסל - כגון בלינה ומחוסר כפורים, וכגון
הבא: דתו לא אפשר לאהדורי, ותפסל
במחוסר זמן. ליקדוש - מאחר בשבת, וכי
למי אידך דחזי שבת - ליפסל בלינה למצאי
למחר: בדמות אבא, ומבעיא לן לתרומה. **קסבר** -
שאין עבדת לילה כשרה. **[ואבל ימים] מחוסר זמן** - דימים
היו מחוסר זמן. והלכך

שפיה צר, כך בולח צרה
ב" ושמא תאמר: למלך
הוא למלך הוכן". ושמא
מוד לומר "מדתה אש
זה הוא שכרה - תלמוד
שן". "חל יום הכיפורים
בה בר כהנא, אמר רבי
אלכסנדרים הם, ומתוך
אותם על שם בבלים.
ר: לא בבלים הם, אלא
גאון את בבלים - קוראין
רבי יהודה: תנוח דעתך
את הלחם בשבת ואת
ר את הויכין בשבת -
פיגול נותר וטמא. סידר
בת, והקמיר את הויכין
חייבין עליהן משום פיגול
חם ואת הויכין לאחר
בשבת - פסולה. ביצר
שאפילו היא על השולחן
נמרא תנן התם, אמר
הגיע זמן שחיטה". אם
מי. מתתא בן שמואל
"עד שפחברון?" והוא
כך? - שפעם אחת עלה
מורה, שחמו את התמיד
והורידו בהן גדול לבית
יש: כל המסיד את רגליו
מים - טעון קדוש ידים
לא זו בלבד, אלא אפילו
ומנחה שנקמצה בליה
מא עולת העוף - משום
מנחה - אפשר דמהדר
! הוא תני לה, והוא אמר
בזמנו. מיתבי: כל חסרב

- קְדוּשׁ בְּלִילָה, בֵּין בָּיִם
 בָּיִם, בָּיִם - אֵין, בְּלִילָה
 : סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַכַּף
 ? וְיִחְנְנָה לְשֹׁכֵת הַבָּאָה,
 מִדֶּעֶדֶךָ: כָּלִי שֶׁרֶת מְקַדֵּשׁ
 קֵא מוֹתִיב, שְׁפִיר קֵא מוֹתִיב
 אֵין מְחוּסֵּר זְמַן, הֵא יֵי
 ? וְאִבּוֹה דְּרַבִּי אַבְבָּא נִמְי מִתְּנִיתִי
 וְהַלִּילָה הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם. הִילְכֵךְ
 וְהַסֵּדֵר בְּאֶחָד שְׁבֻעַת - לֹא מְסֻדֵּר

1 פֶּרֶק קָמָא דִּיּוֹמָא (ט.ב.), דֹּאמֶר, אִמּוֹר לִיה רַבִּי
 2 רַבֵּאל טַנְיָא לִכְרִי, לִפּי שְׁלָא עֲלוּ בִימֵי עוֹרָא, וּמָה
 3 הַשְּׁעִירִים יֹדִים, אָף עַל גַּב רִמְצוֹה קַעֲבִירִי, שְׁלָא
 4 כְּמוֹן כֵּן לֹאֲכֹלֵם חַיִּים, אָף כָּבֵל הַשְּׁנִים, דִּמְדִּיחֻ
 5 רַעֲיִתְבּוֹתָא. **אִמּוֹר** לָהֶם הַמּוֹמְנָה — בִּימָנָה
 6 (כ.ח.) פִּירֵשׁ בְּקוֹטֶרֶס דִּמְנוֹנָה אִדּוּר הַסֵּק. קִשְׁשָׁה:
 7 דָּאֵם, כֵּן הוּא לִיה לִמְחַשְׁבֵּיהּ בְּהִדִּי דִּבְרִים
 8 חֲדָשִׁים בִּירוּשְׁלַיִם דִּיּוֹמָא שְׁהֲסָגֵן שִׁמְשֵׁם: אִמּוֹר לִי
 9 "אִישִׁי כֹּהֵן גְּדוֹל גְּבוּהָה שְׁמָאֵל". הֲסָגֵן בִּימָנָה,
 10 וְרָשָׁא בֵּית אַב בְּשָׁמְאֵל. וְהִנָּף הֲסָגֵן בְּסוֹדְרִים.
 11 וְאִחּוּ הֲסָגֵן בִּימָנָה וְהִחֲלוּ. אֵלֵּא לִיה מִתְנַה
 12 לְהִיחֵי כּוֹן גְּדוֹל עַד שְׁנַעֲשֵׁה סָגֵן. אִלֵּא מִתְנַה
 13 אַחֵר אִדּוּ. רְשֻׁמָּה הִיא מִמּוֹנָה עַל הַפִּיטוֹת,
 14 דִּמְקִירי "מִמּוֹנָה" סָתֵם, כִּדְתָּגֵן פֶּרֶק שְׁנֵי דִּיּוֹמָא
 15 (כ.ב.): אִמּוֹר לָהֶם הַעֲבִיעִי.
 16 **מִתְנַה** כֵּן שְׁמָאֵל אִמּוֹר (אם) הֲאִידִי פִנִּי
 17 הַמּוֹחֵר — מִתְנַהֵּן — שְׁמָאֵל הִיא
 18 מִמּוֹנָה עַל כֵּךְ, דֹּאמֶר בְּשִׁפְסִילִים (ו.א.): מִתְנַהֵּן כֵּן
 19 שְׁמָאֵל הִיא מִמּוֹנָה עַל הַפִּיטוֹת. וְהִנָּף הַפִּיטוֹת
 20 — שְׁכֻשְׁהֲדִיר הָדִים הִיא מִפִּישִׁין מִי שִׁוּחַ מִי זֶרֶק.
 21 וְכֻשְׁהֲדִיר שְׁוֹאֵל אִם הִנֵּיעַ זֶמֶן, אִמּוֹר לֵאמֹר
 22 שְׁעוּלָה עַל הַגֵּן "אִמּוֹר אִם הֲאִידִי פִנִּי כֵל הַמּוֹחֵר
 23 עַד שְׁכֻחְבְּרִי". אִמּוֹר אִמּוֹר לִי "חֵין". וְכֻלְמָנָה
 24 יִרְשְׁלַיִם נִמְצָא שְׁפִירָאן אִימֹר לִי שִׁים הַכְּפָרִים
 25 "עַד שְׁכֻחְבְּרִי". כִּדִּי לִחוֹבֵר שִׁינָה חֲבָרִין. אִמּוֹר
 26 פִּירֵשׁ בְּקוֹטֶרֶס. וּמָה שְׁכֻחַת בְּסִפְרִים פֶּרֶק "אִמּוֹר
 27 לָהֶן הַמּוֹמְנָה" (יִוֵּמָא כ.ח.) "מִתְנַהֵּן כֵּן שְׁמָאֵל
 28 אִמּוֹר מִמּוֹנָה עַל הַפִּיטוֹת אִמּוֹר" כִּי — לִיתָא.
 29 אֵלֵּא אִמּוֹר דִּרְבִּי רֵמִי בְּרַבִּי מֵאִיר דִּמְקִירִי רִסְטִין
 30 "מִתְנַהֵּן כֵּן שְׁמָאֵל מִמּוֹנָה עַל הַפִּיטוֹת אִמּוֹר" —
 31 לְהִיחֵי עֲצֻמָּה מִמּוֹנָה עַל כֵּךְ. וְהָתֵם מִפְּרֵשׁ כֵּן
 32 אִמּוֹר כֵּן. **אֵלֵּא** אִפְּלוּ עֵלְת הַעֵף שְׁנַמְלֵקָה
 33 וְנִמְנָחָה שְׁנַמְלֵקָה — רַבּוּתָא הִיא מְדוּלָּה, אָף עַל גַּב
 34 וְלֵאֵל כְּבֻלָּל "בִּיּוֹם זֻבְחָם" נִיחָה. קָא שִׁמְשֵׁן לָן
 35 דְּנִפְקִי מִ"בִּיּוֹם צוּרוֹת", כִּדְמַרְפֵּשׁ בְּמַגִּילָה (ט.ב.).
 36 מִשּׁוּם הָתֵם הַתְּמִיד לֹא מִיפְסֵלֵאל — דְּהִינִי
 37 לְמַצְהָה בְּעֵלְמָא, כִּדְמַרְכִּין בְּפִרְק "הַתְּכֻלָּת"
 38 (מִנְחוֹת ט.ט.). וּמִשּׁוּם פְּסוּל לִינָה נִמִּי לֹא —
 39 לְרֵאלְתָהּ שִׁרְפָה, אִפְּלוּ קֹדֶם עֲמוּד הַשְּׁחֵר. וּמִדּוּהָ
 40 אִי אִפְשֵׁר לִזְמֹר כֵּן, דְּהֵא פִרְךְ: נִיחָדֵר קוֹמֵן
 41 לְהוֹכִיחִי, וְלִקְמוּצֵיהּ בִּימָנָה: מוֹשְׁנִי לֵאֵל שֵׁרֵת
 42 מִקְדָּשִׁי שְׁלָא בּוֹמָנָה, וּמִיפְסִיל מְשׁוֹם לִינָה. אֵלֵּא מִמִּי
 43 לֹא מִיפְסִיל קִמְצָה. אִמּוֹר אִי אִפְשֵׁר לְשִׁרְוֹ עַד אִמּוֹר
 44 עֲמוּד הַשְּׁחֵר, שִׁיפְסֵל בִּלְעִינָה. רִנְקֻמְצָה" — לֹא
 45 דּוֹקָא, אֵלֵּא אִפְּלוּ לֹא נִקְמְצָה נִמִּי, כִּדְתָּגֵן בְּפִרְק
 46 שְׁנֵי דְּמַעֲיֵלָה (ט.ט.).
 47 **בִּלְיָלָה** — פִּירֵשׁ בְּקוֹטֶרֶס: כִּגוֹן מִנְחוֹת נֹסְכִים.
 48 וְיֵשׁ מִפְּרִישֵׁי: הִטְבַּת נִרְתָּ — לֹא שִׁיךְ עַל זֶה
 49 לְשׁוֹן קִרְבִּי".

בכּוּ
בֵּין בְּלִילָה - קְדוֹשׁ בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין
לַאֲ! - אֵינוֹ קְדוֹשׁ לַיְקָרָה, אֲבָל
בֵּין אַחֵר שִׁבְתָּ, וְהַקְּסִיר אֶת הַבִּיּוֹרִין
וּפְלִיז הָיָא עַל הַשְׁלָחַן יָמִים רַבִּים
שְׁלֹא בִמְמָן (לִפְסֵל) - לִיְקֻדֹּשׁ
- אֲבוּהֶ דְרַבִּי אֲבִין נָמוּ מִתְּנִיתָ
ז - מְחַפְּרִין זְמַן, - סוֹף
בִּי
אֲמַר - וְלֹא מִדַּעֲתָהּ נִפְשֵׁיהָ, הִדְלַק לִכְאֵב
קֹדֶשׁ לִיה כְּלִי שֶׁרֶת לְמֻנְחָן - דְּרוּמָא אֵלָּא,
יֵה לֹאִפְסְלִי, דֹּאכְתִּי כְּמֵה יָמִים שֶׁ עַד זְמַנִּי.

מנחות דף ק עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמג

בהקדם משנה זו יש לבאר שני עניינים: א. יש שני סוגי קדשים, קדושת הגוף וקדושת דמים. והיינו, נאמר בתורה (ויקרא כו ט-טז) וְאִם בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַה' כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ. לֹא יִחַלְּפֻנּוּ וְלֹא יִמָּר אֹתוֹ וְגו'. וביאור דין זה הוא, בהמה או עוף הראויים לקרבן שהוקדשו למזבח, חל בהם קדושת הגוף, כלומר, גופם קדוש להקרבה ולא ניתן לפדותם בדמים. אולם בהמה שנפל בה מום יש לפדותה בערכה, שנאמר (שם כו יא-יב) וְאִם כָּל בְּהֶמָּה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶבֶן לַה' וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֶמָּה וְגו' כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה, ודרשו חכמים (לקמן קא), 'בבעלי מומין שנפדין הכתוב מדבר. ושאר דברים שהוקדשו, בין הראויים למזבח ובגון מנחות ונסכים, ובין שאינם ראויים למזבח ובגון בהמה טמאה, חל בהם קדושת דמים וניתן לפדותם. ב. קדוש בכלי שרת, והיינו, כל מנחה לאחר הקדשתה בפה חל עליה קדושת דמים, וניתן לפדותה. וקודם הקרבתה מניחים אותה בכלי שרת, ובוזה מתקדשת קדושת הגוף ולא ניתן לפדותה.

הַמִּנְחוֹת וְהַנְּסִיכִים שֶׁנִּתְמָאָה עַד שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בְּכָלִי – לאחר שהוקדשו בפה אבל קודם שהונחו בכלי שרת, יָשׁ לָהֶם פְּדִיּוֹן – צריך לפדותם כיון שאין בהם אלא קדושת דמים, ודמיהם נעשים קדושים תחתיהם. אך אם נטמאו מִשְׁקִידֵשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרַת וְחַל בָּהֶם קְדוּשַׁת הַגּוּף, אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן – לא ניתן לפדותם.

דין נוסף: הַעֲוֹפֹת שהוקדשו לקרבן, וְהַעֲצִים וְהַלְבֹנָה שהוקדשו למזבח, וְכָל שֶׁרֶת, אף מִשְׁנֵמָאָה אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן, משום שֶׁלֹּא נִתְמָאָה בתורה דין פְּדִיּוֹן מקדושת הגוף אֲלָא בְּהֶמָּה בעלת מום.

נמרא

הגמרא מבארת את דיני פדיות מנחות ונסכים ששינו במשנה: אִמֵּר שְׁמוּאֵל, מה ששינו 'המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, אינו רק אם נטמאו אלא וְאִפְּלִי הֵן מְהוֹרִין נִפְדִּין – ניתן לפדותם. שואלת הגמרא: מַאי מִטְּמָאָה של שמואל שמתיר לפדות מנחות ונסכים אף אם הם טהורים. משיבה הגמרא: שמואל סובר, בְּמָה דְלֹא קִדְּשִׁי בְּכָלִי – כל זמן שלא קדשו המנחות והנסכים בכלי שרת, קְדוּשַׁת דָּמִים יִנָּהוּ – הם קדושים רק בקדושת דמים, וְדָבָרִים הַקְדוּשִׁים בְּקְדוּשַׁת דָּמִים, נִפְדִּין אף כשלא נטמאו.

שואלת הגמרא: אֵיךְ נִיתַן לְבָאָר כֵּן, וְהָא' 'המנחות והנסכים שֶׁנִּתְמָאָה' תֵּנִן בַּמִּשְׁנָה, ומשמע שניתן לפדותם רק אם נטמאו. משיבה הגמרא: הוּא הָדִין, דָּאף עַל גַּב דְלֹא נִתְמָאָה המנחות והנסכים ניתן לפדותם, וְאִיִּידִי דְקָא בְּעֵי מִיתְּנָא סִיפָא – ואגב זה שרצה התנא לשנות בסוף חלק זה של המשנה מִשְׁקִידֵשׁוּ בְּכָלִי אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן, שבוזה יש חידוש דִּאִפְּלִי נִתְמָאָה לאחר שנתקדשו בכלי, נִמִּי לֹא נִיתַן לְפִדּוֹתָם, משום כֵּן תֵּנָא נִמִּי רִישָׁא – שנה התנא אף בתחילת המשנה שֶׁנִּתְמָאָה עַד שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בְּכָלִי אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן, ולעולם אף אם לא נטמאו ניתן לפדותם.

שואלת הגמרא: מה החידוש בדין מנחות ונסכים לאחר שקדשו בכלי, הרי שִׁשְׁמָאָה שאינם נפדים, שהרי לאחר שקדשו בכלי, קְדוּשַׁת הַגּוּף יִנָּהוּ, ולא ניתן לפדותם ככל דבר שקדוש בקדושת הגוף. משיבה הגמרא: אִיצְטְרִיךְ התנא ללמדנו דין זה, משום שאם לא כן, סְלִקָא דְעֶתְדָא אִמִּינָא – היה עולה בדעתך לומר, הוֹאִיל וּמִצִּינוּ שְׂבָעֵל מוֹם אִיקְרִי (נקרא) טְמָא בלשון התורה, וכמבואר לקמן (קא), יש לומר אף להדיף, שְׂמָמָא נִמִּי, בְּבָעֵל מוֹם דְּמִי – יחשב כבעל מום, וכשם שבכל קרבן אף על גב דְהוּא קְדוּשׁ קְדוּשַׁת הַגּוּף, מכל מקום, כִּי נָפִיל בִּיה מוֹם, מִיִּפְרִיק – יש לפדותה, הֵנִי נִמִּי לִיִּפְרִיק – גם המנחות והנסכים שקדשו בקדושת הגוף בהנחתם בכלי שרת, יִהְיֶה נִיתַן לְפִדּוֹתָם אם נטמאו. קָמַשְׁמַע לָן הַתְנָא, דְלֹאֻ כִּי הָאֵי טְמָא קְרִיִיָה רַחֲמָנָא לְבָעֵל מוֹם – שטומאה זו של מנחות ונסכים שהתקדשו בקדושת הגוף בהנחה בכלי שרת, אינה בכלל שם טומאה שנאמר בבעל מום שניתן לפדותה,

כִּי מִטִּי לִילִיָא דְבִי שִׁימְשִׁי – כשיגיע בין השמשות של ערב שבת הראשונה, לִיקְדוּשׁ – יתקדש הלחם, שהרי לילה אינו מחוסר זמן. וְכִלִּיל שֶׁבֶת הַבָּאָה לִיִּפְסוּל בְּלִינָה, כיון שעמד בקדושה על השולחן שמונה ימים שלמים. מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַבָּא, בְּשִׁקְרָם כֵּהֵן וְכִילִק אֶת הַלֶּחֶם מִהַשּׁוּלְחָן לִפְנֵי בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת שֶׁל שֶׁבֶת, וּלְמַחֲרָת בּוֹיָם סִידְרוּ בּוֹמְנוֹ.

תירוצ נוסף: מִר זֻמְרָא, וְאִיתִימָא – ויש אומרים שְׂרַב אִשִּׁי אִמֵּר, אִפְּלִי תִימָא – אפילו תאמר, שמדובר בְּשִׁלָּא קֶדֶם כֵּהֵן וְכִילִק לִפְנֵי שֶׁבֶת, מכל מקום אין השולחן מקדשו בלילה שקודם זמנו, כִּיִּין דְּסִידְרוּ שִׁלָּא בְּמִצְוַת כְּשֶׁהִיָּה מְחוּסֵר זֶמֶן, וְנִעֲשֶׂה בְּמִי שְׁפָדְרוּ הַקּוֹף, שאין השולחן מקדשו אפילו בזמנו, מה שאין כן בקמץ בלילה שקדש הקומץ כיון שאינו מחוסר זמן.

משנה

נלמד לעיל (דף) שאפייית שתי הלחם ולחם הפנים אינה דוחה שבת. משנתנו מביאה מחלוקת האם דוחה יום טוב, ולכמה ימים מיום אפייית היו נאכלות: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הֵיוּ נֹאכְלוֹת מִזְמַן אִפְּיִיתָ, אֵין (לא) פְּחוֹת מִשְׁנִים, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה יָמִים. בִּיצֵד, כשחל ערב חג שבועות בחול, והיו נֹאפּוֹת מְעַרֵב יוֹם טוֹב, כי אפייית אינה דוחה יום טוב, הֵיוּ נֹאכְלוֹת בְּיוֹם טוֹב לְשָׁנִים – לשני ימים מאפייית. ואם חָל יוֹם טוֹב לַהֲיוֹת אַחֵר הַשָּׁבֶת, הֵיוּ נֹאפּוֹת מְעַרֵב שֶׁבֶת, כי אפייית אינה דוחה שבת, וְנֹאכְלוֹת בּוֹיָם טוֹב לְשִׁלָּשָׁה.

לָחֶם הַפָּנִים הִיָּה נֹאכָל אֵין פְּחוֹת – לא פחות מִתְּשַׁעָה, וְלֹא יוֹתֵר עַל אֶחָד עֶשְׂרִי יָמִים מֵאִפְּיִיתָ. בִּיצֵד, רוב השנה היה נֹאפּוֹת מְעַרֵב שָׁבֶת, כי אפייית אינה דוחה שבת, וְנֹאכָל בְּשָׁבֶת הַבָּאָה לְתִשְׁעָה יָמִים. וכשחל יוֹם טוֹב לַהֲיוֹת בְּעֶרֶב שָׁבֶת, הִיָּה נֹאפּוֹת מְעַרֵב יוֹם טוֹב, כיון שאפייית אינה דוחה את יום טוב וְנֹאכָל לְעֶשְׂרָה. וכשחל שְׁנֵי יָמִים [מוֹבִים] שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַהֲיוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבְעֶרֶב שֶׁבֶת, הִיָּה נֹאכָל בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת הַבָּאָה לְאַחֵר עֶשְׂרִי, וְאִינוּ דוֹחָה לֹא אֶת הַשָּׁבֶת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אִמֵּר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן הֶסְכֵּן, דוֹחָה אֶת יוֹם טוֹב, וְאִינוּ דוֹחָה אֶת יוֹם צוֹם – יום כיפור, כשחל בערב שבת.

נמרא

בביצה (ב) נחלקו תנאים האם מותר להקריב נדרים ונדבות ביום טוב. הגמרא מבארת את דברי האוסר ממשנתנו: אִמֵּר רַבִּינָא, לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר (שם) נְדָרִים וְנִדְבוֹת אֵין קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב, לֹא תִימָא – אל תאמר שְׁמַדְאִירִיתָא מִיְּחוּזָא חֲזוּ – ראויים הם להיקרב, וְרַבֵּנָן הוּא דְנָזְרוּ שֶׁלֹּא לְהַקְרִיבָם, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁהָא אִדָּם אֶת קִרְבָּנוֹתֵי שֹׁנֵד וְנִדֵּב כֹּל הַשָּׁנָה עַד הָרָגֶל, וְנִמְצָא שְׁמוּכִין אֶת מִלֻּאכְתּוֹ לְמוֹעֵד. אֲלָא מְדִאִירִיתָא נִמִּי לֹא חֲזוּ – אסור להקריב במועד. ומביא רבינא ראייה ממשנתנו לדבריו: דְּהָא – שהרי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּחוֹבֶת הַיּוֹם הוּא – חובה להביא דווקא בחג השבועות, וְלִכֵּן לִיכָא לְמִימֵר – אין שייך לומר בהן שְׁמָא יִשְׁהָא אֶת הַקְרָבָתָם, וְאֵף עַל פִּי כֵן קִתְּנִי בַּמִּשְׁנֵיתִי, שאפיייתם אִינוּ דוֹחָה לֹא אֶת הַשָּׁבֶת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב, וּמוֹכַח שֶׁאִסוּר מְדִאִירִיתָא, כֹּל שֶׁכֵּן שֹׁנֵדִים וְנִדְבוֹת אֵינִם קְרִיבִים בּוֹיָם טוֹב מְדִאִירִיתָא.

הדרן עלך שתי הלחם

פרק שנים עשר – המנחות והנסכים

משנה

פרק זה עוסק בהמשך דיני מנחות, ובאופנים שונים של נדר למנחה. משנתנו עוסקת בפדיות מנחות ושאר קדשים.

משום דמבלי שרת לא אשכחן דמיפריק – שלא מצינו קדשים
שנפדים לאחר הקדשתם בכלי שרת, שהרי מחמת קדושה זו דינה
בשריפה כקדשים שנפסלו, וכל שדינו בשריפה אינו נפדה.
הגמרא חזרת לבאר היכן הזכר בתורה בעל מום בלשון טמא.
שואלת הגמרא: ובעל מום, היכא איקרי טמא – היכן מצינו בתורה
שנקרא טמא. משיבה הגמרא: דתניא בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא
כו יא-יב) 'וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַה'
וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהָעֹרֵךְ הִכָּהוּ אֹתָהּ וְגו'. ומבאר
הברייתא, בבעלי מומין שנפדין מחמת מומן הכתוב מדבר, ולא
בפדין בהמות טמאות. שואלת הברייתא: אֵתָהּ אֹמֵר בְּבִעְלֵי מוּמִין
שִׁיפְדוּ הַכְּתוּב מַדְבָּר, אִי אֵינוֹ מַדְבָּר אֲלֵא בְּבִהֶמָה טְמֵאָה מִמַּשׁ
שהוקדשה לקרבן, וכפשוטו לשון הפסוק. משיבה הברייתא: אין
לומר כן, שהרי בשהוא אומר בהמשך הפרשה (שם כו ב), 'וְאִם
בְּבִהֶמָה טְמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּהּ, הָרִי פְדִיִן בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲמֹרָה
כֵּן. וְאִם כֵּן, הָא מַה אֲנִי מְקַיִם – כיצד יש לבאר את הפסוק 'וְאִם
כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה' וגו', על כרחך, שבבעלי מומין שִׁיפְדוּ הַכְּתוּב
מְדַבֵּר. שואלת הברייתא: היות שבעלי מומין נפדים, וְכֹל יִפְדוּ אִף
עַל מוֹם עוֹבֵר. משיבה הברייתא: תלמוד לומר בפדין בעלי מומין
(שם כו יא), 'וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַה',
והיינו, מִי שְׂאִינָה קְרִיבָה לַה' כָּל עֵינֶךָ מחמת מומה, ניתן לפדותה,
יִצְתָהּ זֶה שְׂמוּמָה עוֹבֵר, שְׂאֵמֶם אֵינָה קְרִיבָה הַיּוֹם מחמת מומה,
אולם עתידה שיעבור מומה וְתִהְיֶה קְרִיבָה לְמִחְרָא, ואינה נפדית.
הגמרא חזרת לעסוק בדברי שמואל שקדשים טהורים נפדים. מקשה
הגמרא: מוֹתִיב רַב הוּנָא בְּרַ מְנוּחָה, שנינו במשנתנו, תְּעוּפוֹת
וְהַעֲצִים וְהַלְבוּנָה וְכָל שֶׁרֶת שֶׁנִּשְׁמָמָא, אֵין לָהּ פְדִיּוֹן, שְׁלֵא נֶאֱמַר
פְדִיּוֹן אֲלֵא בְּבִהֶמָה. ויש להקשות, בְּשִׁלְמָא לגבי עוֹפוֹת, מובן דין
המשנה, משום שקדושת הגוף נִינְהוּ (הם), שקרבים על המזבח,
וְלֹא נֶאֱמַר דִּין פְדִיּוֹן מִקְדוּשַׁת הַגּוּף אֲלֵא בְּבִהֶמָה. אֲלֵא עֲצִים
וְלְבוֹנָה שלא הונחו בכלי שרת ולא התקדשו קדושת הגוף, וכן כָּלִי
שֶׁרֶת שאין בהם קדושת הגוף משום שאינם אלא מכשירי קרבן,
לִפְדֹּקוּ – שיהיה ניתן לפדותם. אֲלֵא לֹא, הֵטַע שנינו נפדים
מִשּׁוּם דְּכָל קִדְשֵׁי שְׁהוּרִין בְּעִלְמָא, ובגון מנחות ונסכים, אֵין נִפְדִּין,
ושלא בדברי שמואל, וְהֵינִי נָמִי – ואף קדשים אלו, אִף עַל גַּב
דְּנִשְׁמָמָא, כְּטִהוּרִים דְּמו – דינם כקדשים טהורים ואינם נפדים, משום
דְּעֲצִים וְלְבוֹנָה מצד עצמם אין בהם טומאת אוכלין, שהרי לֹא בְּנִי
אֲשׁוּרִי אוֹכֵלָא נִינְהוּ – הם אינם 'אוכל' שיהיה שייך בהם טומאה,
אֲלֵא שְׁהוּרִי חֲכָמִים שִׁיחֵי בָהֶם דִּינִי טוֹמֵאת אוֹכֵלִין, משום שחִיבָת
הַקּוֹדֶשׁ מִשְׁנָה לָהּ אוֹכֵלָא – המעלה שיש בהם שהם קרבים על
המזבח מחשיבה אותם להיות כ'אוכל' ששייך בו טומאה. ואף לאחר
גזירה זו, לא נאמר דין טומאה בכל אופן, משום דְּעֲצִים, כְּמָה דְּלֹא
מִשְׁפִּי לָהּ לְגִזְרִין – כל שלא שייפם וניסרם לחתיכות נאות הראויות
למערכה, לֹא מִיתְבַּשְׁרִי – הם אינם נעשים ראויים לקבלת טומאה,
וְלְבוֹנָה נָמִי, כָּל כְּמָה דְּלֹא קִידְשָׁה עַל יְדֵי הַנְּחִתָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, לֹא
מִיתְבַּשְׁרָה, וְכָלִי שֶׁרֶת נָמִי, אִף אִם נִטְמָאוּ הֵם כְּטִהוּרִים, הוּאִיל וְאִף
אִם נִטְמָאוּ אֵית לָהּ (יש להם) טְהָרָה בְּמִקְנָה, ואין טומאה זו
מועילה להתיר לפדותם. הרי שמדברי המשנה מוכח שקדשים
טהורים אינם נפדים, וקשה על שמואל שסובר שטהורים נפדים.
מתרצת הגמרא: לֹא – אין להוכיח מהמשנה שטהורים לא נפדים,
אלא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ שְׁהוּרִין בְּעִלְמָא נִפְדִּין וכשמואל. וְהֵינִי
קדשים (עצם לבונה וכלי שרת), גזרו חכמים שלא לפדותם, מִשּׁוּם
דְּלֹא שְׂכִיחִי הוּא – משום שאין דברים אלו מצויים שיהיו ראויים

למזבח, ואם יפדום לא ימצאו הגזברים לקנות אחרים.
שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְבוֹנָה וְכָלִי שֶׁרֶת, מובן מה שלא שְׂכִיחִי
למזבח. אֲלֵא עֲצִים, הרי מִשְׁכַּח שְׂכִיחִי שִׁיחֵי רִאשִׁים לְמוֹזֶבֶת ומדוע
גזרו שלא לפדותם. משיבה הגמרא: עֲצִים נָמִי, בִּינּוֹן דְּאִמְרָא מִר
במשנה (מדות פ"ב מ"ה), כָּל עֵץ שֶׁנִּשְׁמָצָא בִּי תוֹלַעַת פָּסוּל לְגַבִּי הַמְּזִבָּה,
הִילְכֵךְ נַחֲשִׁבִים עֲצִים לְהַקְרִיבָה כְּלָא שְׂכִיחִי, ואף בהם גזרו חכמים
שלא לפדותם.
הגמרא מביאה שיטות החולקות על שמואל: אִמְרָא רַב פָּפָא, אֵי
שְׂמִיעָא לִיה לְשִׁמּוּאֵל – אם שמואל היה שומע, הָא דִּתְנִינָא
בברייתא, הַמְתַּפִּים (המקדיש) תְּמִימִים הִרְאִיִּים לְהַקְרִיבָה לְבָרֶךְ
הַבֵּית, על אף שאסור לעשות כן, מכל מקום חל בהן קדושת דמים
וְאֵין פְּדִיּוֹן אֲוִתָּן אֲלֵא לְצוּרֵךְ הַקְרַבְתָּן עַל הַמְּזִבָּה כְּקִרְבָּן אַחֵר, משום
שְׂכָל הִרְאִי לְמוֹזֶבֶת, אֵינוֹ יוֹצֵא מִיְדֵי מְזִבָּה לְעוֹלָם, וְאִף עַל גַּב
דְּקִדּוּשַׁת דָּמִים נִינְהוּ (הם), כָּל זֹאת אֵין נִפְדִּין לְחוּלִין, הוּאִיל
וְטִהוּרִים הֵם וְרִאשִׁים לְהַקְרִיבָה, הָיָה תָּרֵךְ בֵּית – היה שמואל חוזר
בו מדבריו שקדשים טהורים נפדים. דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא – באמת
אין הדבר כך, אלא שְׂמִיעָא לִיה לְשִׁמּוּאֵל את דברי הברייתא, ובכל
זאת לֹא תָּרֵךְ בֵּית. שהרי לֹא אֲמַרְתָּ הֵתָם – האם לא תירצנו לעיל
בעצם ולבונה וכלי שרת, בִּינּוֹן דְּלֹא שְׂכִיחִי מהם ראויים למזבח, לִכְךָ
לֹא מִיפְרִיק – הם אינם נפדים, הִכָּא נָמִי בבהמות הראויות להקרב, וְאֵין
בִּינּוֹן דְּשְׂכִיחִי מוּמִין דְּפָסוּל בְּבִהֶמָה מִלְּהַקְרִיבָה. דְּאִפְּלוּ מוֹם קֶטֶן
בְּרִיקוֹן שְׂמִיעוֹן שהוא כעין יריעה המכסה את האישון, נָמִי פָּסוּל,
הִילְכֵךְ נַחֲשִׁבִים בְּהֵמָה כְּלָא שְׂכִיחִי למזבח, ואינה נפדית אם לא
נטמאה, אִף אִם הוֹקְדָשָׁה לְבָרֶךְ הַבֵּית. אולם מנחות ונסכים שמצויים,
ניתן לפדותם אף כשלא נטמאו.
הגמרא מביאה שיטות נוספות החולקות על שמואל: רַב כְּהֵנָא אִמְרָא,
קִדְשִׁים טְמֵאִין נִפְדִּין, ואילו שְׁהוּרִין אֵין נִפְדִּין. וְכֵן אִמְרָא רַבִּי
אֲשִׁיעָיָא, טְמֵאִין נִפְדִּין, שְׁהוּרִין אֵין נִפְדִּין. וְאִיכָא דְּאִמְרָא, אִמְרָא רַבִּי
אֲשִׁיעָיָא, אִפְּלוּ שְׁהוּרִין נִפְדִּין, וכשמואל.
הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין זה: רַבִּי אֲלֵעָזָר אִמְרָא, כּוֹלֵן – כל
המנחות, טְמֵאִין נִפְדִּין, וְטִהוּרִין אֵין נִפְדִּין, הוּן מְעַשְׂרִית הָאִפְּפָה
שֶׁל מְנַחַת חוֹטָא שֶׁנִּפְדִּית אִף אִם לֹא נִטְמָאוּ, שְׁהִי אֲמִרָה הַתּוֹרָה
בסדר הבאת קרבן עולה ויורד מן הבהמה וּמִן הָעוֹף (שם ה' ט)
'מִחֻטָּאתוֹ', ובקרבן עולה ויורד הבא מן המנחה נאמר (שם ה' ט)
'חֻטָּאתוֹ'. ודרשו חכמים ממה שנאמר 'מִחֻטָּאתוֹ' במביא בהמה או
עופות שמשמע שמביא מקצת חטאתו, שְׁעִשִּׁיר שֶׁהִפְרִישׁ מֵעוֹת
לבהמה לקרבן עולה ויורד וְהָעֵנִי, קוֹנֵה תוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה בְּמִקְצַת
המעות ושאר המעות חולין. וכן עֵנִי שֶׁהִפְרִישׁ מֵעוֹת לְתוֹרִים או בְּנֵי
יוֹנָה וְהָעֵנִי עוֹד, קוֹנֵה מְנַחָה בְּמִקְצַת המעות והשאר חולין. וממה
שנאמר 'עַל חֻטָּאתוֹ' במנחה שמשמע שמוסיף על חטאתו, דְּרָשׁוּ
שְׁעִי שֶׁהִפְרִישׁ מְנַחָה וְהַעֲשִׂיר יִפְדָּה את המנחה ויוסיף על המעות
ויקנה תורים או בְּנֵי יוֹנָה, ואם העשיר יותר יוסיף ויקנה בהמה, ואינו
צריך להביא מהחולין את כל דמי הקרבן שחייב בו לאחר שהעשיר.
הרי שניתן לפדות מנחת חוטא אף כשלא נטמאה.
הגמרא מביאה את שיטת רבי אשעיא בפסולי מנחות, ומקשה עליו
מדבריו בפדיון קדשים: אִמְרָא רַבִּי אֲשִׁיעָיָא, שְׂמִיעָתִי שֶׁאִם פִּיגֵל אָדָם
בְּהַקְרַבְתָּ הַמְּנַחָה, לְשִׁיטָת רַבִּי שְׂמִיעוֹן שֶׁדָּבַר הָאִסוּר בְּהִנָּה אֵינוֹ
מִטְמֵא טוֹמֵאת אוֹכֵלִין, אֵינוֹ מִטְמֵא הַמְּנַחָה טוֹמֵאת אוֹכֵלִין. והמקור
לזה הוא, (דתנן) [דְּתִנִּינָא] בְּתוֹסֵפֶת (עוקצין פ"ג ה"ז), הָעֵרְלָה – פירות
אילן בשלשת השנים הראשונות לגדילתם, וְכָלִיא הַבֶּכֶר – זרעים
וגפנים שגדלו ללא הרחקה ראווה,

מנחות. פרק שנים עשר – המנחות והנסכים דף קא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה רש"י

1 דמכלי שרת לא אשכחן דבר דמיפריק – לאחר שקדש בכלי שרת. ואפילו בהמה
2 בעלת מום שנאמר בה פדיון, לאחר שקדישה בכלי שרת, כגון ששחט – לא אשכחן
3 בה פדיון. ואם בבהמה השמאה וגו' – וכתבי בתריה "והעריך אותה" וגו', אלמא
4 נפדין. טמאה טמא – כגון סוס וגמל וחמור. כשהוא אומר – למטה מאותה פרשה
5 "ואם בבהמה הטמאה ופדה" וגו'. טומין

6 קבועין ועובדין – מפרש בבבורות (ל"ב).
7 מותבי רב הונא – לשמואל. עופות קדושת
8 הגוף ניהו – דהן עצמן קרבי, ואין צריכין
9 קדושת כלי. אלא עצים ולבונה – שלא
10 קידשם בכלי, וכלי שרת – כי נטמאו, ליפרקו.
11 דהא לאו קדושת הגוף ניהו, אלא מכשירי
12 קרבן הם! אלא לאו, משום דמנחות ונסכים
13 טהורים – אין נפדים. והני אף על גב דנטמאו
14 כו'. ועצים לאו בני קבולי טומאה ניהו אלא
15 משום חיבת הקדוש – דכתיב "והבשר" –
16 לרבות עצים ולבונה. והני מילי, כי משפי להו
17 נסרין ומייפין לגזירים לבקעיות יפות, דחוור
18 למערכה. לעולם אימא לך טהורים בעלמא
19 נפדין – והני כטהורים דמו, והיינו טעמא
20 דלא מיפרקי: משום דלא שכיחי – ואי הוו
21 להו פדיון טהורין – פריק להו לחולין, ותו לא
22 משכחי גוברין מידי אחרינא לצורך העבודה.
23 תמימים – בהמה טהורה. אלא למזבח –
24 שימכרו לצריכי קרבנות. הוה הדר ביה –
25 ממאי דאמר (עופות) מנחות ונסכים נפדין
26 טהורים, אף על גב דרראיין למזבח. בדוקין –
27 טיילא. בולן – כל המנחות. חוץ ממנחת
28 חוטא – שאפילו טהורה – נפדיה, שהרי
29 אמרה תורה בקרבן עולה ויורד (ויקרא טז)
30 "מחטאתו" "על חטאתו" בכבשה או שעירה,
31 ובתורים כתיב (שם) "מחטאתו", ובמנחה
32 כתיב "על חטאתו", (דברים) (בפרק בתרא)
33 (ובכריתות כ"ב) דלחכי כתיב "מחטאתו"
34 בכבשה – דמשמע: מקצת חטאתו, שאם היה
35 עשיר כשטימא מקדש, והפריש מעות
36 לכבשה או שעירה, והעני – יביא ממקצת
37 דמי תורים או מנחה, והשאר – חולין. ולהכי
38 כתיב (שם) גבי עשירית האיפה "על חטאתו"
39 – דמשמע: יוסיף, שאם היה עני והפריש
40 עשירית האיפה והעשיר – יפרנה, ויוסיף
41 עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה. לרבי
42 שמעון – דאמר לקמן: כל האסור בהנאה –
43 אינו מטמא טומאת אוכלין. העדלה – וכל
44 הנך – איסורי הנאה ניהו.

ושור

33 שכיחי – לא מיפרקי? הכא נמי, פיון דשכיחי מומין דפסלי בבהמה, דאפילו בדוקין שפעיין
34 נמי פסלי – הילכך לא שכיחי. רב פהנא אמר: טמאין – נפדין, טהורין – אין נפדין. וכן אמר
35 רבי אושעיא: טמאין – נפדין, טהורין – אין נפדין. איכא דאמרי, אמר רבי אושעיא: אפילו טהורין
36 – נפדין. רבי אלעזר אומר: כולן, טמאין – נפדין, טהורין – אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של
37 מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה "מחטאתו" "על חטאתו". אמר רבי אושעיא: שמעתי, פיגל
38 במנחה לרבי שמעון אינו מטמא טומאת אוכלין. דתנן: הערלה, וכלאי הכוס,

ושור

מורציאו כולו מרשות הקדש. אבל כשמבקע בו, והוא סבור שהוא שלו – אינו מורציאו מרשות הקדש, אלא הנאת הביקוע. כיון דגובר הוא. ועדיין בידו – אינו יוצא מרשות הקדש. ולכן מועלין
כולן – שאין הקדרות מתחלל על ידי הביקוע. אבל אינו בעלמא. שאינו סבור שהוא שלו כי מבקע ביה – מיגול גוליה, ומפיק ליה מרשות הקדש, ומתחללת הקדרות דמים בכך. ואפילו אין
מתכין לגולל, אלא דעתו לחזור לרשות בעלים לאחר ביקוע – הא קיימא לן (בבא בתרא ס"א, א) שואל שלא מדעת, גזלן הוי לרבנן, וקם ליה כוליה ברשותיה. דאפילו נתכון להיות שואל –
כאילו נתכון לגולל דמי. והוה דאמר ב"השואל" (בבא מציעא ט"א, א) המשאל קדרות של הקדש – מעל לפי טובת הנאה שבו, וחבירו מותר לבקע בו בתחלה. וסתם משאל סבור שהוא שלו,
מדלא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו, שחבירו מותר לבקע בו בתחלה. דיצא לחולין. ומיהו נראה שעדיין הקדש מעורב בו, כיון שהוא סבור שהוא שלו, ואינו מתכין להוציא הקדרות מרשותו.
מכל מקום שרי לבקע בו, שהרי הנאת הביקוע כבר יצתה לחולין, כיון שאינה מסורה לו. והא דאמרין גבי בית בפרק "האומר משקלי" (ערכין כ"א, א) הקדישו משכיר – הדר בו מעלה שבר להקדש.
ופריך: כיון דמעל, נפיק לחולין – לא כולי בית קאמר. דאפילו קדרות כהכי גזנא, לא היה יוצא כולו לחולין אם השכיר לחבירו קדרות של הקדש, מידי דהוה אמשאלי. אלא השכר לכדו הוא
דיצא לחולין. וברוב ספרים נמי כתוב "נפיק שבר לחולין". פיגל במנחה לרבי שמעון אינו מטמא טומאת אוכלין – ומפרש טעמא: משום דאיכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים – אין קרי

"אוכל", ומוקי לה במסנא: דאקדשה במחזבו, שלא היה לה שעת הברשר, דטהורין אין נפדין. ואם תאמר: עולם

1 אף על גב דנטמאו כטהורים דמו – מדלא קאמר "טהורים ניהו" משמע דמקבלי טומאה,
2 אלא דלא חשיבא טומאה. ותימה: דבפרק "כל הפסולין" (זבחים ל"ד, א) אמרין: והאמר מר,
3 "והבשר" – לרבות עצים ולבונה? הכא במאי עסקינן: כגון שקדשו בכלי. ואף על גב דאליבא
4 דרבא מסיק הכי, אבי נמי לא פליג בהא? ויש לומר: דהתם – מדאורייתא, והבא מדרבנן. והבא

5 נמי הא קאמר: עצים כמא דלא משפי להו לגזירין,
6 דלא מיתבשרי – משמע דאו מקבלי טומאה
7 מדאורייתא. וקדושת כלי דהתם – היינו שיפי
8 גזירין דהבא. ובקנטרס פירש התם דמיייר בעצים
9 שחתה במחתת כלי שרת מעל המזבח עם גזלים,
10 ולפיכך צריך לומר דהבשר של שיפי גזירין דהבא
11 – דרבנן. ולא יתכן פירוש זה, דבמסכת תמיד
12 (כ"ב). משמע שהיה חותה מן המאובכות
13 הפנימיות. וגם אין לפרש דמיייר אליבא דרבי
14 ב"הקומץ רבה" (מנחות כ"ב), במתנדב עצים,
15 דעצים קרבן ניהו ובעו כלי שרת – דהא מסיק
16 התם דנעשה כמי שקרבו מתירין, דתנן: כל שאין
17 לו מתירין – משקדש בכלי. ולרבי הא אמרין:
18 עצים טענין קמיצה – אלמא יש להן מתירין. אף
19 על גב דבפרק "הקומץ רבה" (שם) אמר שהקומץ
20 והשירים הכל למזבח – אלמא קדושת כלי דהתם
21 היינו שיפי גזירין דהבא ובעצי המערכה. ומתוך
22 לשון הקנטרס משמע דכמה דלא משפי להו
23 לגזירין – טהורין לגמרי, ויטהורין דמו' לאו
24 דוקא, אלא טהורין ממש. ואם תאמר: וכי משפי
25 להו לגזירין בקדרותם, היכי מקדשי? והא קדרותם
26 אינו כלי שרת, כדמשמע בהתוספתא, דתני:
27 השואל קדרותם של הקדש מחבירו ביקע בו, ובא
28 חבירו וביקע בו – כולן מעלו. נתנה לחבירו,
29 וחבירו לחבירו – דראשון מעל, והשני לא מעל.
30 ובעולה אינו כן, נתנה לחבירו וחבירו לחבירו –
31 כולן מעלו. ואמר בפרק "השואל" (בבא מציעא
32 ט"א, א) המשאל קדרותם של הקדש – מעל לפי
33 טובת הנאה שבו, וחבירו מותר לבקע בו בתחילה
34 ויש לפרש: דקדרותם דהתם – לא במיחוד לעצי
35 מערכה מיירי. אבל כלי שרת היה להם, מיוחד
36 לעצים, שמשפן ומנסרן ומייפין לעשות בקיעות
37 יפות דחוור למערכה. ואם תאמר: וכיון דקדרותם
38 דתוספתא לאו כלי שרת הוא, אמאי מעל השני
39 הא מכין דבקע הראשון מועל בו – יצא לחולין,
40 דתנן במסכת מעילה (י"ב, א) אין מועל אחר מועל
41 במקדש, אלא בהמה וכלי שרת בלבד. כיצד?
42 רכב על גבי בהמה, ובא חבירו ורכב, ובא חבירו
43 ורכב – כולן מעלו. שתה בבוס של זה, ובא חבירו
44 ושתה, ובא חבירו ושתה – כולן מעלו. מה שאין
45 כן בקדושת דמים? ויש לומר: דהדא דתוספתא
46 מיירי בקדרותם המסור ליד גובר, דומיא דנטל אבן
47 או קורה של הקדש – לא מעל? דתני התם בטר
48 דהיא דקדרותם. וקתני בה "נתנה לחבירו" – הוא
49 מעל, וחבירו לא מעל עד שידור תחתיה שוה
50 פרוטה. ופריך: עלה התלמוד בפרק בתרא
51 דמעילה (כ"א, א) ובפרק קמא דחגיגה (י"ב, א) מכדי
52 מיגול גולה, מה לי הוא, מה לי חבירו? ומשני:
53 בגובר המסורות לו אבני בנין עסקינן. ולכן יוצא
54 הקדרותם כולו לחולין כשנתנו לחבירו, שהרי

עולם

קמו מנחות. פרק שנים עשר – המנחות והנסכים דף קא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

עולה לרבי שמעון לא טמא טומאת אוכלין, דאובל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים
 הוא. כמו מנחה שפיגל, דלא מקבלת טומאה אם הקדישה במחובר, וזה נמי לא היתה לה
 שעת הכושר ויש לומר: דאכילה מזבח – שמה אכילה. כדאשכחן ב"אורו ואת בנו" (חולין
 פא,א) לענין "אובל שאתה יכול להאכילו לאחרים", ב"היא חולין ובנה עולה", דחשיב עולה
 שחטה הראיה. ואפילו לרבא דלא חשיב ליה
 שחטה הראיה, ופטר משום "אותו ואת בנו" –
 לרבי שמעון, לענין "אובל שאתה יכול להאכילו
 לאחרים" מודה דשמה אכילה. מידי דהוה
 אטרפה שנשחטה, ודחשיבה שאינה ראיה,
 והיא "אובל שאתה יכול להאכילו". ותרע, דהא
 עצים ולבנה מקבלין טומאה לרבי שמעון, על
 כרחק משום אכילה מזבח, דאי משום חזבת
 הקדש לחזיה – הא לא מוהיבא חזבת הקדש
 לשויה "אובל שאתה יכול להאכילו לאחרים".
 דאי לא, פיגל במנחה – יטמא לרבי שמעון
 טומאת אוכלין, והאיל היתה לה שעת הכושר
 קודם פיגול, מיד כשנתקדש בבלי, דחזבת הקדש
 מכשרתה. ועוד: כמו שמדקדק מפרה.
ועגלה ערופה – לא כשערפה, דאם כן,
 תיפוק ליה משום נבילה, אלא
 בששחטה, וקא סבר: ירידתה לנחל איתן
 אוסרתה. ולמאן דאמר: ערפתה אוסרתה, נמי
 מצינן למימר דקא סבר רבי שמעון עגלה
 בשחטה כשירה, כדאמרין בפרק בתרא
 דכריתות (כז,א). אי נמי: משערפה, וערפתה
 מטרתה מידי נבילה, כדמכוב בסוף "חטאת
 העוף" (ובחים עב).
אובל שאתה יכול להאכילו לאחרים –
 הקשה רב רבין אליעזר ממין: דהבא
 לא ממעט רבי שמעון מדכתיב "אשר יאכל" אלא
 איסור הנאה, ובפרק "ביסוי הדם" (חולין פה,א)
 ממעט רבי שמעון אף טריפה מביסוי, משום
 דכתיב "אשר יאכל" ולא אמרין איסורי הנאה
 דחוקא ויש לומר: דהבא כתיב "מכל האוכל",
 ומשמע "כל" – לרביי אפילו אסור באכילה,
 הילכך לא ממעט אלא איסור הנאה. אבל התם
 "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל" כתיב,
 ולא כתיב "כל", הילכך אמרין דהיא דחוקא
 דשרי באכילה. **בשר** בחלב אסור באכילה,
 ומותר בהנאה – בסוף "כל הבשר" (חולין קט"ב)
 וליף איסי איסור אכילה מן גזרה שוה, ואיסור
 הנאה מקל וחומר. ורמא דהיינו עטמיהו –
 דרבי שמעון סבר: אין גזרה שוה למחצה, וילפינן
 מינה אף היתר הנאה. ואיסי סבר: אהני גזרה שוה
 ואהני קל וחומר. אי נמי: משום דבההוא קרא
 דטריפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ
 למחיצתן, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (שם
 סח,ב) דאסיירי אף בהנאה, וגלי קל וחומר וילפינן
 מיניהו. ורבי שמעון דהבא סבר: דפשיטה דקרא
 בטריפה מיירי.
נאמר כאן אנשי קודש – ואם תאמר: ותיקן
 מביקדש באש תשרוף דמיירי בפתול קודש,
 כדאמר בפרק "כל שעה" (פסחים כז,א), ואסיירי
 בהנאה ויש לומר: דילפינן: עם קודש מ"אנשי
 קודש". **פיגל** במנחה מטמא טומאת אוכלין –
 וקשיא לרבי אושעיא. תימנה: למאי דסלקא
 דעתך השתא. דאיירי רבי אושעיא אפילו בהה
 לו שעת הכושר, תיקשי ליה מההיא דלעיל
 דמוהי רבי שמעון בבשר בחלב, והאיל היתה

ושור הנסקל – ששחטו לאחר שנגמר דינו, דאי נסקל ממש – מטמא טומאה חמורה,
 דנבילה היא. **ועגלה ערופה** – ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן, דאוסרתה. **וצפורי**
מצורע – ששחטן. **ופפר חמור** – ששחטו לגוי, ולא בא עריץ לטומאת נבילות, כגון
 בעדרו מפרסכו, דאמרין ב"העור והרובט" (חולין קי"ב): הושתט בהמה טמאה לגוי,
 ומפרסכת – מטמאת טומאת אוכלין, אבל לא
 טומאת נבילות. **פסח חמור** – אסור בהנאה
 כל זמן שלא נפדה, קדוש בבכורה הוא.
 לישנא אחרינא: ואפילו היו נבילות – מטמא
 טומאת אוכלין, וכגון דאיכא פחות מכזית,
 דלא חזי לטומאת נבילות – מצטרף לפחות
 מכביצה אוכלין, להשלימו לכביצה. **בשר**
בחלב – איכא תנא דאסר ליה בהנאה, בפרק
 "כל הבשר" (שם קיד,ב). והאיל היתה לו
 שעת הכושר – דאי תרו ליה כולי יומא
 בחלבא – לא מיתסר, עד שיבשלנו. **שאי**
 אתה יכול להאכילו לאחרים – גויס,
 שאסורים בהנאה. והאי דפיגל במנחה נמי
 אי אתה יכול להאכילו לאחרים – דבת
 שריפה היא. ולקמן מוקי לה: בשלא היתה לו
 שעת הכושר מעולם. **אי הכי** – דטעמא דרבי
 שמעון משום "אובל שאתה יכול להאכילו"
 הוא. מה לחלן מותר בהנאה – בדכתיב
 "לכלב תשליכן אותה", והא הנאתו הוא מה
 שכלבו אוכל, דמחשבתו עליו. ועוד לירידה
 נמי – לצורך ישראל עצמו הוה ליה שעת
 הכושר, אבל אינן – לא הוה להו שעת
 הכושר לקבל טומאה, ולא הותרו מעולם.
 ואפילו שור הנסקל קודם שנגה, דבהמה
 בחיה בחזקת איסור עומדת, ולטומאה נמי
 לא חזיא מחיים. לן לפני זריקה – לא היתה
 לו שעת הכושר. **פיגל במנחה מטמא**
טומאת אוכלין, וקשיא לרבי אושעיא.
 ליפריקניהו – כלומר, דהא קודם שקדשו בבלי
 יכול לפדותו ולאובלן, ואישתכח דהוה ליה
 שעת הכושרי פרה – אדומה, אף על גב
 דאסורה בהנאה, מודה רבי שמעון דמטמאה
 טומאת אוכלין. **ואמר ריש לקיש** – מאי
 שעת הכושר הוה לה? **אמר רבי שמעון**
פרה נפדית על גב מערכתה – אפילו
 נשחטה בתקונה, אלמא: אף על גב דלא
 פרקה – הא חשיב ליה שעת הכושר, והאיל
 ומצי למיפרקה. **מצוה לפדותה** – בתמידי.
 אבל היה לו שהות ביום כו' – וממילא הוה
 ידענא כל שכן לאחר זריקה. קודם שיראה
 לזריקה – דלא הוה ליה שהות. **והא פגיל**
בין בקדשי קדשים כו' דמצוה למזריקה –
 בלא מחשבה, דאסור לשנות בקדשים.
 ואי

רבי שמעון: פרה נפדית על גב מערכתה! – הכי השתא, בשלמא פרה – עומדת לפדות היא,
 שאם מצא אחרת נאה הימנה מצוה לפדותה, אלא הגי מנחות מצוה לפדותה?! והא לן לפני
 זריקה, דמצוה למזריקה, ואי בעי זרק, וקתני דאין מטמא טומאת אוכלין! – הכא במאי עסקינן,
 שלא היתה שהות ביום למזריקה. – אבל היתה לו שהות ביום, מאי? מטמא טומאת אוכלין,
 אדתיני: לן לאחר זריקה – מטמא טומאת אוכלין, ליפלוז בדידה: במה דברים אמורים – שלא
 היתה לו שהות ביום, אבל היתה לו שהות ביום – מטמא טומאת אוכלין! – הכי נמי קאמר:
 לן קודם שיראה לזריקה – אינו מטמא טומאת אוכלין, לאחר שיראה לזריקה – מטמא
 טומאת אוכלין. – והא פיגל בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים מצוה למזריקה,
 ואי
 לה שעת הכושר ויש לומר: דהוה אמנא, שעת הכושר דבשר בחלב – כגון שנתערבה קודם בישול, כגון דתרי ליה כולי יומא בחלבא, ואחר כך בישל. וכי האי גונא לא היתה למנחה
 שעת הכושר קודם שהקדישה. **והיא** פרה מטמאה טומאת אוכלין – מפרש בבבא קמא (ט"א, פה). **והיא** לן לפני זריקה דמצוה למזריקה – אי לא הוה שניתי דאסיקנא לרבי
 אושעיא, ברייתא גופא לא קשיא ליה: מאי שנא פיגל במנחה דמטמא טומאת אוכלין, ומאי שנא לן לפני זריקה דאין מטמא? – דמנחה היתה לה שעת הכושר קודם שהוקדשה.
 דקומץ

60 **וְשׁוּר הַתִּקְלָל** – שור שהרג אדם ונגמר דינו לסקילה, ונשחט קודם
61 שנסקל, וְעֵנְלָה עֲרוּפָה – עגלה שהורדה לנחל לעריפה ונשחטה,
62 וְצִפּוּרֵי מְצוּרָה – ציפור שנשחטה לצורך הזאת דמה לטהרת מצורע,
63 וּפְטוּר חֲמוֹר – חמור בכור שלא נפדה, ונשחט לאכילת גוי, וּבִשְׁר
64 בְּחֶלֶב – בשר שהתבשל בחלב, ונאסרו שניהם בהנאה, בָּוֶלֶם – כל
65 אלו שהזכירו, מִטְמְאֵין טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בּוֹלֵן
66 אֵין מִטְמְאֵין טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. וּמוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: וּמִזְדָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן
67 בְּאִיסוּר בִּשְׂר בְּחֶלֶב, שֶׁמֶטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין עַל אֵף שֶׁאִסוּר
68 בַּהֲנָא, הוֹאִיל וְהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר – משום שקודם שנאסרו
69 הִיהָ זֶמֶן שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הִיהָ מוֹתֵר לַבָּד, וּמִחֲמַת הַהִיתֵר שְׁהִיהָ לָהֶם,
70 יֵשׁ לָהֶם שֵׁם 'אוֹכֵל'. וּמִמְשִׁיךְ רַבִּי אוֹשְׁעִיא וְאוֹמֵר: וְאָמַר רַב אֲסִי
71 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁדַּבֵּר הָאִסוּר בַּהֲנָא אִינוּ
72 מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא לד) 'מִכָּל הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל
73 אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם וּמִבָּרָא, וְיֵשׁ לַדְּרוֹשׁ, אוֹכֵל שְׂאֵתָה יָכוֹל
74 לְהֹאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם, קְרוֹי 'אוֹכֵל' לַעֲנִין דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, וְאוֹכֵל
75 שְׂאֵי אֶתָּה יָכוֹל לְהֹאכִילוֹ אֵף לְאַחֲרֵיהֶם – לְגוּיִם מִחֲמַת שֶׁאִסוּר
76 בַּהֲנָא, אִינוּ קְרוֹי 'אוֹכֵל' לַעֲנִין טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. וּמוֹסִיִּים רַבִּי אוֹשְׁעִיא
77 אֵת רֵאִיתָה: וְהָא פִּיגֵל בְּמִנְחָה נָמִי – וכמו כן, מנחה זו שהתפגלה,
78 אוֹכֵל שְׂאֵי אֶתָּה יָכוֹל לְהֹאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם הוּא, שֶׁהִי נִפְסְלָה וְחִיבִים
79 לְשׁוּרָהּ, וְלִשְׁטֵט רַבִּי שְׁמַעוֹן אִינֵה נִחְשָׁב 'אוֹכֵל' לַעֲנִין טוֹמְאָת
80 אוֹכְלֵין.
81 הַגְמָרָא חֲזַרְת לַבֵּר אֵת דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבִרְיָתָא. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא:
82 אֵי הָכִי שְׁלַרְבִּי שְׁמַעוֹן דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין תְּלוּיִים בַּהִיתֵר הֲנָא,
83 בִּשְׂר בְּחֶלֶב נָמִי, מִדּוּעַ הוֹצֵרֵךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן לַבָּא שְׁמוּדָה בּוּ מִשׁוּם
84 שְׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר קוֹדֵם שֶׁנֶּאֱסַר, תִּפְשׁוּק לִיה – שִׁיּוּצֵי דִין זֶה
85 מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁאִינֵם מִטְמָאִים טוֹמְאָת אוֹכְלֵין מִשׁוּם דְּאוֹכֵל שְׂאֵתָה
86 יָכוֹל לְהֹאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם הוּא. דְּהִי תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
87 יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, בִּשְׂר בְּחֶלֶב אִסוּר בְּאִכְלָהּ וּמוֹתֵר
88 בְּהִנָּא, מִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בּו (דברים יד כא), 'כִּי עִם קְדוֹשׁ אֶתָּה לָה'
89 אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשֵׁל בְּדֵי בְּחֶלֶב אֵמִי, וְלִחְלֹן בְּדִין טְרִיפָה הוּא אוֹמֵר
90 (שמות כב ל), 'וְאִנִּישׁ קֹדֶשׁ הִתְיָוִן לִי וּבִשְׂר בְּשֶׁדָּה טְרִפָּה לֹא תֹאכִילוּ
91 לְכָלֵךְ וּתִשְׁלַכְוּן אֹתוֹ'. וְיֵשׁ לַדְּרוֹשׁ, מַה לִּחְלֹן, הַטְרִיפָה אִסוּר בְּאִכְלָהּ
92 וּמוֹתֵר בְּהִנָּא, שֶׁהִי מוֹתֵר לְהַשְׁלִיכוֹ אֵף לְכָלֵכוֹ שְׁמוּזוֹנִתִּיו עָלָיו, עַל
93 אֵף שֶׁנֶּהֱנֶה שֶׁאִינוּ צָרִיךְ לְהֹאכִילוֹ מִמְּמוֹנֵהוּ, אֵף כָּאן, בִּשְׂר בַּחֲלָב אִסוּר
94 בְּאִכְלָהּ וּמוֹתֵר בְּהִנָּא. וּמִדּוּעַ בִּיָּאֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁבִּשְׂר בַּחֲלָב
95 מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין מִשׁוּם שְׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, וְלֹא מִשׁוּם
96 עֵיקַר הַטַּעַם שֶׁהוּא אוֹכֵל שֶׁאִפְשָׁר לְהֹאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם.
97 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲכַן עֵיקַר טַעְמֵהוּ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא שֶׁאִפְשָׁר
98 לְהֹאכִיל לְאַחֲרֵיהֶם, אוֹלֵם תְּהָא וְעוֹד קָאָמַר – רַבִּי שְׁמַעוֹן בֹּא
99 לְהַשְׁמִיעֵנוּ טַעַם נֹסֵף מִלְּבַד הַטַּעַם הָעִיקָרִי, וְכֵן הִיא כּוּוֹנָתָה, תְּהָא –
100 טַעַם אֶחָד הוּא מִשׁוּם דְּלִשְׁטֵטוֹ בִּשְׂר בַּחֲלָב מוֹתֵר בַּהֲנָא וְאוֹכֵל
101 שְׂאֵתָה יָכוֹל לְהֹאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם הוּא. וְעוֹד טַעַם יֵשׁ בּוֹה, כִּיּוֹן
102 דְּלִדְרִיזָה נָמִי – שֶׁאֵף לְיִשְׂרָאֵל עֲצֻמָּה, וְהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר קוֹדֵם
103 שֶׁנֶּאֱסַר, מִשׁוּם כֵּן נֶאֱמַר בּוּ דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין.
104 הַגְמָרָא חֲזַרְת לַדּוֹן בְּדַבְרֵי רַבִּי אוֹשְׁעִיא שְׁלַרְבִּי שְׁמַעוֹן מִנְחָה
105 שֶׁהִתְפַּגְּלָה אֵין בֶּה דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִיִּתְיָבִי, שִׁנִּי
106 בְּתוֹסַפְתָּא (עקצין פ"ג ה"ז), רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, יֵשׁ נוֹתֵר ו-קָרֵבן שֶׁעֲבַר
107 זֶמֶן אִכְלָתוֹ וְנִפְסַל שֶׁהוּא מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, וְיֵשׁ נוֹתֵר שְׂאִינוּ
108 מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. מִבְּאֲרַת הַבְּרִייתָא: בִּיּוֹצֵר הוּא חִילּוּק זֶה, אִם
109 לָן הַקָּרֵבן לִפְנֵי וְרִיקָה שֶׁל הָדֵם עַל הַמּוֹצֵב וְנִפְסַל מִדִּין נוֹתֵר, הוּא
110 אִינוּ מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, מִשׁוּם שֶׁלֹּא הִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר.
111 אוֹלֵם אִם לָן לְאַחֵר וְרִיקָה, עַל אֵף שֶׁנִּפְסַל לְאִכְלָהּ, מִטְמָא טוֹמְאָת
112 אוֹכְלֵין, שֶׁהִי הִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְאַחֵר הַזִּיקָה. וְאִם נִעֲשֶׂה
113 פִּיגֵל, בֵּין בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים בֵּין בְּקִדְשֵׁים קָלִים, אִינוּ מִטְמָא טוֹמְאָת
114 אוֹכְלֵין. וְאִם פִּיגֵל בְּמִנְחָה, הוּא מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. הִרִי שְׁלַרְבִּי
115 שְׁמַעוֹן מִנְחָה שֶׁהִתְפַּגְּלָה מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבִּי
116 אוֹשְׁעִיא. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא קָשִׁיא, כָּאן בְּבִרְיָתָא, מְדוּבָר בְּאוֹפֵן
117 שְׁהִיתָה לָהּ לְמִנְחָה שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר קוֹדֵם שֶׁהוֹקְדָּשָׁה, וּמִשׁוּם כֵּן שִׁיךְ
118 בֶּה טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. וְאִילוּ כָּאן בְּדַבְרֵי רַבִּי אוֹשְׁעִיא, מְדוּבָר בְּאוֹפֵן

שֶׁלֹּא הִיתָה לָהּ שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר, וּמִשׁוּם כֵּן הִיא אִינֵה יָכוֹלָה לְטַמָּא
טוֹמְאָת אוֹכְלֵין.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: הִכִּי דְמִי – מִדּוּ הָאוֹפֵן בּוּ נִיתָן לְהַעֲמִיד דְּלֹא הִיתָה
לָהּ שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: בְּאוֹפֵן דְּאִקְדְּשִׁינָהּ הַבְּעֵלִים
לְתִּבּוּאָה בְּמִחוּצָה לְקִרְקַע קוֹדֵם שֶׁנַּעֲשׂוּ אוֹכֵל, וּמַעֲלֵם לֹא הִיתָה
רְאוּיָה לְאִכְלָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְלִפְרִיקָנָהּ – וְהִרִי הִיהָ יָכוֹל לְפָדוֹת אֵת הַמִּנְחָה
קוֹדֵם שֶׁקִּדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרָת, וְנִמְצָא שְׁבָאוֹתוֹ הַזֶּמֶן הִיתָה לָהּ שְׁעַת
הַכּוֹשֶׁר. הִנִּיחָא – וְשֶׁאִילוּ זֶה אִינֵה קֶשֶׁה, לִתְקַן לִישְׁנָא דְאָמַר רַבִּי
אוֹשְׁעִיא שֶׁקִּדְּשִׁים מִטְמָאִין נִפְדִּין וְאִילוּ מְהוֹרִין אֵין נִפְדִּין, שְׁפִיר –
אֲכַן מוֹבִינֵם דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן כְּפִי שְׁבִיָּאֵר רַבִּי אוֹשְׁעִיא, שֶׁהִרִי לְלִשְׁוֹן
זֶה, מִנְחָה שֶׁהוֹקְדָּשָׁה בְּעוֹדָה מִחוּבֶרֶת לְקִרְקַע לֹא הִיהָ נִיתָן לְפָדוֹתָהּ.
אֵלֹא לִתְקַן לִישְׁנָא דְאָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא אִפְּלוּ מְהוֹרִין נִפְדִּין, יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת, לְפִרְקָנָהּ לְתִּבּוּאָה קוֹדֵם הַקִּדְּשָׁתָה בְּכָלִי שֶׁרָת, וְהִיתֵר זֶה
לְפָדוֹת אֵת הַמִּנְחָה הוּא שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַנֵם נִיתָן
לְפָדוֹת מִנְחָה קוֹדֵם הַקִּדְּשָׁתָה בְּכָלִי שֶׁרָת, אוֹלֵם הַשְׁתָּא מִיָּהָא לֹא
פְּרִיק – עֲבָשִׂיו הַמִּנְחָה לֹא נִפְדָּתָה אֲלֹא הִיא עֲדִין בְּקִדְּשָׁתָה,
וּמִמִּילָא לֹא הִיתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְכִיּוֹן דְּאֵי גְעִי פְּרִיק לִיה – שֶׁאִם הַבְּעֵלִים הִיהָ רֹצָה
הִיהָ יָכוֹל לְפָדוֹת אֵת הַמִּנְחָה לְפָנֵי הַקִּדְּשָׁתָה בְּכָלִי שֶׁרָת, הִרִי שְׁהִיתָה
לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, שֶׁהִי שְׁמַעֲנִין לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר, כָּל
הָעוֹמֵד לְפָדוֹת בְּפָדְיוֹ דְּמִי – שֶׁכָּל הַקִּדְּשׁ הָעוֹמֵד לְפָדוֹת, אֵף אִם
עֲדִין לֹא נִפְדָּה הִרִי הוּא כְּפָדְיוֹ אֵף לַעֲנִין זֶה שִׁיחֲשַׁב כְּמִי שְׁהִיתָה לוֹ
שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. דְּתִנְיָא בְּתוֹסַפְתָּא, (פרה פ"ז ה"ט), רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, פְּרָה
אֲדוּמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה מִטְמָאֵת טוֹמְאָת אוֹכְלֵין עַל אֵף שֶׁאִסוּרָה בַּהֲנָא,
הוֹאִיל וְהִיתָה לָהּ שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר. וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר
הִיא מִדֵּי שְׁהִיהָ נִיתָן לְפָדוֹתָהּ, שֶׁהִי אוֹמֵר הִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן, פְּרָה
אֲדוּמָה נִפְדִּיתָה אֵף כִּשְׁנִשְׁחַטָּה כְּדִינָה עַל גֵּב מַעֲרַכְתָּהּ, וְאֵף שֶׁלֹּא
נִפְדָּתָה יֵשׁ לָהּ דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. הִרִי שְׁמוּכָה מִדִּין זֶה, שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן
סוֹבֵר שְׁהִיתֵר פְּדִיּוֹן נֶחֱשֶׁב כְּשַׁעַת הַכּוֹשֶׁר. וְאִם כֵּן, אֵף בְּמִנְחָה יֵשׁ
לּוֹמַר, שֶׁהִיתֵר לְפָדוֹתָהּ קוֹדֵם הַקִּדְּשָׁתָה בְּכָלִי שֶׁחֲשַׁב כְּשַׁעַת הַכּוֹשֶׁר.
דּוּחָה הַגְמָרָא: הָכִי הַשְׁתָּא – וְכִי כֵן נִרְאֵה בְּעֵינֵיךְ עֵתָה, בְּשִׁלְמָא
פְּרָה – סִבְרָא זֶה שְׁהִיתֵר פְּדִיּוֹן נֶחֱשֶׁב כְּשַׁעַת הַכּוֹשֶׁר, מוֹבִנֵת לְגַבִּי פְּרָה
אֲדוּמָה שֶׁאֲכַן עוֹמֵדֶת לְפָדוֹת הִיא, שְׁהִי אִם מִצָּא פְּרָה אֲחֵרָת נָאָה
הִיָּמָנָה מִצָּנָה לְפָדוֹתָהּ לְפָרָה הָרֵאשׁוֹנָה וּלְקִנּוּת אֵת הַיּוֹתֵר נָאָה,
וּמִחֲמַת חֵיב זֶה הִיא נֶחֱשֶׁבֶת כְּעוֹמֵדֶת לְפָדוֹת וְאֵף הַיּוֹתֵר לְפָדוֹתָהּ
נֶחֱשֶׁב כְּשַׁעַת הַכּוֹשֶׁר. אֵלֹא הֵיָּ מִנְחָתָה, וְכִי יֵשׁ מִצָּנָה לְפָדוֹתָהּ
שֶׁמִּחֲמַת כֵּן נֶחֱשִׁיבֵן כְּעוֹמֵדוֹת לְפָדוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁאֵין חֵיב לְפָדוֹתָהּ, אִם
אֲכַן נִפְדּוּ, הוֹתֵרוּ בִּאִכְלָהּ וְיֵשׁ בָּהֶם דִּינִי טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, אֲבָל הַיּוֹתֵר
לְפָדוֹתָהּ אִינוּ נֶחֱשֶׁב כְּשַׁעַת הַכּוֹשֶׁר.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֵיךְ נִיתָן לּוֹמַר שְׁלַרְבִּי שְׁמַעוֹן קָרֵבן שִׁישׁ בּוּ הִיתֵר
וּמִצּוֹה לְפָדוֹתוֹ נֶחֱשֶׁב שְׁהִיתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, וְהָא זִבְחָ שֶׁלָן לִפְנֵי
וְרִיקָה, דְּקוֹדֵם פְּסוּלוֹ הִיהָ מִצָּנָה לְמִיּוֹרְקָה – לְזוֹרֵק אֵת דָּמוֹ, וְאֵי גְעִי
וְרִיק – וְאִם הִיהָ רֹצָה הִיהָ יָכוֹל לְזוֹרֵק אֵת דָּמוֹ כְּרֵאִי וּלְהִתְיָוִר, וְכָכָל
זֹאת קִתְּנִי בְּבִרְיָתָא שֶׁהוֹבֵאָה לְעִיל, שְׁשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּבִשְׂר
שֶׁלן קוֹדֵם זְרִיקָה אִינוּ נֶחֱשֶׁב כִּיֹּאכֵל, וְאֵין מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין,
עַל אֵף שֶׁנִּיתָן וְאֵף מִצּוֹה הִיא לְהַכְשִׁירוֹ לְאִכְלָה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא:
הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִין – כָּאן, בְּבִרְיָתָא שֶׁל קָרֵבן שֶׁלן קוֹדֵם זְרִיקָה, בְּמֵה
הַמְדוּבָר, בְּאוֹפֵן שֶׁנִּשְׁחַט סִמּוֹךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה וְלֹא הִיתָה שְׁהִיתָה
בְּיוֹם לְמִיּוֹרְקָה – לְזוֹרֵק אֵת הָדֵם, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִיתָה לוֹ שְׁעַת
הַכּוֹשֶׁר.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: הִרִי לִפִּי יִישׁוּב זֶה נִיתָן לְדִיִּיק שְׁדִין זֶה שֶׁל הַבְּרִייתָא
הוּא רַק אִם לֹא הִיהָ זֶמֶן לְזוֹרֵק אֵת הָדֵם בְּיוֹם, אֲבָל אִם הִיתָה לוֹ
שְׁהִיתָה בְּיוֹם לְזוֹרֵק אֵת הָדֵם, מֵאֵי, לְכֹאדוּרָה הָדִין הוּא שֶׁמִּטְמָא
טוֹמְאָת אוֹכְלֵין. וְאִם כֵּן קֶשֶׁה, אֲדִיתִּי בְּבִרְיָתָא חִילּוּק בְּדִין נוֹתֵר
שֶׁקָּרֵבן שֶׁלן לְאַחֵר וְרִיקָה מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, שֶׁלֹּא כְּדִין קָרֵבן
שֶׁלן לִפְנֵי זְרִיקָה, לִפְּלֹג בְּדִידָה – הִיהָ לוֹ לְחַלֵּק בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁלן קוֹדֵם
זְרִיקָה וְלּוֹמַר, בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁלֹּא שִׁיךְ טוֹמְאָת אוֹכְלֵין, בְּאוֹפֵן
שֶׁלֹּא הִיתָה לוֹ שְׁהִיתָה בְּיוֹם לְזוֹרֵק אֵת הָדֵם, אֲבָל אִם הִיתָה לוֹ שְׁהִיתָה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז. מי שפָּטַעָה לְהַתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִילָּה שֶׁל חוֹל בַּשַּׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר כָּלל עֲנִין קְדוּשָׁה שֶׁל שַׁבָּת בַּתְּפִלָּתוֹ לֹא יֵצֵא יָדֵי
- 2 חוֹבָתוֹ וְצָרִיךְ לַחְזוֹר וּלְהַתְפַּלֵּל תְּפִילָּה שֶׁל שַׁבָּת¹⁷ אֲבָל אִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ י"ח אָף עַל פִּי שְׁלֹא קָבַע
- 3 לְשַׁבָּת בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָהּ יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ¹⁷ וּבְמוֹסָף אִם הַתְּפִלָּה י"ח וְלֹא אָמַר רַק וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת חוֹבוֹתֵינוּ
- 4 בְּתַמִּידֵי יוֹם וּבִקְרָבָן מוֹסָף בְּאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת יֵצֵא יָדָיו.

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיף ז

הלכתא רבתא

- יג] תפלה של שבת - ואם נזכר בטעות, אחר שכבר התפלל מוסף - אינו צריך לחזור ולהתפלל שחרית¹⁶.
יד] יצא - ולכך מי שאין בידו סידור, ואינו זוכר את תפילת מוסף¹⁸.

ציונים והוספות

- 16) סי' קכו ס"ג, שכיון שהזכיר שבת בתפלת מוסף אין מחמירים בדיעבד.
17) עד"ז הוא בסי' תפז סעיף ב לענין יו"ט: מי שטעה והתפלל י"ח של חול ביום טוב, אם הזכיר יום טוב בברכה אחת מהן כגון שאמר יעלה ויבא בעבודה והזכיר שם יום טוב זה - יצא, ואין צריך לחזור לראש - אף על פי שלא הזכיר יום טוב בשום חתימה לפי שלא שונה ממטבע שטבעו בעיקר ענין העבודה שהרי מן הדין היה ראוי להתפלל כל י"ח ביום טוב ושבת כמו
- בחול רק להזכיר קדושת היום בברכה אחת מהן - אלא שהחכמים הקילו על האדם ולא הטריחוהו ביום טוב להתפלל כל י"ח וקבעו ברכה אחת בלבד בשביל קדושת היום כמו שנתבאר בסי' רס"ח, אבל אם לא הזכיר בשום ברכה לא יצא אפילו ביום טוב שני.
18) ובתפלות אחרות יאמר ב'יעלה ויבוא' ביום השבת הזה (שולחן שלמה ס"ד הערה ג).

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 טו וכשמשכיר המכס לנכרי יכול להשכיר לו ליום השבת
- 2 בלבד שלא בהבלעה עם שאר הימים ואינו דומה למרחץ
- 3 שאסור להשכירו לשבת בלבד כדי שלא יטול שכר בשבת שלא
- 4 בהבלעה לפי שהמרחץ גופו קנוי לו אף ביום השבת וכשהנכרי
- 5 נותן לו שכר בעד מרחץ שלו שהיה מושכר לו ליום השבת הרי
- 6 משתכר הישראל במרחץ שלו בשבת והרי זה נקרא שכר שבת
- 7 ואסור ליטלו שלא בהבלעה משא"כ במכס וכיוצא בו
- 8 שכשהשכירו לנכרי ליום השבת הרי מכרו לו לגמרי ליום זה
- 9 ואין כאן שכר שבת כלל שאין הנכרי נותן לו שכר כלל אלא
- 10 קנה ממנו לגמרי ליום זה והרי זה דומה למי שידע שיביאו לו
- 11 סחורה בשבת ומוכרה לנכרי מערב שבת שיקבלנה למחר לעצמו
- 12 שאין בזה משום שכר שבת:

- 13 טז וכן ישראל ששכר המטבע מהמלך יכול להשכירו לנכרי
- 14 ליום השבת שאין בזה משום שכר שבת שאין הנכרי נותן
- 15 לו שכר כלל בעד דבר שהוא שלו בשבת שהרי הכל הוא של
- 16 המלך אלא שהרשות בלבד שיש לישראל מהמלך הוא שהשכיר
- 17 לו והרי מכרו לו לגמרי ליום זה וכן יכול לשכור לו נכרי
- 18 בקבלנות ע"ד שנתבאר במכס ואע"פ שמשמיעים קול בשבת
- 19 בהכאת המטבע אין בכך כלום כיון שכבר השכירו לנכרי או
- 20 ששכרו לו בקבלנות:

- 21 יז ואסור להישראל או שלוחו לישב אצל הנכרי בשעת קבלת
- 22 המכס או המטבע אע"פ שכבר השכירו לו ואין להישראל

- 23 שום עסק בו מכל מקום כשהוא יושב אצלו הרי הוא נראה
- 24 כעושה בשבילו ולצרכו ואסור מפני מראית העין ואם שכר לו
- 25 את הנכרי בקבלנות ומתיירא שמה יגנוב הרבה כיון שיש חשש
- 26 הפסד מרובה יכול להושיב אצלו ישראל או לישב בעצמו
- 27 לשמרו שלא יגנוב שבמקום הפסד מרובה אין חוששים למראית
- 28 העין:

- 29 יח במה דברים אמורים כשישראל היושב אינו משגיח ומעיין
- 30 על הנכרי רק שיניח הכל לתיבת המכס או המטבע ולא
- 31 יגנוב לעצמו כלום אבל אסור לו לעיין ולידע מה הוא
- 32 ההתעסקות שעושה הנכרי כדי ליקח ממנו חשבון על זה דכיון
- 33 שבשבת עצמה אסור ליקח ממנו חשבון אסור לו ג"כ לעיין עליו
- 34 בשביל החשבון שלמחר שכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור
- 35 להכין ולהזמין את עצמו כדי לעשותו אחר השבת כמ"ש בסמ"ע
- 36 ש"ו:

- 37 יט מותר ליתן כסף לנכרי בקבלנות לתקן לו מעות והנכרי
- 38 עושה לעצמו אפילו בשבת ואע"פ שמשמיע קול בפרהסיא
- 39 אין בכך כלום כיון שאין ידוע לרבים שהוא עושה בשביל
- 40 ישראל אין כאן חשש מראית העין:

- 41 כ ישראל ששכר המלח מהשר לשנה שכמה מלח שיעשה
- 42 בתוך השנה הוא שלו והוא שוכר לו פועלים נכרים לשנה
- 43 או לחדש וקצץ להם שכרם לפי רבוי מלאכתם דהיינו מכל כך
- 44 וכך מלח שיבשלו נותן להם כך וכך אע"פ שמבשלים בכלים

אינה מותרת אלא אם כן מסר לו מערב שבת כל מה שרוצה
למסור לו לצורך המלאכה ואפילו אם מסר להם העצים מערב
שבת אלא שלא הוציאו מרשותו עד שחשכה אסור להניחם
שיוציאו בשבת מפני מראית העין שיאמרו שבשבת מסר להם
וכמו שיתבאר בס"י רמ"ו ע"ש:

כא ואם הוא בענין שיש חשש מראית העין אין להתיר מחמת
הפסד מרובה שיפסיד ישראל בכל שבתות השנה אלא
אם כן הוא בענין שמפסיד הרבה מכיסו ממה שצריך לשלם
להשר ולפועלים ויתר הוצאותיו אבל אם הוא בענין שלא יפסיד
כלום מכיסו אלא שמפסיד הריוח שהיה יכול להרויח הרבה
בעשיית המלח גם בשבתות אין מתירין לו בשביל כך איסור של
מראית העין ואינו דומה למכס ולמטבע שאף אם הוא בענין
שלא יפסיד כלום מכיסו אלא משום שלא יפסיד הריוח של
השבתות התירו לו איסור מראית העין לפי שהמכס כבר נתחייבו
בו הנכרים הסוחרים העוברים בשבת ליתנו להמלך והישראל
כבר קנה חיוב זה מהמלך נמצא שאם לא יטלנו הישראל
מהסוחרים הרי זה כמפסיד הריוח שבא כבר לכיסו וכן
המטבעות שיעשו עושי המלאכה אשר למלך בעל כרחו של
ישראל כבר הם קנויים לישראל ואם לא יטלם הישראל הרי זה
כמפסיד הריוח שבא כבר לכיסו:

חלק ב סימן רמז, איזו מלאכות יכול הנכרי לעשות בעד הישראל
טעמים ט"כא

של הישראל מותר להניחם שיעשו בשבת שאין אדם מצווה על
שביתת כליו כמ"ש בס"י רמ"ו והנכרים הם כקבלנים שעושים
לטובת עצמן כדי להרבות בשכרן שהרי אין שכרם משתלם לפי
הימים או חדשים אלא לפי סכום המלאכה שגומרין וכך משלם
להם נמצא שהם מתכוונים בעשייתם בשבת לטובת עצמן.

וואף שאם לא היו עושים בשבת היה מגיע הפסד לישראל שהרי
הישראל שכר המלח שיבשל בתוך שנתו והימים שהחסיר ולא
בישל מהם אין להם תשלומים שלא ינכה לו השר כלום משכרו
וגם לא יניחנו לבשל כנגדם בשנה האחרת ובשביל כך
כשהישראל שוכר פועלים לחדש או לשנה הוא מקפיד עליהם
מאד שלא יבטלו אפילו יום אחד והם מוכרחים לעשות גם
בשבת מחמת קפידתו מכל מקום בשביל כך אין צריך למחות
בידם שלא יעשו בשבת אלא די שיאמר להם שאינם מוכרחים
לעשות בשבת בשבילו ואם ירצו שלא לעשות בשבת הרשות
בידם ואם אעפ"כ הם עושים מאליהם כדי להרבות בשכרם אין
צריך לומר להם כלום אעפ"כ שמגיע לישראל הנאה גדולה מזה
אין בכך כלום כיון שהנכרים מתכוונים לטובת עצמן [I].

ואין לאסור מפני מראית העין לפי שהרואה אינו יודע שבישול
זה הוא של ישראל שהכלים שמבשלים בהם וכן העצים
שמבעירים בהם אין שם הישראל נקרא עליהם דהיינו שאין
מפורסם לרבים שהן של ישראל.

ובלבד שלא יביאו עצים מרשות הישראל בשבת שכל קבלנות

לקוטי תורה

רק מאלקות, אלא עוד זאת, שאין לנבראים שום תפיסת
מקום כלל לגבי הקב"ה, והם כלא ממש חשיבי.

כלומר: גם כשהנבראים מכירים ומרגישים שכל
חיותם אינה אלא ממנו ית' – הרי הם עדיין רחוקים
בתכלית מהקב"ה.

ולא עוד אלא ש"דיחוק" הנבראים מהבורא המדובר
כאן אינו בנבראים הגשמיים לבד, אלא אצל כל הנבראים
כולם, אפילו הנבראים שבעולמות העליונים ביותר.

וזהו שממשיך:

בשומו ללבו איך אפילו השמים ושמי השמים
והמים אשר מעל השמים יהללו את שם כו', בחינת
שמו בלבד.

בפסוקי דזמרה אומרים "הללוהו שמי השמים
והמים אשר מעל השמים, יהללו את שם ה' גו'".
ולכאורה אינו מובן למה נאמר "את שם ה'", ולא
"יהללו את ה'".

אך הענין הוא:

העבודה ד"הילול" להקב"ה היא תוצאה מהשגת

פסוקי דזמרה – הדרך להגדלת הצמאון לאלקות
[בפרק ג נתבאר שהתבוננות המעוררת את הצמאון
לאלקות היא מ"בחינת מדבר", והיא ההתבוננות כיצד כל
"נברא" מצד עצמו אין בו שום חיות, כמו מדבר שממה.

בפרק זה יבאר התבוננות עמוקה יותר בכך שכל נברא
הוא "בחינת מדבר", שעל ידה יגדל עוד יותר צמאון הנפש
לאלקות – וממילא יובן בעומק יותר העילוי שיש בצמאון
זה לאלקות לגבי מדריגת הנשמה בוג עדן, וכיצד ירדת
הנשמה למטה היא "צורך עלי":]

והנה על דבר זה נתקנו כל פסוקי דזמרה, כדי
לעורר ולהגדיל בחינת הצמאון בקרב איש ולב
עמוק.

התוכן הכללי של המזמורים דפסוקי דזמרה הוא
לעורר ולהגדיל עוד יותר את צמאון הנפש לאלקות,
וזאת על ידי התבוננות עד כמה הנבראים רחוקים
מהבורא ית'.

[מכאן ואילך מבאר רבינו ענין עמוק יותר בביטול
וריוח הנבראים לגבי הבורא, היינו, שלא זו בלבד שאין
לנבראים שום חיות מצד עצמם, וכל חיותם וקיומם הוא

1 גדולתו ית', כי ככל שמשיגים יותר את גדולת ה',
2 משבחים ומהללים אותו יותר.

3 אמנם, אף אחד מהנבראים, אפילו העליונים, אינו
4 יכול להשיג את הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהרי "לית
5 מחשבה תפיסא ביה כלל", וכל ענין ההשגה בגדולת
6 ה' – ובמילא גם ה"הילול" לה' – הוא רק בבחינת
7 "שמו" ית' בלבד.

8 פירוש בחינת "שמו":

9 השם שבו נקרא האדם אין לו שום "ערך"
10 וחשיבות לגבי מהות האדם עצמו (ראי' לדבר, שהרי
11 אי אפשר להכיר את תכונות האדם או מעלותיו על ידי
12 שמו), ואין השם אלא ענין חיצוני בלבד, היינו אמצעי
13 שדרכו הזולת יכול לפנות אליו ולקרוא לו;

14 וכמו כן הוא בנמשל למעלה, שהשפע והגילוי
15 האלקי הנמשך בכל העולמות כולם נקרא בתואר
16 "שם" – כי אינו אלא ענין חיצוני והארה בלבד ממנו
17 ית', אבל אינו מהותו ועצמותו ממש כלל.

18 וזהו פירוש הכתוב "שמי השמים גו' יהללו את
19 שם ה'":

20 "שמי השמים" הם עולמות רוחניים עליונים
21 ביותר, אך אפילו הם – וגם, אפילו בחינת "המים אשר
22 מעל השמים", שהיא בחינה שלמעלה יותר מבחינת
23 "שמי השמים" – אינם יכולים להשיג ולהלל אלא את
24 "בחינת שמו בלבד", כי הקב"ה בכבודו ובעצמו
25 מרומם מהם לגמרי.

26 וגם בחינת שמו הוא נשגב, בבחינת לבדו, דלית
27 מחשבה תפיסא ביה כלל, רק הודו וזיוו של שמו
28 על ארץ ושמים כו' כמו שנתבאר במ"א.

29 זאת ועוד:

30 בהמשך המזמור נאמר: "יהללו את שם ה' כי
31 נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים", והתוכן
32 הפנימי בזה הוא שבאמת אפילו בחינת "שמו" היא
33 למעלה מהשגת הנבראים, וזהו פירוש "נשגב שמו
34 לבדו" – שגם בחינת "שמו" של הקב"ה הוא "נשגב"
35 ונעלה מגדר הנבראים עד כדי כך שהוא בבחי' "לבדו"
36 – שאינם יכולים להשיגו כלל;

37 ומה שהנבראים יכולים [להשיג ו]להלל "את שם
38 ה'" הוא רק בבחינת "הוד" של שמו, כי רק "הוד"
39 (היינו זיו והארה) בעלמא מבחינת שמו ית' הוא
40 המאיר "על ארץ ושמים" ("כי נשגב שמו לבדו, [ורק]

41 הודו [של שמו, הוא] על ארץ ושמים"), ורק הוא ניתן
42 להשגת הנבראים.

43 – ונמצא, שבמזמורי פסוקי דזמרה צריך האדם
44 להתבונן כיצד הקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם ונשגב
45 למעלה מכל העולמות כולם.

46 וכן על דרך זה היא ברכת יוצר אור כו', איך
47 שהמלאכים אומרים קדוש כו', שהוא קדוש ומובדל
48 כו'.

49 ענין רוממותו של הקב"ה שהיא למעלה מגדר
50 הנבראים העליונים, הוא גם תוכנה של ברכת "יוצר
51 אור", שבה מתוארת בפרטיות עבודת המלאכים
52 באמירת "קדוש", והרי "קדושה היא לשון הבדלה, מה
53 שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות".

54 כלומר:

55 המלאכים העליונים יודעים ומכירים שכל ההשגה
56 שלהם היא רק מבחינת "זיו" והארה בעלמא, כי
57 הקב"ה בעצמו "קדוש ומובדל" מהם לגמרי.

58 ואין ערוך אליו יתברך יותר ממה שאין ערוך
59 בחינת דומם לגבי בחינת אדם בעל שכל חי ומדבר
60 כו', כמ"ש במ"א.

61 רוממותו והבדלתו של הקב"ה מן העולמות (אף
62 מן העולמות העליונים) היא עד כדי כך שאין בנמצא
63 שום דוגמא בנבראים לריחוק הערך והיחס שבין
64 הבורא לנבראים, כי ה"אין ערוך" של הקב"ה הוא
65 הרבה יותר, עד אין קץ, מה"אין ערוך" שבין הנברא
66 התחתון ביותר, בחינת דומם, לנברא העליון ביותר,
67 שהוא האדם, בעל שכל, חי ומדבר.

68 [וזהו ענין "הגדלת" בחינת הצמאון, על ידי
69 ההתבוננות בתוכן פסוקי דזמרה וברכת יוצר אור –
70 אודות רוממות הקב"ה אפילו מעולמות עליונים:

71 תחילת הצמאון של האדם לאלקות באה על ידי
72 ההתבוננות "איך שהוא רחוק מה' בתכלית הריחוק, וחיו
73 אינן חיים אלא חיי הבל" (כנ"ל פרק ג), ריחוק הנעשה על
74 ידי העלם והסתת הגוף והנפש הבהמית שאינם מניחים
75 לאדם להרגיש כיצד "הוא חיך, פירוש, שאין חיך אלא
76 הוא" (כנ"ל שם).

77 (ורחוק זה הוא רק לאחר שהנשמה יורדת "בגלות
78 ומאסר הגוף הגשמי" (כנ"ל סוף פרק ב), משא"כ למעלה
79 בגן עדן הרי היא מרגישה אלקות באופן גלוי, כולל גם את
80 הענין של "הוא חיך", שכל חיותה אינה אלא הקב"ה).

עבודת הצמאון לאלקות היא מהתחלת התפילה ועד ברכת אהבת עולם, היינו במזמורים של פסוקי דזמרה וכן בברכה ראשונה של ברכות קריאת שמע, ואילו מברכת "אהבת עולם" ואילך מתחיל שלב שני בתפלה, שענינו – "המשכה מלמעלה למטה".

כלומר:

האדם מסוגל לפעול בכחות עצמו רק "העלאה ממטה למעלה", היינו לעורר בעצמו את הצמאון להקב"ה בכבודו ובעצמו; אבל מובן שהאדם אינו יכול לרוות את הצמאון הזה, שהרי הנברא, בכחות עצמו, אינו יכול להגיע אל הבורא, כיון שהבורא ית' הוא למעלה מגדר הנבראים.

אך, הקב"ה בחסדו הגדול, מקרב את עצמו אלינו ומרווה את צמאון הנפש לאלקות – וקירוב זה נקרא "המשכה מלמעלה למטה", שהקב"ה ("העליון") נמשך ומתקרב אל "התחתון".

וזהו תוכן ברכת "אהבת עולם אהבתנו", המדברת על הקירוב הגדול של הקב"ה לעמו ישראל. ו"קירוב" זה מרווה את צמאון הנשמה לאלקות.

[וכפי שיבאר בפרק הבא, שעל ידי שהאדם מרגיש בנפשו קירוב זה של הקב"ה, הוא מתעלה למדרגה עליונה יותר באהבת ה', הנקראת "אהבה בתענוגים" (מדריגה המתגלית בנפש האדם בתפלה, מברכת אהבת עולם ואילך) – ואהבה זו "מרווה" את צמאון הנפש לאלקות].

ונק' בחינת אהל מועד:

ענין ה"המשכה מלמעלה למטה" נקרא בחינת "אהל מועד" (מטעם שיתבאר בפרק הבא).

ד"ה וידבר ה' אל משה

אמנם, כאשר מתוך התבוננות זו בגודל ריחוקו מאלקות מתעורר באדם רגש של צמאון לצאת מן החשך והגלות ולהדבק בהקב"ה, אזי הוא בא לידי הכרה, שבאמת כל העולמות כולם הם "רחוקים" ממנו ית', והרי הוא ית' קדוש ומובדל מהם לגמרי, ועל ידי זה תתעורר נפשו "לצאת" לא רק מן החשך של קליפות וסטרא אחרא שבעולם הזה, אלא גם מן ה"מיצר" והגבול של העולמות העליונים, שגם הם אינם אלא זיו והארה בלבד מהקב"ה, וכל חפצו ורצונו יהי' לידבק בהקב"ה בכבודו ובעצמו, "לאשתאבא בגופא דמלכא" (כנ"ל סוף פרק א).

ולכן ירידת הנשמה לגוף ועולם הזה הגשמי היא "ירידה צורך עלי", כי בהיות הנשמה למעלה, היא "נהנית" (רק) מזיו השכינה, שהוא התענוג מהגלויים הנעלים של האורות העליונים המאירים למעלה;

משא"כ על ידי ירידת הנשמה למטה והתלבשותה בגוף ונפש הבהמית, שמתחדשת בה עבודה זו של רגש הצמאון הבא מחמת הריחוק מאלקות, הרי על ידי "הגדלת" צמאון זה בתפלה, היא באה לידי אהבה גדולה ועצומה, עד "לאשתאבא בגופא דמלכא" (ולא רק "זיו" השכינה)].

וכל זה הוא ענין הגדלת הצמאון ממטה למעלה, והוא בחינת מדבר סיני כו'.

עבודה זו של הגדלת הצמאון לאלקות נקראת בחינת "העלאה מלמטה למעלה", היינו שהאדם הנמצא "למטה" צמא ומתגעגע לעלות אל ה"עליון"; וצמאון זה "הוא בחינת מדבר סיני".

עד ברכת אהבת עולם אהבתנו.

שברכת אהבת עולם היא המשכה מלמעלה למטה, לרוות הצמאון כו'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

ובבהירות יותר לפי שכל דבר שיוצא מן העלמו לגילוי יבהיק אורו ביותר והנה באמת ב' הפי' דהלל הללו הכל א' וזה נמשך מזה משום דהא בהא תליא דהנה השבח שמשבח' לאדם באיזה מעלה בחכמ' או מדה טובה שיש בנפשו אעפ"י שאין בו בגילוי כמו שמשבח' אך מצד העלאת מ"ן דשבח והילול מעוררים כח הנעלם בהעלם

(מג) וזהו לשנה האחרת קבעום ועשאום יו"ט ח' ימים בהלל והודאה ויש להבין למה חלק לב' דברים הלל והודאה הלא הלל הוא הודאה כהודו לה' כו' אך הנה ידוע בפ"י הלל ב' דברים א' הילול ושבח כפשוטו והב' לשון בהילו נרו יהל אור שזהו ענין הבהקת האור ביותר שהוא בחי' גילוי האור הנעלם שמבהיק בתוס' אור

1 גדול בנפשו שיצא לגילוי כמו מלך שהוא חסדן גדול
2 בעצם רק שהוא בהעלם בנפשו אעפ"י שאין בלבו חסד
3 גדול כזה שמבקשים מאתו אך ע"י השבח שמשבחיו אותו
4 שהוא חסדן גדול יוצא העלם הטוב והחסד בעצם שכנפשו
5 ובא ללבו בגילוי וכך למעלה בשבח שמשבחיו באמרו יהי
6 חסדך עלינו כו' ובאמת חסדי ה' כי לא תמנו כמו שהוא
7 א"ס וחסדו בבחי' א"ס ממש רק שבא מן ההעלם לגילוי
8 להיות מהווה העולמות בחסדו הגדול כמ"ש כי אמרתי
9 עולם חסד יבנה וכן זן ומפרנס בחסד אל כל היום כו' וכך
10 הוא בשאר המעלות ושבחיו כמו חכים ולא בחכמ' ידיעא
11 שלתבונתו אין מספר בבחי' א"ס ממש וע"י הילול ושבח
12 לחכמתו ית' יוצא מהעלם לגילוי אור דחכמ' למע"ב
13 ולתורה וכה"ג שיתן חכמות לכל אדם וכו' ונמצא כל עיקר
14 השבחיו הוא רק להוציא מעצם ההעלם לגילוי אור שזהו
15 עצמו הגורם שיהי' גילוי אור זה בתוס' גדול ובהבהקה
16 גדולה כי כל אור הנעלם שבא לגילוי יבהיק אורו כי פי'
17 הבהקה הוא כאשר יאיר מתוך העלמו שהוא יותר מגילוי
18 אורו כמו שהוא אחוז בעץ ופתילה וכמו שלהב' הקשורה
19 בגחלת בהעלם שיוצא בלהב בהיר יותר מאור הגחלת

20 הגלוי כו' וזהו פי' בהלו נרו עלי ראשי וכן כי אתה תאיר
21 נרי שזהו להאיר מהעלם האור במקור הנשמה שע"ז
22 תבהק ותהיל אור הנשמה ביותר כו' ונר הוי"ה נשמת אדם
23 נמשך מן ההעלם לגילוי בהבהקת אור בכל ד' אותיות
24 דהוי"ה שבה כו' והיינו ע"י ההילול ושבח שהנשמה תהלל
25 יה פי' תהלל בהילול זה הרי יוצא לאור מההעלם די"ה
26 לגילוי בתוס' אור ובהבהקה גדולה וזהו פי' הללויה שע"ז
27 יומשך מבחי' העלם המקיף דחו"ב דאצילות שנק' י"ה
28 ממקורם בעצמות א"ס ב"ה שנק' חכים ולא כו' כנ"ל
29 שכלולים בהעלם גדול בעצמותו ומעוררים לבא לגילוי
30 חו"ב באצילות ומאצילות לבי"ע להיות בחכמ' עושה כל
31 מע"ב וכה"ג עד שיוכל כל אדם לבקש חננו מאתך חכמ'
32 כו' וכידוע דמצד עצמותו לאו מכל אינון מדות כלל אפי'
33 רצון שהרי אומרי' יהי רצון כו' רק שע"ס כח"ב וחו"ג כו'
34 כלולים בו כשלהבת הקשורה בגחלת בהעלם כמא' ע"ס
35 בלי מ"ה בלי מהו' כו' וכן א' כי לא אדם הוא דאדם הוא
36 שם הוי"ה חו"ב ומדות ודבור שהן י"ה ו"ה כידוע והיינו
37 שא' יהללו את שם הוי"ה שיצא מהעלמו לגילוי בתוס'
38 אור כנ"ל וד"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ב) וביאור הענין הנה יובן בביאור ענין שכחה דדוד
2 שנשאו על העגלות וארז"ל (סוטה ל"ה א')
3 שזה הי' עונש לו על שאמר זמירות היו לי חוקיך בבית
4 מגורי כו' ששיבח התורה בקראה אותה זמירות וא"ל
5 הקב"ה דוד זמירות קרית להו חייך שאתה נכשל בדבר
6 שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים בו שנאמר כי עבודת
7 הקדש כו' ולהבין זה יש להקדים כי הגם שנת"ל שהתורה
8 שלפנינו היא רק נובלות חכמה שלמעלה ובחי' אחוריים
9 בלבד גדולה היא לאין קץ ותכלית מן חיות אלהות שבכל
10 העולמות עליונים ותחתונים ובבחי' זו שיבח דוד את
11 התורה וכמבואר שם בכי"ק וז"ל (סי' ל"ו) ולהבין מהו
12 השבח להקב"ה כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה
13 גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך (תלים צ"ב ו') כי
14 הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק
15 מצוה א', ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים
16 כל העולמות לקבל חיותם ושפעם, ואם שינה שקיבל הדם
17 בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהי' חציצה
18 אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם מחיי החיים
19 א"ס ב"ה וכן בתפילין כשרות מתגלי' מוחי' דו"נ שהם

20 מקור החיות לכל העולם ובדקדוק א' נפסלין ומסתלקין
21 המוחי' וכה"ג בדקדוקי מצות ל"ת, והלכך המתבונן מה
22 גדלו מעשי ה' שברכיבי העולמות וכל צבאם ואיך כולם
23 בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי התורה שהוא
24 עומק מחשבה העליונה וחכמתו ית' אשר בדקדוק קל
25 עולים כל העולמות ומקבלי' חיותם ושפעם או להיפך ח"ו
26 ומוזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי' בלי
27 גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלת חיות כל
28 העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק א' ממנה שהוא נמשך
29 ממקורו והוא עומק מחשבתו ית' כמו שער האדם הנמשך
30 ממוחו עד"מ וכנודע מהתיקונים והאדרא וזאת היתה
31 שמחת דהע"ה שהי' מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה
32 בעת צרתו, אך מה שהי' משתבח בתהלת התורה במעלתה
33 זו ואמר זמירות היו לי וכו' נענש ע"ז ואמר לו הקב"ה
34 זמירות קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
35 בטילים לגבי דקדוק א' ממנה היא מבחי' אחוריים של
36 עומק המחשבה כמ"ש במ"א בשם האריז"ל על מאמר
37 רז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה (מד"ר ב"ר פי"ז) (אמר
38 המעתיק זה המ"א הוא מה שהבאתי ל' הזהב פ"א) אבל

11 אצלו כו' שעשועים אצלו דוקא משחקת לפניו לפניו דוקא
12 דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז נאמר ואהי' אצלו אמן א"ת
13 אמן אלא אמן כו' (זהר ח"ב קס"א א') ועל בחי' אחוריים
14 אמר משחקת כתבל ארצו ושעשועי את בני אדם כי התורה
15 ניתנה פנים ואחור כדכתיב במגילה עפה דזכרי' והיא
16 כתובה פנים ואחור (עי' עירובין כ' ב') ולפי שתפס דוד
17 בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה הבאה מבחי' אחוריים
18 ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש עבודת הקדש עליהם בכתף
19 ישאו (במדבר ז' ט') לחבר ולייחד את הכתפים כו' עכ"ל
20 וכמש"ל ספ"א:

מצות משה הארון בכתף

1 פנימית שבעומק שהוא פנימיות התורה היא מיוחדת לגמרי
2 באוא"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי א"ס ב"ה
3 כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש כי אתה הוא עד
4 שלא נברא העולם וכו' והלכך גם לפנימיות התורה אין
5 לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש
6 חשיבי ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו
7 אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשותעשע
8 בה כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת
9 עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמ"ש ופני לא יראו
10 דהיינו בחי' פנימיותה כמש"ש בשם האריז"ל וזש"ה ואהי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

24 הענין מ"מ ה"ה מרבה עוד בחי' רביעית, כי במצות יש בו
25 בחי' רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא ושרשם מרצה"ע
26 ב"ה כי תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן תר"ך עמודי אור
27 תרי"ג ארחין דגלגלתא, וע"י עשיית המצות יכול לבוא
28 לרצון שלמעלה מטו"ד. וזהו הרביעית כי רביעית אין פי'
29 חלק רביעי כ"א הבחי' הרביעית. ומים הוא חכ' להיות כי
30 עיקר הכלי לגילוי א"ס הוא ביטול ושפלות כי במקום שיש
31 ישות וגסות אין אני והוא כו', ולכן השראת אחד האמת
32 הוא דוקא בחכמה מפני שהחכ' הוא כח מ"ה וכמ"ש מרום
33 וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וכמ"ש והאיש משה
34 עניו מאד, וע"י רביעית מים עי"ז אין יכולים לקבל תוס'
35 יניקה, כי ימותו ולא בחכ' שלא הי' שבה"כ בחכ' מפני
36 שהוא בתכלית הביטול ואור אבא מסמא עיני החיצוני',
37 ובעבודה הוא הרצון והחכ' ועי"ז אין אחיזה לחיצוני'
38 מהידים, וזהו עיקר ענין נט"י. ויש עוד פי' בל' נטילה מל'
39 וינטלם וינשאם, והוא מל' נשיאות ידים שינשאם למעלה,
40 והו"ע נשיאות כפים שבכהנים שהיו מנשאים אותם כנגד
41 הראש, דהנה כתיב וישא אהרן את ידיו ויברכם, וארז"ל
42 ידו כתי', והקרי הוא ידיו דהיינו שהם מנשאים את הידים
43 למדריגת לית שמאלא בהאי ע"ק, ועדמ"ש שאו ידיכם
44 קודש, אך זה אין יכולים כ"א כהנים, אבל בכללות נש"י
45 צ"ל נט"י היינו ליטול את הידים מהחיצוני' שלא יקבלו
46 תוס' יניקה ולקרבם אל הקדושה.

ד"ה שערך כעדר העוים [הנחה מוגה]

1 **והנטילה** הוא ע"י רביעית מים והענין הוא דהנה בעבודה
2 בנפש האדם יש ג"כ ג' בחי' אלו מחדו"מ שהם
3 נגד ג' עולמות ביי"ע, דהנה ארז"ל על ג' דברים העולם
4 עומד על התורה ועבודה וגמ"ח, והנה עבודה הוא עבודת
5 הקרבנות הוא כנגד מחשבה כי עיקר עבודת הקרבן הי'
6 תלוי ע"י מחשבת הכהן כי אם חשב מחשבת חוץ פסול
7 הקרבן, ועכשיו תפלה כנגד קרבנות העיקר ג"כ הכוונה, כי
8 עיקר ענין תפלה הוא הכוונה שיכוון לבו וההתבוננות,
9 והקול אינו אלא כדי לעורר הכוונה והוא כנגד מחשבה
10 בריאה. ותלמוד תורה העיקר דיבור כמ"ש ודברת בם
11 ושננתם וכמארז"ל ע"פ אם ערוכה בכל וגו' אם ערוכה
12 ברמ"ח אברים ושמורה, והוא כנגד יצי'. וגמ"ח הוא מעשה
13 המצות. והגם כי אמרו ות"ת כנגד כולם והאיך אמרו שהוא
14 כנגד יצי' ותפלה כנגד בריאה. אך הוא ע"ד תלמוד
15 בבריאה משנה ביצי' ומקרא בעשי', ובאמת הרי מקרא
16 גבוה מכולם, אלא דהיא הנותנת דמפני שמשנה גבוה
17 מתלמוד לכן נשפלה גם ביצי', דזהו כלל דכל הגבוה גבוה
18 יותר יכול להשפיל א"ע למטה יותר, ומקרא שגבוה יוכל
19 להשפיל אפי' בעשי', וכן ת"ת נשפל עד יצי', ומעשה
20 המצות ששרשם מרצה"ע נשפל עד עשי'.
21 **והנה** יש עוד בחי' רביעית לבד ג' בחי' מחדו"מ, והוא
22 הרצון שלמעלה מהטו"ד, וזהו אף עשיתיו כי אף
23 הוא ריבוי שמרבה בחי' רביעית רעו"ד, והגם כי אף הפסיק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

(משלי סי' י"ח) כי מי שנמשך אחר התאוה הוא בחי' נפרד
ועיין ברבות לך לך פמ"א עה"פ הפרד נא מעלי הבדל אין
כתיב כאן אלא הפרד, הרי שבחי' נפרד גרוע יותר מנבדל
והוא מל' כסוס כפרד (נ"ל נבדל נמצא ג"כ בקדושה כמו
והבדילה לכם הפרוכת כו' ויבדל אהרן להקדישו כו' והוא
ההבדלה בין קדש לקדה"ק וכמו"כ יש הבדלה בין קדש
לחול, ועיין מ"ש מזה בתו"א ד"ה ולא יקרא עוד שמך
אברם ובד"ה והבדילה הפרוכת לכם בפ' לך לך. וי"ל
דנבדל הוא ההבדלה בין קדושה לכללות בחי' ק"נ ונפרד
הוא בהרע דנוגה וכמו יתפרדו כל פועלי און. וצ"ע מענין
ומשם יפרד דהו"ע ד' מחנות שכינה ד' חיות המרכבה וג'
עולמות ביי"ע בכלל כידוע, והנראה דנבדל שייך יותר על
בחי' העליונה שנבדלת ומעולה הרבה בהבדלה מהבחי'
התחתונה כמו קדה"ק מקדש וקדש מחול כו', ונפרד הוא
בהמדריגה התחתונה שנפרדת מהעליונה).

והיינו כמ"ש בסש"ב פרק הנ"ל דקליפת נוגה היא כלולה
מטו"ר ובעשי' רובה ככולה רע רק מעט טוב
מעורב בה כו' וממנה נמשכים תאוות התענוגים גשמיים
מדברים המותרים שג"כ אסרתן תורה והיינו התאוה בהם
שעושה אותם למלאות תאוות נפשו הוא איסור של תורה
וכמ"ש החינוך ס"פ שלח לך סי' שפ"ז שלא נרדוף אחר
תאוות עוה"ז כו' ובסוף הענין כתב וז"ל וכן מי שהוא תר
אחר עיניו כלומר שהוא רודף אחר תאוות העולם כו' מבלי
שיכוון בהם כלל לכוונה טובה כו' רק להשלים נפשו
בתענוגים כו' עובר על לאו זה כו' עכ"ל, והיינו הלאו דולא
תתורו כו', והרמב"ם בסה"מ ל"ת מ"ז כ' הזהרנו שלא
לתור אחרי לבבינו כו' ואחרי עיניכם זה זנות כו' ר"ל
המשך אחר התאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן
עכ"ל. וזהו מ"ש בסש"ב ס"פ י"ב כי המהרהר ברצון כו'
והבחי' ר"פ קדושים האריך בזה. וזהו לתאוה יבקש נפרד

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

שאלות בפסוק מה טובו וגו'. ג' פירושים בפסוק נתן ליראך נס להתנוסס, א' נסיון, ב' הגבהה,
ג' נפלאות למעלה מן הטבע.

מחלק פתי פנסיות ומדרשים והשראת השכינה לשני ענינים,
ומיחס פתי פנסיות ומדרשים לעקב, והשראת השכינה
לישראל, דבאמת הם ענין אחד, דבתי פנסיות הם מקדש
מעט⁴, ועל כל פי עשרה שכינתא שריא⁵, ובתי מדרש הם
אהלי תורה, ושכינה שרויה שם, אם כן למה מחלקם בבי'
ענינים מיוחדים⁶. ולהבין זה יש להקדים תחלה⁷ מה
שכתוב⁸ "נתתה ליראך נס להתנוסס מפני קשט סלה",

"מה¹ טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל². ואמרו
רבותינו וי"ל (סנהדרין קה עמוד ב), "מברכתו של
אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, בקש לומר שלא יהיה
להם פתי פנסיות ובתי מדרשות, אמר מה טבו אהליך יעקב,
בקש לומר לא תשרה שכינה עליהם, אמר משפנתך
ישראל". והנה אהלים קאי על אהלי תורה ותפלה, כמו
שכתוב³ "ויעקב איש תם ישב אהלים". וצריך להבין, למה

(2) בלק כד, ה.

(3) תולדות כה, כז.

(4) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(5) סנהדרין לט, א.

(6) ראה גם ריש מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר

המאמרים תרח"ץ עמוד ער).

(7) בכל הבא לקמן – ראה ספר המאמרים פר"ת שבהערה 1.

(8) תהלים ס, ו.

(*) מאמר זה נשלח ללמוד ברבים בימי י"ב י"ג תמוז. אגרת כ"ק
אדמו"ר מוהריי"צ ששלח בידו [עם] המאמר [נדפס] בספר המאמרים
תרפ"ט ע' 281.

נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק א עמוד מח ואילך. ספר
המאמרים תרפ"ט עמוד 203 ואילך.

(1) חלק מהמאמר מיוסד על חלק ממאמר דיבור המתחיל נתן
ליראך פר"ת פרק א. פרק ב. פרק ג (ספר המאמרים פר"ת עמוד קה
ואילך). וראה גם מקומות שצויינו בהערה 14.

10 הוא מה שגבחה ומרומם מן הטבע. דלפי זה פירוש¹¹ הכתוב
11 הוא, נתתה ליראיך גם – נסיונות של צרות הרבה, והוא
12 בכדי להתנוסס, לגדלן בעולם כגם של ספינה שהיא נראית
13 למרחוק, והינו דגם במים רבים של מי הים המטיל חרדה
14 על היושבים בספינה, הגה כשם שהגם של הספינה היא
15 עומדת בבטחון וחזק שמורה על הרוממות וההגבהה, כך
16 יראי ה' שהם יראיך עומדים חזק בצבדדתם בתורה ומצוות
17 מגדל בטחונם שהוא בכת שלמעלה מן הטבע, וכמו
18 שכתוב¹² "ויקרא שמו ה' נסי", ה' הוא גם שלנו¹³.

י"ב וי"ג תמו, תרפ"ט

1 ופרש רש"י: "נתתה ליראיך גם – נסיונות של צרות הרבה,
2 להתנוסס – להיות מנסים בהם אם יעמדו ביראתך", והינו
3 דפרש גם מלשון נסיון. ובמצודת דוד פרש גם מלשון
4 הגבהה והרמה כגם הגבוה⁹, ופרש "נתתה ליראיך גם
5 להתנוסס" – מעתה תתן ליראיך הרמה להתרומם בעולם.
6 דשני הפרושים הוא מהמדריך (בראשית פרשה נה¹⁰) שפרש
7 גם להתנוסס – "נסיון אחר נסיון, וגדולין אחר גדולין,
8 בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם, כגם הזה של
9 ספינה". והפרוש השלישי כגם הוא מלשון נפלאות, דענינו

(9) מצודת ציון על הפסוק.

(10) בראשית רבה פרשה נה, א.

(11) אולי צריך להיות: פירוש.

(12) בשלח יז, טו. – להעיר מפסיקתא רבתי פרק יב: ה' נסי,
שגדל כנס הזה של הספינה.
(13) פירוש רש"י על הפסוק.

לקוטי דיבורים

רשימה ג

27 אשמח מאד לשמוע בכל עת, במפורט מעבודת מרכז
28 "תפארת בחורים" בליטא, ואני תקוה להשי"ת שהם יהיו
29 למופת לכל אחינו הצעירים יחיו בכל המדינות, והנוער,
30 בני ישראל ובנות ישראל יחיו יעמידו עצמם בשורות
31 העבודה לחיזוק היהדות.
32 רשימה ד.
33 בעזה"י ובשעה טובה ומוצלחת מתייסדת פה
34 ראקשיק יע"א חברת אגודת נשים, ומטרתה בהחזקת
35 טהרת המשפחה, וכל הנשים השומרות טהרת המשפחה
36 יכתבו אותן בהפנקס חברת אגודת נשים, והכלה קודם
37 חופתה תכתוב עצמה בהפנקס חברת אגודת נשים.
38 ובזה הנני לברך את כל הנשים תחינה אשר יכתבו
39 עצמן בספר חברת אגודת נשים לקיים ולהזהר בטהרת
40 המשפחה כי יברך השם יתברך אותן את בעליהן את
41 בניהם ואת בנותיהם יחיו, בשלום בית, בפרנסה בריוח,
42 בבריאות הגוף, באריכות ימים ושנים, ויגדלו בניהם
43 ובנותיהם יחיו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך
44 הרחבה בגשמיות וברוחניות, ודברי הברכה האמורים
45 חיים וקיימים לכל אשר תבאנה בכתוב לשמור טהרת
46 המשפחה, בכל עת ובכל זמן.
47 כל עיר וכל מושב מאחינו בני ישראל ד' עמהם יחיו
48 בכל מקום שהם אשר יעשו אגודת נשים כזאת או יכנוה
49 בשם אחר, ומטרתה תהי' בחיזוק טהרת המשפחה, יהיו
50 הן בעליהן וזרעם יחיו בכלל הברכה האמורה.
51 ולראי' באתי על החתום היום יום ג' פרשת ואתה
52 תצוה ז' לחדש אדר שנת חמשת אלפים שש מאות
53 תשעים וא' לפ"ג פה עי"ת ראקשיק, יע"א. (חי"ק).

ראקשיק, אדר תרצ"א

1 ה"תפארת בחורים" בליטא מעניין אותי מאד, בשמעי
2 מערים ומפינות שונות בליטא, על ההתנהגות הטובה של
3 "תפארת בחורים" – שימח אותי הדבר מאד.
4 נוסף על ההתנהגות הטובה בשמירת היהדות ולימוד
5 התורה, דבר שכשלעצמו הוא גדול מאד, ואי אפשר
6 להעריכו, הנה שלשת אלפים בני נוער ואברכים כן ירבו
7 הגיעו להכרה הנכונה שעל הנוער היהודי להעמיד את
8 עצמו בשורת העבודה בחיזוק היהדות – דבר זה גורם לי
9 שמחה רבה, ומחזק את התקוה הגדולה שהיהדות תלך
10 ותתחזק.
11 על "תפארת בחורים" לעסוק בענפים שונים של
12 העבודה בחיזוק היהדות. הנוער הדתי מוכרח לדעת
13 שעליו להשתתף בעבודת חיזוק היהדות בכל התחומים:
14 שמירת השבת, טהרת המשפחה, חינוך וכו', על כל חבר
15 ב"תפארת בחורים" להתעניין בהתענינות הגדולה ביותר
16 בכל מוסדות היהדות שבמקומו.
17 חשוב במיוחד המרכז, זה שעליו מוטל התפקיד
18 לקשר בין כל הענפים ולשלוח מפקחים ומסדרים בכל
19 המקומות, שיהיה לו גם קשר בכתב וגם קשר חי.
20 על כל חבר ב"תפארת בחורים" לקבל על עצמו את
21 התפקיד לגיוס העזרה לחיזוק המרכז שתהיה לו
22 האפשרות לבצע את עבודתו.
23 כחבר המרכז ממנה אני אתכם לשליחי מצוה, למסור
24 את דרישת השלום שלי ואת ברכתי לכל חברי "תפארת
25 בחורים", שהש"ת יתן להם אושר בעבודתם הקדושה,
26 ויתן לכל אחד מהם את הנצרך לו בבריאות ופרנסה.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ג

- 1 בתחילת שנת תקמ"א - בחזרתו ממסעיו, לרגלי עסקו - ביקר הגאון ר"י משקלאָוו את גאוני וילנא
- 2 ויתעכב שמה כשבוע ימים, ויכיר את העילוי רב"מ עם ר' שלמה יוסף ועם ר' רפאל ברוך מבחורי³⁸
- 3 הלומדים בהקלויז של הגר"א, ויגלה כי המה מהמתיחסים על עדת החסידים בחשאי, ומני אז נכנס
- 4 הרב"מ בתקופה חדשה בלימודיו.
- 5 שנה תמימה שקד הרב"מ עם רש"י ור"ב בני גילו בלימוד תורת החסידות עד אשר התעוררה בו
- 6 שאיפה להכיר את רבינו, ויחשוב מחשבות איך יפיק את רצונו זה, ויחליט כי יאמר לחותנו אשר רצונו
- 7 להיות גולה למקום תורה על משך שנה או שנתיים, כי אינו דומה הלומד בחוץ לעירו מכמו הלומד
- 8 בביתו, ועצתו עלתה לו, ובאחד הימים עזב - ברשות אשתו - את וילנא, ויסע לשקלאָוו, ומשם עשה
- 9 את דרכו לעיר ליאָזנא.
- 10 בליאָזנא עשה הרב"מ שתי שנים וישקוד בלימוד תורת החסידות בהתמדה גדולה*), ובחזירתו
- 11 לביתו בשנת תקמ"ד כבר הי' חסיד נלהב, אבל תודות למתינותו המחוכמה הסתיר את שאיפתו ועבודתו
- 12 בעד הפצת תורת החסידות במשך כארבע שנים.
- 13 בעת ההיא - בשנת תקמ"ד - כבר היו מיוסדים נקודות ומרכזי תעמולה במרחבי ליטא לטובת
- 14 הפצת שיטת הבעל שם טוב ותורתו אשר בראשם עמדו אנשים בעלי דעה רחבה וידיעה גדולה בתורה
- 15 הנגלית ובתורת החסידות.
- 16 במשך ארבע שנות עבודת התעמולה של הרב"מ עלה למעלה ראש, להיות מנהיג עדת החסידים
- 17 בעיר וילנא.
- 18 בשנת תקמ"ח - בכלות שנות המזונות שהבטיח הגאון הר"ש ראב"ד לחתנו רב"מ - בוחר לו
- 19 הרב"מ עסק ההוראה לתלמידים גדולים, וכעבור ימים אחדים הנה כבר קיבץ שתי כתות תלמידים
- 20 במספר עשרים וארבע איש, ויסדר את לימודו באופן הגדת שיעור, פעמיים ביום ז.א. לכל כתה לעצמה.
- 21 הלימוד העיקרי הי' גמרא עם פירושי וחיידושי הראשונים, אבל עם זה קבע שיעורי לימוד ספרי
- 22 מוסר מחקר ודרוש, חובת הלככות, ראשית חכמה, של"ה, עיקרים, ופסקים³⁹ בודדים בספרי עבודת
- 23 הקדש - לר"מ נ' גבאי - ופרד"ס להרמ"ק.
- 24 הלימוד העיוני בדרך ההגיון של הרב"מ לקח את לב תלמידיו בעלי הכשרון ויעיר בהם שקידה
- 25 עצומה ושאיפה מדעית, מה שעשה רושם גדול בקנאת סופרים בין צעירי הבני תורה, ויתרבו המבקשים
- 26 לכנוס לחדרו של הרב"מ אבל מאפס מקום הושיב פניהם.
- 27 הרב"מ הדריך את תלמידיו והרגילם לפתח כשרון הדיבור והנאום, והוא כי כל סוגיא וסוגיא אשר
- 28 למדו, יבארוה בעל פה בסדר מסודר בשפה ברורה כנואם מעל הבימה לפני קהל שומעים, ובמשך זמן
- 29 קצר הנה הרבה מתלמידיו נהיו לנואמים מופלגים.

(38) מבחורי: בצילום כ"ק אינו ברור אם כתוב "מבחורי", או, "מבחירי".

(39) אוצ"ל: ופרקים.

(*) יומן תרנ"ה, סיפורי ר' פנחס רייזעס.

- 1 רוב תלמידי הרב"מ התענינו בלימודי ספרי המוסר והמחקר, ונתן להם חומר רב בנאומיהם ושלשה
- 2 מהם ר' שלמה רפאליס⁴⁰, ר' זיסקינד מוידז⁴¹, ור' משה מדריבין⁴² היו מהכי מצויינים בכשרון הנאום.
- 3 בראות הרב"מ גודל תשוקתם של הרבה עשירות צעירי בני תורה לשמוע שיעוריו, סידר מסיבת
- 4 בני תורה.
- 5 וזה דבר המסיבה, הרב"מ בוחר סוגיא, ומציין באיזה פירושים ילמדו אותה, ופעם בשתי שבועות
- 6 מתקבצים, וכל מי שיש לו שאלה, קושיא או פירכא עליו להרציאה לפני המסובים, ואחרי כן הי'
- 7 הרב"מ מגיד הסוגיא לפנייהם, ועפ"י רוב הי' מתרץ כל השאלות קושיות ופירכות.
- 8 כה נמשך כשנה, והמסיבות עשו רושם אדיר על צעירי בני תורה.
- 9 בשנת תקמ"ט נתגלה אשר בוילנא ישנה עדה נכונה מהמתייחסים על דגל החסידים - כת בלשון
- 10 המתנגדים - ואשר הרב"מ הוא העומד בראש התנועה, ומיום ליום מתרבים חברי, ותהי שערורה בעיר,
- 11 הרב"מ ואחרים מהעומדים בראש הנהלת עדת החסידים נקראו למשפט הבית דין, והוטל עליהם קנסות
- 12 גדולים.
- 13 אמנם גאונותו וחכמתו של הרב"מ עמדה לו, ומאות מעריציו מהבני תורה עמדו על ימינו, ואחרי
- 14 ויכוחים רבים הנה התקיימה עדת חסידי חב"ד בוילנא בגלוי, אשר רוב חברי היו מגדולי הבני תורה,
- 15 והרב"מ ואחוזת מרעיו קבעו להם בית הכנסת ומדרש מיוחד, למען למנוע מריב ומחלוקת.
- 16 בין הצעירים גדולי הבני תורה אשר התלכבו בתנועת החסידות הי' גם הבעל כשרון נעלה אבא
- 17 דוד מפאָלאָצק ובגודל אהבתו את השקידה התמיד בלימוד תורת החסידות והתעמק בה, ואחרי למדו
- 18 אצל הרב"מ כשתי שנים הנה בשנת תקנ"א בהיותו בן עשרים ושבע שנה בא הוא לכ"ק רבינו לליאָזנא.
- 19 הרב"מ במכתב ההמלצה להגאון ר' מרדכי⁴³ - אחי כ"ק רבינו⁴⁴ - מתאר את רא"ד בתוארים גדולים
- 20 ומרבה בשבחיו בנועם טיב מדותיו, ובכשרון ההעמקה ואהבת המושכלות.
- 21 חדשים אחדים התעכב רא"ד בליאָזנא כי אביו ר' נפתלי החנוני - אשר גם הוא נעשה ממקושרי
- 22 כ"ק רבינו, ואשר לא ראה אותו מאז - תק"מ - בנסעו למינסק - דרש מאתו כי יסתדר בחיי משפחה,
- 23 וכ"ק רבינו הצדיק, והשתדך עם החסיד ר' אברהם שלמה חנוני מנעויל.
- 24 כעשר שנים ישב לו רא"ד על שולחן חותנו רא"ש ושקד בלימוד בהתמדה גדולה, וברדתו מעל
- 25 שולחן חותנו והוא בעל משפחה לא הי' לו שום מעמד פרנסה, הרבה עיירות הציעו לו כתבי רבנות
- 26 אך הוא מיאן בזה, ויבחר לו בעסק המלמדות, אמנם חסרה לו כשרון ההסברה בריבוי דברים משלים
- 27 והצעות, ומדבר רק בקצרה סברות עמוקות ביותר מה שלא מצא חן בעיני תלמידיו הבלתי יכולים לקבל
- 28 הוראותיו וכעבור שנה ראשונה הנה לא היו לו תלמידים, ואם כי אביו וחותנו תמכוהו, אבל עם זה חי
- 29 חיי צער ודוחק.
- 30 באלול תקס"ב בא לו רא"ד לליאָדי ויתעכב שמה עד אחרי החג, ובתחלת חורף תקס"ג בחרו כ"ק
- 31 רבינו ללמוד בחברותא עם נכדו כ"ק אדמו"ר צמח צדק, עם ר' נחמי' בן הגאון ר' אברהם בירך
- 32 מסמיליאָן⁴⁵, ועם ר' יהודא ליב - הנקרא ר"י בטלן⁴⁶ - וישב רא"ד בליאָדי כשנתיים.

44 רב באורשא - פלך מאהילעוו. כינוי משפחתו: פוזנער. ראה לקמן ע' 000.

45 ראה אודותו - בית רבי ח"א פכ"ו סט, א"ב. ספר השיחות תרי"פ-תרפ"ז ע' 234. ושי"כ. תרצ"א ע' 244. ושי"כ.

46 החסיד ר' יהודה ליב בן ר' שלמה זאלקינד. בעהמ"ח שו"ת

40 ראה אודותו - בית רבי ח"א פכ"ו (עג, א). שיחת חג השבועות תרצ"ד סי"ח"ט (לקו"ד ח"א קע, ב ואילך).

41 ראה אודותו - בית רבי שם (עד, א).

42 ראה אודותו - בית רבי שם (עה, ב ואילך).

43 הערות רבינו המסומנות באותיות א"ז - אינם תח"י.

- 1 עדת חסידי מינסק פנו בבקשה אל כ"ק רבנו כי יבחר במי שימלא מקומו של החסיד הישיש ר' נתן (דוד מקרופקאו) בהנהגת עדתם, ויציעו כ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק הרה"צ הגאון רי"ל⁴⁷ כי כ"ק רבינו יבחר בהרא"ד, וישב הרא"ד עם ב"ב בעיר מינסק כחמשה שנים, ובשנת תק"ע עוזב הוא את מינסק וקובע מקום מגורו בעיר ויטעבסק, ובאותו הסכום אשר אביו וחונתו נותנים לו עשתה אשתו חנות של מכלת, ומתפרנס מזה בדוחק גדול כארבע שנים.
- 6 [. . .⁴⁸] וכשהשתדך בנו ישראל דוד עם החסיד ר' אלי' יוסף הדייג⁴⁹ מכפר זאבעליע - הסמוכה לנעויל - העתיק גם רא"ד את מגורו מויטעבסק לכפר זאבעליע, אשתו סחרה בכפר והוא עסק בתורה ועבודה.
- 8 שם בכפר זאבעליע, מצא הרא"ד את מנוחתו הגמורה כי באהבתו את ההתבודדות וההעמקה היתה עליו הישיבה בעיר בתוככי מכיריו ומיודעיו למשא, אשר בגלל זאת עזב גם ענין הנהגת עדת החסידים במינסק, וכשהעתיק מושבו לזאבעליע התענג על הבדידות הנעימה לו ביותר.
- 11 בכפר זאבעליע ישב החסיד רא"ד שלושים שנה, וכפעם בפעם הי' בא לליוכאָוויטש, ודרכו הי' בהצנע לכת והתבודדות ויכנוהו ר' אבא דוד אתכסיא.
- 13 וכשהתיישב בנו החסיד ר' זרח⁵⁰ בתור מ"ץ בעיר גריווא - בשנת תר"ז - העתיק החסיד רא"ד את מקום מושבו לעיר גריווא⁵¹ ומשנה את הנהגתו ותמורת הבדידות אהב את המסיבה באמרו בדורנו הי' מספיק אף תנועה קלה להעמיד צעירי' על בסיס האמת תורה ועבודה, ובדורכם זה, צריכים להורות ולהדריך ולהרגיל, לעורר לדבר ולספר עד אשר מעמידים אברך על רגלי האמת בתורה ועבודה.
- 17 חבילות חבילות של סיפורים - אומר ר"ש - שמעתי מהישיש רא"ד אתכסיא במשך ימי שבתו בעיר גריווא, ונפטר בשם טוב, זקן ושבע ימים במרחשון תרט"ז.

לקמן.
 (48) מכאן ואילך הוא מהעתקה. ואולי חסר קצת מקטע שלפניו.
 (49) נזכר ברשימה שבהערה 19 (ספר השיחות תש"ר-תש"ח ע' 415. לקמן).
 (50) נזכר ברשימה שבהערה הנ"ל (ספר השיחות שם ע' 414. לקמן).
 (51) ברשימה הנ"ל שם: "כבן שמונים שנה הי' החסיד רא"ד אתכסיא כשבא לבנו הרב ר' זרח המ"ץ מגריווא". וא"כ נולד לערך תקכ"ז.

זכר יהודה (בארדיטשוב, תרמ"ט. הוצאה חדשה - כפר חב"ד, תנש"א). ראה אודותיו ב"מבוא" של הר"י מונדשיין לשו"ת זכר יהודה הוצאה חדשה הנ"ל. בבית רבי ח"א פכ"ו (עח, א): ש"ה"י עמיתו ורעו של אדמו"ר בעל צמח צדק נ"ע שלמדו ביחד בימי עלומם". ובסיפורים נוראים להר"י מקיידאן (ירושלים, תשמ"ח ע' קד) שהר"י בטרן סיפר ש"רבינו הקדוש . . . אדמו"ר הצ"צ היה תלמידו בערותו כמו רבע שנה".
 (47) הרה"ק ר' יהודה לייב אחי אדמו"ר הזקן. ראה אודותו

אגרות קודש

- 1 ב"ה, כ"ד סיון, ת"ש
 2 נויארק
 3 ידידי ש"ב ווי"ח אי"א מוה"ר עזריאל זעליג
 4 שי
 5 שלום וברכה!
 6 במענה על מכתבו מכ"ג אייר שקבלתיו זה עתה, הנה
 7 במכתבי זה לא אוכל להשיב לו מאומה בזה שכותב לי
 8 א[נ]ות עניניו הפרטי, אך מצדי אני אעשה בעז"ה לטובת
 9 פרנסתו, כמובן בלי שום אחריות הבטחה, והשי"ת ישלח לו
 10 פרנסתו בהרחבה ובמנוחה שיוכל לשקוד בתורה ועבודה
 11 בנגלה ובדא"ח שיפעול בעצמו לטוב ויפעול גם בזולתו בענין
 12 תקון המדות והגברת האהבה ואחזה בתוככי ידידי אנ"ש
 13 ותלמידי התמימים ותלמידי תו"א ואחי תמימים וחדרי בני

- 14 תמימים, ה' עליהם יחיו.
 15 אנא ה' הושיעה נא לבשר ולהתבשר בשורות טובות
 16 בהנוגע לגשמיותם של אנ"ש ותלמידי התמימים ותו"א
 17 ובהנוגע לרוחניותם שהם וב"ב יחיו מתנהגים כפי אותה
 18 הכוונה אשר כוון המייסד הגדול והקדוש כ"ק אאמו"ר
 19 זצוקלה"ה נב"ם זי"ע אשר זכר קדשו לא יסוף מאתנו אף
 20 לרגע וברור אשר בכל עת נושא רנה ותפלה בעדנו כולנו עם
 21 ב"ב יחיו להוושע בגשמיות וברוחניות.
 22 נצטערתי במאד על איחור המכתב בהשאלה של נכד
 23 אחותו שי' בשאלה הנוגעת בנפש, ובטח עשו כעצת הרופא,
 24 והשי"ת יחוס וירחם וישלח לו רפואה ויחזקוה ויאמצוהו
 25 בגשמיות וברוחניות.
 26 שי"ב ידידו הדו"ש ומברכו.

פרק ב משנה ט

חמשה תלמידים היו לו לרפין יוחנן בן זכאי, ואילו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערד. הוא היה מונה שבתם. רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, רבא חטא. ורבי אלעזר בן ערד, כמעין המתגבר. הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן ערד בכף שניה, מכריע את כלם.

נקודות משיחות קודש

שקבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה תורה "מפי עצמו"¹¹.

חמשה תלמידים היו לו לרפין יוחנן בן זכאי

מבואר במפרשים¹², שלרבי יוחנן בן זכאי היו יותר מחמשה תלמידים, כמובן, אלא הפירוש הוא שכל תלמידיו נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.

ויש לומר, שכן הוא גם לגבי כל התלמידים ולומדי תורה בכלל – וכן כל ישראל, עליהם נאמר¹³ "וכל בניך לימודי ה'" – שהם מחולקים לחמשה סוגים.

והנה, מלבד חלוקה זו לחמשה, מתחלקים בני ישראל גם לשבעה דרגות, כנגד שבעת המדות: יש מי שעובד מאהבה, יש מי שעובד מיראה, ועד למלכות¹⁴. וכן מצינו שני אופנים בחלוקת התורה: חמשה חומשי תורה ו"שבעה ספרי תורה"¹⁵. ויש לבאר את ההבדל בין שני אופני החלוקה – חמשה ושבעה: חמשה קשור בכלל עם העבודה בקדושה, ואילו שבעה מורה על העבודה גם בעולם. וכפי שהוא בספירות, חמש המדות מחסד עד הוד כוללים את עיקר המדות, כידוע¹⁶ שהספירה החמישית, הוד, הוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"; והספירה הששית והשביעית, יסוד ומלכות, הן מקור ההשפעה לבי"ע¹⁷ עלמא דפרודא¹⁸.

זהו אחד ההבדלים בין חלוקת בני ישראל לשבעה ולחמשה: שבעה – כולל כל הדרגות בישראל, גם הדרגות התחתונות ("בריות בעלמא"¹⁹), כנגד הספירה הששית והשביעית. חמשה – בני ישראל מתחלקים למספר זה בתור לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו (חמשה תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל ענינו ה' תורה וקדושה), היינו כפי שהם קשורים בעיקר עם קדושה (חמש ספירות).

ועל דרך זה בחלוקת התורה: החלוקה הרגילה היא לחמשה ספרים, שכן עיקר ענין התורה קשור בקדושה. אך היות שהיא צריכה לפעול גם בעולם, שנברא בשבעת ימי בראשית, לכן יש בה גם החלוקה לשבעה, כולל הדרגה הששית והשביעית, שהן מקור ההשפעה בעולם²⁰.

רז"ל אמרו¹ שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלש תקופות של ארבעים שנה. משה ה' במצרים ארבעים שנה, ובמדבר ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו ניתן למצוא צד-השווה נוסף:

התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמשה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשתיים, כשבכל צד מצויות חמש דברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נתחלקה לחמשה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמשה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול"², הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל³ "הגדולה – זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניא, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו, הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה⁴. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניא נהג להרבות בויכוחים עם חכמי אומות העולם⁵, ומסתבר שדוקא רבי יהושע בן חנניא עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"⁶; וזה קשור לויכוחים שניהל משה – שגדל בביתו של פרעה – עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כהנים"⁷.

רבי שמעון בן נתנאל ה' "ירא חטא", היינו שפחד מעצם החטא והחסרון⁸, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים"⁹, כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על ידי מניין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחסרון.

רבי אלעזר בן ערד, שה' "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו"¹⁰, היינו שעל ידי

השומעים בלבד. 12. מד"ש בשם הרשב"ץ. 13. ישעי' נד, יג. 14. ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. 15. סידור עם דא"ח דש, א. 16. אוה"ת בהעלותך ס"ע שעד. 17. ראה תו"א בראשית ג, א. 18. ראה תניא פל"ב. 19. כי ספר במדבר נחלק לג' ספרים (שבת קטז, א). 20. ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 608.

1. ספרי שם. 2. ראה קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפרקי דר"א. 3. ברכות נח, א. 4. יחזקאל טז, ד ואילך. וראה ילקוט"ש ואתחנן עה"פ לקחת לו גוי מקרב גוי. 5. ראה תולדות תנאים ואמוראים (היימאן) בערכו (עמ' 626). 6. רש"י. 7. קידושין לג, א. 8. חטא מלשון חסרון (לקו"ת מטות פב, א). 9. יומא סח, ב. 10. מגילה לא, ב. 11. משיחת ש"פ דברים תשמ"ב – על פי רשימת

פרשת שלח

יג «וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען אשר-אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני-ישראל המה: (לח) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור: ה למטה שמעון שפט בן-חורי: ו למטה יהודה בלב בן-יפנה: ו למטה יששכר יגאל בן-יוסף: ח למטה אפרים הושע בן-נון: ט למטה בנימין פלטי בן-רפוא: י למטה זבולן גדיאל בן-סודי: יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי: יב למטה רן עמיאל בן-גמלי: יג למטה אשר סתור בן-מיכאל: יד למטה נפתלי נחבי בן ופסי: ט למטה גד גאואל בן-מכי: טא אלה שמות האנשים אשר-שלח משה לתור את-הארץ ויקרא משה להושע בן-נון יהושע: (ישראל) י וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בגב ועליתם את-ההר: י וראיתם את-הארץ מה הוא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמ-רב: יא ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה הוא אם-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: יב ומה הארץ השמנה היא אם-רזה היש-בה עץ אם-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצש"ק ש"ש 9 שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקחת הפרות היא - הפיכת פרותיה של ארץ כנען, שמעשיה משתתים ומקלקלים מפל האמות, לפרות השייכים לעם היהודי. בכך שנשיאי ישראל התחזקו ולקחו מפרי הארץ - לש, אפוא, משום פתיחת הצנור לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה.

שני כא ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת: כ ויעלו בגב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים

בבנתה לפני צען מצרים: כ ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאֵהוּ במוט בשנים ומן-הרמנים ומן-התאנים: כ למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר-פרתו משם בני ישראל: כ וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: כ וילכו ויבאו אל-משה ואל-אהרן ואל-כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר פארן קדשה וישיבו אתם דבר ואת-כל-העדה ויראום את-פרי הארץ: כ ויספרו-לו ויאמרו באנו אל-הארץ אשר שלחתנו וגם זאת חלב ודבש הוא וזה-פריה: כ אפס כיעזו העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם-ילדי הענק ראינו שם: כ עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבوسی והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על-הים ועל יד הירדן: כ ויהם כלב את-העם אל-משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי-יכול נוכל לה: כא והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם כי-חזק הוא ממנו: כב ויצאיו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אכלת וושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו בתוכה אנשי מדות: כג ושם ראינו את-הנפילים בני ענק מן-הנפילים ונחי בעינינו כחנכים וכן היינו בעיניהם: יד «ותשא כל-העדה ויתנו את-קולם ויכפו העם כלילת ההוא: ד וילצו על-משה ועל-אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל-העדה לו-מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו-מתנו: ז ולמה יהוה מביא אתנו אל-הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: ד ויאמרו איש אל-אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: ה ויפל משה ואהרן על-פניהם לפני כל-קהל עדת בני ישראל: ו ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה מן-התרים את-הארץ קרעו בגדיהם: ז ויאמרו אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד:

ויהם כלב את העם אל משה (יג, ל)

יש לשאול, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה, ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם להקר אודות המלחמה והכבוש ("החזק הוא"), ואחר כך אודות הנוח והשכר ("השמנה היא"), אף המרגלים שנו את הסדר וההקדמו את השכר ("זבת חלב ודבש"). ומכיון ששמו את הדגש על השכר, עבודה על מנת לקבל פרס - עמד כלב והשתיקם.

שלישי ח אס-חפץ בננו יהוה והביא אתנו אל-הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר-הוא זבת חלב ודבש: ט אך ביהוה אל-תמרדו ואתם אל-תיראו את-עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל-תיראם: י ואמרנו כל-העדה לרגום אתם באבנים וכבוד יהוה נראה באהל מועד אל-כל-בני ישראל: פ י ואמר יהוה אל-משה עד-אנה ינאצני העם הזה ועד-אנה לא-יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם: יב אפנו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו: יג ואמר משה אל-יהוה ושמעו מצרים ביהעלית בכחך את-העם הזה מקרבם: יד ואמר אל-יושב הארץ הזאת שמעו כי-אתה יהוה בקרב העם הזה אשר-עין בעין נראה | אתה יהוה וענגד עמד עליהם ובעמד ענן אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה: טו והמתה את-העם הזה כאיש אחד ואמר הגוים אשר-שמעו את-שמעך לאמר: טז מבולתי יכלת יהוה להביא את-העם הזה אל-הארץ אשר-נשבע להם וישחטם במדבר: יז ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר: יח יהוה ארך אפים ורחימים נשא עון ופשע ונקמה לא ינקח פקד עון אבות על-בנים על-שלישים ועל-רבעים: יט סלח-נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד-הנה: כ ואמר יהוה סלחתי כדברך: כא ואולם חייאני וימלא כבוד-יהוה את-כל-הארץ: כב כי כל-האנשים הראים את-פבדי ואת-אתתי אשר-עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא

שמעו בקולי: כג אס-יראו את-הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל-מנאצי לא יראוה: כד ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתו אל-הארץ אשר-בא שמה וזרעו וירשנה: כה והעמלקי והפנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים-סוף: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט ג עמ' שצו)

ועתה יגדל נא כח אדני (יד, יז)

אמרנו ב"ל, שהקב"ה אמר למשה היה לך לעזרני, מיד אמר לו ועתה יגדל גוי. ומבאר בחסידות, שעל ידי עבודה פועלים הגדלה בבחינת 'כח אדני', היינו שהעבודה היא 'צריך גבוה'. דהנה פתיב למעשה ידיך תכסף, תכסף מלשון תענוג, וכיון שתענוג תמיד אינו תענוג, לכן, רק על ידי עבודה בכח עצמו, שהוא חדוש, נעשה אמתית התענוג למעלה.

רביעי כו וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: כז עד-מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את-תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: כח אמר אלהם חייאני נאם-יהוה אס-לא כאשר דברתם באזני פן אעשה לכם: כט במדבר הזה יפלו פגריכם וכל-פקדיכם לכל-מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: ל אס-אתם תבאו אל-הארץ אשר נשאתי את-ידי לשכן אתכם בה כי אס-כלב בן-יפנה ויהושע בן-נון: לא וטפכם אשר אמרתם לבן יהוה והביאתי אתם וידעו את-הארץ אשר מאסתם בה: לב ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: לד ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את-זונותיכם עד-תם פגריכם במדבר: לה במספר הימים אשר-תרתם את-הארץ ארבעים יום לשנה יום לשנה תשאו את-עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את-תנאותי: לו אני יהוה דברתי אס-לא | זאת אעשה לכל-העדה הרעה הזאת הנעדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו: לו והאנשים אשר-שלח משה לתור את-הארץ יישבו כתיב וילוו קרי וילינו עלי את-כל-העדה להוציא דבה על-הארץ: לו וימתו האנשים מוצאי דבת-הארץ רעה במגפה לפני

יהוה: ^א ויהושע בן־נון וכלב בן־יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את־הארץ: ^ב וידבר משה את־הדברים האלה אל־כל־בני ישראל ויתאבלו העם מאד: ^ג וישכמו בבקר ויעלו אל־ראש־ההר לאמר הננו ועלינו אל־המקום אשר אמר יהוה כי חטאנו: ^ד ויאמר משה למה זה אתם עברים את־פי יהוה והוא לא תצילח: ^ה אל־תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם: ^ו כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב פי־על־בן שבתם מאחרי יהוה ולא־יחיה יהוה עמכם: ^ז ויעלו לעלות אל־ראש ההר וארון ברית־יהוה ומשה לא־משו מקרב המחנה: ^ח וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויפוס ויפתומו עד־החרמה: ^ט פ ^י וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{יא} דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל־ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם: ^{יב} ועשיתם אשה ליהוה עלה או־זבח לפלא־גֹדֶל או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח ליהוה מן־הבקר או מן־הצאן: ^{יג} והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה סלת עשורין כלול ברבעית ההין שמן: ^{יד} ויין לנסך רביעית ההין תעשה על־העלה או לזבח לבבש האחד: ^{טו} או לאיל־תעשה מנחה סלת שני עשרנים כלולה בשמן שלשית ההין: ^{טז} ויין לנסך שלשית ההין תקריב ריח־ניחח ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

רז"ל למדו מכאן שעשרה מִי־יִשְׂרָאֵל נקראים 'עדה'. וקשה, מדוע נלמד דין זה מעדה רעה ונקא. ויש לומר, שבה נקמו שחטא המרגלים לא היה חטא במובן הפשוט, אלא טעות – הם חשבו שפדי להגיע לדבקות בה' יש להתבודד במדבר, ולא להפסד לארץ ולהתעסק עם גשמימות העולם. אלא שמצד גֹדֶל מעלתם ודרגתם בעבודת ה' הרי זה חטא גדול וחמור.

חמישי ^א וכי־תעשה בן־בקר עלה או־זבח לפלא־גֹדֶל או־שלמים ליהוה: ^ב והקריב על־בן־הבקר מנחה סלת שלשה עשרנים כלול בשמן חצי ההין: ^ג ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח־ניחח ליהוה:

^א ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או־לשה בכבשים או בעזים: ^ב כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם: ^ג פלא־אזרח יעשה־ככה את־אלה להקריב אשה ריח־ניחח ליהוה: ^ד וכי יגור אתכם גֵר או אשר־בתוככם לדתיתכם ועשה אשה ריח־ניחח ליהוה כאשר תעשו בן יעשה: ^ה הקהל חקה אחת לכם ולגֵר הגֵר חקת עולם לדתיתכם ככם כגֵר יהיה לפני יהוה: ^ו תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגֵר הגֵר אתכם: ^ז פ

שישי ^א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ב דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל־הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: ^ג והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: ^ד ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה בתרומת גֵרן בן תרימו אתה: ^ה מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדתיתכם: ^ו כ ^ז וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצוות האלה אשר־דבר יהוה אל־משה: ^ח את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה יהוה והלאה לדתיתכם: ^ט והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר־עזים אחד לחטת: ^י וכפר הכהן על־כל־עדת בני ישראל ונסלח להם כי־שגגה הוא והם הביאו את־קרבנם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על־שגגתם: ^{יא} ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגֵר הגֵר בתוכם כי לכל־העם בשגגה: ^{יב} ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 183)

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ)

איתא במדרש, שכל המקמים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה. ויש לבאר, דהנה החטא של עבודה זרה הוא גם האמונה שפוכבים ומזלות אינם רק בגררן ביד החוצב בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקיים את המצוה מזהיר בכך שעסה זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם מהקב"ה.

שביעי ^א ואם־נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז

בַּת־שִׁנְתָּהּ לַחֲטָאתָ: כה וּכְפָר תִּכְהֶן עַל־הַנֶּפֶשׁ
הַשֹּׁגְגָה בַּחֲטָאָה בַּשֹּׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
וְנִסְלַח לוֹ: כו הָאֲזִרָה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם
תֹּרֶה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בַּשֹּׁגְגָה: ז והַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה: ח בֵּיד רָמָה מִן־הָאֲזִרָה וּמִן־הַגֵּר אֶת־
יְהוָה הוּא מִגִּדֵּף וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוּהָ:
ט בִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפָּךְ הִכְרַת: י
תִּכְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנֶה בָּהּ: יא וַיִּהְיוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקִּשְׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת: יב וַיִּקְרִיבוּ אוֹתוֹ הַמִּצְאִים אֹתוֹ מִקִּשְׁשׁ עֵצִים
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֵל כָּל־הָעֵדָה: יג וַיִּנָּחוּ אוֹתוֹ
בַּמִּשְׁכָּן כִּי לֹא פָרַשׁ מִהֲיַעֲשֶׂה לוֹ: יד וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רָגוּם אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים
כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: טו וַיֵּצִיאוּ אוֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת בָּאֶשׁ
צוּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: יז דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ
לָהֶם צִיצֵת עַל־כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־
צִיצֵת הַכַּנָּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: יח וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת
וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם

אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם
אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: ט למַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: יא אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יב

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יט עמ' שדמ)

ולא תתורו אחרי עיניכם (טו, לט)

מי שמסתכל בעיניו באפן האסור, הפך התכלית שבשבילה
נבדאו העינים – הרי הוא 'סומא' לפי שעה, ועוד גרוע מכך.
והרי אמרו רז"ל: "סומא חשוב כמת".

מפסיר: יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יח דִּבַּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל־כַּנְפֵי
בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־צִיצֵת הַכַּנָּף פֶּתִיל
תְּכֵלֶת: יט וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם
אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ
אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם: יב למַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי
יְהוָה וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: יא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יב

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוסף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְחִים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִבִּינָעָם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שלח ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלִים חָרַשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ
אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: ב וַיֹּאמֶר
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הִנֵּה הִלִּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲפֹר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח
מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֲב לֵאמֹר הֲוֹצִיאי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לַחֲפֹר
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפֶּנּוּ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי
הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר לִסְגֹּר בַּחֲשֹׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי
אָנָּה הָלָכּוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁגֹּמוּ: ו וְהָיָא הָעֵלְתָם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֶנּוּ
בַּפֶּשֶׁתִּי הָעֵץ הָעֲרֻכּוֹת לָהּ עַל־הַגָּג: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת
וְהַשָּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם: ח וְהָמָּה טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָא עַל־תָּהָ
עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלָה
אִמְתְּכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגּוּ כָל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה
אֶת־מִי יִסּוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשָׁנִי מַלְכִי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעֹזַר אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: יא וַנִּשְׁמַע וַיָּמָס לְבַבְנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ
בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת: יב וְעַתָּה
הַשְׁבֵּעֵנוּא לִי בַיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גַּם־אִתָּם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם
לִי אוֹת אֱמֶת: יג וְהִחַיְתֶּם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֻיּוֹתַי וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם
וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֵׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נִפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכֶם לְמוֹת אִם לֹא
תִגְדִּירוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֱמֶת: טו וַתֹּרְדֶם
בַּחֶבֶל בְּעֵד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָּה וּבַחוּמָּה הָיָא יוֹשְׁבֶת: טז וַתֹּאמֶר לָהֶם הִתְהַרְהֵר
לָכוּ פֶן־יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרֹדְפִים וְנַחֲבַתֶּם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוּב הָרֹדְפִים וְאַחֵר תִּלְכוּ
לְדַרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִנֵּה
אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְלֹת חוּטֵי הַשָּׁנִי הָיָה תַקְשֹׁרִי בַחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בּוֹ

קסה

וְאֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ וְאֶת־אֲחִיךָ וְאֶת־כָּל־בֵּית אָבִיךָ תֹּאסֹפִי אֵלֶיךָ הַבַּיִתְּהָ: יִשְׁוֶהָ כָּל
אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בִיתְךָ הַחוּצָה דָּמּוּ בְּרֹאשׁוֹ וְאֶנְחֵנוּ נָקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בַּבַּיִת
דָּמּוּ בְּרֹאשָׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כְּוָאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהֵינּוּ נָקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כֹּא וְתֹאמַר בְּדִבְרֵיכֶם כִּן־הוּא וְתִשְׁלַחֵם וַיֵּלְכוּ וְתִקְשֹׁר אֶת־תְּקוּת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן:
כב וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרִדְפִים
בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון
וַיִּסְפְּרוּ־לּוֹ אֵת כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם: כד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגּוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֹאמֵן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֹאמֵן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:32	5:33	8:32	8:33	9:05	9:05	10:17	10:17	19:49	19:51	20:15	20:18	19:30	20:29
חיפה (ק)	5:27	5:28	8:30	8:31	9:02	9:02	10:14	10:15	19:52	19:54	20:19	20:22	19:24	20:33
ירושלים (ק)	5:28	5:28	8:30	8:31	9:01	9:02	10:14	10:15	19:50	19:52	20:17	20:19	19:12	20:29
תל אביב (ק)	5:32	5:32	8:32	8:32	9:04	9:05	10:16	10:17	19:50	19:52	20:17	20:19	19:32	20:32
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:48	8:18	8:19	8:50	8:50	10:11	10:12	21:00	21:02	21:38	21:41	20:44	22:02
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:29	7:31	9:20	9:22	9:52	9:54	10:41	10:43	17:11	17:11	17:39	17:39	16:53	17:51
אוקראינה אודסה (ק)	5:01	5:00	8:25	8:25	8:57	8:57	10:17	10:18	20:53	20:56	21:29	21:32	20:37	21:36
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:34	4:34	8:03	8:03	8:35	8:35	9:56	9:57	20:45	20:48	21:23	21:26	20:29	21:30
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:52	4:51	8:24	8:25	8:57	8:57	10:19	10:20	21:18	21:21	21:59	22:02	21:03	22:06
אוקראינה קייב (ק)	4:42	4:42	8:16	8:17	8:48	8:48	10:11	10:12	21:13	21:16	21:54	21:57	20:58	22:01
אוקראינה דונייצק (ק)	4:25	4:24	7:53	7:53	8:25	8:25	9:46	9:47	20:32	20:35	21:10	21:13	20:17	21:17
איטליה מילאנו (ק)	5:31	5:30	8:53	8:53	9:25	9:25	10:44	10:45	21:16	21:18	21:50	21:53	21:00	22:13
אקוואדור קיטו (ח)	6:02	6:04	8:36	8:38	9:06	9:07	10:09	10:10	18:25	18:26	18:48	18:49	18:08	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:55	7:57	9:49	9:51	10:22	10:24	11:12	11:14	17:51	17:52	18:18	18:19	17:34	18:31
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:01	9:03	10:50	10:52	11:21	11:23	12:09	12:10	18:29	18:29	18:58	18:58	18:11	19:02
ארה"ב בולטימור (ק)	5:37	5:37	8:47	8:48	9:19	9:20	10:35	10:36	20:36	20:38	21:06	21:09	20:20	21:13
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:20	5:20	8:34	8:35	9:06	9:07	10:23	10:23	20:32	20:34	21:03	21:05	20:16	21:21
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:21	5:21	8:34	8:35	9:06	9:07	10:23	10:24	20:31	20:33	21:02	21:05	20:15	21:21
ארה"ב דטרויט (ק)	5:51	5:51	9:08	9:08	9:39	9:40	10:57	10:58	21:14	21:16	21:46	21:49	20:58	22:05
ארה"ב היוסטן (ק)	6:17	6:18	9:15	9:16	9:47	9:48	10:58	10:59	20:25	20:27	20:52	20:54	20:09	21:05
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:37	8:41	8:42	9:13	9:14	10:26	10:27	20:09	20:11	20:37	20:39	19:53	20:51
ארה"ב מיאמי (ק)	6:26	6:27	9:19	9:20	9:51	9:52	11:01	11:02	20:15	20:17	20:40	20:42	19:59	20:53
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:16	5:16	8:29	8:30	9:02	9:02	10:18	10:19	20:27	20:30	20:59	21:02	20:11	21:19
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:09	5:09	8:27	8:27	8:58	8:58	10:15	10:16	20:32	20:34	21:04	21:06	20:16	21:21
בוליביה לה פאס (ח)	6:48	6:49	9:09	9:11	9:38	9:39	10:36	10:37	18:17	18:18	18:40	18:41	18:00	18:45
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:24	5:23	8:59	8:59	9:31	9:31	10:55	10:55	22:00	22:03	22:42	22:46	21:45	23:15
בלגיה בריסל (ק)	5:25	5:24	9:00	9:00	9:31	9:32	10:55	10:56	22:00	22:03	22:42	22:45	21:45	23:11
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:14	4:12	8:01	8:01	8:33	8:33	10:00	10:01	21:38	21:41	22:28	22:32	21:23	22:36
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:40	6:42	8:50	8:51	9:21	9:23	10:16	10:18	17:32	17:33	17:57	17:57	17:15	18:05
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:25	6:27	8:36	8:37	9:07	9:08	10:02	10:03	17:20	17:21	17:44	17:45	17:03	17:52
בריטניה לונדון (ק)	4:38	4:37	8:16	8:16	8:47	8:47	10:11	10:12	21:22	21:25	22:05	22:08	21:07	22:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:36	4:35	8:19	8:19	8:50	8:50	10:16	10:17	21:42	21:45	22:29	22:33	21:27	23:06
גרמניה ברלין (ק)	4:40	4:39	8:19	8:19	8:51	8:51	10:16	10:17	21:33	21:36	22:17	22:21	21:18	22:25
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:10	5:09	8:45	8:45	9:15	9:16	10:39	10:39	21:40	21:43	22:21	22:24	21:25	22:28
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:44	6:46	8:54	8:56	9:24	9:26	10:18	10:20	17:31	17:31	17:55	17:56	17:13	18:00
הודו בומביי (ח)	5:58	5:59	8:44	8:45	9:16	9:17	10:24	10:25	19:18	19:20	19:42	19:44	19:02	19:48
הודו פונה (ח)	5:53	5:54	8:40	8:41	9:12	9:13	10:19	10:20	19:15	19:17	19:39	19:41	18:59	19:45
הונגריה בודפשט (ק)	4:43	4:42	8:09	8:10	8:41	8:41	10:02	10:03	20:44	20:47	21:21	21:24	20:29	21:28
טורקיה איסטנבול (ק)	5:28	5:28	8:42	8:43	9:14	9:15	10:31	10:32	20:39	20:42	21:11	21:13	20:24	21:17
יוון אתונה (ק)	5:59	5:59	9:08	9:08	9:40	9:40	10:55	10:56	20:51	20:53	21:21	21:23	20:35	21:27

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:06	5:07	9:04	9:04	8:31	8:31	10:24	10:24	21:05	21:02	21:39	21:41	20:47	21:45
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:50	6:50	10:12	10:11	9:42	9:41	11:21	11:19	20:25	20:23	20:47	20:49	20:07	20:53
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	7:58	8:00	10:13	10:11	9:41	9:39	10:59	10:57	17:01	17:01	17:31	17:32	16:43	17:36
נפאל קטמנדו (ח)	5:01	5:01	8:31	8:30	8:01	8:00	9:42	9:41	19:08	19:06	19:32	19:34	18:50	19:38
סינגפור סינגפור (ח)	6:56	6:57	9:59	9:58	9:27	9:26	11:01	11:00	19:14	19:13	19:35	19:37	18:56	19:41
פולין ורשא (ק)	4:09	4:08	8:21	8:20	7:50	7:49	9:46	9:46	21:05	21:02	21:47	21:50	20:47	21:54
פרו לימה (ח)	6:23	6:24	9:15	9:13	8:42	8:41	10:13	10:12	17:54	17:53	18:16	18:17	17:36	18:21
צרפת ליאון (ק)	5:46	5:46	9:42	9:41	9:10	9:10	11:02	11:01	21:37	21:35	22:10	22:13	21:19	22:32
צרפת פריז (ק)	5:42	5:42	9:45	9:44	9:13	9:13	11:07	11:06	22:01	21:59	22:37	22:40	21:43	23:03
קולומביה בוגוטה (ח)	5:37	5:38	8:46	8:45	8:16	8:15	9:50	9:48	18:17	18:15	18:38	18:39	17:58	18:43
קנדה טורונטו (ק)	5:31	5:31	9:23	9:22	8:51	8:51	10:41	10:41	21:06	21:04	21:37	21:40	20:48	21:57
קנדה מונטריאול (ק)	5:01	5:01	8:56	8:55	8:24	8:24	10:16	10:15	20:50	20:47	21:22	21:25	20:31	21:44
קפריסין לרנקה (ק)	5:30	5:30	9:06	9:06	8:33	8:32	10:20	10:19	20:03	20:00	20:29	20:31	19:44	20:35
רוסיה מוסקבה (ק)	4:38	4:37	9:02	9:02	8:32	8:32	10:31	10:31	22:20	22:24	23:14	23:19	22:06	0:00
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:22	5:21	9:19	9:19	8:48	8:47	10:41	10:40	21:20	21:23	21:57	22:00	21:04	22:04
שווייץ ציריך (ק)	5:23	5:23	9:22	9:22	8:52	8:52	10:44	10:43	21:28	21:31	22:05	22:08	21:13	22:27
תאילנד בנגקוק (ח)	5:47	5:48	9:01	9:00	8:29	8:28	10:07	10:06	18:48	18:50	19:11	19:13	18:31	19:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל חמישי, אור לי"ד סיון

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il